

Hallituksen esitys Eduskunnalle rajavartiolaitosta ja rajaväyöhykettä koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksellä uudistettaisiin rajavartiolaitosta koskeva lainsäädäntö.

Euroopan unionin ulkorajojen valvonnan merkitys on kasvamassa entisestään. Rajavartiolaitoksen toiminta mukautettaisiin esitykseen sisältyvillä laeilla vastaamaan Euroopan unionissa vapaan liikkuvuuden alueen ulkorajojen valvonnassa tapahtunutta kehitystä.

Rajavartiolaitokselle kuuluisi nykyiseen tapaan päävastuu henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvonnasta sekä henkilöliikenteen rajatarkastuksista. Rajavartiolaitoksen asema ja toimivaltuudet olisivat yhdenmukaiset erityisesti Euroopan unionin muiden ulkorajavaltioiden rajaviranomaisten kanssa siten, että rajavartiolaitoksella olisi hyvät toimintaedellytykset laittoman maahantulon torjuntaan osana Euroopan unionin rajaturvallisuusjärjestelmää.

Esityksellä pyritään myös kansallisen turvallisuustilanteemme parantamiseen hyödyntämällä rajavartiolaitoksen voimavaroja nykyistä tehokkaammin. Turvallisuusviranomaisten yhteistyötä tarpeettomasti hankaloittavasta rajavartiolaitoksen valvontaluueesta luovuttaisiin. Rajavartiolaitoksen toiminnan maantieteellistä painottumista ei kuitenkaan muutettaisi nykyisestä. Rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin yhteistyötä helpotettaisiin huolehtien näin sisäisen turvallisuuden voimavarojen entistä tehokkaammas-ta kohdentumisesta. Toimenpiteillä varauduttaisiin samalla vapaan liikkuvuuden alueen laajentumisesta aiheutuviin Suomen sisäisen turvallisuuden haasteisiin.

Rajavartiolaitos voisi nykyisestä poiketen suorittaa sille päätehtävien ohella säädettyjä valvontatehtäviä myös silloin, kun ne eivät välittömästi liity rajavalvonta- tai rajatarkastustehtäviin. Rajavartiolaitoksen erityisosaa-misen ja kaluston käyttöä terrorismintorjunnassa ja muissa sisäisen turvallisuuden erikoistilanteissa tehostettaisiin. Rajavartiolaitoksen tehtäviin kuuluisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikoilla. Syrjäseutujen asukkaiden turvallisuutta parannettaisiin antamalla rajavartiolaitokselle oikeus ilman poliisin nimenomaista

pyyntöäkin suorittaa välttämättömiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden alaan kuuluvia kiireellisiä poliisitehtäviä kohtaamassaan asiassa.

Rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia suorittaa sen päätehtäviin liittyvän rikosasian esitutkinta parannettaisiin. Samalla rajavartiolaitoksen oikeutta itsenäisen esitutkinnan suorittamiseen sen päätehtäviin olennaisesti liittymättömissä vakavissa rikosasioissa rajoitettaisiin, jollei muun esitutkintaviranomaisten pyynnöstä muuta johdu. Rajavartiolaitos voisi kuitenkin aina suorittaa välttämättömiä esitutkintatoimenpiteitä ja käyttää tarvittavia pakkokeinoja muun esitutkintaviranomaisten rikostutkinnan turvaamiseksi. Viranomaisten yhteisten tutkintaryhmien toimintamahdollisuuksia parannettaisiin. Rajavartiolaitoksen rikostutkinnan koordinaatio-vastuu erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa olisi poliisilla.

Rajaväyöhyke ehdotetaan säilytettäväksi, mutta sitä koskeva sääntely täsmennettäisiin nykyisiä perusoikeuskäsityksiä vastaavaksi. Rajaväyöhykelaki kumottaisiin ja sitä koskevat säännökset sisällytettäisiin rajavartiolaitosta koskevaan lakiin, johon sijoitettaisiin myös maahantuloa ja maastalähtöä koskevat, nykyisin osin muussa lainsäädännössä olevat perussäännökset.

Rajavartiolaitoksen henkilötietojen käsitte-lystä ehdotetaan annettavaksi oma lakinsa, jossa olisi aikaisempaa täsmällisemmät rajavartiolaitoksen henkilötietojen käsittelyä ja henkilörekistereitä koskevat säännökset. Sen soveltamisala kattaisi rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen automaattisen käsittelyn ja muun henkilötietojen käsittelyn silloin, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa. Henkilötietolaista ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetusta hista poikettaisiin vain, milloin se on rajavartiolaitoksen toiminnan tehokkuuden turvaamiseksi välttämätöntä.

Rajavartiolaitos voisi rikostorjunnan alalla hyödyntää nykyistä laajemmin poliisin tietojärjestelmiä. Rajanylityspaikalla voitaisiin

suorittaa henkilöiden automaattista tunnistamista kamera- ja videovalvonnan keinoin rikostorjunnan tehostamiseksi. Rajavartiolaitoksen toimenpiteistä voitaisiin laatia automaattinen kuva- ja äänitallenne.

Rajavartiolaitoksen asema puolustusvoimien johtamassa sotilaallisen maanpuolustuksen kokonaisuudessa on edelleen tärkeä. Uudistuksella ei tehtäisi muutoksia rajavartiolaitoksen ulkoisen turvallisuuden tehtäviin.

Uudistukseen sisältyvät rajavartiolaitaki, laki rajavartiolaitoksen hallinnosta ja laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 2005 kesällä, kun uudistuksen edellyttämä koulutus ja muut tarvittavat järjestelyt on rajavartiolaitoksessa toteutettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	3
YLEISPERUSTELUT	8
1. Johdanto	8
2. Nykytila	10
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	10
<i>Historia</i>	10
<i>Yleistä nykytilasta</i>	11
<i>Valvonta-alue</i>	14
<i>Rajavalvontatehtävät</i>	14
<i>Rajatarkastustehtävät</i>	15
<i>Rajavyöhyke</i>	16
<i>Aluevalvonta</i>	18
<i>Meripelastus ja osallistuminen muuhun pelastustoimintaan</i>	18
<i>Sotilaallinen maanpuolustus ja kriisinhallinta</i>	19
<i>Poliisitehtävät</i>	19
<i>Tullitehtävät</i>	21
<i>Rikosten esitutkinta</i>	21
<i>Ulkomaalaisvalvonta</i>	22
<i>Muut tehtävät</i>	22
<i>Henkilötietojen käsitteleminen</i>	24
<i>PTR-yhteistyö</i>	26
<i>Kansainvälinen toiminta</i>	27
2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja Euroopan unionin lainsäädäntö	28
<i>Rajavalvonnan järjestelyt Euroopan unionissa</i>	28
<i>Euroopan unionin rajatilanne</i>	32
<i>Rajavalvonnan ja rajatarkastusten järjestelyt eräissä maissa</i>	33
<i>Alankomaat</i>	33
<i>Belgia</i>	34
<i>Espanja</i>	34
<i>Italia</i>	34
<i>Irlanti</i>	35
<i>Itävalta</i>	35
<i>Kreikka</i>	35
<i>Luxemburg</i>	36
<i>Portugali</i>	36
<i>Ranska</i>	36
<i>Ruotsi</i>	37
<i>Saksa</i>	37
<i>Tanska</i>	38
<i>Yhdistyneet kuningaskunnat</i>	38
<i>Viro</i>	39
<i>Latvia</i>	39
<i>Liettua</i>	39

<i>Puola</i>	39
<i>Slovakia</i>	40
<i>Unkari</i>	40
<i>Slovenia</i>	40
<i>Tsekki</i>	40
<i>Kypros</i>	41
<i>Malta</i>	41
<i>Euroopan unionia koskeva yhteenveto</i>	41
<i>Bulgaria</i>	41
<i>Norja</i>	41
<i>Romania</i>	42
<i>Venäjä</i>	42
2.3. Nykytilan arviointi	43
<i>Rajatarkastusmenettely</i>	43
<i>Toimivallan alueellinen rajoittuminen</i>	43
<i>Työmenetelmien kehittäminen</i>	45
<i>Rajavyöhyke</i>	45
<i>Poliisitehtävät</i>	45
<i>Turvatarkastukset</i>	47
<i>Liikkumisrajoitukset</i>	47
<i>Rikosasiodien käsittely</i>	47
<i>Rajavartiotehtävät ja muut tehtävät</i>	49
<i>Rikesakkomenettely</i>	50
<i>Matkustajatiedot</i>	51
<i>Henkilötietojen käsittely</i>	51
<i>Muuta</i>	51
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	52
3.1. Tavoitteet	52
3.2. Keskeiset ehdotukset	53
<i>Rajaturvallisuuden ylläpitäminen</i>	53
<i>Säännökset rajan ylittämisestä</i>	54
<i>Perusoikeuksien turvaaminen</i>	54
<i>Työmenetelmien kehittäminen</i>	54
<i>Menettely rajatarkastusten palauttamisessa</i>	55
<i>Valvonta-alueesta luopuminen</i>	55
<i>Poliisi- ja tullitehtävät</i>	55
<i>Rajavartiolaitoksen toiminnan kohdentuminen</i>	56
<i>Yleinen järjestys ja turvallisuus</i>	56
<i>Rikosasiodien käsittely</i>	57
<i>Vapautensa menettäneen kohtelu</i>	59
<i>Rajavyöhyke</i>	59
<i>Rajatapahtuman tutkinta</i>	60
<i>Rajavartiotehtävät ja muut tehtävät</i>	60
<i>Virka-apu puolustusvoimilta</i>	60
<i>Rajavartiolaitoksen hallintoa koskevat säännökset</i>	60
<i>Rajavartiomies</i>	61
<i>Koulutusta koskevat säännökset</i>	62
<i>Henkilötietojen käsittely</i>	62

Uudistukseen sisältyvät lakiehdotukset	63
4. Esityksen vaikutukset	65
4.1. Taloudelliset vaikutukset	65
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	65
4.3. Ympäristövaikutukset	67
4.4. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	67
5. Asian valmistelu	67
5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	67
5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	68
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	71
6.1. Riippuvuus muista esityksistä	71
6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista	72
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	74
1. Lakiehdotusten perustelut	74
1.1. Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta	74
1 luku. Yleiset säännökset	74
2 luku. Rajavartiolaitoksen hallinto ja henkilöstö sekä sen virkamiestä koskevat erityiset oikeudet ja velvollisuudet	74
3 luku. Koulutus, opetus ja tutkimus rajavartiolaitoksessa	86
4 luku. Erinäiset säännökset	89
5 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	91
1.2. Rajavartiolaitaki	91
1 luku. Yleiset säännökset	91
2 luku. Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavat yleiset periaatteet	96
3 luku. Rajan ylittämistä koskevat yleiset säännökset	97
4 luku. Tehtäviä ja toimenpiteitä koskevat säännökset	100
5 luku. Toimivaltuussäännökset	108
6 luku. Rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen	119
7 luku. Rajavyöhykettä koskevat säännökset	127
8 luku. Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu	134
9 luku. Rajavartiolaitoksen toimintojen ja kohteiden turvallisuutta koskevat erityiset säännökset	136
10 luku. Rangaistussäännökset	140
11 luku. Erinäiset säännökset	141
12 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	149
1.3. Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa	150
1 luku. Yleiset säännökset	150
2 luku. Henkilötietojen käsittelyn erityissäännöksiä ja oikeus tietojen saamiseen 161	
3 luku. Tietojen käyttäminen ja luovuttaminen	172
4 luku. Tietojen poistaminen ja arkistointi	176
5 luku. Erinäiset säännökset	182
6 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	183
1.4. Passilaki	183
1.5. Ulkomaalaislaki	183
1.6. Järjestyslaki	185
1.7. Poliisilaki	186

1.8.	Tullilaki	187
1.9.	Rikoslaki.....	187
2 a luku.	Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta	187
16 luku.	Rikoksista viranomaisia vastaan.....	187
24 luku.	Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta	188
1.10.	Pakkokeinolaki	188
1 luku.	Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen.....	188
5 a luku.	Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu	189
1.11.	Tieliikennelaki	190
1.12.	Laki ajoneuvorekisteristä.....	191
1.13.	Aluevalvontalaki	192
1.14.	Kalastuslaki	192
1.15.	Luonnonsuojelulaki	193
8 luku.	Toimenpidekiellot, pakkokeinot ja rangaistukset.....	193
1.16.	Muinaismuistolaki	194
1.17.	Valtion virkamieslaki.....	195
1.18.	Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa.....	195
1.19.	Laki turvaselvityksistä	196
1.20.	Kansalaisuuslaki	196
8 luku.	Erinäiset säännökset	196
1.21.	Meripelastuslaki.....	196
1.22.	Vesiliikennelaki.....	197
2.	Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	197
3.	Voimaantulo	197
4.	Säätämisyjärjestys	198
LAKIEHDOTUKSET		202
	rajavartiolaitoksen hallinnosta	202
	Rajavartiolaki.....	210
	henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa.....	229
	passilain 11 §:n muuttamisesta	247
	ulkomaalaislain muuttamisesta.....	247
	järjestyslain 4 ja 21 §:n muuttamisesta.....	250
	poliisilain 10 a ja 21 §:n muuttamisesta	251
	tullilain 14 a §:n muuttamisesta	252
	rikoslain muuttamisesta.....	252
	pakkokeinolain 1 luvun 6 §:n ja 5 a luvun 5 §:n muuttamisesta.....	254
	tieliikennelain muuttamisesta	255
	ajoneuvoliikennerekisteristä annetun lain 11 ja 17 §:n muuttamisesta	256
	aluevalvontalain muuttamisesta.....	257
	kalastuslain 96 ja 101 §:n muuttamisesta	258
	luonnonsuojelulain muuttamisesta.....	259
	muinaismuistolain muuttamisesta.....	259
	valtion virkamieslain 4 §:n muuttamisesta.....	260
	henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta	261
	turvallisuusselvityksistä annetun lain 8 §:n muuttamisesta.....	262
	kansalaisuuslain 48 §:n muuttamisesta	263
	meripelastuslain 14 §:n muuttamisesta	264

vesiliikennelain 24 §:n muuttamisesta.....	265
LIITE.....	266
RINNAKKAISTEKSTIT.....	266
passilain 11 §:n muuttamisesta	266
ulkomaalaislain muuttamisesta.....	267
järjestyslain 4 ja 21 §:n muuttamisesta	272
poliisilain 10 a ja 21 §:n muuttamisesta	274
tullilain 14 a §:n muuttamisesta	276
rikoslain muuttamisesta.....	277
pakkokeinolain 1 luvun 6 §:n ja 5 a luvun 5 §:n muuttamisesta	280
tieliikennelain muuttamisesta	282
ajoneuvoliikennerekisteristä annetun lain 11 ja 17 §:n muuttamisesta	284
aluevalvontalain muuttamisesta.....	286
kalastuslain 96 ja 101 §:n muuttamisesta	288
muinaismuistolain muuttamisesta.....	289
valtion virkamieslain 4 §:n muuttamisesta.....	290
henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta	291
turvallisuusselvityksistä annetun lain 8 §:n muuttamisesta.....	293
kansalaisuuslain 48 §:n muuttamisesta	295
meripelastuslain 14 §:n muuttamisesta	296
vesiliikennelain 24 §:n muuttamisesta.....	296

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Henkilöiden rajatarkastustehtävät siirrettiin poliisilta rajavartiolaitokselle 1990-luvulla valtionhallintoa rationalisoitaessa. Nykyisin rajavartiolaitos vastaa Suomen valtakunnan rajojen valvonnan lisäksi myös pääosasta Suomen rajojen ylityspaikkojen rajatarkastuksista.

Rajavartiolaitosta koskeva lainsäädäntö uudistettiin 21 päivänä maaliskuuta 1999 voimaan tulleella rajavartiolaitoksesta annetulla lailla (320/1999), jäljempänä *LRVL*. Ennen tätä voimassa ollut rajavartiolaitoksesta annettu laki (5/1975) oli suppea puitelaki. Pääosa rajavartiolaitoksen toimintaa koskevista säännöksistä oli tuolloin asetuksen tasoisia. Vuoden 1999 uudistuksella pyrittiin ensisijaisesti nostamaan perusoikeuksiin vaikuttavat säännökset perusoikeusuudistuksen edellyttämällä tavalla lain tasolle. *LRVL* on aikaisempiin säännöksiin nähden hyvin yksityiskohtainen ja tarkkarajainen.

Rajavartiolaitoksen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi *LRVL*:n voimaantulon jälkeen. Itärajan henkilöliikenne on lisääntynyt huomattavasti Neuvostoliiton hajottua. Kun Venäjän raja ylitettiin vuonna 1993 noin 1,6 miljoonaa kertaa, niin vuonna 2003 se ylitettiin yli 6 miljoonaa kertaa. Samana vuonna yhteisön ulkoraja ylitettiin pääkaupunkiseudulla yli 8 miljoonaa kertaa. Itärajan ylitysten arvioidaan lisääntyvän vuoteen 2008 mennessä noin 8 miljoonaan.

Myös rajaliikenteen luonne on muuttunut *LRVL*:n voimaantulon jälkeen. Ennen Neuvostoliiton hajoamista valtaosa itärajan ylittäjistä oli suomalaisia turisteja tai rakennustöihin Venäjällä osallistuvia suomalaisia. Nykyisin rajanylittäjät ovat enimmäkseen venäläisiä. Heidän osuutensa arvioidaan entisestään kasvavan. Uusien Kaukoidän lentoreittien avaaminen on lisännyt aasialaisten matkustajien määrää Helsinki-Vantaan lentoasemalla. Matkustajamäärien myötä ovat lisääntyneet myös perusteelliset rajatarkastukset.

Poliisin, puolustusvoimien ja tullin henkilöresurssit ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomessa vähentyneet. Rajavartiolaitoksen henkilökunnan määrä on vähentynyt

noin 500:lla hieman yli 3 000 henkilöön edellä kerrotusta liikenteen kasvusta huolimatta. Rajavartiolaitos on joutunut siirtämään merkittävän osan henkilökunnastaan länsirajalta itärajalle ja pohjoisesta etelään. Rajavalvonnan ja rajatarkastusten tehokkuuden säilyttämiseksi on välttämätöntä, että rajanylityspaikoilla ja niiden välisillä alueilla voidaan käyttää nykyaikaisia valvonta- ja tarkastusmenetelmiä sekä tekniikkaa. Perusoikeuksien toteutuminen on samalla varmistettava.

Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen (*Schengenin sopimus*) soveltamisesta on 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehty Schengenissä yleissopimus, jäljempänä *Schengenin yleissopimus*. Mainittujen sopimusten lisäksi jäsenvaltioiden on noudatettava liittymissopimuksia sekä Schengenin toimeenpanevan komitean päätöksiä ja julistuksia. Tärkeässä asemassa on myös yhteinen käsikirja, jossa säännellään rajatarkastusten käytännön toteutusta. Edellä tarkoitettua kokonaisuutta kutsutaan jäljempänä *Schengenin säännöksi*. Schengenin säännöstö sisällytettiin Amsterdamin sopimuksella (SopS 55/1999) Euroopan unionia koskevaan säännöstöön. Schengenin säännösten mukaan sopimuspuolten väliset rajat saa ylittää ilman rajatarkastuksia. Rajatarkastukset voidaan kuitenkin palauttaa erityisestä syystä. Schengenin säännösten soveltaminen alkoi Suomessa 25 päivänä maaliskuuta 2001 siten, kuin ulkoasiainministeriön ilmoituksessa Schengenin säännösten soveltamisesta (SopS 23/2001) mainitaan.

Suomen valvottavana on 1 340 kilometriä Euroopan unionin maarajaa, joka samalla on edellä mainituilla sopimuksilla perustetun vapaan liikkuvuuden alueen ulkoraja. Sen toisella puolella rajavartioinnista vastaava Venäjän turvallisuuspalvelun rajavartiopalvelu keskittää voimavarojaan Keski-Aasiaan ja Kaukasukselle, koska Venäjälle tulee laittomasti ihmisiä ja huumausaineita juuri näillä alueilla, ja Suomen vastainen raja on ollut Venäjälle lähes ongelmaton. Rajavartiopalve-

lun voimavarojen siirto lisännee Suomen rajavartiolaitoksen tehtäviä. Laittoman maahantulon torjuminen jäänee aikaisempaa enemmän maamme viranomaisten vastuulle. Ulkorajan rajavalvonnan tehokkuus on tärkeää vapaan liikkuvuuden alueen valtioille, mikä edellyttää, että Suomi suoriutuu tuosta tehtävästään hyvin.

Rajaviranomaisen läsnäolo ja rajatarkastukset ovat aikaisemmin helpottaneet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä myös maamme länsi- ja pohjoisrajalla. Schengenin säännösten soveltaminen on kuitenkin ohentanut näille rajoille rajavartiolaitoksen sijoittautumisen perusteita. Rajavartiolaitoksen tehtävien osittainen uudelleemmäärittely on tarpeen sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten palveluiden vähenemisen ja sisäisen turvallisuuden heikkenemisen estämiseksi.

Sisärajatarkastusten poistumisen jälkeen on rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa tehostettu viranomaisten yhteistoimintaa. Samalla ulkorajan ylittämisen valvonnan merkitys on korostunut. Viranomaisten yhteistyöhön on tullut myös uusia menettelyitä ja menetelmiä sekä aikaisempaa paremmat mahdollisuudet jatkaa toimenpiteitä myös toisen valtion alueella. Schengenin säännösten mukaan voidaan rikoksesta epäillyn takaa-ajoa ja tarkkailua tietyin edellytyksin jatkaa toisen jäsenvaltion alueelle. Esimerkin vuoksi voidaan mainita, että eduskunta on 26 päivänä maaliskuuta 2003 hyväksynyt (EV 29/2004 vp) hallituksen esityksen (HE 92/2003 vp) tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä tehdyn yleissopimuksen ja sen oikaisupöytäkirjan hyväksymisestä sekä siihen liittyviksi laeiksi, jäljempänä *Napoli II*. *Napoli II*:een, joka on saatettu voimaan tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetulla lailla (427/2004), sisältyy perinteistä keskinäistä hallinnollista avunantoa koskevien määräysten lisäksi määräykset, jotka Schengenin yleissopimuksesta poiketen sallivat rajojen yli tapahtuvan välittömän takaa-ajon myös merirajan yli. Siihen sisältyy lisäksi määräyksiä rajojen yli tapahtuvasta valvonnasta, valvotusta läpilaskusta, peitetoiminnasta ja yhteisistä tutkintaryhmistä.

Henkilöliikenteen rajatarkastusvastuu on lisännyt rajavartiolaitoksen ja Suomen muiden turvallisuusviranomaisten välistä yhteis-

toimintaa. Euroopan unionin jäsenyys, liittyminen vapaan liikkuvuuden alueeseen ja ulkorajan valvontatehtävät ovat lisänneet rajavartiolaitoksen yhteistoimintaa muiden maiden turvallisuusviranomaisten kanssa. Rajavartiolaitos on nykyisin luonnollinen yhteistyökumppani niin koti- kuin ulkomaalaisille rikoksentorjuntaviranomaisille.

Valtioneuvoston 27 päivänä marraskuuta 2003 yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisesta tekemässä periaatepäätöksessä mainitaan yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvista uhkista muun muassa laitton maahantulo ja turvallisuutta vaarantavat väestöliikkeet, ympäristöuhkat, järjestäytynyt rikollisuus ja terrorismi sekä suuronnettomuudet. Uhkat voivat toteutuessaan aiheuttaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen häiriintymisen ja siten vaarantaa valtiollisen itsenäisyyden, kansalaisten elinmahdollisuudet ja turvallisuuden. Samalla kun varsinaisten sotilaallisten iskujen todennäköisyys on vähentynyt, on terrori-iskujen ja muiden edellä mainittujen uhkatekijöiden mahdollisuus kasvanut. Rajavartiolaitoksella on sisäisen turvallisuuden viranomaisista parhaat edellytykset kalustonsa ja erityisosaamisensa puolesta merellä ja ilmassa toimimiseen sekä poliisin tukemiseen sisäisen turvallisuuden erityistilanteiden hallinnassa. Suomi vastaa yhteisön ulkorajavaltiona myös yhteisön muiden jäsenvaltioiden turvallisuudesta. Euroopan unionin toimielimissä onkin hyvin tiedostettu tiivistyvän rajavalvontayhteistyön merkitys myös uusien uhkakuvien, kuten terrorismin, torjunnassa.

Unioni laajeni 1 päivänä toukokuuta 2004 siten, että sen ulkorajavaltioiksi tulivat maa-rajoiilla Suomen ja Kreikan lisäksi Viro, Latvia, Liettua, Puola, Slovenia, Slovakia ja Unkari Euroopan unionin ulkorajojen vartiointi ja rajavalvonta jää todennäköisesti kansallisten viranomaisten vastuulle, vaikka jäsenmaiden yhteistyö ja yhteisön ohjaus tiivistyykin. Komissio on toukokuussa 2004 saanut yksinomaisen aloiteoikeuden rajavalvontaa koskevissa I pilarin asioissa. Perusteilla on myös operatiivista rajavalvontayhteistyötä koordinoiva Euroopan rajavalvontavirasto. Siitä huolimatta, että rajavalvonnan järjestelyt poikkeavat toisistaan Euroopan unionin jäsenvaltioissa, ovat järjestelyt unionin ulkorajan valvonnasta nyt ja lähitulevaisuudessa huolehtivissa valtioissa varsin samanlaiset. Unionin ulkorajavalvonta yhdentyyne ulkorajavaltioiden järjestelmien muodostamalle pe-

rustalle. Vapaan liikkuvuuden alueen laajenemisen arvioidaan muuttavan maamme rikollisuustilannetta ja asettavan haasteita yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta sekä rikosten torjumisesta vastaaville viranomaisille. Muutokseen on tarkoituksenmukaista varautua turvallisuusviranomaisten yhteistyötä tehostamalla ja rikosentorjuntavalmiuksia parantamalla.

Voimassa olevaa LRVL:a valmisteltaessa pyrittiin erityisesti rajavartiolaitoksen tehtävien ja toimivaltuuksien tarkkarajaisuuteen. Laista tulikin varsin tarkkarajainen, mihin myötävaikutti samaan aikaan eduskunnassa käsiteltävänä ollut perusoikeusuudistus. LRVL:a soveltaessa on kuitenkin havaittu, että osa rajauksista estää rajavartiolaitoksen toimintaa sekä poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoimintaa tavalla, jota ei LRVL:a säädettyä pystytty täysin ennakkoimaan. Vaikka LRVL onkin kohtuullisen uusi säädös, on sen uudistaminen käynyt edellä kuvatuista syistä välttämättömäksi.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Historia

Maamme itsenäistymisen jälkeen valtakunnan rajojen vartioimisesta on ensimmäisen kerran säädetty päätöksellä Ruotsin Kuningaskunnan vastaisen maarajan ja läheisten rajaseutujen vartioimista varten asetetusta väliaikaisesta rajavartiopataljoonasta (103/1918). Vuoden 1918 maaliskuussa ylipäällikkö Mannerheim ryhtyi senaatin kehotuksesta järjestämään maan pohjoisrajalle sotilaallista rajavartiointia yhteistoiminnassa tullin kanssa. Rajajoukot toimivat aluksi maaherran välittömässä alaisuudessa ylimmän päällikkyuden jäädessä kuitenkin puolustusvoimien ylipäällikölle.

Vuoden 1918 heinäkuussa pohjoisen länsirajan rajajoukot siirrettiin senaatin sisäasiaintoimituskunnan alaisuuteen. Päätös itärajan vartioinnin siirtämisestä sisäasiainministeriölle tehtiin valtioneuvoston istunnossa 21 päivänä maaliskuuta 1919. Armeijan johto määräsi upseereita sisäasiainministeriön käytettäväksi ja sotaministeriö luovutti rajavartiostojen tarpeellista varustusta. Rajavartiostojen tehtävänä oli valtakunnan itäisen maarajan poliisi- ja tullivartiointi. Rajavartiostojen järjestys oli sotilaallinen. Rajavartiosto-

jen päällystöllä ja miehistöllä oli oikeus pidättämiseen sekä etsintöjen ja takavarikkojen tekemiseen. Suojeluskuntien sekä tulli- ja poliisiviranomaisten tuli pyynnöstä antaa rajakomendanteille virka-apua.

Merivartiolaitoksen tehtävänä oli vuonna 1930 siitä annetun lain (151/1930) ja asetuksen (196/1930) mukaan ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta valtakunnan merirajalla sen valvottavaksi määrätyillä alueilla ja Laatokalla. Sen tuli muun muassa estää luvaton tavaroiden kuljetus ja rajan ylittäminen sekä valvoa purjehdusta ja alusten tullivalvontaa koskevien säännösten noudattamista, huolehtia tulliselvityksestä sekä poliisivalvonnasta toiminta-alueellaan. Sen tehtävänä oli lisäksi merihätään joutuneiden auttaminen.

Merivartiomiehellä oli tehtävissään soveltuvin osin tullimiehen ja poliisimiehen valtuudet. Merivartiolaitos suoritti myös tullirikosten tutkintaa. Muiden rikosten tutkinta sen tuli alustavan tutkimuksen jälkeen antaa poliisille. Merivartiolaitos oli rajavartiolaitoksen tavoin sotilaallisesti järjestetty ja sisäasiainministeriön alainen. Merivartiolaitoksen esikunta toimi kuitenkin sisäasiainministeriössä poliisiosaston jaostona toisin kuin rajavartiolaitoksen esikunta. Laitoksen perustamisen taustalla oli alkoholipitoisten aineiden valmistuksesta, maahantuonnista, myynnistä, kuljetuksesta ja varastossapidosta annetun asetuksen (29/1917) sekä sen toimeenpanosta ja valvonnasta annetun asetuksen (66/1919) vastainen, holtittomaksi paisunut pirtun salakuljetus. Merivartijat saivat tämän toiminnan 1930-luvun loppuun mennessä tukahdutetuksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Rajavartiolaitoksen tehtävänä oli vuonna 1931 siitä annetun lain (135/1931), jäljempänä vuoden 1931 *rajavartiolaki*, ja vuonna 1932 siitä annetun asetuksen (28/1932) mukaan rajan vartioiminen sekä luvattoman ja kielletyn rajan ylittämisen estäminen niillä raja-alueilla, missä erityinen valvonta katsottiin tarpeelliseksi. Rajavartiolaitokselle voitiin antaa tullivalvonnan ja poliisitoiminnan tehtäviä sekä kansainvälisistä rajasopimuksista johtuvia tehtäviä. Sen kuului ottaa osaa maanpuolustukseen. Liikekannallepanossa se oli määrä liittää puolustusvoimiin. Rajavartiolaitos oli rauhan aikana sisäasiainministerin alainen. Sitä johti rajavartiostojen päällikkö esikuntineen, joka oli samalla myös sisäasiainministeriön rajavartio-osasto. Rajavartiolaitoksessa toimi Salmin, Joensuun, Kainuun, Lapin ja Karjalan kannaksen raja-

vartiostot. Niiden toimipiiristä määräsi sisäasiainministeri.

Rajajoukot yhdistettiin sotien aikana puolustusvoimiin. Sodan jälkeen rajavartiotoimi palautettiin sisäasiainministeriön alaisuuteen. Vuoden 1931 rajavartiolaki uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 1944 säädetyllä lailla rajavartiolaitoksesta (980/1944), jäljempänä vuoden 1944 *rajavartiolaki*. Lokakuun 12 päivänä 1939 merivoimille alistettu, aikaisemmin itsenäinen merivartiolaitos liitettiin samalla osaksi rajavartiolaitosta.

Vuonna 1945 rajavartiolaitoksesta annetun asetuksen (372/1945) ja vuonna 1947 rajavartiolaitoksesta annetun asetuksen (581/1947) jälkeen rajavartiolaitosta koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin seuraavaksi vuonna 1975 säädetyllä lailla rajavartiolaitoksesta, jäljempänä vuoden 1975 *rajavartiolaki*, joka tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1975. Vuoden 1975 uudistuksessa rajavartiolaitokselle säädetyt tehtävät olivat pääosin samat kuin vuoden 1931 rajavartiolaissa. Tehtäviin kuului valtakunnan rajojen vartiointi ja valvonta sekä henkilöiden luvattoman rajanylittämisen estäminen, paljastaminen ja tutkinta. Rajavartiolaitokselle kuului valtakunnan rajojen läheisyyteen keskitettyä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvia tehtäviä sekä tullivalvonta merellä ja maarajoilla ja niillä rajanylityspaikoilla, joilla tullilaitos ei ollut järjestänyt riittävää tullivalvontaa.

Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät ovat säilyneet itsenäisyyden alkuajoista saakka olennaisena osana rajavartiolaitoksen tehtäviä. Vuoden 1975 rajavartiolaissa rajavartiolaitoksen tehtävät oli lueteltu vain yleispiirteisesti. Pääosa rajavartiolaitoksen toimintaa koskevista keskeisistä säännöksistä jätettiin kuitenkin asetusten varaan, vaikka poliisin ja tullin toimivaltuuksista oli jo säädetty lain tasolla, poliisilaissa (84/1966) ja tullilaissa (271/1939).

Vuosina 1992 ja 1994 rajavartiolaitoksesta annetuissa asetuksissa (358/1992 ja 1026/1994) säädettiin rajavartiolaitoksen valvonta-alueeksi valtakunnan maarajaan rajoittuvien kuntien alue, Kesälahden ja Punkaharjun kunnan sekä Nurmeksien kaupungin alue, mereen rajoittuvien kuntien alue, Ahvenanmaan maakunta sekä Suomen aluevedet ja kalastusvyöhyke.

Yleistä nykytilasta

Vuonna 1999 voimaan tullessa LRVL:ssa säädetään tarkkarajaisesti rajavartiolaitoksen tehtävistä, rajavartiolaitoksen ja rajavartiomiehen toimivaltuuksista sekä rajavartiotehtävissä käytettävistä henkilörekistereistä ja rajavartiolaitoksen sisäisestä hallinnosta. Uudistuksen päätavoitteena oli siirtää rajavartiolaitoksen tehtäviä, oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva sääntely tarkkarajaisesti lakiin.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi rajavartiolaitoksesta (HE 42/1998 vp) todettiin, että rajavartiolaitosta koskevan lainsäädännön uudistamistarve on korostunut sitä mukaa kuin muuta lainsäädäntöä on kehitetty säätämällä lailla yksityiskohtaisesti seikoista, joista aikaisemmin on säädetty vain asetuksin tai määrätty hallinnollisin määräyksin. Samalla säädettiin rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamiseksi välttämättömiä poikkeuksia muun muassa henkilötietojen käsittelyä, ilmailua, merenkulkua sekä viranomaisen suoritteista perittäviä maksuja koskeviin säännöksiin. Uudistuksella pyrittiin toteuttamaan perusoikeusuudistuksen sekä vuoden 1995 alussa toteutuneen Euroopan unionin jäsenyyden edellyttämiä muutoksia rajavartiolaitosta koskeviin säännöksiin.

Rajavartiolaitokselle kuuluvista tehtävistä säädetään nykyisin lukuisissa laeissa ja asetuksissa. Merkittävimpiä säädöksiä LRVL:n lisäksi ovat meripelastuslaki (1145/2001), rajaväyhykelaki (403/1947), ulkomaalaislaki (301/2004), passilaki (642/1986) ja aluevalvontalaki (755/2000). Kansallisen lainsäädännön lisäksi rajavartiolaitoksen toimintaa ohjaa Euroopan unionin lainsäädäntö. Erityisen tärkeässä asemassa on Schengenin säännöstö, jonka soveltamisen Suomi aloitti 25 päivänä maaliskuuta 2001.

Euroopan unioniin liittyminen ja Schengenin säännöstön soveltaminen ovat edellyttäneet rajavartiolaitoksen sopeuttamista uusiin tehtäviin. Tämä on merkinnyt muun muassa sitä, että 1990-luvun puolivälistä alkaen noin tuhat rajavartiomiestä on joutunut siirtymään uusiin tehtäviin ja myös toiselle paikkakunnalle. Muuttosuunta on ollut lännestä itään ja pohjoisesta etelään. Samalla merkittävä määrä raja- ja merivartioasemista on lopettanut toimintansa osana rajavartiolaitoksen toimintojen rationalisointia. Tukitoiminnoissa palvelevien henkilöiden määrää on vähennetty ja henkilöitä on siirretty operatiivisiin tehtäviin. Johtamisjärjestelmiä on kevennetty ja toimintoja on siirretty pois pääkaupunkiseudulta yhdenmukaisesti valtioneuvoston alu-

eellistamista koskevien periaatepäätösten kanssa. Tämä kehitys jatkuu edelleen.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan rajavartiolaitos on sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden viranomainen, joka kuuluu sisäasiainministeriön hallinnonalaan. Sen sisäinen järjestys on sotilaallinen. Rajavartiolaitoksen ylin johto ja valvonta kuuluvat sisäasiainministeriölle, jollei sotilaskäskyasioiden osalta ole toisin säädetty. Rajavartiolaitos on järjestetty ministerihallintoperiaatteen mukaisesti, ja se on parlamentaarisen valvonnan alainen.

Rajavartiolaitosta johtaa rajavartiolaitoksen päällikkö apunaan rajavartiolaitoksen esikunta, joka on samalla sisäasiainministeriön rajavartio-osasto. Rajavartiolaitoksen päälliköllä on rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (269/2000) 2 §:n mukaan oikeus esittelystä ratkaista rajavartiolaitosta ja sen toimialaa koskevat sisäasiainministeriön päätettäväksi säädetty, muut kuin periaatteellisesti tärkeät ja laajakantoiset hallintoasiat. Rajavartiolaitoksen esikuntaa johtaa rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö. Rajavartiolaitoksen esikunta johtaa rajavartiolaitoksen päällikön apuna rajavartiolaitoksen hallintoyksiköiden toimintaa, suorittaa sisäisiä tarkastuksia ja valvoo virkamiesten toiminnan lainmukaisuutta. Rajavartiolaitoksen tehtävistä vastaa rajavartiolaitoksen esikunnan lisäksi kahdeksan hallintoyksikköä. Ne ovat rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisesti Kaakkois-Suomen, Pohjois-Karjalan, Kainuun ja Lapin rajavartiostot, Suomenlahden ja Länsi-Suomen merivartiostot, raja- ja merivartiokoulu sekä vartiolentolaivue.

Rajavartiolaitoksessa on sotilasvirkoja ja siviilivirkoja, joihin yleisenä kelpoisuusvaatimuksena on Suomen kansalaisuus, valtion virkamieslain (750/1994) 6 ja 8 §:ssä säädettyjen yleisten kelpoisuusvaatimusten täyttäminen sekä nuhteettomuus ja luotettavuus. Sotilasvirkaan nimitettävältä vaaditaan lisäksi sopivuutta terveyden ja kunnon puolesta sekä ahvenanmaalaisia lukuun ottamatta myös aseellisen palveluksen suorittamista. Upseerin viran kelpoisuusvaatimuksena on upseerin tutkinto. Rajavartiolaitoksessa on myös erikoisupseerin virkoja, joihin vaaditaan upseerin tutkinnon sijasta valtioneuvoston asetuksella säädetty muu koulutus sekä reservin aliupseerin tai reservin upseerin koulutus. Rajavartiolaitoksessa on lisäksi opistoupseerin ja vanhemman opistoupseerin virkoja, joihin vaadittavan koulutuksen on

voinut suorittaa raja- ja merivartiokoulussa kuten myös merivartijan, rajavartijan, ylimerivartijan, yllirajavartijan sekä vanhemman opistoupseerin virkaan vaadittavat opinnot ja meripelastustoiminnan johtamiskurssin.

Upseerien koulutus tapahtuu maanpuolustuskorkeakoulussa ja siihen liittyen myös puolustushaara-, aselaji- ja toimialakouluissa eri puolella Suomea. Upseerin perusopinnot ovat laajuudeltaan 60 opintoviikkoa, sotatieteen kandidaatin alempi korkeakoulututkinto laajuudeltaan 120 opintoviikkoa ja sotatieteen maisterin ylempi korkeakoulututkinto laajuudeltaan vähintään 160 opintoviikkoa. Viimeksi mainitun suorittamiseen kuluu noin neljä vuotta. Upseerin koulutusohjelmassa on valittavissa muun muassa rajavartiolinja ja merivartiolinja. Niihin kuuluvaa opetusta annetaan raja- ja merivartiokoululla. Upseerien koulutusjärjestelmän jatkotutkintoja ovat esiupseerikurssista ja yleisesikuntaupseerikurssista muodostuva yleisesikuntaupseerin tutkinto sekä sotatieteiden tohtorin tutkinto, jotka suoritetaan pääosin Maanpuolustuskorkeakoulussa. Raja- ja merivartiokoulussa voi suorittaa osan upseerin korkeakoulututkintoihin johtavista opinnoista. Joihinkin rajavartiolaitoksen virkoihin on kelpoisuusvaatimuksena muu korkeakoulututkinto kuin upseerin tutkinto.

Raja- ja merivartiokoulu huolehtii rajavartiolaitoksen toimintavalmiudesta myös järjestämällä voimakeinojen käyttöä, rajatarkastuksia, rajavartiolaitoksen koiratoimintaa, meripelastusta ja radioliikennettä koskevaa opetusta sekä kieltenopetusta. Siviiliviranhaltijoille tarkoitettu rajavartiotoiminnan peruskurssi käsittelee rajavartiolaitoksen hallintoa ja toimintaa. Rajavartiomiehet voivat saada lisäkoulutusta poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistyön (*PTR-yhteistyö*) mukaisesti myös poliisin ja tullin oppilaitoksissa. Rajavartiolaitoksen edustajat osallistuvat opetus-tehtäviin myös ulkomailla.

Vuonna 2003 rajavartiolaitoksen palveluksessa toimi runsaat 3 100 henkilöä. Sen käytössä oli 38 rajavartioasemaa, 27 merivartioasemaa, 7 vartiolaivaa, 11 helikopteria, 2 lentokonetta ja 160 rajakoiraa. Laitoksen menot olivat yhteensä 188 miljoonaa euroa, mistä henkilöstömenojen osuus oli 130 miljoonaa euroa.

Rajavartiolaitoksen palveluksessa toimi noin 200 upseeria, 60 erikoisupseeria, 600 opistoupseeria, 1800 rajavartijaa ja merivarti-jaa sekä 450 siviilihenkilöä. Pääosa viroista

oli sotilasvirkoja. Sotilasviroista säädetään tarkemmin rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista, virkapuvusta, tunnuksista sekä ansiomerkeistä annetussa tasavallan presidentin asetuksessa (268/2000).

LRVL:ssa säädetään rajavartiomiehen toimivaltuuksista. Rajavartiomies on LRVL:n 2 §:n 8 kohdan mukaan rajavartiolaitoksen virkamies, joka saatuaan asetuksessa tarkemmin säädetyn rajavartiokoulutuksen palvelee rajavartiotehtävissä. Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan rajavartiomiehiä ovat asetuksessa tarkemmin säädetyn koulutuksen saaneet rajavartiolaitoksen upseerin, erikoisupseerin tai opistoupseerin taikka merivartijan tai rajavartijan virassa palvelevat virkamiehet sekä oikeustieteen kandidaatin tutkinnon omaavat oikeudellisen osaston osastopäällikkönä toimiva lainsäädäntöneuvos, hallinnollisen toimiston toimistopäällikkö, hankintapäällikkö ja ylitarkastaja. Rajavartiolaitoksessa on yhteensä noin 2 600 rajavartiomiestä.

Rajavartiolaitos on kokenut viime vuosina suuria muutoksia. Sen henkilöstö on vähentynyt huomattavasti. Vuonna 1995 rajavartiolaitoksen henkilöstön kokonaismäärä oli hieman yli 3 500. Rajavartiolaitoksen menot olivat samana vuonna noin 140 miljoonaa euroa. Rajatarkastustehtävät siirtyivät valtioneuvoston 21 päivänä joulukuuta 1989 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti asteittain poliisilta rajavartiolaitokselle 1990 luvulla. Vuonna 1995 rajavartiolaitos otti rajatarkastusten suorittamisesta yleisvastuun. Rajatarkastusten kokonaismäärä ulkorajalla on kasvanut vuoden 1995 noin 7,5 miljoonasta rajatarkastuksesta vuoden 2003 yli 14 miljoonaan rajatarkastukseen. Laitoksen menot ovat kuitenkin kasvaneet vain noin 190 miljoonaan euroon.

Rajavartiolaitos on valtakunnallinen viranomainen, mutta sen toimivaltuudet määräytyvät muista valtakunnallisista viranomaisista poiketen paitsi asiallisin myös alueellisin perustein. Rajavartiolaitoksen päätehtävät ovat rajavalvonta maarajoilla ja merialueella, henkilöliikenteen rajatarkastukset maarajan ylityspaikoilla, satamissa ja lentoasemilla sekä meripelastus. Rajavartiolaitos on mainittu tehtävien suorittamisesta pääasiassa vastaava viranomainen. Muita tärkeitä tehtäviä ovat osallistuminen sotilaalliseen maanpuolustukseen, aluevalvonta sekä kiireelliset poliisitehtävät. Rajavartiolaitoksella on niiden rinnalla muitakin tehtäviä. Rajavartiolaitos

suorittaa muun muassa tullivalvontaa merellä, meren rannikolla ja maarajoilla samoin kuin niillä rajanylityspaikoilla, joilla tulli ei sitä tee.

Syrjäseuduilla rajavartiolaitos koetaan eräänlaisena yleisturvallisuusviranomaisena. Merialueella rajavartiolaitos tekee tiivistä yhteistyötä Merenkululaitoksen, puolustusvoimien ja ympäristöviranomaisten kanssa. Hallinnon kehittämisen ministerioliokunnan hyväksyttyä vuonna 1994 periaatteet, joiden mukaisesti eri viranomaisten merialuetoimintoja kehitetään, ovat Merenkululaitos, puolustusvoimat ja rajavartiolaitos kehittäneet merialueen viranomaistoimintoja voimakkaasti. Ajatuksena on ollut, että mainitut viranomaiset ovat pääsuorittajia, joihin muut viranomaiset voivat tukeutua merellisissä käytännön toimituksissaan. Hallinnollinen vastuu on säilytetty kullakin viranomaisella itsellään. Menettelyn perusteella ovat muut viranomaiset voineet luopua alushankinnoistaan ja tukeutua pääsuorittajiin.

Rajatarkastus ja rajavalvonta ovat LRVL:n 4 §:n mukaan rajavartiotehtäviä. Rajatarkastuksessa selvitetään rajan ylittämisen edellytykset. Samalla pyritään tavoittamaan etsintäkuulutettuja henkilöitä sekä estämään ja paljastamaan eräitä rikoksia. Rajavalvonnan tarkoituksena on puolestaan rajajärjestyksen ylläpitäminen sekä rajan luvattoman ylittämisen estäminen. Rajavartiomiehen LRVL:ssa säädetty toimivaltuudet ovat laajimmillaan rajanylityspaikalla. Toimivaltuudet ovat hieman suppeammat rajavartiolaitokselle säädettyllä valvonta-alueella. Valvonta-alue käsittää valtakunnan maarajaan rajoittuvat kunnat, Kesälahden ja Punkaharjun kunnan sekä Nurmeksen kaupungin, mereen rajoittuvien kuntien taajama-alueiden ulkopuoliset alueet, Ahvenanmaan maakunnan, Suomen aluevedet ja kalastusvyöhykkeen sekä rajavartiolaitoksen valvottaviksi säädettyjen rajanylityspaikkojen alueet ja mereen rajoittuvissa kunnissa sijaitsevien merivartioasemien alueet. Valvonta-alueen ulkopuolella toimivaltuuksia on ainoastaan rajoitetusti. Rajavartiomiehen toimivalta vaihtelee hänen tehtävässään alueelta toiselle liikkuaan.

Ahvenanmaan maakunta kuuluu kokonaisuudessaan rajavartiolaitoksen valvonta-alueeseen. Rajavartiolaitoksen tehtävät Ahvenanmaalla määräytyvät paitsi LRVL:n myös Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan. Maakunnan alue on ollut jo vuodesta 1856 lähtien demilitarisoitu.

Rajavartiolaitykselle kuuluvat Ahvenanmaalla rajavalvonta- ja rajatarkastustehtävät sekä tullitehtävät. Lisäksi se vastaa Ahvenanmaalla myös meripelastuksesta ja suorittaa Ahvenanmaan poliisin pyytämiä virkaaputehtäviä. Rajavartiolaityksen tehtäviä Ahvenanmaalla selkeyttävä tasavallan presidentin asetus rajavartiolaityksen tehtävistä Ahvenanmaan maakunnassa (420/2004) on tullut voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2004.

Valvonta-alue

Rajavartiolaityksen valvonta-alueesta säädetään edellä kerrotulla tavalla LRVL:n 2 § 1 momentissa. Rajanylityspaikoilla tarkoitetaan passilaissa ja ulkomaalaislaissa tarkoitettua lentoasemaa, satamaa, merivartioasemaa, rajavartioasemaa taikka rajaosuutta tai rajalla olevaa paikkaa, jonka kautta henkilöiden maahantulo ja maastalähtö on sallittu. Rajanylityspaikaksi määrätty Helsinki-Vantaan lentoasema ja esimerkiksi Kotkassa sijaitseva merivartioasema kuuluvat valvonta-alueeseen, vaikka ne ovatkin mereen rajoittuvien kuntien taajamissa sijaitsevia kohteita. Helsingin kaupungin keskustassa sijaitseva rajavartiolaityksen esikunta ei ole vartioasema eikä rajanylityspaikka, eikä se näin ollen sijaitse laityksen valvonta-alueella.

Rajavartiotehtävässä rajavartiomiehellä on valvonta-alueella oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi, saada jokaiselta henkilötiedot sekä ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta henkilötietojaan. Lisäksi hän voi ottaa kiinni etsintäkuulutetun henkilön, suorittaa turvatarkastuksen säilöön ottamisen yhteydessä, suorittaa teknistä valvontaa ja tarkkailla muualla kuin kotirauhan piirissä olevaa henkilöä. Valvonta-alueella rajavartiomies voi myös liikkua toisen kiinteistöllä rajavartiotehtävän, etsintä- tai pelastustehtävän taikka poliisitehtävän sitä edellyttäessä.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi rajavartiolaityksesta ehdotettiin, että rajavartiolaityksen valvonta-alueena olisi ollut koko Lapin lääni ja muualla maarajoihin rajoittuvien kuntien alueet, koko Suomen merialue ja kalastusvyöhyke sekä mereen rajoittuvien kuntien taajamien ulkopuoliset alueet, Ahvenanmaan maakunta sekä keskeisimmät kansainvälisen matkustajaliikenteen lentoasemat. Eduskunnan hallintovaliokunta totesi hallituksen esityksestä laiksi rajavartiolaityksesta antamassaan mietinnössä (HaVM 25/1998 vp), ettei koko Lapin läänin sisällyttäminen

rajavartiolaityksen valvonta-alueeseen ollut rajavartiolaityksen ensisijaisten tehtävien, rajavalvonnan ja rajatarkastusten, kannalta perusteltua, koska rajavartiolaityksen tosiasialliset mahdollisuudet suorittaa maastoliikenteen ja metsästyksen valvontaa Lapin läänissä valtakunnan rajaan rajoittuvien kuntien ulkopuolella olivat valiokunnan mielestä vähäiset.

Rajavartiolaityksen toimivaltuuksien alueellisia rajoituksia on jouduttu LRVL:n säättämisen jälkeen vähentämään. Vuonna 2000 rajavartiolaityksesta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (229/2000) LRVL:iin lisättiin uusi 47 a §, jonka mukaan ulkomaalainen voidaan kuljettaa valvonta-alueelta rajanylityspaikalle myös sellaisen alueen kautta, joka ei kuulu valvonta-alueeseen, jos käännättämistä koskevan päätöksen täytäntöönpano sitä edellyttää. Samassa yhteydessä LRVL:n 48 §:ään lisätyn 3 momentin mukaan rajavartiomiehellä on oikeus kuljettaa vapautensa menettänyttä henkilöä valvonta-alueen ulkopuolella poliisille luovuttamista varten.

Rajanylityspaikkaan rajoittuvasta toimivaltuudesta säädetään muun muassa LRVL:n 15 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä on oikeus ohjata maasto-, tie- ja vesiliikennettä sekä määrätä kulkuneuvo siirrettäväksi tai siirtää se, jos se on välttämätöntä rajavalvontaan tai rajatarkastukseen kuuluvan toimenpiteen suorittamiseksi. Rajavartiomies voi myös sulkea, eristää tai tyhjentää rajanylityspaikan sekä rajoittaa siellä liikkuamista ja poistaa rajanylityspaikalta henkilön, joka aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa. Rajanylityspaikalla oleva kulkuneuvo voidaan tarkastaa, ja vaaralliset esineet voidaan ottaa tilapäisesti haltuun siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Lisäksi voidaan suorittaa henkilöntarkastus henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan löytämiseksi. Rajanylityspaikalle säädettyjä toimivaltuuksia ei rajavartiomiehellä ole esimerkiksi valvonta-alueella sijaitsevilla rajavartioasemalla.

Rajavalvontatehtävät

LRVL:n 4 § 1 momentin mukaan rajavartiolaitys huolehtii Suomen rajojen rajavalvonnasta. LRVL:n 2 §:n 4 kohdan mukaan rajavalvonta on rajavartiolaityksen toimintaa, jolla ylläpidetään kansainvälisten sopimusten

mukaista rajajärjestystä Suomen rajoilla ja pyritään estämään rajan ylittämistä annettujen säännösten rikkominen. Sillä pyritään myös estämään rajalla tapahtuva maanpetoksellinen tai valtiopetoksellinen yhteydenpito vieraaseen valtioon sekä Suomen rajoihin ja niihin kuuluviin rajamerkkeihin ja -laitteisiin kohdistuvat rikokset samoin kuin vieraasta valtiosta Suomeen tai sen alueeseen kohdistuvat Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaukset.

Rajavalvonnan toteuttamiseksi ja sen yhteydessä rajavartiolaitos valvoo LRVL:n 4 § 2 momentin mukaan valvonta-alueellaan rajavyöhykettä ja Suomen alueellista koskemattomuutta koskevien säännösten noudattamista sekä ampuma-aseita ja ampumatarpeita, maasto-, tie- ja vesiliikennettä, kalastusta, metsästystä, aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemistä ja merensuojelua koskevien säännösten noudattamista niin kuin laissa erikseen säädetään. Vuonna 2003 rajavartiolaitos esti rajanylityspaikkojen ulkopuolella noin 50 luvattonta rajanylitystä. Luvattomia rajanylityksiä tai sitä lievempiä rajatapahtumia sattui yhteensä vajaat 300. Rajavalvonnan yhteydessä laadittiin yli 250 rikosilmoitusta, annettiin yli 700 rangaisusvaatimusta ja noin 570 huomautusta.

Rajavartiolaitoksen toiminnan eräänä keskeisenä päämääränä on rauhallisten olojen säilyttäminen maamme rajoilla. Maallamme on yhteistä maarajaa Venäjän kanssa 1 340, Norjan kanssa 736 ja Ruotsin kanssa 614 kilometriä. Aluevesirajamme pituus on 1 250 kilometriä. Valvottavaa rajaa on siten yhteensä 3 940 kilometriä. Rajavalvonta, jota suoritetaan maastorajalla ja merialueella partioimalla sekä teknisten välineiden avulla tarkkailemalla, on samalla alueellisen koskemattomuuden valvontaa. Yksi rajavalvonnan tavoitteista on rajatilanteen ja sen muutosten raportointi valtakunnan turvallisuusasioista vastaavalle johdolle ja yhteistoimintaviranomaisille. Rajatilannetta käsitellään säännöllisesti sisäasiainministeriön turvallisuusasiain johtoryhmässä ja ulkoasiainministeriön raja-asiaintoimikunnassa.

Rajatarkastustehtävät

Rajavartiolaitos huolehtii LRVL:n 4 § 1 momentin mukaan henkilöiden maahantulon ja maastalähtövalvontaan kuuluvista rajatarkastuksista asetuksella rajavartiolaitoksen valvottaviksi säädettyillä rajanylityspaikoilla.

Rajatarkastusten toteuttamiseksi ja niiden yhteydessä rajavartiolaitos LRVL:n 4 § 3 momentin mukaan valvoo rajanylityspaikoilla maahan tulevaa ja maasta lähtevää liikennettä sekä ampuma-aseiden, ampumatarpeiden ja muiden vaarallisten esineiden sekä huumausaineiden, radioaktiivisten aineiden samoin kuin räjähdys- ja muiden vaarallisten aineiden hallussapitämistä koskevien säännösten noudattamista.

Eduskunnan hallintovaliokunta kiinnitti huomiota hallituksen esitystä LRVL:ksi koskevassa mietinnössään siihen, että myös poliisi- ja tulliviranomaisille on tarpeen säätää toimivaltuus rajatarkastusten suorittamiseen, koska muussa tapauksessa ne eivät olisi toimivaltaisia suorittamaan Schengenin säännöstössä edellytetyjä rajatarkastuksia. Rajatarkastustehtäviä voivat rajavartiolaitoksen lisäksi nykyisin suorittaa poliisilain (493/1995) 10 a §:n mukaan poliisimies ja tullilain (1466/1994) 14 a §:n mukaan tullimies.

Rajanylityspaikoista säädetään passintarkastuspaikoista annetussa asetuksessa (461/1992). Passintarkastajista säädetään puolestaan passintarkastajista annetussa asetuksessa (1532/1994). Passintarkastuspaikoista annetun asetuksen 10 §:n mukaan passintarkastuspaikkoja ovat varsinaiset ja tilapäiset passintarkastuspaikat. Varsinainen passintarkastuspaikka on tarkoitettu kansainväliselle matkustajaliikenteelle. Tilapäisen passintarkastuspaikan käyttäminen on mahdollista, jos siihen säädetty edellytykset täyttyvät. Sisäasiainministeriö voi lisäksi myöntää luvan ylittää raja muualtakin kuin passintarkastuspaikan kautta. Rajatarkastustehtävät on jaettu rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken. Pääsäännön mukaan poliisi huolehtii rajatarkastuksista sisämaan eräillä lentoasemilla. Tullilaitos huolehtii puolestaan pienten ilma-alusten rajatarkastuksista samoin kuin huvi-, kalastus- ja lastialuksilla liikkuvien henkilöiden rajatarkastuksista erikseen säädettyillä rajanylityspaikoilla. Rajavartiolaitos huolehtii rajatarkastuksista kaikkialla muualla.

Rajatarkastuksessa selvitetään LRVL:n 2 §:n 3 kohdan mukaan henkilön maahantulon tai maastalähdön edellytykset sekä tunnustetaan maahantulokiellossa tai matkustuskiellossa olevat henkilöt. Samalla tunnustetaan tiedoksiannon tai kiinniottamisen vuoksi etsintäkuulutetut henkilöt. Rajatarkastus suoritetaan yksinomaan rajanylityspaikkomuksen

perusteella. Siinä pyritään samalla estämään ja paljastamaan rajaa ylittävän henkilön rikoksia, kuten valtionrajarikos, laittoman maahantulon järjestäminen, ihmiskauppa, väärennetyjen matkustusasiakirjojen taikka huumaus- tai radioaktiivisten aineiden laiton hallussapito sekä rikoksella hankitun omaisuuden hallussa pitäminen. Selvitettäviä rikoksia ovat myös ampuma-aseiden, ampu-
matarpeiden tai muiden vaarallisten esineiden ja aineiden luvaton hallussapito.

Rajatarkastuksessa rajan ylittävä tai sitä aikova henkilö samoin kuin hänen matkustusasiakirjansa, kulkuneuvonsa, kulkuneuvon hallintaoikeutta osoittavat asiakirjat ja henkilön hallussa olevat tavarat ja aineet tarkastetaan. Myös omaisuuden hallussapito-oikeutta osoittavat asiakirjat tarkastetaan. Samalla rajanylitystä aikovaa kuullaan. Rajatarkastukseen kuuluvat tarkastukset suoritetaan yksinomaan rajanylitysaikomuksen perusteella, ei rikosta koskevan epäilyn perusteella. Rajatarkastuksessa voi tosin ilmetä aihe esitutkinnan aloittamiseen.

Euroopan unioniin liittymisen jälkeen rajavartiolaitoksen toiminta on painottunut Schengenin säännöstössä määrätyn vapaan liikkuvuuden alueen ulkorajalle. Suomen rajan ylitti vuonna 2003 yhteensä noin 45 miljoonaa matkustajaa. Valtakunnan rajojen ylityksistä vajaa kolmannes tapahtui Euroopan unionin ja vapaan liikkuvuuden alueen ulkorajalla. Kaikki ulkorajan ylittäjät tarkastettiin Schengenin säännöstössä edellytetyllä tavalla. Tavoitteena on, että tarkastus ei viivytä matkustajaa keskimäärin kymmentä minuuttia enempää. Tarkastusten yhteydessä paljastuu rajavartiolaitoksen valvottavien säännösten rikkomisia. Vapaan liikkuvuuden alueelle pyrkiviä myös käännytetään. Matkustajien paljoudesta johtuen jonotusajat ovat toisinaan ylittäneet tavoiteajan.

Vaikka Schengenin säännöstöön kuuluvassa yhteisessä käsikirjassa sallitaan rajatarkastusten keventäminen ruuhkahuippujen ja vastaavien odottamattomien tilanteiden aikana, on kaikille ulkorajan ylittäjille tehtävä vähimmäistarkastus. Välttämätön tarkastusten kevennys on ensisijaisesti kohdistettava lähtevään liikenteeseen. Tarkastuksia on jouduttu keventämään joululiikenteen ruuhkahuippujen aikana itärajamme vilkkaimmilla rajanylityspaikoilla.

Vuonna 2003 havaittiin rajatarkastuksissa noin 1 800 etsintäkuulutettua henkilöä, vajaat 100 anastettua ajoneuvoja ja yli 260 väären-

nettyä matkustusasiakirjaa sekä huomattava määrä anastettua tai laittomasti hallussa pidettyä omaisuutta. Rajatarkastusten yhteydessä myönnettiin noin 950 viisumia. Rajalta käännytettiin vajaat 3 100 henkilöä. Rajavartiolaitos otti vastaan noin 650 turvapaikkahakemusta.

Rajavyöhyke

Rajavalvonnan toteuttamiseksi ja sen yhteydessä rajavartiolaitos valvoo LRVL:n 4 § 2 momentin mukaan valvonta-alueellaan rajavyöhykettä koskevien säännösten noudattamista. Tarkemmin tästä säädetään rajavyöhykelaisissa sekä sen nojalla annetuissa rajavyöhykeasetuksessa (404/1947) ja sisäasiainministeriön asetuksessa rajavyöhykkeestä ja rajavyöhykkeen takarajasta (706/2001).

Rajavyöhykettä koskevia säännöksiä ei sovelleta Suomen ja Ruotsin eikä Suomen ja Norjan välisellä rajalla. Rajavyöhyke on säädetty rajarauhan sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden voimassa pitämiseksi ja tehostamiseksi raja-alueella. Rajavyöhykkeellä liikkumiseen ja oleskeluun tarvitaan lupa, jonka antaa rajavartiolaitos. Lupa tarvitaan myös rajavyöhykkeellä ampuma-aseiden ja -tarvikkeiden sekä räjähdysaineiden, valokuvauksoneiden ja -tarvikkeiden ulkosalla hallussa pitämiseen ja käyttämiseen. Lupa tarvitaan myös rakennuksen tai tien rakentamiseen viisisataa metriä lähemmäksi rajaa muuhun kuin valtion tarpeeseen. Rajavyöhykettä koskevien säännösten rikkomisesta voidaan rajavyöhykelain 18 §:n nojalla tuomita sakkorangaistus. Rajavartiolaitoksessa annetaan vuosittain noin 13 000 rajavyöhykelupaa

Taulukko 1: Rajavartiolaitoksen myöntämät rajavyöhykeluvat vuosina 1999—2003 (kpl)

Vuosi	K-SR	P-KR	KR	LR	SLMV	RVL
2002	2 402	6 526	2 193	1 250	100	12 471
2003	2 432	6 212	1 930	2 344	81	12 999
99—03	13 592	36 920	10 009	7 326	310	68 157

(K-SR = Kaakkois-Suomen rajavartiosto, PKR = Pohjois-Karjalan rajavartiosto, KR = Kainuun rajavartiosto, LR = Lapin rajavartiosto, SLMV = Suomenlahden merivartiosto, RVL = rajavartiolaitos yhteensä)

Annetuista luvista tarkastetaan rajavalvonnan yhteydessä vuosittain noin kymmenen prosenttia. Rajavyöhykerikkomuksista annetaan vuosittain noin 100 rangaistumääräystä.

Rajavalvonnan yhteydessä tulee ilmi myös rajavyöhykkeeltä tehtyjä valtionrajarikoksia.

Asetuksella Karjalan kannaksen rajakomendantin johtosäännön vahvistamisesta (126/1920) säädettiin Karjalan kannaksen rajamaasta. Nykyisen rajavyöhykesäännösten taustalla ovat kuitenkin toisen maailmansodan aikana vallinneet liikkumisrajoitukset, jotka olivat voimassa rajavyöhykelain ja rajavyöhykeasetuksen vuoden 1947 syyskuussa antamiseen saakka.

Suomen Tasavallan hallituksen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton hallituksen välillä solmittiin Moskovassa 19 päivänä kesäkuuta 1948 rajaselkkausten ja -tapahtumain selvittämisjärjestystä koskeva sopimus ja 9 päivänä joulukuuta 1948 Suomen ja Neuvostoliiton välisellä rajalla noudatettavaa järjestystä koskeva sopimus. Nämä sopimukset korvattiin 23 päivänä kesäkuuta 1960 allekirjoitetulla Suomen ja Neuvostoliiton välisellä valtakunnan rajalla noudatettavaa järjestystä ja rajatapahtumain selvittämisjärjestystä koskevalla sopimuksella (SopS 32/1960), jäljempänä *vuoden 1960 rajajärjestyssopimus*.

Vuoden 1960 rajajärjestyssopimusta on tarkistettu 12 päivänä toukokuuta 1997 allekirjoitetulla hallitusten välisellä pöytäkirjalla (SopS 54/1998), jonka mukaan sopimusosapuolet ovat sitoutuneet tarpeellisiin toimenpiteisiin rajatapahtumien ehkäisemiseksi sekä tutkimaan ja tarvittaessa ratkaisemaan rajatapahtumat. Rajatapahtumia ovat muun muassa rajan yli ampuminen ja siitä aiheutuvat henkilövahingot sekä pahoinpitelyt, pakkotoimenpiteet henkilöitä vastaan, loukkaavat teot, laittomat rajan ylitykset, luonnonvoimien aiheuttama omaisuuden siirtyminen rajan yli, porojen ja kotieläinten rajan ylitykset, raja- ja merimerkkien siirtäminen, vahingoittaminen tai hävittäminen, tulipalon leviäminen rajan yli sekä muut järjestyksen ja rauhallisten olojen ylläpitämisen valtakunnan rajalla estävät tapahtumat.

Rajatapahtumien luettelo vastaa vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksessa olevaa luetteloa. Rajatapahtumana ei kuitenkaan enää pidetä toisen sopimuspuolen raja-alueen valokuvaamista, jonka luvanvaraisuus on jäänyt rajavyöhykelain 6 §:ään rajatapahtumaluettelon muuttamisesta huolimatta. Sopimuksissa ei myöskään ole kielletty valaisemasta rajaa tai toisen osapuolen aluetta eikä vaadittu pimentämään rakennuksista rajan puoleisia kunoita. Sodan jälkeisinä vuosina Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitto kuitenkin

toistuvasti puuttui tällaisiin tapauksiin, minkä vuoksi rajan valaisemisesta ja pimentämisestä säädettiin rajavyöhykeasetuksen 11 §:ssä. Säännökset ovat jääneet lainsäädäntöön vaikka käytäntö on muuttunut. Rajan valaisemiseen ei ole rajavalvonnassa puututtu yli 40 vuoteen eikä valokuvaukseen yli kymmeneen vuoteen.

Suurin osa itärajan rajatapahtumista oli 1980-luvun lopulle asti Suomen puolelta aiheutettuja. Niiden estämiseksi vahvistettiin erityisesti Kaakkois-Suomessa valvontatoimia rajavyöhykkeen takarajalla. Rajavyöhyke on ollut erinomaisen tärkeä väline rajarauhan ja hyvän rajajärjestyksen ylläpitämiseksi.

Tilanne on kuitenkin muuttunut. Rajavyöhykettä on 1980-luvun jälkeen kavennettu voimakkaasti jättämällä vyöhykkeen ulkopuolelle mahdollisimman suuri osa asutuista taloista sekä sellaiset alueet, joita rajaseudun asukkaat ja kulkijat joutuvat usein hyödyntämään, kuten tiestöä, peltoja ja niittyjä sekä Pohjois-Karjalassa myös lakkasoita ja Pohjois-Suomessa retkeilyreittejä. Rajavyöhykettä on kavennettu myös siellä, missä on runsaasti kesäasuntoja ja niihin liittyviä vesistöjä. Esimerkiksi Kaakkois-Suomessa rajavyöhyke on asutuilla alueilla nykyisin yleensä 300—600 metrin, paikoitellen ainoastaan 50—150 metrin levyinen. Kaakkois-Suomen asumattomilla metsäalueilla vyöhykkeen leveys vaihtelee kilometristä puoleentoista kilometriin. Pohjois-Suomen asumattomilla seuduilla rajavyöhyke on monin kohdin yli kahden kilometrin levyinen. Valtakunnan merirajalla vyöhyke on yleensä neljän kilometrin levyinen. Virolahdella se vaihtelee kilometristä kahteen kilometriin.

Vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksessa Suomi sitoutui rajoittamaan liikkumista ja toimintaa rajan lähellä. Sopimuksen II osassa on säännökset rajavesien käyttöjärjestyksestä. Sopimuksen 11 artiklan mukaan kaikilla rajaviivan leikkaamilla joilla samoin kuin niillä järvillä ja merenlahdilla, joita pitkin rajaviiva kulkee, katsotaan 100 metrin levyinen kaista molemmin puolin rajaviivaa rajavedeksi. Uivan kaluston on sallittua liikkua rajavesillä vain päivällä. Öiseen aikaan kaluston on oltava omaan rantaan laskettuna tai omille vesille ankkuroituina. Öiseksi ajaksi katsotaan auringon laskun ja auringon nousun välinen aika. Sopimuksen 13 artiklan mukaan uivassa kalustossa tulee selvästi näkyä kansallisuuden osoittava lippu ja kalus-

ton yksilöivä numero tai nimi.

Säännösten tarkoituksena on tahattomien rajanylitysten ja rajatapahtumien estäminen. Suomen puolella rajavesi on merkitty keltaisilla poijuilla ja kapeissa vesistöissä rannoille sijoitetuilla keltaisilla tauluilla, mikä on omiaan estämään vesillä tai jäällä liikkuvia henkilöitä harhautumasta rajan yli.

Rajavyöhykelupamenettelyä on sisäasiainministeriön määräyksillä yksinkertaistettu viimeksi vuonna 2001. Rajavyöhykkeellä vakinaisesti asuvat saavat toistaiseksi voimassa olevat rajavyöhykeluvat. Määräaikainen lupa annetaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan hakijalle, joka omistaa tai pysyvästi hallitsee rajavyöhykkeellä olevaa kiinteistöä, aluetta tai rakennusta. Sama koskee hänen perheenjäsentään ja samassa taloudessa asuvaa henkilöä sekä niitä, jotka ammatinsa tai työnsä puolesta joutuvat toistuvasti käymään rajavyöhykkeellä. Lyhytaikaisia, enintään seitsemän vuorokauden mittaisia lupia annetaan vierailuihin rajavyöhykkeellä asuvien henkilöiden luo ja osallistumiseen rajavyöhykkeellä pidettävään tilaisuuteen, kalastusoikeuden nojalla tapahtuvaan kotitarvekalastukseen sekä muuhun kuin vapaa-ajan vieton tai virkistystoiminnan luonteiseen luonnontuotteiden keräilyyn asuinkunnassa tai sen naapurissa. Aseita koskevia rajavyöhykelupia annetaan enimmäkseen hirven metsästystä varten, mutta niitä annetaan myös suurpetojen ja majavan metsästykseen.

Rajavyöhykkeellä liikkumisen luvanvaraisuus on rajoittanut rajavyöhykkeelle pääsyä vapaa-ajan tarkoituksiin. Luvanvaraisuus on kuitenkin merkittävästi ehkäissyt rikkomuksia rajavyöhykkeellä ja siitä luopuminen vaatisi valvontaresurssien huomattavaa lisäämistä.

Aluevalvonta

Rajavartiolaitos valvoo LRVL:n 4 §:n 2 momentin mukaan valvonta-alueellaan Suomen alueellista koskemattomuutta koskevien säännösten noudattamista rajavalvonnan toteuttamiseksi ja sen yhteydessä. Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonta ja turvaaminen on aluevalvontalain 1 §:n mukaan aluevalvontaa.

Alueellisen koskemattomuuden valvonta on aluevalvontalain 2 §:n mukaan aluevalvontaviranomaisten toimintaa ensisijaisesti Suomen rajoilla aluerikkomusten ja alueloukkausten ehkäisemiseksi, paljastamiseksi

ja selvittämiseksi. Alueellisen koskemattomuuden turvaaminen tarkoittaa puolestaan puolustusvoimien ja muiden aluevalvontaviranomaisten voima- tai muita toimenpiteitä alueloukkauksen estämiseksi tai torjumiseksi.

Aluevalvontaviranomaisia ovat aluevalvontalain 23 §:n mukaan sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontaan määrätty virkamiehet. Merenkululaitos ja Ilmailulaitos toimivat aluevalvontaviranomaisina toimialallaan. Rajavartioviranomaiset huolehtivat aluevalvonnasta rajavalvontaan ja rajatarkastuksiin liittyvien tehtäviensä yhteydessä valvonta-alueellaan. Puolustusministeriö johtaa ja sovittaa yhteen aluevalvontaviranomaisten toimintaa.

Aluevalvontaviranomaisella on oikeus tarpeellisten voimakeinojen käyttämiseen. Ennen voimakeinojen käyttämistä on aluevalvontalain 32 §:n mukaan annettava huomautus sekä varoitus voimakeinojen käyttämisestä. Varoitusta voidaan tehostaa ampumalla varoitustuli. Puolustusvoimat ja rajavartiolaitos voivat käyttää myös tarpeellisia sotilaallisia voimakeinoja alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi. Niiden käyttämisestä kuitenkin päättää pääsäännön mukaan puolustusministeriö, ellei aluevalvontalain 34 §:ssä tarkoitetun vihamielisen toiminnan torjuminen vaadi välittömiä toimenpiteitä. Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen alustava selvittäminen kuuluu aluevalvontaviranomaiselle. Asian tarkemman selvittämisen suorittavat sotilas- tai rajavartioviranomaiset. Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen esittämisen toimittaa poliisi tai rajavartiolaitos.

Rajavartiolaitoksen esikunta antaa aluevalvontalain 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun luvan ilmakuvaukseen rajavyöhykkeellä.

Meripelastus ja osallistuminen muuhun pelastustoimintaan

Rajavartiolaitos on meripelastuslain 3 §:n mukaan johtava meripelastusviranomainen. Meripelastustoimeen kuuluu meripelastuslain 1 §:n mukaan merellä vaarassa olevien ihmisten etsiminen ja pelastaminen, heille ensiavun antaminen sekä vaaratilanteeseen liittyvän radioviestinnän hoitaminen. Merivartiostot ylläpitävät jatkuvaa meripelastustoimen johtamis-, viestitys- ja suoritusvalmiutta ja suorittavat meripelastustoimintaa palvelevaa valvontaa merialueella. Meripelastustoimen tehtäviä suorittaa myös vartiolientolai-vue

ilma-aluksillaan. Meripelastuksessa harjoitetaan kansainvälistä yhteistoimintaa.

Rajavartiolaitos osallistuu muuhunkin pelastustoimintaan kuin meripelastukseen. LRVL:n 6 §:n mukaan rajavartiolaitos antaa käytettäväksi pelastustoiminnassa tarpeellista kalustoa, henkilövoimavaroja ja erityisasiantuntijapalveluja valvonta-alueellaan. Tämä ei kuitenkaan saa vaarantaa rajavartiotehtävien tai sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamista. Rajavartiolaitos voi valvonta-alueellaan ryhtyä toimenpiteisiin maastoon eksyneiden tai siellä välitöntä apua tarvitsevien avustamiseksi. Kadonneen henkilön etsinnässä johtovastuu kuuluu poliisille. Rajavartiolaitos voi suorittaa valvonta-alueellaan myös kiireellisiä sairaankuljetuksia.

Vuonna 2003 rajavartiolaitos johti yli 1 500 etsintä- tai pelastusoperaatiota. Rajavartiolaitoksen alukset ja ilma-alukset suorittivat yli 60 prosenttia, eli pääosan, meripelastustoimen etsintä- ja pelastustehtävistä.

Sotilaallinen maanpuolustus ja kriisinhallinta

LRVL:n 7 §:n mukaan rajavartiolaitos osallistuu valtakunnan puolustamiseen, antaa henkilöstölleen ja asepalvelusta suorittaville henkilöille sotilaskoulutusta sekä ylläpitää ja kehittää puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa puolustusvoimien kanssa. Rajavartiolaitoksessa koulutetaan asevelvollisia kriisiajan tehtäviin asevelvollisuuslain (452/1950) nojalla. Naisille annetaan aseellista koulutusta naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisesti. Rajavartiolaitoksessa asepalveluksen järjestämisestä huolehtivat rajajääkärikomppaniat sijaitsevat Immolassa, Onttolassa, Kajaanissa ja Ivalossa. Niissä annetaan erityisesti sissikoulutusta.

Vuonna 2002 rajavartiolaitoksessa koulutettiin 941 varusmiestä ja noin 1 200 kertausharjoituksiin osallistuvaa reserviläistä. Eduskunta on vuoden 2004 talousarviota käsitellessään edellyttänyt, että rajavartiolaitoksen varusmieskoulutus jatkuu mainituilla neljällä paikkakunnalla.

Rajavartiolaitoksen asemaa sotilaallisessa maanpuolustuksessa on käsitelty valtioneuvoston eduskunnalle 13 päivänä kesäkuuta 2001 antamassa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa koskevassa selonteossa. Selonteon mukaan rajavartiolaitos osallistuu valtakunnan puolustamiseen ja on osa Suomen puolustusjärjestelmää. Puolustusval-

miuden vaatiessa rajavartiolaitoksen joukkoja voidaan liittää puolustusvoimiin. Rajavartiolaitoksen maanpuolustus suunnittelu ja maanpuolustuksen valmistelut toteutetaan yhteistoiminnassa puolustusvoimien kanssa.

Selonteossa todetaan yhdenmukaisesti aluevalvontalain kanssa, että rajavartiolaitos valvoo Suomen alueellista koskemattomuutta koskevien säännösten noudattamista rajavallannon ja rajatarkastusten yhteydessä. Rajavartiolaitos on puolustusvoimien kanssa sopinut aluevalvontaan, puolustus suunnitteluun ja sotilaskoulutukseen liittyvästä yhteistoiminnasta. Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maanpuolustuksen perusjärjestelyihin ei ole selonteon mukaan nähtävissä muutostarpeita.

Rajajoukkojen kykyä torjua erikoisjoukkoja ja valmiutta aiempaa vaativampiin ja aktiivisempiin sodan ajan tehtäviin kehitetään. Rajajoukkojen kehittämisohjelmat laaditaan osana puolustusvoimien pitkän aikavälin suunnittelua. Turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa käsiteltäviä asioita kartoitaneen turvallisuuspoliittisen seurantaryhmän 9 päivänä maaliskuuta 2004 antaman raportin (valtioneuvoston kanslian julkaisu 9/2004) mukaan kansallisesti keskeiset toiminnalliset kehitystarpeet ovat nopeaan toimintaan kykenevän joukon kehittäminen, erityisosaamisalueiden hyödyntäminen ja vaativampiin operaatioihin valmistautuminen. Siviilikriisinhallinnasta raportissa mainitaan muun muassa, että Euroopan unioni on Suomelle keskeisin kansainvälinen toimija sen kehittämisessä. Raportissa esitetään, että Suomen tulee aktiivisesti tukea siviilikriisinhallinnan tasapuolista kehittämistä sotilaallisen kriisinhallinnan kanssa ja resurssien lisäämistä unionin toiminnassa niin, että myös siviilikriisinhallintaa voidaan käytännössä vahvistaa.

Poliisitehtävät

Vuoden 1975 rajavartiolain 1 §:n mukaan rajavartiolaitoksen tehtävänä oli ylläpitää poliisin ohella yleistä järjestystä ja turvallisuutta raja- ja merialueella. LRVL:a säädettäessä myös rajavartiolaitoksen poliisitehtävät yksilöitiin vuoden 1975 rajavartiolakia täsmällisemmin, ettei niistä muodostuisi rajavartiolaitokselle sellaista yleistä tehtävää, joka poliisilaissa säädetään poliisille.

Rajavartiolaitoksen toimivaltaa supistettiin LRVL:ssa siten, että laitokselle jäi mainitun lain 9 §:n 1 momentin nojalla toimivalta suo-

rittua valvonta-alueellaan poliisilaissa tarkoitettuja kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvia poliisin tehtäviä ainoastaan poliisin nimenomaisesta pyynnöstä. Tällaista tehtävää ei kuitenkaan tarkoitettu virka-aputehtäväksi, vaan rajavartiolaitoksen omaksi tehtäväksi, joka tosin edellytti poliisin aloitetta. Itsenäistä yleistöimivaltaa poliisin toimialaan kuuluvien tehtävien suorittamiseen ei rajavartiolaitoksella nykyisin ole.

Rajavartiolaitoksella on siten kahdenlaisia poliisitoimen alaan kuuluvia tehtäviä. LRVL:n 9 §:n 1 momentin nojalla rajavartiolaitos voi poliisin pyynnöstä suorittaa kiireellisiä poliisitehtäviä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa. Sen lisäksi rajavartiolaitos voi poliisin virka-apupyynnön perusteella antaa poliisille virka-apua LRVL:n 9 §:n 2 momentin nojalla valvonta-alueellaan sekä LRVL:n 57 §:n 3 momentin 2 kohdan nojalla myös muualla. Virka-apua voidaan antaa, jos poliisille kuuluva yksittäinen virkatehtävä edellyttää sellaisen rajavartiolaitoksella olevan kaluston, henkilövoimavarojen tai erityisasiantuntemuksen käyttöä, jota poliisilla ei muuten ole käytettävissään.

Rajavartiolaitos suoritti kiireellisiä poliisitehtäviä samoin kuin virka-aputehtäviä vuonna 2003 henkilötyötunteina ilmaisten seuraavasti:

Virka-apu poliisin pyynnöstä	2 234 kpl
Poliisitehtävät	3 046 kpl

Vuotta 2001 koskevan selvityksen mukaan rajavartiolaitoksen poliisitehtäviin oli kuulunut lähinnä rikostutkintaa, ulkomaalaisvalvontaa, henkilöiden etsintää, onnettomuuspaikan eristämistä tai vartiointia, räjähteiden etsintää tai raivausta, järjestyshäiriöiden poistamista, liikenteen ohjausta ja tiedoksiantotoimenpiteitä. Virka-aputilanteissa oli käytetty myös rajavartiolaitoksen rajakoiria. Rajavartiolaitos oli lisäksi osallistunut PTR-yhteistyössä järjestettyyn yhteispartiointiin ja erilaisiin valvontaiskuihin. Tehtäväjakauma on säilynyt ennallaan.

Esimerkiksi Lapissa rajavartiolaitos on vuonna 2003 suorittanut poliisin tietojen mukaan noin 50 poliisitehtävää (poliisisuoritetta). Lapissa tuotettiin samana vuonna yhteensä noin 35 000 poliisisuoritetta. Rajavartiolaitos on siten osallistunut alle prosenttiin kaikista Lapin poliisisuoritteista, mihin siltä on kulunut yhtä henkilötyövuotta vähäisempi

työmäärä. Kaakkois-Suomessa rajavartiolaitos on poliisin mukaan suorittanut Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksen pyynnöstä seitsemän poliisitehtävää, joihin on kuulunut aseistautuneen henkilön kiinniottaminen, vankikarkurin etsimistä, tuhopolttojen selvittämistä ja huumevalvontaiskuun osallistuminen. Tämän lisäksi rajavartiolaitos on osallistunut PTR-yhteistoimintaan kuuluviin valvontaiskuihin, kuljetustehtäviin ja anastettujen ajoneuvojen tutkintaan.

Rajavartiolaitos toimii yleensä syrjäseuduilla ja rajakunnissa alueilla, missä poliisipalveluiden saatavuus ei ole taajamien tasolla. Väestö on näillä seuduilla kokenut poliisin ohella myös rajavartiolaitoksen henkilöiden turvallisuudesta vastaavaksi viranomaiseksi. Kun rajavartiolaitos saa tietoonsa kiireellisiä toimenpiteitä vaativan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvän tehtävän, se ottaa yhteyden poliisiin, joka yleensä pyytää rajavartiolaitoksen toimenpiteitä. Poliisin pyyntö on tällaisessa tehtävässä rajavartiolaitoksen toimivaltuuden edellytys. Tilanne on rajavartiolaitoksen kannalta ongelmallinen, jos asia välttämättä vaatii pikaisia toimenpiteitä, eikä poliisiin saada yhteyttä ennen kohteeseen saapumista. Sellaisia tapauksia varten PTR-viranomaiset ovat pohtineet mahdollisuutta pysyviin virka-apujärjestelyihin. Pysyvä järjestely ei kuitenkaan olisi asiallisesti virka-apua vaan tehtävän pysyvää siirtämistä viranomaiselta toiselle, mikä vaatii lainsäädäntötoimia.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävät rikokset aiheuttavat vakavaa uhkaa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Ne voivat vaatia kiireellisiä toimenpiteitä, joihin poliisi voi pyytää myös rajavartiolaitoksen apua. Alusten ja niitä palvelevien satamarakenteiden turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004), jäljempänä *merenkulun turvatoimilaki*, rajavartiolaitos on säädetty yhdeksi toimivaltaisista viranomaisista poliisin ohella. Rajavartiolaitoksen on siten varauduttava merenkulun turvallisuuden kohdistuvien turvauhkien torjumiseen. Uhkan voi muodostaa myös terroristisessa tarkoituksessa merellä tehtävä rikos.

Rajavartiolaitos on varautunut torjumaan terroritekoja yhdessä poliisin kanssa. Avainasemassa ovat yhdenmukaisesti poliisin erikoisyksikköjen kanssa varustetut ja tarvittavalta osin samalla tavoin koulutetut rajavartiolaitoksen valmiusjoukkueet. Valmiusjoukkueet on aluksi muodostettu vaativien rajati-

lanteiden hallintaan, mutta niiden valmiuksia muihin sisäisen turvallisuuden erikoistilanteisiin on viime aikoina lisätty.

Tullitehtävät

Rajavartiolaitoksen tullitehtävistä säädetään LRVL:n 5 §:ssä. Rajavartiolaitos suorittaa tullivalvontaa ja alustavia tullitoimenpiteitä merellä, meren rannikolla, maarajoilla ja niillä rajanylityspaikoilla, joilla tullilaitos ei siitä huolehdi. Huvialusten rajatarkastuksista vastaa ensisijaisesti rajavartiolaitos. Vuonna 2003 rajavartiolaitos suoritti rajatarkastusten yhteydessä noin 50 000 tullitarkastusta. Tullihallitus on tämän hallituksen esityksen luonnoksesta antamassaan lausunnossa ilmoittanut suorittavansa 25–50 miljoonaa tullitarkastusta vuosittain. Rajavartiolaitoksen osuus kaikista tullisuoritteista on siten vähäinen.

Rikosten esitutkinta

Ehdotus LRVL:ksi oli laadittu siten, että rajavartiolaitoksen ja poliisin välinen tehtäväjako rikosasioiden esitutkinnassa säilytetäisiin pitkäaikaisen ja vakiintuneen käytännön muovaamana ennallaan. Koska esitutkinnassa on kysymys perusoikeuksiin keskeisesti kohdistuvista toimivaltuuksista, katsoi perustuslakivaliokunta (PeVL17/1998 vp) esityksestä antamassaan lausunnossa ja hallintovaliokunta antamassaan mietinnössä, että laista tulisi ehdotettua täsmällisemmin selvittää, minkä perusteiden mukaan esitutkinta kuuluu joko rajavartiolaitokselle tai poliisille tai muulle viranomaiselle.

Ehdotettua LRVL:a täsmennettiin valio-kuntien mietinnössä ja lausunnossa esitetyin tavoin. Rajavartiolaitos voi tutkia ne rikokset, joita rajatarkastuksella ja rajavalvonnalla pyritään estämään. Lisäksi rajavartiolaitos voi huolehtia oheisvalvontatehtävissään ilmi tulleiden rikosten esitutkinnasta samoin kuin rajavartiolaitoksen suorittaman tullivalvonnan yhteydessä ilmi tulleiden tullirikosten esitutkinnasta. Käytännössä rajavartiolaitoksen tutkittaviksi tulivat ne rikokset, jotka ilmenevät sen suorittamassa tehtäviensä mukaisessa valvonnassa ja jotka siten tulevat rajavartiolaitoksen tietoon ennen muita esitutkintaviranomaisia.

LRVL:n 43 §:n mukaan rajavartiolaitoksesta on esitutkinnassa voimassa, mitä esitutkintalaissa (449/1987) säädetään esitutkintavi-

ranomaisesta. Rajavartiolaitos voi toimittaa esitutkinnan asiassa, joka koskee LRVL:n 2 §:n 3 kohdan c alakohdassa tai 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettua rikosta tai lain 4 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettujen säännösten rikkomista tai tullirikosta.

LRVL:n 2 §:n 3 kohdan c alakohdassa on kysymys rikoksista, joihin osallisena on maahan tuleva tai maasta lähtevä henkilö ja jotka sisältävät valtionrajarikoksen, laitoman maahantulon järjestämistä, ihmiskauppaa, väärennettyjen matkustusasiakirjojen tai laittomasti hallussa pidettyjen huumaus- tai radioaktiivisten aineiden taikka rikoksella hankittujen maksuvälineiden tai rikoksella hankitun kulkuneuvon tai muun omaisuuden hallussa pitämistä taikka ilman lupaa hallussa pidettyjen ampuma-aseiden, ampumatarpeiden tai muiden vaarallisten esineiden tai aineiden hallussa pitämistä.

Lain 2 §:n 4 kohdan alakohdassa a on kysymys Suomen rajan ylittämisestä muualta kuin luvallisesta maahantulo- tai maastalähtöpaikasta tai lakiin perustuvan kiellon vastaisesti ja rajan ylittämisestä annettujen säännösten muusta rikkomisesta sekä alakohdassa b rajalla tapahtuvasta maanpetoksellisesta tai valtiopetoksellisesta yhteydenpidosta vieraaseen valtioon. Alakohdassa c on kyse Suomen rajoihin ja niihin kuuluviin rajamerkkeihin ja -laitteisiin kohdistuvista rikoksista, sekä alakohdassa d sellaisista vieraassa valtiossa oleskelevien henkilöiden tai vieraan valtion Suomeen tai sen alueeseen kohdistamista teoista, jotka loukkaavat Suomen alueellista koskemattomuutta.

Lain 4 §:n 2 momentissa on kysymys rajavyyhykkeestä, Suomen alueellisesta koskemattomuudesta, ampuma-aseista ja ampumatarpeista, maasto-, tie- ja vesiliikenteestä, kalastuksesta, metsästyksestä, aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä ja merensuojelusta annettujen säännösten rikkomisesta, joka havaitaan rajavalvonnan yhteydessä valvonta-alueella.

Lain 4 §:n 3 momentissa on kysymys maahan tulevaa ja maasta lähtevää liikennettä koskevien sekä ampuma-aseiden, ampumatarpeiden ja muiden vaarallisten esineiden sekä huumausaineiden, radioaktiivisten aineiden samoin kuin räjähdys- ja muiden vaarallisten aineiden hallussa pitämistä koskevien säännösten rikkomisesta, joka havaitaan rajatarkastusten yhteydessä rajanylityspaikoilla.

Lain 43 §:n 2 momentin mukaan rajavartio-

laitoksen on siirrettävä esitutkinta poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle, jos esitutkinta vaatii laajoja esitutkintatoimenpiteitä tai henkilön saapumista erilliseen kuulusteluun. Tällöin rajavartiolaitos huolehtii toimenpiteistä rikoksen esitutkinnan aloittamiseksi ja sen toimittamisen turvaamiseksi sekä asian siirtämiseksi.

Esitutkintaa koskevat LRVL:n säännökset antavat mahdollisuuden rajavartiolaitoksessa noudatettua käytäntöä laajempaan esitutkintaan. Rajavartiolaitos voisi esimerkiksi tutkia rajanylityspaikalla epäillyn rattijuopumuksen tai vesiliikenteen valvonnassa epäillyn vesiliikennejuopumuksen. Rajavartiolaitos voisi tutkia vakaviakin rikoksia, kuten esimerkiksi rajanylityspaikalla ilmenneen epäillyn törkeän huumausainerikoksen, jollei asia olisi laaja tai edellyttäisi henkilön saapumista kuulusteluun. Koska kuulusteleminen on mahdollista myös puhelimitse, ei erillisen kuulustelun tarpeellisuuskään aina estäisi rajavartiolaitosta suorittamasta esitutkintaa. Rajavartiolaitoksessa on kuitenkin rajoitettu pääasiassa suppean esitutkinnan suorittamiseen yhteisymmärryksessä muiden PTR-viranomaisten kanssa.

Rajavartiolaitoksessa kirjattiin vuonna 2003 yli 700 rikosilmoitusta, annettiin 3 700 rangaistusvaatimusta, noin 80 rikesakkoa ja 1 500 huomautusta. Rikosten joukossa oli yli 300 väärennystä, noin 15 laittoman maahantulon järjestämistä ja noin 250 ratti- tai vesiliikennejuopumusta. Ulkomaalaisia koskevien säännösten rikkomisia oli noin 2 000, liikenne rikoksia vajaat 1 700 ja rikoslain (39/1889) vastaisia tekoja runsaat 900. Noin 1 000 rikosasiaa siirrettiin poliisille, koska niitä ei voitu käsitellä summaarisessa menettelyssä. Poliisille siirrettiin myös vähäinen määrä summaarisessa menettelyssä käsiteltäviä asioita, joissa rajavartiolaitoksella ei ollut asiallista toimivaltaa.

Rajavartiolaitos toimittaa rangaistusvaatimusilmoituksensa syyttäjälle poliisin välityksellä. Ne kirjautuvat poliisin suoritteiksi yhdessä rajavartiolaitoksen poliisille siirtämien rikosilmoitusten kanssa. Rajavartiolaitos ei toistaiseksi käytä poliisin ja tullin käytössä olevaa ja syyttäjälaitoksen käyttöön tulevaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla toteutettua sähköistä rikostietojen kirjausjärjestelmää (RIKI/PATJA). Poliisi suorittaa rajavartiolaitoksen antaman rangaistusmääräysilmoituksen kirjaamisen RIKI/PATJA:aan. Esimerkiksi Helsingin kihla-

kunnan poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisin vuosittain kirjaamasta noin 750 rangaistusmääräysasiasta noin 550 on rajavartiolaitoksessa annettuja rangaistusvaatimusilmoituksia.

Ulkomaalaisvalvonta

Eduskunnan 23 päivänä huhtikuuta 2004 hyväksymän (EV 37/2004 vp) ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista valvovat mainitun lain 212 §:n mukaan Ulkomaalaisvirasto, poliisi ja rajavartiolaitos. Ulkomaalaislainsäädännön valvontatehtävä on rajavartiolaitokselle uusi vaikka rajavartiolaitokselle onkin kuulunut siihen liittyviä toimenpiteitä muun muassa maahantulon ja käännättämisen edellytyksiä rajanylityksen yhteydessä selvitetäessä. Muutoksella turvataan valvontaresurssien riittävyys vapaan liikkuvuuden alueen laajentuessa ja siihen kuuluvien valtioiden välisten rajatarkastusten päättyessä.

Ulkomaalaislain 123 §:n mukaan ulkomaalaisen lyhytaikaisesta, korkeintaan 48 tuntia kestävästä säilöön ottamisesta voi päättää rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö sekä vähintään majurin arvoinen rajavartiomies ja lisäksi raja- tai merivartioston aluepäällikkö ja rajatarkastusosaston päällikkö. Säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksiköön. Täysi-ikäinen ulkomaalainen voidaan sijoittaa poikkeuksellisesti myös poliisin pidätystiloihin, jos säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä tai jos ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä. Rajavartiolaitoksen tiloihin ei tällaista henkilöä voida sijoittaa.

Muut tehtävät

Rajavalvonnan ja rajatarkastuksen yhteydessä rajavartiolaitos suorittaa muitakin sille säädettyjä valvontatehtäviä, kuten kulkuvälineiden liikennekelpoisuuden ja kuljettajien ajokunnon sekä vaarallisten aineiden kuljettamista koskevien säännösten noudattamisen valvontaa.

Rajavartiolaitoksesta annettua lakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan rajavartiolaitos voi valvonta-alueellaan maalla sekä meren rannikolla välittömästi

rannan läheisyydessä liikennettä, kalastusta ja metsästystä valvomalla samalla ylläpitää tilannekuvaa Suomen alueella valtakunnan rajojen läheisyydessä liikkuvista henkilöistä. Näillä toimilla on katsottu olevan mahdollista samalla estää luvattomia rajanylityksiä.

LRVL:n 4 § 2 ja 3 momentin mukaan rajavartiolaitos valvoo, niin kuin laissa erikseen säädetään, ampuma-aseita ja ampumatarpeita, maasto-, tie- ja vesiliikennettä, kalastusta, metsästystä, aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemistä ja merensuojelua koskevien säännösten noudattamista. Rajatarkastusten toteuttamiseksi ja niiden yhteydessä rajavartiolaitos valvoo rajanylityspaikoilla ampuma-aseiden, ampumatarpeiden ja muiden vaarallisten esineiden sekä huumausaineiden ja radioaktiivisten aineiden samoin kuin räjähdys- ja muiden vaarallisten aineiden hallussa pitämistä koskevien säännösten noudattamista.

Rajavartiolaitoksen tehtävistä säädetään muun muassa Suomen kalastusvyöhykkeestä annetun lain (839/1974) 5 §:ssä, tieliikennelain (267/1981) 97 §:ssä, liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetun lain (546/1998) 6 §:ssä, vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (719/1994) 6 §:ssä, luvanvaraisesta tavaraliikenteestä tiellä annetun lain (342/1991) 15 §:ssä, kalastuslain (286/1982) 96 §:ssä, metsästyslain (615/1993) 88 §:ssä, ampuma-aselain (1/1998) 115 §:ssä, maastoliikennelain (1710/1995) 32 §:ssä, vesiliikennelain (463/1996) 23 §:ssä ja merensuojelulain (1415/1994) 12 §:ssä. Turvatarkastuksista lentoliikenteessä annetun lain (305/1994) 9 §:n mukaan turvatarkastustoimenpiteen voi suorittaa poliisi-, rajavartio- tai tullimies taikka Ilmailulaitoksen palveluksessa oleva tehtävään koulutettu henkilö. Lentoliikenteen turvatarkastustehtävien arvioitiin luonnollisella tavalla täydentävän rajavartiolaitoksen rajatarkastustehtäviä. Tehtävä on kuitenkin jäänyt pääasiassa muiden kuin rajavartiolaitoksen suoritttavaksi.

Konttilain (762/1998) ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista valvovat mainitun lain 6 §:n mukaan Merenkulkulaitos sekä tulli-, rajavartio-, poliisi- ja työsuojeluviranomaiset samoin kuin Ratahallintokeskus, kukin toimialallaan.

Ajoneuvolain (1090/2002) 74 §:n mukaan poliisin lisäksi myös tullilaitos ja rajavartiolaitos suorittavat teknisiä tienvarsitarkastuksia toimialueellaan. Tarkastuksen yhteydessä

kuljettajan on esitettävä tarkastuksen tekijälle ajoneuvoa koskevat asiakirjat, ja hänelle on annettava pääsy ajoneuvon lukuun ottamatta asumiseen käytettyjä tiloja. Tarvittaessa tarkastuksen tekijä voi myös kuljettaa ajoneuvoa. Rajavartiomiehen oikeudesta pysäyttää ajoneuvo ja kuljettajan velvollisuudesta noudattaa rajavartiomiehen määräyksiä säädetään tieliikennelain 7 luvussa.

Kalastuksesta Tornionjoen kalastusalueella annetun lain (494/1997) 11 §:n mukaan rajavartiomies voi takavarikoida omaisuutta, joka voidaan tuomita menetetyksi, sekä veneen ja muun esineen, jolla voidaan olettaa olevan merkitystä lainkohdassa tarkoitettun teon selvittämisessä.

Rajavartiolaitoksen tehtäviä ja sen toimivaltuuksia koskevia säännöksiä on myös lukuissa asetuksissa. Vaarallisten aineiden ilmakuljetuksesta annetun asetuksen (210/1997) 14 §:n mukaan vaarallisten aineiden ilmakuljetuksia valvovat Ilmailulaitos, tullilaitos, poliisiviranomaiset ja rajavartiolaitos kukin toimialallaan. Vaarallisten aineiden kuljettajien ajoluvasta annetun asetuksen (1112/1998) 21 §:n mukaan mainittu ajolupa on vaadittaessa esitettävä poliisille tai muulle liikenteen valvojalle sekä tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen virkamiehelle heidän valvoessaan vaarallisten aineiden tiekuljetuksia. Vaarallisten aineiden kuljetuksesta rautatiellä annetun valtioneuvoston asetuksen (195/2002) 28 §:n mukaan Ratahallintokeskus valvoo vaarallisten aineiden rautatiekuljetuksia. Suomesta lähteviä ja Suomeen tulevia vaarallisten aineiden rautatiekuljetuksia valvovat myös tullilaitos ja rajavartiolaitos kumpikin toimialallaan. Vaarallisten aineiden kuljetuksesta kappaletavarana aluksessa annetun asetuksen (666/1998) 14 §:n mukaan vaarallisten aineiden kuljetuksia kappaletavarana aluksessa valvovat Merenkulkulaitos, poliisi- ja satamaviranomaiset sekä tullilaitos ja rajavartiolaitos.

Vesikulkuväylien merkitsemisestä annetun asetuksen (846/1979) ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamista valvovat mainitun asetuksen 12 §:n mukaan merenkulku-, poliisi-, rajavartio-, sotilas- ja tulliviranomaiset.

Itämerellä harjoitettavaa kalastusta koskevista säännöistä annetun asetuksen (255/1988) säännösten noudattamisen valvonnasta huolehtivat kyseisen asetuksen 16 §:n mukaan maa- ja metsätalousministeriön ohella ministeriön alaiset virastot ja laitokset

sekä rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset kukin toimialallaan.

Lukuisissa laeissa säädetään rajavartiolaistoksen velvollisuudesta virka-apun antamiseen. Edellä mainitussa merensuojelulaissa rajavartiolaitokselle annetaan eräiden muiden viranomaisten ohella itsenäinen toimivalta puuttua mainitun lain noudattamatta jättämiseen. Lain soveltamisalana on Suomen aluevesirajan ulkopuolinen alue.

Aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain (300/1979), jäljempänä *alusjätelaki*, 30 §:n mukaan rajavartiolaitos on velvollinen osallistumaan toimialallaan mainitun lain noudattamisen valvontaan ja pyydetessä antamaan virka-apua valvontaviranomaisille. Alusjätelain 31 §:n mukaan muun muassa rajavartiolaitos on pyydetessä velvollinen antamaan tarpeellista virka-apua alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen valvontaviranomaisille. Jos vahingon torjuminen sitä edellyttää, muun muassa rajavartiolaitoksen on ryhdyttävä pikaisesti torjuntavalmiutensa edellyttämiin toimiin jo ennen kuin pyyntö virka-avusta on tehty.

Liikenne- ja viestintäministeriöllä ja Viestintävirastolla on postipalvelulain (313/2001) 39 §:n mukaan oikeus saada virka-apua poliisilta, tulliviranomaisilta ja rajavartiolaitokselta postipalvelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten täytäntöön panemiseksi. Viestintävirastolla on viestintämarkkinalain (393/2003) 125 §:n mukaan oikeus saada virka-apua poliisilta, tulliviranomaisilta ja rajavartiolaitokselta tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan. Viestintävirastolla on eräiden suojauksen purkujärjestelmien kieltämisestä annetun lain (1117/2001) 7 §:n mukaan oikeus saada virka-apua poliisilta, tulliviranomaisilta ja rajavartiolaitokselta mainitun lain säännösten täytäntöön panemiseksi.

Luotsilla on luotsauslain (940/2003) 17 §:n mukaan oikeus saada tarvittaessa valtion aluksen päälliköltä sekä poliisilta, rajavartiolaitokselta ja tullilaitokselta virka-apua. Ympäristönsuojelulain (86/2000) 93 §:n mukaan rajavartiolaitos on velvollinen antamaan toimialallaan virka-apua ympäristönsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamiseksi. Täydellisestä ydin-koekiellosta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain (214/2001) 5 §:n mukaan poliisi, tulli ja rajavartiolaitos ovat velvollisia antamaan virka-apua tuon lain ja sen

nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvomiseksi ja täytäntöön panemiseksi.

Kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämisestä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sen soveltamisesta annetun lain (346/1997) 6 §:n mukaan poliisi, kemikaalilaissa (744/89) tarkoitetut valvontaviranomaiset sekä kemikaalien maahantuonnin ja maastaviennin osalta tullilaitos ja rajavartiolaitos ovat velvollisia antamaan virka-apua mainitun lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvomiseksi ja täytäntöön panemiseksi. Kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) 23 §:n mukaan valvontaviranomaisilla on oikeus saada virka-apua tulliviranomaisilta, rajavartiolaitokselta sekä poliisi- ja pelastusviranomaisilta tuon lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaisten tehtävien suorittamiseksi.

Geenitekniikkalain (377/1995) 31 §:n mukaan poliisi-, rajavartio- ja tulliviranomaisen on tarvittaessa annettava geenitekniikan lautakunnalle ja tarkastajille virka-apua tuon lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvomiseksi ja täytäntöön panemiseksi.

Alusturvallisuuden valvonnasta annetun lain (370/1995) 9 §:n mukaan ovat satama-, tulli-, rajavartio-, poliisi-, työsuojelu- ja terveysviranomaiset sekä puolustusvoimat kukin toimialallaan velvollisia antamaan pyydetessä tarpeellista virka-apua Merenkululaitokselle mainitussa laissa tarkoitetuissa asioissa. Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 17 a §:n mukaan poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen tulee tarvittaessa antaa virka-apua mainitun lain 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuille valvontaviranomaisille tuon lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvomiseksi ja täytäntöön panemiseksi.

Rajavartiolaitoksen antamasta virka-avusta säädetään lisäksi eräissä asetuksissa, kuten vaarallisten aineiden kuljetuksesta tiellä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (194/2002). Mainitun asetuksen 30 §:n mukaan tullilaitos ja rajavartiolaitos valvovat Suomesta lähteviä ja Suomeen tulevia vaarallisten aineiden tiekuljetuksia kumpikin toimialallaan.

Henkilötietojen käsitteleminen

LRVL:a säädettäessä katsottiin, että perusoikeusuudistus ja sen toteuttamiseen vaikuttaneet ihmisoikeus- ja muut henkilöiden yksityisyyden suojaan sekä yleensä oikeusturvaan liittyvät kansainväliset sopimukset sekä Suomen liittyminen Euroopan unioniin edellyttivät, että muun muassa rajavartiotoimen henkilörekistereistä säädetään yksityiskohtaisesti lailla samansuuntaisesti kuin poliisin henkilörekistereistä annetulla lailla (509/1995) oli säädetty.

Suomen Hallitusmuodon uudet perusoikeuksia koskevat säännökset vahvistettiin 17 päivänä heinäkuuta 1995, eli ennen rajavartiolaitoksesta annetun lain vahvistamista. Perusoikeussäännökset on sittemmin siirretty sellaisinaan perustuslakiin. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu mutta henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Rajavartiolaitoksen henkilörekistereitä koskevia säännöksiä jo vuonna 1999 uudistettaessa on siten voitu ottaa huomioon perusoikeussäännökset ja niiden siihen mennessä kertynyt tulkintakäytäntö.

Kesäkuun 1 päivänä 1999 säädetyt henkilötietolain (523/1999) taustalla oli kansallisen tietosuojalainsäädännön ja yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (95/46/EY) yhteensovittaminen. Henkilötietolain 51 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen käsittely, johon on ryhdytty ennen henkilötietolain voimaantuloa, oli saatettava henkilötietolain vaatimuksia vastaavaksi viimeistään 24 päivänä lokakuuta 2001.

LRVL:n 31 §:n mukaan henkilötietojen keräämiseen ja tallettamiseen rajavartiolaitoksen tehtäviä varten pidettäviin henkilörekistereihin sekä niihin talletettujen tietojen käyttämiseen ja luovuttamiseen sovelletaan henkilötietojen suojaa koskevaa lainsäädäntöä, jollei LRVL:ssa toisin säädetä. Lisäksi noudatetaan Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia. Edellä tarkoitettuja henkilörekistereitä ovat rajavalvontarekisteri, rikostietorekisteri ja LRVL:n 34 §:n nojalla perustetut työryhmän taikka yhden tai useamman rajavartiolaitoksen yksikön käyttöön tarkoitetut henkilörekisterit. Meripelastusrekisteristä samoin kuin tietojen saamisesta meripelastustehtävien suorittamiseksi viranomaisilta, yksityisiltä ja teleyrityksiltä säädetään meripelastuslaissa. Rikostietorekisteri, rajavalvontarekisteri sekä meripelastusrekisteri on

toteutettu tietojärjestelmässä, jota rajavartiolaitoksessa kutsutaan rajavartiotoiminnan tietojärjestelmäksi (RVT).

Muista, kuin edellä mainitusta rajavartiolaituksen henkilörekistereistä ei ole LRVL:ssa erityisiä säännöksiä. Esimerkiksi rajavartiolaituksen sisäistä hallintoa varten perustettuihin henkilörekistereihin sovelletaan lähtökohtaisesti henkilötietolakia, jossa säädetyistä rekisterinpitäjän velvollisuuksista tai rekisteröidyn oikeuksista ei LRVL:ssa säädetä niiden osalta poikkeuksia. Henkilötietojen suoja uudistui 1 päivänä lokakuuta 2004 voimaan tulleen yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) myötä. Siinä säädetään työntekijää koskevien henkilötietojen sekä terveydentilaa koskevien tietojen käsittelystä. Työnantaja saa mainitun lain mukaan käsitellä vain välittömästi työntekijän työ- tai virkasuhteen kannalta tarpeellisia henkilötietoja, jotka liittyvät osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien hoitamiseen tai työnantajan tarjoamiin etuuksiin taikka johtuvat työtehtävien erityisluonteesta. Tarpeellisuusvaatimuksesta ei voida poiketa edes työntekijän suostumuksella.

LRVL:n mukaan rajavalvontarekisteri ja rikostietorekisteri ovat rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettuja pysyviä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettäviä henkilörekistereitä. Valtakunnalliset rekisterit on tarkoitettu lähtökohtaisesti rajavartiolaitoksen kaikkien hallintoyksiköiden ja niiden henkilöstön käyttöön.

Rajavalvontarekisteri on ulkomaalaisten maahantulon ja maastalähtöä koskevia tietoja sisältävä rekisteri, joka on tarkoitettu rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittavien rajavartiolaitoksen virkamiesten käyttöön. Sinne saa kerätä ja tallettaa tietoja, jotka ovat tarpeen ulkomaalaisten maahantulon ja maastalähdön valvomiseksi, sekä tiedot rajavartiolaitoksen viranomaisten ulkomaalaisiin kohdistamista rajatarkastus- ja käännättämismenpiteistä sekä käännätyks- tai karkotuspäätöksen toimeenpanosta. Rekisteriin tallennetaan esimerkiksi tietoja viisumivelvollisista ulkomaalaisista, huvialuksilla maahan tulleista ulkomaalaisista, rajavartiomiehen ulkomaalaiselle antamasta viisumista ja turvapaikkahakemuksen jättämisestä sekä käännättämistä koskevasta rajavartiomiehen päätöksestä. Rajavalvontarekisteriin saa kerätä ja tallettaa tietoja myös Suomessa ulkomaalaisen vastaanottajana olevasta henkilöstä, joka ulkomaalaiselta puuttuvien rahavarojen

vuoksi vastaa hänen maassa oleskelu- ja kotimatkakustannuksistaan.

Rajavartiolaitoksen rikostietorekisteri on myös tarkoitettu rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittavien rajavartiolaitoksen virkamiesten käyttöön. Rekisteriin saa kerätä ja tallettaa tietoja, jotka ovat tarpeen LRVL:n 2 §:n 3 kohdan c alakohdassa ja 4 kohdassa tarkoitetun rikoksen tai 4 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen säännösten rikkomista koskevan rangaistavan teon tai laiminlyönnin tai tullirikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, sekä tietoja tällaisia rikoksia koskevista ilmoituksista ja tietoja koti- tai ulkomaan viranomaiselle annettusta virka-avusta. Rekisteriin saa tallettaa myös syylliseksi epäiltyä henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitomiehen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot.

Työryhmän taikka yhden tai useamman rajavartiolaitoksen yksikön käyttöön tarkoitetut henkilörekisterit on suunniteltu raja- tai merivartioston tai muun rajavartiolaitoksen yksikön tai sen asettaman työryhmän taikka useamman yksikön tilapäiseen käyttöön. Rekisteri voi koskea esimerkiksi yksittäisen luovuttoman rajanylityksen tutkintaa.

Rajavartiolaitoksella on laaja oikeus saada tietoja tehtäviensä suorittamiseksi niin viranomaisilta kuin yksityisiltäkin. Tiedonhankinnasta säädetään LRVL:n lisäksi myös muussa lainsäädännössä, muun muassa esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa (450/1987). Rajavartiolaitos saa LRVL:n mukaan luovuttaa tietoja muun muassa poliisille, Ulkomaalaisvirastolle, ulkoasiainhallinnon viranomaiselle, tullille, merenkulkuviranomaiselle, ajoneuvohallinnon viranomaisille, ilmailuviranomaiselle; palo- ja pelastustoimen viranomaisille, puolustusvoimille, sosiaaliviranomaisille, työviranomaisille ja ympäristöviranomaisille.

Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 2 §:n mukaan ulkomaalaisrekisteriä pidetään ja käytetään ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten, valtion turvallisuuden suojaamiseksi ja turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (177/2002) tarkoitetun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen ja laajan turvallisuusselvityksen tekemiseksi. Ulkomaalaisrekisteriä pidetään lisäksi Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä ja menettämistä sekä kansalaisuus-

aseman määrittämistä koskevien asioiden käsittelyä ja päätöksentekoa varten. Ulkomaalaisrekisteriin kuuluu osarekistereitä, joiden päävastuullinen rekisterinpitäjä on Ulkomaalaisvirasto tai ulkoasiainministeriö. Ulkomaalaisrekisteriä pitävät ja käyttävät myös poliisi, rajavartiolaitos, tullilaitos, työministeriö, työvoima- ja elinkeinokeskus, työvoimatoimisto, vankeinhoitoviranomainen ja vähemmistövaltuutettu.

Käyttöoikeudet rajavartiolaitoksen henkilörekistereihin määräytyvät henkilön tehtävien ja niihin liittyvien tiedontarpeiden perusteella. Rajavartiolaitoksen henkilörekistereitä käytetään varsinaisiin rajavartiotehtäviin (rajavalvonta, rajatarkastukset ja siinä yhteydessä rikosten estäminen, paljastaminen ja tutkiminen) taikka hallinnollisiin tai muihin rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien edellyttämiin tarkoituksiin.

Rekistereiden tietoja saadaan lähtökohtaisesti käyttää ja luovuttaa rajavartiolaitoksen sisällä käytettäväksi rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. LRVL:n 34 §:ssä tarkoitettujen tilapäisten rekistereiden tietojen luovuttaminen rajavartiolaitoksen sisällä on sallittua, jos se on tarpeen rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain laissa säädettyjen erityisten edellytysten täyttyessä. Rajavartiolaitoksen tehtävien lukuisuudesta ja tehtävien luonteiden eroista johtuen henkilötietojen käsittelyssä noudatettavaksi säädettyä käyttötarkoitussidonnaisuutta on pidetty jossakin määrin ongelmallisena. Kun sama henkilö suorittaa valtiolle kuuluvia luonteeltaan toisistaan poikkeavia tehtäviä, on eri tarkoituksiin saman henkilön saamien tietojen erillään pitäminen todellisuudessa hankalaa vaikka henkilö tallettaisikin ne myöhemmin erillisiin henkilörekistereihin.

PTR-yhteistyö

Eduskunnan hallintovaliokunta kiinnitti hallituksen esityksestä laiksi rajavartiolaitoksesta antamassaan mietinnössä huomiota PTR-yhteistyön tärkeyteen. Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistyö perustuu nykyisin tullilaitoksesta annetun lain (228/1991), poliisilain ja LRVL:n nojalla säädettyyn valtioneuvoston asetukseen poliisi-, tullin ja rajavartioviranomaisten yhteistoiminnasta (257/2001), jäljempänä *PTR-asetus*.

Yhteistoiminnan kohteina ovat erityisesti rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen, tavaroiden maahantuonnin ja maastaviennin laillisuuden valvonta, henkilöiden maahantulon ja maastalähdön sekä ulkomaalaisten maassaolon laillisuuden valvonta ja PTR-viranomaisten kansainväliseen yhteistoimintaan liittyvät yhteiset tehtävät.

Yhteistoimintaelimiä ovat valtakunnallinen johtoryhmä (poliisiylajohtaja, tullihallituksen pääjohtaja, rajavartiolaitoksen päällikkö sekä näiden määräämät muut jäsenet), alueelliset johtoryhmät (lääninpoliisijohtaja, tullipiirin päällikkö, merivartioston komentaja ja rajavartioston komentaja sekä näiden määräämät tai kutsumat muut jäsenet) sekä paikalliset PTR-yhteistoimintaryhmät.

Yhteistoimintamenetelmiä ovat yhteiset edustajat PTR-viranomaisten kansainvälisessä yhteistoiminnassa, viranomaisten työskentelyryhmät rajaliikenteessä ja viranomaisten toimialaan kuuluvien säännösten noudattamisen valvonnassa, osallistuminen esitutinnan toimittamiseen siitä ensisijaisesti vastaavan yhteistoimintakumppanin apuna, varautuminen suuronnettomuuksien tutkintaan osallistumiseen, henkilöstön yhteiskoulutus, tiedotustoiminnan yhteensovittaminen, tiedonhankinnan kehittäminen, lomakkeiden ja tietojärjestelmien yhteensopivuuden kehittäminen, tilojen, kaluston, laitteiden ja varusteiden hankintojen yhteinen valmistelu sekä PTR-viranomaisten toiminnan ja talouden suunnittelun yhteensovittaminen.

Valtakunnallisen PTR-johtoryhmän alaisuudessa työskentelee myös rikosentorjuntatyöryhmä, jolle kuuluu muun muassa rikosentorjuntasuunnitelmien sekä lainsäädäntöhankkeiden valmistelu.

PTR-yhteistyö on mahdollista kullekin viranomaiselle säädettyjen toimivaltuuksien rajoissa. PTR-asetuksen tavoitteena on edistää PTR-viranomaisten yhteistoimintaa siten, että näille viranomaisille säädetty, samaan päämäärään liittyvät toimialakohtaiset ja rinnakkaiset tehtävät tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, taloudellisesti ja joustavasti. Keskeinen sija on tässä suhteessa mainittujen viranomaisten yhteistoimintasuunnitelmilla.

Kansainvälinen toiminta

LRVL:n 65 §:ssä säädetään, että sisäasiainministeriö voi asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan taikka vaadi eduskunnan

suostumusta tai tasavallan presidentin toimenpidettä, tehdä rajavartiolaitoksen tehtävien alaan kuuluvia, tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia Suomen rajoihin rajoittuvien valtioiden ja muidenkin Itämeren rantavaltioiden rajavalvonnasta ja rajatarkastusten suorittamisesta vastaavien viranomaisten kanssa.

Ulkoasiainministeriön omaksuman käytännön mukaisesti viranomaiset voivat tehdä toimivaltansa ja määrärahojensa puitteissa kansainvälisiä hallintosopimuksia, joita laajentuva kansainvälinen kanssakäymisen edellyttää. Sovittavat asiat eivät kuitenkaan saa kuulua eduskunnan toimivaltaan, eikä sopimuksella saa olla ulkopoliittisia ulottuvuuksia. Sopimus saa sisältää vain viranomaisten väliseen tavanomaiseen yhteistyöhön liittyviä teknisiä tai muutoin asialliselta merkitykseltään vähäisiä määräyksiä, joista ei aiheudu Suomen valtiota koskevia tai viranomaisen toimivallan ulkopuolelle ulottuvia vaikutuksia. Hallintosopimuksia tehtäessä on otettava huomioon Suomen jäsenyydestä Euroopan yhteisössä johtuvat rajoitukset. Hallintosopimuksissa ei saa olla yhteisösopimusten tai jaetun toimivallan alueen asioita.

Suomen ja Venäjän rajavartiolaitosten välisestä yhteistyöstä on sovittu rajajärjestyssopimuksilla (SopS 32/1960, SopS 60/1969, SopS 60/1979 ja SopS 54/1998). Suomen rajavartiolaitoksen tekemiä hallintosopimuksia ovat kahdenväliset yhteistyöpöytäkirjat Ruotsin, Norjan, Viron, Latvian, Liettuan ja Puolan rajavalvonnasta vastaavien viranomaisten kanssa. Niin ikään viranomaisten välisillä pöytäkirjoilla on sovittu kolmikantaisesta rajavalvontayhteistyöstä Suomen, Venäjän ja Viron kesken Suomenlahden alueella sekä Suomen, Norjan ja Venäjän kesken pohjoisessa. Näiden hallintosopimusten keskeisenä sisältönä ovat käytännön yhteistyön vaatimat viranomaisyhteydet ja -tapaamiset sekä tietojen ja kokemusten vaihto. Suomen tekemissä rikosentorjuntasopimuksissa myös rajavartiolaitos on yleensä määritetty toimivaltaiseksi viranomaiseksi.

Rajavartiolaitoksen yhteistyöllä Venäjän rajavartiopalvelun kanssa on pitkät perinteet. Yhteistyö toimii hyvin. Neuvostoliiton hajomisen jälkeen matkustaminen helpottui ja rajaliikenne lähti voimakkaaseen kasvuun. Tämä edellytti rajaviranomaisten yhteistyön kehittämistä ja tehostamista. Yhteistyön merkitys on korostunut Venäjän uudistaessa ja keventäessä rajavalvontaansa Suomen ra-

jalla. Yhteistyötä tehdään monella tasolla. Rajavartiolaitosten päälliköt hyväksyvät linjaukset ja tekevät tärkeimmät päätökset. Pysyvä suomalais-venäläinen rajavartiolaitosryhmä valmistelee yhteistä rajaosuutta koskevat asiat. Rajavaltuutettuina toimivat rajavartiolaitosten komentajat apulaisineen hoitavat käytännön kysymykset. Yhteistyötä tehdään myös poliisi-, tull- ja rajavirtioviranomaisen kesken.

Rajavirtiolaitos on osallistunut Baltian maiden tukihankkeisiin. Niiden myötä maiden rajavirtionomaisten yhteistyö on kiinteää ja toimivaa. Baltian maat ovat omaksuneet monia piirteitä suomalaisesta rajavirtionajärjestelmästä. Viron, Latvian ja Liettuan liitetyä Euroopan unioniin rajavirtiolaitoksen ja Baltian maiden virtionomaisten yhteistyö on tehostunut. Yhteisenä tavoitteena on ulkorajavirtionnan kehittäminen.

Rajavirtiolaitoksen tärkeimmät ruotsalaiset yhteistyötahot ovat rannikkovirtionosto, merenkulkulaitos ja poliisi. Keskeisenä tavoitteena on Pohjanlahden valvominen voimavaroja säästäten. Valvontaa on keskitetty Ahvenanmaan tasalle, missä Pohjanlahden meriliikenne on parhaiten valvottavissa. Norjassa rajavirtiolaitoksen yhteistyökumppanina on poliisi. Yhteistyö on tiivistä ja toimivaa yhteisellä raja-alueella. Tavoitteena on Schengenin säännösten yhdenmukainen soveltaminen ja rajat ylittävän rikollisuuden torjuminen.

Ihmisten vapaa liikkuvuus edellyttää vapaan liikkuvuuden alueen ulkorajan yhdenmukaista ja tehokasta valvontaa. Rajavirtiolaitos on aloittanut yhteistyön tulevien ulkorajavalttioiden rajavirtionomaisten kanssa hyvissä ajoin ennen niiden liittymistä Euroopan unioniin. Yhteistyösuhteet on luotu muun muassa sijainniltaan tärkeisiin Puolaan ja Unkariin. Yhteistoimintaan myötävaikuttaa rajavirtionajärjestelmien samankaltaisuus. Yhteistyösuhteet on luotu myös Romanian, Bulgarian, Valko-Venäjän ja Ukrainan kanssa.

Rajavirtionayhteistyötä toteutetaan myös monenkeskisesti. Suomen aloitteesta käynnistynyt kolmikantayhteistyö Suomenlahden alueella ja pohjoisessa on osoittautunut hyödylliseksi, kuten suomalaisvoimin aloitettu Itämeren alueen rajavirtionayhteistyökin.

Rajavirtiolaitos on tukenut voimakkaasti Unkarin johdolla toimivaa kansainvälistä rajapoliisikonferenssia, johon osallistuu Euroopan unionin jäsenmaita, hakijamaita ja

kolmansia maita. Rajavirtiovirtionomaisten lisäksi yhteistyö pyritään ulottamaan osapuolten poliisi- ja tullvirtionomaisiin, mikä on onnistunut Venäjän ja Baltian maiden osalta.

Rajavirtiolaitos on mukana myös yhdysmiestoiminnassa. Rajavirtiolaitoksella on yhdysmies Pietarissa ja yhdysmiesten sijoittamista muualle valmistellaan. PTR-virtionomaiset harjoittavat yhteistoimintaa myös tällä alueella.

Rajavirtiolaitos on aktiivinen Euroopan unionin rajavirtion-asioissa. Rajavirtiolaitoksella on asiantuntija Suomen pysyvässä Euroopan unionin edustustossa ja neuvoston pääsihteeristössä. Rajavirtiolaitoksen edustajat osallistuvat säännönmukaisesti muun muassa rajavirtionnan yhteisen ohjausryhmän työskentelyyn.

Rajavirtiolaitos harjoittaa tiivistä yhteistyötä Ruotsin, Venäjän ja Viron kanssa meripelastustoimessa. Maiden välillä on tehty muun muassa seuraavat sopimukset: Ruotsin kanssa sopimus yhteistyöstä meri- ja lentopelastuspalvelun alalla (SopS 27/1994), Venäjän kanssa sopimus yhteistyöstä merenkulun ja ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun alalla (SopS 28/1994) sekä Viron kanssa sopimus merellä ja ilmassa tapahtuvasta yhteistyöstä etsintä- ja pelastuspalvelussa (SopS 53/1999). Rajavirtiolaitos on aktiivisesti osallistunut Itämeren alueen meripelastuskeskusten välisen yhteistyön kehittämiseen sekä Yhdistyneiden Kansakuntien alaisen Kansainvälisen Merenkulkujärjestön (IMO) meripelastus- ja viestiliikennetyöryhmien toimintaan.

2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja Euroopan unionin lainsäädäntö

Rajavirtionnan järjestelyt Euroopan unionissa

Euroopan unionin ulkorajojen ylittämistä ja henkilöiden vapaata liikkuvuutta unionin alueella koskevat säännökset ovat keskeinen osa unionin oikeus- ja sisäasioita. Vapaan liikkuvuuden alue on muodostunut sen jälkeen, kun Ranska, Saksa, Belgia, Luxemburg ja Alankomaat päättivät vuonna 1985 perustaa keskenään alueen ilman sisäisiä rajoja. Sitä alettiin kutsua Schengen-alueeksi sen luxemburgilaisen kylän mukaan, jossa ensimmäinen sopimus allekirjoitettiin 14 päivänä kesäkuuta 1985. Schengenin yleissopi-

mus allekirjoitettiin 19 päivänä kesäkuuta 1990 ja sen soveltaminen alkoi alkuperäisten allekirjoittajavaltioiden sekä Espanjan ja Portugalin välillä vuonna 1995. Schengen-alue on vähitellen laajentunut. Itävalta ja Italia liittyivät Schengen-alueeseen vuonna 1998, Kreikka vuonna 2000 ja Pohjoismaat vuonna 2001.

Islanti ja Norja muodostavat yhdessä Ruotsin, Suomen ja Tanskan kanssa lisäksi pohjoismaisen passiunionin, joka on poistanut rajavalvonnan maiden keskinäisiltä rajoilta. Islanti ja Norja ovat osallistuneet Schengenin säännöstön kehittämiseen joulukuusta 1996 lähtien. Unionille luotiin Maastrichtin sopimuksella vuonna 1993 sisämarkkinoita säätelevän yhteisöpilarin lisäksi oikeus- ja sisäasiainyhteistyötä koskeva hallitusten välisen yhteistyön pilari. Sisä- ja oikeusasiayhteistyön tiivistäminen oli tarpeen sisämarkkinoiden vauhdittamiseksi tavoitteeksi asetettujen henkilöiden vapaan liikkuvuuden ja sisärajatarkastusten poistamisen sekä niistä aiheutuvan turvallisuusvajeen kompensoimiseksi. Uuden III pilarin mukaisiin hallitusten välisiin yhteistyöaloihin kuuluivat muun ohella ulkorajojen ylittämistä koskevat säännöt sekä määräykset sisäisen turvallisuuden alan viranomaisten yhteistyöstä. Maastrichtin sopimusta seuranneessa vuonna 1996 alkaneessa hallitusten välisessä konferenssissa pyrittiin tehostamaan oikeus- ja sisäasian yhteistyötä. Konferenssin tulokset vahvistettiin Belgian, Tanskan, Saksan, Kreikan, Espanjan, Ranskan, Irlannin, Italian, Luxemburgin, Alankomaiden, Itävallan, Portugalin, Suomen, Ruotsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä tehdyllä Amsterdamin sopimuksella Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien eräiden asiakirjojen muuttamisesta. Päämääräksi asetettiin vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan eurooppalaisen alueen muodostaminen viiden vuoden kuluessa eli toukokuuhun 2004 mennessä. Amsterdamin sopimuksen perusteella Schengenin säännöstö liitettiin osaksi Euroopan unionia toukokuusta 1999 alkaen. Schengenin sopimus ja Schengenin yleissopimus tulivat näin sisällytetyksi Euroopan unioniin.

Schengenin säännöstön muodostavat Schengenin sopimus ja yleissopimus, eri maiden liittymistä Schengeniin koskevat asiakirjat sekä päätökset ja julistukset, jotka Schengenin sopimuksen soveltamisesta

vuonna 1990 tehdyn Schengenin yleissopimuksen mukaisesti perustettu toimeenpaneva komitea on antanut. Lisäksi säännöstöön kuuluvat unionisäädökset, jotka muuttavat tai täydentävät alkuperäistä Schengenin säännöstöä. Keskeinen osa Schengenin säännöstöä on rajavalvonnan yhteinen käsikirja (EYVL C 313, 16.12.2002), jossa säädetään rajatarkastusten käytännön toteuttamisesta. Säännöstöön sisältyy määräykset ulkorajoilla tehtävistä rajatarkastuksista ja ulkorajavalvonnasta sekä sisärajatarkastusten poistamista kompensoivista yhteistyömuodoista. Säännöstökokonaisuus on määritelty neuvoston päätöksessä 1999/435/EY (EYVL L 176, 10.7.1999).

Amsterdamin sopimuksessa sisä- ja ulkorajoilla tehtäviä tarkastuksia koskevat säännökset siirrettiin hallitusten välisen yhteistyön III pilarista yhteisöpilariin. Tavoitteeksi asetettiin jäsenvaltioita sitovien vähimmäissääntöjen luominen ulkorajatarkastuksia, kansainvälistä suojelua, maahanmuuttoa sekä rikollisuuden ehkäisyä ja torjuntaa koskevilta osin viiden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta. Siirtymäkauden aikana päätökset tehtäisiin yksimielisesti ja sen jälkeen määränemmistöllä erikseen yksimielisesti sovittavilla aloilla. Viiden vuoden määräajan jälkeen aloiteoikeus jäisi komissiolle.

Schengenin säännöstön soveltaminen alkoi ensimmäisten sopimusvaltioiden välillä 26 päivänä maaliskuuta 1995. Schengenin säännöstön mukaan ulkorajojen ylittäminen on sallittua vain virallisista rajanylityspaikoista niiden vahvistettuina aukioloaikoina. Kaikille rajanylittäjille on suoritettava rajatarkastus, jonka vähimmäistaso vaihtelee sen mukaan, onko tarkastuksen kohteena unionin vai kolmansien maiden kansalainen. Rajatarkastusten tukena on käytettävä Schengenin tietojärjestelmää (Schengen- Information System, SIS), joka sisältää Schengenin säännöstöä soveltavien valtioiden sisäisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta keskeisiä ilmoituksia muun ohella etsintäkuulutetuista ja maahan-tulokiellossa olevista henkilöistä ja varastetuista esineistä. Säännöstössä veloitetaan Schengen-valtiot valvomaan tehokkaasti rajanylityspaikkojen välisiä alueita sekä maalla että merialueilla. Siihen sisältyy myös säännöksiä sisäisen turvallisuuden alan viranomaisten yhteistyöstä.

Amsterdamin sopimusta on eräiltä osin täsmennetty 1 päivänä helmikuuta 2003 voimaan tulleella Nizzan sopimuksella, jolla

muutettiin Euroopan unionista tehtyä sopimusta sekä Euroopan yhteisöjen perustamis-sopimusta. Muutoksilla ei kuitenkaan ole vaikutuksia unionin rajavalvontaan. Unionin ulkorajavalvonnan säädöserustan voidaan arvioida olevan varsin tyydyttävällä tasolla Schengenin säännöstön tultua liitetyksi osaksi unionin lainsäädäntöä. Viime aikoina päähuomio onkin keskittynyt käytännön ulkorajavalvonnan harmonisointiin. Yhdenmukaisen ja yhteisesti määritellyille parhaille käytännöille perustuvan toiminnan on arvioitu olevan tehokkaan ulkorajavalvonnan välttämätön edellytys. Jäsenmaiden keskinäisen operatiivisen yhteistyön on arvioitu edistävän harmonisointia. Lisävauhtia yhteistyölle on antanut erityisesti laitton maahantulo unioniin Välimeren alueelta.

Amsterdamin sopimuksen voimaantuloa seuranneessa oikeus- ja sisäasioihin keskittyneessä Tampereen Eurooppa-neuvostossa täsmennettiin lokakuussa 1999 vapauden, oikeuden ja turvallisuuden alueen saavuttamiseksi tarvittavia toimia. Sen yhteydessä korostettiin ulkorajojen tehokasta valvontaa ja sitä, että tehtävä kuuluu koulutetulle ja asiaan erikoistuneelle ammattihenkilöstölle. Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmissä kiinnitettiin huomiota jäsenmaiden rajavartiolaitosten tiiviimmän yhteistyön tarpeeseen erityisesti merirajoilla. Tällainen yhteistyö voisi tarkoittaa esimerkiksi teknisen avun antamista ja asiantuntijavaihtoa. Lisäksi korostettiin silloisten hakijavaltioiden ottamista mukaan yhteistyöhön. Tampereella suunniteltujen toimenpiteiden toteutumista on tarkasteltu Eurooppa-neuvostossa marraskuussa 2004.

Komissio on neuvostolle ja Euroopan parlamentille 7 päivänä toukokuuta 2002 osoittamassaan tiedonannossa, KOM (2002) 233 lopullinen, asettanut tavoitteeksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden ulkorajojen yhdenmukaisen valvonnan. Erinäisten tiedonantoa täydentävien tutkimus ja selvittelytöiden jälkeen oikeus- ja sisäasiainneuvosto hyväksyi kesäkuussa 2002 suunnitelman Euroopan unionin jäsenvaltioiden rajavalvonnasta (jäljempänä ulkorajasuunnitelma). Laajalaisessa ulkorajasuunnitelmassa tähdätään rajaturvallisuuden asteittaiseen parantamiseen. Suunnitelmassa tunnustetaan ulkorajojen hallinnan keskeinen merkitys vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen luomisessa. Rajavalvonnalla ja rajatarkastuksilla on tärkeä tehtävä laitton maahantulon torju-

misessa ja unionin kansalaisten suojelussa heidän turvallisuuteensa kohdistuvilta uhkilta. Komissio on todennut kehityksen voivan johtaa aikanaan Euroopan unionin rajavartiolaitoksen perustamiseen. Ulkorajasuunnitelmassa pidetään tällaista kehitystä asianmukaisten selvitysten ja päätösten jälkeen mahdollisena. Järjestely ei korvaisi kansallisia rajavalvontaviranomaisia vaan tukisi niiden toimintaa.

Sevillassa kesäkuussa 2002 kokoontunut Eurooppa-neuvosto päätti ulkorajasuunnitelmaan nojautuen ulkorajavalvonnan operatiivisen yhteistyön tärkeimmistä kehittämistoimista, joihin kuuluu jäsenmaiden rajavalvontaviranomaisten päälliköistä koostuva rajavalvonnan yhteinen ohjausryhmä. Se koordinoi ulkorajasuunnitelman täytäntöönpanoa. Lisäksi on toimeenpantu useita unionin jäsenmaiden ja siihen 1 päivänä toukokuuta 2004 liittyneiden valtioiden yhteisiä rajavalvontaopeeraatioita, määritetty vähimmäissältö rajavartioiden peruskoulutukselle, hyväksytty asetus maahanmuuttoalan yhteyshenkilöverkoston perustamiseksi, laadittu yhteinen riskien arviointimalli ja siihen perustuvat ensimmäiset unionin ulkorajoja koskevat riskianalyysit. Tilapäisten rajakeskustusten perustaminen on lisännyt jäsenmaiden keskinäistä rajavalvonnan operatiivista yhteistyötä ja vahvistanut sen toimintarakennetta yhdessä yhteisen ohjausryhmän kanssa. Tilapäiset keskukset ohjaavat yhteisen ohjausryhmän alaisuudessa jäsenmaiden yhteisiä operaatioita ja kehittävät alansa parhaita käytäntöjä. Yhteisillä operaatioilla tarkoitetaan kahden tai useamman jäsenvaltion yhteistyössä toteuttamia toimia, joiden tarkoituksena on tehostaa rajavalvontaa tietyllä ulkorajan osalla. Maastorajan valvontaan keskittynyt keskus toimii Berliinissä ja lentoasemien rajatarkastuksiin perehtynyt keskus Roomassa. Dove-riin on suunnitteilla rajatarkastustekniikkaan erikoistuva keskus. Merirajoilla on päätetty perustaa yhteiset keskukset Pireukseen ja Madridiin. Helsinkiin on rajavartiolaitoksen esikunnan yhteen sijoitettu ulkorajoilla rajaturvallisuuden uhkia arvioiva riskianalyysikeskus.

Komissio ehdotti kesäkuussa 2003 Thessalonikin Eurooppa-neuvostolle esittämässään tiedonannossa, KOM (2003) 323 lopullinen, harkittavaksi ulkorajavalvonnan operatiivista yhteistyötä tehostavan rakenteen perustamista. Oikeus- ja sisäasiainneuvosto hyväksyi marraskuussa 2003 päätelmät, joiden mukaan

tuohon tehtävään keskittyvän viraston oli määrä aloittaa työnsä 1 päivänä tammikuuta 2005. Virasto edistäisi yhdenmukaisen ja korkealaatuisen rajavaltontajärjestelmän kehittämistä. Sen varsinaisia tehtäviä olisivat jäsenvaltioiden välisen operatiivisen yhteistyön koordinointi, jäsenvaltioiden avustaminen kansallisten rajavartijoiden koulutuksessa, riskianalyyysien tekeminen, ulkorajavalvontaan liittyvän tutkimuksen seuraaminen sekä tarvittaessa jäsenvaltioiden tekninen ja operatiivinen tukeminen. Virasto järjestäisi myös yhteisiä palautusoperaatioita. Neuvoston päätelmissä todetaan, että vastuu ulkorajavalvonnasta säilyy jäsenmaiden kansallisilla rajavaltontaviranomaisilla. Virasto ainoastaan tukee jäsenmaiden viranomaisia tehostamalla niiden operatiivista yhteistyötä. Rajavaltontavirastolle ei säädettäisi toimivaltuuksia jäsenmaiden alueelle. Sillä olisi oikeus lähettää asiantuntijoitaan jäsenmaiden avuksi, hankkia rajavaltontakalustoa samoin kuin pitää luetteloa jäsenmaiden käyttöön antamistaan valvontalaitteista. Valvontalaitteiden käyttö jäsenmaiden alueella edellyttäisi jäsenmaan nimenomaista pyyntöä.

Komissio täydensi näkemystään tullin osuudesta ulkorajavalvonnassa heinäkuussa 2003 antamassaan tiedonannossa, KOM (2003) 452 lopullinen. Sen mukaan rajavaltonta-, tulli- ja poliisiviranomaisten yhteistyön vahvistaminen yhteisön yhteisellä ulkorajalla ja kansallisesti on yksi tärkeimmistä rajaturvallisuutta parantavista keinoista. Toisaalta yhteisen ulkorajavalvonnan tehokkuus edellyttää kokonaisvaltaista politiikkaa kolmansien maiden suuntaan. Oikeus- ja sisäasianneuvosto vahvisti tämän neliportaiseen rajaturvallisuusajatteluun sisältyvän keskeisen periaatteen helmikuussa 2002 hyväksyessään Schengenin ulkorajavalvontaa koskevien parhaiden käytäntöjen luettelon. Eurooppa-neuvosto on erikseen painottanut laitton maahantulon alalla lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa tehtävää työtä laitton maahantulon ehkäisemiseksi.

Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueeseen erottamattomasti liittyvän yhteisvastuullisuuden periaatteen nojalla komissio on selvittänyt ulkorajojen valvonnasta aiheutuvien kustannusten jakamista yhteisön ja sen jäsenmaiden kesken. Lähtökohtana on ollut se, että tehokas ulkorajavalvonta on kaikkien jäsenmaiden yhteinen etu, minkä kesäkuussa 2003 Thessalonikissa kokoontunut Eurooppa-neuvosto on vahvistanut. Ulkorajavalvon-

nan kulut jakautuvat kuitenkin jäsenmaiden kesken kovin epätasaisesti. Suurin taloudellinen taakka kohdistuu luonnollisesti ulkorajalla sijaitseviin maihin. Komissio on tiedonannossaan, KOM (2003) 323 lopullinen, esittänyt ajatuksia taloudellisen taakanjaon perusteista. Yhteisörahoitus voisi enintään täydentää kansallista rahoitusta, mistä ulkorajavalvonta pääasiallisesti myös jatkossa rahoitettaisiin. Yhteisön varoja voitaisiin osoittaa yhteismitallisilla kriteereillä vain välittömästi ulkorajojen valvontaan liittyviin toimenpiteisiin. Tällaisiksi on katsottu muun muassa menot yhteisten operaatioiden toteuttamisesta sekä tietojen ja kokemusten vaihdosta. Tämä ei ratkaise ulkorajavalvonnan mahdollisia rahoitusongelmia jäsenmaissa. Riskianalyyssikeskuksen joulukuussa 2003 julkistaman unionin ulkorajoja koskevan riskianalyyssin mukaan laitonta maahantuloa on todettu myös sisärajoilla, minkä vuoksi eräät jäsenvaltiot ovat tehostaneet ulkomaalaisvalvontaa sisärajoillaan. Tarpeellisia toimenpiteitä on selvitetty yhteisen ohjausryhmän johdolla vuoden 2004 aikana.

Laiton maahantulo liittyy usein järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Eurooppa-neuvoston joulukuussa 2003 hyväksymä unionin ensimmäinen yhteinen turvallisuusstrategia (Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisessa maailmassa, Euroopan unionin rajaturvallisuusstrategia, Bryssel 12. joulukuuta 2003) nostaa unionin pääuhkiksi muun muassa terrorismin, joukkotuhoaseiden leviämisen ja järjestäytyneen rikollisuuden. Tehokas ulkorajavalvonta on keskeisessä asemassa näiden uhkien ennalta estämisessä.

Hallitusten välisessä konferenssissa on sovittu unionin aikaisemman sopimusrakenteen korvaavasta perustuslaillisesta sopimuksesta, joka allekirjoitettiin 29 päivänä lokakuuta 2004 (CIG 87/2/04 REV 2). Sopimus on hyväksyttävä jokaisessa jäsenvaltiossa näiden maiden omien perustuslaillisten säännösten mukaisesti. Unionin yhteisen politiikan kehittämistä turvapaikka- ja maahanmuuttoasioissa sekä ulkorajavalvonnassa pyritään tehostamaan poistamalla pilarijako oikeus- ja sisäasioissa ja lisäämällä määränemistöllä tehtäviä päätöksiä. Perustuslaillisessa sopimuksessa vahvistetaan ulkorajavalvontaan, turvapaikkaan ja maahanmuuttoon liittyvien politiikkojen täytäntöönpanossa noudatettava yhteisvastuun ja oikeudenmukaisen vastuunjaon periaate. Toisaalta sopimuksessa tunnustetaan, että oikeus- ja sisäasiat ovat jäsen-

valtioiden suvereniteetin kannalta erityisen tärkeitä kysymyksiä. Ulkorajavalvonnassa nähtävissä olevat muutokset liittyvät siis lähinnä päätöksenteon tehostamiseen. Sisällöllisen kehittämisen tavoitteeksi asetettaisiin jo ulkorajasuunnitelmassa esitellyn yhdennetyn ulkorajojen valvontajärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto. Perustuslailliseen sopimukseen ei sisälly säännöksiä, jotka heikentäisivät kansallisten viranomaisten vastuuta rajavalvonnasta. Lainsäädäntömenettelyssä siirryttäisiin määränemistöpäätöksentekoon. Operatiivista yhteistyötä koskevat säännökset vahvistettaisiin kuitenkin yksimielisesti. Yksimielisyyttä edellytettäisiin myös päätettäessä edellytyksistä ja rajoituksista, joilla säännellään viranomaisten toimia toisen jäsenvaltion alueella.

Perustuslaillisessa sopimuksessa korostetaan jäsenmaiden operatiivisen yhteistyön tärkeyttä yhteisen lainsäädännön lisäksi. Siinä ehdotetaan neuvoston rakenteisiin kuuluvan pysyvän sisäisen turvallisuuden komitean perustamista. Sillä varmistettaisiin sisäisen turvallisuuden alan viranomaisten toimien tehokas yhteensovittaminen. Unionin säännösten kansallinen täytäntöönpano kuuluisi edelleen kansallisille viranomaisille. Operatiivinen yhteistoiminta olisi toissijaista. Jäsenvaltiot päättäisivät kansallisten viranomaisten operatiivisista toimista. Perustuslaillisessa sopimuksessa korostetaan sisäisen turvallisuuden viranomaisten muodostamaa kokonaisuutta edellytyksenä vapauden, oikeuden ja turvallisuuden alueen luomiselle. Tehokas ulkorajavalvonta nähdään tärkeänä osana tätä kokonaisuutta.

Euroopan unionin rajatilanne

Rajaturvallisuushkia koskevien tietojen luottamuksellisuus vaikeuttaa rajatilanteen esittelyä. Tietojenvaihto on järjestetty muun ohella Euroopan unionin neuvoston alaisen tietojenvaihtokeskuksen (CIREFI), riskianalyysikeskuksen, Euroopan poliisivaraston (Europol) sekä erilaisten asiantuntija- ja yhteysupseerijärjestelyjen avulla. Ministerineuvosto on hyväksynyt yhteisarviointityöryhmässä laaditun luottamuksellisen arvion laajentumisen vaikutuksista ja rajavalvonnasta.

Laiton maahantulo Euroopan unionin alueelle on lisääntynyt varsinkin 1990-luvun alusta lähtien. Maahantuloa on vaikea hallita erityisesti eteläisissä jäsenvaltioissa. Maahantulon syynä on toive lähtömaata parem-

masta toimeentulosta. Toimeentulomahdollisuuksia voi tarjota myös Euroopan ihmisoi-keussopimuksen (SopS 63/1999) ja Geneven pakolaissopimuksen (SopS 77/1968) mukainen kansainvälisen suojelun järjestelmä. Oikeus kansainväliseen suojeluun ilmenee muun muassa Euroopan unionin perustamis-sopimuksen 6 artiklasta, jossa viitataan ihmisoikeussopimukseen, sekä Tampereen Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan päätelmät 4 ja 13. Ainoastaan vähäinen osa suojelua hakeneista henkilöistä on havaittu sen tarpeessa oleviksi.

Ulkorajan laittoman ylittämisen järjestämisestä maksetaan jopa 3 000 euron palkkioita. Laittomasti maahan tulevat voivat velkaantua rajan ylittämisen järjestäjille rikollisille, minkä perusteella tulijoita voidaan pakottaa työhön ja rikoksiin. Laiton maahantulo heikentää sisäistä turvallisuutta. Keskeinen lait-toman maahantulon torjuntakeino on ulkorajojen tehokas valvonta, josta Schengenin säännösten puitteissa on sovittu. Käytännössä rajavalvonnan taso vaihtelee eri raja-osuuksilla ja eri jäsenvaltioissa. Rajavalvonnan tehokkuutta parannetaan yhteisillä hankkeilla. Unionin laajeneminen ei välittömästi heikentäne rajaturvallisuutta, mutta laittomasti maahan tulleiden ihmisten määrä lisääntyy uusien jäsenvaltioiden liittyessä vapaan liikkuvuuden alueeseen. Vuonna 2004 liittyneet valtiot harjoittavat tehokasta rajavalvontaa, mikä jatkunee liittymisen jälkeenkin.

Euroopan unionin jäsenvaltiot suorittavat rajatarkastuksia ja harjoittavat rajavalvontaa omilla rajoillaan. Kaikki uudet jäsenvaltiot eivät kuulu Schengen-alueeseen, minkä vuoksi rajatarkastuksia ja rajavalvontaa suoritetaan myös niiden ja vapaan liikkuvuuden alueen välisillä rajoilla. Vapaan liikkuvuuden alueelle pääsemiseksi voi siten joutua kulkemaan kahden valvotun rajan ylitse, mikä estää laitonta maahantuloa tehokkaasti. Osa laitton maahantulon reiteistä kulkee nykyisin Puolan eteläosien, Slovakian, Tshekin, Unkarin ja Slovenian kautta. Niiden liittymisen vapaan liikkuvuuden alueeseen aiheuttaa ulkorajatarkastusten siirtymisen nykyiseltä kohdalta EU:n ulkorajalle. Avautuvien sisärajojen läheisyydessä tulee silloin harkittavaksi, mitkä kompensoivat toimenpiteet ovat Schengenin säännöstö huomioon ottaen mahdollisia. Unionin ulkorajoilla, jotka samalla muuttuvat vapaan liikkuvuuden alueen ulkorajoiksi, tulee kiinnittää erityistä huo-

miota yhteisen käsikirjan noudattamiseen rajavalvonnassa ja rajatarkastuksissa, jotta laitton maahantulo ei lisääntyisi.

Laittomaan maahantuloon ja laittomaan siirtolaisuuteen voidaan puuttua tehokkaimmin siinä vaiheessa, kun ilmiö on vasta kehitymässä. Näin voidaan ehkäistä laajemmin virran mahdollistavien verkostojen syntyminen. Puuttumisen tulisi tapahtua kaikilla rajaturvallisuuteen vaikuttavilla alueilla: ulkomaanedustustoissa, kansainvälisessä rajayhteistyössä, rajoilla tapahtuvassa valvonnassa sekä vapaan liikkuvuuden alueella tapahtuvassa ulkomaalaisvalvonnassa. Ulkorajavalvonnan ohella myös laittoman maasta poistumisen torjunta on merkittävä tekijä kauttakulkureittien paljastamisessa ja laittoman maahantulon torjumisessa. Suomessa laitton maahantulo ja kauttakulku on ollut vähäistä muuhun Eurooppaan verrattuna, minkä vuoksi ongelman laajuutta ei liene täällä täysin tiedostettu. Suomessa voidaan vielä torjua laittoman maahantulon ja kauttakulkuverkostojen kehittymistä. Suomen ensisijainen vastuu Schengen-yhteistyön puitteissa on edelleen ehkäistä laittoman maahantulon suuntautuminen ulkorajojen ylitse Suomeen ja edelleen muihin jäsenvaltioihin. Tämä on myös Suomen kansallisen edun kannalta tärkeää. Muiden jäsenvaltioiden kokemukset ja yhteinen riskianalyysi osoittavat, että Suomeenkin on odotettavissa enenevästi laitonta maahantuloa myös sisärajojen kautta. Myös tähän ilmiöön on tehokkainta vaikuttaa ennalta ehkäisevästi.

Rajavalvonnan ja rajatarkastusten järjestelyt eräissä maissa

Euroopan unionissa on vuonna 2002 valmistunut komission selvitys Euroopan rajapoliisijärjestelmän toteutettavuudesta (The Feasibility Study for the Setting up of a European Border Police), missä yhteydessä jäsenvaltiot ovat antaneet tietoja rajavalvontaja rajatarkastusjärjestelyistään. Jäljempänä Euroopan unionin jäsenvaltioiden kohdalla esitetty perustuu pääosin selvityksen yhteydessä jäsenvaltioiden antamiin vastauksiin. Euroopan unioniin kuuluvien muiden pohjoismaiden, eli Ruotsin ja Tanskan, kohdalla on pyritty tuomaan esiin myös asianomaisen maan henkilötietoja koskevaa lainsäädäntöä.

Alankomaat

Alankomaissa rajatarkastukset ja rajavalvonta kuuluvat oikeusministeriön hallinnonalaan. Rajatarkastuksista ja rajavalvonnasta huolehtii sotilaallisesti järjestetty poliisi De Koninklijke Marechaussee (Marechaussee) lukuun ottamatta Rotterdamin, Maassluisin, Vlaardingenin ja Schiedamin satamia, joissa nuo tehtävät kuuluvat poliisille. Marechausseen kokonaisvahvuus on noin 6 400 henkilöä, mistä rajatarkastushenkilökuntaa on Schipholin lentoasemalla 460, muilla lentoasemilla 80, satamissa 220 ja jokipoliisissa 80 henkilöä. Marechausseella on 14 yksikköä ulkomaalaisvalvontaan Saksan ja Belgian vastaisilla rajoilla sekä yksikkö Schipholin lentoasemalla ulkomaalaisten maasta poistamista varten. Alankomaiden rannikon vartiointiin osallistuvat merivoimat, Marechaussee, tulli, poliisi sekä maatalousministeriö ja liikenneministeriö.

Rajatarkastuksista ja ulkomaalaisvalvonnasta vastaavat viranomaiset osallistuvat myös rajat ylittävän rikollisuuden, laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjumiseen. Marechaussee ylläpitää Schipholin lentoasemalla kansallista matkustusasiakirjaväennösten keskusta. Poliisin tukena on 12 tutkintaryhmää, kansainvälisten asioiden yksikkö sekä rikostiedusteluyksikkö ja kansallinen asiakirjaväennösten tietokeskus. Poliisin ja Marechausseen yhteistoimintaa ohjaa erityinen ohjausryhmä. Rajatarkastuksia ja ulkomaalaisvalvontaa varten on neuvottelukunta sekä neuvoa antava elin, johon kuuluu edustajia puolustusministeriöstä, oikeusministeriöstä, maahanmuuttovirastosta ja syyttäjälaitoksesta.

Rajatarkastukset ja rajavalvonta muodostavat vain osan Marechausseen tehtävistä, joita ovat muun muassa turvallisuustehtävät julkisissa tilaisuuksissa, henkilöiden suojaaminen, turvakuljetukset, siviili-ilmailun turvallisuustehtävät, poliisitehtävät lentoasemilla, ulkomaalaisvalvonta, kansainvälistä suojelua koskeviin hakemuksiin liittyvät tehtävät, rikosasioiden esitutkinta, sotilaspoliisitehtävät sekä siviilikriisinhallinta ja kansainväliset tehtävät. Marechausseen tehtävät kuuluvat osaksi oikeusministeriön, osaksi sisäasiainministeriön ja osaksi puolustusministeriön alaan.

Alankomaiden meriraja on 1 326 kilometriä. Maarajaa Saksan kanssa on 572 ja Belgian kanssa 450 kilometriä. Maan väkiluku on noin 15,8 miljoonaa.

Belgia

Belgiassa rajatarkastukset, rajavaltio ja ulkomaalaisvalvonta kuuluvat sisäasiainministeriön alaiselle poliisille, joka huolehtii myös ulkomaalaisten maasta poistamisesta. Belgiassa ei ole valvottavanaan maaraajaa, joten rajavaltiota suoritetaan vesialueilla. Ulkomaalaisen maahan pääsyä, oleskelua ja poistamista koskevista päätöksistä vastaa sisäasiainministeriön ulkomaalaisosasto, jonka tutkintatoimisto kerää ja analysoi ihmiskauppaa, ihmissalakuljetusta, laittoman maahanmuuton järjestämistä, asiakirjojen väärentämistä sekä maahanmuuttomenettelyn väärinkäyttöä koskevia tietoja. Sisäasiainministeriössä toimii neuvoa antava Schengenkomissio, johon kuuluu edustajia ulkomaalaistoimistosta ja poliisista. Viranomaisten yhteistoimintaa varten on lisäksi pysyvä yhteistyöryhmä, jossa on edustajia ulkoministeriöstä ja poliisista.

Vuonna 2001 tapahtuneen organisaatiouudistuksen jälkeen Belgiassa on valtakunnallinen poliisi ja paikallispoliisi. Ulkomaalaisvalvonta, rajatarkastukset sekä rajavaltio kuuluvat valtakunnalliselle poliisille samoin kuin paikallista laajemman ja vakavan rikollisuuden, kuten ihmiskaupan ja huumausainekaupan sekä järjestäytyneen rikollisuuden, torjuminen. Valtakunnallisen poliisin oikeudellisella yksiköllä on aluetoimistoja, joissa suoritetaan rikosten esitutkintaa. Valtakunnallisessa poliisissa palvelee noin 12 000 ja paikallispoliisissa noin 28 000 poliisimiestä. Valtakunnallisen poliisin yhteydessä toimii ihmiskaupan tutkintakeskus ja sillä on paikallistoimistoja, joille kuuluvat laittomaan maahanmuuttoon, ihmissalakuljetukseen, ihmiskauppaan, lapsipornoon ja elinkauppaan liittyvät rikosasiat. Poliisi pitää myös väärennetyjen asiakirjojen keskusta. Rajat ylittävien rikosten tutkintaa johtavat oikeusministeriön alaiset syyttäjät.

Belgian rajan pituus on 1 385 kilometriä, josta rajaa Ranskan kanssa on 620, Saksan kanssa 167, Luxemburgin kanssa 48 ja Hollannin kanssa 450 kilometriä. Rannikkoa on 66 kilometriä. Belgian väkiluku on noin kymmenen miljoonaa.

Espanja

Espanjassa toimii kansallinen poliisi (Cuerpo Nacional de Policia) ja sotilaallisesti järjestetty kansalliskaarti (Guardia Civil). Si-

säasiainministeriön turvallisuusasioiden sihteeristö sovittaa yhteen kansallisen poliisin ja kansalliskaartin toimintaa. Vuoden 1979 jälkeen osalle itsehallintoalueista on sallittu alueellisten poliisivoimien muodostaminen. Sellainen on esimerkiksi Baskimaakunnassa ja Kataloniassa. Espanjassa toimii myös paikallispoliisi (Guardia Municipal). Kansallinen poliisi toimii sisäasiainministeriön alaisuudessa. Kansalliskaarti toimii osaksi myös puolustusministeriön alaisuudessa. Kansalliskaartille kuuluu esitutkintatehtäviä (funciones de policia judicial), sotilaspoliisitehtäviä (funciones de policia militar), tullivalvontaan liittyviä tehtäviä (funciones de policia fiscal), yleishyödyllisiä tehtäviä (funciones de beneficencia pública), sekä poliisitehtäviä maaseudulla (funciones de guarderia rural). Kansallinen poliisi toimii lähinnä asutuskeskuksissa ja vastaa ulkomaalaisvalvonnasta, henkilöiden rajatarkastuksista ja rajavaltionnasta rajanylityspaikoilla satamissa, lentoasemilla ja maarajoilla. Kansalliskaarti vastaa rajavaltionnasta rajanylityspaikkojen välisillä alueilla sekä osallistuu tullivalvontaan.

Espanjan rajan pituus on 1 918 kilometriä, josta Andorran rajan osuus on 63, Ranskan 623, Gibraltarin 1,2, Portugalin 1 214 sekä Marokon (Ceuta) 6,3 ja (Melilla) 9,6 kilometriä. Rannikkoa on 4 964 kilometriä. Maan väkiluku on noin 40 miljoonaa.

Italia

Kansallinen poliisi (Polizia di Stato) toimii Italian sisäasiainministeriön (Ministero dell'Interno) turvallisuusasioiden osaston (dipartimento della Pubblica Sicurezza) alaisuudessa. Ministeriön ulkomaalaisosasto (dipartimento per le Liberta Civili e l'Immigrazione) vastaa muun muassa maahanmuuttoasioista, turvapaikka-asioista ja kansalaisuusasioista. Vuonna 2003 tapahtuneen uudelleenjärjestelyn myötä kansallises-

sa poliisissa on nykyisin toiminto, jolle kuuluvat ulkomaalaisvalvonta ja rajapoliisitoiminta (Direzione Centrale dell'Immigrazione e della Polizia delle Frontiera). Maa on jaettu yhdeksään rajapoliisialueeseen, joissa on 66 rajapoliisitoimistoa.

Rajavaltioon ja rajatarkastuksiin osallistuvat myös valtionvarainministeriön (Ministero dell'Economia e delle Finanze) alainen sotilaallisesti järjestetty tulliviranomainen (Guardia di Finanza) sekä puolustusministe-

riön alainen sotilaspoliisi (Carabinieri). Carabinieriilla on muidenkin ministeriöiden alaisia tehtäviä, kuten terveyttä vaarantavien rikosten estäminen, (Comando Carabinieri per la Sanità), ympäristövahinkojen torjuminen (Comando Carabinieri per la Tutela dell'Ambiente), muinaismuistojen suojeleminen (Comando Carabinieri Patrimonio Culturale), työ- ja sosiaalilainsäädännön noudattamisen valvonta (Comando Carabinieri Ispettorato del Lavoro), maataloustukiiin liittyvien väärinkäytösten estäminen (Comando Carabinieri Politiche Agricole), edustustojen turvallisuustehtävät (Comando Carabinieri presso il Ministero Affari Esteri) ja esitutkintaviranomaisen tehtäviä. Kauppamerenkulkuministeriön alainen rannikkovartiosto valvoo meriliikennettä aluevesillä.

Italian rajan pituus on 1 932 kilometriä, josta Itävallan rajan osuus on 430, Ranskan 488, Vatikanin 3,2, San Marinon 39, Slovenian 232 ja Sveitsin 740 kilometriä. Rannikkoa on 7 600 kilometriä. Italian väkiluku on noin 58 miljoonaa.

Irlanti

Irlannissa rajavalvonta ja rajatarkastukset kuuluvat oikeusministeriön alaiselle poliisille (Garda Síochána). Tarkastuksia suoritetaan rajanylityspaikkojen lisäksi myös laivoissa, lentokoneissa ja lentoasemilla. Merivoimat ja tulli suorittavat vesialueiden valvontaa. Ulkomaalaisasioista sekä kansainvälisen rikollisuuden torjumisesta vastaa poliisihallintoon kuuluva kansallinen maahanmuuttovirasto (Garda National Immigration Bureau), jota johtaa rikosylitarkastaja. Maahanmuuttovirastolla on tarkastuksia suorittava liikkuva yksikkö. Maahanmuuttovirasto päättää ulkomaalaisten maasta poistamisesta. Sen toimivalta on valtakunnallinen ja se voi tukeutua poliisin palveluihin. Puolustusvoimat antaa apua poliisiviranomaisille ja osallistuu kalastusvyöhykkeen valvontaan sekä etsintäpelastus- ja sairaankuljetustehtäviin ja öljyntorjuntaan. Lisäksi puolustusvoimat tarjoaa kuljetuspalveluita valtiojohdolle. Rannikkovartiosto osallistuu etsintä ja pelastustoimiin sekä merensuojeluun.

Irlannilla on maarajaa Englannin kanssa 360 kilometriä ja rannikkoa 1 448 kilometriä. Maan väkiluku on noin neljä miljoonaa.

Itävalta

Itävallassa rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittaa poliisi tai sotilaallisesti järjestetty santarmisto päävastuun kuulussa santarmiston rajapalvelulle (Grenzdienst). Rajapalvelussa palvelee noin 3 000 henkilöä. Rajatarkastuspaikkoja on 31 ja rajavalvonta-asemia 39. Tämän lisäksi rajaliikennettä valvoo noin 800 tullivirkailijaa, 250 poliisia ja 2 000 sotilasta. Santarmiston rajapalvelu luovuttaa kohtaamansa lainrikkokot poliisille, jolle kuuluu rikosten tutkinta. Erikoiskoulutetut rajapoliisit huolehtivat maasta poistettavien saattamisesta. Tarvittaessa mukana seuraa lääkäri ja ihmisoikeustarkkailija.

Sisäasiainministeriöllä on helikopterilaivue rajavalvontaa varten. Rajavalvonnan erityistilanteisiin on lisäksi käytettävissä 28 hengen erikoiskoulutettu ja -varustettu tukiyksikkö. Rajatarkastuksista ja rajavalvonnan vastavien henkilöiden peruskoulutus kestää kaksi vuotta. Muu henkilökunta saa kuuden kuukauden peruskoulutuksen. Päällystön jatkokoulutus kestää kaksi vuotta.

Itävallan rajan pituus on 2 562 kilometriä, josta Tsekin tasavallan vastaisen rajan osuus on 362, Saksan 784, Unkarin 366, Italian 430, Liechtensteinin 35, Slovakian 91, Slovenian 330 ja Sveitsin 164 kilometriä. Maan väkiluku on noin kahdeksan miljoonaa.

Kreikka

Kreikassa rajavalvonta ja henkilöiden rajatarkastukset jakautuvat usean ministeriön alaisuuteen. Passintarkastukset, maarajan valvonta, maahantulon kieltäminen, käännytäminen, karkottaminen ja turvapaikka-asiat sekä rajat ylittävän rikollisuuden torjuminen kuuluvat yleisen järjestyksen ministeriön hallinnonalaan ja niistä huolehtii sen alainen poliisi. Rajavartijat ovat erikoiskoulutettuja poliisimiehiä. Kreikan rajavartiopalvelulla on 48 toimipaikkaa, joissa toimii yhteensä noin 4 100 rajavartijaa. Ne muodostavat pääosan maaseudun poliisivoimista. Merirajan valvonta kuuluu kauppamerenkulkuministeriön alaiselle satamapoliisille. Valtionvarainministeriön alainen tulli on toimivaltainen kaikilla rajanylityspaikoilla.

Maahantulon kieltämisestä päättää passintarkastuspaikan päällikkö. Päätökseen voi hakea muutosta, mutta muutoksenhaku ei estä päätöksen täytäntöönpanoa. Laiton maahantulija pyritään palauttamaan lähtömaahansa. Poliisin ulkomaalaisosasto vastaa laitoman maahantulon torjumisesta, palauttami-

sista, tiedon keräämisestä, riskianalyysistä, alueellisten viranomaisten yhteistoiminnasta, passintarkastajien ohjeistuksesta ja ulkomaalaislainsäädännön täytäntöönpanosta.

Kreikan rajan pituus on yhteensä 17 170 kilometriä, josta 16 000 kilometriä on merirajaa. Kreikan väkiluku on noin 10,5 miljoonaa.

Luxemburg

Luxemburgin santarmisto (Gendarmerie) yhdistettiin poliisiin vuoden 2000 alussa. Rajavalvonta, rajatarkastukset ja rajat ylittävän rikollisuuden torjuminen kuuluvat näin muodostuneelle poliisille (Police Grand-Ducale), joka on osaksi oikeusministeriön (Ministère de la Justice) ja osaksi sisäasiainministeriön (Ministère de l'Intérieur et de l'Aménagement du territoire) alainen. Ulkomaalaispoliisi kuuluu rikospoliisiin (Police Judiciaire). Poliisille kuuluu myös maasta poistamisen täytäntöönpano. Henkilöt joilta maahanpääsy evätään, palautetaan lähtömaahan. Kuljetamisesta kieltäytyvälle liikenteenharjoittajalle voidaan määrätä rangaistus.

Luxemburgilla on vain maarajaa. Sen pituus on 359 kilometriä, josta rajaa Belgian kanssa on 148, Ranskan kanssa 73 ja Saksan kanssa 138 kilometriä. Asukasluku on noin 400 000.

Portugali

Portugalissa rajavalvonta, rajatarkastukset sekä ulkomaalaisvalvonta ja maasta poistaminen kuuluvat sisäasiainministeriön (Ministério da Administração Inter) alaiselle ulkomaalais- ja rajapalvelulle (Serviço de Estrangeiros e Fronteiras). Se tutkii laittomaan maahantuloon liittyvää rikollisuutta. Sen tutkintaosastossa on noin 600 työntekijää. Sotilaallisesti järjestetyn kansalliskaartin (Guarda Nacional Republicana) erikoisosasto (Brigada Fiscal) osallistuu lisäksi merirajan valvontaan ja tavaraliikenteen tarkastamiseen satamissa. Puolustusministeriön (Ministério da Defesa Nacional e dos Assuntos do Mar) alainen meripoliisi huolehtii laivojen asiakirjojen tarkastamisesta. Rajapalvelulla ja kansalliskaartilla voi olla yhteisiä rajatarkastuspaikkoja.

Laittomasti maahan tulleet pidätetään. Liikenteenharjoittajan on kuljetettava käännätetty henkilö takaisin lähtömaahan, minkä lisäksi liikenteenharjoittajalle voidaan määrätä

sakko. Turvapaikanhakija, jolla ei ole maahantuloon tarpeellisia asiakirjoja, pidetään kansainvälisellä alueella kunnes kysymys maahantulon sallimisesta on ratkaistu. Turvapaikkahakemus on ratkaistava lyhyessä määräajassa uhalla, että hakemus katsotaan hyväksytyksi. Hylkäämisestä voi valittaa sisäasiainministeriön yhteydessä toimivalle pakolaisasioiden komissariaatille, joka voi määrätä turvapaikkahakemuksen sisäasiainministerin ratkaistavaksi.

Portugalilla on Espanjan kanssa yhteistä maarajaa 1 214 kilometriä ja rannikkoa 1 793 kilometriä. Maan väkiluku on noin kymmenen miljoonaa.

Ranska

Ranskassa rajatarkastukset ja rajavalvonta kuuluvat sisäasiainministeriön (Ministère de l'Intérieur, de la Sécurité Intérieure et des Libertés Locales) alaiselle rajapoliisille sekä valtionvarain, talouden ja teollisuuden ministeriön (Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie) alaiselle tullille ja puolustusministeriön (Ministère de la Défense) alaiselle santarmistolle (Gendarmerie). Merialueen valvontaan osallistuu merivoimat ja merisantarmisto. Poliisi ja santarmit vastaavat rajat ylittävän rikollisuuden, laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjumisesta. Rajanylityspaikoilla siihen osallistuu myös tulli. Tullilla ei kuitenkaan ole oikeutta tutkia laittomaan maahantuloon liittyvää rikollisuutta.

Rajanylityspaikkoja on 225. Ulkorajojen valvontaan osallistuu noin 4 500 rajapoliisia, joista noin 1 500 on maarajoilla, noin 300 merirajoilla ja noin 2 600 lentoasemilla. Tullimiehiä on maarajoilla noin 600, merirajoilla noin 800 ja lentokentillä noin 1 000. Rannikkoalueilla toimii noin 300 santarmiyksikköä, jotka keräävät tietoja ja valvovat rajaliikennettä. Viisumihakemuksen voi ratkaista luutnantin arvoinen rajapoliisi tai tullivalvoja. Jos maahanpääsy evätään eikä henkilöä voida viivytyksettä palauttaa lähtömaahansa, rajapoliisi voi pitää häntä odotusalueella, josta hakija voi poistua muuhun kuin Schengenin säännöstöä soveltavaan valtioon.

Jollei turvapaikkahakemus ole selvästi perusteeton, hakija päästetään odotusalueelta maahan kahdeksan päivän ajaksi. Turvapaikka rajalla hakeneen henkilön maahanpääsyn voi evätä vain sisäasiainministeri ulkoministeriä kuultuaan. Karkottamisen panee täytän-

töön rajapoliisi. Hallintoviranomaisten ratkaisusta voi valittaa, mutta valitukset eivät lykkää päätöksen täytäntöönpanoa.

Ranskalla on rajavartiolaitosmiehiä Englannissa, Hollannissa Saksassa, Italiassa ja Espanjassa.

Ranskan rajojen pituus on 2 889 kilometriä, mistä Andorran rajaa on 56, Belgian 620, Saksan 451, Italian 488, Luxemburgin 73, Monacon 4, Espanjan 623 ja Sveitsin rajaa 573 kilometriä. Rannikkoa on 3 427 kilometriä. Asukasluku on noin 60 miljoonaa.

Ruotsi

Ruotsissa rajavaltuudesta, tarkastuksista ja ulkomaalaisasioista vastaavat valtionvarainministeriön alainen tulli, oikeusministeriön alainen poliisi, puolustusministeriön alainen rannikkovartiosto, ulkoministeriön alainen maahanmuuttovirasto sekä kauppa- ja teollisuusministeriön alainen ilmailuhallinto.

Rajatarkastusten päävastuu kuuluu poliisille. Tulli osallistuu rajatarkastuksiin lähinnä yhteistoimintaryhmien kautta, mutta vastaa rajatarkastuksista vähäisillä rajanylityspaikoilla. Rannikkovartiosto ei ole sotilaallisesti järjestetty. Sen paikallisia yksiköitä ovat vartioasemat ja ilma-valvontayksikkö. Rannikkovartiosto vastaa meriliikenteen turvallisuudesta, valvoo alusten rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista, osallistuu salakuljetuksen torjumiseen ja suorittaa merellä rajavalvontaa ja rajatarkastuksia. Rannikkovartiostolla on tehtävässään poliisin ja tullin toimivaltuudet.

Maahanmuuttovirasto ratkaisee turvapaikka-asiat, viisumit, työluvut ja oleskeluluvat sekä kansalaisuushakemukset. Se vastaa myös turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanottamisesta sekä maasta poistamisesta. Puolustusvoimat torjuu alueellisen koskemattomuuden loukkauksia. Poliisilla on noin 20:essä maassa yhteyshenkilöitä, joiden tehtäviin kuuluu muun ohella laittoman maahan-tulon torjuminen.

Henkilötietojen käsittelystä rannikkovartiostossa annetussa asetuksessa (Förordning om behandling av personuppgifter inom Kustbevakningen 2003:188) kielletään arkaluontoisten henkilötietojen käsittely yksinomaan rodun, etnisen alkuperän, poliittisten mielipiteiden, uskonnollisen tai elämäntätösumuksellisen vakaumuksen, ammattiyhdistyksen jäsenyyden, terveyden tai seksuaalielämän perusteella. Henkilötietoja saa kui-

tenkin täydentää arkaluonteisilla tiedoilla jos se on ehdottoman välttämätöntä tietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta. Osaa arkaluontoisista tiedoista ei saa käyttää hakukriteerinä. Henkilötieto tulee poistaa, kun se ei ole tarpeellinen. Muun kuin rikoksesta epäillyn tietoja saa käsitellä vain, jos se on välttämätöntä ja tutkittavasta rikoksesta säädetty rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Rekisterin tietoja saa käsitellä vain henkilö, joka tarvitsee niitä tehtävässään. Rekisterissä voidaan käsitellä tietoja, jotka koskevat henkilöllisyyttä, työpaikkaa, ammattia, osoitetta, puhelinnumeroa, yhteystietoja, oikeushenkilön henkilöllisyyttä, toiminimen kirjoittajaa ja toimialaa, merkintöjä tiedon alkuperästä ja luotettavuudesta sekä merkintöjä siitä, miksi henkilötietoja käsitellään. Käsitellä voidaan myös tietoja tunto-merkeistä, rikoksentekevälineistä, kulkuvälineistä, henkilön aseistautumisesta, väkivaltaisuudesta ja pakoalttiudesta. Käsiteltäviä tietoja ovat myös asianumero ja luokittelua koskevat tiedot sekä muut asiat, joihin henkilö liittyy. Poliisihallituksella, poliisiviranomaisilla, ympäristörikosviranomaisilla, tullilla ja veroviranomaisilla on oikeus rannikkovartioston rekisterin suora käyttöön rikollisuuden torjumiseksi.

Ruotsin hallitus asetti 18 päivänä kesäkuuta 2003 selvitysmiehen arvioimaan Ruotsin Schengen-jäsenyyden valossa voimassa olevia rajatarkastuksia koskevia säännöksiä. Arvioinnissa tuli ottaa huomioon rikostorjunnan ja ulkomaalaisvalvonnan tarpeet. Selvitystoimikunta perehtyi muun muassa Suomen lainsäädäntöön ja tutustui käytännön rajatarkastus- ja rikostorjuntatyöhön Suomessa. Selvitystyön pohjalta laaditussa mietinnössä (SOU Ju 2003:07) ehdotetaan uuden rajatarkastuslain säätämistä sekä muutoksia ulkomaalaislakiin. Päävastuu rajatarkastuksista ja ulkomaalaisvalvonnasta olisi poliisilla, mutta merialueella vastuviranomainen olisi rannikkovartiosto. Viranomaisten välistä tietojenvaihtoa tehostettaisiin. Muutokset tulisivat voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2006.

Ruotsin rajojen pituus on 2 205 kilometriä, mistä Suomen rajaa on 586 ja Norjan rajaa 1 619 kilometriä. Rantaviivaa on 3 218 kilometriä. Ruotsin väkiluku on noin yhdeksän miljoonaa.

Saksa

Saksan rajaturvallisuudesta huolehtivat si-

säasiainministeriön alainen rajapoliisi (Bundesgrenzschutz), tulli, Baijerin poliisi sekä Hampurin ja Bremenin paikallispoliisit. Rajavalvontaan osallistuu Baijerin poliisi Itävallan ja Tsekin tasavallan vastaisilla rajoilla sekä Bremenin ja Hampurin paikallispoliisi alueensa satamissa. Myös tulli suorittaa rajavalvontaa. Laiton maahantulo ja ihmiskauppa kuuluvat sekä liittovaltion että osavaltioiden poliisin tutkittavaksi.

Rajapoliisi päättää maahanpääsyn epäamisestä sekä ilmeisen perusteettomien turva- paikkahakemusten hylkäämisestä. Tulli huolehtii tarkastuksista vähäisillä rajanylityspaikoilla. Rajapoliisi ja osavaltion poliisi voivat kieltää maahan pääsyn. Lisäksi ne huolehtivat maasta poistamisesta.

Rajapoliisista vuonna 1994 annettua lakia (Das Gesetz über den Bundesgrenzschutz) on muutettu vuonna 2002 säätämällä terrorismin torjunta rajapoliisin keskeiseksi tehtäväksi. Rajapoliisin muita tehtäviä ovat rautatiepoliisitehtävät, turvallisuuden ylläpitäminen lentoliikenteessä, valtion laitosten suojaaminen, saksalaisdiplomaattien ja lähetystöjen suojaaminen, avustaminen pelastustoimissa, ympäristönsuojelu Pohjanmerellä ja Itämerellä sekä poliisitehtävät laivoissa. Rajapoliisi suorittaa tehtäviinsä liittyvää rikostutkintaa epäillyn teon vakavuudesta tai laajuudesta riippumatta. Rajapoliisin toimialue alkaa valtakunnan rajalta ja on 30 kilometrin levyinen. Rajapoliisilla on oikeus tarkastaa henkilöllisyys ja käyttää teknisiä valvontalaitteita sekä tarkastaa rakennuksia ja asuntoja luvattomien rajanylitysten estämiseksi ja paljastamiseksi. Rajapoliisi voi harjoittaa muun muassa telekuuntelua ja televalvontaa. Laitoksen palveluksessa toimii noin 40 000 virkamiestä, joista noin 30 000 on poliisimiehiä. Rajapoliisin peruskoulutus kestää kaksi ja puoli vuotta. Rajapoliisi liitettäneen muuhun poliisiin (Polizei des Bundes) Saksan jäätyä toukokuussa 2004 sisäraja- valtioksi.

Saksan rajan pituus on 3 621 kilometriä, mistä Itävallan rajaa on 784, Belgian 167, Tsekin tasavallan 646, Tanskan 68, Ranskan 451, Luxemburgin 138, Hollannin 577, Puolan 456 ja Sveitsin rajaa 334 kilometriä. Rannikkoa on 2 389 kilometriä. Saksan väkiluku on noin 82 miljoonaa.

Tanska

Tanskassa rajavalvonta, rajatarkastukset sekä turvapaikka- ja maahanmuuttoasiat kuu-

luvut oikeusministeriön hallinnonalaan. Maahanmuuttoasioista vastaa oikeusministeriön alainen virasto (Immigratie- en Naturalisatiedienst) Rajavalvonnan ja rajatarkastusten suorittamisesta vastaa oikeusministeriön alainen poliisi. Suurilla rajanylityspaikoilla poliisilla on rajatarkastustehtäviin erikoistuneita yksiköitä. Rajavalvontaan valtakunnallisesti erikoistunutta poliisiyksikköä ei kuitenkaan ole. Poliisin ulkomaalaisosasto ohjaa toimintaa ja vastaa maasta poistettavien saatamisesta. Rannikon vartioimisesta vastaa puolustusvoimat sekä mereen rajoittuvissa poliisi-alueissa myös poliisi.

Henkilötietojen käsittelystä annettua lakia (lov om behandling af personoplysninger 31.5.2000 n:o 429) sovelletaan eräin rajoituksin myös poliisitoimessa. Tanskassa on säädetty myös laki keskitetyn DNA-rekisterin perustamisesta (lov om oprettelse af et centralt dna-profilregister 31.5.2000 n:o 434). Rekisteriä pitää poliisin ylläpito. Tanskan Europol- ja Schengen-sopimuksiin liittymistä koskeviin lakeihin (lov om gennemforelse af Europolkonventionen 10.6.1997 n:o 415 ja lov om Danmarks tiltraedelse af Schengenkonventionen 10.6.1997 n:o 418) sisältyy tietojen käsittelyä ja tietojärjestelmiä koskevia säännöksiä.

Tanskalla on rajaa Saksan kanssa 68 kilometriä. Rannikkoa on 7 314 kilometriä. Maan väkiluku on noin viisi miljoonaa.

Yhdistyneet kuningaskunnat

Maahanmuuttoasiat kuuluvat Yhdistyneessä kuningaskunnassa sisäasiainministeriön alaisuuteen kuten turvallisuusasiatkin. Ulko- ministeriö vastaa viisumien ulkomailla myöntämisestä. Maahanmuutto- ja kansallisuusasioiden virasto (Immigration & Nationality Directorate) vastaa maahanmuuttoon, laittomaan maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvistä asioista. Virastossa on myös rikostiedusteluyksikkö. Valtionvarainministeriön alainen tulli vastaa huumausaineiden, tupakan ja alkoholin salakuljetuksen torjumisesta. Rannikkovartiosto vastaa meripelastuksesta, merenkulun turvallisuudesta sekä merensuojelusta. Sen partiointi palvelee myös rajavalvontaa. Rannikkovartioston palveluksessa on noin 1 200 virkamiestä ja lisäksi vapaaehtoistyön tekijöitä. Irlannin vastaista rajaa valvovat poliisi ja puolustusvoimat.

Yhdistyneen kuningaskunnan maarajan pi-

tuus on Irlannin vastaisella rajalla 360 kilometriä. Rannikkoa on runsaat 12 000 kilometriä. Maan väkiluku on noin 60 miljoonaa.

Viro

Viron rajojen valvonnasta ja rajatarkastuksista huolehtii sisäasiainministeriön alainen sotilaallisesti järjestetty rajavartiolaitos (Eesti Piirivalve), jonka kokonaisvahvuus on noin 2 300 henkilöä. Rajavartiolaitos torjuu alueloukkauksia, salakuljetusta ja laitonta maahanmuuttoa sekä suorittaa ulkomaalaisvalvontaa. Se suorittaa myös rikostutkintaa ja harjoittaa rikostiedustelua. Rajavartiomiehillä on samat toimivaltuudet kuin poliisimiehillä. Rajavartiolaitos on Viron johtava meripelastusviranomaisena.

Viron rajojen pituus on 1 450 kilometriä, josta merirajaa on 768 kilometriä. Asukasluku on noin 1,4 miljoonaa.

Latvia

Latvian sotilaallisesti järjestetty rajavartiolaitos (Latvijas Republikas Valsts Robezsardze) on vuodesta 1997 alkaen kuulunut sisäasiainministeriön alaisuuteen. Se huolehtii maarajan valvonnasta sekä henkilöiden ja ajoneuvojen rajatarkastuksista. Schengenin säännöstöön liittyvien määräysten noudattamisen valvonnan on määrä kuulua rajavartiolaitoksen vastuulle myös merirajalla. Puolustusministeriön alaiset yksiköt osallistuvat myös rajavalvontaan.

Rajavartiolaitos osallistuu etsintäkuulutettujen henkilöiden ja ajoneuvojen kiinniottamiseen, säteilyvalvontaan, huumausaineiden ja muiden kiellettyjen tai rajoitusten alaisten esineiden ja aineiden maahantuonnin ja maastaviennin valvomiseen, ajoneuvojen ja tieliikenteen valvontaan ja tullitehtäviin maarajalla sekä eräillä rajanylityspaikoilla. Rajavartiolaitos valvoo lisäksi rajavyöhykettä koskevien säännösten noudattamista ja antaa luvan siellä liikkumiseen ja oleskeluun. Latviassa toukokuussa 2003 voimaan tulleen ulkomaalaislain mukaan rajavartiolaitos vastaa myös ulkomaalaisvalvonnasta sekä maassa laittomasti oleskelevien ulkomaalaisten säilöön ottamisesta ja maasta poistamisesta.

Rajavartiolaitos harjoittaa tehtäväalueeseensa liittyvien rikosten tutkintaa ja rikostiedustelua. Sen tutkittavia ovat muun muassa luvaton rajanylitys, ihmissalakuljetus ja väärennysrikokset. Latvian viranomaiset har-

joittavat yhteistoimintaa valtakunnanrajaan ja rajavalvontaan liittyvissä kysymyksissä.

Latvian rajavartiolaitoksen palveluksessa on noin 3 300 henkilöä.

Latvian rajojen pituus on 1 866 kilometriä, josta merirajaa on 498 kilometriä. Asukasluku on noin 2,4 miljoonaa.

Liettua

Liettuan rajavartiolaitos (Valstybes Sienos Apsaugos Tarnyba) kuuluu sisäasiainministeriön alaisuuteen. Sotilaallisesti järjestetyn rajavartiolaitoksen kehitys on alkanut vuonna 1993 toimintansa aloittaneesta rajapoliisista, joka siirrettiin vuonna 1997 puolustusministeriön alaisuudesta sisäasiainministeriön alaisuuteen.

Rajavartiolaitos vastaa rajavalvonnasta ja rajatarkastuksista. Se osallistuu tullivalvontaan, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen, ulkomaalaisvalvontaan, meripelastukseen ja sotilaalliseen maanpuolustukseen. Lisäksi se osallistuu säteilyvalvontaan sekä ympäristönsuojelun ja luonnonvarojen käytön valvontaan raja-alueella. Se vastaa myös Ignalinan ydinvoimalan turvallisuudesta.

Rajavartiomiesten toimivalta vastaa poliisin toimivaltaa. Rajavartiolaitoksen toiminnassa tärkeällä sijalla on rikostutkinta ja rikostiedustelu, joihin erikoistunutta väkeä on sen kaikissa yksiköissä. Rajavartiolaitos voi toimittaa tutkinnan muun muassa laitonta rajanylitystä, laittoman maahantulon järjestämistä ja ihmissalakuljetusta koskevassa asiassa. Rajavartiolaitos harjoittaa yhteistoimintaa tullilaitoksen ja poliisin kanssa. Rajavartiolaitoksen vahvuus on noin 4 300 henkilöä.

Liettuan rajojen pituus on 1 732 kilometriä, josta merirajaa on 120 kilometriä. Maan asukasluku on noin 3,7 miljoonaa.

Puola

Puolan rajavartiolaitos (Straz Graniczna) on sisäasiainministeriön alainen ja sen järjestys on sotilaallinen. Rajavartiolaitoksen päätehtävänä on rajavalvonta maalla ja merellä sekä rajatarkastukset rajanylityspaikoilla. Rajavartiolaitoksella on päävastuu ulkomaalaisvalvonnasta myös sisämaassa, ja se huolehtii laittomasti oleskelevien ulkomaalaisten maasta poistamisesta.

Rajavartiolaitos pitää yllä yleistä järjestystä ja turvallisuutta raja-alueella sekä rajanyli-

tyspaikoilla. Se huolehtii myös rajan ja raja-merkkien kunnossapitamisesta. Tämän lisäksi se valvoo vaarallisten aineiden ja esineiden hallussapitoa ja kuljettamista sekä ympäristönsuojelua koskevien säännösten noudattamista raja-alueella. Se torjuu rajat ylittävää rikollisuutta, harjoittaa rikostiedustelua ja suorittaa rikostutkintaa myös telekuuntelua ja peitetoimintaa käyttäen. Se harjoittaa yhteistoimintaa poliisin ja tullin kanssa.

Rajavartiomiesten toimivaltuuksia ei ole alueellisesti rajoitettu. Valvottava raja on kuitenkin jaettu rajavartiolaitoksen yksiköiden vastattaviin alueisiin. Rajavartiolaitoksella on sisämaassa ulkomaalaisvalvontaan erikoistuneita yksiköitä. Rajavartiolaitoksessa palvelee noin 17 000 henkilöä. Vuoteen 2006 mennessä on tarkoitus luopua varusmiesten käyttämisestä tukitehtävissä ja lisätä ammattihenkilökuntaa.

Puolan rajojen pituus on 3 425 kilometriä, josta merirajaa on 398 kilometriä. Asukasluku on noin 39 miljoonaa.

Slovakia

Slovakian raja- ja ulkomaalaispoliisi perustettiin vuonna 1994. Se on sisäasiainministeriön alainen. Rajapoliisin vahvuus on noin 1 300 henkilöä ja ulkomaalaispoliisin noin 1 700 henkilöä.

Rajapoliisi vastaa rajavalvonnasta. Se osallistuu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen raja-alueella, pelastus- ja avustustoimintaan sekä rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseen ja rikostutkintaan. Ulkomaalaispoliisi vastaa rajatarkastuksista, ulkomaalaisasioista ja matkustusasiakirjoista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikoilla. Ulkomaalaispoliisi osallistuu myös rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseen ja tutkintaan sekä rikostiedusteluun.

Slovakian rajan pituus on 1 679 kilometriä. Asukasluku on noin 5,4 miljoonaa.

Unkari

Unkarin rajavartiolaitos (Hatarörség) on sisäasiainministeriön alainen. Se vastaa rajavalvonnasta ja rajatarkastuksista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä raja-alueella. Lisäksi rajavartiolaitos osallistuu rikostutkintaan ja ulkomaalaisvalvontaan koko valtakunnan alueella. Rajavartiolaitoksella on erillisyksiköitä ulkomaalaisvalvontaa

ja ulkomaalaisten säilöön ottamista varten.

Rajavartiolaitoksen vahvuus on noin 12 000 henkilöä, joista 3 300 on sijoitettu maastorajalle, 3 700 rajanylityspaikoille, 400 rikostiedustelu ja -tutkintatehtäviin sekä 600 ulkomaalaisvalvontatehtäviin.

Unkarin rajojen pituus on 2 171 kilometriä. Siitä on yhteistä rajaa Itävallan kanssa 366 kilometriä, Kroatian kanssa 329 kilometriä, Romanian kanssa 443 kilometriä, Serbian ja Montenegron kanssa 151 kilometriä, Slovakian kanssa 677 kilometriä, Slovenian kanssa 102 kilometriä ja Ukrainan kanssa 103 kilometriä. Maan asukasluku on noin kymmenen miljoonaa

Slovenia

Sloveniassa rajavalvonnasta ja rajatarkastuksista huolehtii sisäasiainministeriön alainen poliisi. Erillistä rajapoliisia tai rajavartiolaitosta ei maahan ole muodostettu. Maassa on kuitenkin rajapoliisitoimintaan erikoistuneita poliisiasemia.

Slovenian rajan pituus on 1 334 kilometriä, josta yhteistä rajaa Italian kanssa on 261, Itävallan kanssa 330, Unkarin kanssa 102 ja Kroatian kanssa 670 kilometriä. Asukasluku on noin kaksi miljoonaa.

Tseki

Tsekin tasavallassa on vuoden 2002 alusta vastannut rajavalvonnasta ja rajatarkastuksista sisäasiainministeriön alainen ulkomaalais- ja rajapoliisipalvelu. Sillä on keskushallinto, seitsemän alueellista toimistoa, 76 paikallistoimistoa ja 155 rajapoliisiasemaa. Sen tehtäviin kuuluu paljastaa ja estää laitonta maahanmuuttoa, maassa oleskelua ja työskentelyä sekä torjua rajat ylittävää rikollisuutta. Tavaraliikennettä valvoo valtionvarainministeriön (Ministerstvo financi) alainen tulli (Celní správa). Maa on jaettu kahdeksaan tullipiiriin, joiden alaisuudessa toimii alakohtaisia toimistoja ja tulliasemat. Rajatarkastuksia koskeva uusi laki tuli voimaan vuoden 2003 alussa. Siinä säännellään rajaturvallisuustehtäviä Schengenin yleissopimuksen mukaisesti.

Tsekin tasavallan maarajan pituus on 1 881 kilometriä. Sen ja naapurivaltioiden yhteisten rajojen pituudet ovat: Saksan 815 kilometriä, Itävallan 443 kilometriä, Puolan 713 kilometriä ja Slovakian 265 kilometriä. Maan väkiluku on noin 10 miljoonaa.

Kypros

Vastuu Kyproksen rajavalvonnasta jakautuu oikeusministeriölle, sisäasiainministeriölle ja valtiovarainministeriöille. Oikeusministeriön alainen poliisi vastaa henkilöliikenteen valvonnasta sekä laittoman maahantulon torjumisesta. Valtiovarainministeriön alainen tulli vastaa tavaraliikenteen valvonnasta. Poliisi valvoo myös merialuetta, ja sillä on yksiköitä lentotoimintaa varten. Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osasto vastaa ulkomaalaisvalvonnasta. Kyproksella on noin 230 satama- ja merivartiopoliisia sekä noin 380 tullivirkamiestä.

Kyproksen rajojen pituus on 772 kilometriä. Asukasluku on noin 750 000.

Malta

Maltan rajavalvontaa johtaa poliisipäällikkö. Rajavalvontaa suorittavat sotilaat. Poliisimiehet suorittavat rajatarkastuksia satamissa sekä lentoasemilla.

Maltan merirajan pituus on 140 kilometriä. Maan asukasluku on noin 400 000.

Euroopan unionia koskeva yhteenveto

Edellä esitetyn mukaan rajavalvonnasta ja rajatarkastuksista vastaa Euroopan unioniin ennen vuoden 2004 laajentumista kuuluneissa jäsenvaltioissa yleensä yksi ministeriö. Rajavalvontaan ja rajatarkastuksiin voi kuitenkin osallistua usean ministeriöiden alaisia viranomaisia, joista jotkut voivat olla sotilaallisesti järjestettyjä, kuten esimerkiksi Alankomaissa, Espanjassa, Italiassa, Itävallassa, Luxemburgissa, Portugalissa ja Ranskassa. Suomalainen järjestelmä, jossa rajatarkastukset ja rajavalvonta kuuluvat sisäasiainministeriön alaiselle mutta kuitenkin sotilaallisesti järjestetylle viranomaiselle, ei ole Euroopan unionissa poikkeuksellinen ratkaisu.

Euroopan unioniin vuonna 2004 liittyneissä uusissa jäsenmaissa rajavalvonta- ja tarkastukset kuuluvat sisäasiainministeriön tai oikeusministeriön alaisille, useimmiten rajavartiolaitokseen erikoistuneille viranomaisille. Myös niissä on sotilaallisesti järjestettyjä rajaviranomaisia. Rajaviranomaiselle kuuluu kaikissa uusissa jäsenmaissa myös rikostutkinta- ja rikostiedustelutehtäviä. Asevelvollisia ei käytetä operatiivisissa tehtävissä. Ko-

mission arviointikäyntien yhteydessä erityisesti Latvian, Liettuan, Puolan ja Unkarin rajavalvontaratkaisut on arvioitu soveltuvan hyvin Euroopan unionin ulkorajavalvontaan. Suomi on antanut apuaan Baltian maiden järjestäessä ja kehittäessä rajaviranomaistensa toimintaa.

Useille rajatarkastuksista ja rajavalvonnasta unionissa vastaaville organisaatioille kuuluu laittoman maahantulon, ihmiskaupan ja siihen liittyvän rikollisuuden esitutkintatehtäviä.

Bulgaria

Bulgariassa passintarkastus, rajatarkastukset ja rajavalvonta kuuluvat sisäasiainministeriön alaiselle rajapoliisille, jonka kokonaishahvuus vuonna 2003 oli noin 8 000 henkilöä. Rajapoliisin vastuulla on myös rajojen turvallisuus sekä rajamerkkien rakentaminen ja ylläpito. Sen valvottavia alueita ovat rajavyöhyke, rajanylityspaikat, kansainväliset lentokentät ja satamat, vesialueet ja mannerjalusta. Se suorittaa myös alusten valvontaa. Rajapoliisi torjuu rajaloukkauksia itsenäisesti ja yhdessä muiden viranomaisien kanssa.

Bulgarialla on 1 971 kilometriä maarajaa, josta rajaa Kreikan kanssa on 510, Makedonian kanssa 180, Romanian kanssa 610, Serbia-Montenegron kanssa 364 ja Turkin kanssa 307 kilometriä. Merirajaa Bulgarialla on 411 kilometriä. Bulgarian väkiluku on noin 7,5 miljoonaa.

Norja

Norjassa vastuu rajavalvonnasta kuuluu oikeus- ja poliisiministeriön alaiselle poliisille. Ulkomaalaisvalvonnasta vastaa saman ministeriön alainen ulkomaalaisvirasto. Henkilöliikenteen rajatarkastuksista huolehtii poliisi. Norjan ja Venäjän välisellä rajalla rajavalvonnan ja rajatarkastusten johtovastuu kuuluu Itä-Finnmarkin poliisipiirin päällikölle. Hänen valvonnassaan rajavalvontatehtäviin osallistuu myös Norjan puolustusvoimien yksikkö.

Tullilaitos vastaa tavaraliikenteen valvonnasta. Maa on jaettu kuuteen tullialueeseen. Tullin palveluksessa on noin 1 850 virkamiestä. Tullivalvontaa suoritetaan pääasiassa tulliasemilla, mutta myös muualla. Rikostutkinta kuuluu poliisille. Poliisilla on kansainvälinen yhteyshenkilöverkosto muun ohella laittoman maahantulon torjuntaa varten.

Puolustusvoimiin kuuluva rannikkovartiosto huolehtii rajavallvonnasta merialueilla. Se antaa virka-apua poliisille ja tullille. Rannikkovartioston virkamiehillä on poliisin toimivaltuudet rajavallvontaan ja rajatarkastuksiin liittyvissä asioissa. Rannikkovartiosto voi eräissä tapauksissa suorittaa sekä poliisille että tullille kuuluvia tehtäviä myös omatoimisesti.

Norjan rajojen pituus on 2 537 kilometriä, mistä rajaa Suomen kanssa on 722, Ruotsin kanssa 1 619 ja Venäjän kanssa 196 kilometriä. Norjan väkiluku on noin 4,4 miljoonaa.

Romania

Romanian rajapoliisi on vuodesta 1999 alkaen vastannut maan rajavallvonnasta ja rajatarkastuksista. Maa on jaettu kuuteen rajapoliisidirektoraattiin, joiden alaisuudessa on 20 inspektoraattia ja niiden alaisuudessa 117 sektoria, jotka vastaavat suomalaista rajavartioasemaa. Vuodesta 2001 alkaen rajapoliisi on kuulunut sisäasiainministeriön alaisuuteen. Vaikka rajapoliisi ei ole sotilaallisesti järjestetty, rajavallvontaan osallistuu myös sotilaallisesti järjestetty yksikkö. Rajapoliisin vahvuus on noin 15 000. Romania on vuonna 2002 luopunut varusmiesten käyttämisestä rajatarkastustehtävissä. Tullin ja rajapoliisin yhteistyöstä on laadittu aiesopimus.

Rajavallvonnan ja rajatarkastusten lisäksi rajapoliisin päätehtäviin kuuluu laittoman maahantulon torjunta ja rikostutkintaa. Rajapoliisi osallistuu myös yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä oikeusjärjestyksen ylläpitäminen alueella, joka ulottuu 30 kilometriä sisämaahan. Rajaliikennettä ei Romaniassa ole järjestetty Euroopan unionin vaatimusten mukaisesti. Rajaseudulla asuvat Serbian, Ukrainan ja Moldavian kansalaiset voivat ylittää Romanian rajan ilman matkustusasiakirjaa. Tästä käytännöstä on tarkoitus luopua. Rajapoliisilla ei ole täyttä toimivaltaa Schengenin säännösten mukaisiin tarkastuksiin. Rajapoliisietävän peruskoulutus kestää noin kaksi vuotta. Upseerin koulutus kestää noin neljä vuotta.

Romanialla on yhteistä rajaa Bulgarian kanssa noin 631, Unkarin kanssa 443, Moldovan kanssa 681, Serbia-Montenegron kanssa 546 ja Ukrainan kanssa 694 kilometriä. Romanialla on valvottavanaan Mustan meren rannikkoa noin 247 kilometriä. Maan väkiluku on noin 22 miljoonaa.

Venäjä

Venäjällä rajavallvonnasta ja rajatarkastuksista vastaa Venäjän federaation turvallisuuspalvelun rajavartiopalvelu (Pogranitshnaja sluzhba FSB Rossii). Rajavartiopalvelu huolehtii myös sisäisten aluevesien, alumeren, erikoistalousvyöhykkeen ja mannerjalustan valvonnasta sekä merten bioresurssien suojelusta. Vuonna 2002 rajavartiopalvelun esituskintavaltuuksia laajennettiin sen toimialaan kuuluvissa asioissa.

Rajavartiopalvelu toimii turvallisuuspalvelun alaisuudessa. Rajavartiopalvelun johtaja on turvallisuuspalvelun johtajan ensimmäinen sijainen. Rajavartiopalvelu koostuu Moskovassa sijaitsevasta keskushallinnosta ja seitsemästä federaatiopiirijon mukaisesti järjestetystä rajavartioaluehallinnosta. Rajavartiopalvelun vahvuus on tällä hetkellä noin 185 000, mistä siviilivirkamiehiä on noin 20 000. Suomen vastaisen rajan valvonnasta vastaa Luoteinen rajavartioaluehallinto.

Rajavartiopalvelun toimintaan on viime vuosien aikana vaikuttanut kaksi merkittävää uudistusta. Kesällä 2001 aloitettu rajavartiopalvelun reformi sekä 1 päivänä heinäkuuta 2003 toteutettu rajavartiopalvelun liittäminen turvallisuuspalvelu FSB:hen. Rajavartiopalvelun reformin tavoitteena on toiminnan uudelleenarviointi ja henkilöstön siirtäminen rauhallisemmilta rajaosuuksilta levottomaan Kaukasiaan sekä Keski-Aasian avoimille rajoille. Tarkoituksena on luoda rajavartiopalvelusta erikoispalvelu, luopua varusmiesten käytöstä sekä vanhan mallin mukaisten valvontajärjestelmien rakentamisesta ja ylläpitämisestä. Toiminnassa keskitytään rajat ylittävän rikollisuuden, laittoman siirtolaisuuden ja huumekaupan vastaiseen taisteluun.

Rajavartiopalvelun reformin myötä Suomen vastaiselta rajalta vähennetään vuoteen 2006 mennessä noin 3 000 henkilöä. Vahvuudeksi jäänee täällä noin 10 000 henkilöä. Myös rajavartioasemaverkkoa karsitaan. Venäjällä rajavyöhykkeen leveys on viisi kilometriä. Rajavartiopalvelun toimivaltuudet ulottuvat kuitenkin sisämaahan.

Neuvostoliiton hajoamisen myötä Venäjän rajojen pituudeksi tuli noin 61 000 kilometriä, josta varustamatonta uutta rajaa oli 13 500 kilometriä. Suomen vastaisen maarajan pituus on 1 340 kilometriä, Norjan 196, Viron 339, Latvian 276, Liettuan 272, Valko-Venäjän 1 239, Ukrainan 2 295, Puolan 206,

Georgian 723, Azerbaidzhanin 284, Kazakstanin 7 500, Kiinan 3 645, Mongolian 3 485 ja Pohjois-Korean 19 kilometriä. Venäjän asukasluku on noin 145 miljoonaa.

2.3. Nykytilan arviointi

Hyväksyessään LRVL:n 3 päivänä helmikuuta 1999 (EV 269/1998 vp) eduskunta hyväksyi myös hallintovaliokunnan mietinnössään (HaVM 25/1998 vp) ehdottaman lausuman siitä, että hallitus seuraa lain soveltamista ja toimivuutta sekä ryhtyy seurannan edellyttämiin tarpeellisiin toimenpiteisiin. Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan rajavartiolaitoksesta annettava laki uudistettavaksi kokonaan seurannassa runsaan viiden vuoden aikana havaittujen ongelmien vuoksi. LRVL on havaittu ongelmalliseksi rajavartiolaitoksen oman toiminnan sekä viranomaisyhteistyön kannalta. Säännösten kokonaan uudistamista puoltavat myös rajavartiolaitoksen toimintaympäristön muuttuminen, sen yhteistyökumppaneiden toimivaltuuksien muuttuminen ja muutokset rajavartiolaitoksen tehtävissä sekä turvallisuusympäristön uudet uhkakuvat.

Rajatarkastusmenettely

Rajatarkastusmenettelyä vapaan liikkuvuuden alueen ulkorajalla koskevat Schengenin säännöstössä asetetut vähimmäisvaatimukset. Rajatarkastuksen suorittavat kansalliset viranomaiset kansallisessa laissa säädettyjen toimivaltuuksien mukaisesti. Kansallisessa lainsäädännössä on varauduttava myös sisärajatarkastusten palauttamiseen. Rajatarkastusmenettely on rajanylitysaikomukseen perustuvaa hallinnollista toimintaa. Se ei ole esitutkintaa, vaikka osa siinä käytettävistä menetelmistä on samankaltaisia kuin rikosten estämisessä ja selvittämisessä käytettävät esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa säädetty menetelmät. Esimerkiksi saapumisvelvollisuus ja läsnäolovelvollisuus, joista säädetään esitutkintalaissa, eivät ilmeisesti koske rajatarkastusta, ellei samalla ole kysymys esitutkinnasta tai LRVL:n 47 §:ssä tarkoitettusta muusta tutkinnasta. Rajavalvontahavainto ja rajatarkastushavainto voivat antaa aiheen esitutkinnan aloittamiseen rajavartiolaitoksen tutkittavaksi säädetystä rikosasiasta.

Henkilöiden oikeuksista ja velvollisuuksista rajatarkastuksessa on aiheellista säätää erikseen. Rajatarkastuksen suhdetta esitutkintaan sekä rajavartiolaitoksen poliisitehtäviin

on aiheellista selventää. Samoin on tarpeellista selventää LRVL:n 47 §:ssä tarkoitettua tutkinnan suhdetta esitutkintaan ja rajatarkastukseen. Samaa tehtävää suorittavien viranomaisten toimivaltuutta koskevien säännösten yhdenmukaisuus tulee varmistaa.

Toimivallan alueellinen rajoittuminen

Rajavartiolaitos on sijoittunut rajan läheisyyteen. Sillä on aina ollut ulkoisen turvallisuuden valmiusvelvoitteen lisäksi myös sisäisen turvallisuuden tehtäviä. Se on aina suorittanut pelastustehtäviä, mutta sen poliisitehtävien ja tullitehtävien laajuus on vaihdellut. Perusoikeuksien suojan ja viranomaisten toiminnan kannalta on keskeistä, kuinka tarkoin perusoikeuksiin kajoavat toimivaltuudet määritellään (tarkkarajaisuus). LRVL:a säädettyä noudatettu tarkkarajaisuus on osoittautunut ylimitoitetuksi. Viranomaisen toimivaltaa voidaan tarkastella asiallisin, alueellisin ja asteellisin perustein. Rajavartiolaitoksen asiallista toimivaltaa on käsitelty edellä nykytilan kuvauksen yhteydessä. Rajavartiolaitoksen toimivaltuudet määräytyvät toisista PTR-viranomaisista poiketen ensisijaisesti alueellisin perustein. Tämä johtuu osaksi siitä, että yhtä rajavartiolaitoksen perustehtävistä, rajavalvontaa, suoritetaan rajojen läheisyydessä. Rajavartiolaitoksen toimivalta on suurimmillaan rajanylityspaikoilla. Vähäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta rajavartiolaitoksella ei ole erityisiä toimivaltuuksia valvonta-alueen ulkopuolella. Rajavartiolaitokselle on säädetty muita tehtäviä yleensä rajavalvonnan ja rajatarkastusten yhteydessä suoritettavaksi. Tehtävä voi valvonta-alueella edellyttää toimivaltuuksia, jotka rajavartiomiehellä on vain rajanylityspaikalla. Valvonta-alueella alkavan tehtävän suorittaminen voi vaatia toimintaa myös muualla. Mutkallisesti määritelty valvonta-alue, toimivaltuuksien laajuuden vaihtelu valvonta-alueen sisällä, kuljettamiseen valvonta-alueen ulkopuolella säädetyn toimivallan rajoittuneisuus sekä virka-apusäännösten puutteellisuus aiheuttavat asioiden käsittelyä hidastavaa ja kustannuksia lisäävää tehtävien siirtämistä viranomaiselta toiselle.

LRVL:n mukaan rajavartiolaitos voi kuljettaa vapautensa menettäneen henkilön valvonta-alueen ulkopuolelle poliisille luovuttamista varten (48 §) sekä käännytettävän ulkomaalaisen rajanylityspaikalle myös valvonta-alueen ulkopuolisen alueen kautta (47 a §).

Henkilön kuljettaminen kajoaa perusoikeuksiin ja edellyttää siihen säädettyä toimivaltuutta. LRVL:n 9 §:ssä säädetty rajavartioloituksen poliisitehtävä rajoittuu valvonta-alueelle. Toimivalta esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa säädettyihin toimenpiteisiin rajoittuu LRVL:n 44 §:stä vakiintuneen tulkinnan mukaan niin ikään valvonta-alueelle. Rajavartioloituksen oikeus henkilön kuljettamiseen valvonta-alueen ulkopuolelle esimerkiksi liikennejuopumuksen selvittämiseen liittyvää verikoetta varten tai tulliviranomaiselle luovuttamista varten taikka työministeriölle ulkomaalaisten säilöönottokeskukseen toimittamista varten on siten ongelmallinen, ellei vastassa ole poliisimies.

Pyydetyn kuljetuksen suorittamiseen estynyt poliisi on usein pyytänyt kuljetusta rajavartioloitukselta osoittaen siihen toimivaltuutta poliisilain 46 §:n nojalla. Poliisin ohjauksessa tapahtuvaan avustamiseen säädetty lainkohta soveltuu kuitenkin huonosti virkaaputilanteeseen. Poliisilain 41 §:n mukaan viranomaisen on annettava poliisille virka-apua toimivaltansa rajoissa. LRVL:n 57 §:n mukaan rajavartioloituksen on annettava poliisille virka-apua valvonta-alueensa ulkopuolella, jos yksittäinen tehtävä edellyttää sellaista kalustoa, henkilövoimavaroja tai erityisasiantuntemusta, jota poliisilla ei muuten ole käytettävissään. Henkilön kuljettaminen verikoeseen, tulliviranomaiselle tai säilöönottokeskukseen ei voine olla sellainen tehtävä.

Toimivallan alueellinen rajoitus vaikeuttaa myös valvontatehtäviä rajavalvonnan yhteydessä. Esimerkiksi maastoliikenneerikkomusten selvittäminen voi edellyttää takaa-ajon jatkamista valvonta-alueen ulkopuolelle. Erikoisena on pidettävä sitä, että rajavartiomies voi eräissä tapauksissa jatkaa takaa-ajoa vieraan valtion alueelle, mutta hänen olisi pysähdyttävä kotimaassa valvonta-alueen rajalle. Ongelmallista on myös PTR-viranomaisten yhteisiin operaatioihin osallistuminen. Rajavartioloituksen toimivallan alueelliseen rajoitukseen liittyvät ongelmat ovat rajavartioloituksen tehtävien suorittamiselle ja PTR-yhteistyölle merkittävä haitta. Erityisesti tämä koskee rajavartioloituksen ja poliisin välisiä yhteistyösuhteita.

Toimivaltuutta koskevien säännösten mutkallisuus aiheuttaa toisinaan hankaluuksia myös lainsäädäntöä muutettaessa. Rikoslakia muutettiin 1 päivänä tammikuuta 2004 voimaan tulleella lailla rikoslain muuttamisesta (515/2003). Sen mukaan sotilaiden voima-

keinoja koskevat säännökset sijoitettiin rikoslain 45 luvun 26 a §:ään. Samalla säädettiin, ettei sotilaiden voimakeinoja koskevia säännöksiä sovellettaisi rajavartioloituksen sotilasviroissa palveleviin henkilöihin, koska rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen oli säädetty tarpeelliselta osin joitakin vuosia sitten annetun LRVL:n 24 §:ssä. Vaikka uudistus onkin muutoin perusteltu, aiheuttaa rajavartioloituksen toimivallan alueellinen rajoitus myös tässä kohdin ongelmia. Vaikeutta lisänee se, että rajavartiomies voi olla muukin kuin sotilasviran haltija ja se, ettei sotilasviran haltija ole aina rajavartiomies. Valvonta-alueen ulkopuolella sijaitsee rajavartioloituksen esikuntia ja johtopaikkoja sekä varusmieskoulutukseen tarkoitettuja tiloja ja varastoja ampuma-aseiden ja -ampumatarvikkeiden säilyttämiseen. Ne edellyttävät vartiointia ja oikeutta siinä tarvittaviin voimakeinoihin. Kun rajavartiomiehen toimivaltuus rajoittuu valvonta-alueelle, ovat sotilasviroissa palvelevat rajavartiomiehet sekä rajavartioloituksessa palvelevat varusmiehet voineet käyttää valvonta-alueen ulkopuolella sotilaille kuuluvaa oikeutta voimakeinoihin. Rikoslain mainitun uudistuksen jälkeen tämä ei ole mahdollista. Voimakeinoja tarvitaan myös sotilaspoliisitoimintaan. Sotilaan oikeus voimakeinojen käyttämiseen on sotilaallisesti järjestetyssä ja varusmieskoulutusta antavassa rajavartioloituksessa yhtä tarpeellinen kuin puolustusvoimissa.

Rajanylityspaikan määritelmä on käynyt ongelmalliseksi rajanylityspaikalle säädettyjen toimivaltuuksien kannalta. LRVL:n 2 §:n 2 kohdan mukaan rajanylityspaikalla tarkoitetaan muun muassa valtakunnan maan tai merirajan rajaosuutta tai paikkaa, jonka kautta henkilöiden maahantulo Suomeen ja maastalähtö Suomesta on sallittu. Schengen-alueeseen liittymisen jälkeen se on lähtökohdaisesti sallittua kaikkialla Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan välisellä maarajalla. Oikeustila on tältä osin epäselvä.

Työmenetelmien kehittäminen

Rajaa valvotaan pääosin maastossa liikku- en. Havaintojen teossa käytetään apuna koi- ria sekä kasvavassa määrin myös teknisiä laitteita ja menetelmiä, muun muassa anturei- ta, liiketunnistimia ja kameroita. Henkilö tunnistetaan yleensä asiakirjan kuvaa kasvoi- hin silmämääräisesti vertaamalla. Asiakirjan aitoudesta varmistutaan epätietoisissa tapa- uksissa teknisin tutkimuksin. Kansainvälistä suojelua koskevista asioista käytetään myös sormenjälkitunnistusta. Henkilöt valikoidaan tarkempaan rajatarkastukseen profiloinnin perusteella. Rajatarkastus on käsityötä. Esi- merkiksi läpivalaisua ei siinä käytetä, toisin kuin tullin ajoneuvotarkastuksessa tai lento- liikenteen turvatarkastuksissa. Havaintoja ja viranomaisen hallussa olevia tietoja yhdiste- tään nykyisin muistinvaraisesti sekä käsityö- nä tehtävin rekisterikyselyin. Toimenpiteet taltioidaan nykyisin pääosin käsin. Rajaval- vontaa ja rajatarkastuksia voitaisiin tehostaa teknisin, jopa automaattisin menetelmin. Sormenjälkiä vertaillaan rekisteritietoihin jo automaattisesti. Kuvaa kasvoista voitaisiin myös verrata henkilöön sekä rekisteritietoi- hin koneellisesti. Rajatarkastuksesta laa- dittava asiakirja voitaisiin muodostaa sähköi- sesti kuvaa tai ääntä tallettamalla. Näin sääs- tettäisiin työtä ja yhdenmukaistettaisiin hen- kilöiden kohtelua. Perusoikeuksien turvaa- minen ja henkilötietojen automaattinen käsit- tely edellyttävät nimenomaista sääntelyä.

Rajavyöhyke

Vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksessa Suomi ja Venäjä ovat sitoutuneet estämään luvattomat rajanylitykset ja muut rajatapahtumat. Rajavyöhyke vähentää rajatapahtumi- en määrää ja sen avulla torjutaan laitonta maahantuloa. Luvanvaraisuudesta johtuen ra- javyöhykkeelle syntyy muuta maastoa vä- hemmän jälkiä ja ne ovat esimerkiksi koirar- partion vaivattomasti löydettävissä. Raja- vyöhyke helpottaa rajavartiolaitoksen val- vontatyötä ja ehkäisee rajajärjestykseen koh- distuvia rikkomuksia. Rajavyöhykkeellä ei ilmene esimerkiksi varkauksia tai ilkeävaltaa.

Rajavyöhykkeen olemassaoloa ei ole ar- vosteltu tiedotusvälineissä. Hallituksen edus- kunnalle 7 päivänä tammikuuta 2003 anta- man uuden perustuslain toimeenpanoa kos- kevan selvityksen mukaan on kuitenkin vai- kea arvioida, pitäisikö perustuslakivaliokunta

vuonna 1947 säädettyä rajavyöhykelakia pe- rustuslain 9 §:ssä säädetyn liikkumisvapau- den vastaisena. Rajavyöhykelaki lienee risti- riidassa perustuslain 15 §:ssä säädetyn omai- suudensuojan kanssa, eikä se täyttäne val- tuuttavalta lailta perustuslakivaliokunnan ny- kyisin edellyttämää täsmällisyyden ja tarkka- rajaisuuden vaatimusta. Osa rajavyöhykettä koskevista säännöksistä on myös vanhentu- nut. Muun muassa rajan yli valokuvaamiselle tai rajan valaisemiselle ei ole nykyisin esete- tä. Rajavyöhykettä on kavennettu ja raja- vyöhykelupia annetaan aikaisempaa lievem- min perustein. 1990 luvun alun jälkeen ei ole evätty lupia 500 metriä lähemmäksi rajaa ra- kentamiseen eikä määrätty rakennuksia pu- rettavaksi.

Rajavyöhyke säästää rajavartiolaitoksen valvontaresursseja merkittävästi. Rajavyöhy- kettä ja siellä liikkumisen luvanvaraisuutta on edelleen pidettävä välttämättömänä raja- järjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämi- seksi. Rajavyöhykkeen merkitys jopa koros- tuu Suomen valvottavilla vapaan liikkuvuu- den alueen ulkorajoilla. Rajavyöhykettä kos- kevaa lainsäädäntöä on kuitenkin tarpeellista muuttaa vastaamaan nykyisiä vaatimuksia. Oikeusministeriö on tämän hallituksen esi- tyksen luonnoksesta antamassaan lausunnos- sa pitänyt uudistamista aiheellisenä.

Poliisitehtävät

LRVL:n 9 §:n 1 momentissa säädetään, et- tä rajavartiolaitos voi poliisin pyynnöstä yk- sittäistapauksessa suorittaa valvonta- alueellaan sellaisia poliisilaissa tarkoitettuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpi- tämiseen kuuluvia kiireellisiä poliisin tehtä- viä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa. Tällaisia ovat LRVL:a koskeneen hallituksen esityksen mukaan verekseltään tavatun ri- koksenteijän kiinniottaminen sekä oikeu- denloukkauksen keskeyttäminen tai sen laa- jenemisen estäminen, kunnes poliisi voi sii- hen puuttua. Ensisijaisesti on tarkoitettu asi- oita, jotka ovat jo tulleet poliisin tietoon. Il- moittajana voisi toimia myös rajavartiolaitos. Väestö erityisesti harvaan asutuilla raja- alueilla ja saaristossa kokee rajavartiolaitok- sen olevan velvollinen tarjoamaan vastaavia turvallisuuspalveluja kuin poliisi. Milloin po- liisia ei ole ollut saatavilla, on rajavartiolaitos kehottanut poliisia esittämään rajavartiola- iokselle LRVL:n 9 §:n 1 momentissa tarkoi- tetun pyynnön, koska se on edellytys rajavar-

tiolaitoksen toimivallalle tuollaisessa poliisi-tehtävässä. Pyyntö on tärkeä myös sen vuoksi, että lainkohdassa tarkoitetut poliisitehtävät vaativat yleensä voimakeinojen tai muiden perusoikeuksia rajoittavien toimivaltuuksien käyttämistä. Pyynnöstä suoritettavassa poliisitehtävässä rajavartiomiehellä on poliisilain 2 luvussa säädetty toimivaltuudet jollei pyynnöstä muuta johdu. Valvonta-alueen aiheuttamista ongelmista on lausuttu edellä.

RVL 24 §:ssä säädetään, että rajavartiomies voi virkatehtävässä käyttää voimakeinoja muun muassa rikoksen tai vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseen. Tällä on LRVL:a koskeneen hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tarkoitettu täydentää rajavartiomiehen toimivaltuuksia järjestyshäiriöiden ja muiden rikosten ennalta estämiseksi. Kun rajavartiolaitokselle ei ole säädetty yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistehtävää, ja koska poliisitehtävästä tulee rajavartiolaitoksen tehtävä vasta pyynnön jälkeen, voidaan perusteluissa esitettyä pitää ongelmallisena. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan lisäksi, että rajavartiomies voisi kohtaamissaan tilanteissa menetellä tavalla, johon yksityishenkilöllä on oikeus hätävarjelussäännösten nojalla ja johon virkatehtävään kuuluvat valtuudet eivät oikeuttaisi. Hätävarjelua ja pakkotilaa koskevat rikoslain säännökset on muutettu 1 päivänä tammikuuta 2004 voimaan tulleella lailla rikoslain muuttamisesta. Muutetun 3 luvun 6 §:n mukaan oikeudesta käyttää voimakeinoja virkatehtävän hoitamiseksi tai muun siihen rinnastettavan syyn vuoksi sekä oikeudesta avustaa järjestystä ylläpitämään asetettuja henkilöitä on säädetty erikseen lailla. Virkatehtävässä voimakeinojen käyttäminen ei siten voi jäädä hätävarjelu- tai pakkotilassäännösten varaan.

Rajavartiolaitoksen poliisitehtäviä koskeva sääntely on edellä kuvatuin perustein aiheellista uudistaa. Toimivaltuuden sitomisesta poliisin pyyntöön tulisi luopua. Rajavartiolaitoksen toimivaltuutta ei myöskään olisi rajoitettava säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittuihin verekseltään tavatun rikosentekijän kiinniottamiseen ja oikeudenloukkauksen keskeyttämiseen ja sen laajenemisen estämiseen.

Poliisi on joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta poistanut henkilökuntansa rajanylityspaikoilta kun passintarkastustehtävä on siirtynyt poliisilta rajavartiolaitokselle. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämi-

nen on rajanylityspaikoilla osoitettu rajavartiolaitokselle PTR-viranomaisten keskinäisillä sopimuksilla. Rajavartiomiehellä on LRVL:n 15 §:n nojalla oikeus sulkea, eristää tai tyhjentää rajanylityspaikka taikka rajoittaa sillä liikkumista sekä poistaa rajanylityspaikalta henkilö, joka käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Muilta osin rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä jäävät poliisin pyynnön varaan. Edellä esitetty poliisitehtäviä koskeva muutos olisi välttämätön rajanylityspaikoilla.

Laissa ei ole yleistä säännöstä, joka oikeuttaisi rajavartiomiehen antamaan toimivaltansa rajoissa yksittäistapauksessa jokaista velvoittavia käskyjä tai kieltoja. Sellainen oikeus säädetään poliisimiehelle poliisilain 26 §:ssä, joka soveltuu rajavartiolaitoksen poliisitehtävään (LRVL:n 9 §). Tullilaissa säädetään velvollisuudesta alistua tullitarkastukseen sekä myötävaikuttamisvelvollisuudesta. Vastaavien yleissäännösten puuttuminen LRVL:sta on havaittu ongelmalliseksi esimerkiksi rajatarkastustehtävissä ja meripelastustehtävissä. Toimivalta säädettyä tulisi myös LRVL:n 66 §:ssä säädetty rangaistavuus laajentaa rajavartiomiehen antaman käskyn tai kiellon noudattamatta jättämiseen ja tuo säännös tulisi siirtää rikoslakiin.

Järjestyslain (612/2003) 4 §:n 1 momentissa kielletään päihdyttävän aineen nauttiminen yleisellä paikalla taajamassa ja julkisessa liikenteessä olevassa kulkuneuvossa. Rajanylityspaikka on julkinen paikka ja rajatarkastus voidaan suorittaa myös julkisessa liikenteessä. Rajavartiomiehellä ei poliisista poiketen ole kuitenkaan oikeutta päihteiden haltuunottoon järjestyslain nojalla. Tämä on havaittu ongelmalliseksi rajanylityspaikoilla ja julkisissa kulkuneuvoissa suoritettavissa rajatarkastuksissa.

Ulkoisen turvallisuuden tehtäviin, meripelastustehtäviin, merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettuihin tehtäviin ja rajavartiolaitoksen poliisitehtäviin koulutettu henkilökunta sekä kalusto soveltuvat myös sisäisen turvallisuuden erityistilanteisiin. Sellaisia voi liittyä esimerkiksi rikoslain 34 a §:ssä tarkoitettuihin terrorismirikoksiin. Terrorismirikoksia voivat olla laitton uhkaus, perätön vaarailmoitus, tahallinen vaaran aiheuttaminen, tahallinen räjähdერიкос, järjestyslain vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkominen, törkeä varkaus, törkeä moottorikulkuneuvon

käyttövarkaus, tuhotyö, liikennetuhotyö, terveyden vaarantaminen, törkeä vahingonteko, törkeä ampuma-aserikos, maastavientirikos, kemiallisen aseiden kiellon rikkominen, biologisen aseiden kiellon rikkominen, tahallinen törkeä ympäristön turmeleminen, törkeä pahoinpitely, ihmisryöstö, panttivangin ottaminen, törkeä tuhotyö, törkeä terveyden vaarantaminen, ydinräjähdetirikos, kaappaus, surma, tappo ja murha. Suurin osa mainituista rikoksista on rajavartiolaitoksen tutkittavia rikoksia. Terroristinen tarkoitus muuttaa ne ankarammiksi rangaistaviksi. Tämän lisäksi terrorismirikoksia ovat terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu, terroristiryhmän johtaminen, terroristiryhmän toiminnan edistäminen ja terrorismin rahoittaminen. Terrorismirikokset ovat tyypillisesti vakavaa kansainvälistä rikollisuutta, jonka torjuntavastuu on poliisilla. Rajavartiolaitoksen toiminnan poliisiviranomaisten siinä avustamisessa tulisi selvästi ilmetä laista.

Turvataarkastukset

Julkisiin tiloihin saapuvan tarkastaminen voi olla perusteltua sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole toisten vahingoittamiseen soveltuvia esineitä tai aineita. Tarkastuksista säädetään muun muassa lentoliikenteen turvataarkastuksista annetussa laissa sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa. Turvataarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain (1121/1999) mukaan tarkastus voidaan järjestää turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi. Lakia sovelletaan myös hallintolainkäyttölain (586/1996) nojalla suullisia käsittelyjä järjestettäessä. Turvataarkastuksesta säädetään lisäksi merenkulun turvatoimilaissa. Rajavartiolaitos voi tosin etsiä vaarallisia esineitä ja aineita rajanylitystä aikovilta henkilöiltä sekä rajavartiolaitoksen valvonta-alueella kiinniotettavilta henkilöiltä, mutta rajavartiolaitoksen tiloihin tai rajavartiolaitoksen hallitsemalle alueelle saapuvan turvataarkastuksista ei kuitenkaan ole säädetty. Koska eräissä rajavartiolaitoksen tiloissa ja eräillä sen hallitsemilla alueilla säilytetään myös räjähtäviä aineita, voisi toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineiden sinne tuominen aiheuttaa vakavaa vaaraa välitöntä laajemmalla alueella. Turvataarkastuksiin on siten vähintään sama tarve, kuin poliisin tiloissa ja tuomioistuimissa.

Liikkumisrajoitukset

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on erääseen kanteluasiaan 28 päivänä toukokuuta 2003 antamassaan päätöksessä (nro 2030/4/01) todennut, ettei rajavartiolaitoksen alueilla liikkumista rajoittaville kieltotauluille ole laillista perustetta. Rajavartiolaitoksella ei rajanylityspaikoiksi katsottavien vartioasemien alueita ja rajavyöhykettä lukuun ottamatta ole säädetty oikeutta liikkumisen kieltämiseen tai rajoittamiseen toisin kuin puolustusvoimilla on puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 2 b §:n mukaan. Rajavartiolaitoksella on kuitenkin sekä sotilaalliseen maanpuolustukseen että rajavartiotoimintaan liittyviä tarpeita oman toimintakykynsä turvaamiseksi ja sivullisten suojelemiseksi estää asiattomilta pääsy muun muassa alueille, joissa annetaan varusmieskoulutusta tai rajavartiokoulutusta taikka joilla säilytetään tai käsitellään vaarallisia esineitä, aineita tai lentotoimintaan käytettävää kalustoa. Poliisilain 52 §:ssä tarkoitettu menettely ei sovellu rajavartiolaitoksen tarpeisiin sen paremmin kuin puolustusvoimillakaan.

Rikosasioiden käsittely

Rajavartiolaitoksen toiminnassa on muun muassa kysymys rajan ylittämistä aikovan henkilön eräiden rikosten paljastamisesta ja keskeyttämisestä sekä niiden selvittämisestä ja syytteeseen saattamisesta. Rikosasioiden käsittelyä koskevissa LRVL:n säännöksissä on havaittu ongelmia. Poliisilain 1 §:n mukaan poliisin tehtäviin kuuluu rikosten estäminen, selvittäminen ja syytteeseen saattaminen. Rikosten estämiseen kuuluu rikosten paljastamista ja keskeyttämistä. Rajavartiolaitoksen toimenpiteistä rikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi on omat, osaksi poliisilaissa omaksutusta käsitteistöstä poikkeavat säännökset. Rikosten selvittäminen on esitutkintaa. LRVL:n 44 §:n mukaan rajavartiomiehellä on rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä on esitutkintalain ja pakkokeinolain mukaan lukuun ottamatta telekuuntelua ja televalvontaa. Rikosasian selvittämisessä poliisi käyttää osaksi myös poliisilaissa säädettyjä toimivaltuuksia.

Rikosasioiden käsittelyssä tulisi käsitteistön olla yhdenmukaista. Asteeltaan toisiaan

vastaavien viranomaisten väliset erot tulisi tehdä pääasiassa niiden asiallista tai alueellista toimivaltaa koskevin rajauksin. Sen vuoksi olisi aiheellista, että rajavartiomiehen toimivaltuudet rajavartiolaitoksen tutkittavissa rikosasioissa olisivat rikosten ennalta estämisen, selvittämisen ja syytteen saattamisen osalta samat, kuin poliisimiehelle poliisilaisessa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa säädetään. Rajavartiomiehen käytettävien keinojen piiristä jätettäisiin pois peitetoiminta, valeosto, telekuuntelu ja televalvonta. Mainittujen lakien käsitteistöä ei olisi tarpeellista toistaa rajavartiolaissa.

Rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosasioiden määritelmää olisi tarpeellista täsmentää ja yksinkertaistaa LRVL:n soveltamisen kuluessa saatujen kokemusten perusteella. Tutkittavaksi voisivat jäädä rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämisestä annettujen säännösten tai määräysten rikkominen, laitoman maahantulon järjestäminen ja niihin tekoihin liittyvät vapauteen kohdistuvat rikokset, rajavartiolaitoksen tarkastettavaan asiakirjaan kohdistuvat väärennysrikokset, Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaaminen ja rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn muun säännöksen tai määräyksen noudattamatta jättäminen. Rajavartiolaitoksen tulisi voida toimittaa esitutkinta myös rajavirtioviranomaiseen tai sen ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvassa rikosasiassa sekä rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomisen kyseessä ollessa. Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi ei ole tullut maanpetosrikkoksia, vaikka sellaisitakin tutkintavastuuta on LRVL:n 2 §:n 4 kohdan b alakohdassa rajavartiolaitokselle säädetty. Maanpetosrikosten tutkiminen on rajallakin aiheellista jättää suojelupoliisille. Edellä mainitun yhdenmukaistamisen yhteydessä olisi tarpeen säätää asian siirtämisestä muulle päävastuulliselle esitutkintaviranomaiselle ja sen turvaavasta ilmoitusvelvollisuudesta.

Rajavartiolaitos tutkii muun muassa matkustusasiakirjoja sekä rikoksia, jotka sisältävät väärennettyjen matkustusasiakirjojen hallussa pitämistä. LRVL:n sanamuoto ei täysin vastaa rikoslain käsitteistöä, minkä vuoksi kaikki väärennysrikokset eivät näyttäisi kuuluvan rajavartiolaitoksen tutkittaviksi. Rajavartiolaitos ei esimerkiksi voisi ilmeisesti tutkia sitä, kuka on valmistanut matkustajan hallussa pitämän tai käyttämän väärän matkustusasiakirjan. Rajavartiolaitos tutkii mui-

takin oikeuksia kuin matkustusoikeutta osoittavia asiakirjoja, kuten aseenkantolupia ja metsästyskortteja. Asiakirjan aitous on tarkastuksen onnistumisen edellytys. Olisi tarkoituksenmukaista sallia rajavartiolaitokselle kaikkien sen tarkastettaviin asiakirjoihin kohdistuvien väärennysrikosten tutkiminen. Rajavartiolaitokselle on viimeisen kymmenen vuoden aikana kehittynyt hyvä asiantuntemus väärennysrikosten paljastamisessa ja tutkimisessa. Väärän asiakirjan valmistamisen tutkimisvaltuus tekisi vuosittain yli kolmensadan rikosasian poliisille siirtämisen tarpeettomaksi.

Rikoslain 16 luvun 5 §:ssä mainittu väärän henkilötiedon antaminen ja rikoslain 16 luvun 8 §:ssä mainittu väärän todistuksen antaminen viranomaiselle kohdistuvat rajavartiolaitoksen toiminnassa yleensä rajavirtioviranomaiseen. Sama koskee niskoittelua rajavartiomiestä vastaan, josta nykyisin säädetään rangaistus LRVL:n 66 §:ssä. Rikoslain 15 ja 16 luvussa mainitaan muitakin rikoksia, jotka rajavirtioviranomaiseen kohdistuessaan tulisivat joutuisasti tutkituiksi juuri rajavartiolaitoksessa.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi on säädetty muun muassa ihmiskauppaa sisältäviä rikoksia. Rajatarkastuksissa ja rajavalvonnan yhteydessä paljastuu toisinaan kulkuvälineisiin kätkeytyä henkilöitä. Jos henkilöitä vastoin tahtoaan siirretään rajan yli tai sijoitetaan suljettuihin tiloihin rajan yli salakuljetamista varten, on aihetta epäillä vapauteen kohdistuvaa rikosta. Kysymyksessä voi olla esimerkiksi paritukseen liittyvä työvoiman siirtäminen. Paritus ja ihmiskauppa ovat keskenään yhteydessä ja niitä on vaikeaa erottaa toisistaan. Rajavartiolaitoksen tutkittavia rikoksia tulisi täsmentää siten, että niihin kuuluisivat rajan ylittämiseen liittyvät vapauteen kohdistuvat rikokset. Vapauteen kohdistuvista rikoksista säädetään rikoslain 25 luvussa. Rajavartiolaitoksen tutkintavastuu voisi katata vapauteen kohdistuvien rikosten osalta nimenomaan ne, jotka liittyvät välittömästi laitoman maahantulon järjestämiseen. Rajavartiolaitoksen tutkintavastuuta ei ulotettaisi järjestäytyneeseen ja muuhun vakavimpaan rikollisuuteen liittyviin tekoihin, joiden tulee jatkossakin kuulua poliisin, erityisesti keskusrikospoliisin, tutkintavastuulle. Asiallista toimivaltaa harkittaessa tulisi ottaa huomioon hallituksen esityksessä laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (34/2004 vp) mainitut ihmiskauppaan liitty-

vät kriminalisoinnit. Tässä yhteydessä olisi varmistettava, että rajavartiolaitoksella säilyy mahdollisuus saada tietoja toimintansa ydinalueella paljastamiensa rikosten esitutkinnasta myös mahdollisen toiselle esitutkintaviranomaiselle siirron jälkeen.

Rajavartiolaitos voi LRVL:n 43 §:n ja siinä viitattujen 4 §:n 2 ja 3 momenttien nojalla tutkia rikoslain 23 luvussa tarkoitettua ajoneuvon juopuneena tai huumautuneena kuljettamisen. Seulontalaitteella (alkometri) suoritettu puhalluskoe ei sovellu todisteeksi hengitysilman alkoholipitoisuudesta, minkä vuoksi tarvitaan henkilökatsastus. Se voi olla verikoe tai tarkkuusalkometrillä suoritettava puhalluskoe. Tarkkuusalkometrien yleistyessä rajavartiolaitos voisi suorittaa tällaisten asioiden esitutkinnan kokonaisuudessaan. Ongelmaksi on kuitenkin havaittu, ettei rajavartiomiehellä ole oikeutta määrätä ajoneuvon kuljettajaa väliaikaiseen ajokieltoon, ottaa kuljettajan ajokorttia haltuunsa tai tehdä toimenpiteistä asianmukaista merkintää ajoneuvoliikenteen tietojärjestelmään. Nämä asiat jouduttaisiin ilman lainmuutosta edelleen siirtämään poliisille, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena tällaisten rikosten selvittämisen yksinkertaisuus huomioon ottaen.

PTR-yhteistyö on LRVL:n voimaantulon jälkeen tiivistynyt kansallisesti ja kansainvälisestikin. Rajatarkastusten siirtyminen rajavartiolaitokselle ja Schengen-yhteistyö ovat merkinneet rajavartiolaitokselle uutta asemaa rikosensorjuntayhteistyössä. Laittoman maahantulon torjuminen on Euroopan unionin rikosensorjuntayhteistyön voimakkaimmin kehittyviä alueita. Sisärajatarkastusten poistaminen on lisännyt rikostiedustelun merkitystä rikollisuuden torjumisessa. Myös rajavartiolaitos on suunnannut siihen aikaisempaa enemmän voimavaroja. Rajavartiolaitoksen suoritettava rikosensorjuntaa vaikeuttaa LRVL:n 43 §:n 2 momentissa säädetty rajoitus, joka velvoittaa siirtämään muulle esitutkintaviranomaiselle ne rikosasiat, joiden esitutkinta edellyttää laajoja toimenpiteitä tai henkilön saapumista erilliseen kuulus-teluun. Pakkokeinojen käyttämistä esitutkinnassa rajoittaa se, että pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat rajavartiolaitoksessa vain laitoksen tai vartioston ylimpään johtoon kuuluvat virkamiehet, jotka eivät voi tarvittavalla tavalla osallistua yksittäisen rikosasian tutkinnan johtamiseen. Nämä rajoitukset eivät ole yhdenmukaisia muissa ulko-

rajavaltioissa rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittavien viranomaisten toimivaltuuksien kanssa.

Uusien ulkorajavaltioiden rajaviranomaisilla on lähes poikkeuksetta laajat esitutkintavaltuudet. Mainittu rajoitus on muodostumassa esteeksi rajavartiolaitoksen täysipäi-soiselle rikosensorjuntayhteistyölle sen ydintoiminnan, laittoman maahantulon torjunnan alueella. Edellä kerrotut virka-apusäännökset ovat puutteellisia myös esitutkintaa ajatellen. Rajavartiolaitos ei ole voinut antaa virka-apua rikosasioissa, jotka eivät kuulu sen asialliseen toimivaltaan, eikä osallistua toimenpiteisiin, joita rajavartiolaitoksen esitutkinnassa ei voida käyttää, esimerkiksi tekniseen tarkkailuun. Poliisilla on tarve saada rajavartiolaitokselta virka-apua asian laatuun katsomatta ainakin sellaisiin esitutkintatoimenpiteisiin, joita rajavartiolaitos voi käyttää omassa esitutkinnassaan. Poliisin pyynnöstä tulisi voida suorittaa myös avustavia toimenpiteitä sen käyttäessä menetelmiä, joita rajavartiolaitoksen esitutkinnassa ei voida käyttää. Näin turvattaisiin yhteisten tutkintaryhmien toimintaedellytykset ja rikostutkinnan tehokkuus.

Rajavartiotehtävät ja muut tehtävät

Rajavartiolaitos on syrjäisillä seuduilla usein ensimmäisenä paikalla, jonka välitön eristäminen ja suojaaminen sekä näytteiden ottaminen ja kuvaaminen on esitutkinnan tai muun tutkinnan onnistumisen edellytys. Rajavartiolaitos voisi toimenpiteillään turvata toiselle viranomaiselle, kuten onnettomuustutkintakeskukselle tai poliisille, kuuluvaa tutkintaa.

Rajavartiolaitoksen tehtävissä toimivalta on yleensä sidottu rajavalvontaan tai rajatarkastuksiin. Rajoitus on viranomaisten toimivallan jaon kannalta perusteltu, mutta tarkkarajaisuus on tässäkin havaittu ongelmalliseksi. Rajavartiolaitoksen toimintaympäristö ja tehtävät ovat muuttuneet siten, ettei aikanaan tehty raja-alue ole nykyisin aina perusteltu. Rajatarkastusten sisärajoilta lakkauttamisen jälkeen ei Lapissa ole varsinaisia rajatarkastustehtäviä, lukuun ottamatta Venäjän rajaa ja eräitä lentokenttiä. Pohjoisrajalla on kuitenkin vielä neljä rajavartioasemaa (Näätämö, Nuorgam, Hetta ja Kilpisjärvi), joiden henkilökunta suorittaa pääasiassa metsästyksen ja kalastuksenvalvontaa sekä maasto- ja vesiliikenteen valvontaa ja ulkomaalaisvalvontaa.

Länsirajalla ja pohjoisrajalla on myös ylläpidettävä valmiutta rajatarkastusten palauttamiseen. Rajavartiolaitos on maan johtava meripelastusviranomaisena. Rajavartiolaitos valvoo ulkomaalaislain noudattamista. Rajavartiolaitoksella on rajavalvontatehtävän ja rajatarkastustehtävän lisäksi muitakin päätehtäviä, joiden suorittamiseksi se toimii ja liikkuu merialueilla ja rajaseuduilla. Ulkomaalaisvalvontatehtävä on perusteltu yleistä järjestystä turvaavana rajatarkastusten lakkauttamista korvaavana toimenpiteenä. Toimivaltajana rajavalvontaan ja rajatarkastuksiin liitettävien oheistehtävien suorittamiseen tulisi kuulua rajavartiolaitokselle sen nykyisten päätehtävien yhteydessä. Rajavartiolaitoksen yksiköt sijaitsevat ja toimivat alueilla, joilla metsästyksen, kalastuksen ja luonnonsuojelua koskevien säännösten noudattamisen valvonta on erityisen tarpeellista. Sama koskee muinaismuistoina suojeltuja laivahylkyjä.

Luonnonsuojelua koskevan lainsäädännön valvomista ei ole säädetty rajavartiolaitoksen tehtäväksi luonnonsuojelulaissa (1096/1996). Rajavartiolaitos on kuitenkin säännönmukaisesti antanut virka-apua valvontaviranomaisille, koska usein vain sillä on ollut käytettävissään valvonnan suorittamiseksi tarpeellista kalustoa tai henkilöstöä. Muinaismuistolain (295/1963) noudattamisen valvomista ei myöskään ole säädetty rajavartiolaitoksen tehtäväksi, mutta siihenkin on säännönmukaisesti annettu virka-apua. Rajavartiolaitos on käytännössä ainoa viranomaisena, joka voi osallistua suojeltujen laivahylkyjen valvontaan.

Rajavartiolaitoksen kalastuksenvalvonta on kalastuslain 96 §:ssä rajoitettu valtakunnan rajalla oleviin vesiin ja Suomen merialueelle. Rajalla olevien vesien käsite on havaittu tulkinvaraiseksi. Epäselvyyttä on sisämaassa ollut muun muassa siitä, kuuluvatko valvontavollisuuden piiriin kaikki rajavartiolaitoksen valvonta-alueella olevat vedet vai ainoastaan ne, jotka jossain kohtaa yltyvät rajalle saakka, vai rajoittuuko valvonta ainoastaan välittömästi rajalla sijaitsevaan vesialueeseen. Rajavesi on itärajalla alue, joka ulottuu enintään 100 metrin etäisyydelle rajasta.

Edellä mainittujen säännösten uudistaminen on tarpeellista myös Suomen talousvyöhykettä koskevien säännösten muuttumisen vuoksi. Suomen talousvyöhykkeestä annettusalaissa (1058/2004) säädetään rajavartiolaitoksen valvontatehtävistä talousvyöhykkeellä. Rajavartiolaitoksen tehtävänä on 6 §:ssä

tarkoitettuna hyödyntämisoikeuden, 7 §:ssä tarkoitettuna rakentamisen ja 8 §:ssä tarkoitettuna meritieteellisen tutkimuksen valvonta. Lakiin sisältyy myös talousvyöhykkeellä tehtäviä rikoksia koskevia säännöksiä.

LRVL:n 6 §:n mukaan rajavartiolaitos voi suorittaa valvonta-alueellaan kuljetuksia, jotka valtion on toteutettava henkilön turvallisuuden varmistamiseksi. Rajavartiolaitoksen toimipaikoilla vierailee valtioiden johtohenkilöitä ja muita arvovieraita, joiden turvallisuuden varmistaminen edellyttää erityisjärjestelyitä. Rajavartiolaitoksen kalustoa käytetään LRVL:n 6 §:n nojalla tällaisiin kuljetuksiin. Vieraiden turvallisuudesta huolehtimiseen osallistuu toisinaan myös poliisi, mutta yleensä siitä huolehtii rajavartiolaitoksen erikoiskoulutettu henkilökunta. Turvallisuudesta huolehtiminen voi edellyttää perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä sekä voimakeinoja, jotka viranomaistoiminnassa eivät voi jäädä hätävarjelua tai pakkotilaa koskevien säännösten varaan. Turvallisuutta vaativia kuljetuksia ajatellen LRVL:n säännöksiä voidaan pitää puutteellisina. Toimivaltuuden rajoittaminen valvonta-alueelle on viranomaisten toiminnan tehokkuutta ja taloudellisuutta ajatellen epätarkoituksenmukaista.

Ulkomaalaisen toimeentulosta ja matkakustannuksista vastaa toisinaan sivullinen, joka hänen vastuukykyään selvitettyä osoittautuu varattomaksi. Selvittelyn yhteydessä ulosottomiehet ovat pyytäneet rajavartiolaitokselta tällaisen henkilön esittämien varojen haltuunottoa, kunnes ulosmittaus voidaan suorittaa. Varallisuutta koskevien tietojen ulosottomiehelle antaminen on havaittu ongelmalliseksi. Vaikka ulosottomiehellä on oikeus saada henkilön varallisuutta koskevia tietoja toiselta viranomaiselta ja vaikka toisella viranomaisella on oikeus saada eräitä ulosmittausta koskevia tietoja, ei kuitenkaan ole säännöstä, joka oikeuttaisi toisen viranomaisen ilmoittamaan varallisuushavaintonsa ulosottomiehelle.

Rikesakkomenettely

PTR-viranomaisille säädetyissä valvontatehtävissä on havaittu, että päiväsakoin määrättävä rangaistus on vähäisestä rikkomuksesta usein varsin ankara seuraamus esimerkiksi vesiliikenteessä, missä rikesakon käyttäminen ei ole nykyisin mahdollista. Tältä osin olisi tarve lisätä rikesakkomenettelyn käyttöalaa.

Matkustajatiedot

Rajavartiolaitoksella on LRVL:n 30 §:n mukaan oikeus saada maahan saapuvien liikennevälineiden matkustajaluettelot. Tämä nopeuttaa maahan tulevan liikenteen rajatarkastuksia ja tehostaa maahantulokiellossa olevien tai kiinni otettavien henkilöiden tunnistamista. Rajavartiolaitoksen on kuitenkin tarkastettava myös lähtevä henkilöliikenne sekä estettävä matkustuskieltoon asetettujen henkilöiden maasta poistuminen ja otettava kiinni henkilöt, jotka on sitä varten etsintäkuulutettu. Maasta lähtevästä liikenteestä olisi sen vuoksi saatava samat tiedot kuin maahan saapuvasta liikenteestä. Laissa ei ole säädetty luovutettavien henkilöluetteloiden tietosisällöstä eikä luovuttamisen ajankohdasta, mitä on pidettävä puutteena.

Kansainvälinen toiminta

Rajavartiolaitos on sijoittanut yhdysmiehiä ulkomaille. Tämä on ollut tarpeen Euroopan unionissa hyväksytyn kattavan rajaturvallisuusmallin edellyttämien toimenpiteiden suorittamiseksi. Rajaturvallisuusmalliin kuuluu viranomaisten toiminta kolmansissa maissa, erityisesti lähtö- ja kauttakulkumaissa (yhteyshenkilöiden tiedonkeruutoimet sekä ulkomaisten konsuliedustustojen tehtävät viisumien myöntämisessä), kansainvälinen rajavalvontayhteistyö, ulkorajoilla toteutettavat toimet (maasto- ja merirajojen valvonta sekä rajatarkastukset), sekä Schengen-valtioiden alueella ja Schengen-valtioiden kesken toteutettavat muut toimet. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei kuitenkaan ole rajavartiolaitoksen virkamiesten ulkomaille sijoittamista koskevia säännöksiä, lukuun ottamatta tapauksia, joissa kyse on ulkoasiainhallintolain (204/2000) mukaan ulkomaanedustustoon sijoitettavasta virkamiehestä.

Henkilötietojen käsittely

Henkilötietojen käsittelyä rajavartiolaitoksessa koskevien säännösten täydentäminen on osoittautunut tarpeelliseksi, vaikka LRVL laadittiinkin aikanaan yhteensopivaksi henkilötietolain kanssa. Muun muassa edellä kerrotut rajavalvonnan ja rajatarkastusten automatisoimista koskevat hankkeet sekä samaan tarkoitukseen eri viranomaisten luomien henkilörekistereiden yhdenmukaistaminen

edellyttävät lainsäädäntötoimia, Osa rajavartiolaitoksen rekistereihin tallettavista tiedoista on rajavartiolaitoksen tehtävien onnistumiseksi edelleen tarpeellista pitää rekisteröidyllä salassa. Muuttunut henkilötietojen suojaa koskeva lainsäädäntö vaatii täsmennyksiä rajavartiolaitoksen henkilörekistereitä koskeviin säännöksiin.

Muuta

Rajavartiolaitoksen aluevalvontatehtävässä, meripelastustehtävässä, tullitehtävässä tai sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävissä ei ole ilmennyt muutostarpeita.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Vuoden 1975 rajavartiolaiton laki kumottiin 21 päivänä maaliskuuta 1999 voimaan tulleen LRVL:lla. Huolellisen alustavan selvittelyn jälkeen sisäasiainministeriö asetti 30 päivänä toukokuuta 2002 hankkeen LRVL:n muuttamiseksi tavalla, joka tehostaisi turvallisuusviranomaisien välistä yhteistyötä sekä ottaisi huomioon Schengen-alueella sekä Euroopan unionissa tapahtuneen oikeudellisen kehityksen. Hankkeen tuloksena oleva hallituksen esitys oli määrä antaa eduskunnalle syys-tuntokaudella 2003. Valmistelun yhteydessä osoittautui kuitenkin, ettei osittaisuudistus riittäisi tavoitteiden saavuttamiseen. Tämän vuoksi hanke muutettiin kokonaisuudistusta tarkoittavaksi.

Poliisilla, tullilla, puolustusvoimilla ja rajavartiolaitoksella on osaksi samoja tehtäviä. Poliisi vastaa yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta sekä rikosten estämisestä, selvittämisestä ja syytteen saattamisesta. Rajavartiolaitos osallistuu poliisin pyynnöstä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen, osallistuu valtakunnan alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen yhdessä puolustusvoimien kanssa, vastaa rajavalvonnasta ja kantaa päävastuun myös henkilöliikenteen rajatarkastuksista. Tavaraliikenteessä veroja ja maksuja keräävä tulli vastaa tavaraliikenteen rajatarkastuksista. Mainitut viranomaiset suorittavat myös esitutkintatehtäviä. Poliisi, tulli ja rajavartiolaitos vastaavat merenkulun turvallisuudesta yhdessä Merenkululaitoksen kanssa. Ulkomaalaisvirasto, poliisi ja rajavartiolaitos valvovat ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Rajavartiolaitos on johtava meripelastusviranomainen, minkä lisäksi sille on säädetty lukuisia valvontatehtäviä päätehtäviensä yhteydessä suoritettavaksi. Ainoastaan rajavartiolaitoksen toimivalta on rajoitettu erityiselle valvonta-alueelle. Valtionhallinnon rationalisointitoimet ovat koskeneet myös turvallisuusviranomaisia. Samalla kun niiden voimavarat ovat vähentyneet, on turvallisuusviranomaisien toimintaympäristö muuttunut. Tässä esityksessä on kysymys turvallisuusviranomaisien yhteistyön tehostamisesta tavalla, joka lisää viranomaistoinnin tehokkuutta turvallisuusviranomaisien omilla toimialoilla.

Kokonaisuudistusta tarkoittavan hankkeen tavoitteiksi asetettiin valvonta-alueesta luopuminen ja toimivaltuuksien määräytyminen yksinomaan asiallisin perustein. Lisäksi rajavartiolaitokselle tuli tehdä mahdolliseksi sen kohtaaman järjestyshäiriön vaatimien välttämättömien toimenpiteiden itsenäinen suorittaminen sekä vesiliikenteen valvonta koko merialueella. Rajavartiolaitoksen osuutta terrorismin torjumisesta tuli lisätä. Lisäksi sen voimavarojen käyttömahdollisuuksia poliisin johtamissa erityistilanteissa tuli tehostaa. Rajavartiolaitoksen vastuuta vakavien ja laajojen rikosasioiden tutkinnassa tuli lisätä sen perustehtäviin liittyvillä ja rajavartiolaitokselle sopivilla rikosentorjunnan alueilla erityisesti yhteisiä tutkintaryhmiä apuna käyttäen. Rajavartiolaitoksen toimivaltaa tuli lisätä erävalvonnassa, luonnonsuojelussa ja muinaismuistojen suojelussa. Hallituksen esitys oli määrä antaa eduskunnalle keväällä 2004. Kokonaisuudistuksen valmistelu on kuitenkin vaatinut suunniteltua pidemmän ajan.

Hankkeen valmistelun yhteydessä on saavutettu edellä kerrottuja tavoitteita koskeva yksimielisyys rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin ylimmän johdon kanssa siten, kuin jäljempänä hankkeen valmistelua koskevassa osassa tarkemmin esitetään. Yhteisymmärrys sisältää muun muassa yhteisen näkemyksen siitä, ettei rajavartiolaitos muuta alueellista sijoittumistaan vaikka se voikin suorittaa tehtäviinsä kuuluvia toimenpiteitä nykyisen valvonta-alueen ulkopuolella.

Turvallisuusviranomaisia koskevia järjestelyitä on arvioitu valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa (VNS 6/2004). Selonteon mukaan sotilaallisen maanpuolustuksen perusjärjestelyjä ei rajavartiolaitoksen osalta muutettaisi. Hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten mukaan puolustusvoimien virka-avusta rajavartiolaitokselle annettaisiin omat säännökset. Rajavartiolaitoksen terrorismintorjuntaan liittyviä toimivaltuuksia ja sen vastuuta laitoman maahantulon ja sen järjestämisen torjunnassa lisättäisiin. Rajavartiolaitoksen velvollisuutta rikosasian siirtämiseen koskevat säännökset uudistettaisiin samalla kun rajavartiolaitokselle luotaisiin mahdollisuus laitoman maahantulon ja sen järjestämisen esitutkintaan. Rajatarkastusten ja rikostutkinnan tarkkuutta parantavien sekä henkilöstövoimavaroja säästävien tekniikoiden käyttöä lisättäisiin.

Esityksen valmistelussa on pyritty otta-

maan huomioon myös sisäasiainministeriössä valmisteltu sisäisen turvallisuuden ohjelma, josta valtioneuvosto on 23 päivänä syyskuuta 2004 tehnyt periaatepäätöksen. Ohjelman keskeisiin strategiisiin linjauksiin kuuluu, että Suomessa olevan Schengenin ulkorajan keskeisillä rajanylityspaikoilla, itärajalla ja Suomenlahdella ylläpidetään korkeaa laitton maahantulon, tullirikosten ja muun rajat ylittävän rikollisuuden paljastumisriskiä. Kansainvälisellä yhteistyöllä ja ulkomailla suoritettavilla toimenpiteillä ennalta estetään ja paljastetaan Suomeen suuntautuvaa laitonta maahantuloa, rajat ylittävää rikollisuutta, kansalaisten turvallisuutta uhkaavien tavaroiden maahan tuontia sekä edistetään rajanylitysliikenteen sujuvuutta. Poliisi, tulli ja rajavartiolaitos tehostavat tarkastuksia ja valvontaa sekä yhteistyössä toistensa kanssa takaavat kansalaisille välttämättömien turvallisuuspalvelujen saatavuuden syrjäisillä rajajaerialueilla. Ulkorajan rajanylityspaikoilla, itärajalla ja merialueella hallitaan poliisin ja rajavartiolaitoksen toimenpitein nopeastikin syntyvät rajaturvallisuuden piiriin kuuluvat vaativat ja erityistilanteet.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan sisältyy useita rajavartiolaitoksen toimintaan vaikuttavia toimenpiteitä: PTR- viranomaisten yhteisten rikostiedustelu- ja analyysikeskusten perustaminen, suomalaisen PTR- viranomaisten ja syyttäjien yhteistyömallin käytön edistäminen, raja- ja tullitarkastuksissa käytettävän valvontatekniikan kehittäminen, biometriseen tunnistamiseen perustuvan uuden tekniikan käyttöön ottaminen, rajanylitysliikenteen sujuvuuden lisääminen, menetelmien kehittäminen laittomien tavaroiden ja maahantulijoiden paljastamiseen sisärajalla ja sisämaassa, PTR- viranomaisten sekä syyttäjälaitoksen yhteistyön tiivistäminen, rajavartiolaitoksen ja tullin erityisosaimisen ja -kaluston käytön ja käyttövalmiuden lisääminen terrorismin torjuntaan ja muihin erityistilanteisiin liittyvissä, poliisin johtovastuulla olevissa operaatioissa, turvapaikkahakemusten käsittelyn nopeuttaminen ja turvapaikkamenettelyn väärinkäytön ehkäiseminen sekä tartuntatautien torjuntatyön kehittäminen yhteistyössä Euroopan unionin ja Maailman terveysjärjestön kanssa.

Perustuslain 119 §:n mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. PTR- viranomaiset käyttävät julkista valtaa ja niillä on perusoikeuk-

sia rajoittavia toimivaltuuksia. Toiminnassaan niiden on huolehdittava perustuslain 22 §:ssä säädetystä velvoitteesta suojata perusoikeuksien toteutumista. Sisäisen turvallisuuden alueella toimivaltuuksien tarkkarajainen määrittely on perusoikeuksien turvaamiseksi tärkeää. Nämä näkökohdat on pyritty ottamaan esityksessä huomioon.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että rajavartiolaitoksen tehtävistä ja rajavartiomiehen toimivaltuuksista säädettäisiin rajavartiolaissa. Rajavartiolaitoksen hallinnosta ja viroista säädettäisiin rajavartiolaitoksen hallinnosta annettavassa laissa, jäljempänä *rajavartiolaitoksen hallintolaki*. Henkilötietojen käsittelystä ja oikeudesta tietojen saamiseen sekä tietojen luovuttamiseen säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavassa laissa. Säännösten jakaminen kolmeen lakiin vastaisi muun muassa poliisihallinnossa noudatettua jakoa.

Rajaturvallisuuden ylläpitäminen

Rajavartiolaikiin sisällytettäisiin Euroopan unionin ulkorajavalvontaa koskevassa keskustelussa omaksuttu neliportainen rajaturvallisuusmalli, joka käsittää toimenpiteitä kotimaassa ja matkustajavirtojen lähtömaassa sekä viranomaisten kansallisen ja kansainvälisen yhteistoiminnan. Rajaturvallisuuden käsitteen piiriin katsotaan tavallisesti kuuluvan toimenpiteet, joilla ennalta ehkäistään ja torjutaan erityisesti laitonta maahantuloa sekä osallistutaan valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta vaarantavan rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaan joko itsenäisesti tai yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Rajaturvallisuutta ei määriteltäisi laissa. Rajavartiolaissa otettaisiin kuitenkin käyttöön rajaturvallisuuden ylläpitämisen käsite. Rajaturvallisuuden ylläpitämisellä tarkoitettaisiin rajavartiolaissa niitä kotimaassa ja ulkomailla suoritettavia toimenpiteitä, joilla pyritään estämään valtakunnan rajan ja ulkorajan ylittämistä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävästä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhat sekä varmistamaan rajanylityksen turvallisuus.

Rajaturvallisuuden ylläpitäminen olisi rajavartiolaitoksen keskeinen tehtävä samaan tapaan kuin poliisin keskeinen tehtävä on

yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseen kuuluisi toiminta maamme ulkomaan edustustoissa sekä yhteistyö kolmansien maiden rajaturvallisuusviranomaisten ja Schengenin säännöstöä soveltavien valtioiden rajaturvallisuusviranomaisten kanssa. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseen kuuluu usean viranomaisen toimialaan kuuluvia toimenpiteitä. Vaikka rajaturvallisuuden ylläpitämisessä olisikin kyse nimenomaan useiden viranomaisten yhteistyöstä, on rajavartiolaitos muista viranomaisista poiketen jo nykyisin toimivaltainen kaikkien mainitun käsitteen piiriin kuuluvien toimenpiteiden suorittamiseen.

Säännökset rajan ylittämisestä

Suomen kansalaisten maastalähtöä ja maahantuloa koskevat perussäännökset ovat tällä hetkellä passilaissa. Ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä koskevat säännökset ovat ulkomaalaislaissa. Tilapäistä rajanylityslupaa koskevat säännökset ovat molemmissa edellä mainituissa laeissa. Säännökset rajojen ylittämisestä esitetään otettavaksi rajavartiolaitokseen samoin kuin tilapäisiä rajanylityslupia ja sisärajatarkastusten palauttamista koskevat säännökset. Ulkoraja ylitettäisiin rajanylityspaikan kautta sen vahvistettuna aukioloaikana. Luvan tästä poikkeavaan ulkorajan ylittämiseen antaisi rajavartiolaitos.

Rajatarkastus toimitettaisiin, kun henkilö aikoo ylittää ulkorajan tai hän on ylittänyt sen ilman rajatarkastusta, ellei Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Rajatarkastus olisi toimitettava ilman aiheutonta viivytystä ja aiheuttamatta tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle sekä loukkaamatta luottamuksellisille viesteille säädettyä yksityisyyden suojaa. Tarkastettavan olisi rajavartiomiehen kehotuksesta jätävä tavaroineen ja kulkuneuvoineen rajatarkastukseen tai sitä odottamaan.

Rajatarkastus toimitettaisiin joko vähimmäistarkastuksena tai perusteellisena tarkastuksena. Vähimmäistarkastukseen sisältyisi henkilöllisyyden selvittäminen rajan ylittämisoikeuden selvittämiseksi ja etsintäkuulutuksissa pyydettyjen toimenpiteiden suorittamiseksi. Vähimmäistarkastukseen sisältyisi niin ikään matkustus-oikeutta osoittavan asiakirjan tarkastaminen ja henkilön kuuleminen. Perusteelliseen tarkastukseen sisältyisi vähimmäistarkastus ja tarvittaessa myös henki-

löntarkastus sekä henkilön matkatavaroita ja kulkuneuvoa koskeva etsintä. Rajavartiomiehellä olisi rajatarkastuksen toimittamiseksi oikeus myös matkustusasiakirjan tilapäiseen haltuun ottamiseen, henkilön rajatarkastuksesta poistumisen estämiseen sekä tarkastettavien tavaroiden ja kulkuneuvon rajatarkastuksen toimittamisen ajaksi tilapäisesti rajavartiolaitoksen haltuun ottamiseen. Rajan ylittämisen aikomuksesta luopuminen ei estäisi rajatarkastuksen toimittamista jos sen jatkaminen olisi tarpeen henkilöllisyyden selvittämiseksi sekä luvattomasti hallussapidettyjen esineiden tai aineiden paljastamiseksi.

Perusoikeuksien turvaaminen

Rajavartiolaitoksen tehtävissä noudatettavia periaatteita koskevat säännökset sisällytettäisiin rajavartiolaitaaseen omaan lukuunsa. Sääntelyä ei muutettaisi nykyisestä, mutta toisistaan mahdollisesti poikkeavien periaatteiden yhteensovittamiseksi säädettäisiin, että käytettävissä olevista samanarvoisista toimenpiteistä olisi valittava ensisijaisesti se, joka parhaiten turvaisi perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien sekä ihmisoikeuksien toteutumisen.

Työmenetelmien kehittäminen

Rajavartiolaitoksella olisi rajavaltionnon suorittamiseksi oikeus rajan tuntumassa paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy, suorittaa poliisilaissa tarkoitettua teknistä valvontaa. Rajanylityspaikalla teknisestä valvonnasta olisi ilmoitettava sopivalla merkillä. Rajavartiolaitoksella olisi oikeus kohdistaa myös automaattista tunnistamista rajanylityspaikalla muualle kuin vakituiseen asumiseen käytettyyn tilaan etsintäkuulutuksen täytäntöön panemiseksi sekä rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, keskeyttämiseksi ja paljastamiseksi. Automaattisesta tunnistamisesta olisi ilmoitettava sopivalla merkillä.

Euroopan unionin rajavaltionntayhteistyö on tiivistymässä. Esityksellä pyritään antamaan rajavartiolaitokselle sellaiset lainsäädännölliset toimintaedellytykset, että se voisi tehokkaasti vastata maamme vastuulla olevasta Euroopan unionin ulkorajojen valvonnasta ja huolehtia liikenteen sujuvuudesta. Nykyaikaisen tekniikan käyttöönotto niin rajatarkastuksissa kuin rajavaltionnassa on siinä tärkeää. Ehdotetulla lainsäädännöllä voitaisiin

valvonta- ja tarkastustoimintaa automatisoida siellä, missä se on tarpeellista. Ehdotetuilla säännöksillä tehtäisiin mahdolliseksi biometrisiin tunnisteisiin perustuva automaattinen henkilön tunnistaminen rajatarkastuksissa. Biometriset tunnisteet tulevat matkustusasiakirjoihin muun muassa passilainsäädännön uudistamisen myötä. Biometrisen tunnisteiden käsittelyä ei sisällytettäisi rajavartiolaitokseen, mutta henkilötietojen käsittelyä koskevassa laissa säädettäisiin niiden käsittelyä koskevasta huolellisuusvelvollisuudesta.

Menettely rajatarkastusten palauttamisessa

Valtioneuvosto päättäisi Schengenin säännöissä tarkoitettua sisärajalla rajoitetun ajan toteutettavasta kansallisten rajatarkastusten suorittamisesta (sisärajatarkastusten palauttaminen) kuten nykyisinkin. Valtioneuvosto voisi lisäksi Suomen kansalaisen maahantulo-oikeutta ja vapaata liikkuvuutta koskevan yhteisön lainsäädännön piiriin kuuluvien henkilöiden oikeuksia loukkaamatta päättää rajanylityspaikan sulkemisesta määräajaksi tai toistaiseksi, jos sulkeminen olisi välttämätöntä vakavan yleisen järjestyksen, kansallisen turvallisuuden tai kansanterveydelle aiheutuvan vakavan uhan torjumiseksi. Sisäasiainministeriö päättäisi molemmissa tapauksissa tarvittavista välittömistä toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto on ratkaissut asian.

Valvonta-alueesta luopuminen

Rajavartiolaitosta koskevasta ja sen toimivaltuuksia rajoittavasta valvonta-alueesta luovuttaisiin. Tämä olisi välttämätöntä sen vuoksi, että rajavartiolaitokselle säädetty tehtävät vaativat aikaisempaa enemmän toimenpiteitä myös muualla kuin sen nykyisellä valvonta-alueella. Rajoitus estää nykyisin viranomaisien yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisille säädettyjen tehtävien taloudellista ja tehokasta hoitamista. Esityksellä pyritään parantamaan rajavartiolaitoksen yhteistyömahdollisuuksia ja tehostamaan PTR-viranomaisien yhteistyötä varsinkin rajat ylittävän rikollisuuden torjumisessa, mikä on tärkeää erityisesti vapaan liikkuvuuden alueen laajetessa.

Poliisi- ja tullitehtävät

Rajavartiolaitos voisi yksittäistapauksessa poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia poliisilaissa tarkoitettuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvia kiireellisiä poliisin tehtäviä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa. Esityksen mukaan rajavartiolaitos voisi nykyisestä poiketen suorittaa sellaisen tehtävän ilman poliisin pyyntöäkin, jos tarve tehtävän suorittamiselle tulee ilmeiseksi rajavartiolaitoksen toiminnan yhteydessä, eikä toimenpidettä voitaisi viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Rajavartiolaitoksen olisi viipymättä ilmoitettava poliisille tällaiseen tehtävään ryhtymisestä ja poliisimiehen pyynnöstä keskeytettävä aloittamansa toimenpiteet. Rajavartiolaitos voisi siten aloittaa kohtaamansa järjestyshäiriön tai laittomuuden torjumisen ilman poliisin pyyntöäkin. Esitykseen ei sisälly poliisin toimintavelvollisuutta vähentäviä kohtia. Rajavartiolaitokselle toimivaltuuden antaminen ei siten voisi tehdä epäselväksi vastuusuhteita poliisitehtävissä. Rajavartiolaitoksen tällaisten tehtävien lukumäärä olisi kuitenkin häviävän pieni verrattuna poliisin vastaavien tehtävien määrään. Muutoksella kehitettäisiin syrjäseutujen turvallisuuspalveluita vaikka sillä ei olisi minkäänlaista vaikutusta poliisin palveluiden jakautumiseen tai poliisin alueelliseen sijoittumiseen.

Uudistuksessa ei ole tarkoitus muuttaa rajavartiolaitoksen ja tullin vakiintunutta tehtäväjakoa.

Rajavartiolaitoksen toiminnan kohdentuminen

Rajavartiolaitoksen säädettäisiin toimivan vain siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rajavartiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamiseksi perusteltua, sekä merialueella ja Suomen talousvyöhykkeestä annetussa laissa tarkoitetulla talousvyöhykkeellä. Muualla rajavartiolaitos toimisi vain milloin se olisi välttämättömä sille säädetyn tehtävän loppuun saattamiseksi.

Rajavartiolaitos harvensi 1990-luvulla vartioasemaverkostoaan voimakkaasti Lapin länsi- ja pohjoisosissa. Näillä toimilla valmistauduttiin muun muassa Schengenin säännösten soveltamiseen sisärajoilla ja sopeuduttiin rajatarkastusten sekä perinteisen rajavalvonnan tarpeen vähenemiseen uudessa oikeudellisessa tilanteessa. Neljä rajavartioasemaa jäi niihin Ylä-Lapin syrjäisimpiin kolkkiin, joissa muiden turvallisuusviranomaisten palvelujen saatavuus on ollut huono. Raja-vartiolaitoksen läsnäolo mainituilla alueilla on perusteltua paitsi aluevalvontatehtävän, myös toukokuussa 2004 rajavartiolaitokselle tulleen ulkomaalaislain noudattamisen valvontatehtävän vuoksi. Uudistukseen sisältyvillä laeilla vahvennettaisiin rajavartiolaitoksen mainituille valtakunnan alueille sijoittautumisen lakisääteisiä perusteita.

Yleinen järjestys ja turvallisuus

Rajavartiolaitokselle annettaisiin Euroopan unionin rajaturvallisuuskonseptin edellyttämällä tavalla yksiselitteinen toimivaltuus huolehtia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Tämä olisi välttämättömä, sillä varsinkin itärajan kansainvälisillä rajanylityspaikoilla poliisin apua ei yleensä ole nopeasti saatavilla. Myös vakavat järjestyshäiriöt ovat rajanylityspaikoilla mahdollisia. Tilanteiden vaativuutta lisää sivullisten suuri määrä. Käytännössä rajavartiolaitos on varautunut järjestyshäiriöihin ja hoitanut järjestyksenpitotehtäviä poliisin pyynnöstä itsenäisesti. Asiasta on lisäksi sovittu PTR-yhteistyösopimuksissa.

Esitykseen sisältyy järjestyslakia koskeva muutosehdotus, jolla rajavartiomiehelle annettaisiin rajanylityspaikalla ja rajatarkastukseen käytettävässä julkisessa kulkuneuvossa

sama toimivalta kuin poliisilla ottaa haltuun vaaralliset tai toisen vahingoittamiseen soveltuvat esineet ja aineet sekä pähteet muiltakin kuin rajanylitysaikomuksessa rajanylityspaikalle saapuneilta.

Terrorismin torjumisesta vastaa Suomessa poliisi. Rajaturvallisuuden ylläpitäminen tarkoittaa kuitenkin osaksi myös terroritekojen torjumista, mihin rajavartiolaitoksella on ovelias kalusto ja henkilökunta. Esityksellä pyritään lisäämään rajavartiolaitoksen valmiutta vastata sisäisen turvallisuuden erityistilanteista osoittamalla rajavartiolaitoksen erityisosaamista ja -kalustoa käytettäväksi myös terrorismin torjuntaan sekä muihin poliisin johtovastuulla oleviin erityisoperaatioihin.

Rajavartiomiehellä olisi kiireellisissä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä sekä terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseen ja erityistilanteiden hoitamiseen osallistuuksaan kuten myös merenkulun turvatoimilaisa tarkoitetuissa rajavartiolaitokselle kuuluvissa tehtävissä poliisimiehelle poliisilain 2 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystään kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoittaisi. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kuka poliisimies tahansa voi rajoittaa rajavartiomiehen toimivaltuuksia poliisitehtävässä. Rajavartiomiehellä olisi oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirtettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se olisi tarpeellista rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi.

Rajavartiolaitos voisi päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä antaa poliisin käyttöön kalustoa, henkilöitä ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se on erityisen uhan vuoksi välttämättömä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseksi, vaarallisen henkilön kiinnittämiseksi, kokoontumislleen yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavan tai liikenteelle esteenä olevan väkijoukon hajottamiseksi sekä rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi. Rajavartiolaitos voisi siten poliisin apuna osallistua sisäisen turvallisuuden erityistilanteiden hoitamiseen. Rajavartiolaitos on tässä poliisille luonnollinen yhteistyökumppani voimankäyttöoikeutta koskevien säännösten ja koulutuksen riittävän yhteneväisyyden vuoksi. Rajavartiolaitoksen on omassa toiminnassaan otettava huomioon ihmisten perusoikeudet samalla tavoin kuin poliisinkin.

Rajavartiolaitoksen toimintaa sopeutettaisiin yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen

turvaamisesta valtioneuvoston 27 päivänä marraskuuta 2003 tekemässä periaatepäätöksessä tarkoitettuihin uhkamalleihin. Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi rajavartiolaitoksen valtuuksia sen hallitsemien alueiden ja suojattavien henkilöiden turvaamisessa. Rajavartiolaitos voisi suorittaa valtion liikuun suojaamistoimenpiteitä vaativan kuljetuksen sekä asettaa erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (turvamies) suojaamaan kuljetusta. Rajavartiolaitos voisi myös suorittaa tiloihinsa saapuvien henkilöiden ja lähetysten turvatarkastuksia henkilöiden turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi sekä omaisuuden suojelemiseksi. Henkilö ja hänen mukanaan olevat tavat voitaisiin tarkastaa sen selvittämiseksi, ettei henkilöllä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Rajavartiolaitoksen tiloihin saapuvan henkilön turvatarkastuksista ei ole nykyisin erikseen säädetty. Säännökset olisivat tältä osin yhdenmukaiset poliisin osalta ehdotettujen säännösten kanssa.

Sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin säätää rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kielto, jos se olisi välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen osaa koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai kiellon voisi harjoituksen ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

Rikosasioiden käsittely

Rajavartiolaitoksen 1990-luvulla vastaanottamat henkilöliikenteen rajatarkastustehtävät ovat tuoneet rajavartiolaitoksen luonnolliseksi osaksi rikostorjunnan kokonaisuutta. Rajavartiolaitos on päätehtäviensä vuoksi keskeisessä asemassa rajat ylittävän henkilöliikenteen valvonnassa. LRVL:ssä nykyisin olevat pidäkkeet kuitenkin estävät rajavartiolaitosta osallistumasta laittoman maahantulon ja siihen liittyvien vakavien rikosten tutkintaan. Tämä heikentää rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia yhteistyöhön muiden rikostentorjuntaviranomaisten kanssa. Esitetyillä säännöksillä rajavartiolaitokselle tehtäisiin mahdolliseksi sen omaan toimialaan kiinteästi kuuluvien vakavien ja laajojen rikosten, kuten lait-

toman maahantulon ja ihmiskaupan, sekä niihin liittyvien väärennysrikosten esitutkinta. Tähän siirryttäisiin asteittain syventämällä rajavartiolaitoksessa suoritettavaa rikostiedustelua ja kehittämällä rajavartiolaitoksen esitutkintaa sekä osallistumalla viranomais-ten yhteisiin tutkintaryhmiin. Rajavartiolaitoksen toimivalta laittoman maahantulon torjunnassa olisi rinnakkainen poliisin kanssa, kuten ulkomaalaisvalvonnassakin. Poliisi voisi aina halutessaan ottaa rajavartiolaitoksen aloittaman rikostutkinnan johtaakseen ja suoritettavakseen.

Rajavartiolaitoksen esitutkinnassa pakko-keinojen käyttämistä rajoittaa se, että pakko-keinolain 1 luvun 6 §:ssä mainitaan pidättämiseen oikeutetuiksi virkamiehiksi vain rajavartiolaitoksen sekä sen rajavartioston ja merivartioston ylimpään johtoon kuuluvia virkamiehiä, jotka eivät voi täysipainoisesti osallistua yksittäisten rikosasioiden tutkinnan johtamiseen. Esityksellä pyritään antamaan rajavartiolaitokselle tässä suhteessa vastaavat toimintaedellytykset kuin muilla ulkorajavaltioiden rajavalvontaviranomaisilla on. Tähän pyritäisiin muun muassa lisäämällä pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten määrää. Järjestely vastaisi myös muiden suomalaisten esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksien jakoperiaatteita.

LRVL:n mukaan rajavartiolaitoksesta on sen toimitettavassa esitutkinnassa voimassa, mitä esitutkintalaissa esitutkintaviranomaisesta säädetään. Rajavartiolaissa säädetäisiin, että rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen ja että se suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi sekä syytteen saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa sen mukaan, kuin rajavartiolaissa tai muualla säädetään. Rajavartiomiehen toimivaltuuksista säädetäisiin tältä osin yhdenmukaisesti poliisin toimivaltuuksien kanssa. Rajavartiolaissa ei kuitenkaan toistettaisi esitutkintalainsäädäntöä vaan viitattaisiin muualla oleviin säännöksiin. Rikosten ennalta estämiseksi tarpeellisissa toimivaltuuksissa tukeuduttaisiin puolestaan mahdollisimman paljon poliisia koskevaan lainsäädäntöön, ensisijaisesti poliisilakiin. Näin turvattaisiin esitutkinnassa ja rikosten ennalta estämisessä noudatettavien säännösten yhdenmukaisuus myös vastaisuudessa. Esitutkinta ei rajavartiolaitoksessa rajoittuisi tapauksiin, jotka eivät edellytä erillistä kuulustelua tai laajoja toimenpiteitä, niin kuin

nykyisin.

Rajavartiolaitos toimittaisi esitutkinna, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin olisi syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämisestä annettujen säännösten tai määräysten rikkomista tai laittoman maahantulon järjestämistä ja näihin tekoihin liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia, rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta, Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista tai rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn muun säännöksen tai määräyksen noudattamatta jättämistä. Rajavartiolaitos toimittaisi esitutkinna myös silloin, kun olisi syytä epäillä rajavartioviranomaiseen tai sen ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvaa rikosta tai rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomista, sekä silloin, kun on syytä epäillä rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johtuisi. Rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten joukosta poistettaisiin rajalla tapahtuva maanpetoksellinen tai valtionpetoksellinen yhteydenpito. Laajojenkin rikosasioiden esitutkinta tehtäisiin rajavartiolaitokselle mahdolliseksi sen keskeisellä toiminta-alueella. Rikostorjuntatoimenpiteiden yhteensovittaminen ja johto olisi kuitenkin erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden osalta selkeästi poliisilla.

Viranomaisten toiminnan yhteensovittamiseksi säädettäisiin, että rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava tietoonsa tulleesta rikosepäilystä sekä aloittamastaan rikosentorjuntatoimenpiteestä toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle siten kuin sisäasiainministeriön asetuksella tarkemmin säädettäisiin. Rajavartiolaitoksen olisi siirrettävä tullirikoksen esitutkinta tullille ja muun rikoksen esitutkinta poliisille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää tai jos asianomainen esitutkintaviranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaisi esitutkinna suorittamisen siihen saakka, kunnes siirtäminen on tapahtunut. Esitutkintaviranomaisen, jolle esitutkinta siirrettäisiin, olisi varattava rajavartiolaitokselle tilaisuus osallistua esitutkintaan myös siirron jälkeen, jos esitutkinta koskisi rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämisestä annet-

tujen säännösten tai määräysten rikkomista tai laittoman maahantulon järjestämistä ja näihin tekoihin liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia tai rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta taikka Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Esityksellä helpotettaisiin myös muun esitutkintaviranomaisen mahdollisuuksia saada apua rajavartiolaitokselta. Rajavartiolaitos voisi aloittaa toimenpiteet rikosten ennalta estämisen, selvittämisen ja syytteeseen saattamisen turvaamiseksi asiassa, joka kuuluu muulle esitutkintaviranomaiselle, jos rikos ei ole vähäinen ja toimenpiteiden aloittamista ei voida esitutkinna onnistumisen vaarantumatta viivyttää. Turvaavista toimenpiteistä olisi ilmoitettava välittömästi sille viranomaiselle, jonka hyväksi toimenpiteet on aloitettu sekä luovuttava toimenpiteistä, jos asianomainen viranomainen sitä pyytää.

Rajavartiolaitos voisi muun esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa asian laatuun katsomatta esitutkinna, jos rikosasia liittyy rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syytteen kanssa. Tämä on tarpeellista viranomaisten kahdenkertaisen työn ja tutkittavalle henkilölle aiheutuvan haitan vähentämiseksi. Rajavartiolaitos voisi asettaa rattijuopumuksesta epäillyn henkilön väliaikaiseen ajokieltoon ja ottaa häneltä ajokortin pois sekä nykyisestä poiketen tehdä asiasta myös asianmukaisen merkinnän ajoneuvoliikennerekisteriin.

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista olisi voimassa, mitä poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi poliisilaisa, esitutkintalaisa ja pakkokeinolaisa tai muualla säädetään. Rajavartiomiehellä ei kuitenkaan olisi oikeutta peitetoimintaan, valeostoon, telekuunteluun eikä televalvontaan. Tutkinna johtajana rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa olisi pidättämiseen oikeutettu rajavartiolaitoksen virkamies tai valtioneuvoston asetuksessa säädetyn koulutuksen saanut ja kokemuksen omaava, asianomaisen hallintoyksikön päällikön tutkinna johtajaksi määräämä rajavartiomies.

Pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten pakkokeinolaisa olevaa luetteloa tarkistettaisiin toiminnallisesti tarkoituksenmukaiseksi. Sellaisia virkamiehiä olisivat edelleen rajavartiolaitoksen päällikkö, rajavartiolaitok-

sen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö ja toimistopäällikkö sekä rajavartioston ja merivartioston komentaja. Lisäksi pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä olisivat rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston ylitarkastaja, rajavartioston ja merivartioston apulaiskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö sekä rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö.

Vapautensa menettäneen kohtelu

Vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovellettaisiin tutkintavankeudesta annettua lakia (615/1974), jollei rajavartiolaissa toisin säädetä. Säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelussa noudatettaisiin, mitä ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottotoyksiköistä annettussa laissa säädetään sekä päihtyneiden käsittelyssä, mitä päihtyneiden käsittelystä annettussa laissa (461/1973) säädetään. Rajavartiolaitoksen kiinni ottama tai pidättämä henkilö olisi luovutettava ilman aiheutonta viivytystä poliisille, jollei häntä olisi päästettävä heti vapaaksi tai luovutettava muulle viranomaiselle. Järjestely olisi tarkoituksenmukainen muun muassa rajavartiolaitoksen säilytystilojen rakennatarkaisut ja varustustaso huomioon ottaen. Rajavartiomiehellä olisi oikeus suorittaa toiselle viranomaiselle luovuttamisen edellyttämä kuljetus.

Rajavyöhyke

Kansainvälisten sopimusten mukaisen rajajärjestyksen ylläpitämisen turvaamiseksi säilytettäisiin mahdollisuus nykyistä vastaavan rajavyöhykkeen säätämiseen. Rajavyöhykkeestä kansalaisille aiheutuvaa haittaa vähennettäisiin ja perusoikeuksien rajoituksia lievennettäisiin nykyistä sääntelyä täsmentämällä sekä lieventämällä mahdollisuuksia rajavyöhykeluvan saamiseen. Rajavyöhykkeen osalta esityksen tavoitteena on erityisesti omaisuuden suojaa koskevien tarpeettomien rajoitusten poistaminen, jollei niiden säilyttäminen ole välttämätöntä, sekä rajavyöhykkeellä nykyisin voimassa olevien vanhentuneiden rajoitusten poistaminen. Säilytettävät perusoikeuksien rajoitukset tuotaisiin lain tasolle. Rajavyöhykesäännökset muodostaisivat rajavartiolaissa oman luku-

sa. Rajavyöhyke voitaisiin perustaa ulkorajalle, jos se olisi välttämätöntä rajajärjestyksen valvomiseksi ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Rajavyöhyke voisi ulottua maalla enintään kolmen ja merellä enintään neljän kilometrin etäisyydelle Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa tarkoitetusta Suomen valtakunnanrajasta.

Rajavyöhykkeen perustamisesta, leveydestä ja sijainnista säädettäisiin sisäasiainministeriön asetuksella. Rajavyöhykettä ei saisi määrätä leveämmäksi kuin rajavalvonnan suorittaminen välttämättä edellyttää. Rajavyöhykkeen leveyttä määrittäessä otettaisiin huomioon, että luvattomien rajanylittäjien jäljet tulisi voida paljastaa ja että rajan läheisyyteen tulisi voida sijoittaa teknisiä valvontalaitteita. Rajavyöhykkeen takarajalla ampuma-aseen käyttämisestä tai räjäyttämisestä ei saisi aiheutua harhaluotien tai sirpaleiden rajan yli lentämisen vaaraa.

Rajakaistalla ja rajavedessä liikkuminen säilyisi nykyisin tavoin kiellettyinä. Rakentamisen luvanvaraisuus säilytettäisiin 50 metriä lähempänä rajaviivaa. Oleskelu rajavyöhykkeellä sekä ampuma-aseiden ja räjähteiden hallussapito ja käyttäminen säilyisivät luvanvaraisena. Luvanvaraisena olisi nykyisestä poiketen myös jousitoimisten aseiden rajavyöhykkeellä hallussa pitäminen ja käyttäminen. Rajavartiolaitokselle olisi ennakolta ilmoitettava luvanvaraisten aseiden ja räjähteiden käyttämisestä sekä metsänhakuusta ja metsän raivauksesta 500 metriä lähempänä rajaviivaa kuten myös uitosta sekä kalastamisesta ja vesikulkuneuvon käyttämisestä rajavedessä.

Rajavyöhykelupa annettaisiin toistaiseksi voimassa olevana rajavyöhykkeellä asuvalle tai siellä asuinrakennusta taikka kiinteistöä hallitsevalle sekä hänen läheiselleen ja rajavyöhykkeellä työskentelevälle tai siellä ammattia, elinkeinoa taikka liikettä harjoittavalle henkilölle. Muille lupa annettaisiin määräajaksi. Rajavyöhykelupa voitaisiin peruuttaa, jos luvanhaltija syyllistyisi rajajärjestykseen tai rajaturvallisuuden ylläpitämistä vaarantavaan rikokseen taikka rikkoisi lupaehtoja tai rajavyöhykettä koskevia säännöksiä. Lupa voitaisiin peruuttaa myös, kun perustetta sen antamiseen ei enää olisi. Rajavyöhykelupa voitaisiin peruuttaa määräaikaista rikkomusta koskevan esitutkinnan toimittamisen ja mahdollisen oikeudenkäynnin ajaksi. Luvanhaltijalle voitaisiin antaa varoitus, jos rajavyöhykeluvan peruuttaminen olisi olosuhteisiin

nähdén kohtuutonta.

Lupa esineiden ja omaisuuden hallussapitoon ja käyttämiseen voitaisiin kiireellisissä tapauksissa antaa suullisesti. Päätökseen, jolla hakemus hyväksyttäisiin kokonaan, ei olisi muutoksenhakuoikeutta. Tällainen päätös annettaisiin kirjallisesti ainoastaan erikseen esitetystä pyynnöstä. Rajavyöhykelupaa ja rajavyöhykeilmoitusta ei vaadittaisi rajavartiolaitoksen, poliisin tai tullin virkatehtävissä, pelastustoiminnassa tai valtakunnan rajan laillisen ylittämisen yhteydessä välttämättömään rajavyöhykkeellä oleskeluun ja esineiden hallussa pitämiseen. Rajavyöhykettä koskevien säännösten noudattamista valvoisivat rajavartiolaitos, poliisi ja tulli. Rajavyöhykelupa olisi vaadittaessa esitettävä valvovalle viranomaiselle ja henkilö voitaisiin velvoittaa esittämään valvonnassa puuttunut todistus viranomaiselle seitsemän päivän kuluessa.

Rajavartiomiehellä sekä rajavyöhykkeellä valvontatehtävissä olevalla poliisimiehellä ja tullimiehellä olisi oikeus estää ilman vaadittavaa rajavyöhykelupaa tai rajavyöhykeilmoitusta suoritettava toiminta, poistaa rajavyöhykkeeltä siellä luvattomasti oleskeleva henkilö sekä ottaa haltuun rajavyöhykkeellä luvattomasti hallussa pidetyt tai ennakolta ilmoittamatta käytetyt ampuma-aseet, ampuatarvikkeet, räjähdysaineet ja jousitoimiset aseet. Rajavartioviranomainen voisi määrätä ilman lupaa tai kiellon vastaisesti rakennetun rakennuksen, aidan ja muun rakennelman purettavaksi tai poistettavaksi ja kieltää rakennuksen käyttämisen sekä asettaa uhkasakon, teettämisuhan tai keskeyttämisuhan siten, kuin uhkasakkolaissa (1113/1990) tarkemmin säädetään. Rajavyöhykerikkomuksesta sekä rajavartiolaitosta koskevan liikukumisrajoituksen rikkomisesta tuomittaisiin sakkorangaistukseen, jollei teosta muualla laissa säädetäisi ankarampaa rangaistusta.

Rajatapahtuman tutkimista

Rajatapahtuman tutkimista koskevat säännökset esitetään säilytettäväksi nykyistä vastaavina myös uudessa lainsäädännössä. Rajavartiolaitoksen suoritettavassa tutkimuksessa ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun ja maasta poistamisen edellytysten sekä kansainvälistä suojelua hakevan henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämiseksi noudatettaisiin soveltuvin osin mitä esitutkinnasta säädetään. Sama koskisi raja-

tapahtuman tutkimista. Jos tutkinta koskisi henkilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin kuuluvan seikan selvittämistä, hänen asemaansa sovellettaisiin esitutkinnan asianosaista koskevia säännöksiä. Tutkittava olisi velvollinen olemaan saapuvilla enintään 12 tuntia kerrallaan.

Rajavartiotehtävät ja muut tehtävät

Rajavartiolaitokselle nykyisten päätehtävien lisäksi säädetyt tehtävät säilytettäisiin ennallaan. Rajavartiolaitokselle voitaisiin säätää muitakin tehtäviä. Tällaisia oheistehtäviä voitaisiin suorittaa myös niiden liittymättä rajavartiolaitoksen muuhun tehtävään. Uusia tehtäviä koskevat ehdotukset mainitaan tämän jakson lopussa.

Virka-apu puolustusvoimilta

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada tehtävissään virka-apua puolustusvoimilta. Se voisi sisältää kalustoa, henkilövoimavaroja ja erityisasiantuntemusta muttei ampuma-aseiden käyttämistä tai sotilaallisia voimakeinoja. Virka-avun antamisesta päättäisi Pääesikunta tai merivoimien, ilmavoimien taikka maanpuolustusalueen esikunta sekä kiireellisessä tapauksessa varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja.

Rajavartiolaitoksen hallintoa koskevat säännökset

Rajavartiolaitoksen hallintolaissa säädettäisiin rajavartiolaitoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä. Siinä olisi myös palvelussuhdetta rajavartiolaitokseen sekä sotilaskäskeysiöiden käsitte-lyä koskevia säännöksiä.

Rajavartiolaitoksen sisäiseen järjestykseen tai hallinnolliseen asemaan ei esitetä muutoksia. Sotilaallinen järjestys tarjoaa parhaat edellytykset rajavalvonnan alaan kuuluvien ilmiöiden hallittuun seuraamiseen, kokonaiskuvan muodostamiseen ja toimenpiteiden nopeaan, täsmälliseen ja kurinalaiseen toteutukseen. Nopean reagointikyvyn vaatimus korostuu rajavalvonnan järjestelmiä Euroopan unionissa organisoitaessa.

Rajavartiolaitoksen todettaisiin kuuluvan valtion keskushallintoon ja olevan sisäasiainministeriön alainen. Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt olisivat rajavartiolaitoksen päällikön alaisia. Rajavartiolaitoksen hallin-

toyksiköitä olisivat rajavartiolaitoksen esikunta, rajavartiostot ja merivartiostot, raja- ja merivartiokoulu sekä vartiolentolaivue. Rajavartiolaitoksen esikuntaa johtaisi rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö. Muut hallintoyksiköt olisivat rajavartiolaitoksen esikunnan alaisia. Laissa säilytettäisiin rajavirtioviranomaisen käsite, joka esiintyy muun muassa aluevalvontalaissa, rajavyyhykettä koskevissa säännöksissä, tullilaissa, ajoneuvoveroissa, kalastuslaissa, alusjätelaissa, ympäristönsuojelulaissa, asevelvollisuuslaissa, henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (422/2002) sekä rajavartiolaitosta koskevissa lukuisissa muissa säännöksissä.

Rajavartiolaitoksen päällikkö ja rajavirtiolaitoksen esikunta olisivat valtakunnallisia rajavirtioviranomaisia. Rajavartiostot ja merivartiostot sekä niiden komentajat olisivat alueellisia rajavirtioviranomaisia. Raja- ja merivartiokoulu sekä vartiolentolaivue olisivat tehtäviensä vuoksi alueelliseen jaotukseen kuulumattomia rajavirtioviranomaisia muiden yksiköiden ollessa paikallisia rajavirtioviranomaisia. Rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus ottaa ratkaistavakseen muun rajavirtioviranomaisen ratkaistavaksi säädetty asia, kuten nykyisinkin.

Rajavirtiolaitoksen ja sisäasiainministeriön suhde säilytettäisiin asiallisesti ennallaan. Rajavirtiolaitoksen päällikkö osallistuisi rajavirtiolaitoksen toimialaan kuuluvien asioiden käsittelyyn sisäasiainministeriössä ja pitäisi ministerin ajan tasalla laitosta koskevista asioista. Hänellä olisi pääsäännön mukaan oikeus esittelystä ratkaista rajavirtiolaitosta ja sen toimialaa koskevat sisäasiainministeriön päätettäväksi säädettyt muut kuin yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti merkittävät hallintoasiat. Rajavirtiolaitoksen esikunta olisi samalla sisäasiainministeriön rajavirtio-osasto ja rajavirtiolaitoksen apulaispäällikkö sen osastopäällikkö.

Rajavirtiolaitoksen sisäinen järjestyksen lisäksi ennallaan säilyisivät myös tasavallan presidentin ja rajavirtiolaitoksen päällikön päätösvalta ja päätöksentekotapa sotilaskäskyasioissa. Siviiliviran käyttämisestä muita kuin sotilasvirkoja tarkoittavana käsitteenä luovuttaisiin. Sotilasvirat voitaisiin täyttää haettavaksi julistamatta, mutta rajavirtiolaitoksen muut virat olisi julistettava haettavaksi. Rajavirtiolaitoksen virkaan nimitettävältä vaadittaisiin nykyiseen tapaan Suomen kansalaisuutta, valtion virkamieslain 6 ja 8 §:ssä

asetettujen vaatimusten täyttämistä sekä luotettavuutta ja elämäntapojen nuhteettomuutta. Sotilasvirkaan nimitettävältä vaadittaisiin lisäksi aseellisen palvelun suorittamista, lukuun ottamatta Ahvenanmaan itsehallintolain 6 §:ssä tarkoitetun kotiseutuoikeuden omaavia henkilöitä. Kelpoisuusvaatimuksista säädetttäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Virkaan nimittämistä koskevat järjestelyt säilyisivät ennallaan samoin kuin tehtävään määräämistä koskevat säännökset ja velvollisuus siirtyä toiseen rajavirtiolaitoksen virkaan tai tehtävään, kun se on tarpeen rajavirtiolaitoksen yksityiskohtaisen kokoonpanon mukaisen avoimen viran tai tehtävän täyttämistä varten taikka muutoin palveluksen asianmukaista järjestämistä varten.

Sotilasvirassa palvelevan rajavirtiolaitoksen virkamiehen sekä muussa virassa palvelevan rajavirtiomiehen tulisi ylläpitää työtehtäviensä edellyttämää kuntoa ja ammattitaitoa. Vaadittavasta kunnan tasosta ja testauksesta voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Rajavirtiomies

Rajavirtiomiehen toimivaltuudet kuuluisivat ainoastaan rajavirtiolaitoksen virkamiehelle, joka on saanut valtioneuvoston asetuksella säädetävän rajavirtiomiehen koulutuksen, ja joka on määrätty rajavirtiomieheksi. Sotilaspuvun käyttämiseen velvollisella rajavirtiomiehellä tulisi olla rajavirtiomiehen tunnuksot sotilaspuvussaan. Kaikilla rajavirtiomiehillä olisi nykyiseen tapaan virkamerkki. Siitä säädetttäisiin tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksella. Rajavirtiomiehen oikeudesta sivutoimiin säädetttäisiin yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä poliisilain muutosehdotuksessa poliisimiehen osalta esitetään. Rajavirtiomies ei saisi hoitaa tehtävää, johon liittyvät oikeudet tai velvollisuudet saattaisivat joutua ristiriitaan rajavirtiolaitokselle säädettyjen tehtävien kanssa. Yhdenmukaisuus poliisia koskevien säännösten kanssa ulottuisi myös siihen, että rajavirtiomiehen olisi virassa ja yksityiselämässään pidättäydyttävä menettelemästä tavalla, joka olisi omiaan vaarantamaan luottamusta rajavirtiolaitokselle kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Rajavirtiomiehen käyttäytymistä arvioitaessa olisi otettava huomioon hänen asemansa ja tehtävänsä rajavirtiolaitoksessa.

Rajavirtiolaisissa ehdotetaan rajavirtiomie-

helle poliisimiehelle esitetyn kaltaista velvollisuutta ilmoittautua palvelukseen rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden sitä välttämättä edellyttäessä muulloin kuin vuosilomalla tai virkavapaalla ollessaan. Rajavartiolaitoksen virkamies voitaisiin tarvittaessa määrätä saapumaan palvelukseen myös vuosilomaltaan sekä olemaan hälytysvalmiudessa ja saapumaan palvelukseen muulloin kuin vuosiloman aikana.

Koulutusta koskevat säännökset

Raja- ja merivartiokoulun osalta säädettäisiin nykyisin tavoin, että siellä voidaan antaa rajavartiolaitoksen virkaan kelpoisuusvaatimukseksi säädettyä koulutusta sekä täydennys- ja erikoiskoulutusta rajavartiolaitoksen henkilökunnalle ja muille henkilöille. Raja- ja merivartiokoulussa voitaisiin järjestää maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa (668/1992) tarkoitettua upseerin koulutusohjelmaan, jatko-opintoihin tai täydennyskoulutukseen kuuluvaa opetusta rajavartiolaitoksen toimialalla. Raja- ja merivartiokoulu vastaisi rajavartiolaitoksen toimialalla rajavartiolaitoksessa harjoitettavasta tutkimuksesta. Vartiolentolaivueessa voitaisiin järjestää rajavartiolaitoksen ilmailussa tarpeellista koulutusta yhteistoiminnassa raja- ja merivartiokoulun sekä muiden oppilaitosten kanssa.

Rajavartiolaitoksen virkamies voitaisiin määrätä osallistumaan raja- ja merivartiokoulussa järjestettävään opetukseen virkatehtävänä. Pääsykokeen läpäisemistä edellyttävään opiskeluun pääsemiseksi voitaisiin ilma-aluksen lentävään henkilöstöön kuuluvilta vaatia enintään 14 vuoden ja muilta enintään kahden vuoden palvelussitoumusta. Vastoin palvelussitoumusta irtisanoutunut tai muun syyn kuin sairauden vuoksi irtisanottu voisi joutua korvaamaan opiskelusta valtiolle aiheutuneista kustannuksista enintään puolet. Asiasta säädettäisiin tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksella.

Henkilötietojen käsittely

Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä ehdotetaan säädettäväksi erillisellä lailla. Meripelastusrekisteriä koskevat säännökset jäisivät rajavartiolaitoksen muihin henkilörekistereihin koskevaa viittausta lukuun ottamatta muuttamattoman meripelastuslain vaaraan. Henkilötietojen käsittelyä koskevat

säännökset yhdenmukaistettaisiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain kanssa. Esityksen tavoitteena on edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista rajavartiolaitoksessa säätämällä merkittävimmistä rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä. Samalla ylläpidettäisiin avoimuutta ja varmistettaisiin rekistereiden tietosisällön, käyttötarkoituksen perusteiden sekä tietojen säilytysaikojen riittävän täsmällinen määrittely. Yksityisyyden suojan ja avoimuuden vaatimukset otettaisiin huomioon soveltamalla henkilötietojen käsittelyyn lähtökohtaisesti henkilötietolakia ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia, kuten nykyisinkin. Yleisten säädösten soveltamisen lähtökohdasta poikettaisiin ainoastaan silloin, kun se olisi rajavartiolaitoksen toiminnan tehokkuuden turvaamiseksi välttämätöntä. Poikkeukset olisivat yhdenmukaisia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa noudatettavien poikkeusten kanssa.

Esitykseen sisältyy yksityiskohtaiset ja tarkkarajaiset säännökset rekisterien tietosisällöstä, rekisteriin merkittyjen tietojen säilytysajoista, kerättävien henkilötietojen käyttötarkoituksesta ja käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamisesta, arkaluonteisten tietojen käsittelystä, rekisteröidyn informoinnista sekä tarkastusoikeuden käyttämisestä. Säännökset on pyritty kirjoittamaan niin selkeästi, että henkilö voi niiden perusteella ennakoida, miten rajavartiolaitos tulee käyttämään toimivaltuuksiaan henkilötietojen käsittelystä. Ehdottomien rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoitusten osalta rekisteröidyn tarkastusoikeus on ehdotettu toteutettavaksi välillisesti tietosuojavaltuutetun tarkastusoikeuden kautta. Henkilö voisi pyytää tietosuojavaltuutettua tarkastamaan häntä koskevien mahdollisten merkintöjen lainmukaisuuden siltä osin kuin hänellä itsellään ei ole tarkastusoikeutta.

Rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri olisi nimeltään rajavartiolaitoksen toiminnallinen tietojärjestelmä, jonka osarekistereitä olisivat tutkinta- ja virkapurekisteri, lupa- ja valvonta-asoiden rekisteri, rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri sekä turvallisuustietorekisteri. Rajavartiolaitoksen esikunnan pidettävä henkilörekisteri voitaisiin toteuttaa rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän teknisenä osana. Rajavartiolaitoksen toiminnallinen tietojärjestelmä tai sen osa voitaisiin puolestaan

toteuttaa poliisin tietojärjestelmän teknisenä osana. Rekisterien erillisyyks toteutettaisiin käyttöliittymien ja käyttöoikeuksien kautta vaikka tiedot kuuluisivatkin teknisesti samaan tietokantaan. Näin vältettäisiin saman tiedon kopioiminen eri tietokantoihin ja siitä vaarana oleva tietojen epäyhtenäisyys.

Tutkinta- ja virka-apurekisteri vastaisi tietojen ryhmittelyn osalta lähinnä poliisiasiajn tietojärjestelmää. Poliisin kanssa yhdenmukaisten tietojenkäsittelytarpeiden osalta se toteutettaisiin käyttämällä suoraan poliisin pidettävää poliisiasiajn tietojärjestelmää, kuten sisäasiainministeriön poliisiosasto on lakiehdotuksen luonnoksesta antamassaan lausunnossa esittänyt. Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri vastaisi tietojen ryhmittelyn osalta lähinnä poliisin hallintoasioiden tietojärjestelmää. Poliisin kanssa yhdenmukaisten tietojenkäsittelytarpeiden osalta sekin toteutettaisiin käyttämällä suoraan poliisin pidettävää hallintoasiain tietojärjestelmää poliisiosaston esittämän tavoin. Rajavartiolaitoksen toiminnalliseen tietojärjestelmään kuuluisi myös rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri, joka vastaisi sisällöltään poliisin epäiltyjen tietojärjestelmää, mutta koskisi rajavartiolaitoksen tutkittavia rikoksia. Neljäntenä rekisterinä rajavartiolaitoksen toiminnalliseen tietojärjestelmään kuuluisi turvallisuustietorekisteri, joka olisi välttämätön turvatoimilain mukaisissa tehtävissä sekä terrorisimirikosten torjumisessa tarpeellisten tietojen ja rajaviranomaisten kansainvälisessä yhteistoiminnassa tarpeellisten tietojen tallentamiseen.

Rajavartiolaitoksessa voisi olla myös henkilörekistereitä hallintoyksiköiden sekä rajavartiolaitoksen työryhmien ja yhteisten tutkintaryhmien tarpeisiin. Rekisterinpidon valvonta varmistettaisiin velvollisuudella tehdä kirjallinen rekisterin perustamispäätös. Kaikkia rekistereitä koskisi henkilötietolaissa säädetty rekisteriselosteen laatimisvelvollisuus. Säännökset tietoturvasta, arkaluonteisten tietojen käsittelystä, yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittelystä, käyttötarkeitussidonnaisuudesta poikkeamisesta, tietojen poistamisesta ja tarkastusoikeuden käyttämisestä vastaisivat sitä, mitä poliisin vastaavien rekistereiden osalta säädetään.

Muun viranomaisen kanssa yhteisen tai yhdenmukaisen tietojenkäsittelysovelluksen käyttäminen tehostaisi viranomaisten yhteistoimintaa ja vähentäisi koulutuksesta ja tietohallinnosta aiheutuvia kustannuksia. Raja-

vartiolaitoksen tietojärjestelmän osan toisen viranomaisen tietojärjestelmän teknisenä osana toteuttaminen tarkoittaisi sitä, että samanlaiseen tietojenkäsittelytarpeeseen voitaisiin käyttää samoja tietokoneohjelmia ja laitteita. Eri viranomaisten pitämien rekisterien tiedot olisivat loogisesti erotetut toisistaan. Käyttäjät saisivat tietoja käytettäväkseen vain, milloin viranomaisten välisestä tietojen luovuttamisesta annetut säännökset ja käyttöoikeudet sen sallivat.

Poliisitoimessa henkilötietojen käsittelyssä noudatettu jako poliisiasioihin ja hallinnollisiin asioihin perustuu poliisilain 1 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettujen tehtävien erilaisuuteen. Poliisilain 1 §:n 1 momentissa on kysymys oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamisesta, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä sekä rikosten ennalta estämisestä, selvittämisestä ja syyteharkintaan saattamisesta. Rajavartiolaitoksella on nykyisin ja myös ehdotettavan rajavartiolain mukaan tällaisia tehtäviä. Poliisilain 1 §:n 3 momentissa on puolestaan kysymys poliisiviranomaiselle erikseen säädetyistä muista tehtävistä sekä avun antamisesta. Rajavartiolaitoksen tehtävissä voidaan noudattaa vastaavaa jakoa.

Ehdotuksessa on säännöksiä rajavartiolaitoksen toimenpiteiden automaattisesta tallentamisesta sähköisen asiakirjan muotoon.

Uudistukseen sisältyvät lakiehdotukset

Hallituksen esitykseen sisältyy myös ehdotuksia muun lainsäädännön muuttamiseksi. Osassa ehdotuksista on kysymys kokonaisuudistuksen vaatimista teknisistä muutoksista, mutta osa merkitsee myös voimassa olevan lainsäädännön asiallista muuttamista. Valvonta-alueesta luopumisen vuoksi ehdotetaan, että aluevalvontalain 24 §:ssä säädettäisiin tyhjentävästi siitä, missä rajavartiolaitos suorittaa aluevalvontaa. Aluevalvontalain 20 §:ää muutettaisiin lupien myöntämisen siirtämiseksi sisäasiainministeriön osastona toimivasta rajavartiolaitoksen esikunnasta sen alaisille rajavartiolaitoksen hallintoyksiköille. Aluevalvontalain 30 §:ssä säädettäisiin rajavartiolaitoksessa suoritettavaan aluevalvontaan liittyvästä teknisestä valvonnasta yhdenmukaisesti sen kanssa mitä puolustusvoimien osalta samassa laissa säädetään. Valtion virkamieslain 4 §:n luetteloa muutettaisiin rajavartiolaitoksen virkojen osalta. Kenraalimajurin ja kontra-amiraalin virkojen si-

jasta kohdassa mainittaisiin kenraalin ja amiraalin virat virkoina, joita ei voisi perustaa ilman, että ne mainitaan talousarviossa. Kalastuslaista poistettaisiin rajavartiolaitoksen toimivaltaa koskeva alueellinen rajoitus. Luonnonsuojelulakiin lisättäisiin maininta rajavartiolaitoksen valvontatehtävästä luonnonsuojelualueilla. Muinaismuistolakiin lisättäisiin maininta rajavartiolaitoksen tehtävästä laivalöytöjen ja niitä koskevien säännösten noudattamisen valvomiseksi.

Pakkokeinolain 1 luvun 6 §:n 1 kohtaan lisättäisiin pidättämisen oikeutetuiksi virkamieheksi rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston ylitarkastaja, rajavartioston ja merivartioston apulaismomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö sekä rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö. Pakkokeinolain 5 a luvun 5 §:ssä tarkoitusta muusta teknisestä kuuntelusta, kuin pykälän 1 momentissa säädetystä, päättäisi rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnaissa rajavartiolaitoksen oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö tai ylitarkastaja.

Passilakia muutettaisiin rajan ylittämistä sekä rajanylityslupaa koskevien säännösten siirtämiseksi rajavartiolaitokseen. Poliisilakia muutettaisiin teknisesti siten, että siinä olevat viittaukset rajavartiolaitosta koskevaan lainsäädäntöön olisivat ajantasaiset. Samalla poliisilakia muutettaisiin tekemällä kulkuneuvon pysäyttäminen ja siirtäminen mahdolliseksi myös rajatarkastuksen suorittamiseksi. Rikoslakia muutettaisiin lisäämällä 2 a luvun 9 §:ään maininta, jonka mukaan rikesakko voitaisiin määrätä myös rikkomuksista, jotka koskevat vesillä liikkujaa koskevia yleisiä velvollisuuksia, vesikulkuneuvon rakennetta, varusteita ja kuntoa, vesiliikenteeseen liittyvien asiakirjojen esittämisvelvollisuutta tai vesiliikennettä koskevia alueellisia kieltoja ja rajoituksia. Muutoksilla laajennettaisiin rikesakon käyttöalaa vesiliikenteen valvonnassa. Rikoslakiin lisättäisiin myös niskoittelua rajavartiomiestä vastaan koskeva rikoslain 16 luvun 4 §:ää vastaava säännös. Rikoslain 24 luvun 3 §:ään lisättäisiin maininta, jonka mukaan puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen kohteissa luvottomasti liikkumisesta rangaistaisiin samalla tavoin.

Tieliikennelain 76 §:ään lisättäisiin säännös, joka antaisi rajavartiomiehelle rajatar-

kastuksen yhteydessä oikeuden määrätä ratti-juopumusrikoksesta epäilty henkilö väliaikaiseen ajokieltoon ja ottaa hänen ajokorttinsa rajavartiolaitoksen haltuun. Edellä mainitun asian siirtämisestä poliisille säädettäisiin tieliikennelakiin lisättävässä 76 a §:ssä. Tieliikennelakiin lisättävässä 96 a §:ssä säädettäisiin rajavartiomiehen ja tullimiehen oikeudesta valvoa suojakypärän käyttämistä koskevien säännösten noudattamista. Tullilain 14 a §:ää muutettaisiin rajavartiolaissa säädettävään rajatarkastukseen toimivaltuuden tullimiehelle osoittamiseksi.

Ulkomaalaislain 3 ja 4 §:ää muutettaisiin lakiviittauksen osalta. Ulkomaalaislain 12 § puolestaan muutettaisiin viittaussäännöksi, jonka mukaan rajan ylittämistä, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädettäisiin rajavartiolaissa ja sen nojalla annettavissa säännöksissä. Ulkomaalaislain 123 §:ää muutettaisiin siten, että myös rajavartiolaitoksessa ulkomaalaisen säilöön ottamisesta voisivat vastaisuudessa päättää pidättämiseen oikeutetut virkamiehet. Säilöön otettu ulkomaalainen voitaisiin sijoittaa poikkeuksellisesti rajavartiolaitoksen tiloihin enintään 48 tunniksi. Ulkomaalaislain 174 §:stä jätettäisiin jäljelle sen nykyistä 3 momenttia vastaava säännös liikenteenharjoittajan ja eräiden muiden velvollisuudesta estää matkustajan oikeudeton maahan pääsy ilman rajatarkastusviranomaisen suostumusta sekä velvollisuudesta ilmoittaa havaittu salamatkustaja. Velvollisuudesta muiden tietojen antamiseen säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavassa laissa.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin tehtäisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavan lain edellyttämät tekniset muutokset. Tietojärjestelmien ja rekistereiden nimien muuttamisen vuoksi muutettaisiin myös meripelauslain 14 §:ää, turvallisuusselvityksistä annetun lain 8 §:ää ja kansalaisuuslain (359/2003) 48 §:ää.

Lakien voimaantulo edellyttää rajavartiolaitoksen palveluksessa olevien henkilöiden kouluttamista. Koulutus on suunniteltu toteutettavaksi lähiopetuksella ja sitä tukevan verkko-opetuksen menetelmin. Aiempaa pidemmälle meneviin rikostutkintatehtäviin osallistuville henkilöille on jo järjestetty syksystä 2004 alkaen tutkijan- ja tutkinnanjohta-

jan koulutuskokonaisuudet. Uudistuksen kaavailtu voimaantuloajankohta on 1 päivänä heinäkuuta 2005. Rajavartiolaitoksesta 12 päivänä maaliskuuta 1999 annettu laki ja 17 päivänä toukokuuta 1947 annettu rajavyyhkelaki niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen kumottaisiin.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä on osaksi kysymys säännöksistä, jotka liittyvät jo tapahtuneisiin lainmuutoksiin, kuten merenkulun turvatoimilain säätämiseen sekä ulkomaalaislain kokonaisuudistukseen. Toteutuneiden hankkeiden kustannusvaikutukset eivät kuulu tämän kokonaisuudistuksen kustannusvaikutuksiin. Esimerkiksi rajavartiolaitoksen valmiusjoukkoja varustetaan ja koulutetaan paitsi vaativiin rajatilanteisiin, myös merenkulun turvatoimilain mukaisiin tehtäviin. Valmiusjoukkueet sopivat varusteidensa ja koulutuksensa puolesta myös tässä uudistuksessa tarkoitettuihin sisäisen turvallisuuden erityistehtäviin sekä henkilönsuojaustehtäviin. Myös automaattinen tunnistaminen liittyy ensisijaisesti merenkulun turvatoimilakiin.

Keskeisin esityksen taloudellisiin vaikutuksiin merkityksellinen muutos liittyy rikosasioiden käsittelyyn rajavartiolaitoksessa. Rajavartiolaitoksen esitutinnan tehostaminen merkitsisi rajat ylittävän rikollisuuden torjumisen tehostumista ilman henkilöstön lisäämistä. Tarvittavasta koulutuksesta huolehdittaisiin. Rajavartiolaitoksessa havaitaan vuosittain noin 6 000 rikosasiaa, joista noin 1 000 siirretään nykyisin poliisille. Suurin osa rajavartiolaitokseen jäävistä asioista on suppeita esitutkintoja. Niihin arvioidaan kuluvaan vuosittain noin kymmenen henkilötyövuotta. Jos rikosasioiden käsittelystä luovuttaisiin, työ siirtyisi poliisille, jonka täytyisi tutkintaa varten yleensä matkustaa rajan läheisyyteen. Jos rajavartiolaitoksen esitutkintatehtäviä syvennettäisiin esitetyllä tavalla, voisivat vuosittain poliisille siirtyvät noin 1 000 rikosasiaa jäädä rajavartiolaitoksen tutkittavaksi. Jos yhden jutun työmäärä olisi keskimäärin kolme päivää, voisi poliisilta säästyä noin 17 henkilötyövuotta. Rikostutkinnasta kokonaan luopuminen puolestaan aiheuttaisi rajavartiolaitokseen rikosasioissa kehittyneen asiantuntemuksen menettämisen sekä poliisin resursitarpeen lisääntymisen.

Esityksellä mahdollistettaisiin poliisin tietojärjestelmien käyttöönottoaminen rajavartiolaitoksen rikosasioissa. Tästä aiheutuisi arviolta yhteensä noin 50 000 euron perustamiskustannukset sekä vuosittain arviolta 20 000 euron koulutuskustannukset ja 30 000 euron käyttökustannukset. Toisaalta järjestelyillä säästettäisiin omien sovellusten kehittämiskustannuksissa ja koulutuskustannuksissa. Toimenpiteillä tehostettaisiin rikostorjuntaa, mikä osaltaan aiheuttaisi yhteiskunnalle kustannussäästöjä. Säästöt arvioidaan kustannuksia suuremmiksi.

Turvataarkastusten järjestämisestä, liikkuamisrajoitusta osoittavien merkkien ja aitojen asettamisesta sekä vapautensa menettäneiden henkilöiden säilyttämisestä rajavartiolaitoksen tiloissa aikaisempaa kauemmin aiheutuu kustannuksia. Turvataarkastuslaitteita tarvittaneen kuitenkin vain rajavartiolaitoksen ydintoimintojen ja johtamisjärjestelmän suojaamiseen hallintoyksiköiden esikunnissa sekä johtopaikoilla. Turvataarkastuksiin ei myöskään tarvittaisi lisää henkilökuntaa. Liikkuamisrajoitusta osoittavat merkit voitaisiin asettaa ja tarvittavat aidat rakentaa vähitellen.

Kokonaisuudistus vaatii rajavartiolaitoksen koko henkilökunnalle koulutuksen järjestämistä. Siinä käytettäisiin hyödyksi rajavartiolaitoksen sisäistä tietoverkkoa mahdollisuuksien mukaan. Esitykseen sisältyvät lait ja hallituksen esitys sekä eduskuntakäsittelyssä valiokuntien antamat lausunnot jaettaisiin rajavartiolaitoksen koko henkilöstölle. Koulutus- ja painatuskustannuksista arvioidaan aiheutuvan noin 40 000 euron kustannukset.

Esitetyt muutokset toteutettaisiin rajavartiolaitoksen toimintaan vuosittain myönnettävien varojen asettamisessa rajoissa.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esitys ei muuttaisi rajavartiolaitoksen hallinnollista järjestystä eikä edellyttäisi henkilöstön siirtämistä. Se ei myöskään antaisi aiheutta henkilöstön lisäyksiin taikka vähennyksiin. Esitys ei muuttaisi tehtäväjakoa rajavartiolaitoksen ja tullin tai rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien välillä. Poliisilta voisi esityksen toteutuessa siirtyä enimmillään noin 1 000 rikosasiaa rajavartiolaitoksen käsiteltäväksi, millä ei olisi sanottavaa vaikutusta poliisin työtaakkaan.

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan painopiste olisi laittoman maahantulon torjunnas-

sa. Rikosasioiden käsittely keskitettäisiin rajavartiolaitoksessa siihen erikoistuneelle henkilökunnalle, jolle myös tarvittava koulutus suunnattaisiin. Koulutusta saataisiin raja- ja merivartiokoulun sekä mahdollisesti poliisin oppilaitosten järjestämällä kursseilla. Rikostorjuntaa johtaisi rajavartiolaitoksen päällikkö. Kokonaisvastuu rikostorjunnan järjestämisestä kuuluisi rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosastolle. Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellinen osasto vastaisi esitutkintaan ja pakkokeinojen käyttämiseen liittyvästä ohjauksesta ja valvonnasta. Rajavartiolaitokseen järjestettäisiin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päivystys tukemaan hallintoyksiköitä niiden esitutkintatehtävissä. Rajavartiolaitoksessa ei käytettäisi telepakkokeinoja, valeostoa eikä peitet toimintaa.

Vartiostossa rikostorjuntaa johtaisi vartioston komentaja ja siitä vastaisi vartioston esikunnan raja- tai meritoimisto. Vartiostojen esikuntiin perustettaisiin tutkintaryhmät. Tavanomaisissa rikosasioissa tutkinnan johtajana toimisi tutkintaryhmään kuuluva tutkinnanjohtaja taikka tutkinnanjohtajan koulutuksen saanut, tehtävään määrätty raja- tai merivartioalueen päällikkö.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavalla lailla ei ole suoranaisia henkilöstö- ja organisaatiovaikutuksia. Ehdotettu laki antaa kuitenkin mahdollisuuden toteuttaa rajavartiolaitoksen tietojärjestelmiä poliisin tietojärjestelmien teknisenä osana, mikä voi tuottaa kustannussäästöjä. Henkilöiden automaattiseen tunnistamiseen kelpaavat tunnisteet tullaan lähivuosina ottamaan käyttöön matkustusasiakirjoissa. Biometriseen tunnistamiseen perustuva tekniikka tulee käyttöön kaikilla kansainvälisillä rajanylityspaikoilla todennäköisesti vuoteen 2007 mennessä.

Rajavyöhykettä koskevien säännösten muuttamisesta ei aiheudu organisaatio- tai henkilöstövaikutuksia.

4.3. Ympäristövaikutukset

Esityksellä laajennettaisiin rajavartiolaitoksen vastuuta ympäristölainsäädännön valvoimisessa. Sillä poistettaisiin rajavartiolaitoksen kalastuksenvalvontaan liittyviä alueellisia toimivallan rajoituksia. Rajavartiolaitoksen esitutkinta voisi koskea myös sen valvottavaan ympäristölainsäädäntöön tai luonnonvaroja koskevaan lainsäädäntöön sisältyvän säännöksen rikkomista.

Esityksellä tehostettaisiin erityisesti luonnonsuojelualueilla luonnonvarojen ja muun omaisuuden kestävä ja tuloksellista hoitoa ja suojelua. Sillä edistettäisiin biologisen monimuotoisuuden suojelua niillä alueilla, joilla luonnon kannalta haitallinen toiminta on päätetty erityisesti rauhoittaa. Esityksellä tehostettaisiin Metsähallituksen erävalvonnasta tällä hetkellä vastaavan noin kymmenen erätarkastajan sekä poliisin ja rajavartiolaitoksen yhteistoimintaa. Esitykseen sisältyvillä lakimuutoksilla voidaan arvioida olevan myönteinen vaikutus luonnonsuojelun sekä metsästyksen ja kalastuksen valvontaan osana rajavartiolaitoksen toimintaa.

Rajavyöhykettä koskevien säännösten muuttamisesta ei aiheutuisi ympäristövaikutuksia.

4.4. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Rajavartiolaitoksen oikeus aloittaa kiireellinen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävä ilman poliisin pyyntöä olisi periaatteellisesti merkittävä uudistus. Tehtävään liittyisi ilmoittamisvelvollisuus poliisille sekä velvollisuus poliisin pyynnöstä toimenpiteistä luopumiseen. Todellisuudessa järjestely vastaa vallitsevaa viranomaiskäytäntöä.

Poliisipalvelujen kysyntää, tarjontaa ja saatavuutta koskevan vuonna 2002 julkaistun sisäasiainministeriön selvityksen (8/2003) mukaan poliisin hälytys- ja tutkintapalvelut ovat poliisin ydinpalveluita, joiden tasapuolinen saatavuus on kansalaisen ja yritysten näkökulmasta ensiarvoisen tärkeää. Harvaan asutuilla alueilla poliisipalveluja ei selvityksen mukaan kaikilta osin voida tuottaa hyvin. Se näkyy erityisesti hälytyspalveluissa. Hälytyspalvelujen saatavuutta kuvataan poliisin toimintavalmiusajalla (aika hälytysilmoituksen vastaanottamisesta poliisipartion saapumiseen). Toimintavalmiusajasta yli kaksi kol-

manneista kuluu ajamiseen. Kolmasosa ajasta on viivettä hälytysilmoituksen vastaanottohetkestä hälytyspartion lähtöhetkeen. Harvimmin asutuissa kunnissa poliisin toimintavalmiusaika on pisin. Lapissa ja Pohjois-Karjalassa toimintavalmiusaika oli keskimäärin 20 minuuttia. Keskiarvo ei kerro totuutta. Lapin ja Itä-Suomen kunnista yli kolmannes oli sellaisia, joissa toimintavalmiusaika on keskimäärin yli 40 minuuttia.

Vaikka hälytystehtävien määrä on yleensä suhteessa kunnan väkilukuun, on siitä kuitenkin poikkeuksia. Esimerkiksi Lapissa Inarin tehtävämäärä asukaslukuun suhteutettuna on suurempi kuin saman kokoluokan kunnissa muualla. Hälytystehtäviä on asukaslukuun suhteutettuna vähiten käsivarren alueella. Rauhallisinta on Enontekiöllä. Siellä, missä poliisin toimintavalmiusaika on keskimääräistä pidempi, on kansalaisen turvallisuuspalveluiden kannalta merkitystä, jos rajavartiolaitosta voidaan käyttää kiireellisiin alkutoimenpiteisiin. Lukumäärältään vähäisistä poliisitehtävistä ei ole rajavartiolaitoksen toiminnalle haittaa alueilla, jonne se on päätehtäviensä vuoksi sijoittunut. Esityksellä parannettaisiin kiireellisten turvallisuuspalvelujen tasapuolista saatavuutta maan eri osissa ja vähennettäisiin ihmisten eriarvoisuutta.

Rajavyöhykettä koskevien säännösten muuttaminen lieventäisi perusoikeuksien rajoituksia vyöhykkeellä.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

LRVL tuli voimaan 21 päivänä maaliskuuta 1999. Lain soveltamisesta saatujen kokemusten johdosta sisäasiainministeriössä ryhdyttiin vuoden 2001 lopulla selvittämään lain uudistamistarpeita. Eräiden säännösten uudistamisen osoittauduttua välttämättömäksi sisäasiainministeriön rajavartio-osaston ja poliisiosaston kesken käynnistettiin uudistamista koskevat neuvottelut, koska puutteita oli havaittu erityisesti rajavartiolaitoksen ja poliisin toiminnan yhteensovittamisessa. Ministeriön johto edellytti sisäasiainministeriössä yksimielisen kannan saavuttamista ennen yhteistyötahojen kanssa käytäviä neuvotteluja. Asian edistämiseksi järjestettiin lukuisia yhteistyöneuvotteluja poliisin ja rajavartiolaitoksen välillä tutustumiskäynteineen ennen varsinaisen esivalmistelun aloittamista.

Rajavartiolaitosta koskevan lainsäädännön

uudistamishanke hyväksyttiin sisäasiainministeriön turvallisuusasiain johtoryhmässä 12 päivänä helmikuuta 2002. Sisäasiainministeriö asetti hankkeen 30 päivänä toukokuuta 2002. Hankkeen päätavoitteeksi asetettiin tarpeellisten muutosten tekeminen säännöksiin siten, että turvallisuusviranomaisten välinen yhteistyö olisi entistäkin tehokkaampaa ja sujuvampaa. Lisäksi tuli toteuttaa ne muutokset, joihin Schengenin säännösten soveltamisesta kertynyt kokemus sekä oikeudellinen kehitys Euroopan unionissa antavat aihetta. Tavoitteeksi asetettiin myös rajavartiolaitosta koskevien henkilörekisterisäännösten ajantasaistaminen. Hankkeen yhteydessä tuli ottaa huomioon tuolloin käynnissä ollut ulkomaalaislain kokonaisuudistus ja mainittuun uudistukseen sisältyvä ehdotus, jonka mukaan rajavartiolaitos osallistuisi tulevaisuudessa ulkomaalaisvalvontaan. Hallituksen esitys siihen sisältyvine lakiehdotuksineen tuli voida eduskunnalle syysistuntokaudella 2003.

Hankkeen toteuttamiseksi asetettiin työryhmä, johon kuului edustajia rajavartiolaitoksen esikunnasta ja sisäasiainministeriön poliisiosastosta. Työryhmän suorittamassa hallituksen esityksen esivalmistelussa päädyttiin arvioon, ettei osittaisuudistus riittäisi, vaan olisi tarkoituksenmukaista suorittaa rajavartiolaitosta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus. Kokonaisuudistusta tarkoittava hanke asetettiin 5 päivänä kesäkuuta 2003 ja sen tavoitteeksi asetettiin hallituksen esityksen antaminen eduskunnalle vuoden 2004 keväällä. Uudelleen asetetun uudistamishankkeen lähtökohtana olivat hankkeen asettamispäätöksen (rajavartiolaitoksen esikunnan asiakirja 1480/00/2002) liitteenä olevassa rajavartiolaitoksen päällikön ja poliisijohdon 4 päivänä kesäkuuta 2003 allekirjoittamassa yhteisymmärrysmuistiossa linjatut uudistuksen keskeiset tavoitteet.

Muistion mukaan rajavartiolaitoksen valvonta-alueesta tuli luopua niin, että rajavartiolaitoksen toimivaltuudet määräytyisivät jatkossa yksinomaan asiallisin perustein. Rajavartiolaitoksen olisi voitava jatkossa puuttua itsenäisesti omassa toiminnassaan havaitsemaansa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriötapauksiin ja suorittaa tarvittavat välttämättömät toimenpiteet. Tällä tavoin turvattaisiin osaltaan myös syrjäseutujen kiireellisten turvallisuuspalvelujen saatavuutta. Rajavartiolaitos ei kuitenkaan suorittaisi itsenäistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvontaa rajanylityspaikkoja lukuun ottamatta. Rajavartiolaitos suorittaisi poliisin ohella itsenäisesti vesiliikenteen valvontaa koko merialueella. Rajavartiolaitoksen erityisosaamisen ja -kaluston käyttöä ja käyttövalmiutta terrorismintorjuntaan ja muihin erityistilanteisiin liittyvissä, poliisin johtavuudella olevissa operaatioissa lisättäisiin. Rajavartiolaitokselle mahdollistettaisiin osallistuminen myös vakavien ja laajojen rikosasioiden tutkintaan sen perustehtäviin liittyvillä ja sille sopivilla rikoksentorjunnan alueilla erityisesti yhteisiä tutkintaryhmiä apuna käyttäen. Lisäksi rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia erävalvonnassa, luonnonsuojelussa ja muinaismuistojen suojelussa lisättäisiin.

Hankkeen lähtökohtien tultua sovituksi asiasta tiedotettiin viipymättä sekä poliisin että rajavartiolaitoksen työntekijäjärjestöille ja rajavartiolaitoksen lähimmille yhteistyökumppaneille. Puolustusministeriön ja valtiovarainministeriön sekä Tullihallituksen ja Pääesikunnan edustajille järjestettiin rajavartiolaitoksen esikunnassa erityinen tiedotustilaisuus kesäkuussa 2003.

Uudistuksen lähtökohtien tultua sovituksi aloitettiin hankkeen perusvalmistelu. Työryhmässä päästiin alustavaan yksimielisyyteen pykäläluonnoksista joulukuussa 2003, jolloin luonnos jaettiin muun ohella rajavartiolaitoksen, poliisin, tullin ja puolustusvoimien työntekijäjärjestöille sekä mainituille viranomaisille. Joulukuussa 2003 sovittiin yhteistyötapaamisissa maa- ja metsätalousministeriön, opetusministeriön, ympäristöministeriön, Metsähallituksen ja Museoviraston kanssa alustavasti siitä, miten uudistuksen yhteydessä muutettaisiin mainittujen ministeriöiden ja muiden viranomaisten toimialaan kuuluvia säännöksiä.

5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Hallituksen esityksen luonnosta koskeva lausuntopyyntö lähetettiin lausunnonantajille 7 päivänä toukokuuta 2004. Lausunnot tuli antaa toukokuun 28 päivään mennessä.

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta: kauppa- ja teollisuusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, oikeusministeriö, opetusministeriö, puolustusministeriö, sisäasiainministeriön pelastusosasto, poliisiosasto ja ulkomaalaisosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, tasavallan presidentin kanslia, työministeriö, ulkoasiainministeriö, valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Ahvenanmaan poliisi, Ajoneuvohallintokeskus, Etelä-Suomen lääninhallitus, hätäkeskuslaitos, Ilmailulaitos, Itä-Suomen lääninhallitus, keskusrikospoliisi, liikkuva poliisi, Lapin lääninhallitus, Länsi-Suomen lääninhallitus, Maanpuolustuskorkeakoulu, Merenkulkulaitos, Metsähallitus, Museovirasto, Oulun lääninhallitus, Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisi-koulu, Poliisin tietohallintokeskus, Pääesikunta, Sotamuseo, Suomen merimuseo, Suomen ympäristökeskus, tietosuojavaltuutettu, Tullihallitus, suojelupoliisi, Ulkomaalaisvirasto, Valtakunnansyyttäjänvirasto, valtiokonttori, Viestintävirasto, Väestörekisterikeskus, vähemmistövaltuutettu, AKAVA ry, JUKO ry, Merivartioliitto MVL ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry, Pakolaisneuvonta ry, Palkansaajajärjestö Pardia, Poliisilakimiehet ry, Poliisi-, ulosotto-, syyttäjä- ja maistraattilakimiesten edunvalvontajärjestö PUSH ry, Päälystöliitto PL ry, Rajavartioliitto RvjaL ry, STTK ry, Suomen Ammatti-liittojen Keskusliitto SAK ry, Suomen Konepäälystöliitto SKL ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Nimismiesyhdistys ry, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry, Suomen Syyttäjähdistys ry, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry, Teollisuus ja Työnantajat TT, Tulliliitto ry, Upseeriliitto UL ry, Valtion ja Eri-tyispalvelujen Ammattiliitto VAL ry, Valtion toimihenkilöliitto VALTO ry sekä Valtion yhteisjärjestö VTY ry. Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta pyydettiin tammikuussa 2005 uusi lausunto esityksen käänneksen valmistuttua.

Kaikki pyydetty lausunnot eivät saapuneet määräpäivään mennessä, vaan erät hyvin keskeiset lausunnot saapuivat vasta kesäkuun 2004 lopussa.

Ehdotettua uudistusta pidettiin lausunnois-

sa yleensä perusteltuna ja luonnosta hyvin valmisteltuna. Valvonta-alueesta luopumista ei yleensä vastustettu. Sitä kannatti muun muassa valtionvarainministeriö. Tullihallitus keskittyi lausumissaan arvioimaan rikostutkintaa koskevien säännösten aiottua muutosta. Myös sisäasiainministeriön poliisiosasto kiinnitti huomiota eräisiin rikostutkintaa koskeviin säännöksiin. Syyskuussa tullihallituksen ja sisäasiainministeriön poliisiosastoin kanssa käydyissä neuvotteluissa saavutettiin kuitenkin yksimielisyys. Eräänä keskeisenä tekijänä oli saavutettu yhteinen näkemys siitä, mikä on rajavartiolaitoksen suorittaman esitutkinnan siirtämisvelvollisuus poliisille tai tullille. Sisäasiainministeriön poliisiosasto kiinnitti huomiota myös siihen, että henkilörekistereistä osa voitaisiin järjestää suoraan poliisin asianomaisia rekistereitä käyttämällä. Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettava laki on laadittu tuon kannan mukaisesti.

Oikeusministeriö kehotti lausunnossaan kiinnittämään erityistä huomiota ehdotettujen lakien systematiikkaan, selkeyteen, säännösten loogiseen ryhmittelyyn ja perusteluiden kokonaisvaltaisuuteen. Nämä näkökohdat on pyritty ottaman hallituksen esityksessä huomioon. Säännösten sijoittelu ja osaksi myös sisältö on muuttunut luonnokseen nähden jossakin määrin. Luonnos oli laadittu olettaen, että poliisilain muutosehdotuksesta käsilä olleet luonnokset tulisivat toteutumaan sellaisenaan. Oikeusministeriön lausunnon johdosta tuohon hallituksen esitykseen sisäasiainministeriön poliisiosastolla tehty muutokset on otettu huomioon tätä hallituksen esitystä laadittaessa.

Viestintävirasto kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että ehdotettua matkaviestimen anonyymien sijaintitiedon saamista (henkilötietojen käsittelystä rajavartiotoimessa annettavaa lakia koskevan luonnoksen 14 §:n 14 kohta) voitaisiin pitää televalvontana, mitä oikeutta rajavartiolaitokselle ei kuitenkaan ehdotettu annettavaksi. Samaan seikkaan kiinnitti huomiota myös Suomen poliisijärjestöjen liitto SPJL ry. Vaikka luonnoksessa oli televalvonnan sijasta kysymys sähköisen viestinnän tietosuojalaissa (516/2004) tarkoitetusta anonyymien paikkatiedon saamisesta, luonnoksessa olleesta ehdotuksesta luovuttiin, koska paikkatiedon käsittelyyn sitoutuva työ ei ilmeisesti vastaisi siitä saatavaa hyötyä. Rajavartiolaitokselle ehdotetaan kuitenkin oikeutta matkaviestimien sijainti-

tiedon esitutkinnassa saamiseen sen mukaan kuin pakkokeinolain 5 a luvun 3 a §:ssä säädetään.

Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnitti huomiota luonnoksessa rajavartiolaitokselle ehdotettuun oikeuteen saada eräitä rekisteritietoja maksutta. Samaan asiaan kiinnittivät huomiota myös nettobudjetoidut ajoneuvohallintokeskus ja väestörekisterikeskus. Valtionvarainministeriön alainen tullihallitus piti ehdotusta tältä osin kannatettavana. Tietojen saamisen maksuttomuus ehdotetaan järjestettäväksi samalla tavoin kuin poliisin osalta säädetään.

Valtioneuvoston kanslia kiinnitti lausunnossaan huomiota rajavartiolaitoksen esikunnan, rajavartiolaitoksen päällikön rajavartiolaitoksen apulaispäällikön ja sisäasiainministeriön väliseen suhteeseen sekä rajavartiolaitoksen virkamiehistä koskevaan siirtymisvelvollisuuteen. Ministeriön ja rajavartiolaitoksen suhdetta koskevaa perustelua on näiltä osin täsmennetty. Siirtymisvelvollisuus on lain tasolla säilytetty ennallaan. Rajavartiolaitoksen virkamiehet kuuluvat rajavartiolaitokseen, vaikka osa heistä suorittaakin sisäasiainministeriölle kuuluvia tehtäviä. Mahdolliset uudelleenjärjestelyt eivät rajavartiolaitoksessa olisi valtioneuvostosta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettuja muutoksia. Asiaa arvioitaessa on otettava huomioon, että henkilöt ovat rajavartiolaitoksen palvelukseen tullessaan tietoisia laissa säädetystä siirtymisvelvollisuudesta. Siirtymisvelvollisuudesta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston ministeriö asettui tukemaan alaistaan tullihallitusta sen kritisoidessa rajavartiolaitoksen rikostutkinnan osalta aiottuja muutoksia. Ministeriön mukaan luonnoksessa ehdotetut lait saattaisivat esitettyjen taloudellisten vaikutusten perusteella olla myös budjettilakeja. Ministeriö korosti sitä, että muutokset tuli toteuttaa määriteltyjen menokehysten asettamissa rajoissa. Tämä on otettu esityksessä huomioon. Hallituksen esityksessä on käsitelty ainoastaan tähän kokonaisuudistukseen liittyviä taloudellisia vaikutuksia.

Tietosuojavaluutettu kiinnitti henkilötietojen käsittelyn osalta huomiota erityisesti siihen, että tietojen saamisesta, käsittelystä ja luovuttamisesta säädettäessä olisi aina mainittava tarkoitus, jossa tietojenkäsittely on tarpeellista. Tarkastusoikeuden käyttäminen tulisi toteuttaa siten, että rajavartiolaitoksen toimipisteiden harvalukuisuus ei sitä rajoit-

taisi. Tarkastusoikeutta ei myöskään tulisi rajoittaa luonnoksessa ehdotetulla laajalla tavalla. Nämä ja tietosuojavaluutetun esittämät muut näkökohdat on pyritty ottamaan hallituksen esitystä laadittaessa huomioon.

Henkilökuntaa edustavien järjestöjen mukaan tulisi siirtymisvelvollisuutta lieventää vapaaehtoisjärjestelyitä käyttöön ottamalla. Paikkakunnanvaihdoksen aiheuttavasta siirrosta tulisi ilmoittaa kolmen kuukauden sijasta kuusi kuukautta aikaisemmin. Kelpoisuusvaatimuksista tulisi poistaa vaatimus elämäntapojen nuhteettomuudesta ja luotettavuudesta sisällöltään epämääräisenä. Sivutoimet samoin kuin käyttäytymisvelvollisuus vapaa-aikana tulisi jättää valtion virkamieslain säännösten varaan. Palvelukseen ilmoittautumisvelvollisuudesta ei tulisi säätää laissa. Ammattitaitoa ja kuntoa koskevia vaatimuksia pidettiin sinänsä hyväksyttävänä, mutta niiden ottamista lakiin pidettiin arveluttavana, koska ei ollut selvää, mitä velvoitteen laiminlyömisestä voisi aiheutua. Palvelussitoutumisaikoja pidettiin kohtuuttoman pitkinä. Säännös terveystietojen luovuttamisesta vastasi rajavartiolaitoksessa noudatettua käytäntöä. Asianmukaisempana pidettiin kuitenkin järjestelyä, jossa lääkäri ilmoittaisi tiedot rajavartiolaitoksen terveydenhoitohenkilökunnalle, joka saattaisi ne esimiesten tietoon. Upseeriliitto ry:n mielestä lääkärin tulisi omasta aloitteestaan ilmoittaa terveystiedon antamisesta myös sille, jonka terveydestä on kysymys. Tämä onkin otettu esityksen jatkovalmistelussa huomioon.

Suomen poliisijärjestöjen liitto SPJL ry. kiinnitti huomiota muun muassa siihen, ettei esitetyillä järjestelyillä tulisi vaikeuttaa poliisin voimavaravajeen korjaamista. Lisäksi liitto kiinnitti huomiota poliisivaltuuksia käyttävän henkilökunnan yhdenmukaisen koulutuksen tarpeeseen. Liiton mielestä rikostutkinta tulisi keskittää yhdelle viranomaiselle.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus on 21 päivänä tammikuuta 2005 antamassaan lausunnossa (K10/04/1/23) arvioinut, että esityksellä eräiltä osin laajennettaisiin rajavartiolaitoksen toimivaltaa maakunnan lainsäädäntövallan alaan kuuluvissa asioissa. Tämän vuoksi olisi aiheellista tarkastella kesäkuussa 2004 voimaantullutta tasavallan presidentin asetus rajavartiolaitoksen tehtävistä Ahvenanmaan maakunnassa uudelleen erityisesti lakiehdotuksen 21 ja 22 §:ssä tarkoitettujen poliisitehtävien, 32 ja 33 §:ssä tarkoitettujen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtävi-

en sekä 7 luvussa tarkoitettujen esitutkinta-tehtävien osalta. Maakunnan tulisi voida osallistua rajavartiolaitoslain 15 §:ssä tarkoitettuun rajatarkastusten palauttamista koskevaan päätöksentekoon. Sotilaallisesti järjestyneen rajavartiolaitoksen menettelyta-voista demilitarisoidulla Ahvenanmaalla tuli-si myös säätää tarkemmin.

Lausunnoissa esitetyt näkökohdat on pyrit-ty ottamaan huomioon hallituksen esitystä laadittaessa. Syyt lausunnoissa esitettyjen näkökohtien sivuuttamiseen ilmenevät lakiehdotusten yksityiskohtaisista perusteluista.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

6.1. Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys laiksi poliisilain muuttamisesta (HE 266/2004 vp). Tämä hallituksen esitys on py-ritty valmistelevaan yhdenmukaiseksi tuon hallituksen esityksen kanssa erityisesti toimi-valtuuksia ja virkasuhteita koskevan säänte-lyn osalta.

Eduskunnan käsiteltävänä on myös halli-tuksen esitys vankeusrangaistuksen täytän-töönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpa-noa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 263 /2004 vp). Esitys on pyritty ottamaan huomi-oon tätä esitystä laadittaessa siinä määrin kuin se on ollut mahdollista. Sama koskee sisäasiainministeriössä valmisteltavaa poliisin tiloissa säilytettäviä henkilöitä koskevaa lain-säädäntöhanketta (SM037:00/2001), jonka oli määrä tulla eduskuntakäsittelyyn samassa yhteydessä edellä mainitun hallituksen esi-tyksen kanssa. Kyseisessä hankkeessa on kuitenkin aloitettu uusi lausuntokierros ennen eduskuntakäsittelyä. Näiden lakien on tarkoi-tettu tulevan voimaan vuoden 2006 alusta. Oikeusministeriössä on vireillä vankien kul-jetusta koskevan lainsäädännön uudistamista koskeva hanke. Tässä hallituksen esityksessä tarkoitettavat uudistukset on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 2005 heinäkuussa. Rajavar-tiolakiin olisi siten otettava välttämättömät säännökset vapautensa menettäneiden henki-lön kohtelusta ja kuljettamisesta oikeusminis-teriön ja sisäasiainministeriön valmistelevan kokonaisuudistuksen eduskuntakäsittelystä riippumatta.

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on kolmen eri Suomen vierai-

lunsa tarkastuskertomuksissa korostanut, että tutkintavankien säilyttämistä poliisin tiloissa tulisi vähentää ja että heidät tulisi mahdolli-simman pian ja siirtää vankeinhoitolaitoksen tiloihin. CPT:n suosituksen perusteena on pe-riaate siitä, että sama viranomainen ei saisi olla vastuussa vapautensa menettäneen hen-kilön säilyttämisestä ja rikoksen esitutkinnas-ta tällaiseen järjestelyyn liittyvän harkinta-vallan väärinkäytön mahdollisuuden vuoksi. Samasta syystä vapautensa menettäneen hen-kilön kohtelusta ja päiväjärjestyksestä päät-tämisen ei tulisi olla esitutkintaa suorittavan virkamiehen päätösvallassa. Kun vapautensa rajavartiolaitoksen esitutkintatoimenpiteiden vuoksi menettänyt henkilö sijoitettaisiin jäl-jempänä esitetyin tavoin poliisin säilytysti-loihin, ei sama viranomainen olisi vastuussa vapautensa menettäneen henkilön säilyttämi-sestä ja rikoksen esitutkinnasta.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys laiksi majoitus- ja ravitsemistoinin-nasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 138/2004 vp). Mainitun esityksen mu-kaan myös rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada matkustajatietoja rajavalvontaa, raja-tarkastusten suorittamista sekä rajavartioli-aitokseksi laissa säädetyn muun tehtävän suo-rittamista varten, mikä on otettu huomioon tässä esityksessä olevaa henkilötietojen käsit-telyä rajavartiolaitoksessa koskevaa lakiehdotusta laadittaessa.

Hallituksen esityksessä aserikoksia kos-vien säännösten uudistamiseksi (HE 113/2004 vp.) ehdotetaan, että rikoslakiin koottaisiin nykyisin ampuma-ase- ja järjes-tyslain aseita koskevat vankeusuhkaiset ran-gaistussäännökset. Ampuma-aselakiin ehdo-tetaan otettavaksi säännökset poliisin oikeu-desta tietyin edellytyksin hävittää ampuma-aselaissa tarkoitettavat arvokkaita vähäiset aseet, kaasusumuttimet, patruunat tai erityisen vaaralliset amukset. Vastaava muita aseita koskeva hävittämissäännös jäisi järjestysla-kiin. Ehdotukseen sisältyy rikoslain 2 a luvun 9 §:ää koskeva muutosehdotus.

Eduskunnassa on vireillä myös lakialoite (LA 134/2004 vp.) vesiliikennelain ja rikos-lain 2 a luvun 9 §:n muuttamisesta. Muutok-sen myötä rikesakko olisi yksi mahdollinen seuraamus eräissä vähäisissä vesiliikenne-lain, vesiliikenneasetuksen (124/1997) tai veneliikenneasetuksen (152/1969) säännös-ten rikkomistapauksissa. Rikesakko olisi mahdollinen seuraamus erikseen mainituissa rikkomuksissa. Rikoslain 2 a luvun 9 §:ssä

mainittaisiin vesiliikenteen säännöt, joista rikesakko olisi mahdollinen.

6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Esitys on yhdenmukainen Euroopan unionin rajavalvonnan järjestelyitä koskevien viireillä olevien uudistusten kanssa. Ulkorajavalvonnassa nähtävissä olevat muutokset liittyvät lähinnä päätöksenteon tehostamiseen. Perustuslailliseen sopimukseen ei sisälly säännöksiä, jotka heikentäisivät kansallisten viranomaisten vastuuta rajavalvonnasta.

Komissio on ehdottanut (13439/04 FRONT 178 COMIX 612) Schengenin säännöstöön kuuluvien normien siirtämistä neuvoston asetuksen tasoiseksi. Asiaa koskee valtioneuvoston kirjelmä komission ehdotuksesta Euroopan unionin neuvoston asetukseksi henkilöiden toimesta tapahtuvaa rajojen ylittämistä koskevasta yhteisön säännöstöstä (U 70/2004). Schengenin säännöstön yhteisessä käsikirjassa (Common Manual) annetaan yksityiskohtaisia määräyksiä ja ohjeita rajatarkastusten ja -valvonnan suorittamiseksi rajanylityspaikoilla sekä niiden välisellä ulkorajalla. Osa yhteisen käsikirjan sisällöstä on

luonteeltaan puhtaasti informatiivista. Komissio pyrkii ehdotuksellaan yhtenäistämään säädösperustaa. Oikeusperustan yhtenäistämisen lisäksi komissio esittää myös sisällöllistä uudistamista, eli tarpeettomien osien poistamista ja uusien, neuvostossa tai sen alaisissa työryhmissä hyväksytyjen tai keskusteltujen osien, esimerkiksi niin sanottujen parhaiden käytänteiden, mukaan ottamista.

Asetusehdotuksen mukaan sisärajoilla tehtävien tarkastusten palauttamiseen liittyvistä menettelytavoista ja päätöksentekoprosessista säädettäisiin huomattavasti nykyistä yksityiskohtaisemmin. Kukin jäsenvaltio suorittaisi kuitenkin Euroopan unionin kansalaisten tarkastamisen kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Asetusehdotuksessa ei ole yksityiskohtaisia säännöksiä siitä, tehdäänkö EU-kansalaisten osalta esimerkiksi rekisterikyselyitä yksinomaan rajanylitysaikkeen perusteella eikä siitä, millä edellytyksillä heille voidaan tehdä perusteellinen tarkastus taikka siitä, mitä toimenpiteitä perusteelliseen tarkastukseen EU-kansalaisten kyseessä ollessa sisältyy. Kansallista normistoa sovelletaan, jollei Suomea sitovasta Euroopan unionin lainsäädännöstä taikka kansainvälisestä sopimuksesta tai sen nojalla annetusta sitovasta säännöksestä muuta johdu. Ehdotuksella ei siten olisi vaikutuksia tämän hallituksen esityksen käsittelyyn.

Euroopan unionissa on hyväksytty neuvoston direktiivi liikenteenharjoittajien velvollisuudesta toimittaa tietoja matkustajista (2004/82/EY). Direktiivi liittyy laittomien maahantulovirtojen hallintaan. Sen mukaan liikenteenharjoittajille asetettaisiin velvollisuus toimittaa rajatarkastuksista vastaaville viranomaisille tiedot kuljetettavista henkilöistä lentokoneeseen noustaessa. Liikenteenharjoittajien tulisi toimittaa rajatarkastusviranomaisille tiedot ulkomaalaisista, jotka ne ovat kuljettaneet jäsenvaltioiden alueelle, ja jotka eivät matkalippuun merkittynä päivänä ole palanneet lähtömaahan tai jotka eivät ole jatkaneet matkaa kolmanteen maahan. Tietoihin olisi sisällytettävä käytetyn matkustusasiakirjan numero ja tyyppi, kansalaisuus, koko nimi, syntymäaika, rajanylitys-

paikka, jonka kautta henkilö saapuu jäsenvaltioiden alueelle, kuljetuksen koodi, kuljetuksen lähtö- ja saapumisaika, asianomaisella kuljetuksella kuljetettujen henkilöiden kokonaismäärä ja alkuperäinen lähtöpaikka. Jäsenvaltioiden on toteutettava direktiivin nou-

dattamisen edellyttämät toimenpiteet viimeistään 5 päivänä syyskuuta 2006. Esityksellä pantaisiin mainittu direktiivi osaltaan täytäntöön.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Rajavartiolaitoksen hallintolakia sovellettaisiin hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämiseen sekä palvelussuhteeseen rajavartiolaitoksessa. Rajavartiolaitoksen hallintolaissa säädettäisiin myös rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista. Rajavartiolaitaissa säädettäisiin valtakunnanrajan ylittämisestä ja sen valvonnasta sekä rajavartiolaitokselle ja rajavartiomiehelle kuuluvista tehtävistä ja toimivaltuuksista. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitoksen tehtävissä säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

2 §. *Rajajoukot.* Rajajoukoilla tarkoitettaisiin rajavartiolaitoksen hallintolaissa samaa kuin rajavartiolaitaissakin, eli niitä rajavartiolaitoksen virkamiehiä ja rajavartiolaitoksessa asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun mukaan asepalvelusta suorittavia henkilöitä, jotka voidaan valtakunnan puolustusta tehostettaessa liittää puolustusvoimiin. Puolustusvoimiin liittämisestä voitaisiin rajavartiolaitain 25 §:n mukaan säätää tasavallan presidentin asetuksella, kuten nykyisinkin. Rajajoukkojen määritelmä poikkeaisi LRVL:n 2 §:n 7 kohdasta kuitenkin siinä, että rajajoukkoihin voisi kuulua muitakin kuin puolustusvalmiutta koskevissa suunnitelmissa ennakolta määritellyjä joukkoja.

Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin ei esitetä muutoksia. Rajavartiolaitos osallistuisi valtakunnan puolustamiseen ja antaisi sotilaskoulutusta henkilökunnalleen sekä rajavartiolaitoksessa asepalvelusta suorittaville henkilöille. Se ylläpitäisi ja kehittäisi puolustusvalmiutta yhdessä puolustusvoimien kanssa.

2 luku. Rajavartiolaitoksen hallinto ja henkilöstö sekä sen virkamiestä koskevat erityiset oikeudet ja velvollisuudet

3 §. *Rajavartiolaitos, päällikkö ja hallintoyksiköt.* Pykälässä säädettäisiin rajavartiolaitoksen asemasta valtionhallinnossa ja rajavartiolaitoksen toimielimistä. Rajavartiolaitos kuuluisi valtion keskushallintoon sisäasiainministeriön alaisuudessa kuten nykyisinkin. Tämä järjestely sitoisi sotilaallisesti järjestetyn rajavartiolaitoksen parlamentaarisen kontrollin piiriin. Järjestely vastaisi perustuslain 119 §:ää, jossa säädetään, että valtion keskushallintoon voi kuulua valtioneuvoston ja ministeriöiden lisäksi virastoja, laitoksia ja muita toimielimiä.

Rajavartiolaitoksen toimielimiä olisivat hallintoyksiköt ja niistä erillinen rajavartiolaitoksen päällikkö. LRVL:ssa käytetään hallintoyksikön käsitettä, vaikka laissa ei ole tarkemmin säädetty, mitä osia rajavartiolaitoksesta on pidettävä itsenäisinä hallintoyksikköinä. Rajavartiolaitoksen hallintolain mukaan rajavartiolaitoksen hallintoyksiköitä olisivat rajavartiolaitoksen esikunta, raja- ja merivartiokoulu, vartiolentolaivue sekä rajavartiostot ja merivartiostot.

Rajavartiolaitoksen esikunta säilyttäisi asemansa rajavartiolaitoksen johtoesikuntana. Muut hallintoyksiköt säilyisivät sen alaisina. Rajavartiolaitoksen esikuntaa johtaisi rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö ja muuta hallintoyksikköä hallintoyksikön päällikkö. Rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö toimisi rajavartiolaitoksen päällikön sijaisena tämän ollessa estyneenä.

Rajavartiolaitoksessa on sotilaallisen järjestyksen mukainen linjaorganisaatio. Ylintä valtaa käyttää rajavartiolaitoksen päällikkö. Hänen apunaan on rajavartiolaitoksen johtoesikuntana toimiva rajavartiolaitoksen esikunta, jota johtaa rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö. Rajavartiolaitoksen muut hallintoyksiköt toimivat rajavartiolaitoksen päällikön ja rajavartiolaitoksen esikunnan alaisuudessa. Tällaisia hallintoyksiköitä ovat rajavartiostot,

merivartiostot, vartiolentolaivue sekä raja- ja merivartiokoulu. Jokaisessa rajavartiostossa ja merivartiostossa on päällikkö (rajavartioston tai merivartioston komentaja) Vartiolentolaivueessa on niin ikään päällikkö. Raja- ja merivartiokoulun päällikkönä on koulun johtaja. Vartioston päällikön apuna on rajavartioston tai merivartioston esikunta. Rajavartiosto jakautuu rajavartioalueisiin ja merivartiosto merivartioalueisiin. Rajavartioalueella ja merivartioalueella on päällikkö (aluepäällikkö). Suomenlahden merivartiostossa on lisäksi rajatarkastusosasto, joka vastaa rajatarkastusten järjestämisestä pääkaupunkiseudun lentokentillä ja satamissa sekä Helsinkiin saapuvassa kansainvälisessä rautatieliikenteessä. Merivartiostoissa toimii myös vartiolaivoja, jotka partioivat koko merialueella.

Hallintoyksiköiden toimialueiden rajat tulevat määriteltäväksi uudelleen, kun valvonta-alueesta luovutaan. Hallintoyksiköiden toimialueiden rajoista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Raja ja merivartiostojen lukumäärä jäisi myös valtioneuvoston asetuksella säädettäväksi. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin lisäksi rajoista, joissa rajavartiolaitoksen päällikkö voisi määrätä rajavartiolaitoksen esikunnan ja rajavartiolaitoksen hallintoyksiköiden kokoonpanosta sekä rajavartiolaitoksen johtosuhteista. Esitetyt säännökset disivat nykyisiä täsmällisempiä, mutta eivät poikkeaisi niistä.

4 §. *Rajavartiioviranomaiset.* Rajavartiioviranomaisista säädetään LRVL:n 3 §:ssä. Käsitettä käytetään myös muualla lainsäädännössä, muun muassa asevelvollisuuslaissa, aluevalvontalaissa, tullilaissa, alusjätelaissa, ajoneuvoverolaissa, polttoainemaksusta annetussa laissa (1280/2003), viestintämarkkinoihin liittyvästä varautumisvelvollisuudesta ja viranomaistiedotteiden välittämisvelvollisuudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (838/2003), Suomen talousvyöhykkeestä annetussa laissa, ympäristönsuojelulaissa, kalastuslaissa, merilain meriselitystä koskevien säännösten soveltamisesta annetussa asetuksessa (321/1967) ja henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa.

Rajavartiioviranomaisen käsite viittaa rajavartiolaitokseen samalla tavoin kuin poliisiviranomaisen käsite viittaa poliisiin ja tulliviranomaisen käsite tullilaitokseen. Rajavartiioviranomaisen käsite ehdotetaan säilytettäväksi. Säännöksissä osoitettaisiin toimivaltaa toisaalta valtakunnallisille, toisaalta alueelli-

sille ja paikallisille rajavartioviranomaisille. Rajavartiolaitoksen päällikkö ja rajavartiolaitoksen esikunta olisivat valtakunnallisia rajavartioviranomaisia. Rajavartiostot ja merivartiostot sekä niiden komentajat olisivat alueellisia rajavartioviranomaisia. Raja- ja merivartiokoulu sekä vartiolentolaivue olisivat alueelliseen jaotukseen kuulumattomia rajavartioviranomaisia. Muut kuin edellä mainitut rajavartiolaitoksen yksiköt olisivat paikallisia rajavartioviranomaisia.

LRVL:n 3 §:n 3 momentissa säädetään nykyisin, että rajavartiolaitoksen virkamiehet ovat henkilöviranomaisina rajavartioviranomaisia. Rajavartiolaitoksen virkamiehet käyttävät rajavartioviranomaiselle kuuluvaa toimivaltaa. LRVL:n 3 §:n 3 momentissa mainittu henkilöviranomaisen käsite on tarpeeton. Rajavartioviranomaiset käsittelevät ja ratkaisevat rajavartiolaitokselle kuuluvia asioita. Rajavartiolaitoksen hallintolain 4 §:n 3 momentissa säädettäisiin, että rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus ottaa ratkaistavakseen muun rajavartioviranomaisen ratkaistavaksi säädetty asia. Säännös olisi yhdenmukainen sen kanssa, mitä LRVL:n 3 §:n 1 momentissa säädetään.

5 §. *Sisäasiainministeriön tehtävät rajavartiolaitoksessa.* Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n mukaan rajavartiolaitoksen päällikkö toimii ministerin apuna rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvissa asioissa sisäasiainministeriössä. Saman pykälän mukaan rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus esittelystä ratkaista rajavartiolaitosta ja sen toimialaa koskevat sisäasiainministeriön päätettäväksi säädetyt, muut kuin periaatteellisesti tärkeät ja laajakantoiset hallintoasiat, jollei toisin säädetä. Säännökset säilyisivät pääosin ennallaan mutta ne siirrettäisiin asetuksen tasolta lakiin. Rajavartiolaitoksen päällikkö pitäisi sisäasiainministerin tietoisena rajavartiolaitosta koskevista asioista ja osallistuisi rajavartiolaitosta koskevien asioiden käsittelyyn sisäasiainministeriössä.

Rajavartiolaitoksen päällikön ratkaisuvallan ulkopuolelle jätettäisiin yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti merkittävät sisäasiainministeriössä ratkaistavat hallintoasiat. Nykyisin rajavartiolaitoksen päällikön itsenäisen ratkaisuvallan ulkopuolella ovat vain sellaiset sisäasiainministeriössä ratkaistavat hallintoasiat, jotka ovat sekä yhteiskunnallisesti että taloudellisesti merkittäviä. Muutos tarkoittaisi säännöksen yhdenmukaistamista valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 15

§:n kanssa.

Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan johtoesikuntana toimiva rajavartiolaitoksen esikunta olisi samalla sisäasiainministeriön rajavartio-osasto. Esikuntaa johtava rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö olisi samalla sisäasiainministeriön rajavartio-osaston osastopäällikkö. Järjestely vastaisi nykyisiä säännöksiä ja olisi pääosin yhdenmukainen poliisijohtoa koskevan järjestelyn kanssa.

Valtioneuvoston ohjesäännön 45 §:n mukaan kansliapäällikkö johtaa ja valvoo ministeriön toimintaa sekä siinä tarkoituksessa muun muassa huolehtii lainsäädännön valmistelun laadusta, vastaa ministeriön hallinnonalan tavoitteiden valmistelusta ja toteutumisen seurannasta sekä virkamiesvalmistelun yhteensovittamisesta. Kansliapäällikkö ohjaa myös rajavartio-osaston toimintaa valtioneuvoston ohjesäännön sekä soveltuvin osin rajavartio-osastolla noudatettavan sisäasiainministeriön työjärjestyksen (769/2003) antamin valtuuksin. Hän toimii sisäasiainministeriön työjärjestyksen 23 §:n mukaan ministerien lähimpänä apuna.

Sisäasiainministeriön työjärjestyksen mukaan ministerien apuna toimii myös ministeriön johtoryhmä. Johtoryhmä käsittelee hallinnonalan ja ministeriön toimintaan keskeisesti vaikuttavat yhteiskuntapoliittiset linjat sekä toimintaa suuntaavat tulossuunnitelmat ja niiden toteuttamisen edellyttämät voimavarakehykset. Johtoryhmä arvioi myös toiminnan tuloksellisuutta tulossuunnittelun pohjaksi sekä käsittelee ja sovittaa yhteen muut laajakantoiset ja periaatteellisesti tärkeät asiat. Johtoryhmään kuuluvat ministerit, kansliapäällikkö, osastojen päälliköt, ministerien erityisavustajat ja yksi henkilöstön edustaja. Työjärjestyksestä ollaan muuttamassa siten, että johtoryhmään kuuluisi rajavartiolaitoksen päällikkö. Johtoryhmässä käsiteltävien asioiden valmistelua ja yhteensovittamista sekä ministeriön sisäisen toimivuuden edistämistä varten on kansliapäällikön apuna esikunta, johon kuuluvat kansliapäällikön määräämät virkamiehet. Ministeriön osastopäälliköt käsittelevät kansliapäällikön johtamassa osastopäällikkökokouksessa kaikkia osastoja koskevia ajankohtaisia asioita.

Rajavartiolaitoksen päällikön tehtävä erotettiin rajavartio-osaston osastopäällikön tehtävistä 1990 luvulla. Rajavartiolaitoksesta annetun asetuksen muutoksella (884/1990) rajavartiolaitoksen päälliköstä tuli rajavartio-osastoon kuulumaton ministeriön virkamies.

Hänen tehtävänään säilyi ministerin avustaminen sisäasiainministeriössä. Rajavartiolaityöksen apulaispäälliköstä tuli tuolloin ministeriön rajavartio-osaston päällikkö. Järjestelyllä pyrittiin siihen, että rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö huolehtisi rajavartiolaitoksen esikunnassa ministeriön osastona käsiteltävien rutiinitehtävien suorittamisesta ja rajavartiolaitoksen päällikkö voisi keskittyä sisäasiainministerin apuna toimivien johtoryhmien työskentelyyn. Muutoksen ei arvioitu aiheuttavan toimivaltaristiriitaa ministerin, kansliapäällikön, rajavartiolaitoksen päällikön tai rajavartiolaityöksen apulaispäällikön välille.

Rajavartiolaitoksen päällikkö osallistuu muun muassa turvallisuus- ja puolustusasiain komitean työskentelyyn. Komitea avustaa puolustusministeriötä sekä ulko- ja turvallisuuspoliittista ministerivaliokuntaa kokonaismaanpuolustusta koskevissa asioissa. Komiteaa johtaa puolustusministeriön kansliapäällikkö ja siihen kuuluvat kansliapäälliköt tasavallan presidentin kansliasta, ulkoasiainministeriöstä, sisäasiainministeriöstä, valtiovarainministeriöstä, liikenne- ja viestintäministeriöstä ja kauppa- ja teollisuusministeriöstä sekä valtioneuvoston kanslian valtiosihteerin, pääesikunnan päällikkö, pääesikunnan operaatiopäällikkö sekä rajavartiolaitoksen päällikkö. Komiteasta säädetään turvallisuus- ja puolustusasiain komiteasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (288/2003).

Rajavartiolaitoksen päällikkö osallistuu myös sisäasiainministeriön turvallisuusasiain johtoryhmän työskentelyyn. Johtoryhmä käsittelee yleisen järjestyksen ja turvallisuuden toimintalinjoja sekä tulossuunnittelua ja arvioi toiminnan tuloksellisuutta. Se sovittaa yhteen usean osaston toimialaan kuuluvat turvallisuutta koskevat asiat. Johtoryhmä johtaa sisäministeriä ja siihen kuuluvat rajavartiolaityöksen päällikön lisäksi kansliapäällikkö sekä poliisiosaston, pelastusosaston ja ulkomailaisosaston osastopäälliköt, ministeriön kansainvälisten turvallisuusasioiden ryhmän päällikkö sekä keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin päälliköt. Johtoryhmästä säädetään sisäasiainministeriön työjärjestyksessä.

Valtioneuvostolle kuuluvat asiat ratkaistaan valtioneuvoston yleisistunnossa tai ministeriössä. Yleisistunnon esittelijöinä voivat toimia tasavallan presidentin nimittämät ministeriön virkamiehet. Rajavartiolaitoksen päälliköllä ja apulaispäälliköllä on siten kelppoisuus toimia yleisistunnon esittelijöinä.

Valtioneuvoston ohjesäännön 35 §:n mukaan heillä on samalla esittelijän kelpoisuus myös ministeriössä. Valtioneuvostosta annetun lain 15 §:n mukaan ministeri ratkaisee toimialaansa kuuluvat asiat lain 25 §:n mukaan esittelystä. Ministeriössä päätettäviä, muita kuin yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti merkittäviä asioita voidaan kuitenkin antaa ministeriön esittelijöinä toimivien virkamiesten ratkaistaviksi.

Rajavartiolaitoksen ohjaaminen on osoittautunut taloudellisesti ja tehokkaasti järjestetyksi, eikä sen muuttamista pidetä ajankohittaisena. Ministeriöiden johtamisrakennetta on vahvistettu lailla valtioneuvostosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta (1187/2004) ja lailla valtion virkamieslain 5 §:n muuttamisesta (1188/2004) joulukuun 2004 alusta siten, että ministerien tueksi voidaan tarvittaessa nimittää valtiosihteerejä. Valtiosihteerien tarve arvioidaan kunkin hallituksen muodostamisen yhteydessä. Ministerin henkilökohtaisen luottamuksen varassa toimiva valtiosihteeri nimitetään ministerin toimikaudeksi. Valtiosihteeri toimii ministerin apuna poliittiseen ohjaukseen ja asioiden valmisteluun liittyvissä tehtävissä. Hän avustaa ja edustaa ministeriä tämän ohjeiden mukaan poliittisten linjausten muodostamisessa, ministeriöiden välisessä koordinoinnissa ja kantojen yhteensovittamisessa, hallitusohjelman toimeenpanossa ministerin toimialalla sekä EU-asioiden ja kansainvälisten tehtävien hoitamisessa. Valtiosihteeri toimii ministeriön johdossa esikunta-asemassa. Tämäkään muutos ei aiheuta tarvetta muuttaa rajavartiolaitosta koskevaa edellä kerrottua järjestelyä. Rajavartiolaitoksen päällikkö avustaa myös valtiosihteeriä rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvissa asioissa sisäasiainministeriössä. Jos kansliapäällikön ja rajavartiolaitoksen johdon välille syntyisi sovittamattomia erimielisyyksiä, asian ratkaisisi viime kädessä ministeriön päällikkönä toimiva sisäministeri. Kansliapäällikkö ei voisi antaa varoitusta tasavallan presidentin nimittämille ministeriöön kuuluville virkamiehille.

6 §. *Rajavartiolaitoksen sisäinen järjestys ja sotilaskäskyasiat.* Rajavartiolaitoksen sisäinen järjestys säilyisi sotilaallisena. Sotilasvirassa palveleva virkamies esittelisi rajavartiolaitoksen päällikön tai muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian ja varmentaisi sotilasesimiehen siitä tekemän päätöksen kuten nykyisinkin.

Sotilaskäskyillä johdetaan sotilasyksikköä

ja päätetään esimerkiksi sotilaiden nimityksistä ja sotilasarvossa ylentämisestä. Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiat koskevat muun muassa rajajoukkojen puolustusvalmiutta, sotilaallista yhteistoimintaa puolustusvoimien kanssa, sotilaallisten toimenpiteiden valmistelua ja toteuttamista, sotilaskoulutusta sekä sotilaallista järjestystä ja varuskuntapalvelusta.

7 §. *Tasavallan presidentin päätöksenteko rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa.* Rajavartiolaitoksen hallintolain 7 §:n 1 momenttiin otettaisiin LRVL:n 48 a §:n 1 ja 2 momenttia vastaava säännös, jonka mukaan tasavallan presidentti päättäisi rajajoukkojen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista sekä muista rajavartiolaitoksen sotilaallisista maanpuolustustehtäviä koskevista laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista. Presidentti päättäisi sotilaskäskyasiana myös rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön ylentämisestä upseerin, erikoisupseerin ja opistoupseerin sotilasarvoon. Hän voisi ottaa päätettäväkseen rajavartiolaitoksen päällikön tai muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian. Rajavartiolaitoksen hallintolain 7 §:n 2 ja 3 momentissa puolestaan säädettäisiin LRVL:n 48 b §:n 1 ja 2 momenttia vastaavalla tavalla, että tasavallan presidentti tekisi päätökset rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa sisäasiainministerin esittelystä valtioneuvoston ulkopuolella. Päätökset varmentaisi sisäasiainministeri. Pääministerillä olisi oikeus olla läsnä sekä lausua käsityksensä siitä.

Laajakantoisten ja periaatteellisesti merkittävien sotilaskäskyasioiden käsitteleminen valtioneuvoston istunnossa voi osoittautua tarpeelliseksi. Sen vuoksi säädettäisiin, että tasavallan presidentti voisi omasta aloitteestaan tai sisäasiainministerin esityksestä siirtää sotilaskäskyasian valtioneuvoston istunnossa ratkaistavakseen samalla tavoin kuin nykyisinkin.

8 §. *Rajavartiolaitoksen päällikön päätöksenteko sotilaskäskyasioissa.* Rajavartiolaitoksen hallintolain 8 §:ssä säädettäisiin rajavartiolaitoksen päällikölle nykyistä vastaava oikeus ratkaista muut, kuin tasavallan presidentin päätettävät rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiat. Sotilasesimiehille säädettäisiin oikeus ottaa päätettäväkseen alaisensa ratkaistavaksi osoitettu sotilaskäskyasia, kuten nykyisin LRVL:n 48 a §:ssä säädetään. Rajavartiolaitoksen päälliköllä säilytettäisiin vel-

vollisuus tiedottaa sotilasesimiesten toimivaltaan kuuluvista merkittävistä sotilaskäskyasioista presidentille ja sisäasiainministerille. Rajavartiolaitoksen päällikön ja hänen alaisensa sotilasesimiesten välisestä toimivallanjaosta sotilaskäskyasioissa sekä sotilaskäskyasioiden käsittelyjärjestyksestä rajavartiolaitoksessa säädettäisiin tasavallan presidentin asetuksella, kuten nykyisinkin.

9 §. *Rajavartiolaitoksen virat.* Pykälässä säädettäisiin LRVL:n 49 §:n mukaisesti, että, rajavartiolaitoksessa voi olla upseerin, erikoisupseerin, opistoupseerin, merivartijan ja rajavartijan sotilasvirkoja. Ehdotetussa säännöksessä ilmaistaisiin tyhjentävästi ne sotilasvirat, joissa palvelevat virkamiehet olisivat sotilasrikossäännösten alaisia. Näissä viroissa palvelevien eläke-etuuksien perusteet poikkeavat eräiltä osin eläke-etuuksien yleisistä perusteista. Ehdotettu sotilasvirkojen virkaryhmiä koskeva luettelo vastaisi valtion eläkelaisissa (280/1966) tarkoitettuja sotilasvirkoja, joissa palvelevalla on oikeus saada eläke erityisin perustein. Sotilasvirkojen virkaryhmiä koskevan luettelon jälkeen ehdotetaan informatiivisessa mielessä todettavaksi, että rajavartiolaitoksessa voi olla myös muita virkoja sekä määräaikaisessa virkasuhteessa tai työsopimussuhteessa olevaa henkilökuntaa.

Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:n 1 momentin mukaan upseerin sotilasvirkoja ovat rajavartiolaitoksen päällikön, rajavartiolaitoksen apulaispäällikön, kenraalimajurin ja kontra-amiraalin, everstin ja kommodorin, esipuseerin ja nuoremman upseerin virat. Erikoisupseerin sotilasvirkoja ovat puolestaan sotilasinsinöörin, sotilasyliteknikon ja sotilasteknikon virat. Opistoupseerin sotilasvirkoja ovat vanhemman ja nuoremman opistoupseerin virat. Merivartijan ja rajavartijan sotilasvirkoja ovat vanhemman merivartijan virat, vanhemman ja nuoremman rajavartijan virat sekä ylimerivartijan ja ylijaravartijan virat.

Rajavartiolaitoksesta annetun asetuksen 22 §:n mukaan siviilivirkoja ovat oikeudellisen osaston osastopäällikkönä toimivan lainsäädäntöneuvoksen virka, hallinnollisen toimiston toimistopäällikön virka, hankintapäällikön virka ja ylitarkastajan virka, insinöörin virka, lentoteknisen johtajan virka, talouspäällikön virka, yli-insinöörin virka, ylilääkärin virka. Tämän lisäksi rajavartiolaitoksessa voi olla myös muita siviilivirkoja.

Rajavartiolaitoksen päällikön, rajavartiolai-

toksen apulaispäällikön sekä kenraalimajurin ja kontra-amiraalin viran perustamisesta, muuttamisesta ja lakkauttamisesta säädetään rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:n 2 momentin mukaan erikseen. Valtion virkamieslain 4 §:n mukaan rajavartiolaitoksen päällikön ja apulaispäällikön sekä rajavartiolaitoksen kenraalimajurin ja kontra-amiraalin virkaa ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty.

Rajavartiolaitoksesta annetun asetuksen 16 §:n 3 momentin mukaan rajavartiolaitoksen päällikkö päättää muiden kuin rajavartiolaitoksen päällikön, rajavartiolaitoksen apulaispäällikön sekä kenraalimajurin ja kontra-amiraalin viran perustamisesta, muuttamisesta ja lakkauttamisesta. Rajavartiolaitoksen päällikkö päättää myös virkojen sijoittamisesta hallintoyksiköihin lukuun ottamatta edellä mainittuja virkoja sekä oikeudellisen osaston osastopäällikkönä toimivan lainsäädäntöneuvoksen virkaa ja hallinnollisen toimiston toimistopäällikön virkaa. Rajavartiolaitoksen päällikkö määrää myös edellytyksistä, joilla henkilö voidaan nimittää rajavartiolaitoksen palvelukseen virkamieheksi määräaikaiseen virkasuhteeseen.

Uudistuksessa säilytettäisiin virkoja koskeva sääntely ennallaan siten, että virkojen pääajit mainittaisiin laissa ja viroista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Siviiliviran käsitteestä luovuttaisiin, koska käsite viittaa vastakohtana olevaan sotilasviran käsitteeseen ja sotilaallisiin tehtäviin, joita rajavartiolaitoksessa on puolustusvoimiin verrattuna vähän. Muu muassa osa rajavartiomiehistä palvelee muussa kuin sotilasvirassa.

Pykälään otettaisiin myös säännös, jonka mukaan rajavartiolaitoksen päällikön oikeudesta perustaa, muuttaa ja lakkauttaa rajavartiolaitoksen virkoja samoin kuin sijoittaa ja siirtää virkoja rajavartiolaitoksessa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella kuten nykyisinkin. Muualla lainsäädännössä olevat rajoitukset tulevat kuitenkin otettavaksi huomioon rajavartiolaitoksen päällikön oikeuksia koskevaa asetusta annettaessa.

10 §. *Rajavartiolaitoksen virkojen yleiset kelpoisuusvaatimukset.* Rajavartiolaitoksen virkaan nimitettävältä vaadittaisiin, että hän on Suomen kansalainen ja täyttää valtion virkamieslain 6 ja 8 §:ssä säädetyt valtion viran yleiset kelpoisuusvaatimukset. Lisäksi hänen

tulisi olla elämäntavoiltaan nuhteeton ja luotettava. Sotilasvirkaan nimitettävältä vaadittaisiin, että hän on suorittanut Suomen puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa joko asevelvollisuuden aseellisessa palveluksessa tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen, ja että hän on terveydeltään ja ruumiilliselta kunnoltaan virkaan sopiva. Vaatimus asevelvollisuuden suorittamisesta, ei koskisi henkilöä, joka Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:n 1 momentin nojalla saisi palvelua luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Vaatimus naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisesta ei koskisi henkilöä, jolla on Ahvenanmaan kotiseutu-oikeus.

Yleisistä nimitysperusteista säädetään perustuslaissa. Ehdotetut virkojen yleiset kelpoisuusvaatimukset olisivat yhdenmukaisia rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 17 §:n kanssa. Rajavartiolaitoksen tehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta on välttämätöntä, että sen henkilöstö on luotettavaa ja tehtäviinsä sopivaa. Rajavartiolaitomies ei virassa tai yksityiselämässään saa menetellä tavalla, joka on omiaan vaarantamaan luottamusta rajavartiolaitokselle kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen. Tämän vuoksi rajavartiolaitoksen virkaan nimitettävältä vaadittaisiin nuhteettomuutta ja luotettavuutta. Rikoksiin syylistymistä voitaisiin lähtökohtaisesti pitää esteenä virkaan nimittämiseksi. Vähäisiin rikkomuksiin syylistymistä ei sen sijaan voitaisi yksin pitää nimityksen esteenä, jos hakija muutoin olisi elämäntavoiltaan nuhteeton ja hakemaansa tehtävään sopiva. Päihderiippuvuus voi vaikuttaa henkilön kykyyn suorittaa tehtävistään ja vähentää hänen luotettavuuttaan. Huumaavien aineiden väärinkäyttöön liittyy usein huumausainerikollisuutta, jonka torjumiseen rajavartiolaitos osallistuu. Päihderiippuvuutta tai huumeiden käyttämistä olisi virkaan valittaessa yleensä pidettävä osoituksena soveltumattomuudesta. Rajavartiolaitoksen tehtävissä noudatettaisiin tältä osin samanlaista soveltuvuusarviointia kuin poliisin tehtävissä.

Yleisenä kelpoisuusvaatimuksena rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan säilyisi aseellisen palvelun suorittaminen. rajavartiolaitoksessa tai Suomen puolustusvoimissa. Tämä olisi välttämätöntä sen vuoksi, että sotilasviroissa palvelevaa henkilöstöä voitaisiin käyttää rajavoukkojen sodanajan tehtävissä Suomen puolustusvoimissa.

Aseellisen palvelun suorittamista ei vaadittaisi henkilöltä, joka Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:n 1 momentin nojalla saa asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvelua vastaavalla tavalla luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Säännös koskee käytännössä Ahvenanmaan kotiseutu-oikeuden omaavia miehiä. Itsehallintolain 12 §:n 2 momentin mukaan maakunnan asukkaat ovat vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta kunnes palvelu on järjestetty. Koska palvelua ei ole järjestetty, ei aseellista palvelua vaadittaisi muiltakaan Ahvenanmaan kotiseutu-oikeuden omaavilta henkilöiltä, vaan sotilasviran ja sotilaallisen tehtävän edellyttämä sotilaskoulutus annettaisiin heille rajavartiolaitoksessa. Järjestely olisi perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuusperiaatteen mukainen. Ahvenanmaan kotiseutu-oikeuden omaavat naishakijat ja mieshakijat tulevat näin yhdenvertaisesti kohdeksi rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan valittaessa. Ehdotettu säännös on rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 17 §:n 3 momentin mukainen.

11 §. *Rajavartiolaitoksen virkojen erityiset kelpoisuusvaatimukset.* Yleisistä nimitysperusteista säädetään perustuslaissa. Ehdotetun lain 9 §:ssä säädettäisiin rajavartiolaitoksen viroista ja 10 §:ssä niiden yleisistä kelpoisuusvaatimuksista. Virkojen erityisistä kelpoisuusehdoista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Kelpoisuusvaatimukset liittyvät perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaisiin oikeuksiin työn ja ammatin valinnan vapaudesta. Erityisten kelpoisuusehtojen sisältö määriteltäisiin valtuussäännöksessä perusoikeuksien suojan kannalta riittävällä tarkkuudella koskemaan koulutusta, esimiestehtävässä edellytettävää johtamistaitoa ja -kokemusta sekä rajavartiolaitoksen sotilasvirassa vaadittavaa palveluskokemusta.

Nykyisin rajavartiolaitoksen virkoihin vaaditaan jäljempänä mainittavien erityisten kelpoisuusehtojen täyttämistä. Nuoremman upseerin virkaan vaaditaan rajavartiolaitoksessa upseerin tutkinto tai upseerin ylempi korkeakoulututkinto. Esiupseerin virkaan vaaditaan edellä mainitun lisäksi rajavartiolaitoksen päällikön määräämä jatkokoulutus. Everstin ja kommodorin virkaan vaaditaan upseerin tutkinnon lisäksi yleisesikuntaupseerin tutkinto ja palvelukokemusta vähintään kahdesta hallintoyksiköstä. Rajavartiolaitoksen päällikön, apulaispäällikön, kenraalimajurin

ja kontra-amiraalin virkaan vaaditaan käytännössä osoitettu hyvä johtamistaito ja johtamiskokemusta hallintoyksikön tai rajavartiolaitoksen esikunnan osaston osastopäällikön tehtävässä.

Sotilasyliteknikon ja sotilasteknikon erikoisupseerin virkaan vaaditaan teknikon tai datanomin tutkinto taikka rajavartiolaitoksen tai puolustusvoimien antama tarkastaja-, teknikko- tai tietoliikennekoulutus ja vähintään reservin aliupseerin koulutus. Sotilasinsinöörin erikoisupseerin virkaan vaaditaan diplomi-insinöörin tai insinöörin tutkinto ja reservin upseerin koulutus. Mainitun asetuksen 20 §:n mukaan nuoremman opistoupseerin virkaan vaaditaan raja- ja merivartiokoulussa tai puolustusvoimissa suoritettu opistoupseerin tutkinto tai alempi toimiupseerin virkatutkinto. Vanhemman opistoupseerin virkaan vaaditaan raja- ja merivartiokoulussa tai puolustusvoimissa suoritettu opistoupseerin tutkinto tai ylempi toimiupseerin virkatutkinto sekä rajavartiolaitoksen päällikön määräämä jatkokoulutus. Nuoremman merivartijan sekä nuoremman rajavartijan virkaan vaaditaan raja- ja merivartiokoulussa peruskurssin 1. osan suorittamista. Vanhemman merivartijan sekä vanhemman rajavartijan virkaan vaaditaan lisäksi peruskurssin 2. osan suorittamista ja riittävää käytännön kokemusta nuoremman merivartijan tai nuoremman rajavartijan virassa. Ylimerivartijan ja ylipäällikön virkaan vaaditaan riittävä käytännön kokemus merivartijan tai rajavartijan virassa sekä raja- ja merivartiokoulussa jatkokurssin suorittamista tai rajavartiolaitoksen päällikön määräämää muuta koulutusta.

Oikeudellisen osaston osastopäällikkönä toimivan lainsäädäntöneuvoksen virkaan vaaditaan oikeustieteen kandidaatin tutkinto, hyvä perehtyneisyys hallintotehtäviin, johtamiskokemusta ja käytännössä osoitettua johtamistaitoa sekä lainvalmistelukokemusta. Hallinnollisen toimiston toimistopäällikön virkaan vaaditaan oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja hyvä perehtyneisyys hallintotehtäviin. Hankintapäällikön ja ylitarkastajan virkaan vaaditaan oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Insinöörin virkaan vaaditaan diplomi-insinöörin tai insinöörin tutkinto. Lentoteknisen johtajan virkaan vaaditaan diplomi-insinöörin tutkinto ja perehtyneisyyttä lentokoneenrakennustekniikkaan. Talouspäällikön virkaan vaaditaan soveltuva korkeakoulututkinto. Yli-insinöörin virkaan vaaditaan diplomi-insinöörin tutkinto ja perehtyneisyyttä

laivatekniikkaan. Ylilääkärin virkaan vaaditaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus harjoittaa yleislääkärin ammattia itsenäisesti laillistettuna ammattihenkilönä ja perehtyneisyyttä sotilasterveydenhuoltoon. Muun siviiliviran erityisenä kelpoisuusvaatimuksena on sellainen kyky ja taito kuin virkaan kuuluvien tehtävien hoitaminen vaatii.

Rajavartiolaitoksen sotilasvirkoihin nimitämisen ehdoksi voitaisiin nykyiseen tapaan asettaa nimetyssä rajavartiolaitoksen virassa tai tehtävässä hankittu palveluskokemus. Tämä on perusteltua puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen viroissa suoritettavien tehtävien erilaisuuden vuoksi. Rajavartiolaitoksen tehtävistä suuri osa on sisäisen turvallisuuden tehtäviä ja rajavartiomiehet suorittavat laillisuusvalvontaa toisin kuin pääosa puolustusvoimien virkamiehistä. Puolustusvoimien tehtävissä ei siten yleensä voi hankkia sellaista kokemusta, jota rajavartiolaitoksen sotilasvirossa vaaditaan. Toisaalta esimerkiksi oikeudellista tutkintoa edellyttävään ylitarkastajan tehtävään voi pätevöityä muuallakin kuin rajavartiolaitoksessa. Ehdotetut valtuussäännökset mahdollistaisivat nykyisten kelpoisuusvaatimusten säilyttämisen.

12 §. *Virkaan nimittäminen.* Pykälässä säädettäisiin tasavallan presidentin päätöksenteokjärjestyksestä rajavartiolaitoksen päällikköä, rajavartiolaitoksen apulaispäällikköä sekä kenraalia ja amiraalia virkaan nimitettäessä. Tasavallan presidentti päättäisi asiasta valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta. Säännös vastaisi LRVL:n 49 §:ssä säädettyä sillä erotuksella, että kenraalimajurin ja kontra-amiraalin nimittämisen sijasta säännös koskisi kenraalin ja amiraalin virkaan nimitämistä. Muutos olisi tarpeellinen sen vuoksi, ettei rajavartiolaitoksessa ole kenraalimajurin tai kontra-amiraalin virkaa.

Nimittämismenettelyä koskeva vastaava säännös on puolustusvoimista annetun lain 8 c §:ssä. Muut rajavartiolaitoksen upseerit tasavallan presidentti nimittäisi lakiehdotuksen 7 § 2 momentissa säädettyä menettelyä noudattaen sisäasiainministerin esittelystä. Asiaa esiteltäessä pääministerillä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä. Muuhun rajavartiolaitoksen virkaan nimittämisestä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Ehdotetut säännökset eivät poikkeaisi nykyisestä.

Virkamiesasetuksen 7 §:n 2 momentissa

säädetään, että puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, poliisitoimen virkojen sekä eräiden muiden virkojen täyttämistä haettavaksi julistamatta säädetään erikseen lailla tai asetuksella. Poliisin hallinnosta annetun asetuksen (158/1996) 20 §:n mukaan vanhemman konstaapelin, vanhemman rikoskonstaapelin ja nuoremman konstaapelin virat täytetään haettavaksi julistamatta. Puolustusvoimista annetun asetuksen 51 §:n mukaan puolustusvoimien virat täytetään niin ikään haettavaksi julistamatta eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Rajavartiolaitoksesta annetun asetuksen 23 §:n mukaan kaikki rajavartiolaitoksen virat täytetään haettavaksi julistamatta.

Uudistuksen jälkeen ainoastaan sotilasvirat voitaisiin rajavartiolaitoksessa täyttää haettavaksi julistamatta. Kuten edellä 11 §:n perusteluissa mainitaan, rajavartiolaitoksen sotilasviroissa suoritettavat tehtävät ja niissä tarvittava koulutus poikkeavat olennaisesti esimerkiksi puolustusvoimien vastaavista tehtävistä, minkä vuoksi rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan ei juuri voi pätevöityä muualla kuin rajavartiolaitoksessa. Kun etukäteen tiedetään, että rajavartiolaitoksen piiristä saatavan henkilön kanssa tasavertaista hakijaa ei tiettävästi voisi ilmaantua, on virka syytä voida täyttää haettavaksi julistamatta. Rajavartiolaitoksen virkamiestä koskeva siirtymisvelvollisuus perustuu ensisijaisesti juuri rajavartiolaitoksen vahvistetun kokoonpanon mukaisen avoimen viran tai tehtävän täyttämiseen. Viran täyttämällä ilman hakumenettelyä turvataan nopea päätöksenteko nimitysasioissa ja mahdollisuus vaativissa tehtävissä välttämättömän monipuolisen työkokemuksen kerryttämiseen.

Muiden kuin sotilasvirkojen saattaminen hakumenettelyn piiriin johtuu puolestaan siitä, että sellaisiin virkoihin voi pätevöityä muuallakin, esimerkiksi ylitarkastajan virkaan muualla valtion palveluksessa tai jopa yksityisellä sektorilla.

13 §. *Tehtävään määrääminen.* Tehtävään määräävästä viranomaisesta säädetään LRVL:n 49 §:n 2 momentissa ja 50 a §:ssä. LRVL:n sisältöä ei ehdoteta muutettavaksi, vaan säädökset sisällytettäisiin sellaisenaan rajavartiolaitoksen hallintolain 13 §:ään. Tasavallan presidentti määräisi valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta tehtävään rajavartiolaitoksen päällikön, rajavartiolaitoksen apulaispäällikön sekä kenraalin ja amiraalin. Rajavartiolaitoksen muun virkamiehen tehtävään määräämisestä säädettäisiin

valtioneuvoston asetuksella.

14 §. *Virkamiehen siirtäminen toiseen virkaan tai tehtävään.* Rajavartiolaitoksen virkamiehen velvollisuudesta siirtyä toiseen rajavartiolaitoksen virkaan tai tehtävään säädetään LRVL:n 50 §:ssä. Täydentäviä säännöksiä asiasta on lisäksi rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 25 ja 26 §:ssä. LRVL:n 50 §:n sisältöä ei esitetä muutettavaksi, vaan pykälä sisällytettäisiin sellaisenaan rajavartiolaitoksen hallintolain 14 §:ään.

Siirtymisvelvollisuuden säilyttäminen on ehdottoman välttämätöntä, jotta kuhunkin tehtävään voidaan määrätä asianmukaisesti koulutettu ja tehtävään ensi sijassa esimiesten arvioinnin mukaan sopivin virkamies. Siirtymisvelvollisuus on välttämätöntä myös rajavartiolaitoksen sisäisen sotilaallisen järjestyksen vuoksi, jolle on tunnusomaista se, ettei se voi nojata yksittäisen virkamiehen kussakin tapauksessa erikseen antamaan suostumukseen avoimna olevien tehtävien täyttämiseksi.

Pykälän 1 momentin mukaan siirtymisvelvollisuus riippuisi ensisijaisesti rajavartiolaitoksen vahvistetun kokoonpanon mukaisen avoimen viran tai tehtävän täyttämisestä. Siirtymisvelvollisuus säilyisi myös silloin, kun siirtäminen on tarpeen muutoin palveluksen asianmukaista järjestämistä varten. Siihen on tarvetta esimerkiksi koulutuksesta tai ulkomaantehtävistä johtuvien pitkäaikaisen poissaolojen vuoksi. Siirtymisvelvollisuus koskisi edelleen myös muussa kuin sotilasvirassa palvelevia virkamiehiä. Siirtymisvelvollisuus tarkoittaa velvollisuutta siirtyä joko toiseen täysin samanlaiseen, samannimiseen tai samantasoiseen virkaan taikka virkahierarkiassa ylempään virkaan.

LRVL:n 50 §:n mukaisesti ehdotetaan, että siirtämisestä, joka aiheuttaa virkamiehelle palveluspaikkakunnan muutoksen, olisi ennakolta ilmoitettava vähintään kolmea kuukautta ennen siirron toteutumista. Vaikka ilmoitusta siirtämisestä ei ehdittäisi antaa määräjassa ennalta tai vaikka ilmoitus annettaisiin vähemmän kuin kolme kuukautta aikaisemmin, virkamies olisi kuitenkin velvollinen siirtymään.

Muutoksenhausta aiheutuva viive ja epävarmuus vähentäisivät sotilaallisesti järjestetyn hallinnon tehokkuutta. Palveluspaikkakunnan muuttumiseen johtavaan siirtämispäätökseen olisi oikeus hakea muutosta hallintolainkäyttölain mukaan. Tehokkuusvaa-

timuksen takia ja sen vuoksi, että päätöksestä olisi ilmoitettava virkamiehelle vähintään kolmea kuukautta ennen siirron toteuttamista, ehdotetaan, että siirtymispäätöstä olisi nykyiseen tapaan kuitenkin noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määräisi. Virkamiehen tehtävään määräämistä ja siirtymistä koskevaan muuhun päätökseen ei edelleenkään olisi muutoksenhakuoikeutta.

Muuttokustannusten korvaamista koskevala virkaehtosopimuksella on sovittu siirron johdosta maksettavista korvauksista silloin, kun uusi tehtävä tai virka sijoittuu uudelle paikkakunnalle. Valtion virkaehtosopimuksissa (664/1970) säädetty etuuksia ja oikeuksia koskeva muutoksenhakujärjestelmä on edelleen riittävä myös siirron tai tehtävään määräämisen johdosta suoritettavien korvausten ja etuuksien osalta.

15 §. *Rajavartiomies*. Rajavartiolaitokselle viranomaisena kuuluvien tehtävien suorittaminen vaatii myös kansalaisten perusoikeuksiin kajoamista. Sitä tarkoittavat toimivaltuudet kuuluvat rajavartiomiehelle. Rajavartiomies on LRVL:n 2 §:n 8 kohdan mukaan rajavartiolaitoksen virkamies, joka saatuaan asetuksessa tarkemmin säädetyn rajavartiokoulutuksen palvelee rajavartiotehtävässä.

Rajavartiotehtävä ja siinä tosiasiallisesti palveleminen ovat osoittautuneet tulkinnanvaraiseksi toimivallan määräytymisperusteiksi. Rajavartiolaissa ei käytettäisi rajavartiotehtävän käsitettä. Rajavartiolaitoksen hallintolain mukaan rajavartiomiehen aseman saavuttaminen edellyttäisi koulutuksen lisäksi erityistä määräämistä rajavartiomieheksi. Määräyksen antaisi hallintoyksikön päällikkö. Määräys voitaisiin myös peruuttaa. Rajavartiomieheltä vaadittavasta koulutuksesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Koulutusta järjestettäessä otettaisiin huomioon rajavartiomiehen toimivaltuuksien asettamat vaatimukset. Uudistuksen jälkeen rajavartiomieheksi ei enää voitaisi katsoa rajavartiolaitoksen virkamiehiä, jotka vain tosiasiallisesti suorittavat jotakin rajavartiolaitokselle viranomaisena kuuluvaa tehtävää. Muutos lisäisi oikeusturvan takeita rajavartiolaitoksen toiminnassa. Rajavartiomiehen toimivalta ei ole tarpeellinen kaikissa rajavartiolaitoksen tehtävissä. Henkilö voitaisiin sijoittaa muihin tehtäviin, jos hänen ei voitaisi katsoa nauttivan sitä luottamusta, jota rajavartiomieheltä vaaditaan.

Rajavartiomiehiä olisivat käytännössä kaikki sotilasviroissa palvelevat rajavartiolai-

toksen virkamiehet, joille kuuluu rajatarkastus-, rajavalvonta tai esitutkintatehtäviä. Esitutkintatehtävissä toimii myös muita kuin sotilasvirassa palvelevia virkamiehiä, muun muassa oikeustieteellisen loppututkimnon suorittaneita henkilöitä. Tilanne säilyisi tältä osin ennallaan. Koska rajavartiolaitos on valtion keskushallintoon kuuluva viranomainen, sen palveluksessa olevien rajavartiomiesten rajavartiolaissa säädetty toimivaltuudet olisivat voimassa koko valtakunnan alueella sekä Suomen talousvyöhykkeellä riippumatta yksikköjen aluejaosta. Rajavartiomiehiä voidaan näin ollen siirtää valtakunnan alueella tarpeen mukaan ilman toimivaltaongelmia. Rajavartiomiehen toimivaltuudet olisivat rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien hoitamista varten voimassa rajavartiomiehen työ ja vapaa-ajasta tai vuosilomasta riippumatta. Raja- ja merivartiokoulun oppilaalla olisi rajavartiomiehelle kuuluvat valtuudet suorittamissaan kouluttajansa johdon ja valvonnan alaisena koulutukseen liittyvää tehtävää.

16 §. *Virkamiesten ilmoitus- ja muu toimintavelvollisuus*. Rajavartiolaitoksen virkamies on LRVL:n 53 §:n mukaan velvollinen ilmoittamaan esimiehelleen tietoonsa tulleesta rajavartiolaitoksen tehtäviä koskevasta tärkeästä seikasta sekä tarvittaessa myös vapaa-aikanaan ryhtymään välttämättömiin toimenpiteisiin rajavartiolaitoksen tehtävien alaan kuuluvan vakavan rikoksen estämiseksi taikka etsintä- tai avustustehtävän käynnistämiseksi.

Rajavartiolaitoksen hallintolain 16 §:ssä säädettäisiin ilmoitusvelvollisuudesta kuten nykyisinkin. Vakavan rikoksen estämistä sekä etsintä- tai avustustehtävää koskeva toimintavelvollisuus koskisi kuitenkin vain rajavartiomiehiä. Poliisilain 9 §:ssä säädetään vastaava toimintavelvollisuus poliisimiehelle koko maassa myös toimialueensa ulkopuolella ja vapaa-aikanaan. Toimenpiteisiin ryhtymättä jättäminen todennäköisesti vähentäisi luottamusta rajavartiolaitoksen tehtävien hoitamiseen, jos se tulisi yleisön tietoon.

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä säädetään rangaistus rikoslain 15 luvun 10 §:ssä ja pelastustoimen laiminlyömisestä rikoslain 21 luvun 15 §:ssä. Koska rikosten torjuminen ja pelastustehtävät kuuluvat rajavartiomiehen virkatehtäviin, joihin hänellä on myös asianmukainen koulutus, ei säännöksessä esitettyä toimintavelvollisuutta voitaisi pitää kohtuuttomana rajavartiomiehen perusoikeuksien rajoituksena. Välttämättö-

mät toimenpiteet voisivat rajoittaa esimerkiksi ilmoituksen tekemiseen toimivaltaiselle viranomaiselle, jos sitä olisi kohtuudella pidettävä riittävänä vakavan rikoksen torjumiseksi taikka etsintä- tai pelastustehtävän edistämiseksi. Toimivaltuuksia käyttäessään rajavartiomies toimisi vapaa-aikanaanakin virkavastuulla kuten poliisimies vastaavassa tilanteessa. Virkavapauden saaminen vapauttaa valtion virkamieslain 23 §:n mukaan kaikkien virkatehtävien suorittamisesta, jollei virkavapautta ole myönnetty osittaisena. Kokonaan virkavapaana olevalla rajavartiomiehellä ei siten olisi rajavartiolaitoksen hallintolaissa säädettyä toimintavelvollisuutta eikä rajavartiomiehelle rajavartiolaissa säädettyä toimivaltaa.

17 §. *Vaitiolovelvollisuus ja tietojen hyväksikäyttökielto.* Vaitiolovelvollisuudesta ja tietojen hyväksikäyttökiellosta säädetään nykyisin LRVL:n 54 §:ssä, jonka mukaan rajavartiolaitoksen virkamies tai rajavartiolaitoksen lukuun luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan rajavartiolaitoksessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuus jatkuu tehtävän hoitamisen päättymisen jälkeen. Salassa pidettäviä tietoja ei myöskään saa käyttää omaksi tai toisen hyödyksi tai vahingoksi.

Julkisuuslaissa säädetyt salassapitovelvoitteet vastaavat LRVL:n 54 §:n sisältöä, minkä vuoksi rajavartiolaitoksen hallintolaissa pidätyttäisiin tältä osin viittaamaan julkisuuslain säännöksiin.

Vaitiolovelvollisuus ja tietojen hyväksikäyttökielto olisivat voimassa myös palvelussuhteen tai tehtävän päätyttyä, ja koskisivat esimerkiksi rajavartiolaitoksessa palvelevia asevelvollisia sekä vapaaehtoista asepalvelua suorittavia naisia, kuten nykyisinkin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poliisilain 43 §:n 3 momenttia vastaavalla tavalla, ettei vaitiolovelvollisuus estäisi asian ilmaisemista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävän sä vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta. Tietoja turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivän tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi voitaisiin tarpeellisessa laajuudessa luovuttaa myös yksityiselle yhteisölle tai henkilölle. Lisäksi momentissa

säädettäisiin yhdenmukaisesti poliisilain 43 §:n 4 momentin kanssa, ettei vaitiolovelvollisuus estäisi ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaiseminen olisi yksittäistapauksessa tarpeen hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon välttämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi.

Tietoja voitaisiin ilmaista paitsi vaaran kohteelle, myös sellaiselle muulle taholle, joka voi olla apuna vaaran torjunnassa. Valtion turvallisuutta koskevat tiedot voisivat liittyä terrorismiin, kansainväliseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai laittomaan, Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaan toimintaan. Pykälän 3 momentissa viitattaisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavan lain säännöksiin rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin talletettujen tietojen luovuttamisesta toiselle hallintoyksikölle ja muille viranomaisille teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa ja ulkomaille.

18 §. *Vaitiolo-oikeus.* Rajavartiolaitoksen virkamies ei LRVL:n 55 §:n 1 momentin mukaan ole todistajana tai muuten kuultaessa velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteessaan luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä eikä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeutta laajennettaisiin varsinaisen kuulemismenettelyn ulkopuolelle. Ehdotuksen mukaan rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva voisi muutoinkin kuin häntä todistajana tai muutoin kuultaessa olla ilmaisematta henkilöllisyyttä tai salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä koskevia tietoja.

Vaitiolo-oikeus koskisi myös tilanteita, joissa kysyjänä on toinen viranomainen tai yksityinen taho. Esitys on tältä osin yhdenmukainen poliisilakiin ehdotetun muutoksen kanssa. Vaitiolo-oikeutta koskevan sääntelyn välttämättömyys johtuu siitä, että monet henkilöt, joilla on rikoksen selvittämisen kannalta tärkeitä ja oleellisia tietoja, suostuvat kertomaan tietonsa vain sillä edellytyksellä, että kertojan osuus rikoksen selvittämisessä pidetään salassa. Perusteena ehdon asettamiselle on useimmiten enemmän tai vähemmän perusteltu pelko kostotoimenpiteistä.

19 §. *Sivutoimet.* Työajan käyttämistä vaativaan sivutoimeen tarvitaan valtion virkamieslain 18 §:n 1 momentin mukaan lupa, jo-

ta myönnettäessä on otettava huomioon, että virkamies ei saa sivutoimen vuoksi tulla esteelliseksi tehtävässään. Sivutoimi ei myöskään saa vaarantaa luottamusta tasapuolisuuteen tehtävän hoidossa tai haitata tehtävän asianmukaista hoitamista taikka kilpailevana toimintana ilmeisesti vahingoittaa työnantajaa. Muusta sivutoimesta on tehtävä ilmoitus, mutta viranomainen voi kieltää sellaisenkin sivutoimen vastaanottamisen ja pitämisen samoilla perusteilla, kuin lupa voidaan jättää myöntämättä. Lupa voitaisiin jättää myöntämättä esimerkiksi silloin, kun sivutoimi rasittavuutensa vuoksi estäisi tai haittaisi viran asianmukaisen hoitamisen.

Rajavartiolaikoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 34 §:n mukaan rajavartiomies ei saa ottaa vastaan eikä pitää valtion virkamieslain 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua sivutointa, johon sisältyy omaisuuden pelastamista tai suojaamista taikka vartiointia taikka järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämistä, matkan järjestämistä, liikenteen harjoittamista, ampuma-aseiden, räjähdysaineiden tai muiden vaarallisten aineiden kauppaa, tavaroiden maahantuontia tai vientiä taikka etsivätoimintaa, ellei asianomainen viranomainen hakemuksesta myönnä siihen lupaa. Rajavartiomiehiä koskeva sivutoimikielto on laajempi kuin valtion virkamieslain 18 §:ssä säädetään. Säännöksellä on tavoiteltu yhtä laajaa sivutoimien kieltoa kuin poliisin on ollut noudatettava. Kiellon tavoitteena on ollut välttää rajavartiomiehen tuleminen esteelliseksi virassaan sekä turvata luottamus rajavartiomiehen tasapuolisuuteen.

Säännöstä esitetään muutettavaksi siten, että rajavartiomies ei saisi ottaa vastaan eikä pitää mitään valtion virkamieslain 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua sivutointa, ellei asianomainen viranomainen hakemuksesta antaisi siihen lupaa. Rajavartiomies ei myöskään saisi hoitaa tehtävää, johon liittyvät oikeudet tai velvollisuudet saattaisivat joutua ristiriitaan rajavartiolaikokselle säädettyjen tehtävien kanssa. Kielto rajoittaisi oikeutta toimeentulon hankkimiseen ja ammatin harjoittamiseen, minkä vuoksi siitä on säädettyvä laissa. Valtion virkamieslain 18 §:n säännökset jäisivät muilta osin noudatettavaksi. Lupa voitaisiin siten antaa määräaikaisena ja se voitaisiin myös peruuttaa. Lupaa harkittaessa tulisivat sovellettavaksi paitsi valtion virkamieslain 18 §:n 2 momentissa säädetyt perusteet, myös rajavartiolaikoksen hallintolain 19 §:n 2 momentissa säädettyäksi esi-

tetty kielto, joka koskisi myös palkattomia tehtäviä.

Sivutoimia, joihin liittyy rajavartiolaikoksen valvontavelvollisuus, olisi yleensä pidettävä kiellettyinä. Sellaisia ovat muun muassa rajavartiolaikoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 34 §:ssä mainitut tehtävät, joihin kuuluu omaisuuden pelastamista tai suojaamista taikka vartiointia taikka järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämistä, matkan järjestämistä, liikenteen harjoittamista, ampuma-aseiden, räjähdysaineiden tai muiden vaarallisten aineiden kauppaa, tavaroiden maahantuontia tai vientiä taikka etsivätoimintaa. Sivutoimilupien myöntämisessä on aikaisemmin otettu huomioon se, että rajavartiolaikoksen tehtävät rajoittuvat valvonta-alueelle. Valvonta-alueen poistumisen myötä saattaa osa nykyisin sallituista sivutoimista tulla siten kiellettäväksi. Ennen lain voimaantuloa harjoitetun sivutoimen osalta varattaisiin kuitenkin riittävä siirtymäaika kiellettävästä sivutoimesta luopumiseen. Ehdotettu sääntely olisi yhdenmukainen poliisimiehiä koskevan, parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevan poliisilain muutosehdotuksen kanssa.

20 §. *Rajavartiomiehen käyttäytymisvelvoite.* Rajavartiolaikoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 31 §:n 2 momentin mukaan rajavartiomiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei rajavartiolaikoksen arvo siitä kärsi. Säännös asettaa rajavartiomiehelle vapaa-aikaan ulottuvan käyttäytymisvelvoitteen, minkä vuoksi asiasta on välttämätöntä säätää laissa. Samalla rajavartiolaikoksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa käytettyä vanhahtavaa ja tulkinanvaraista ilmaisua tarkennettaisiin. Rajavartiolaikoksen hallintolaissa säädettäisiin, että rajavartiomiehen olisi virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hän käyttäytymisellään vaaranna luottamusta rajavartiolaikokselle kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Valtion virkamieslain 14 §:n säännös virkamiehen käyttäytymisvelvollisuudesta jäisi sen lisäksi noudatettavaksi.

Sopimattomana käyttäytymisenä pidettäisiin esimerkiksi rajavartiomiehen syyllistymistä rangaistavaksi säädettyyn tekoon. Rajan ylittämisestä annettujen säännösten tahallista rikkomista voitaisiin pitää pykälässä tarkoitettuna rajavartiomiehelle sopimattomana käyttäytymisenä, koska hän samalla menettäisi uskottavuuttaan valvoa kyseisten säännösten noudattamista. Sama koskee met-

sästysrikoksia ja luonnonsuojelurikoksia. Rajavartiolaitoksen palveluksesta on esimerkiksi erotettu henkilö joka oli moottorikelkan avulla tappanut ahman, vaikka hänen virkavelvollisuuksiinsa olisi kuulunut valvoa, ettei sellaista tapahdu. Myös muuta sopimatonta menettelyä voitaisiin pitää rajavartiomiehelle sopimattomana käyttäytymisenä. Sellaista olisi ilmeisesti myös toistuva juopottelu julkisella paikalla, josta rikoslain 45 luvun 18 §:ssä säädetään sotilaille rangaistus.

Käyttäytymisen sopimattomuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon rajavartiomiehen asema rajavartiolaitoksessa. Esimerkiksi rajatarkastustoimintaa johtavan upseerin syyllistymistä alkoholijuomien salakuljetukseen voitaisiin arvioida ankarammin kuin miehistöön lukeutuvan, vesiliikennevalvonassa tai meripelastustoiminnassa työskentelevän rajavartiomiehen vastaavaa tekoa. Merkitystä olisi annettava myös sille, kuuluuko rikotun säännöksen valvominen virkamiehen virkatehtäviin. Seuraamukset rajavartiomiehen sopimattomasta käyttäytymisestä määräytyisivät valtion virkamieslain mukaisesti, ellei asiassa olisi sovellettava sotilaskurinpitoa koskevia säännöksiä.

21 §. *Palvelukseen ilmoittautuminen.* Pykälässä säädettäisiin rajavartiolaitoksen virkamiehen vapaa-aikaan ulottuvasta velvollisuudesta ilmoittautua palvelukseen sekä olla määräyksestä hälytysvalmiudessa ja saapua palvelukseen rajavartiolaitoksen tehtävien sitä vaatiessa. Tässä tarkoituksessa rajavartiolaitoksen virkamiehelle säädettäisiin velvollisuus pitää yhteystietonsa ajan tasalla hallintoyksikössään. Ajan tasalla olevat yhteystiedot olisivat välttämättömiä muun muassa etsintä- ja pelastustehtävissä välttämättömän henkilöstön tavoittamiseksi. Etsintäkaluston käyttäminen voi edellyttää myös teknisen henkilökunnan ja muun tukihenkilöstön palvelukseen hälyttämistä.

Rajavartiomiehen olisi muulloin kuin vuosiloman tai virkavapaan aikana omasta aloitteestaan ilmoitauduttava palvelukseen, jos rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluva vakava erityistilanne sitä välttämättä edellyttäisi. Sellaisessa tilanteessa rajavartiolaitoksen virkamiehet voitaisiin määrätä saapumaan palvelukseen, olivatpa he vuosilomalla tai ei. Rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvilla erityistilanteilla tarkoitettaisiin erityisen kiireellisiä työtehtäviä, joihin ei voitaisi rajavartiolaitoksen säännöllisessä toiminnassa kohtuudella varautua. Sellaisia voisivat olla esimer-

kiksi yllättävä ja vaikeasti hallittava laaja laitton maahantulo, runsaasti henkilökuntaa vaativa kiireellinen pelastustoimi tai väestönsuojelutehtävä, aseellinen alueloukkaus tai vaikkapa kiireellinen laajoja toimenpiteitä vaativa sisärajatarkastusten palauttaminen.

Rajavartiolaitoksen virkamiehet voitaisiin lisäksi määrätä olemaan hälytysvalmiudessa ja saapumaan palvelukseen muulloin kuin vuosilomansa aikana, jos se olisi rajavartiolaitoksen toimintaan liittyvästä erityisestä syystä tarpeen. Tällaisena erityisenä syynä voitaisiin pitää muun muassa poikkeuksellista henkilöstövajausta, omaisuusvahingolta suojautumisen tarvetta, tarvetta pelastusvalmiuden ylläpitämiseen sekä pelastustehtävään valmistautumiseen. Rajavartiolaitoksen virkamiestä ei voitaisi määrätä olemaan hälytysvalmiudessa vuosiloman tai virkavapaan aikana.

Palvelukseen saapumista ja hälytysvalmiutta koskevat määräykset antaisi sen yksikön päällikkö, jonka alaisuuteen rajavartiolaitoksen virkamies kuuluu tai sen alueen valmiuspäivystäjä, jonka alaisuuteen virkamiehen yksikkö kuuluu. Säännökset vastaisivat soveltuvien osin poliisilain käsiteltävänä olevaa muutosehdotusta ja tarkoittaisivat rajavartiolaitoksen sisäisissä määräyksissä olevien velvoitteiden siirtämistä lakiin. Poliisilain muutosehdotuksessa on tosin kysymys ainoastaan poliisimiehelle säädettävistä velvollisuuksista. Sotilaallisesta järjestyksestä ja rajavartiolaitoksen tehtävistä johtuen velvollisuudet koskisivat kuitenkin rajavartiolaitoksessa kaikkia virkamiehiä. Säännöksillä ei muutettaisi rajavartiolaitoksessa noudatettavaa työaikaa. Koska vapaa-aikaan ulottuva virkavelvollisuus kajoaisi perustuslain 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan, olisi asiasta välttämätöntä säätää laissa.

22 §. *Ammattitaito ja kunto.* Rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palvelevan virkamiehen ja rajavartiomiehen tulisi ylläpitää työtehtäviensä edellyttämää kuntoa ja ammattitaitoa. Säännöksen tarkoituksena olisi tähdentää ammattitaidon sekä niin henkisen kuin ruumiillisenkin kunnon merkitystä rajavartiolaitoksen toiminnassa. Säännöksellä varmistettaisiin kansalaisten turvallisuuteen ja oikeuksiin erityisesti vaikuttavien tehtävien asianmukainen suorittaminen erityisin kunto- ja ammattitaitovaatimuksin.

Kunnon ja ammattitaidon ylläpitäminen säädetään rajavartiomiehen velvollisuudeksi rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston

asetuksen 31 §:n 3 momentissa. Perusoikeuksien kajoava säännös nostettaisiin lakiin ja sen soveltamisalaa laajennettaisiin kaikkiin rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleviin virkamiehiin. Laajennus on välttämätön, sillä kaikki rajavartiolaitoksen sotilasvirassa olevat virkamiehet eivät ole rajavartiomiehiä, eivätkä kaikki rajavartiomiehet ole sotilasviran haltijoita. Rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan kuuluvien tehtävien ja rajavartiomiehen tehtävien asianmukainen ja turvallinen hoitaminen edellyttää oma-aloitteista ja aktiivista ruumiillisesta kunnosta huolehtimista sekä ammattitaidon vaalimista.

Pykälä vastaisi asiasisällöltään poliisilain muutosehdotusta.

Jos sotilasvirassa palvelevan virkamiehen tai rajavartiomiehen katsottaisiin laiminlyöneen tämän velvollisuutensa, tulisi hänet siirtää sellaiseen tehtävään, johon hänen kuntonsa ja ammattitaitonsa riittäisivät. Eri työtehtävien edellyttämän kunnan ja ammattitaidon tasosta sekä niiden mittaamiseen liittyvien testien järjestämisestä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palvelevien virkamiesten ja rajavartiomiesten kuntoa ja ammattitaitoa mitataan säännöllisesti järjestettävissä testeissä.

23 §. *Virkapuku.* Rajavartiolaitoksen virkapuvusta säädetään rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista, virkapuvusta, tunnuksista sekä ansiomerkeistä annetussa tasavallan presidentin asetuksessa. Rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palvelevat henkilöt ja rajavartiomiehet suorittavat virkatehtäviä. Heillä on kansalaisten perusoikeuksiin kajoavia toimivaltuuksia ja he osallistuvat yhteistoimintaan muiden viranomaisten, muun muassa poliisiviranomaisten ja tulliviranomaisten kanssa. Yhdennukaiseen rajavartiolaitoksen virkapukuun pukeutuminen on nopean tunnistettavuuden vuoksi tärkeää. Sotilaspuku on myös sotilaallisen johtamisjärjestelmän kannalta tärkeä, sillä sen arvomerkeistä voi havaita muun muassa henkilön sotilasarvon ja tehdä nopeasti päätelmiä käskyvaltasuhteista.

Ehdotuksen mukaan rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palvelevan virkamiehen pukeutumisvelvollisuudesta säädettäisiin laissa. Rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan kuuluisi velvollisuus käyttää virkapukuna rajavartiolaitoksen sotilaspukua, jollei muuta määrättäisi.

Lisäksi säädettäisiin, etteivät muut henkilöt saisi käyttää rajavartiolaitoksen sotilaspukua tai siihen kuuluvia taikaa niihin sekoitetta-

vissa olevia asusteita ilman rajavartiolaitoksen päällikön antamaa lupaa. Rajavartiolaitoksen sotilaspuvusta ei nykyisin selvästi ilmene onko henkilöllä myös rajavartiomiehen toimivaltuudet. Sen vuoksi säädettäisiin, että rajavartiomiehen sotilaspukuun kiinnitetäisiin sisäasiainministeriön asetuksella tarkemmin säädettävät rajavartiomiehen asemaa osoittavat tunnuksat, joiden luvaton käyttäminen olisi muilta kielletty.

Sotilaspuvun ja rajavartiomiehen tunnusten käyttäminen olisi sallittua myös virkamatkojen ja edustustehtävien yhteydessä. Niiden käyttäminen voitaisiin sallia myös viihteellisissä esityksissä. Rajavartiolaitoksen virkapukuna käytettävästä sotilaspuvusta säädettäisiin tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksella 33 §:ssä säädetyn valtuuden nojalla.

Rajavartiolaitoksen sotilaspuvun ja rajavartiomiehen tunnusten luvattoman käyttämisen kieltäminen olisi perusteltua samoista syistä, kuin poliisilain 6 a §:n 3 momentissa kielletään poliisin virkapuvun, siihen kuuluvan asusteen tai niihin sekoitettavissa olevien asusteiden erehdyttävä käyttäminen. Poikkeuksia voitaisiin tehdä teatteriesitysten ja vastaavien tilaisuuksien suhteen.

24 §. *Virkamerkki.* Rajavartiomiehen virkamerkistä ja sen esittämisvelvollisuudesta säädetään rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 40 §:ssä. Rajavartiolaitoksen hallintolaissa säädettäisiin siitä, että rajavartiomiehellä on virkamerkki ja että velvollisuudesta virkamerkin mukana pitämiseen ja esittämiseen säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Virkamerkin teknisistä ominaisuuksista ja ulkoasusta säädettäisiin sisäasiainministeriön asetuksella. Virkamerkin kuvauksen sisältävä sisäasiainministeriön asetus julkaistaisiin säädöskokoelmassa.

3 luku. Koulutus, opetus ja tutkimus rajavartiolaitoksessa

25 §. *Raja- ja merivartiokoulussa annettava koulutus ja opetus.* Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n mukaan raja- ja merivartiokoulu kuuluu rajavartiolaitokseen rajavartiolaitoksen päällikön alaisena hallintoyksikkönä. Mainitun asetuksen 10 §:n mukaan raja- ja merivartiokoulussa annetaan merivartijan, rajavartijan, ylimervartijan, ylijavartijan ja vanhemman opistoupseerin virkaan kelpoisuusvaatimukseksi asetettua koulutusta, upseerin korkeakoulu-

tutkintoihin johtavaa opetusta ja upseerin viran kelpoisuusvaatimukseksi säädettyä jatkokoulutusta. Lisäksi koulussa suoritetaan rajavartiokurssi sekä meripelastustoiminnan johtamiskurssi ja annetaan rajavartiolaitoksen toiminnan vaatimaa täydennys- ja erikoiskoulutusta. Raja- ja merivartiokoulussa suoritettavaan kurssiin kuuluvaa opetusta annetaan muuallakin kuin raja- ja merivartiokoulussa, muun muassa Poliisiammattikorkeakoulussa.

Raja- ja merivartiokoulun opiskelijat ovat maanpuolustuskorkeakoulun tutkintoa suorittavia kadetteja lukuun ottamatta rajavartiolaitoksen virkamiehiä, jotka opiskelevat virkатыönä ja virkavelvollisuudella.

Rajavartiolaitoksen opistoupseerin tutkinto suoritettiin aikaisemmin Maanpuolustusopistossa sekä raja- ja merivartiokoulussa. Vuoden 2001 syyskuusta alkaen upseerien koulutus on tapahtunut yhtenäisessä upseerin akateemisessa koulutusohjelmassa. Sen mukaiset opinnot järjestetään Maanpuolustuskorkeakoulussa ja Maanpuolustuskorkeakoulun ohjaajana puolustushaara-, aselaji- ja toimialakoulujen korkeakouluosastoissa sekä raja- ja merivartiokoulussa. Opiskelijat ovat Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijoita. Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun asetuksen (668/1992) mukainen upseerin tutkinto on korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) 1 §:n mukaan korkeakoulututkinto. Mainitun asetuksen 13 a §:n mukaan maanpuolustuskorkeakoulun ammatillisesti pätevöittävät erikoistumisopinnot ovat tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä opintoja, joita Maanpuolustuskorkeakoulu järjestää upseerin tutkinnon ja muun ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneille sekä muille riittävät opiskeluvalmiudet omaaville.

Poliisiammattikorkeakoulu luetaan korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen mukaan ammattikorkeakouluihin. Poliisikoulutuksesta annetun asetuksen (1272/1997) mukaan Poliisiammattikorkeakoulu ja Poliisikoulu (poliisioppilaitokset) huolehtivat valtakunnallisesta poliisikoulutuksesta ja tutkimus- ja kehitystyöstä sekä järjestävät poikkeusoloihin varautumiseen liittyvää koulutusta ja muuta turvallisuusalan koulutusta. Poliisikoululla ja Poliisiammattikorkeakoululla on yhteinen hallitus, joka vastaa näiden oppilaitosten ohjaamisesta.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen

esitys laiksi poliisikoulutuksesta sekä laeiksi poliisin hallinnosta annetun lain ja poliisilain 7 §:n muuttamisesta (HE 168/2003 vp.). Esiityksen tavoitteena on uudistaa poliisikoulutusta koskevat säännökset siten, että ne myös säädöstason osalta vastaisivat uuden perustuslain asettamia vaatimuksia. Asetuksen täsolla on nykyisin säännelty opiskelijavalintojen perusteista, opiskelijoiden velvollisuuksista, koulutuksesta erottamisesta, koulutuksen keskeyttämisestä sekä muista kurinpidollisista seuraamuksista. Perusoikeusuudistus ja uusi perustuslaki huomioon ottaen näistä asioista tulisi hallituksen esityksen mukaan säätää laissa.

Perustuslain 123 §:n 2 momentissa mukaan valtion järjestämän opetuksen perusteista säädetään lailla. Rajavartiolaitoksen raja- ja merivartiokoulussa järjestämän opetuksen perusteista säädettäisiin rajavartiolaitoksen hallintolaissa. Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijoiden osalta noudatetaan maanpuolustuskorkeakoulua koskevia säännöksiä.

Hallintolaissa säädettäisiin, että raja- ja merivartiokoulussa voidaan antaa rajavartiolaitoksen virkaan kelpoisuusvaatimukseksi säädettyä koulutusta sekä täydennys- ja erikoiskoulutusta rajavartiolaitoksen henkilökunnalle ja muille henkilöille. Raja- ja merivartiokoulu vastaisi rajavartiolaitoksessa harjoitettavasta tutkimuksesta rajavartiolaitoksen toimialalla. Raja- ja merivartiokoulussa voitaisiin järjestää maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa tarkoitettua upseerin koulutusohjelmaan, jatko-opintoihin tai täydennyskoulutukseen kuuluvaa opetusta rajavartiolaitoksen toimialalla sen mukaan kuin maanpuolustuskorkeakoulun kanssa asiasta erikseen sovitaan. Lisäksi säädettäisiin, että vartiolentolaivueessa voitaisiin järjestää rajavartiolaitoksen ilmailussa tarpeellista koulutusta yhteistoiminnassa raja- ja merivartiokoulun sekä muiden oppilaitosten kanssa. Raja- ja merivartiokoulussa suoritettavaan kurssiin kuuluvaa opetusta voitaisiin antaa myös muualla kuin raja- ja merivartiokoulussa.

Raja- ja merivartiokoulussa annettava koulutus tähtää nimenomaan sellaiseen pätevyyteen, jota rajavartiolaitoksen tehtävien asianmukainen ja tuloksellinen hoitaminen edellyttää. Rajavartiolaitoksen koulutusjärjestelmä on mitoitettu rajavartiolaitoksen tarpeita vastaavaksi, huomioon ottaen sen, että rajavartiolaitoksessa ammattitaidon kehittäminen ja ylläpito nojautuu keskeisiltä peri-

aatteiltaan elinikäiseen työssä oppimiseen. Kurssilla annettua teoreettista ja käytännöllistä koulutusta sovelletaan ja syvennetään käytännön työtehtävissä.

Kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt rajavartiolaitoksen toimialalla, erityisesti rajaturvallisuusviranomaisten välillä ja meripelastustoimen alalla. Raja- ja merivartiokoulussa annettavaan täydennys ja erikoiskoulutukseen on osallistunut myös ulkomaisten viranomaisten edustajia. Oikeudesta koulutuksen antamiseen rajavartiolaitoksen ulkopuoliselle henkilölle olisi tarpeellista säätää laissa.

Raja- ja merivartiokoulussa annettavan koulutuksen ja opetuksen tarkemmista järjestelyistä, oppiaineista, tutkintovaatimuksista ja opintojen keskeyttämisestä sekä arvostelumenettelystä säädettäisiin tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella. Asiasta säädetään nykyisin rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 10, 13 ja 14 §:ssä.

26 §. *Rajavartiolaitoksen koulutus- ja tutkimustoiminnan yleisjärjestelyt.* Rajavartiolaitoksen päällikkö vahvistaisi rajavartiolaitoksen esikunnan esityksestä rajavartiolaitoksen koulutusta ja tutkimustoimintaa koskevat tulostavoitteet ja toimintalinjat sekä raja- ja merivartiokoulun johtosäännön. Rajavartiolaitoksen nykyiseen koulutusjärjestelmään ei ehdoteta muutoksia, sillä koulutusta koskevat säännökset ovat pääosin ajan tasalla ja vastaavat varsin hyvin nykyistä käytäntöä.

27 §. *Opiskeluoikeudesta päättäminen ja palvelusitumus.* Lakiin otettaisiin säännös siitä, että rajavartiolaitoksen virkamies voitaisiin määrätä osallistumaan raja- ja merivartiokoulussa järjestettävään opetukseen. Opiskelu toteutettaisiin virkatehtävänä. Osallistumisoikeudesta päättäisi raja- ja merivartiokoulu. Raja- ja merivartiokoulu valitsee opiskelijat raja- ja merivartiokoulussa annettavaan koulutukseen niistä virkamiehistä, joita hallintoyksiköt määräävät koulutukseen rajavartiolaitoksen esikunnan asettamien perusteiden mukaisesti. Koska koulutukseen osallistutaan työnantajan työjohto-oikeutensa perusteella antamasta määräyksestä, ei opiskeluoikeudesta ja sen peruuttamisesta tarvitsi säätää laissa. Opiskelijavalinnoista, ja valintaperusteista voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella.

Pääsykokeen perusteella valittavaan opiskeluun osallistumisen edellytykseksi säädettäisiin kirjallisen palvelusitumuksen antaminen. Säännökset koskisivat työnantajan virkatehtävänä täysin palkkaeduin järjestä-

mää koulutusta ja ne vastaisivat rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 11 ja 12 §:ää. Rajavartiolaitoksen päällikkö määrää nykyisin palvelussitumuksen keston. Asiasta on annettu rajavartiolaitoksen esikunnan hallinnollinen määräys (RVLPAK1.18) viimeksi 4 päivänä helmikuuta 2004. Palvelussitumuksen enimmäispituudesta on välttämätöntä säätää laissa. Opiskelija voitaisiin vaatia sitoutumaan rajavartiolaitoksen palvelukseen enintään kahden vuoden vähimmäisajaksi opiskelun päättämispäivästä lukien.

Helikopterilentäjälle hankittava koulutus maksaa rajavartiolaitokselle noin 200 000 euroa lentäjää kohden. Se antaa, toisin kuin puolustusvoimissa annettava lentäjän koulutus, kelpoisuuden harjoittaa ansiolentotoimintaa. Rajavartiolaitoksen lentävän henkilöstön palvelussitumus voisi olla enintään 14 vuotta koulutuksen alkamisesta lukien, kuten puolustusvoimissakin. Tarkoituksena ei olisi muuttaa edellä viitatussa hallinnollisessa määräyksessä jo määrättyjä palvelussitomusaikoja. Lentävään henkilöstöön katsotaan vakiintuneesti kuuluvaksi rajavartiolaitoksen ilma-aluksissa työskentelevä, tehtävään asianmukaisen koulutuksen saanut henkilö. Sitomus olisi välttämätön koska lentohenkilökunnan koulutuksesta aiheutuvat huomattavat kustannukset menetettäisiin todennäköisesti kohta koulutuksen päättymisen jälkeen, ellei palvelussitomusta voitaisi vaatia.

Pykälän 3 momentti vastaisi nykyisin rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 12 §:n 2 momentissa säädettyä sillä erotuksella, että palvelussitomusaikana irtisanoutumisen tai muun syyn kuin sairauden johdosta irtisanotuksi tulemisen johdosta maksettavasta korvauksesta säädettäisiin sisäasiainministeriön asetuksella. Korvauksen enimmäismäärä rajoitettaisiin puoleen valtiolle koulutuksesta aiheutuneista kustannuksista. Sääntely olisi yhdenmukainen puolustusvoimista annetun lain 10 b §:n 2 momentin säädetyn kanssa.

Maanpuolustuskorkeakoulussa suoritettavaan upseerin tutkintoon johtavaa opetusta annetaan tosin myös raja- ja merivartiokoulussa, mutta opiskelijavalinnoista huolehtii maanpuolustuskorkeakoulu. Upseerikoulutukseen liittyvästä palvelusitomuksesta säädetään puolustusvoimista annetun lain 10 b §:ssä. Sitomus annetaan myös rajavartiolaitoksen hyväksi. Rajavartiolaitoksen hallinto-

lakiin edellä esitetyt säännökset eivät siten soveltuisi maanpuolustuskorkeakoulun upseeriopiskelijoihin raja- ja merivartiokoulussa.

28 §. *Asevelvollisuus ja vapaaehtoinen asepalvelus rajavartiolaitoksessa.* Asevelvollisia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettuun asepalvelukseen otettuja henkilöitä voitaisiin määrätä koulutettavaksi rajavartiolaitoksessa. Palvelussa noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä vastaavasta palvelusta puolustusvoimissa säädetään. Vastaavat säännökset ovat nykyisin LRVL:n 7 §:ssä ja 56 §:ssä. Säännökset olisivat välttämättömiä sen turvaamiseksi, että asevelvollisilla ja vapaaehtoista asepalvelua suorittavilla olisi rajavartiolaitoksessa samat edut ja oikeudet kuin puolustusvoimissa palvelevilla. Rajavartiolaitoksessa annetaan sotilaskoulutuksen yhteydessä erikoiskoulutusta rajavartiotoiminnan tukemiseen vastaavalla tavalla kuin puolustusvoimissa annetaan erikoiskoulutusta poliisille virkaavun antamiseen. Asevelvollisia sekä vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettuja naisia ehdotetaan voitavan tarvittaessa käyttää myös rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Heitä ei kuitenkaan käytettäisi korvaamaan rajavartiomiehiä, vaan tukitehtävissä tai rajavartiomiehen apuna välittömän johdon ja jatkuvan valvonnan alaisena.

4 luku. **Erinäiset säännökset**

29 §. *Sotilasrikossäännösten soveltaminen.* Rajavartiolaitoksen hallintolaissa säädetäisiin, että rajavartiolaitoksen sotilasviroissa palvelevat henkilöt olisivat rikoslain 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia, niin kuin LRVL:n 51 §:ssä säädetään.

LRVL:n 51 §:ää muutettiin rikoslain kokonaisuudistuksen kolmannen vaiheen yhteydessä epähuomiossa siten, että rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleville virkamiehille ei jäänyt oikeutta rikoslain 45 luvun 26 a §:ssä säädettyihin voimakeinoihin. Rajavartiomiehelle säädettyjen voimakeinojen arvioitiin riittävän rajavartiolaitoksessa. Osalla rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palvelevista henkilöistä ei kuitenkaan ole rajavartiomiehen toimivaltaa, vaikka heidän tehtävänsä voivat vaatia voimakeinojen käyttämistä. Voimakeinoihin voi ilmetä tarvetta esimerkiksi asevarastoa vartioitaessa tai varusmieskoulutuksen yhteydessä. Rajavartiolaitoksen hallintolaissa ei tästä syystä estettäisi sovel-

tamasta rikoslain 45 luvun 26 a §:ää rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleviin virkamiehiin.

Rajavartiomiehen voimakeinoista säädetään LRVL:n 24 §:ssä yhdenmukaisesti poliisin voimakeinojen kanssa. Tuo säännös otettaisiin sellaisenaan rajavartiolain 34 §:ään. Rikoslain 45 luvun 26 a §:ssä säädetty voimakeinot eroavat rajavartiomiehen voimakeinoista. Sotilaan voimakeinot lienee säädetty lähinnä aseellista uhkaa tai selkkausta ajatellen. Sotilas voi käyttää puolustettavia voimakeinoja muun muassa käskyn tehostamiseen ja kuuliaisuuden palauttamiseen. Voimakeinoja tarvitaan rajavartiolaitoksessa yleensä juuri rajavartiomiehen tehtävissä. Lievimmän keinon periaatteen mukaisesti säädettäisiin, että sotilasvirassa olevan rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään ensisijaisesti rajavartiolain 34 §:ssä.

Lisäksi pykälään otettaisiin sotilasrikossäännösten soveltamiseen liittyvä nykyistä vastaava asetuksenantovaltuus.

30 §. *Sotilasvirassa palvelevan tai sotilasvirkaan pyrkivän sotilasasiakirjoihin sisältyvien terveydellisiä rajoituksia koskevien tietojen ilmoittaminen.* Terveyttä koskevat tiedot ovat arkaluonteisia tietoja joita koskee salassapitovelvollisuus. Pykälään otettaisiin kuitenkin maanpuolustustehtävien vaatima LRVL:n 52 §:ää sekä terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain 9 b §:ää vastaava säännös lääkärin velvollisuudesta ilmoittaa palveluskelpoisuuteen vaikuttavasta terveydellisestä rajoituksesta henkilön esimiehelle.

Palveluskelpoisuus arvioidaan rajavartiolaitoksessa yleensä samojen perusteiden mukaan kuin puolustusvoimissa. Pykälässä tarkoitettu sotilashenkilön terveyttä koskeva arvio tulisi antaa johtavalle esimiehelle, joka voi päättää terveydentilan vaatimista toimenpiteistä, esimerkiksi siirrosta muuhun tehtävään, hoitoon ohjaamisesta tai virkasuhteen päättämisestä. Tiedot olisi siten annettava hallintoyksikön päällikölle, rajavartiolaitoksen päällikölle tai sisäasiainministerille riippuen siitä, kenestä lausunnossa on kysymys. Lääkärin olisi ilmoitettava lausunnon antamisesta myös sille, jonka terveydentilaa lausunto koskee.

Rajavartiolaitoksen palvelukseen hakeutvalle suoritetaan terveystarkastus pääsääntöisesti ennen virkaan nimittämistä. Osana terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamaa

terveystarkastusta henkilölle suoritetaan myös päihdetesti. Päihdetestistä saatu tieto on terveydentilatieto. LRVL:n 52 §:n 3 momentissa säädetään terveystarkastuksessa saatujen luottamuksellisten tietojen käsittelemisestä. Pykälään ehdotetaan otettavaksi terveydentilaa koskevien tietojen käsittelyä, säilyttämistä ja salassapitoa koskeva ajantasainen viittaus yksityisyyden suojasta työelämässä annettuun lakiin.

31 §. *Palvelussuhteen ehdot kansainvälisissä tehtävissä.* Rajavartiolaitoksen virkamiehet osallistuvat aikaisempaa useammin kansainvälisiin tehtäviin, joissa käytetään poikkeuksellisia rahoitusjärjestelyitä. Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palvelevat henkilöt kuuluvat sotilaseläkejärjestelmän piiriin. Kansainväliset tehtävät vaikuttavat sotilaseläkkeen kertymiseen. Eläkkeen kertymien turvaamiseksi säädettäisiin, rajavalvonta-asiantuntijan tehtävään sekä vastaavaan kansainväliseen asiantuntijan tehtävään määrätylle, rajavartiolaitokseen palvelussuhteessa olevalle virkamiehelle paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista taloudellisista etuuksista olisi soveltuvin osin voimassa, mitä ulkomaanedustuksen virkamiehille paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista etuuksista annetussa laissa (651/1993) säädetään. Pykälän 2 momentissa annettaisiin sisäasiainministeriölle puolustusvoimissa toteutettua sääntelyä vastaten valtuus säätää tarkemmin asetuksella tässä laissa tarkoitetuista kansainvälisistä tehtävistä aiheutuvista korvauksista sekä muista etuuksista samoin kuin rajavartiolaitokseen palvelussuhteessa olevan virkamiehen rinnastettavuudesta ulkomaanedustuksen virkamiehiin.

32 §. *Tunnuskuva.* Rajavartiolaitoksen tunnuskuvasta säädetään rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista, virkapuvusta, tunnuksista sekä ansiomerkeistä annetun tasavallan presidentin asetuksen 12 §:ssä. Tunnuskuvaa käytetään muun muassa osoittamaan kulkuneuvon kuulumista rajavartiolaitokselle. Tunnuskuvasta säädettäisiin laissa, mikä olisi omiaan estämään sen oikeudetonta käyttöä. Tunnuskuvan oikeudeton käyttö säädettäisiin myös rangaistavaksi. Rajavartiolaitoksen tunnuskuvan käyttämisestä säädettäisiin tarkemmin tasavallan presidentin asetuksella. Rajavartiolaitoksen päällikkö voisi antaa li-
van tunnuskuvan käyttämiseen.

33 §. *Tarkemmat säännökset.* Valtuussään-

nökset on luettavuuden ja ymmärrettävyyden parantamiseksi pyritty sijoittamaan sen pykälän yhteyteen, jossa asiaa muutenkin käsitellään. Tähän pykälään sijoitettaisiin sellaiset tarpeelliset valtuussäännökset, joita ei ole voitu sisällyttää asiayhteyteen.

Tasavallan presidentin asetuksella säädettäisiin sotilas- ja palvelusarvoista sekä sotilasarvoon ylentämisen ja palvelusarvon antamisen perusteista. Vastaava säännös on LRVL:n 67 §:n 1 momentissa. Tasavallan presidentin asetuksella säädettäisiin myös rajavartiolaitoksen ansiorististä ja ansiomitalista.

Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarvittaessa rajavartiolaitoksen tehokkaan toiminnan yksittäistapauksissa edellyttämistä tilapäisistä muutoksista rajavartiolaitoksen sotilaallisiin käskyvaltasuhteisiin. Säännöksessä tarkoitettaisiin esimerkiksi rajavartiolaitoksessa jo kokeiltua poliisin käyttämää kenttäjohtajajärjestelmää.

Lisäksi valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin oikeudesta järjestää rajavartiolaitoksen virkamiehille maksutonta sairaanhoitoa niin kuin nykyisinkin.

Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin myös tarvittaessa tarkemmin raja- ja merivartiokoulussa sekä vartiolentolaivueessa annettavan koulutuksen ja opetuksen järjestelyistä, valintamenettelystä, oppiaineista, tutkinto-vaatimuksista ja opintojen keskeyttämisestä sekä arvostelumenettelystä.

Rajavartiolaitoksen virkapukuna käytettävän sotilaspuvun ja muiden rajavartiolaitoksen asusteiden kokoonpanosta, kuosista ja väristä sekä virkapukuavustukseen oikeuttavista asusteista säädettäisiin sisäasiainministeriön asetuksella. Vastaava säännös on nykyisin rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista, virkapuvusta, tunnuksista sekä ansiomerkeistä annetun tasavallan presidentin asetuksen 11 §:n 1 momentissa.

Rajavartiolaitoksen päällikkö voisi antaa tarkentavia määräyksiä virkapukuna käytettävän sotilaspuvun ja muun rajavartiolaitoksen asusteen hankintamenettelystä ja käytöstä sekä puvussa ja asusteissa käytettävistä erikoismerkeistä ja -tunnuksista. Vastaava säännös on nykyisin rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista, virkapuvusta, tunnuksista sekä ansiomerkeistä annetun tasavallan presidentin asetuksen 11 §:n 3 momentissa

5 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

34 §. *Voimaantulo.* Pykälään otettaisiin tavanomainen voimaantulosäännös.

35 §. *Sivutoimia koskeva siirtymäsäännös.* Rajavartiomiehen, joka lain voimaantullessa harjoittaisi 19 §:ssä tarkoitettua sivutointa, tulisi tehdä tarvittavat ilmoitukset tai hakea tarvittavat luvat taikka lopettaa lain vastaisesti harjoitettu sivutoimi vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Ottaen huomioon perustuslain 18 §:ssä jokaiselle turvatun oikeuden lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla olisi tarpeellista säätää tarkasti siitä, missä määrääjässä jokaisen on hoidettava työtään, ammattiaan ja elinkeinoaan koskevat järjestelyt sellaiseen tilaan, että niitä voidaan pitää ehdotetun lain mukaisina. Siirtymäaika ei voisi olla kohtuuttoman lyhyt, joten sen pituudeksi esitettäisiin yksi vuosi.

1.2. Rajavartiolaki

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Rajavartiolaissa säädettäisiin valtakunnanrajan ylittämisestä ja sen valvonnasta sekä rajavartiolaitokselle ja rajavartiomiehelle kuuluvista tehtävistä ja toimivaltuuksista. Soveltamissäännökseen otettaisiin myös viittaus rajavartiolaitokselle muualla säädettyihin tehtäviin.

Rajavartiolaitoksen tai rajavartiomiehen tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään lukuissa muissa säädöksissä. Näitä on lueteltu esityksen yleisperusteluissa. Luettelo ei ole tyhjentävä. Kansallisen lainsäädännön lisäksi rajavartiolaitoksen toimintaa ohjaavat Euroopan unionin lainsäädäntö ja Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset.

Pykälän 2 momentin mukaan rajavartiolaitoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä sekä rajavartiolaitoksen viroista ja sen virkamiesten erityisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädettäisiin rajavartiolaitoksen hallintolaissa. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitoksen tehtävissä säädettäisiin rajavartiolaissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa sekä meripelastuslaissa ja muualla laissa.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolai-

toksessa annettavan lain 1 §:ssä on lisää viittauksia sovellettavaksi tulevaan lainsäädäntöön. Siellä viitattaisiin asevelvollisrekisterin osalta asevelvollisuuslakiin, meripelastusrekisterin osalta meripelastuslakiin ja ulkomaalaisrekisterin osalta ulkomaalaisrekisteristä annettuun lakiin. Rajavartiolaitos siirtyisi tämän uudistuksen yhteydessä käyttämään osaa poliisin tietojärjestelmistä niin kuin omia rekistereitään. Viittaus henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin on sen vuoksi myös tarpeellinen. Asiakirjojen ja tietojen julkisuutta koskee puolestaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki, minkä lisäksi vaitiolovelvollisuudesta säädettäisiin rajavartiolaitoksen hallintolaissa. Työntekijää koskevien henkilötietojen käsittelystä säädetään juuri uudistetussa yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa.

2 §. *Määritelmät.* Pykälässä olisivat laissa jäljempänä käytettävät käsitteet. Pykälän 1 kohdassa määritelty automaattinen tunnistaminen liittyisi lain 29 §:ään, jossa säädettäisiin automaattisesta tunnistamisesta rajanylityspaikalla. Automaattisesta tunnistamisesta ei ole aikaisemmin säädetty. Automaattinen tunnistaminen ei silti ole asiallisesti uusi menetelmä, sillä esimerkiksi poliisilain 29 §:ssä säädetty tekninen valvonta voisi käsittää myös rikoksesta epäiltyjen automaattisen tunnistamisen. Automaattista tunnistamista käytettäisiin rajavartiolaitoksessa etsintäkuuluttujen tavoittamiseen ja rikosten estämiseen. Tärkein syy menetelmästä säätämiseen olisi terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten estäminen. Saatavia kuvia voitaisiin teknisin menetelmin verrata etsittävistä henkilöistä käytettävissä oleviin kuviin silmämääräisen vertailun sijasta. Näin voitaisiin nopeasti poimia ihmisvirrasta ne, joiden henkilöllisyyden lähempi tarkastaminen olisi aiheellista. Sellaisia olisivat erityisesti terroristisessa tarkoituksessa tehtävistä rikoksista etsintäkuulutettuja piirteiltään läheisesti muistuttavat henkilöt. Automaattista tunnistamista voitaisiin käyttää myös muiden etsintäkuuluttujen tavoittamiseen.

Pykälän 2 kohdassa mainittua hallintoyksikön käsitettä käytettäisiin tehtävää tai toimivaltaa koskevissa rajavartiolain 46, 64, 67, 77, 78 ja 79 §:ssä. Käsite määriteltäisiin rajavartiolaitoksen hallintolain 3 §:n 1 momentissa.

Pykälän 3 kohdassa mainittua rajajoukon käsitettä käytettäisiin rajavartiolain 25 §:ssä

säädettäessä tasavallan presidentille valtuus liittää rajajoukkoja puolustusvoimiin. Käsite määriteltäisiin rajavartiolaitoksen hallintolain 2 §:ssä, joten kohdassa olisi asianmukainen viittaus tuohon lakiin.

Pykälän 4 kohdassa määriteltävä rajakaista on tarpeen rajavyöhykkeellä noudatettavista kielloista 51 ja 58 §:ssä säädettäessä. Valtakunnan alueiden rajoja koskevista sopimuksissa määrätään rajaviivan välittömässä läheisyydessä noudatettavista kielloista ja rajoituksista. Rajakaistalla tarkoitettaisiin rajaviivaan ulottuvia alueita taikka rajankäyntipöytäkirjoissa kutakin rajaosuutta varten vahvistettujen raja-aukkojen tai hakkuulinjojen levyisiä rajaviivaan ulottuvia kaistoja. Rajakaista sijaitsee maalla. Rajavedestä säädettäisiin erikseen. Rajakaistan käsite on tarpeen myös siitä syystä, ettei raja-aukkoa ole havaittavissa puuttomilla alueilla.

Pykälän 5 kohdassa määriteltäisiin rajanylityspaikan käsite. Ulkorajan ylittämisen tulee Schengenin säännösten mukaan yleensä tapahtua vahvistetun rajanylityspaikan kautta sen aukioloaikana. Muualta rajan ylittämiseen olisi haettava rajanylityslupa. Rajanylityspaikalla tarkoitetaan LRVL:n 2 §:n 2 kohdan mukaan passilaissa ja ulkomaalaislaissa tarkoitettua lentoasemaa, satamaa, merivartioasemaa, rajavartioasemaa taikka valtakunnan maa tai merirajan rajaosuutta tai rajalla olevaa muuta erikseen säädettyä, määrättyä tai kansainvälisin sopimuksin sovittua paikkaa, jonka kautta henkilöiden maahantulo Suomeen ja maastalähtö Suomesta on sallittu yleisesti tai erikseen myönnettävällä luvalla taikka kansainvälisten sopimusten nojalla. Määritelmä on mutkallinen ja tulkinnanvarainen. Länsiraja ja pohjoisraja täyttävät nykyisin koko pituudeltaan rajanylityspaikan määritelmän, mitä ei lakia säädettäessä tarkoitettu. Valtuudesta rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista säätämiseen säädettäisiin rajavartiolaitain 12 §:ssä.

Pykälän 6 kohdassa määriteltäisiin rajajärjestyksen ylläpitämisen käsite. Rajajärjestys mainitaan LRVL:n 2 §:ssä rajavalvonnan yhteydessä. Rajavalvonnalla tarkoitetaan LRVL:n 2 §:n mukaan rajavartiolaitoksen toimintaa, jolla ylläpidetään vieraan valtion tai kansainvälisen yhteisön kanssa tehtyjen sopimusten mukaista rajajärjestystä. LRVL:n esitöiden mukaan siihen kuuluu valtakunnan rajojen hoitamista sekä valtioiden välisistä rajasopimuksista johtuvia tehtäviä, muun muassa rajavalvutettujen toiminta rajatapah-

tumien selvittämiseksi. Rajajärjestyksen ylläpitämistä pidetään yhtenä rajavartiolaitoksen keskeisistä tehtävistä. Rajavartiolaissa sillä tarkoitettaisiin valtakunnanrajaa ja rajanylityspaikkoja koskevien säännösten samoin kuin rajaviranomaisten kansainvälistä yhteistoimintaa koskevien säännösten ja määräysten täytäntöönpanoa ja niiden noudattamisen valvontaa.

Pykälän 7 kohdassa määriteltäisiin rajaturvallisuuden ylläpitämisen käsite. Tämän hyvin keskeisen käsitteen piiriin kuuluisivat sellaiset kotimaassa ja ulkomailla suoritettavat toimenpiteet, joilla pyritään estämään valtakunnan rajan ja ulkorajan ylittämisestä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävästä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhat sekä varmistamaan rajanylityksen turvallisuus. Lakiesityksessä ei määriteltäisi rajaturvallisuutta (Border security), koska sen sisällöstä ei ole Euroopan unionin toimielimissä laajaa yksimielisyyttä. Rajaturvallisuuden käsitettä käytetään muun muassa Euroopan unionin jäsenyyttä hakevia maita arvioitaessa sekä rajavalvonnan yhdenmukaistamista koskevassa eurooppalaisessa keskustelussa.

Rajavalvonnan yhdenmukaistaminen on tarpeellista laittoman maahantulon vastaisen yhteisen politiikan (KOM (2001) 672 lopull.) onnistumiselle sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilymiselle (KOM(2003) 687 lopull.) vapaan liikkuvuuden alueella. Yhdenmukaisella menettelyllä turvataan raajavalvonnan ja rajatarkastusten tehokkuutta. Sitä palveleva neljän toimintatason rajaturvallisuusmalli käsittää: 1) toimet kolmansissa maissa, erityisesti lähtö ja kauttakulkumaissa, kuten yhteyshenkilöiden tiedonkeruutoimet sekä ulkomaisten konsuliedustustojen tehtävät viisumien myöntämisessä, 2) kansainvälisen rajavalvontayhteistyön, 3) toimet ulkorajoilla, kuten erityisesti raajavalvonta, jolla Euroopan unionissa tarkoitetaan tässä yhteydessä rajatarkastuksia sekä maasto ja merirajojen valvontaa sekä 4) Schengenin säännöstöä soveltavien valtioiden alueella ja mainittujen valtioiden kesken toteutettavat muut toimet, eli viranomaisten välisen yhteistyön.

Neljän toimintatason rajaturvallisuusmallia käytetään yleisesti Euroopan unionissa. Euroopan unionin ulkorajasuunnitelmassa käytetään käsitettä sisäinen turvallisuus yhteisellä vapaan liikkuvuuden alueella (Internal security in the common area of freedom of movement). Sillä tarkoitetaan vapaan liikkuvuu-

den alueella annettavaa suojaa niitä uhkia vastaan, joita aiheuttavat: yhteisön oikeuden tai kansallisen lainsäädännön noudattamatta jättäminen, rikollisuus, terrorismi, ihmiskauppa, lapsiin kohdistuvat rikokset, laiton asekauppa, lahjonta ja petokset sekä huumausaineiden laiton kauppa. Turvallisuudella ulkorajoilla (Security at external borders) tarkoitetaan sitä, missä määrin ulkorajat suojaavat jäsenvaltioita uhkatekijöitä, jotka voivat vaikuttaa rajatarkastusten ja valvonnan tehokkuuteen, yhteisön oikeuden tai kansallisen lainsäädännön noudattamiseen, sisäiseen turvallisuuteen yhteisellä vapaan liikkuvuuden alueella sekä jäsenvaltioiden yleiseen järjestykseen tai sisäiseen turvallisuuteen. Sotilaallinen puolustus ei kuulu Euroopan unionissa omaksuttuun rajaturvallisuuden käsitteeseen.

Rajavartiolaitos vastaa suuresta osasta rajaturvallisuusmallin mukaisista tehtävistä. Rajaturvallisuuden tuottamiseen osallistuu rajavartiolaitoksen lisäksi muita viranomaisia, kuten poliisi ja tulli sekä ulkomaalaisvalvontaan osallistuvat ulkomaalaisvirasto ja työvoimaviranomaiset. Rajaturvallisuuden ylläpitämisen käsite viittaa osuvasti rajavartioltoksen ydintehtäviin, minkä vuoksi se on perusteltua ottaa rajavartiolaikäsisteistöön.

Pykälän 8 kohdassa määriteltäisiin rajatarkastuksen käsite. Rajatarkastuksella tarkoitettaisiin rajanylityksen tai rajanylitysaikomuksen perusteella suoritettavaa henkilön ja hänen tavaroidensa ja kulkuneuvonsa tarkastamista ja henkilön kuulemistä. Rajatarkastus suoritettaisiin rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi.

Schengenin yleissopimuksen I osaston 1 artiklan mukaan rajatarkastus on rajoilla tapahtuva tarkastus, joka suoritetaan rajanylitysaikoiden perusteella. Rajavartiolaissa rajatarkastuksella tarkoitettaisiin samaa kuin Schengenin säännöstössä. Kansallisista lähtökohdista säädettäisiin selvyiden vuoksi, että rajatarkastus voitaisiin toteuttaa myös sille, joka on toteuttanut rajanylitysaikensa, vaikka häntä ei olisikaan vielä tarkastettu. Tämä koskisi rajatarkastuksen laittomasti välttäneitä henkilöitä, joiden kohdalla voisi käynnistyä myös esitutkinta tai rajatapahtuman tutkinta. Rajatarkastukseen kuuluvista toimenpiteistä säädettäisiin rajavartiolaikäsisteistössä.

Schengenin yleissopimuksen I osaston 6 artiklan mukaan valvonta ulkorajoilla toteutetaan yhdenmukaisten periaatteiden mukaisesti kansallisen toimivallan ja lainsäädännön

puitteissa ottaen huomioon kaikkien sopimuspuolten edut kaikkialla sopimuspuolten alueella. Samassa artikkelissa mainittujen yhdenmukaisten periaatteiden mukaan henkilön tarkastukseen kuuluu matkustusasiakirjojen ja muiden maahanpääsyn, oleskelun, työs-kentelyn ja maastalähdön edellytysten tarkistamisen lisäksi sopimuspuolten kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä vaarantavien uhkien tutkiminen ja ehkäiseminen. Tämä tarkastus koskee myös ajoneuvoja ja tavaroita, jotka ovat rajan ylittävien henkilöiden hallussa. Kukin sopimuspuoli suorittaa tarkastuksen, erityisesti henkilöön kohdistuvan etsinnän, kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Pykälän 9 kohdassa määriteltäisiin rajavalvonnan käsite. Sillä tarkoitettaisiin rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi toteutettavia toimenpiteitä, joilla valvotaan valtakunnan rajoja estäen erityisesti ulkorajan ylittäminen rajanylityspaikkojen välisellä alueella. Rajavalvonnalla tarkoitetaan LRVL:n 2 §:n 4 kohdan mukaan rajavartioltoksen toimintaa, jolla ylläpidetään rajajärjestystä Suomen rajoilla, torjutaan rajalla tapahtuvaa maanpetoksellista tai valtiopetoksellista yhteydenpitoa vieraaseen valtioon, rajan ylittämisestä annettujen säännösten rikkomista, Suomen rajoihin, rajamerkkeihin tai laitteisiin kohdistuvia rikoksia sekä vieraasta valtiosta Suomeen kohdistuvia alueellisen koskemattomuuden loukkauksia. Ehdotettu määritelmä olisi nykyistä yksinkertaisempi. Siinä otettaisiin huomioon myös esitetyt muutokset rajavartioltoksen esitutkintatehtävissä. Rajavalvontaan kuuluisi toimenpiteitä rajanylityspaikoilla ja niiden ulkopuolella.

Schengenin yleissopimuksen 6 artiklan 3 momentin mukaan toimivaltaiset viranomaiset valvovat rajanylityspaikkojen välisiä ulkorajoja liikkuvien yksiköiden avulla. Samoin valvotaan rajanylityspaikkoja niiden tavanomaisten aukioloaikojen ulkopuolella.

Pykälän 10 kohtaan sisältyisi maininta siitä, että erityisillä toimivaltuuksilla varustetusta rajavartiomiehestä säädettäisiin rajavartioltoksen hallintolaissa. Rajavartiomies olisi rajavartioltoksen hallintolaikäsisteistössä 15 §:n mukaan rajavartioltoksen virkamies, joka olisi säädetyn koulutuksen lisäksi saanut hallintoyksikön päälliköltä määräyksen rajavartiomieheksi. Rajavartiolaissa säädettäisiin erityisesti juuri rajavartiomiehen tehtävistä ja toimivaltuuksista. Rajavartiomies voi palvel-la muussakin virassa kuin sotilasvirassa.

Kaikki sotilasviran haltijat eivät ole rajavartiolaitomiehii.

Pykälän 11 kohdassa viitattaisiin rajavartiolaitoksen hallintolain 4 §:ssä olevaan rajavartioviranomaisen määritelmään. Rajavartioviranomaisen käsitettä käytetään melko laajalti muuallakin lainsäädännössä, joten sen säilyttäminen on edelleen perusteltua. Käsite viittaa rajavartiolaitokseen, sen hallintoyksiköihin ja toimielimiin.

Pykälän 12 kohdassa määriteltäisiin Schengenin säännöstö. Siitä johtuvat muun muassa rajavartiolaissa käytettäväksi ehdotetut ulkorajan ja sisärajan käsitteet sekä 15 §:n säännökset sisärajatarkastusten palauttamisesta. Schengenin säännöstöllä tarkoitettaisiin Amsterdamin sopimuksella 1 päivänä toukokuuta 1999 osaksi Euroopan unionin säännöstöä otettua kokonaisuutta, joka koostuu vuoden 1985 Schengenin sopimuksesta, vuoden 1990 Schengenin yleissopimuksesta, jäsenvaltioiden liittymissopimuksista sekä Schengenin toimeenpanevan komitean päätöksistä ja julistuksista, sekä tähän säännöstöön perustuvia myöhemmin annettuja säädöksiä. Määritelmä vastaisi ulkomaalaislaissa omaksuttua määritelmää. Schengenin sopimukset ovat lakanneet olemasta voimassa itsenäisinä kansainvälisinä instrumentteina sen jälkeen, kun säännöstö on otettu osaksi Euroopan unionin säännöstöä. Schengenin säännöstö on kuitenkin käyttökelpoinen käsite viitattaessa vapaan liikkuvuuden aluetta, rajavalvontaa sekä rajatarkastuksia koskevaan osaan Euroopan unionin säännöstöstä.

Pykälän 13 kohdassa viitattaisiin Schengenin säännöstössä tarkoitettuun sisärajan käsitteeseen. Käsitettä käytettäisiin 15 §:ssä sisärajatarkastusten palauttamisesta säädettyä. Sisärajoja ovat Schengenin sopimukseen liittyneiden maiden väliset yhteiset maarajat sekä sopimusmaiden lentoasemat sisäisillä lennoilla ja satamat sellaisten matkustajalauttojen säännöllisessä liikenteessä, jos ne ovat lähtöisin ja matkalla satamiin yksinomaan sopimuspuolten alueella. Kun säännöstö on otettu osaksi Euroopan unionin säännöstöä, viittaus tarkoittaisi vapaan liikkuvuuden aluetta koskevaa säännöstöä soveltavia maita.

Pykälän 14 kohdassa viitattaisiin Schengenin säännöstössä tarkoitettuun ulkorajan käsitteeseen. Ulkorajoja ovat Schengenin säännöstöä soveltavien valtioiden kolmansia valtioita vastaan olevat maarajat, kaikki merirajat sekä sopimuspuolten lentoasemat ja satamat, jos ne eivät ole sisärajoja. Ulkorajan kä-

sitettä käytettäisiin 12 – 14 ja 49 §:ssä rajan ylittämistä, rajanylitysluvasta, rajatarkastuksen toimittamisesta ja rajavyyhykkeestä säädettyä. Kun säännöstö on otettu osaksi Euroopan unionin säännöstöä, viittaus tarkoittaisi tässäkin vapaan liikkuvuuden aluetta koskevaa säännöstöä soveltavia maita.

Pykälän 15 kohdassa määriteltäisiin rajavyyhykkeen käsite. Rajavyyhyke olisi Suomessa ulkorajalle rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi perustettava alue, jolla rajavartiolaissa säädetyin tavoin voitaisiin rajoittaa perusoikeuksia. Rajavyyhykettä ei nykyisin ole muualla kuin Venäjän vastaisella rajalla, joka on samalla myös ulkoraja. Rajavyyhykettä ei laajennettaisi.

3 §. *Rajavartiolaitoksen tuottamat turvallisuus- ja valvontatoiminnot.* Säännöksessä annettaisiin yleiskuvan rajavartiolaitoksen keskeisistä tehtävistä ja suhteesta muihin viranomaisiin niitä suoritettaessa. Rajavartiolaitoksen toiminnan tavoitteeksi säädettäisiin pykälän 1 momentissa rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajavartiolaitos toimisi rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Rajaturvallisuuden ylläpitäminen olisi rajavartiolaitokselle yhtä keskeinen tehtävä kuin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on poliisille. Rajaturvallisuuden ylläpitäminen tarkoittaisi kaikkia niitä rajavartiolaitoksen tai muun rajaturvallisuuden alalla toimivaltaisen viranomaisen kotimaassa ja ulkomailla suorittamia toimenpiteitä, jotka olisivat tarpeellisia valtakunnan rajojen laittoman ylittämisen estämiseksi sekä henkilöiden rajanylityksestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvien uhkien torjumiseksi ja rajanylityksen turvallisuuden varmistamiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yleisellä tasolla nykyistä lainsäädäntöä vastaten, että rajavartiolaitos suorittaa sille erikseen säädettyjä valvontatehtäviä. Rajavartiolaitoksen valvontatehtäviä ovat esimerkiksi ulkomaalaisvalvonta sekä metsästyksen ja vesiliikenteen valvonta. Tällaisten valvontatehtävien on katsottu sopivan rajavartiolaitokselle hyvin.

Momentissa todettaisiin lisäksi, että rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi säädet-

täisiin rajavartiolaitain 6 luvussa. Rajaliikenteessä voi paljastua muun muassa salakuljetusta, vaarallisia tai huumausaineita, tuotaväärennöksiä, varastettua omaisuutta, laitoman maahantulon järjestämistä, väärennysrikoksia ja petoksia. Henkilöliikenteessä voi paljastua tavaraliikenteelle ominaisia rikoksia ja tavaraliikenteessä henkilöliikenteelle ominaisia rikoksia. Rikokset voivat paljastua myös myöhemmin esimerkiksi ulkomaalaisvalvonnan yhteydessä sisämaassa. Kansainväliseen rikollisuuteen liittyy vapauteen kohdistuvia rikoksia, seksuaalirikoksia, työrikoksia sekä rahanpesua. Rajavartiolaitoksen toimenpiteiden ensisijaisina kohteina olisivat ne rikokset, joita rajatarkastuksella ja rajavalvonnalla sekä rajavartiolaitokselle säädettyissä valvontatehtävissä pyritään estämään. Rajavartiolaitos keskittyisi tyypillisesti henkilöliikenteessä paljastuvien rikosten estämiseen, paljastamiseen ja tutkimiseen ja rajavartiolaitokselle säädettyissä valvontatehtävissä paljastuvan rikollisuuden torjumiseen. Tavaraliikenteessä tyypilliset rikokset jäisivät ensisijaisesti tullin ja poliisin tutkittaviksi.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin informatiivisuuden vuoksi rajavartiolaitoksen muihin tehtäviin, joista säädettäisiin tarkemmin rajavartiolaitaissa tai muualla laissa. Luettelo ei olisi tyhjentävä. Rajavartiolaitos suorittaisi poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä- ja pelastustehtäviä sekä osallistuisi sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen maanpuolustustehtävät eivät muuttuisi kokonaisuudistuksen yhteydessä.

4 §. *Rajavartiolaitoksen toiminnan alueellisen kohdentuminen.* Rajavartiolaitos toimisi siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rajavartiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamiseksi perustettua, sekä merialueella ja Suomen talousvyöhykkeestä annetussa laissa tarkoitettulla talousvyöhykkeellä. Muualla rajavartiolaitos toimisi vain milloin se olisi tarpeen rajavartiolaitoksen lakisääteisen tehtävän loppuun saattamiseksi tai virka-apun antamiseksi.

Uudistuksessa luovuttaisiin rajavartiolaitoksen valvonta-alueen käsitteestä. Rajavartiolaitoksen tehtävät vaativat aikaisempaa useammin toimenpiteitä valvonta-alueen ulkopuolella. Valvonta-alueesta luopuminen on välttämätöntä myös PTR-viranomaisten toiminnan tehostamiseksi. PTR-viranomaiset ovat tästä esityksen yleisperusteluissa selos-

tettuun viitaten yksimielisiä. Erityisesti rajavartiolaitoksen ja poliisin tehtävien päällekkäisyyden liialliseksi estämiseksi on kuitenkin välttämätöntä säätää niistä perusteista, joiden mukaisesti rajavartiolaitoksen yksiköt sijoittuvat valtakunnan alueelle. Pykälään ehdotettavilla säännöksillä estettäisiin rajavartiolaitosta lisäämstä viranomaisten toiminnan päällekkäisyyttä yksiköitä nykyisiltä paikoiltaan esimerkiksi sisämaahan siirtämällä. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi rajavartiolaitoksen olisi sijoitettava rajanylityspaikoille ja alueille, joilla rajavalvonnasta ja aluevalvonnasta voidaan huolehtia. Maamme länsi- ja pohjoisrajoilla, joilta rajatarkastukset on lakkautettu, rajavartiolaitos voisi säilyttää valmiuden rajatarkastusten palauttamiseen ja toimittaa muita sille säädettyjä tehtäviä kuten nykyisinkin.

Pykälällä oikeutettaisiin rajavartiolaitos myös osallistumaan Euroopan unionin neuvoston 19 päivänä helmikuuta 2004 maahanmuuttoalan yhteyshenkilöverkoston perustamisesta antaman asetuksen (N:o 377/2004) mukaisesti tehtäviin kotimaassa ja ulkomailla. Maahanmuuttoalan yhteyshenkilöllä tarkoitetaan maahanmuuttoviranomaisen tai muun toimivaltaisen viranomaisen edustajaa, jonka tehtävänä on solmia ja ylläpitää yhteyksiä vastaanottavan maan viranomaisiin edistääkseen laittoman maahantulon torjuntaa. Tämä kuuluu rajaturvallisuuden ylläpitämiseen.

Rajavartiolaitoksen maanpuolustustehtävä säilyisi ennallaan. Toimipaikkojen nykyisen sijainnin ja valvonta-alueen välinen ristiriita kuitenkin poistuisi. Muun muassa rajavartiolaitoksen esikunta sijaitsee nykyisen valvonta-alueen ulkopuolella. Laitoksen johtamiseen, koulutukseen, harjoituksiin, huoltoon ja lentotoimintaan tarvittavat alueet ja tilat voitaisiin sijoittaa rajavartiolaitoksen toiminnallisten vaatimusten mukaisesti.

Rajavartiolaitos voisi alueellisesta kohdentumisesta riippumatta antaa virka-apua muille viranomaisille. Tämä on mahdollista nykyisinkin. Virka-apuna pyydetyn toimenpiteen tulisi kuulua pyytävän viranomaisen tehtäväpiiriin ja virka-apua antavan viranomaisen toimivaltaan. Rajavartiolaitos voisi siten poliisin pyynnöstä antaa virka-apua esimerkiksi sisämaassa laittomasti oleskelevien ulkomaalaisten paljastamiseen. PTR-viranomaiset ovat muodostaneet yhteisiä partioita ja suorittaneet yhteisiä operaatioita, joissa suoritetaan niiden kaikkien toimialaan

kuuluvia tehtäviä.

Virka-avun antamisen ja saamisen edellytyksiä käsitellään muun muassa hallituksen esityksessä eduskunnalle hallintolaiksi (HE 72/2002 vp.). Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on lausunut käsityksensä virka-avun edellytyksistä kanteluihin 30 päivänä lokakuuta 2002 antamissaan ratkaisuihin 2109/4/00 ja 2525/4/01.

2 luku. **Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavat yleiset periaatteet**

5 §. *Tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys.* Rajavartiolaitoksen tehtävät olisi ehdotetun pykälän mukaan hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät olisi asetettava tärkeysjärjestykseen. Säännöksen sanamuoto vastaisi poliisilain 3 §:ää. LRVL:n 10 §:ssä säädetään nykyisin lisäksi, että rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamista koskevien toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Tämä ja samassa lainkohdassa mainitut asiallisuutta, puolueettomuutta ja sovinnollisuutta sekä suhteellisuusperiaatetta koskevat kohdat sijoitettaisiin 2 lukuun, jonka loppuun sijoitettaisiin periaatteiden yhteensovittamista koskeva uusi säännös. Tärkeysjärjestykseen asettaminen ei merkitsisi oikeutta luopua toimenpiteistä. Rajallisia voimavaroja käytettäessä tulisi kuitenkin arvioida eri oikeushyviä keskenään, ja asettaa niistä tärkeimmät etusijalle muiden kustannuksella.

6 §. *Vaatus asiallisuudesta, puolueettomuudesta ja sovinnollisuudesta.* Rajavartiolaitoksen tehtävissä olisi toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä tasa-arvoista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. Sanamuoto vastaisi LRVL:n 10 §:n 2 momentin ja poliisilain 2 §:n 1 momentin säännöksiä. Vaatimus korostaisi perustusoikeuksien huomioon ottamista rajavartiolaitoksen toiminnassa.

7 §. *Suhteellisuusvaatimus.* Välttämätöntä suurempi yksilön oikeuksiin puuttuminen ja välttämätöntä suuremman haitan tai vahingon aiheuttaminen kenellekään olisi kiellettyä. Rajavartiolaitoksen toimenpiteiden tulisi aina olla perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Sään-

nös vastaisi LRVL:n 10 §:n 2 momentin ja poliisilain 2 §:n 2 momentin säännöksiä. Poliisilain 2 §:n 3 momentin mukaan poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Rajavartiolaissa poikettaisiin jonkin verran poliisilain 2 §:n sanonnasta rajavartiolaitoksen toiminnan erityispiirteiden huomioon ottamiseksi. Sovinnollisuuden ja vähimmän haitan periaatteiden mukaan rajavartiolaitoksessakin olisi käytettävä neuvotusta, kehotuksia ja käskyjä, jos oikeuksiin kajoaminen ei olisi tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

8 §. *Toimenpiteen perusteen ilmoittaminen.* Rajavartiomiehen olisi ilmoitettava henkilölle hänen vapautensa kohdistuvan toimenpiteen peruste, jollei se olisi mahdotonta henkilön tilan tai olosuhteiden johdosta. Sama säännös on LRVL:n 11 §:ssä ja poliisilain 4 §:ssä, ja ne ovat yhdenmukaisia Suomea sitovan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 2 kappaleen kanssa. Siinä määrätään, että vapaudenriiston kohteeksi joutuneelle on viipymättä ilmoitettava hänen ymmärtämälleen kielellä vapaudenriiston perusteet ja hänen mahdollisesti kohdistetut syytteet.

Ilmoituksen tekeminen voi käytännössä kuitenkin osoittautua mahdottomaksi henkilön päihtymyksen, sairaskohtauksen tai muun häneen liittyvän henkilökohtaisen syyn takia taikka rajavartiolaitoksen suoritettavana olevan kiireellisen tehtävän vuoksi. Ilmoitus olisi kuitenkin tehtävä niin pian, kuin se olisi mahdollista.

Vapaudenmenetyksen perusteen ymmärtämiseksi epäoleellisten seikkojen kertominen ei olisi välttämätöntä. Sellaisten tietojen kertomista voivat rajoittaa myös tutkinnalliset syyt. Henkilön tulee kuitenkin voida ymmärtää se laissa säädetty peruste, jonka nojalla toimenpide toteutetaan. Pykälän 2 momentin mukaan henkilöllä olisi oikeus saada tieto muuhun kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen perusteesta niin pian kuin se olisi toimenpiteen suorittamista vaarantamatta mahdollista. Ehdotetuilla säännöksillä asetettaisiin rajavartiomiehelle velvollisuus perusoikeuksiin kajoavien toimenpiteiden välittömästi perustelemiseen niiden kohteeksi joutuville henkilöille tai heidän edustajalleen.

9 §. *Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen.* Rajavartiomiehellä olisi oikeus luopua toimenpiteestä, milloin sen loppuunsaattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen

nähdessä. Samansisältöinen säännös on LRVL:n 12 §:n 1 momentissa ja poliisilain 5 §:n 1 momentissa. Viimeksi mainittu momentti siirtyisi parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevan poliisilain muutosehdotuksen toteutuessa pykälän 2 momentiksi.

Viranomaisen tehtävän suorittamisesta voidaan joskus ennakoida aiheutuvan tavoiteltavaa etua suurempaa haittaa. Tehtävän suorittamisen voidaan tällaisissa tilanteissa arvioida johtavan kohtuuttomaan lopputulokseen. Rajavartiolaitoksen toimenpiteestä päättävä rajavartiomies voisi silloin harkita, onko toimenpiteestä luovuttava ennakoitavissa olevien kohtuuttomien kielteisten seurausten takia.

Rikosasioissa on toimenpiteistä luopumista koskevia erityissäännöksiä. Esitutkintatoimenpiteistä voidaan luopua muun muassa esitutkintalain 2 §:n nojalla, jos epäilystä teosta ei ole odotettavissa sakkoa ankarampaa rangaistusta ja rikosta olisi kokonaisuudessaan pidettävä ilmeisen vähäisenä. Lisäksi edellytetään, ettei asianomistajalla ole asiassa vaatimuksia. Muun muassa tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi voi olla peruste syyttämättä jättämiselle. Esitutkinnan lopettamisesta siten, ettei esitutkinta-aineistoa toimiteta syyttäjän harkittavaksi, säädetään esitutkintalain 43 §:ssä. Oikeudesta syyttämättä jättämiseen säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 7 ja 8 §:ssä ja oikeudesta menettämisaikavaatimuksen esittämättä jättämiseen saman lain 8 §:ssä. Oikeudesta rangaistuksen ja menettämisseuraamuksen tuomitsematta jättämiseen säädetään muun muassa rikoslaissa. Rajavartiolain 9 §:n 1 momenttiin otettaisiin selvytyden vuoksi viittaus muualla laissa oleviin toimenpiteistä luopumista koskeviin erityissäännöksiin.

Parhaillaan eduskunnan käsiteltävän poliisilain muutosehdotuksen mukaan poliisilain 5 §:n uudessa 1 momentissa olisi kysymys oikeudesta siirtää poliisin toimenpiteitä tekeillä olevaan rikokseen puuttumiseksi. Mainittu säännös voisi tulla rikosasiassa myös rajavartiomiehen sovellettavaksi, minkä vuoksi rajavartiolain 9 §:n otsikossa ja 1 momentissa mainittaisiin myös toimenpiteen siirtämisestä. Rajavartiolaitoksen toimenpidettä pyytäneen oikeudesta saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta säädetään nykyisin LRVL:n 12 §:n 2 momentissa. Säännös otet-

taisiin rajavartiolain 9 §:n 2 momenttiin.

10 §. *Tullitehtävissä, poliisitehtävissä ja esitutkintatehtävissä noudatettavat yleiset periaatteet.* Rajavartiolain 10 §:ään otettaisiin LRVL:n 13 §:ää vastaava säännös, jonka mukaan poliisitehtävissä noudatetaan poliisilaissa ja muussa poliisin tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita sekä tullitehtävissä tullilaissa ja muussa tullivalvontaa koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Poliisi suorittaa rikosten esitutkintaa, mutta se ei ole ainoa esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitokselle tulisi uudistuksen myötä aikaisempaa laajemmat mahdollisuudet esitutkintatehtävien suorittamiseen. Sen vuoksi pykälässä korostettaisiin, että esitutkintatehtävissä olisi noudatettava esitutkintalaissa ja muussa esitutkintaviranomaisen tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Säännös turvaisi kansalaisten yhdenvertaista kohtelua viranomaisten toiminnassa.

11 §. *Rajavartiolaitoksen tehtävissä noudatettavien periaatteiden yhteensovittaminen.* Julkisen vallan on perustuslain 22 §:n mukaan turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Rajavartiolain 2 luvun 5-10 §:ssä noudatettavaksi esitettyjen periaatteiden yhteensovittamiseksi lain 11 §:ssä säädettäisiin, että käytettävissä olevista samanarvoisista toimenpiteistä olisi valittava ensisijaisesti se, joka parhaiten turvaa perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien sekä ihmisoikeuksien toteutumisen.

Säännös olisi asiallisesti uusi. Vaikka sen sisältö ilmeneekin muun muassa lainvalvontaviranomaisten tulkintakäytännöstä ja vaikka se on johdettavissa suoraan perustuslaista, sen voidaan kuitenkin rajavartiolakiin sisällyttynä arvioida ohjaavan rajavartiolaitoksen käytännön toimintaa perustuslain mukaiseen suuntaan. Sen voidaan siten olevan perusteltu perusoikeuksien oikeasuhtaisen toteutumisen varmistamiseksi.

3 luku. **Rajan ylittämistä koskevat yleiset säännökset**

12 §. *Ulkorajan ylittäminen.* Perustuslain liikkumisvapautta koskevan 9 §:n mukaan jokaisella on oikeus lähteä maasta, jollei mainittua oikeutta ole välttämättömistä syistä lailla rajoitettu oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi taikka maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen turvaamiseksi. Suomen kansalaista ei

saa perustuslain mukaan estää saapumasta maahan, eikä vastoin tahtoaan siirtää toiseen maahan. Ulkomaalaista ei saa poistaa maasta, jos häntä uhkaksi ihmisarvoa loukkaava kohdeltu. Suomen kansalaisen maahantulosta ja maastalähdöstä säädetään muun muassa passilaissa. Ulkomaalaisen osalta niistä säädetään muun muassa ulkomaalaislaissa. Maahantulosta, maasta lähdöstä sekä rajatarkastuksista säädetään myös Schengenin säännöstössä sekä määrätään Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa. Ulkomaalaislain 12 §:n mukaan ulkomaalaisen maahantulo ja maastalähtö on sallittu vain rajanylityspaikkojen kautta, jollei Euroopan yhteisön lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

Maahantuloa ja maastalähtöä koskevat kansalliset säännökset ehdotetaan siirrettäväksi rajavartiolakiin, jossa säädettäisiin myös rajojen valvonnasta ja rajatarkastuksista. Rajavartiolain 12 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että ulkoraja ylitettäisiin rajanylityspaikan kautta sen vahvistettuna aukioloaikana, kuten Schengenin säännöstössä edellytetään.

Rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädettäisiin 2 momentin nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella.

13 §. *Rajanylityslupa.* Schengenin säännöstön mukaan ulkoraja voidaan erityisestä syystä ylittää muualta, kuin rajanylityspaikan kautta ja muulloin, kuin rajanylityspaikan vahvistettuna aukioloaikana. Ulkomaalaislain 12 §:n mukaan rajatarkastusviranomaisen voi antaa siihen luvan (rajanylityslupa). Rajanylitysluvasta säädetään myös passintarkastuspaikoista annetun asetuksen 10 §:ssä. Rajanylityslupaa koskevat säännökset otettaisiin keskitetysti rajavartiolain 13 §:ään. Rajanylitysluvan voi ulkomaalaislain 12 §:n nojalla antaa rajavartiolaitos sekä rajatarkastuksen toimittamiseen toimivaltainen muu viranomaisen, eli poliisi ja tulli. Rajanylityslupia on käytännössä antanut ainoastaan rajavartiolaitos. Rajavalvonnan tehokkuuden ja yhtenäisen lupakäytännön turvaamiseksi ehdotetaan, että rajanylitysluvasta päättäisi yksinomaan rajavartiolaitos.

Rajanylityslupa annettaisiin, jos siihen olisi painava syy eikä menettelystä aiheutuisi vaaraa rajaturvallisuuden ylläpitämiselle. Lupaan voitaisiin sisällyttää rajaturvallisuuden

ylläpitämiseksi välttämättömiä ehtoja. Lupia annettaessa ja niiden ehtoja määrättäessä huolehdittaisiin paitsi rajatarkastuksen asianmukaisesta toimittamisesta, myös siitä, että rajan ylittämistä koskevia kolmansien maiden kanssa solmittuja sopimuksia noudatetaan.

Rajanylityspaikoista valtioneuvoston asetuksella säädettäessä huolehdittaisiin siitä, että liikkumisoikeuden käyttämiseen tarpeellisia avoimena olevia rajanylityspaikkoja olisi käytettävissä riittävästi, ja että tarve poikkeavaan rajanylitykseen olisi mahdollisimman vähäinen. Tästä johtuen ehdotetaan, ettei hylkäävään päätökseen tai rajanylitysluvan peruuttamiseen taikka luvan muuttamista tarkoittavaan päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla. Rajanylityslupaa tarkoitaviin hakemuksiin on yleensä suostuttu. Päätös on ollut kielteinen, milloin rajatarkastusta ei ole voitu kohtuudella järjestää. Niin on käynyt silloin, kun hakemus on annettu juuri ennen aiottua rajanylitystä, eikä henkilökuntaa ole poikkeukselliseen rajatarkastukseen ollut saatavissa. Rajanylitysluvassa määrätty paikka muodostaisi tilapäisen rajanylityspaikan.

14 §. *Rajatarkastuksen toimittaminen.* LRVL:n 2 §:n mukaan rajatarkastustoimenpiteet toteutetaan muista syistä riippumatta yksinomaan henkilön rajanylitysaikojen perusteella. Schengenin yleissopimuksen I osaston 1 artiklan mukaan rajatarkastus on rajoilla tapahtuva tarkastus, joka suoritetaan rajanylitysaikojen perusteella. Rajavartiolaissa rajatarkastuksella tarkoitettaisiin samaa kuin Schengenin säännöstössä. Rajatarkastus toimitettaisiin, kun henkilö aikoo ylittää ulkorajan tai hän on ylittänyt sen ilman rajatarkastusta. Poikkeuksista esimerkiksi diplomaattien ja pelastushenkilökunnan kohdalla olisi voimassa, mitä Suomea velvoittavalla kansainvälisellä sopimuksella sovitaan.

LRVL:n 16 §:n mukaan rajavartiomiehellä on valvonta-alueella oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi rajatarkastukseen kuuluvan toimenpiteen suorittamiseksi. Hänellä on oikeus tarkastaa maahantuleva ja maastalähtevä kulkuneuvo rajanylityspaikalla ja erityisestä syystä sen ulkopuolella rajanylityspaikan ja rajan välisellä alueella. Tarkastuksia suoritetaan muun muassa valtakunnan itärajan ylittävässä rautatieliikenteessä. Ehdotetun rajavartiolain 14 §:n 2 momentin mukaan rajatarkastus toimitettaisiin rajanylityspaikalla, mutta se voitaisiin toimittaa myös julkiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneu-

vossa ja muussa paikassa, jos liikenteen sujuvuuden turvaaminen tai muu perusteltu syy sitä edellyttäisi. Liikenteen sujuvuuden vuoksi rajatarkastus voitaisiin siten toimittaa kulkuneuvossa, aluksessa tai ilma-aluksessa taikka esimerkiksi rajanylityspaikan läheisyyteen ruuhkan purkamiseksi perustetulla tarkastusalueella. Ehdotettu sääntely on Schengenin säännösten mukainen.

15 §. *Sisärajatarkastusten palauttaminen.* Schengenin säännösten mukaan sisärajat voidaan ylittää kaikkialla ilman henkilöiden tarkastamista. Sinä tapauksessa, että yleisen järjestyksen ylläpitäminen tai kansallinen turvallisuus sitä edellyttää, sopimuspuoli voi neuvoteltuaan muiden sopimuspuolten kanssa kuitenkin päättää, että sisärajoilla suoritetaan rajoitetun ajan tilanteen edellyttämiä kansallisia rajatarkastuksia. Jos yleinen järjestys tai kansallinen turvallisuus edellyttää välittömiä toimia, kyseinen sopimuspuoli toteuttaa tarvittavat toimet ja ilmoittaa niistä mahdollisimman pian muille sopimuspuolille.

Sisärajatarkastusten palauttamisesta säädetään LRVL:n 65 a §:ssä. Mainittu pykälä liitettiin LRVL:iin Suomen alkaessa soveltaa Schengenin säännöstöä vuonna 2001. Pykälän mukaan tarkastusten palauttamisesta päättää valtioneuvosto tai kiireellisessä tapauksessa sisäasiainministeriö, jonka on viipymättä toimitettava päätöksensä valtioneuvoston vahvistettavaksi. Valtioneuvoston ohjesäännön 6 §:n 7 kohdan mukaan asia käsitellään valtioneuvoston yleisistunnossa. PTR-asetuksen 6 §:n mukaan sisärajatarkastusten palauttamista koskeva aloite on käsiteltävä valtakunnallisessa PTR-johtoryhmässä ennen sen esittelyä valtioneuvostossa tai sisäasiainministeriössä. Kiireellisessä tapauksessa PTR-käsittelyn tulee asetuksen mukaan tapahtua viipymättä asia esittelyn jälkeen.

Rajatarkastusten palauttaminen rajoittaa perustuslaissa turvattua liikkumisvapautta. Tämän vuoksi tarkastusten palauttamisesta on välttämätöntä säätää laissa. Asiasta säädettäisiin rajavartiolaitain 15 §:ssä yhdenmukaisesti voimassa olevien säännösten kanssa. Jos yleiseen järjestykseen, kansalliseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen kohdistuva uhka edellyttäisi välittömiä toimia, niistä päättäisi sisäasiainministeriö, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian. Kiireellinen päätöksenteko olisi perusteltua osoittaa nykyiseen tapaan juuri sisäasiainministeriöön, jossa on siihen jatkuva valmius, ja jonka toimi-

alaan peruste tarkastusten palauttamiseen lihes säännönmukaisesti käytännössä kuuluisi. Rajavartiolaitos vastaisi päätösten täytäntöönpanosta ja ilmoituksista Euroopan unionille. Koska asia liittyy rajavartiolaitoksen ja poliisin lisäksi myös tullilaitoksen toimialaan, olisi asian käsittelystä näiden viranomaisten kesken voitava antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuudesta säädettäisiin rajavartiolaitain 15 §:n 2 momentissa. Tällä mahdollistettaisiin asiasta tarkemmin säätäminen juuri voimassa olevan PTR-asetuksen kaltaisella säädöksellä.

16 §. *Rajanylityspaikan väliaikainen sulkeminen.* Rajavartiolaitos voi LRVL:n 15 §:n mukaan sulkea rajanylityspaikan tilapäisesti järjestyshäiriön ja vastaavan syyn vuoksi. Erityisen vakavan yhteiskunnallisen häiriötilan vallitessa erinäisiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä valmiuslainsäädännön perusteella. Näiden ääripäiden välisten häiriö- ja uhkatilanteiden torjumiseksi ei lainsäädäntöön sen sijaan sisälly säännöksiä, jotka oikeuttaisivat rajanylityspaikan sulkemiseen. Sisärajalla voidaan kuitenkin vastaavassa tilanteessa palauttaa sisärajatarkastukset. Voimassa oleva sääntely on siten sekä epätasapainoinen että riittämätön.

Pykälässä säädettäisiin valtioneuvoston oikeudesta päättää rajanylityspaikan sulkemisesta määräajaksi tai toistaiseksi, jos sulkeminen on välttämätöntä vakavan yleiselle järjestykselle, kansalliselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle aiheutuvan uhan torjumiseksi. Sisäasiainministeriö voisi päättää tarvittavista välittömistä toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian. Rajanylityspaikan sulkemisesta päätettäessä tulisi ottaa huomioon Suomen kansalaisen perusoikeudet, muun muassa tämän oikeus saapua maahan, sekä vapaata liikkuvuutta koskevan yhteisön lainsäädännön piiriin kuuluvien henkilöiden oikeudet samoin kuin oikeus kansainvälisen suojelun saamiseen.

Rajanylityspaikan sulkeminen voisi tulla kysymykseen vai poikkeuksellisesti. Tällainen tilanne olisi käsillä esimerkiksi silloin, kun rajanylityspaikan kautta havaittaisiin saapuvan vakavaa uhkaa kansanterveydelle aiheuttavaa tarttuvaa tautia sairastavia henkilöitä ja sulkeminen olisi välttämätöntä sairauden leviämisen estämiseksi. Jos esimerkiksi lentokoneessa epäillä olevan tarttuvassa vaiheessa olevaa erittäin vakavaa tartuntatauti, lennonjohto ohjaa nykyisin ko-

neen laskeutumaan Helsinki-Vantaan lentoasemalle. Samalla konsultoidaan päivystävää infektio lääkäriä. Tämä ottaa yhteyden Kansanterveyslaitoksen infektio lääkäriin tilannearvion ja toimintasuunnitelman tekemiseksi. Lennonjohto tekee ilmoituksen muun muassa hätäkeskukselle, lentoaseman pelastustoimen yksikölle, poliisille, rajavartiolaitokselle ja tullille. Lentoasema-alueen ylin toimivaltainen terveysviranomaisen arvioi täytyvätkö epäillyn taudin tunnusmerkit. Hän myös vastaa siitä, että matkustajien ja henkilökunnan yhteystiedot kerätään, ja että heille annetaan tilannetta koskevat tarpeelliset tiedot. Tartuntavaarallinen potilas siirretään infektioambulanssilla sairaalan eristyshuoneeseen. Poikkeuksellisessa tilanteessa tartuntavaara voisi kuitenkin edellyttää rajanylityspaikan kokonaan sulkemista ja altistuneiden henkilöiden eristämistä rajanylityspaikalle.

4 luku. **Tehtäviä ja toimenpiteitä koskevat säännökset**

17 §. *Rajavalvontatehtävä ja rajatarkastustehtävät.* Kuten esityksen yleisperusteluista ilmenee, on hyvin toimivan PTR-yhteistyön ja oikeusvarmuuden toteutumisen edellytyksenä se, että kullakin yhteistoiminnan osalla on osin päällekkäisistä tehtävistä ja toimivaltuuksista huolimatta selvää, kuka toimenpiteitä johtaa. Pykälässä säädettäisiin rajavartiolaitoksen asemasta johtavana rajatarkastusviranomaisena. Siinä todettaisiin rajavartiolaitoksen suorittavan rajavalvontaa, vastaavan rajatarkastuksista sekä johtavan ja soveltavan yhteen toimivaltaiten viranomaisen rajatarkastustoimintaa. Rajatarkastuksilla tarkoitettaisiin 2 §:n määritelmän mukaisesti henkilöiden rajatarkastuksia.

Schengenin säännösten mukaan toimivaltaiset viranomaiset valvovat rajanylitysluennetta ulkorajoilla. Valvonta toteutetaan yhdenmukaisten periaatteiden mukaisesti kansallisen toimivallan ja lainsäädännön puitteissa ottaen huomioon kaikkien sopimuspuolten edut kaikkialla sopimuspuolten alueella.

18 §. *Rajatarkastusmenettely.* Rajatarkastukset ovat keskeinen osa rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämistä. Vaikka tarkastus suoritetaan yksinomaan rajanylitysaikomuksen perusteella, sen tavoitteena on pitää yllä vapaan liikkuvuuden alueen sisäistä turvallisuutta ja antaa suojaa yhteisön

oikeuden tai kansallisen lainsäädännön muuttamatta jättämisestä aiheutuvia uhkia vastaan.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus muun muassa saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Samassa lainkohdassa asetetaan velvollisuus turvata hyvän hallinnon takeet lailla. Rajavartiolain 18 §:ssä säädettäisiin oikeusturvasta rajatarkastusmenettelyssä. Rajatarkastus olisi toimitettava ilman aiheutonta viivytystä ja aiheuttamatta tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle sekä loukkaamatta luottamuksellisille viesteille säädettyä yksityisyyden suojaa, jollei muuta säädettäisi. Joutuisuuden vaatimuksesta huolimatta rajatarkastuksen toimitaminen voi viipyä. Euroopan unionin ja Schengenin ulkorajaliikenteessä henkilön rajatarkastuksessa tavoiteltu keskimääräinen odotusaika on satamissa 20 minuuttia sekä maarajalla ja lentoasemilla 5 minuuttia. Käytännössä rajatarkastukseen jonottaminen voi kestää ruuhkahuippujen aikana pitkäänkin. Sen varalta tarkastettavalle asetettaisiin velvollisuus jäädä tavaroiheen ja kulkuneuvoiheen saapuville tarkastuksen toimittamista varten.

Rajatarkastus voi viipyä henkilöille tehtävien rekisterikyselyiden vuoksi tai siitä syystä että useita henkilöitä on otettava samalla kertaa perusteelliseen tarkastukseen. Rajatarkastus voi viipyä myös sen vuoksi, että tarkastushenkilökuntaa ei ole riittävästi yhdellä kertaa saapuvan suuren matkustajajoukon tarkastamiseen. Automaattiset henkilöntunnistusmenetelmät voisivat auttaa rajatarkastusjonojen lyhentämisessä.

Luottamuksellisen viestin suojalla viitattaisiin perusoikeutena turvattuun yksityiselämän suojaan. Perustuslain 10 §:n mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana. Rajatarkastus on hallinnollinen toimenpide, jossa tosin voidaan havaita aihe esitutkinnan aloittamiseen.

Pakkokeinolain 4 luvussa säädetään takavarikosta. Esine voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se voi olla todisteena rikosasiassa tai esimerkiksi anastettu. Matka-

puhelin ja tietokone voitaisiin rikostutkinnassa takavarikoida esineinä. Muutoin hallussapidon tulisi rajoittua rajatarkastukseen ja sen tarkoituksiin. Matkaviestimeen ja kannettavaan tietokoneeseen sisältyy kuitenkin sähköisiä asiakirjoja, joista osa on todennäköisesti luottamuksellisia. Sellaisia viestejä ei olisi lupa tutkia rajatarkastuksessa. Pakkokeinolain 4 luvun mukaan rikoksesta epäillyn tai hänen lähiomaisensa hallusta ei saa takavarikoida todisteena käytettäväksi asiakirjaa, joka sisältää näiden henkilöiden välisen tiedonannon, jollei tutkittavana olevasta rikoksesta säädetty ankarin rangaistus ole vähintään kuusi vuotta vankeutta. Sellaisesta rikoksesta on rajatarkastuksessa harvoin kysymys. Takavarikoidun suljetun kirjeen tai muun suljetun yksityisen asiakirjan saa avata vain tutkinnanjohtaja, syyttäjä tai tuomioistuim.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain 4 §:n mukaan viesti, tunnistamistiedot ja paikkatiedot ovat luottamuksellisia, jollei tuossa laissa tai muussa laissa toisin säädetä. Saman lain 5 §:n mukaan on kiellettyä käyttää hyväksi luottamuksellista viestiä ilman viestinnän osapuolen suostumusta, jollei laissa toisin säädetä. Rajatarkastus ei yksinomaan antaisi oikeutta laitteissa olevien viestien tai viestintään liittyvien tunnistetietojen tutkimiseen. Myös tullilain säännöksillä suojataan yksityisyyttä. Tullilain 14 §:n mukaan tullimies saa tarkastaa tavaraa, mutta postilähteyden kirjesalaisuutta loukkaamatta. Rajatarkastuksessa voisi siten tutkia esimerkiksi matkaviestimiä ja tietokoneita ulkoisesti sen selvittämiseksi, ovatko ne ehkä anastettuja. Tietosisällön tutkiminen voisi olla verrattavissa asiakirjan avaamiseen, johon yleensä ei olisi oikeutta yksinomaan rajatarkastuksen perusteella.

19 §. *Rajatarkastukseen sisältyvät toimenpiteet.* Schengenin säännösten mukaan henkilön tarkastukseen kuuluu matkustusasiakirjojen ja muiden maahanpääsyn, oleskelun, työskentelyn ja maastalähdön edellytysten tarkistamisen lisäksi sopimuspuolten kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä vaarantavien uhkien tutkiminen ja ehkäiseminen. Tarkastus koskee myös ajoneuvoja ja tavaroita, jotka ovat rajan ylittävien henkilöiden hallussa. Tarkastukset suoritetaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Kaikki henkilöt on Schengenin säännösten mukaan tarkastettava ulkorajan ylityksen yhteydessä ainakin kerran heidän henkilöllisyy-

tensä toteamiseksi saatujen tai esitettyjen matkustusasiakirjojen perusteella. Ulkomaalaiselle on hänen maahan saapuessaan tehtävä perusteellinen tarkastus. Maasta poistumisen yhteydessä tehdään ulkomaalaislainsäädännön mukainen tarkastus, jossa kaikkien sopimuspuolten edut otetaan huomioon, ja joka suoritetaan sopimuspuolten kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä uhkaavien vaarojen tutkimusta ja ehkäisemistä varten. Ulkomaalainen tarkastetaan kaikissa tapauksissa.

Suomalaiset rajatarkastusviranomaiset ovat velvollisia noudattamaan Schengenin säännöstöä. Rajatarkastusviranomaisille on säädetty tarpeellinen toimivalta tarkastusten toteuttamiseen vähintään Schengenin säännöstössä edellytetyllä tavalla. Rajavartiolain 19 §:ssä säädetäisiin niistä toimenpiteistä, jotka kansallisen lainsäädännön nojalla kuuluisivat rajatarkastukseen. Jos Schengenin säännösten mukaan riittäisivät vähäisemmät tarkastustoimenpiteet, voitaisiin rajavartiolaissa säädetty toimenpiteet kuitenkin toteuttaa, jollei niitä olisi pidettävä kiellettyinä Schengenin säännösten tai Suomea velvoittavan muun kansainvälisen säännösten tai sopimuksen nojalla.

Rajatarkastus toimitettaisiin rajavartiolain 19 §:n mukaan joko vähimmäistarkastuksena tai perusteellisena tarkastuksena. Vähimmäistarkastukseen sisältyisi henkilöllisyyden selvittäminen rajan ylittämisoikeuden selvittämiseksi sekä maahantulokiellon, matkustuskiellon, käännättämissä päätöksen tai maasta karkottamispäätöksen noudattamisen valvomiseksi ja etsintäkuulutuksissa pyydettyjen toimenpiteiden suorittamiseksi. Tämä edellyttää rajatarkastuksia varten käytettävistä rekistereistä henkilötietojen tarkastamista. Vähimmäistarkastukseen sisältyisi lisäksi matkustusasiakirjan ja muun matkustusoikeutta osoittavan muun asiakirjan tarkastaminen rajanylittämisoikeuden selvittämiseksi sekä asiakirjan aitouden varmistamiseksi. Vähimmäistarkastukseen sisältyisi myös henkilön kuuleminen hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti.

Perusteelliseen tarkastukseen sisältyisi vähimmäistarkastus. Lisäksi siihen voisi sisältyä henkilöntarkastus sekä henkilön matkatavaroita ja kulkuneuvoa koskeva etsintä henkilöllisyyttä osoittavan tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi ja sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan, matkatavaroissaan tai kulkuneuvossaan omaisuutta, joka on

hankittu rikoksella tai tullut sellaisen omaisuuden tilalle taikka muuta omaisuutta, jonka hallussapitoon tai rajan yli kuljettamiseen hänellä ei ole oikeutta. Tarkastus koskisi siten myös esineitä ja aineita, joilla voitaisiin aiheuttaa vaaraa toisten turvallisuudelle.

Schengenin säännösten mukaan tarkastetaan muun muassa matkustusasiakirjat ja sopimuspuolten kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä vaarantavat uhkat kansallisen lainsäädännön mukaisin toimivaltuuksin. Kaikki henkilöt on tarkastettava ulkorajalla ainakin kerran henkilöllisyyden toteamiseksi. Rajavartiolain 19 §:ssä säädettäisiin niistä toimenpiteistä, jotka kansallisen lainsäädännön nojalla tehtäisiin. Jos Schengenin säännösten mukaan riittäisivät vähäisemmät tarkastustoimenpiteet, voitaisiin kansalliset toimenpiteet yleensä kuitenkin toteuttaa, jolleivät ne olisi syrjiviä.

Myös Euroopan unionin kansalaisille voitaisiin tehdä perusteellinen tarkastus. Hän voi ulkorajaa ylittäessään tuoda mukanaan vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Vaikka rajan ylittäminen olisi sallittua, olisi henkilöllä silloinkin rajanylitysaikamus, jonka perusteella rajatarkastus voitaisiin toimittaa. Suomen kansalaisen lähtö voitaisiin joutua estämään muun muassa matkustuskiellon vuoksi. Hänet voitaisiin tarkastaa myös laitomasti hallussa pidettyjen esineiden ja aineiden sekä vaarallisten esineiden tai aineiden tai huumaaavien aineiden löytämiseksi. Ulkorajan tarkastuskäytännöt tulevat mahdollisesti muuttumaan, kun Euroopan unionissa uudistetaan ulkorajatarkastuksia koskeva yhteinen käsikirja.

20 §. *Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla.* Rajavartiolaitos huolehtisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin kun poliisi olisi estynyt sitä tekemästä. Tämä olisi yhdenmukaista esityksessä muualla selostetun rajaturvallisuuden ylläpitämisen käsitteen sisällön kanssa. Lisäksi säännös on tarpeellinen jäljempänä selostettavista kansallisista syistä. Säännöksessä viitattaisiin myös järjestyslakiin, jota samassa yhteydessä muutettaisiin. Tehtävien edellyttämästä toimivallasta säädettäisiin jäljempänä.

Rajanylityspaikat ovat varsinkin maarajalla sekä aluevesillä etäällä poliisin toimipaikoista. Niiden kautta kulkee jatkuva liikennevirta. Rajanylityspaikoilla esiintyy järjestyshäiriöitä, jotka vaativat välittömiä toimen-

piteitä. Poliisi on siirtänyt henkilökuntaansa pois rajanylityspaikoilta sen jälkeen, kun rajatarkastustehtävät siirtyivät rajavartiolaitokselle. Tämä on vähentänyt turvallisuuspalveluiden saatavuutta rajaliikenteessä. Rajavartiomiehellä on LRVL:n 15 §:n mukaan oikeus poistaa rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyltä rajanylityspaikalta henkilö, joka käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Poistaminen ei aina riitä häiriön toistumisen estämiseen. Rajavartiolaitoksella on LRVL:n 9 §:n mukaan oikeus puuttua järjestyshäiriöihin vain poliisin pyynnöstä. Poliisi voi esittää pyynnön vasta järjestyshäiriöstä tiedon saatuaan. Poliisi on säännönmukaisesti pyytänyt tällaisissa tilanteissa rajavartiolaitoksen toimenpiteitä.

Ilmoituksen ja pyynnön aiheuttama viivytys poistettaisiin säätämällä järjestyksenpito rajavartiolain 20 §:ssä rajavartiolaitoksen tehtäväksi, kun poliisia ei ole saatavilla. Poliisin voitaisiin katsoa olevan pykälässä tarkoitettulla tavalla estyneenä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä silloin kun sen apua ei ole aivan välittömästi saatavissa. Järjestyshäiriöt edellyttävät välitöntä tilanteeseen puuttumista.

21 §. *Kiireelliset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävät.* Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen kuuluu poliisilain mukaan poliisille. Kuitenkin myös rajavartiolaitos voi LRVL:n 9 §:n mukaan poliisin pyynnöstä yksittäistapauksessa suorittaa valvonta-alueellaan sellaisia poliisilaissa tarkoitettuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvia kiireellisiä poliisin tehtäviä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa. Kuten esityksen historiallisesta osiosta ilmenee on näin ollut koko maamme itsenäisyyden ajan asianlaita.

Rajavartiolaitos kohtaa järjestyshäiriöitä rajatarkastusten ja rajavalvonnan yhteydessä, mutta myös muissa tehtävissään. Rajavartiolaitoksen on nykyisin ensin ilmoitettava häiriöstä poliisille, jotta poliisi voisi pyytää rajavartiolaitosta poistamaan häiriön. Esityksessä ehdotetaan, että rajavartiolaitos voisi toimia ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpiteitä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Toimenpiteiden aloittamisesta olisi kuitenkin ilmoitettava poliisille, joka voisi keskeyttää poliisille kuuluvat toimenpiteet. Ehdotetun säännöksen mukaan rajavartiomies voisi siten puuttua

konkreettiseen terveydelle tai omaisuudelle aiheutuvaan uhkaan, jollei poliisin apua ole viipymättä saatavilla. Keskeyttävänä rikollisena tekona voisi kysymykseen tulla esimerkiksi varkaus, vahingonteko, pahoinpitely tai vaarallisen rattijuopon matkanteko. Sellaisissa ilmeisissä rikoksissa, joissa toimenpiteitä sen sijaan voidaan viivyttää ilman, että käynnissä olevasta teosta aiheutuu vaaraa terveydelle tai omaisuudelle, ei toimenpiteisiin tulisi ryhtyä.

Muutoin poliisin ja rajavartiolaitoksen tehtäväjako jäisi ennalleen. Rajavartiolaitos voisi edelleenkin suorittaa poliisimiehen pyynnöstä sellaisia poliisilaissa tarkoitettuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvia kiireellisiä poliisin tehtäviä, joita poliisi ei voisi viipymättä suorittaa. Ehdotuksen hyväksymisellä ei siten voimassa olevaa sääntelyä tältä osin muutettaisi. Kuten LRVL:n esitöistä ilmenee, tarkoitettiin LRVL:n 9 §:n mukainen poliisitehtävä rajavartiolaitoksen itsenäiseksi tehtäväksi, joka tosin edellyttäisi poliisin pyyntöä. Kuten esityksen yleisperusteluissa todetaan, ei rajavartiolaitoksen toimivallan lisäämisellä olisi merkitystä poliisin voimavarojen tarpeeseen tai poliisitehtävien hoitamiseen. Rajavartiolaitos suorittaa häviävän pienen määrä poliisin toimenpiteistä. Maarajalla, ulkosaaristossa tai Lapin erämaassa apua tarvitsevalle muutoksella olisi kuitenkin suuri merkitys. Rajavartiolaitos voisi toimia vain kohtaamassaan asiassa, eikä se voisi itsenäisesti partioida rajanylityspaikkojen ulkopuolella yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Lainmuutoksella lähinnä vain hyväksyttäisiin nykyinen käytäntö.

22 §. *Terrorismintorjunta ja muut erityistilanteet.* Terrorismi on noussut kansainvälisesti tärkeäksi sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavaksi tekijäksi erityisesti Yhdysvaltoihin vuonna 2001 ja Madridiin vuonna 2004 kohdistuneiden iskujen jälkeen. Brysselin Eurooppa-neuvosto on 29 päivänä maaliskuuta 2004 antamassaan terrorismin vastaisessa julistuksessa (7906/04) korostanut muun muassa terrorismin vastaisten erikoisyksiköiden toiminnan ja rajavalvonnan merkitystä. Valtioneuvoston 23 päivänä syyskuuta 2004 tekemän periaatepäätöksen mukaan terrorismi on yksi sisäisen turvallisuuden keskeisiä haasteita. Periaatepäätöksessä mainitaan terrorismin vastaisina toimenpiteinä muun muassa Euroopan unionin terrorismin vastaisen julkilausuman 25 päivänä maaliskuuta

2004 mukaisten toimenpiteiden kansallinen toteuttaminen, viranomaisten kouluttaminen sekä kaluston ja välineistön hankkiminen. Lisäksi ohjelmassa mainitaan rajavartiolaitoksen erityisosaamisen ja – kaluston käytön sekä käyttövalmiuden lisääminen poliisin johtovastuulla oleviin operaatioihin.

Poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin toimenpitein kyetään hallitsemaan nopeastikin syntyvät rajaturvallisuuden piiriin kuuluvat vaativat erityistilanteet ulkorajan ylityspaikoilla, itärajalla ja merialueella. Terrorismi mainitaan myös Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa koskevassa valtioneuvoston selonteossa keskeisenä turvallisuuteen vaikuttavana uhkana. Terrorismin torjuminen ja erikoistilanteisiin varautuminen edellyttää turvallisuusviranomaisten yhteistoimintaa ja niiden voimavarojen joustavaa yhteiskäyttöä.

LRVL:n 9 § 2 momentin mukaan rajavartiolaitos osallistuu valvonta-alueellaan poliisin apuna virkatehtävän suorittamiseen, jos tehtävä edellyttää sellaista kalustoa, henkilövoimavaroja tai erityisasiantuntemusta, jota poliisilla ei muuten ole käytettävissään. Rajavartiolaitoksen henkilökunta ja kalusto soveltuvat erityisesti maasto- ja meriolosuhteissa poliisin johdolla toteutettaviin erityisoperaatioihin. Rajavartiolaitos toimii samassa perusoikeusympäristössä kuin poliisi, ja näiden turvallisuusviranomaisten voimakäyttöä koskevat säännökset sekä varustus ja aseistus vastaavat toisiaan.

Rajavartiolaitos on tähän mennessä osallistunut poliisitehtäviin LRVL:n 9 §:n nojalla. Terrorismirikosten torjuminen ei ainakaan voimakeinojen käyttöä edellyttäessään ole sellainen tyypillinen poliisitehtävä, jota LRVL:n 9 §:ssä tarkoitetaan. Tämän vuoksi rajavartiolaitain 22 §:ssä säädettäisiin, että rajavartiolaitos voisi päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä antaa poliisin käyttöön kalustoa, henkilöitä ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se olisi erityisen uhan vuoksi välttämätöntä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseksi, vaarallisen henkilön kiinniottamiseksi, kokoontumisellaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavan tai liikenteelle esteenä olevan väkijoukon hajottamiseksi sekä rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi. Edellytyksenä olisi siten nimenomaan toiminnallisessa johtotehtävässä olevan poliisimiehen pyyntö, eikä kenellä tahansa poliisimiehellä olisi oikeutta pyytää rajavartiolaitoksen osallistumista operaatioon.

Ehdotetulla pykälällä mahdollistettaisiin

terrorismintorjunnan isäksi rajavartiolaitoksen osallistuminen poliisin ohella ja sen johdolla muiden erityistilanteiden hoitamiseen. Kyseeseen voisi tulla lähinnä vaarallisen rikollisen kiinniotto erityisesti maasto ja meriolosuhteissa sekä joukkojenhallinta eräissä tilanteissa. Näiltäkin osin kyse olisi voimassa olevan käytännön kirjaamisesta lakiin.

Ehdotuksen mukaan poliisin pyyntöön ei olisi välttämätöntä suostua. Osallistumisesta päätettäessä tulisi ottaa huomioon tehtävän tärkeys, rajavartiolaitoksen avun merkitys ja osallistumisen vaikutus rajavartiolaitoksen keskeisten tehtävien suorittamiselle. Keskeisessä asemassa päätöksenteossa olisivat rajavartiolaitain 2 luvun säännökset.

Rajavartiolaitos osallistuu merenkulun turvallisuushkien torjumiseen merenkulun turvatoimilain mukaisesti. Merenkulun turvatoimilaki liittyy IMO:ssa valmisteltuun ihmishengen turvallisuudesta merellä vuonna 1974 tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 11/1981), jäljempänä *SOLAS-yleissopimus* joulukuussa 2002 hyväksyttyihin muutoksiin. Muutoksilla *SOLAS-yleissopimukseen* hyväksyttiin liittäväksi uusi XI-2 luku sekä siihen liittyvä alusten ja satamarakenteiden turvasäännöstö (ISPS-säännöstö). Yleissopimuksen muutos tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2004.

Rajavartiolaitokselle merenkulun turvatoimilaissa säädettyihin tehtäviin kuuluu pitää yllä yhteyspistettä alusten ja satamarakenteiden turvauhkaa koskeville ilmoituksille ja turvahälytyksille sekä ilmoittaa niistä muille viranomaisille. Rajavartiolaitos myös vastaanottaa ja välittää suomalaisen aluksen turvahälytyksiä aluksen ollessa muualla kuin Suomen satamassa tai saapumassa Suomen satamaan. Hälytyksiä välitetään myös niiden valtioiden hallinnoille joiden läheisyydessä alus liikennöi.

Merenkulun turvatoimilain 5 §:n mukaan rajavartiolaitoksen on laissa tarkoitettusta turvauhkasta tiedon saatuaan ryhdyttävä ISPS-säännösten 9 säännön 1.2 ja 1.3 tai 2.5 kohdassa tarkoitettuihin valvontatoimenpiteisiin. Mainitun 9 säännön 1.2 ja 1.3 kohdan mukaisia toimenpiteitä ovat aluksen tarkastus, aluksen viivyttäminen tai aluksen pysäyttäminen, sen toiminnan rajoittaminen, mukaan lukien sen liikkuminen satamassa tai aluksen karkottaminen satamasta. Toimenpiteinä voi olla myös vähäisempiä hallinnollisia tai korjaavia toimenpiteitä. Mainitun 9 säännön 2.5 kohdan mukaisia toimenpiteitä ovat vaatimus

vaatimuksenmukaisuuden puutteiden korjaamisesta, vaatimus aluksen siirtymisestä Suomen aluemerellä tai aluevesillä määritellylle alueelle, aluksen tarkastaminen, jos alus on Suomen aluemerellä tai satamaan pääsyn kieltäminen. Tarvittaessa rajavartiolaitos ryhtyy myös muihin ISPS-säännöstössä tarkoitettuihin valvontatoimenpiteisiin. Käytännössä kyse voi äärimmillään olla aluksen ottamisesta voimatoimin viranomaisten haltuun. Mahdolliset operaatiot olisi suoritettava pääasiallisesti poliisin ja rajavartiolaitoksen voimin.

Merellisiä turvallisuusoperaatioita suoritetaan yhdessä muiden viranomaisten kanssa. Merenkulun turvatoimilakiin sisällytettiin teknistä valvontaa koskeva 17 §. Sen mukaan poliisi, rajavartiolaitos ja tullilaitos saavat suorittaa poliisilain 28 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua teknistä valvontaa yleisellä paikalla suomalaisen satamarakenteen alueella. Turvallisuushkien torjuminen voi merellä vaatia kaikkien saatavilla olevien keinojen käyttämistä.

Rajavartiolaitos on varustettu siten, että aluevesillämme olevat alukset tavoitetaan nopeasti. Hallintoyksiköiden valmiusyksiköt on varustettu ja koulutettu vaativien rajatilanteiden hallintaan. Rajavartiolaitos on myös merellä kaiken aikaa toimintavalmiudessa. Turvallisuushkien merellä torjuminen voi sisältää terrorismirikoksen torjumisen. Pykälän 2 momenttiin otettaisiin viittaus rajavartiolaitokselle merenkulun turvatoimilaissa säädettyihin tehtäviin.

23 §. *Turvaamistehtävät.* Rajavartiolaitos voisi pykälän mukaan suorittaa valtion lukuun kuljetuksen, joka edellyttäisi erityisiin suojaamistoimenpiteisiin varautumista kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi. Poliisi osallistuu valtion arvovieraiden suojaamiseen poliisilain 1 §:n 1 momentin nojalla. Rajavartiolaitos huolehtii nykyisin valtion arvovieraiden kuljetuksesta aluksillaan ja ilma-aluksillaan LRVL:n 6 §:n 4 momentin nojalla. Erikoiskoulutetut ja varustetut rajavartiolaitomiehet soveltuvat hyvin arvovieraiden suojaustehtäviin, joten heitä käytetään myös vieraiden turvamiehinä. Tämä on ollut käytäntö jo kymmenien vuosien ajan.

Rajavartiolaitoksen suorittamista suojaamistehtävästä tulisi kuitenkin säätää erikseen, jottei esimerkiksi oikeus tai velvollisuus rajavartiolaitomien toimivaltuuksien käyttämiseen turvaamistehtävässä olisi kyseenalaista. Jokamiehen oikeudet eivät muodosta riittä-

vää perustetta näiden tehtävien virkatehtäviin hoitamiseksi. Poliisin voimavarat eivät riitä rajavartiolaitoksen nykyisin hoitamiin turvaamistehtäviin. Turvamiestehtävällä tarkoitettaisiin valtiojohdon ja valtion vieraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten turvallisuuden tai omaisuuden koskemattomuuden suojaamista. Säännöksellä on asiallinen yhteys 23 §:ssä säädettyä ehdotettuun kuljetustehtävään, mutta turvamiestehtäviä voitaisiin suorittaa myös kuljetuksista riippumatta. Rajavartiolaitos voisi asettaa turvamiestehtävään sisäasiainministeriön asetuksella säädetyn erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen. Kyse on siis virkatoiminnassa tarpeellisista järjestelyistä. Yksityisistä turvallisuuspalveluista säädetään yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (282/2002).

24 §. *Tullitehtävät.* LRVL:n 5 §:n mukaan rajavartiolaitos suorittaa tullilaitoksen ohella tullivalvontaa sekä siihen kuuluvia alustavia tullitoimenpiteitä merellä, meren rannikolla ja maarajoilla samoin kuin niillä LRVL:n 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla rajanylityspaikoilla, joilla tullilaitos ei ole järjestänyt tullivalvontaa. Rajavartiolaitos voi tullilaitoksen pyynnöstä suorittaa henkilöiden maahantuloon ja maastalähtöön kohdistuvaa tullivalvontaa myös sellaisella LRVL:n 4 §:n 1 momentissa tarkoitettulla rajanylityspaikalla, jossa tullilaitos muutoin huolehtii tullivalvonnasta.

Rajavartiolain 24 §:n mukaan rajavartiolaitos suorittaisi myös tulevaisuudessa tullilaitoksen ohella tullivalvontaa sekä siihen kuuluvia alustavia tullitoimenpiteitä valtakunnan rajoilla ja niillä rajanylityspaikoilla, joilla tullilaitos ei ole järjestänyt tullivalvontaa. Laitosten yhteistoimintaa helpotettaisiin antamalla päällystöön kuuluvalla tullimiehelle ja yksittäisessä tehtävässä myös tullimiehelle rajavartiolain 24 §:n 2 momentin mukainen mahdollisuus avun saamiseen rajavartiolaitokselta. Rajavartiolaitos voisi päällystöön kuuluvan tullimiehen pyynnöstä suorittaa henkilöiden maahantuloon ja maastalähtöön kohdistuvaa tullivalvontaa myös sellaisella rajanylityspaikalla, jossa tullilaitos muutoin huolehtii tullivalvonnasta. Rajavartiomies voisi osallistua yksittäisen tullitoimenpiteen suorittamiseen tullimiehen pyynnöstä. Säännökset antaisivat edelleen hyvät ja joustavat edellytykset tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistyölle.

25 §. *Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät.* Rajavartiolaitoksen sotilaallisen maan-

puolustuksen tehtävistä säädetään nykyisin LRVL:n 7 §:ssä. Tehtävien sisältöön ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia. Rajavartiolaitos osallistuisi valtakunnan puolustamiseen ja antaisi tässä tarkoituksessa henkilöstölleen ja rajavartiolaitoksen palvelukseen määrätyille asevelvollisille samoin kuin vapaaehtoisesti asepalvelusta rajavartiolaitoksessa suorittamaan otetuille naisille sotilaskoulutusta sekä ylläpitäisi ja kehittäisi puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa puolustusvoimien kanssa.

Puolustusvalmiuden vaatiessa rajajoukkoja voitaisiin liittää tasavallan presidentin aseetuksella puolustusvoimiin, kuten nykyisinkin.

Uutena säännöksenä esitetään, että rajavartiolaitos voi osallistua vapaaehtoisen maanpuolustuksen edistämiseen. Puolustusvoimien osuutta vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä on lisätty 1990 luvulla puolustusvoimista annettua lakia muuttamalla (740/1994). Puolustusvoimien eräänä tehtävänä on nykyisin tukea vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta sekä muutoinkin edistää maanpuolustustahtoa ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa. Rajavartiolaitoksen eräänä tehtävänä on ylläpitää ja kehittää puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa puolustusvoimien kanssa. Sen vuoksi säädettaisiin, että rajavartiolaitos voisi osallistua vapaaehtoisen maanpuolustuksen edistämiseen. Tarkoituksena on, että maanpuolustusjärjestöt jatkossakin huolehtisivat vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen järjestämisestä, ja että puolustusvoimat kantaisi päävastuun sen tukemisesta.

26 §. *Pelastustoimintaan ja sairaankuljetuksiin osallistuminen.* Rajavartiolaitoksen pelastustehtävät säilytettäisiin asiallisesti ennallaan. Pelastustoimeen kuuluu pelastuslain 1 §:n mukaan tulipalojen ja onnettomuuksien ehkäisy, pelastustoiminta ja väestönsuojelu. Pelastustoiminnalla puolestaan tarkoitetaan ihmisten, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseksi ja pelastamiseksi, vahinkojen rajoittamiseksi ja seurausten lieventämiseksi onnettomuuksien sattuessa tai uhatessa kiireellisesti suoritettavia toimenpiteitä. Kunnat vastaavat pelastustoimen tehtävistä. Sisäasiainministeriö johtaa ja valvoo pelastustointia. Pelastuslain 6 §:n mukaan muun muassa poliisi ja rajavartiolaitos ovat kuitenkin pelastusviranomaisten ohella velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten kuin niiden tehtävistä kunkin toimialan säädöksissä tai muussa lainsäädännössä säädetään.

LRVL:n 6 §:n 1 momentin mukaan rajavartiolaitos osallistuu pelastustoimintaan valvonta-alueellaan antamalla tarvittavaa kalustoa ja henkilövoimavaroja. Osallistuminen ei saa vaarantaa rajavartiolaitoksen rajavartiotehtäviä eikä sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviä. LRVL:n 6 §:n 2 momentin mukaan rajavartiolaitos voi valvonta-alueellaan auttaa maastossa välittömän avun tarpeeseen joutuneita. Etsinnän johtovastuu kuuluu kuitenkin poliisille yhdenmukaisesti poliisiastetuksen 14 §:n kanssa. LRVL:n 6 §:n 3 momentin mukaan rajavartiolaitos voi valvonta-alueellaan suorittaa kiireellisiä sairaankuljetuksia.

Meripelastuslain mukaan rajavartiolaitos huolehtii meripelastustoimen suunnittelusta, kehittämisestä ja valvonnasta samoin kuin meripelastustoimeen osallistuvien viranomaisten ja vapaaehtoisten toiminnan yhteensovittamisesta. Se johtaa ja suorittaa etsintä- ja pelastustoimintaa sekä antaa meripelastustoimeen liittyvää johtamiskoulutusta. Se voi tarvittaessa antaa muutakin meripelastustoimeen liittyvää koulutusta ja valistusta.

Eduskunnan hallintovaliokunta piti LRVL:a säädettäessä tärkeänä, että pelastustehtävät eivät vaarantaisi rajavartiotehtävien ja sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamista. Rajavartiolain 26 §:ssä säädetäisiin, että rajavartiolaitos osallistuu meripelastuksen lisäksi muuhun pelastustoimintaan sekä maastoon eksyneiden tai siellä muutoin välittömän avun tarpeessa olevien henkilöiden etsintään asettamalla käytettäväksi kalustoa, henkilöitä ja asiantuntijapalveluja, jos sitä olisi onnettomuuden taikka hädän laajuus tai erityisluonne huomioon ottaen pidettävä välttämättömänä. Pykälän 2 momentin mukaan rajavartiolaitos voisi suorittaa kiireellisiä sairaankuljetustehtäviä, jos muut eivät pelastumisen vaarantumatta siihen pystyisi. Johtavana meripelastusviranomaisena rajavartiolaitos osallistuu pelastustehtäviin aluksillaan ja ilma-aluksillaan. Se asettaa tehtävät ensisijaisuusjärjestykseen 2 luvussa mainittuja periaatteita noudattaen. Rajavartiolaitoksen voimavarat ovat taloudellisesti käytettävissä myös vaatimaan sairaankuljetukseen, jos muuta apua ei ole saatavilla.

27 §. *Rajatapahtumaa sekä maahantulo- ja maastalähtöedellytyksiä koskeva tutkinta.* Pykälässä säädettäisiin, että rajavartiolaitoksen suorittamassa tutkinnassa ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun, maasta lähdön ja maasta poistamisen edellytysten sekä

kansainvälistä suojelua hakevan henkilön henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämiseksi noudatettaisiin soveltuvin osin mitä esitutkinnasta säädetään. Sama koskisi vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksessa tarkoitetun rajatapahtuman tutkimista.

Ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun, maasta lähdön ja maasta poistamisen edellytyksistä säädetään ulkomaalaislaissa. Ulkomaalaislaissa säädetään myös kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä. Ulkomaalaislain 4 §:n mukaan ulkomaalaislaissa tarkoitettujen asioiden käsitelystä noudatetaan hallintolakia ja muutoksenhakuun hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Poliisin suorittamaan turvapaikkapuhutteluun sovelletaan hallintolakia. Poliisin suorittamaan ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun ja maasta poistamisen edellytysten selvittämiseen sekä turvapaikanhakijan henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämiseen sovelletaan poliisilain poliisitutkintaa koskevia säännöksiä.

Poliisitutkinnasta säädetään poliisilain 4 luvussa. Poliisitutkinnalla tarkoitetaan poliisilain 37 §:n mukaan muuta poliisin toimitettavaksi säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. Poliisitutkinnassa menetellään kuitenkin soveltuvin osin samoin kuin esitutkinnassa. Henkilön asemaan sovelletaan esitutkinnan asianosaista koskevia säännöksiä, jos tutkinta toimitetaan jonkun henkilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin vaikuttavan seikan selvittämiseksi. Jos siinä selvitetään, onko jollekin tuomittava tai määrättävä rangaistukseen verrattava seuraamus, hänen asemaansa sovelletaan rikoksesta epäiltyä koskevia säännöksiä. Muun asianosaisten sekä tämän laillisen edustajan ja asiamiehen on pysyttävä totuudessa. Muun henkilön asemaan sovelletaan todistajaa tai asiantuntijaa koskevia säännöksiä. Jokainen, jolla saattaa olla poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, on velvollinen kutsusta saapumaan poliisitutkintaan. Ilman hyväksyttävää syytä saapumatta jäänyt voidaan päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä noutaa poliisitutkintaan kuten esitutkintaan. Poliisimiehellä on poliisitutkinnan suorittamiseksi oikeus päästä paikkaan tai alueelle, jossa tutkinnan kohteena oleva tapahtuma on sattunut, tarkastaa esineitä tai asiakirjoja, joilla voi olla merkitystä tutkinnan suorittamiselle, ja tehdä tutkinnan suorittamiseksi tarvittavia kokeita sekä irrottaa ja ottaa tutkimuksia var-

ten tarvittavia näytteitä, jos sillä voidaan perustellusti olettaa olevan tärkeä merkitys asian selvittämisessä.

Ulkomaalaislain 4 §:n mukaan rajavartiolaitoksen ulkomaalaislain nojalla suorittamaan tutkintaan sovelletaan LRVL:n 47 §:ää. LRVL:n 47 §:n mukaan tutkintaa toimitettaessa on soveltuvien osin meneteltävä siten kuin tutkinnan suorittamisesta esitutkinnaissa säädetään. Jos tutkinta koskee jonkun henkilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin kuuluvan seikan selvittämistä, hänen asemaansa sovelletaan esitutkinnan asianosaista koskevia säännöksiä. Asianosaisen sekä tämän laillisen edustajan ja asiamiehen on pysyttävä totuudessa tehdessään selkoa tutkittavasta asiasta ja vastatessaan esitettyihin kysymyksiin. Tutkittava henkilö on velvollinen olemaan tutkinnassa enintään 12 tuntia kerrallaan. Rajavartiomiehellä on tutkinnan suorittamiseksi valvonta-alueella oikeus päästä alueelle, jossa tutkinnan kohteena oleva tapahtuma on sattunut, ja tarkastaa esineitä tai asiakirjoja, joilla voi olla merkitystä tutkinnan suorittamiselle.

LRVL:n 47 §:ssä tarkoitettujen seikkojen tutkiminen aloitetaan rajatarkastuksessa. Rajatarkastuksessa ilmenevästä aiheesta riippuen voi käynnistyä esitutkinta, ulkomaalaislaissa tarkoitettun hallintoasian käsittely sekä LRVL:n 47 §:ssä tarkoitettu tutkinta. Rajatarkastus koskee niin Suomen kansalaista kuin ulkomaalaistakin vaikka suomalaisen maahantulo on perustuslain mukaan aina sallittava ja vaikka kansainvälistä suojelua hakevan henkilön rajanylitys on sallittava Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.

Eduskunnan hallintovaliokunta katsoi ulkomaalaislain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 50/1998 vp.) antamassaan mietinnössä (HaVM 29/1998 vp.), että maahan tulevan ulkomaalaisen henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin tutkinnan suhteen on perusteltua noudattaa poliisitutkintaa koskevia säännöksiä pyrittäessä ehkäisemään turvapaikkamenettelyn väärinkäyttöä. Lisäksi valiokunta korosti turvapaikanhakijan velvollisuutta pysyä totuudessa. Esitutkintaa lähellä olevan menettelyn tarpeellisuuteen on viitattu myös hallituksen esityksessä ulkomaalaislaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 28/2003 vp). Samaa asiaa koskevan tutkinnan tulisi eri viranomaisissa tapahtua samaa menettelyä noudattaen. Ulkomaalaisen maahantuloedellytysten,

käännyttämisen perusteiden tai viisumia koskevan seikan sekä turvapaikanhakijan henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämisen ehdotetaan sen vuoksi sovellettavaksi samoja sääntöjä kuin poliisitutkinnassa sovelletaan.

Rajavartiolain 27 §:ssä tarkoitettu tutkinta koskisi yleensä henkilön oikeuksia tai velvollisuuksia. Sellaiseen tutkintaan osallistuviin henkilöihin sovellettaisiin samoja sääntöjä kuin esitutkinnassa. Asianosaisella, tämän laillisella edustajalla sekä asiamiehellä olisi velvollisuus pysyä totuudessa. Tämä ei kuitenkaan koskisi niitä tapauksia, joissa olisi kysymys tutkittavalle määrättävästä rangaistuksen luonteisesta seuraamuksesta. Silloin tutkittavaan olisi sovellettava vastaavia sääntöjä kuin esitutkinnassa sovelletaan rikoksesta epäiltyyn. Tältä osin rajavartiolain 27 § eroaisi LRVL:n 47 §:stä. Muutos vastaisi poliisilain muotoilua. Henkilölle ei näin asetettaisi velvollisuutta todistaa itseään vastaan, joka on jo Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten mukaan kiellettyä. Läsnaölovelvollisuus kestäisi enintään 12 tuntia kerrallaan, mikä vastaa läsnäölovelvollisuutta esitutkinnassa. Rajavartiomiehelle säädettäisiin pykälän 3 momentissa nykyistä vastaava oikeus päästä alueelle, jossa rajatapahtuma on sattunut ja tarkastaa esineitä tai asiakirjoja, joilla voi olla merkitystä tutkinnan suorittamiselle.

Rajatapahtumat määriteltiin vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 29 artiklassa. Sopimusta on muutettu Naantalissa 18 päivänä kesäkuuta 1998 laaditulla pöytäkirjalla Suomen tasavallan hallituksen ja Venäjän federaation hallituksen välillä Suomen Tasavallan hallituksen ja Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton hallituksen kesken Suomen ja Neuvostoliiton välisellä valtakunnan rajalla noudatettavasta järjestyksestä ja rajatapah- tumain selvittämisjärjestyksestä tehdyn sopimuksen muuttamisesta (SopS 54/1998).

Rajatapahtumia ovat sopimuksen 36 artiklan mukaan nykyisin:

a) ampumiset valtakunnan rajan yli toisen sopimuspuolen henkilöitä tai valtion aluetta kohti;

b) toisen sopimuspuolen valtion alueella olevien henkilöiden surmaamiset tai haavoittamiset valtakunnan rajan yli suoritettujen ammunnan seurauksena, pahoinpitelyt ja muunlaiset terveyden vahingoittamiset samoin kuin pakkotoimenpiteet näitä henkilöitä vastaan;

c) toiseen sopimuspuoleen kohdistuvat loukkaavat teot;

d) henkilöiden laittomat valtakunnan rajan ylitykset;

e) ilma-alusten, meri- ja jokialusten ja pienemmän uivan kaluston laittomat valtakunnan rajan ylitykset;

f) luonnonvoimien aiheuttamat omaisuuden tai kaluston siirtymiset valtakunnan rajan yli;

g) porojen ja kotieläinten valtakunnan rajan ylitykset;

h) raja- ja merimerkkien siirtämiset, vahingoittamiset tai hävittämiset;

i) tulipalojen leviämiset valtakunnan rajan yli;

j) muut tapahtumat, jotka estävät asianmukaisen järjestyksen ja rauhallisten olojen ylläpitämistä valtakunnan rajalla.

Rajatapahtumiin ei välttämättä sisälly rikosta. Rajatapahtuman tutkinta voi kuitenkin johtaa esitutkinnan aloittamiseen. Rajatapah- tumien tutkiminen ja ratkaiseminen kuuluu sopimuksen mukaan rajavaltuutetuille. Suomen rajavaltuutetut ovat rajavartiolaitoksen virkamiehiä. Rajatapah- tumat, joiden selvittämisestä rajavaltuutetut eivät ole päässeet sopimukseen, voidaan siirtää sopimuspuolten toimivaltaisten viranomaisten ratkaistavaksi, ja niitä voi käsitellä erityisesti pysyvä suoma- lais-venäläinen rajavartioryhmä, tai ne voidaan siirtää sopimuspuolten ratkaistavaksi diplomaattista tietä. Sellaiset rajatapah- tumat, joiden selvittämisestä toimivaltaiset viran- omaiset eivät ole päässeet sopimukseen, voi- daan palauttaa rajavaltuutetuille ratkaistavak- si tai siirtää sopimuspuolten ratkaistavaksi diplomaattista tietä. Sopimuksen 39 artiklan mukaan rajavaltuutetut, heidän sijaisensa ja apulaisensa voivat etukäteen sovittuaan suori- ttaa rajalla yhteisiä tutkimuksia rajatapah- tumien selvittämiseksi. Tutkimusta johtaa se sopimuspuoli, jonka valtion alueella se suori- tetaan. Tutkimuksesta laaditaan toimituspöy- täkirja tai pöytäkirja, jos jompikumpi sopi- muspuoli sitä vaatii. Rajatapah- tumien yhteistä tutkimusta ei sopimuksen mukaan ole pidet- tävä oikeudellisena tutkintana. Rajatapah- tumien tutkimisen lisäksi rajavaltuutettujen tu- lee ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin rajata- pahtumien ehkäisemiseksi. Heidän on myös tutkittava toisen sopimuspuolen tai sen alu- eella olevien henkilöiden esittämät, rajata- pahtumista johtuvat korvausvaatimukset.

Rajavartiolaitos selvittää rajatapah- tumien edellä selostetun LRVL 47 §:n mukaisesti. Rajatapah- tumaa koskeva tutkinta tapahtuisi

rajavartiolain 27 §:n mukaisesti

5 luku. Toimivaltuussäännökset

28 §. *Rajatarkastusta koskevat toimival- tuudet.* Rajatarkastusmenettelystä säädetäi- siin rajavartiolain 18 §:ssä ja rajatarkastuk- seen sisältyvistä toimenpiteistä 19 §:ssä. Ra- jatarkastus suoritettaisiin joko vähimmäistar- kastuksena tai perusteellisena tarkastuksena. Vähimmäistarkastukseen sisältyisi henkilölli- syyden selvittäminen rajan ylittämisoikeuden selvittämiseksi, maahantulokiellon, matkus- tuskiellon, käännättämisspäättöksen tai maasta karkottamispäättöksen noudattamisen valvo- miseksi ja etsintäkuulutuksissa pyydettyjen toimenpiteiden suorittamiseksi. Lisäksi sii- hen kuuluisi matkustusasiakirjan ja muun matkustusosoikeutta osoittavan asiakirjan tar- kastaminen rajanylittämisoikeuden selvittä- miseksi sekä asiakirjan aitouden varmistami- seksi ja henkilön kuuleminen.

Perusteelliseen tarkastukseen sisältyisi vä- himmäistarkastus sekä mahdollisesti henki- löntarkastus sekä henkilön matkatavaroita ja kulkuneuvoa koskeva etsintä henkilöllisyyttä osoittavan tarpeellisen asiakirjan löytämisek- si ja sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan, matkatavaroissaan tai kulkuneu- vossaan omaisuutta, joka on hankittu rikok- sella tai tullut sellaisen omaisuuden tilalle taikka muuta omaisuutta, jonka hallussapi- toon tai rajan yli kuljettamiseen hänellä ei ole oikeutta tai jonka osalta hän on laiminlyönyt velvollisuutensa tulliselvitykseen.

Rajatarkastustehtävien suorittamiseksi ra- javartiomiehellä tulisi olla oikeus matkustus- asiakirjan tilapäiseen haltuun ottamiseen, henkilöntarkastukseen, kulkuneuvon koh- distuvaan etsintään, rajatarkastuksesta henki- lön poistumisen estämiseen sekä tarkastetta- vien tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäiseen haltuun ottamiseen. Henkilöllisyyden selvit- tämisen lisäksi rajavartiomiehellä tulisi olla oikeus käsitellä rekistereistä saatavilla olevia henkilötietoja rajan ylittämisoikeuden, maa- hantulokiellon, matkustuskiellon, käännättä- misspäättöksen tai maasta karkottamispäättök- sen sekä etsintäkuulutuksen selvittämiseksi ja tarpeellisten toimenpiteiden suorittamiseksi. Rajavartiomiehen tulisi voida käsitellä myös anastettua tai kadonnutta omaisuutta koske- via rekisteritietoja omaisuuden laillisen hal- linnan selvittämiseksi. Näistä oikeuksista säädetäisiin rajavartiolain 28 §:ssä.

Rajavartiomiehellä olisi rajatarkastuksen

toimittamiseksi oikeus matkustusasiakirjan tilapäiseen haltuun ottamiseen niin kuin siitä erikseen säädetään sekä henkilöntarkastukseen noudattaen soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 5 luvun 10 §:ssä ja 12 §:ssä säädetään. Rajavartiomiehellä olisi oikeus kulkuneuvon kohdistuvaan etsintään noudattaen soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 5 luvun 8 §:ssä säädetään paikantarkastuksesta sekä rajatarkastuksesta henkilön poistumisen estämiseen noudattaen soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 6 luvun 1 §:ssä säädetään. Lisäksi hänellä olisi oikeus tarkastettavien tavaroiden ja kulkuneuvon rajatarkastuksen toimittamisen ajaksi tilapäisesti rajavartiolaityksen haltuun ottamiseen.

Rajatarkastus olisi 18 §:n mukaan suoritettava viipymättä. Sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaan tavoitteena on, että Euroopan unionin ja Schengenin ulkorajaliikenteessä henkilön rajatarkastuksessa keskimääräinen odotusaika on satamissa 30 minuuttia sekä maarajalla ja lentoasemilla 10 minuuttia. Pidemmällä aikavälillä tavoiteltu keskimääräinen odotusaika on satamissa 20 minuuttia sekä maarajalla ja lentoasemilla viisi minuuttia. Käytännössä rajatarkastukseen jonottaminen voi kestää ruuhkahuippujen aikana pitkäänkin. Rajavartiomiehellä olisi oltava toimivalta rajatarkastuksesta henkilön poistumisen estämiseen ja tarkastettavien tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäiseen haltuun ottamiseen. Yksilön perusoikeuksien toteutumisen kannalta on tarpeen säätää mahdollisimman tarkoin niistä toimenpiteistä, jotka ovat sallittuja tarkastettavan poistumisen estämiseksi. Viitauksäännöksen mukaan sovellettavan pakkokeinolain 6 luvun 1 §:n nojalla tarkastettavaa saataisiin pitää lukitussa tilassa, jos se olisi välttämätöntä hänen poistumisensa estämiseksi. Häntä ei saisi sijoittaa pidätettyjen säilytyshuoneeseen.

Poistumisen estäminen sekä tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäinen haltuun ottaminen rajoittavat henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta, liikkumisvapautta, yksityisyyden suojaa ja omaisuuden suojaa. Näistä toimenpiteistä päättäisi rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies. Kiireellisessä tapauksessa kuka tahansa rajavartiomies voisi kuitenkin estää poistumisen ja ottaa omaisuuden rajavartiolaityksen haltuun. Asia olisi tällöin viivytyksettä saatettava rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Luvatonta rajan ylittämistä sekä salakuljet-

tamista yrittävät henkilöt pyrkivät todennäköisesti välttämään rajatarkastukseen joutumista tai ainakin perusteellista rajatarkastusta. Tarkastukseen voi koettaa vaikuttaa valikoimalla rajanylityksen ajankohtaa ja samalla tarkastuksen suorittajaa sekä luopumalla rajanylitysaikasta kesken tarkastuksen. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa tavoitteeksi asetetun korkean kiinnijäämisriskin ylläpitämiseksi säädettäisiin, että rajan ylittämisen aikomuksesta luopuminen ei estäisi rajatarkastuksen toimittamista jos se olisi tarpeen henkilöllisyyden selvittämiseksi sekä sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan esineitä tai aineita, joiden hallussa pitämiseen tai rajan yli kuljettamiseen hänellä ei ole oikeutta. Rajatarkastus keskeytettäisiin, jos toimenpiteiden jatkaminen olisi rajan ylittämislle ilmenneen esteen tai muun siihen rinnastettavan syyn vuoksi ilmeisen tarpeellista.

Rajatarkastuksessa on hallintomenettelylle ominaisia piirteitä. Se sisältää samankaltaisia toimenpiteitä kuin rikoksen esitutkinta, mutta se ei ole rikostutkintaa. Hallinnollisessa menettelyssä saatujen henkilötietojen käsittely tulee yleensä erottaa rikosasioissa saatujen henkilötietojen käsittelystä. Rajatarkastuksen tavoitteena on hallinnollisesta luonteestaan huolimatta yleistä järjestystä ja turvallisuutta uhkaavien tekijöiden torjuminen. Selvyyden vuoksi säädettäisiin, että rajavartiomiehellä olisi oikeus ryhtyä rajatarkastuksen perusteella aiheellisiin muihin rajavartiolaitykselle säädettyihin tehtäviin. Rajatarkastustietojen perusteella voitaisiin siis aloittaa esimerkiksi rikoksen esitutkinta ja rikosasioissa saatuja henkilötietoja voitaisiin käyttää rajatarkastustoiminnan tukemiseen. Henkilötietojen käsittelystä säädettäisiin erikseen.

29 §. *Rajanylityspaikalla suoritettava automaattinen tunnistaminen.* LRVL:n 26 §:n mukaan rajavartiolaityksella on oikeus tekniiseen valvontaan valtakunnan maarajan läheisyydessä, meren rannikolla ja merellä sekä rajanylityspaikalla ja rajavartiolaityksen hallinnassa olevalla alueella muualla paitsi kotirauhan piirissä. Valvontaa suoritetaan osana rajavalvontaa sekä rajatarkastusten turvaamiseksi ja rajavartiolaityksen tutkittavien rikosten estämiseksi, rikoksesta epäillyn tunnistamiseksi ja erityisten valvontakohteiden varjoimiseksi. Rajanylityspaikalla, valtakunnan maarajoilla, merellä ja meren rannikolta merelle kohdistuvasta teknisestä valvonnasta ei nykyisin ole edes erikseen ilmoitettava.

LRVL:n 27 §:n mukaan rajavartiomiehellä on rajavartiolaitoksen tutkittavan rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi oikeus tarkkailla valvonta-alueella muualla kuin kotirauhan piirissä olevaa henkilöä, jos tämän on perusteltua syytä epäillä syyllistyvän rikokseen. Muuta kuin rikoksesta epäiltyä voidaan tarkkailla kotirauhan piirin ulkopuolella, jos on perusteltua syytä epäillä hänen myötävaikeuttavan rajavartiolaitoksen tutkittavaan sellaiseen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Lisäksi rajavartiomiehellä on oikeus tarkkailla vieraan valtion alueella muualla kuin kotirauhan piirissä olevaa henkilöä rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi siten kuin kansainvälisessä sopimuksessa määrätään.

Rajaturvallisuuden taloudellinen ja tehokas ylläpitäminen sekä rajatarkastusten välttämisen estäminen edellyttävät oikeutta teknisillä menetelmillä tapahtuvaan valvontaan sekä tarkkailuun myös rajanylityspaikoilla. Rajavartiolaitain 31 §:ssä säädetäisiin rajavalvontaan liittyvästä teknisestä valvonnasta. Rajavartiolaitoksella olisi rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan tuntumassa sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä kohdistaa paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy, poliisilaissa tarkoitettua teknistä valvontaa muualle kuin kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Rajanylityspaikoilla siitä olisi ilmoitettava sopivalla merkillä. Muualla valvonnasta ilmoittaminen olisi käytännössä mahdotonta. Poliisilain 28 §:n mukaan tekninen valvonta tarkoittaa yleisöön, ajoneuvojen kuljettajiin tai jalankulkijoihin kohdistuvaa, teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista.

Rajavartiolaitain 29 §:ssä tarkoitettu automaattinen tunnistaminen tapahtuisi muun muassa näistä tallenteista saatavia kuvia rajavartiolaitoksen hallussa tunnistamistarkoituksessa oleviin kuviin teknisin menetelmin vertaamalla. Tunnistamistarkoituksessa käytettävistä kuvista, niiden saamisesta, säilyttämisestä ja hävittämisestä säädetäisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavassa laissa ja sen nojalla annettavissa muissa säädöksissä.

Rajavartiolaitain 29 §:n mukaan rajavartiolaitoksella olisi oikeus kohdistaa automaattista tunnistamista rajanylityspaikalla muualle kuin vakituiseen asumiseen käytettyyn tilaan etsintäkuulutuksen mukaan haastettavien,

kiinniotettavien, pidätettävien, säilöön otettavien, vangittavien tai viranomaisen seurantaan otettavien henkilöiden tunnistamiseksi sekä rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, keskeyttämiseksi ja paljastamiseksi. Automaattista tunnistamista ei kuitenkaan saisi kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan taikka henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin.

Henkilön tunnistamiseksi saadaan jo nykyisin suorittaa teknistä valvontaa rajanylityspaikalla. Henkilöitä tunnistetaan etsittäviä henkilöistä hallussa olevia kuvia ohikulkijoihin, tarkastettaviin henkilöihin ja kameran välittämiin kuviin sekä kuvattalenteisiin vertaamalla. Henkilön automaattiseen tunnistamiseen on lukuisia teknisiä menetelmiä, joista vain yksi on kuvien koneellinen vertaaminen. Menetelmällä poimitaan aineistosta kuvia, jotka ovat riittävän samankaltaisia etsittävästä henkilöstä käytettävissä olevien kuvien kanssa. Varmuus henkilöllisyydestä saataisiin kuvasta ilmenevä henkilö tarkastamalla. Automaattisesta tunnistamisesta ei olisi haittaa sen kohteeksi joutuneille henkilöille. Tullilain 20 b §:n mukaan myös tullilaitos saa rajanylityspaikalla siitä ennalta ilmoitettuaan suorittaa teknistä valvontaa muun muassa tullirikoksesta epäillyn tunnistamiseksi. Rajavartiolaitain 29 §:n mukaan henkilöiden automaattisesta tunnistuksesta olisi ilmoitettava sopivalla merkillä. Tämän on katsottava olevan valvottavien henkilöiden yksityisyyden suojan toteutumisen kannalta välttämätöntä.

30 §. *Oikeus valvontatiloihin.* Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada rajanylityspaikana olevan liikennepaikan omistajalta tai haltijalta käyttöönsä käyvän hinnan mukaista korvausta vastaan sellaiset valvontatilat, joita rajatarkastusten toteuttaminen edellyttää. Ehdotettu säännös vastaa LRVL:n 14 §:ää. Maarajoilla on rajavalvontaa ja rajatarkastuksia varten yleensä käytettävissä valtiolle tai sen laitoksille kuuluvia tiloja. Lentoasemien tilat kuuluvat liikelaitoksena toimivalle Ilmailulaitokselle ja satamien tilat yleensä kunnille tai niiden omistamille yhtiöille. Julkishallinnon ulkopuoliset tahot omistavat joitakin satamia. Tullilain 20 §:n mukaan tulliviranomaisella on oikeus saada liikennepaikan omistajalta tai haltijalta korvauksetta käyttöönsä tarpeelliset valvontatilat kalustineen. Tuollainen oikeus olisi myös rajavir-

tiolaitoksen kannalta käytännöllinen, koska tilat ovat tarkastusten asianmukaiseksi suorittamiseksi välttämättömiä. Huonetilojen saamisen turvaamiseksi ehdotetaan kuitenkin ainoastaan säilytettäväksi rajavartiolaitoksella jo nykyisin oleva oikeus.

31 §. *Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta.* LRVL:n säännöksiä teknisestä valvonnasta selostetaan edellä 29 §:n kohdalla. Rajavartiolaitoksella olisi rajavartiolain 31 §:n mukaan rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan tuntumassa sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä kohdistaa paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy, poliisilaissa tarkoitettua teknistä valvontaa muualle kuin kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Poliisilain 28 §:n mukaan tekninen valvonta tarkoittaa yleisöön, ajoneuvojen kuljettajiin tai jalankulkijoihin kohdistuvaa, teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista. Poliisilain 29 §:n mukaan poliisilla on oikeus siitä ennalta ilmoitettuaan suorittaa julkisella paikalla tai yleisellä tiellä teknistä valvontaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, rikosten ennalta estämiseksi, rikoksesta epäillyn tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartiointimiseksi.

Rajavartiolaitoksen tekninen valvonta tapahtuisi viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan haastettavien, kiinniotettavien, pidätettävien, säilöön otettavien, vangittavien tai viranomaisten seurantaan otettavien henkilöiden tunnistamiseksi, rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, keskeyttämiseksi ja paljastamiseksi sekä rajavalvonnan suorittamiseksi.

32 §. *Rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen rajanylityspaikalla.* Rajavartiolaitoksen tehtävistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla säädettäisiin rajavartiolain 20 §:ssä. Rajavartiolaitos huolehtisi mainituista tehtävistä silloin kun poliisi on estynyt. Rajavartiomiehen käytettävistä toimivaltuuksista säädettäisiin rajavartiolain 32 §:ssä, jonka mukaan rajavartiomiehellä olisi samat toimivaltuudet, kuin poliisimiehellä on poliisilain 14 §:n, 16 §:n ja 18 §:n 1 momentin mukaan. Poliisilain 16 §:n säännöstä päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä sovellettaisiin rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen ja rajanylityspaikan esimiehenä toimivaan rajavartiomieheen. Muiden poliisille

kuuluvien toimenpiteiden suorittamisen edellytyksenä olisi rajavartiolain 21 §:n mukainen poliisin kiireellisen poliisitehtävän suorittamista koskeva poliisin pyyntö. Toimenpiteet voitaisiin kuitenkin aloittaa 21 §:n 2 momentin nojalla ilman pyyntöäkin, jos viivytyksestä voisi aiheutua vaaraa terveydelle tai omaisuudelle. Tällöin rajavartiomiehellä olisi rajavartiolain 33 §:n mukaan poliisilain 2 luvussa säädetyt toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoittaisi.

Poliisilain 14 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan alueen tai paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä. Poliisimiehellä on oikeus poistaa alueelta tai paikalta myös siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai julkisrauhaa taikka aiheuttaa siellä muulla tavoin huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu. Jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää häiriön toistumista, poliisimiehellä on oikeus ottaa häiritsijä kiinni ja pitää tämä säilössä. Kiinni otettua saa pitää säilössä vain niin kauan kuin on todennäköistä, että häiriö toistuu, kuitenkin enintään 12 tuntia kiinniottamisesta.

Poliisilain 16 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä ja kiireellisessä tapauksessa ilman määräystäkin päästä rakennukseen, muuhun kotirauhan suojaamaan paikkaan tai kulkuneuvon, jos on perusteltua syytä olettaa, että henkeä, henkilökohtaista vapautta tai terveyttä vakavasti vaarantava taikka huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on meneillään tai uhkaamassa. Lisäksi edellytyksenä on, että toimenpide on välttämätön vaaran estämiseksi tai räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuunottamiseksi.

Poliisilain 18 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on tarpeen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkinnan turvaamiseksi taikka onnettomuuspaikalla suoritettavien toimenpiteiden, toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden tai vaaraan jou-

tuneen omaisuuden suojaamiseksi.

LRVL:n 15 §:ssä säädetään, että rajavartiomiehellä on rajavalvontaan tai rajatarkastukseen liittyen oikeus sulkea, eristää tai tyhjentää rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetty rajanylityspaikka taikka rajoittaa sillä liikkumista. Samassa lainkohdassa säädetään rajavartiomiehen oikeudesta poistaa rajanylityspaikalta huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheuttava henkilö.

Muutoksesta huolimatta rajanylityspaikalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen säilyisi poliisin tehtävänä. Tilanne Helsinki-Vantaan lentoasemalla säilyisi järjestyksenpidon kannalta siten ennallaan. Rajavartiolaitos huolehtisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla, milloin poliisi on estynyt tai poliisi pyytäisi rajavartiolaitoksen toimenpiteitä. Esimerkiksi Raja-Joosepin rajanylityspaikalla tilanne olisi yleensä tällainen pitkien etäisyyksien vuoksi. Rajavartiomies voisi molemmilla rajanylityspaikoilla aloittaa välittömät toimenpiteet silloin, jos niitä ei voitaisi viivyttää terveyttä tai omaisuutta vaarantamatta.

Rajavartiomiehen oikeus rajanylityspaikan sulkemiseen, eristämiseen tai tyhjentämiseen ja sillä liikkumisen rajoittamiseen liittyy yleensä juuri järjestyksenpitoon. Rajanylityspaikan muusta väliaikaisesta sulkemisesta säädettäisiin rajavartiolaitain 16 §:ssä. Asiasta päättäisi silloin valtioneuvosto.

33 §. *Rajavartiomiehen toimivaltuus poliisitehtävissä.* Rajavartiolaitoksen kiireellisistä poliisitehtävistä säädettäisiin 21 §:ssä ja rajavartiomiehen niissä tehtävistä käytettävistä toimivaltuuksista 33 §:ssä. Rajavartiolaitos voisi 21 §:n mukaan suorittaa poliisimiehen pyynnöstä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvan kiireellisen poliisitehtävän, jota poliisi ei voisi viipymättä suorittaa. Rajavartiolaitos voisi aloittaa toimenpiteet pyytämättäkin, jos tarve ilmenisi rajavartiolaitoksen toiminnan yhteydessä ja viivytyksestä aiheutuisi vaaraa terveydelle tai omaisuudelle. Toimenpiteiden aloittamisesta olisi ilmoitettava poliisille, jonka pyynnöstä ne olisi keskeytettävä. Rajavartiomiehellä olisi mainituissa tehtävissä poliisimiehelle poliisilain 2 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoittaisi.

LRVL:n 23 §:n mukaan rajavartiomiehellä on LRVL:n 9 §:ssä tarkoitetussa poliisitehtä-

vässä poliisimiehelle poliisilain 2 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei toimenpidettä pyytäneen poliisimiehen pyynnössä ole muuta osoitettu poliisilain 27 §:n 3 momentin tai 46 §:n nojalla. Poliisimies voi poliisilain 27 §:n 3 momentin mukaan valtuuttaa sivullisen käyttämään välttämättömiä voimakeinoja ja 46 §:n mukaan muitakin poliisivaltuuksia.

Rajavartiolain 33 §:llä ei siten asiallisesti laajentaisi rajavartiomiehen toimivaltaa.

Poliisilain 2 luvun säännökset koskevat henkilöllisyyden selvittämistä (10 §), rajatarkastusta ja tullitoimenpiteitä (10 a §), kiinniottamista henkilön suojaamiseksi (11 §), etsintäkuulutetun kiinniottamista (12 §), etsintää henkilön kiinniottamiseksi (13 §), kotirauhan ja julkisrauhan piiriin kuuluvien alueiden suojaamista (14 §), vaarassa olevan ja kadonneen henkilön etsintää (15 §), vaarallisen teon ja tapahtuman estämistä (16 §), toimenpiteiden suorittamista (17 §), paikan ja alueen eristämistä (18 §), väkijoukon hajottamista (19 §), rikoksilta ja häiriöiltä suojaamista (20 §), kulkuneuvon pysäyttämistä ja siirtämistä (21 §), turvallisuustarkastusta (22 §), vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunottoa (23 §), haltuun otetun omaisuuden käsittelyä (24 §), eläimen kiinniottamista ja lopettamista (25 §), poliisimiehen käskyvaltaa (26 §) sekä voimakeinojen käyttöä (27 §).

Pykälässä ehdotetut valtuudet olisivat rajavartiomiehen käytössä osin jo ennen kuin poliisi pyytää rajavartiomiesten toimenpiteitä, jos terveyden tai omaisuuden suojeleminen sitä välttämättä edellyttää. Tähän saakka on terveyden ja omaisuuden suojelemiseksi katsottu voitavan toimia pakkotilasäännösten ja hätävarjelua koskevien säännösten varassa. Niitä ei viranomaistoiminnassa kuitenkaan voida pitää tyydyttävänä toimivaltaperusteina.

Rajavartiolain 33 §:n 2 momentissa säädetäisiin, että rajavartiomiehellä olisi edellä kerrotut poliisimiehelle kuuluvat oikeudet myös rajavartiolain 22 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä. Rajavartiolain 22 §:n mukaan rajavartiolaitos voi antaa poliisin käyttöön kalustoa ja henkilökuntaa erityisen uhan välttämättä vaatiessa terrorismirikoksen torjumiseen, vaarallisen henkilön kiinniottamiseen, väkijoukon hajottamiseen sekä rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseen. Mainittuja tehtäviä on tähän mennessä suoritettu LRVL:n 9 §:n mukaisina poliisitehtävinä, joten säännös ei toisi muutosta nykyiseen oikeustilaan. Säännös palvelisi viranomaisten tehtävistä ja toi-

mivaltuuksista säätämisessä noudatettavaa täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimusta.

Pykälässä 2 momentissa viitattaisiin myös rajavartiolaitokselle merenkulun turvatoimilaissa säädettyihin tehtäviin. Merenkulun turvatoimilain 5 §:n mukaan rajavartiolaitoksen on laissa tarkoitettua turvauhkasta tiedon saatuaan ryhdyttävä SOLAS-yleissopimuksen liitteen XI-2 luvun 9 säännön 1.2 ja 1.3 tai 2.5 kohdassa tarkoitettuihin valvontatoimenpiteisiin. Mainitun 9 säännön 1.2 ja 1.3 kohdan mukaisia toimenpiteitä ovat aluksen tarkastus, aluksen viivyttäminen tai aluksen pysäyttäminen, sen toiminnan rajoittaminen, mukaan lukien sen liikkuminen satamassa, tai aluksen karkottaminen satamasta. Toimenpiteinä voi olla myös vähäisempiä hallinnollisia tai korjaavia toimenpiteitä. Mainitun 9 säännön 2.5 kohdan mukaisia toimenpiteitä ovat vaatimus vaatimuksenmukaisuuden puutteiden korjaamisesta, vaatimus aluksen siirtymisestä Suomen aluemerellä tai aluevesillä määritellylle alueelle, aluksen tarkastaminen, jos alus on Suomen aluemerellä tai satamaan pääsyn kieltäminen. Poliisin tehtävät Suomen satamassa olevan tai Suomen satamaan saapumassa olevan aluksen osalta vastaavat rajavartiolaitoksen tehtäviä. Rajavartiolain säännös turvaisi sen, että viranomaisten toimivaltuudet olisivat tältä osin yhteneväisiä.

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille säädetään puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettussa laissa, jonka muutos on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Rajavartiolaitoksen oikeudesta sotilaallisten voimakeinojen käyttämiseen säädetään aluevalvontalaissa. Rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinoiniin säädettäisiin 35 §:ssä. Sotilaan oikeudesta voimakeinoiniin säädetään rikoslain 45 luvun 26 a §:ssä.

34 §. *Rajavartiomiehen toimivaltuus tullitehtävissä.* Ehdotettu säännös vastaa LRVL:n 22 §:ää muutoin, mutta tullilain 15 §:n mukaisesta toimenpiteestä voisi päättää myös pidättämiseen oikeutettu virkamies. Rajavartiomiehellä olisi rajavartiolaitoksen tullitehtävissä tullilain 14 §:ssä säädetty toimivalta, kuten nykyisinkin. Jos tullitehtävä edellyttäisi henkilönkatsastusta tai muuta kuin matkatavaroiden tai päällysvaatteiden tarkastamista, noudatettaisiin tullilain 15 §:ssä säädettyä menettelyä. Siinä tapauksessa toimenpiteestä päättäisi pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vähintään majurin arvoi-

nen rajavartiomies.

Tullilain 14 §:ssä säädetään oikeudesta kulkuneuvon, henkilön ja tavarat pysäyttämiseen ja tarkastamiseen, tulliselvittämättömän tavarat haltuun ottamiseen, tavarat valmistus-, säilytys- ja myyntitiloihin pääsemiseen ja tarkastamiseen sekä tavarat valmistus ja kirjanpitoaineiston tarkastamiseen. Pykälässä säädetään myös oikeudesta henkilön mukana olevien rahavarojen tarkastamiseen, asianosaista, tavaraa ja kulkuneuvoa sekä sen matkustajaa ja henkilökuntaa koskevien asiakirjojen ja tietojen saamiseen samoin kuin tavarat purkausta, lastausta, luovutusta, kuljetusta ja varastointia koskevien määräysten antamiseen, tullisinetin, tullilukon tai muun tunnistamismärkin asettamiseen, paikan eristämiseen, sulkemiseen tai tyhjentämiseen sekä liikkumisen kieltämiseen tai rajoittamiseen ja tavarat Suomen tullialueelta viennin estämiseen.

Alus voidaan pysäyttää, tarkastaa ja tuoda satamaan tullilain 14 §:n mukaan, jos sen arvioidaan todennäköisesti harjoittavan salakuljetusta.

Tullilain 15 §:n mukaan voidaan suorittaa henkilönkatsastus ja muu kuin matkatavaroiden ja päällysvaatteiden tarkastaminen ilman esitutkintaa rikoksesta todennäköisin syin epäillylle henkilölle, jos ankarin rangaistus on yli kuusi kuukautta vankeutta. Tullissa toimenpiteestä päättää tullirikostorjunnan tai tullivalvonnan esimiehenä toimiva tullimies. LRVL:n 22 §:n mukaan siitä päättää vähintään majurin arvoinen rajavartiomies. Rajavartiolain 34 §:n mukaan siitä voisi päättää myös pidättämiseen oikeutettu virkamies. Kaikki rajavartiomiehet eivät ole sotilasvirassa.

35 §. *Rajavartiomiehen voimakeinot.* LRVL:n 24 §:ssä ja poliisilain 27 §:ssä säädetään virkatehtävässä vastarinnan murtamiseen, henkilön paikalta poistamiseen, kiinniottamisen toimittamiseen, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseen, esteen poistamiseen taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahuman estämiseen käytettävistä voimakeinoista. Mainittujen keskenään samansisältöisten säännösten mukaan sallittuja ovat sellaiset tarpeelliset voimakeinot, joita voidaan pitää puolustettavina. LRVL:n 24 § koskee voimakeinoja valvonta-alueella. Oikeudesta voimakeinoiniin valvonta-alueen ulkopuolella ei LRVL:ssa säädetä. Rajavartiolain 35 §:ssä ei olisi alueellista rajoitusta, koska tämän uu-

distuksen yhteydessä valvonta-alueen käsitteestä luovuttaisiin.

Poliisilain ja LRVL:n mukaan on voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Tämä säilyisi rajavartiolaitain 35 §:n 1 momentissa ennallaan. Rajavartiolaitain 35 §:n 1 momenttiin otettaisiin uusi säännös, jonka mukaan voimakeinoja voitaisiin käyttää vain siinä määrin ja siihen saakka, kuin laissa säädetyn virkatehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen. Säännöksessä mainittua periaatetta nimitettäisiin lievimmän keinon periaatteeksi.

Sillä, joka pyynnöstä tai suostumuksella tilapäisesti avustaa poliisimiestä tai rajavartiomiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen voimakeinoapuun erityäin tärkeän ja kiireellisen virkatehtävän suorittamisessa, on poliisilain 27 §:n ja LRVL:n 24 §:n mukaan oikeus näiden ohjauksessa sellaisten välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen, joihin poliisimies tai rajavartiomies toimivaltansa nojalla hänet valtuuttaa. Tämä säilyisi ennallaan rajavartiolaitain 35 §:n 2 momentissa. Rajavartiolaitain 35 §:n 3 momenttiin otettaisiin lisäksi nykyistä vastaava säännös siitä, että voimakeinojen käytön lioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin viittaus aluevalvontalakiin, jossa säädetään aluevalvontaviranomaisen voimakeinoista sekä rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien oikeudesta sotilaallisten voimakeinojen käyttämiseen. Lisäksi pykälään otettaisiin viittaus rikoslain 45 luvun 26 a §:ään, jossa säädetään sotilaan voimakeinoista sekä sotilaiden ja rajavartiomiesten voimakeinoja koskevien säännösten yhteensovittamisesta koskevaan rajavartiolaitoksen hallintolain 29 §:ään. Yhteensovittaminen olisi tarpeen, sillä suuri osa rajavartiomiehistä palvelee sotilasvirassa ja osa heistä osallistuu myös sotilaallisiin tehtäviin, kuten sotilaskoulutuksen järjestämiseen ja sotilaallisten kohteiden vartioimiseen.

Rajavartiomiehen ja poliisin voimakeinoja koskevien säännösten yhteneväisyydestä johtuen rajavartiolaitain 35 §:n tulkinnassa voidaan käyttää apuna poliisilakia koskevaa hallituksen esitystä (HE 57/1994 vp.) ja erityisesti poliisilain 27 §:n yksityiskohtaisia perusteluja. Voimakeinojen käyttöä koskevia sään-

nöksiä on kuitenkin poliisilain säätämisen jälkeen uudistettu rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan uudistuksen yhteydessä siten kuin hallituksen esityksessä rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 44/2002 vp.) tarkemmin esitetään. Yleissäännös voimakeinojen käytöstä virkatehtävän tai siihen rinnastettavan syyn nojalla sisältyy rikoslain 4 luvun 6 §:ään. Voimakeinojen käytöstä virkatehtävän tai siihen rinnastettavan syyn nojalla on mainittu lainkohdan 1 momentin mukaan kuitenkin aina erikseen säädettävä lailla. Viranomaista avustavan sivullisen oikeus voimakeinojen käyttöön edellyttää myös aina eri säännöstä.

Virkatehtävällä tarkoitetaan virkasuhteeseen liittyvää tehtävää. Tyypillinen virkatehtävään rinnastettava tehtävä on järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen ja turvaaminen, mikä luonteensa puolesta kuuluu valtiolle. Voimakeinoja käytettäessä saa turvautua vain sellaisiin tehtävän suorittamiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin, joita on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus sekä tilanne muutenkin. Toimenpiteitten tulee olla tarpeellisia laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Toiseksi niiden tulee olla puolustettavia.

Tarpeellisuusvaatimus viittaa ensinnäkin keinojen voimakkuuteen. On käytettävä lievintä tarkoitukseen johtavaa keinoa. Jos samaan tulokseen olisi päädytty käytettyä lievemmällä keinolla, tilanteessa on turvauduttu tarpeettomaan, siis tarpeettoman ankaraan voimakeinoon. Tarpeellisuusvaatimus sisältää myös ajallisen rajauksen. Ennakollinen voimakeinojen käyttö on tarpeetonta. Tarpeettomia ovat myös liian pitkään jatkuneet keinot. Keinojen käytöstä on siis luovuttava, kun tarvetta ei enää ole. Tarpeellisuusvaatimukseen voidaan liittää myös keinojen tehokkuutta koskeva ulottuvuus. Tosin tätäkin seikkaa voisi tarkastella myös puolustettavuusarvioinnin kannalta. Jos keinot eivät missään oloissa olisi voineet johtaa tavoiteltuun tulokseen, niitä ei myöskään voida pitää tehtävän suorittamiseksi tarpeellisina. Keinoista on siis luovuttava, jos ne eivät tuottaisi tavoiteltua tulosta.

Se, että keinot ovat tarpeellisia, ei vielä riitä. Niiden on myös oltava tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus sekä tilanne muutoinkin huomioon ottaen kokonai-

suutena arvioiden puolustettavia. Puolustettavuusvaatimus samastuu suhteellisuuden vaatimukseen ja sen edellyttämään intressivertailuun. Keinon ankaruuden ja haittojen on oltava järkevässä, eli oikeassa ja kohtuullisessa suhteessa, tavoiteltaviin päämääriin nähden. Tässä arvioinnissa vaikuttavia yksittäisiä kriteereitä ovat tehtävän tärkeys, tehtävän kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus ja muut tilanteeseen liittyvät kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Puolustettavuusarvioinnissa huomioon otettavat tarkemmat kriteerit määräytyvät kyseisen tehtävän ja tilanteen erityisluonteen mukaan. Voimankäytön puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon paitsi suojeltavan edun merkitys ja hyökkäyksen vaarallisuus myös puolustuksessa käytetyn väkivallan ja sen aiheuttamien vahinkojen suuruus. Vähäarvoisen omaisuuden pelastamiseksi ei ole lupa aiheuttaa esimerkiksi vakavia henkeen tai terveyteen kohdistuvia vammoja. Kysymys sallittujen voimakeinojen rajoista määräytyy viime kädessä kunkin hallinnonalan toimivaltasäännösten perusteella. Poliisilain 27 §:n 2 momentin mukaan puolustettavuusarvioinnissa on otettava huomioon myös käytettävissä olevat voimavarat. Vastaava säännös on LRVL:n 24 §:ssä ja se otettaisiin myös rajavartiolaiton 35 §:ään.

Voimakeinojen käyttöön oikeutetulla virkamiehellä ja muulla henkilöllä on myös kaikille kansalaisille kuuluva yleinen oikeus hätävarjelun ja pakkotilatekoon. Esimerkiksi virkatehtävää suorittava rajavartiomies saat- taan myös joutua tilanteeseen, jossa hänen toiminnassaan ei enää niinkään ole kyse määrätyn virkatehtävän suorittamisesta, vaan hänen itsensä tai toisen suojaamisesta oikeudet- tomalta hyökkäykseltä. Tällöin puolustusteko arvioidaan hätävarjeluoikeuden nojalla, ol- koonkin, että raja viranomaisvaltuuksiin liit- tyvien tehtävien toteuttamisoikeuden ja jo- kaiselle kuuluvan puolustautumisoikeuden välillä jää vaikeasti täsmennettäväksi. On- gelma konkretisoituu etenkin tilanteissa, jois- sa on ylitetty sallitut rajat.

Jos voimakeinoja on käytetty säädetyt rajat ylittäen, tekijää ei rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan rangaista, jos on erittäin painavia perusteita katsoa, ettei muunlaista suhtautumista olisi kohtuudella voinut vaatia. Arvioinnissa otetaan huomioon tekijän ase- ma, koulutus sekä tehtävän tärkeys ja tilan- teen yllätyksellisyys. Voimakeinojen käytön liioittelu on anteeksiantoperuste, jonka sovel-

tuminen ratkeaa yleisten syyllisyyssarvioidin- nissa vaikuttavien periaatteiden mukaan. Ratkaisevaa on, voidaanko voimakeinojen ylittämistä pitää tilanteessa ymmärrettävänä ja anteeksiannettavana. Arvioinnissa nouda- tettavat perusteet muistuttavat läheisesti seikkoja, joiden nojalla ratkaistaan myös ky- symys hätävarjelun liioittelusta. Voimakeino- jen käyttösäännöksen ja yleisen hätävarjelu- säännöksen soveltamisalat limittyvät tilan- teissa, joissa on ylitetty lain sallimien voima- keinojen rajat.

Hätävarjelussa kyse on ennen kaikkea hyökkäyksen vaarallisuuteen ja yllätykselli- syyteen liittyvistä seikoista, joiden nojalla virhearvioinnit ovat ymmärrettäviä tekijän pelon, hätäännyksen ja kauhun vuoksi. Til- lanne on tällöin edennyt varsin kriittiseksi ja voimakeinoja käytettäisiin pikemmin oman tai toisen hengen pelastamiseksi kuin virka- tehtävän suorittamiseksi. Tapausta arvioitai- siin silloin yleisen hätävarjelun liioitteluna käyttäen siinä vaikuttavia kriteereitä. Se, että kyse on usein viranomaisien toiminnasta, vaikuttaa myös siihen, milloin esimerkiksi mielenmaltin menetystä on pidettävä ymmär- rettävänä. Viranomaisille voidaan perustel- lusti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavallisille kansalaisille. Merkitystä on myös sillä, minkälaisien nimenomaisten tehtävien suorittamiseen asianomainen virkamies on saanut koulutuksen (esimerkiksi KKO:1993:50).

Voimakeinojen käytön liioittelusta olisi ky- symys silloin, kun asiaa voidaan vielä tarkas- tella virkatehtävän suorittamisena ilman, että kyse olisi oman tai toisen hengen tai tervey- den välittömästä suojelemisesta. Liiallisiin voimakeinoin ei tällöin olisi johtanut niin- kään rajavartiomiehen hätäantyminen ja pel- ko omasta turvallisuudesta, vaan liiallinen virkaintoisuus ja tehtävän ylikorostus. Sellai- sen virhearvion ymmärrettävyyteen vaikut- taisi muun muassa tilanteen yllätyksellisyys, rajavartiomiehen asema, koulutus ja henkilö- kohtaiset edellytykset, käytettävissä oleva harkinta-aika sekä vastarinnan määrä. Koulu- tuksen tehtävänä on karsia tämänkaltaiset virhearvioinnit. Voimakeinojen liioittelu ar- vioidaan sekä rikoslain että muiden lakien säännösten nojalla, milloin näiden antamat valtuudet ovat rikoslakia suppeammat.

36 §. *Henkilöllisyyden selvittäminen.* Raja- vartiomiehellä olisi rajavartiolaitokselle sää- detyn yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oi- keus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä,

henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa. Asiasta säädetään nykyisin LRVL:n 17 §:ssä, jonka mukaan rajavartiomiehellä on rajavartiolaitoksen valvonta-alueella rajavalvontaan tai rajatarkastukseen kuuluvan toimenpiteen suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä ja henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta sekä kansalaisuudesta ja paikasta, josta hän on tavoitettavissa. Pykälässä säädetään myös tällaisten tietojen antamisesta kieltäytyvän kiinniottamisesta ja vapaaksi päästämisestä.

Muutos on välttämätön valvonta-alueesta luopumisen vuoksi. Velvollisuus ulottuisi muihinkin kuin rajavartiolaitoksen rajavalvonta- ja rajatarkastustehtäviin. Säännös vastaisi poliisilain 10 §:ssä poliisimiehelle yksittäisessä tehtävässä säädettyä oikeutta henkilötietojen saamiseen ja tähän asiaan liittyvään henkilön kiinniottamiseen. Nykyinen sääntely on ollut käytännössä ongelmallinen, sillä monesti rajavartiolaitoksen toimenpiteet alkavat esimerkiksi meripelastustehtävän suorittamisena, mutta tehtävä muuttuukin yllättäen muuksi tehtäväksi, kuten poliisitehtäväksi. Henkilöllisyyden selvittäminen saattaa kuitenkin usein olla tarpeen jo toimenpiteiden alkuvaiheessa. Tämä voi olla perusteltua muun ohella työturvallisuussyistä.

Tarvittavat tiedot henkilön nimestä voisivat käsittää myös tiedot eri tavoista, joilla vierasperäinen nimi kirjoitetaan häntä koskevissa virallisissa asiakirjoissa kuten passissa. Velvollisuus ilmoittaa tieto siitä, mistä henkilön voi tavoittaa, tarkoittaisi hänen asunto-osoitettaan tai, milloin hänen tavoittamisensa on yksittäistapauksessa tarpeen tiettyä ajankohtana, tietoa siitä, missä hän silloin oleskelee. Ehdotuksessa käytetty sanonta tarkoittaisi ainoastaan käsillä olevaa konkreettista tehtävää, eikä se antaisi rajavartiomiehelle yleistä oikeutta saada kaikkien henkilöiden henkilötietoja. Henkilötietoja koskevan tiedustelun kohteena olevalla henkilöllä olisi oikeus saada tieto kyselyn perusteesta. Hän ei kuitenkaan voisi henkilöllisyyden selvittämisen edellytyksiin vedoten vaatia rajavartiomiestä paljastamaan tehtävänsä liittyviä tietoja laajemmin kuin se on välttämätöntä henkilötietojen tarpeellisuuden perustelemiseksi.

Henkilöllisyyden selvittäminen saattaa edellyttää kansainvälisten yhteyksien käytämistä. Tämä ei aikaerojenkaan vuoksi ole aina mahdollista 12 tunnin kuluessa. Kun

tunnistettava henkilö voi olla vaarallinen rikoksenteijä tai muu etsintäkuulutettu, tärkeä yleinen etu edellyttää, että tunnistamiseen käytettävissä oleva määräaika pysytetään 24 tuntina. Ulkomaalainen, joka kieltäytyy antamasta passintarkastuksessa tarpeellisia tietoja henkilöllisyydestään, voidaan ulkomalaislain nojalla käännättää rajalta. Henkilö, jota todennäköisin syin epäillään rikoksesta, saadaan pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla pidättää, jos hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon. Pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan poliisimies saa ottaa tällaisen henkilön kiinni ilman pidättämismääräystäkin. Sama oikeus olisi myös rajavartiomiehellä rajavartiolain 6 luvun säännösten mukaan. Väärien henkilötietojen antamisesta viranomaisen erehdyttämiseksi säädetään rangaistus rikoslain 16 luvun 5 §:ssä.

37 §. *Etsintäkuulutetun kiinniottaminen sekä tiedoksianto- ja perimistehtävät.* Rajavartiomiehellä olisi oikeus ottaa kiinni henkilö, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on otettava kiinni, pidättävä tai vangittava taikka otettava säilöön. Kiinni otettu henkilö olisi viipymättä toimitettava poliisin huostaan, jollei häntä olisi päästettävä heti vapaaksi. LRVL:n 18 §:n mukaan rajavartiomiehen toimivaltuus rajoittuu etsintäkuulutetun kiinniottamisessa valvonta-alueelle. Kun valvonta-alueesta luovutaisiin, rajavartiomiehen toimivaltuus etsintäkuulutettujen kiinniottamiseen laajentuisi valtakunnalliseksi. Toimenpiteitä suoritettaisiin kuitenkin pääasiassa nykyisellä valvonta-alueella ja rajanylityspaikoilla. Siinä tapauksessa, ettei kiinniotettua olisi heti päästettävä vapaaksi, olisi hänet toimitettava poliisille tai muulle kiinni otetun säilyttämiseen toimivaltaiselle viranomaiselle kuulutuksen edellyttämiä lisätoimenpiteitä varten. Kiireellisessä poliisitehtävässä rajavartiomiehellä olisi poliisilain 2 luvun toimivaltuudet, jolloin rajavartiomies voisi suorittaa etsintäkuulutuksessa tarkoitettuja muitakin toimenpiteitä poliisilain 12 §:n nojalla.

Haastemieslain 6 §:n mukaan rajavartiomies on oikeutettu suorittamaan haastamisen ja tiedoksiannon niin kuin haastemies. Saman lainkohdan mukaan poliisimiehen ja rajavartiomiehen velvollisuudesta tiedoksiannon toimittamiseen säädetään asetuksella. Haastemiesasetuksen 5 §:n mukaan rajavart-

tiomies on velvollinen rajanylityspaikoilla sekä rajojen vartiointiin liittyen raja- ja meri-alueilla suorittamaan tiedoksiantoja hallintoasioissa ja rikosasioissa. Rajavartiomies on oikeutettu toimittamaan tiedoksiannon myös sakon muuntorangaistuista koskevassa asiassa, joista etsintäkuulutuksessa voi olla kysymys. Haastamiseen oikeutettujen virkamiesten on lisäksi varauduttava maksusuoritusten vastaanottamiseen siten, kuin sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002) säädetään. Mainitun lain 19 §:n mukaan oikeusrekisterikeskus etsintäkuuluttaa maksuvelvollisen, jos vankeudeksi muunnettavissa olevaa sakkoa ei saada ulosottotoimin perittyä. Haastamisesta muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin säädetään mainitun lain 25 §:ssä. Lain 12 §:n mukaan vankeudeksi muunnettavissa oleva sakko voidaan maksaa mainitun lain 25 §:n 1 momentin mukaisella haastamiseen oikeutetulle virkamiehelle tämän tavoittaessa maksuvelvollisen. Myös saatavan osasuoritus on otettava vastaan. Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:n 1 momentin mukaan haastamieslain 1 tai 6 §:ssä mainittu virkamies haastaa maksuvelvollisen muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin. Tältä osin uudistukseen ei sisälly muutoksia.

Ulosottolain 107 §:n mukaan poliisi ja muu viranomainen ovat velvollisia antamaan ulosottomiehelle täytäntöönpanossa tarpeellista virka-apua. Avustava ulosottomies saa pyytää virka-apua muulta viranomaiselta, jos asia on kiireellinen.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksesta annettavaa lakia koskevan ehdotuksen 28 §:n 15 kohdan mukaan rajavartiolaitos saisi luovuttaa rajavartiolaitoksen henkilökäistereistä tietoja salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa, jos ne olisivat tarpeen ulosottomiehelle ulosottolain (37/1895) 3 luvun 67 §:ssä säädettyjä tietoja ulosottoasioiden täytäntöönpanoa ja ulosottoselvityksen laatimista varten. Ulosottolain 3 luvun 67 §:n mukaan viranomaisen ja sen, joka hoitaa julkista tehtävää, on pyydettäessä ilmoitettava ulosottomiehelle kaikki tiedossaan olevat velallisen omaisuutta ja varallisuutta, tuloja, velkoja ja muuta taloudellista asemaa sekä maksuyhteyksiä koskevat tiedot sekä velallisen työ- ja palvelussuhteita, eläkkeitä ja taloudellista toimintaa koskevat tiedot. Ilmoitettava on myös velallisen osoite- ja puhelin-

tiedot samoin kuin muut yhteydenottoon tarvittavat tiedot. Rajavartiomies voisi siten luovuttaa ulosottomiehelle rajavartiolaitoksen henkilökästeristä edellä mainitun tiedon, jonka perusteella ulosottomies voisi pyytää rajavartiolaitokselta virka-apua. Säännökset voisivat edesauttaa esimerkiksi kätketyn rikoshyödyn saamista täytäntöönpanon piiriin.

38 §. Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen. Rajavartiomiehellä olisi oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se olisi tarpeen rajatarkastuksen tai rajavalvonnan suorittamiseksi taikka yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, tai jos se olisi välttämätöntä rajavartiolaitokselle säädetyn muun tehtävän suorittamiseksi.

LRVL:n 16 §:n 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä on rajavartiolaitoksen valvonta-alueella oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi, jos se on tarpeen rajavalvontaan tai rajatarkastukseen kuuluvan toimenpiteen suorittamiseksi. Valvonta-alueen käsitteestä luovuttaessa ajoneuvon pysäyttämistä koskeva toimivaltuus laajentuisi valtakunnalliseksi, mutta toimenpiteitä suoritettaisiin käytännössä yleensä vain nykyisellä valvonta-alueella, jonne rajavartiolaitos on sijoittunut. Koska rajatarkastukset olisivat mahdollisia myös rajanylityspaikkojen ulkopuolella, olisi ajoneuvon pysäyttämisenkin oltava siellä mahdollista.

LRVL:n 15 §:n 1 momentin mukaan rajavartiomiehellä on oikeus rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyllä rajanylityspaikalla, jos se on välttämätöntä rajavalvontaan tai rajatarkastukseen kuuluvan toimenpiteen suorittamiseksi, ohjata maasto-, tie- ja vesiliikennettä sekä määrätä kulkuneuvo siirrettäväksi tai siirtää se. Rajatarkastuksia ja rajavalvontaa tehdään myös muualla, kuin rajanylityspaikalla, joten toimivaltaa on perusteltua laajentaa.

Pykälässä ehdotettu rajavartiomiehen oikeus liikenteen ohjaamiseen ei rajoittuisi tieliikenteeseen vaan koskisi muutakin liikennettä, kuten maasto-, tie- ja vesiliikennettä sekä jalankulkuliikennettä, jos se olisi tarpeen rajatarkastuksen tai rajavalvonnan suorittamiseksi taikka yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, tai jos se olisi välttämätöntä rajavartiolaitokselle säädetyn muun tehtävän suorittamiseksi. Liikenteen ohjaaminen ja kulkuneuvojen siirtä-

minen voi olla välttämätöntä myös muussa rajavartiolaitokselle säädettyssä tehtävässä kuin rajavalvontatehtävässä ja rajatarkastustehtävässä. Viranomaisten toiminnan taloudellisuuden ja tehokkuuden kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, jos rajavartiolaitos joutuisi pyytämään poliisin apua liikenteen ohjaamiseen tai kulkuneuvon siirtämiseen omien perustehtäviensä hoitamiseen.

Rajavartiomiehen toimivallasta kiireellisessä poliisitehtävässä viitataan edellä esitettyyn. Poliisilain 2 luvun toimivaltuuksiin kuuluu muun muassa oikeus kulkuneuvon pysäyttämiseen ja siirtämiseen. Ehdotetussa rajavartiolaitain 38 §:ssä tarkoitettu toimivalta liittyisi rajavartiolaitoksen omiin perustehtäviin ja eroaisi poliisilain 21 §:ssä tarkoitettua toimivaltuudesta.

39 §. *Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä.* Rajavartiolaitoksella olisi oikeus liikkua toisen maa ja vesialueella jalan, suksilla ja rajavartiolaitoksen käytössä olevalla kulkuneuvolla, jos se olisi välttämätöntä rajavartiolaitoksen tehtävän suorittamiseksi. Liikkumista pihapiirissä ja siihen rinnastettavalla erityiseen käyttöön varatulla alueella olisi kuitenkin välttettävä, jos sellaiseen liikkumiseen ei olisi rajavartiolaitoksen tehtävästä johtuvaa pakottavaa syytä. Liikkumisoikeus ei koskisi rajavartiolaitoksen järjestämää sotilaallisen maanpuolustuksen harjoitusta, ellei maa tai vesialueen omistajan kanssa toisin sovittaisi.

LRVL:n 14 §:n mukaan rajavartiioviranomaisilla on oikeus rajavartiolaitoksen valvonta-alueella liikkua toisen maa- ja vesialueella jalan, suksilla ja muilla vastaavilla välineillä sekä rajavartiolaitoksen käytössä olevalla kulkuneuvolla, milloin se on välttämätöntä LRVL:n 4, 6 tai 9 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. LRVL:n 4 §:ssä määritellään rajavartiolaitoksen rajavartiotehtävät, 6 §:ssä pelastus- ja avustustehtävät ja 9 §:ssä poliisitehtävät.

Esitetty muutos olisi välttämätön valvonta-alueen käsitteestä luovuttaessa. Rajavalvonnan toteuttaminen edellyttää liikkumista valtakunnan maarajoihin rajoittuvilla kiinteistöillä sekä vesialueilla maarajojen läheisyydessä ja koko merialueella. Liikkumista varten tarpeellisesta oikeudesta on yleensä sovittu, milloin se on edellyttänyt kotirauhan piirin kuuluvalla piha-alueella kulkemista. Rajavalvontaa toteutetaan kulkuneuvoilla, joiden käyttämisestä voi joissakin tapauksissa aiheutua haittaa ja vahinkoa maa ja vesialueiden omistajille tai haltijoille. Myös rajavar-

tiolaitoksen muut tehtävät voivat edellyttää liikkumista toisen mailla. Kyse voi olla esimerkiksi pelastus- ja avustustehtävästä tai kiireellisestä poliisitehtävästä mutta myös muusta rajavartiolaitokselle lailla säädetystä tehtävästä.

Rajavartiolaitoksen liikkumisesta maastolle aiheutuvaa vahinkoa voidaan ainakin muissa kuin sotilaallisen maanpuolustuksen harjoituksissa pitää vähäisenä tai olemattomana. Oikeus liikkumiseen ehdotetaan sen vuoksi säilytettäväksi niissä tapauksissa, milloin liikkuminen on välttämätöntä rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Liikkumisoikeuden rajoittaminen rajavartiopelastus-, avustus- ja poliisitehtäviin haittaa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamista. Liikkumisoikeutta ei kuitenkaan annettaisi sotilaallisen harjoituksen järjestämistä varten toisin kuin puolustusvoimien osalta sotilaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuksista annetussa laissa (94/1920) säädetään. Mainitun lain 1 §:n 5 kohdan mukaan puolustusvoimilla on rauhan aikana oikeus korvausta vastaan saada käyttöönsä kiinteistöjä harjoituksia varten. Rajavartiolaissa säädettävä rajoitus ei estäisi rajavartiolaitoksen joukko-osastoja osallistumasta puolustusvoimien harjoituksiin niitä koskevien säännösten mukaisesti. Rajavartiolaitoksen oikeudesta liikkua toisen mailla sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävissä voitaisiin lisäksi sopia maanomistajan tai muun alueesta määräävän tahon kanssa. Pykälässä tarkoitettua toiminnasta aiheutunut vahinko ja haitta korvattaisiin 2 momentin mukaan täysimääräisenä, kuten nykyisinkin.

40 §. *Rajavartiomiehen käskyvalta.* Rajavartiomiehellä olisi rajavartiolaissa tai muussa laissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja. Säännös olisi yhdenmukainen poliisilain 26 §:n kanssa. Asiallisesti vastaava säännös on tullilain 13 §:n 2 momentissa, jonka mukaan jokainen on velvollinen alistumaan tullitoimenpiteeseen ja myötävaikuttamaan siihen, että se voidaan suorittaa asianmukaisesti. Vastaava säännös on myös tullilain 14 §:n 1 momentin 7 kohdassa, jonka mukaan toimivaltaisella viranomaisella on oikeus antaa tavarankurkusta, lastausta, luovutusta, kuljetusta ja varastointia koskevia määräyksiä.

Rajavartiomiehellä ei nykyisin ole poliisimiehen käskyvallan laajuista käskyvaltaa.

Hallituksen esityksen poliisilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 57/1994 vp) mukaan virkamiehellä ei ole yleistä, pelkääntään tehtäväpiiristä johtuvaa oikeutta antaa kansalaisia sitovia määräyksiä. Määräykset, joilla puututaan kansalaisen oikeusasemaan ja henkilökohtaiseen vapauteen, voivat perustua ainoastaan lain säännökseen, jollei tavanomaisoikeudellista puuttumista henkilön toimintaan voida pitää lainmukaisena.

Rajatarkastustehtävissä ja rajavaltovontatehtävissä rajavartiolaitos joutuu ohjaamaan kansalaisten toimintaa. Yksittäisen virkatöimen onnistumiseksi on välttämätöntä voida antaa täydentäviä käskyjä, jotka koskevat esimerkiksi paikkaa, missä rajatarkastusta on odotettava. Täydentävien käskyjen antamismahdollisuus on välttämätön myös esimerkiksi onnettomuuspaikalla ja rikostutkinnan yhteydessä vaaraa tai haittaa aiheuttavien toimenpiteiden estämiseksi. Määräyksillä voidaan odottaa olevan tarvittava teho, jos niiden laiminlyömisestä uhkaisi rangaistus, mikä puolestaan edellyttää säännöstä, joka velvoittaa noudattamaan määräyksiä. Määräysten, käskyjen ja kieltojen antamisen tarve määräytyy kulloisenkin tilanteen ja virkatehtävän mukaan, eikä jokaista tilannetta varten voida kohtuudella määritellä erillistä säännöstä. Rajavartiomiehen jokaista velvoittava käsky tai kielto voisi liittyä rajavartiolaitossa säädetyn tehtävän lisäksi muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyihin tehtäviin, esimerkiksi meripelastuslaissa säädettyyn tehtävään. Niskoittelusta rajavartiomiestä vastaan tuomittaisiin rangaistukseen rikoslain 16 luvun 4 a §:n mukaisesti.

6 luku. Rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen

41 §. *Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Lisäksi siinä todettaisiin, että rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa sen mukaan, kuin rajavartiolain 6 luvussa tai muualla säädetään. Momentissa olisi myös viittaus sotilaskurinpitolain esitutkintaa ja pakkokeinoja koskeviin säännöksiin sotilas-oikeudenkäyntilaissa tarkoitettua rikoksen

osalta.

Esitutkintatehtäviä suorittavat Suomessa poliisi, tulli, rajavartiolaitos ja puolustusvoimat. Muiden viranomaisen kuin poliisin esitutkintatehtävät ovat asiallisesti rajoitettuja. Tulli on toimivaltainen tutkimaan tullirikoksia, joissa tullilain 3 §:n mukaan on kysymys tullilain tai tullin valvottavan tai täytäntöön pantavan muun säännöksen tai määräyksen rikkomisesta, rikoslain 46 luvussa tarkoitettua laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä tai rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua kätkemisrikoksesta. Muunkin säännöksen rikkominen voi olla tullirikos, jos siihen sisältyy omaisuuden maahantuontia tai maastavientiä. Sellainen voi olla muun muassa huumausainerikos. Puolustusvoimien rikostutkinta kohdistuu lähinnä sotilasrikoksiin. Esitutkintaa puolustusvoimissa koskee poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki (1251/1995). Tulliviranomaisen oikeudesta esitutkintatoimenpiteisiin säädetään tullilain 43 §:ssä.

LRVL:n 44 §:n 1 momentissa säädetään, että rajavartiolaitoksesta on sen suorittamassa esitutkinnassa voimassa, mitä esitutkintalaissa säädetään esitutkintaviranomaisesta. LRVL:n 43 §:n mukaan rajavartiolaitos voi toimittaa rikoksen esitutkinnan pykälässä mainituista rikoksista. Säännöksen perusteella jää muodollisesti sääntelemättä milloin rajavartiolaitoksen on aloitettava esitutkinta. Esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Rajavartiolain 41 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että rajavartiolaitos on esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos olisi siten muodollisesti velvollinen aloittamaan esitutkinnan samoin perustein kuin muutkin esitutkintaviranomaiset. Tutkinnan aloittamisvelvollisuudesta säädettäisiin lisäksi 42 §:ssä yhdenmukaisesti esitutkintalaissa säädetyn kanssa.

Rajavartiolaitoksen asiallisesta toimivallasta rikosten tutkimiseen säädetään nykyisin LRVL:n 43 §:ssä. Vastaava sääntely otettaisiin rajavartiolain 42 §:ään. Mainitun pykälän 2 momentissa olisi nykyistä LRVL:n 43 §:n 3 momenttia vastaava viittaus rajavartiolaitoksessa sovellettaviin sotilas-oikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkintaa koskeviin säännöksiin. Viittaus on tarpeen sen vuoksi, että rajavartiolaitoksessa palvelee so-

tilasvirkamiehiä, varusmiehiä ja vapaaehtois-
ta asepalvelusta suorittavia naisia, jotka voi-
vat joutua sotilasoikeudenkäyntiasioissa
syylliseksi epäillyn asemaan ja myös sotilas-
kurinpitomenettelyn kohteeksi.

LRVL:n 44 §:n mukaan rajavartiomiehellä
on esitutkinnassa sama oikeus tutkintoi-
menpiteisiin ja pakkokeinoihin kuin poliisi-
miehellä on esitutkintalain ja pakkokeinolain
mukaan poliisin suorittamassa esitutkinnassa,
lukuun ottamatta telekuuntelua ja televalvon-
taa. Tullimiehen esitutkintavaltuuksista sää-
detään tullilain 43 §:ssä muutoin samalla ta-
voin, mutta telekuuntelua tai televalvontaa ei
ole kielletty. Poliisin tehtävien suorittamises-
ta puolustusvoimissa annetun lain 4 §:ssä
säädetään, että toimivaltuuksia sen mukaises-
sa esitutkinnassa käytettäessä on soveltuvin
osin meneteltävä siten kuin esitutkintalaissa,
pakkokeinolaissa ja poliisilaissa säädetään.

Ehdotetun pykälän mukaan rajavartiomie-
hen toimivaltuuksista olisi rikosten estämi-
sen, keskeyttämisen ja syytteeseen saattami-
sen osalta voimassa, mitä esitutkintalaissa,
pakkokeinolaissa ja poliisilaissa tai muualla
laissa poliisimiehen osalta säädetään. Näitä
toimivaltuuksia olisi kuitenkin rajoitettu jäl-
jempänä mainituin perustein.

Rikostorjuntaan kuuluu toimenpiteitä rikol-
lisen menettelyn selville saamiseksi ennen
kuin on aihetta esitutkinnan aloittamiseen
(rikostiedustelu). Poliisin tiedonhankintaa
koskevista toimivaltuuksista säädetään poliisi-
lain 3 luvussa. Mainitussa luvussa sääde-
tään teknisestä valvonnasta, tarkkailusta, tek-
nisestä tarkkailusta (tekninen kuuntelu, tek-
ninen katselu ja tekninen seuranta) sekä pei-
tetoiminnasta, valeostosta ja televalvonnasta.
LRVL:n 2 §:n 4 kohdan mukaan rajavalvon-
taa suoritetaan rajavartiolaitoksen tutkittavi-
en rikosten paljastamiseksi. LRVL:n 2 §:n 5
kohdassa ja 26 §:ssä säädetään teknisestä
valvonnasta sekä 2 §:n 6 kohdassa ja 27 §:ssä
tarkkailusta. Puolustusvoimien suorittamasta
teknisestä valvonnasta rikosten ennalta estä-
miseksi, rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi
sekä erityisten valvontakohteiden vartioimi-
seksi säädetään aluevalvontalain 30 §:ssä.
Ehdotettu säännös, jonka mukaan rajavar-
tiomiehen toimivaltuuksiin rikosten estämi-
seksi sovellettaisiin myös poliisilain sään-
nöksiä, merkitsisi käytettävien menetelmien
ja niiden käyttämiseen poliisin osalta säädet-
tyjen oikeusturvatakeiden omaksumista raja-
vartiolaitoksessa. Aluevalvontatehtävissä
tarpeellisesta teknisestä valvonnasta säädet-

täisiin rajavartiolaitoksen osalta vastaisuu-
dessa aluevalvontalaissa. Tarvittava alueval-
vontalain muutosehdotus sisältyy tähän esi-
tykseen.

Rikosten estämisellä, keskeyttämisellä ja
syytteeseen saattamisella tarkoitettaisiin py-
kälässä samaa kuin poliisilain 1 §:ssä. Raja-
vartiolaitoksen asiallinen toimivaltuus olisi
rajoitettu jäljempänä esitettävällä tavalla.
Säännös antaisi rajavartiomiehelle samat oi-
keudet kuin nykyisinkin, mutta viitatussa
lainsäädännössä määriteltyjä käsitteitä ja toi-
mivaltuuksia ei olisi tarpeen toistaa raja-
vartiolaissa, mikä turvaisi yhdenmukaisuutta
myös lainsäädännön muuttuessa. Rajavar-
tiomiehen keinovalikoima olisi nykyisin ta-
voin rajoitettu siten, ettei hänellä olisi oikeut-
ta telekuunteluun eikä televalvontaan. Sään-
nös toisi rajavartiomiehelle toimialallaan po-
liisimiehelle pakkokeinolaissa säädetyn kiin-
notto-oikeuden. Lisäksi rajavartiomiehelle
tulisi kuitenkin oikeus matkapuhelimen paik-
katiedon saamiseen.

Rikosasioissa poliisin käytettävään keino-
valikoimaan on LRVL:n säätämisen jälkeen
lisätty peitetoiminta ja valeosto. Peitetoimin-
nalla tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa tiet-
tyyn henkilöön tai henkilöryhmään taikka
tämän toimintaan kohdistuvaa tiedonhankin-
taa ja soluttautumista. Valeostolla tarkoite-
taan poliisin tekemää ostotarjousta laittomas-
ti hallussa tai kaupankäynnin kohteena ole-
van esineen, aineen tai omaisuuden hallussa-
pidon tai siihen kohdistuvan kaupankäynnin
taikka laittoman valmistuksen estämiseksi tai
paljastamiseksi. Valeostoa voidaan käyttää
myös esineen, aineen tai omaisuuden löytä-
miseksi ja rikoshyödyn takaisinsaamiseksi.
Peitetoiminta ja valeostot eivät luontevasti
sovellu rajavalvonnan ja rajatarkastusten yh-
teyteen. Asiat, joissa sellaisia keinoja tarvit-
taisiin, olisivat yleensä laajoja ja tutkittavissa
parhaiten esitutkintaviranomaisten yhteisin
toimenpitein. Rajavartiolaitokselle ei sen
vuoksi ehdoteta oikeutta käyttää myöskään
peitetoimintaa tai valeostoa.

Poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokei-
nolaissa osoitetaan toimivaltuuksia muun
muassa poliisimiehille, tutkijoille, tutkinnan-
johtajille, poliisipäällystään kuuluville henki-
löille, poliisipiirin päälliköille tai pidättämi-
seen oikeutetuille virkamiehille. Säännösten
toistamisen välttämiseksi rajavartiolaissa
säädettaisiin rajavartiolaitoksen virkamiehistä,
joilla olisi edellä mainittuja virkamiehiä
vastaava toimivalta. Pidättämiseen oikeute-

tuista virkamiehistä lausutaan tarkemmin jäljempänä pakkokeinolain muutosehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Rajavartiolaikossa poliisimiehen toimivaltaa käyttäisivät rajavartiomiehet. Poliisipäällystön toimivaltaa käyttäisivät pidättämiseen oikeutetut virkamiehet sekä tutkinnanjohtajaksi määrätty. Poliisilain 32 §:ssä poliisipiirin tai poliisin valtakunnallisen yksikön päällikölle tai valtakunnallisen yksikön apulaispäällikölle osoitettua toimivaltaa määrätä yli kolme vuorokautta kestävästä teknisestä kuuntelusta käyttäisi rajavartiolaikossa rajavartiolaikoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö tai ylitarkastaja.

Sotilasvirassa palvelevilla poliisipäällystön toimivaltaa käyttämään oikeutetuilla rajavartiolaikoksen virkamiehillä olisi rajavartiolaikoksen toimialaa koskevia erikoistumisopintoja, tutkinnanjohtajan tehtäviin tarkoitettu koulutus sekä kokemusta esitutkintatehtävistä, mikä pääpiirteissään vastaisi poliisipäällystön saamaa koulutusta ja kokemusta. Tutkinnanjohtajat olisivat uuden koulutusjärjestelmän mukaisesti vähintään upseerin alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita upseereita. Oikeudellisen osaston päälliköllä, toimistopäälliköllä ja ylitarkastajalla olisi vähintään oikeustieteen kandidaatin yliopistollinen loppututkinto. Tutkinnanjohtajaa koskeva säännösesitys on jäljempänä 46 §:ssä. Järjestely antaisi henkilöille rajavartiolaikoksen esitutkinnassa saman oikeusturvan kuin poliisin ja tullin suorittamassa esitutkinnassa.

Pykälällä on nimenomaisesti pyritty oikeusturvan toteutumisen varmistamiseen. Päättöksenteko-oikeus on tästä syystä esitetty vietävän toiminnallisuuden näkökulmasta ehkä tarpeettomankin korkealla. Sääntelyä voitaisiin kuitenkin myöhemmässä vaiheessa ehdottaa tässä suhteessa levennettäväksi rajavartiolaikoksen rikostorjunnan kehityksen ja tarpeiden mukaisesti.

Rajavartiolaikoksen tutkittavaksi tulevilla vakavissa rikosasioissa olisi ainakin telepakkeinojen käyttö ilmeisesti välttämätöntä. Yhteisissä tutkintaryhmissä toimimisen edellytyksenä on, että rajavartiomiehelle annettaisiin oikeus muun esitutkintaviranomaisen johdossa tapahtuvaan esitutkintaan osallistua käsitellä tietoa, joka on hankittu menetelmällä, joka ei ole rajavartiolaikoksen käytettävissä sen itsenäisesti suorittamassa esitutkinnassa.

Rajavartiolaikoksella on jo nykyisin oikeus

saada matkaviestimen sijaintitieto meripelastustehtävässä. Matkaviestimen sijaintitiedon saamisen merkitys on korostumassa nykyaikaisessa rikostutkinnassa. Näistä syistä ehdotetaan, että sitä, mitä poliisilain 31 f §:ssä ja pakkokeinolain 5 a luvun 3 a §:ssä säädetään poliisin oikeudesta tiedon saamiseen matkaviestimen sijainnista, sovellettaisiin myös rahavartiolaikokseen.

42 §. *Rajavartiolaikoksen tutkittavat rikosasiat.* Lakiehdotuksen 42-45 §:ää olisi arvioitava kokonaisuutena. Rajavartiolaikoksen lähtökohtaisesti itsenäisesti suorittaman esitutkinnan ala ilmenisi 42 §:stä. Rajavartiolaikotos voisi lisäksi 43 §:n mukaan suorittaa esitutkinnan muussakin kuin 42 §:ssä nimenomaisesti mainitussa rikoksessa, jos mainittu muu teko kuuluisi rajavartiolaikoksen tutkittavaan tekokokonaisuuteen, ja rajavartiolaikoksen suorittama esitutkinta olisi rikosprosessuaalisen järjestelmän kannalta kustannustehokasta ja tarkoituksenmukaista. Rajavartiolaikotos voisi lisäksi avustaa muuta esitutkintaviranomaista 45 §:ssä säädettäväksi ehdotetulla tavalla suorittamalla alustavia rikosten torjuntatoimenpiteitä tai antamalla asiantuntija-apua. Koska viranomaistoiminnassa yleensä ja esityksen yleisperusteluissa selostetun mukaan PTR-yhteistoiminnassa erityisesti on aina oltava selvää, mikä viranomainen vastaa mistäkin viranomaistoiminnan osa-alueesta, olisi rajavartiolaikoksen tutkittavana oleva rikosasia kuitenkin siirrettävä joko poliisiin tai tullirikoksen kyseessä ollessa tullin tutkittavaksi sen mukaan kuin 44 §:ssä säädettäisiin. Ehdotetun sääntelyn mukaan poliisi voisi ehdottomasti keskeisimpänä ja johtavana rikostorjuntaviranomaisena lähtökohtaisesti aina ottaa minkä tahansa rajavartiolaikoksen tutkittavana olevan rikosasian itselleen tutkittavaksi. Rajavartiolaikoksen oikeutetut tarpeet olla loppuun asti mukana sen toimialueella keskeisesti kuuluvan rikosasian tutkinnassa ehdotetaan otettavaksi huomioon 44 §:n 2 momentin säännöksillä.

Rajavartiolaikoksen asiallisesta toimivallasta rikosasioissa säädetään nykyisin LRVL:n 43 §:n 1 momentissa. Rajavartiolaikotos voi mainitun lainkohdan mukaan toimittaa esitutkinnan, joka koskee LRVL:n 2 §:n 3 kohdan c alakohdassa tai 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettua rikosta taikka 4 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettujen säännösten rikkomista, laiminlyöntiä tai tullirikosta. LRVL:n 2 §:n 3 kohdan c alakohdassa mainitaan rikokset, joihin osallisena on maahantuleva tai maasta-

lähtevä henkilö ja jotka sisältävät valtionrajarikoksen, laittoman maahantulon järjestämistä, ihmiskauppaa, väärennettyjen matkustusasiakirjojen tai laittomasti hallussapidettyjen huumaus- tai radioaktiivisten aineiden taikka rikoksella hankittujen maksuvälineiden tai rikoksella hankitun kulkuneuvon tai muun omaisuuden hallussapitämistä taikka ilman lupaa hallussapidettyjen ampuma-aseiden, ampumatarpeiden tai muiden vaarallisten esineiden tai aineiden hallussa pitämistä. LRVL:n 2 §:n 4 kohdassa mainitaan rikokset, joissa on kysymys Suomen rajan ylittämisestä muualta kuin luvallisesta maahantulo- tai maastalähtöpaikasta tai vastoin lakiin perustuvaa kieltoa, sen yrityksestä sekä muusta rajan ylittämisestä annettujen säännösten rikkomisesta, taikka rajalla tapahtuvasta maanpetoksellisesta tai valtiopetoksellisesta yhteydenpidosta vieraaseen valtioon. Kyse voi olla myös Suomen rajoihin ja niihin kuuluiin rajamerkkeihin ja -laitteisiin kohdistuvista rikoksista sekä vieraassa valtiossa oleskelevien henkilöiden tai vieraan valtion Suomeen tai sen alueeseen kohdistamista teoista, jotka loukkaavat Suomen alueellista koskemattomuutta.

Rajavartiolaitoksen tutkittavana olevassa rikosasiassa voi lisäksi LRVL:n 4 §:n 2 momentin perusteella olla kysymys valvonta-alueella rajavyyhykettä ja Suomen alueellista koskemattomuutta koskevien säännösten noudattamisesta sekä ampuma-aseita ja ampumatarpeita, maasto-, tie- ja vesiliikennettä, kalastusta, metsästystä, aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemistä ja merensuojelua koskevien säännösten noudattamisesta. LRVL:n 4 §:n 3 momentissa on kysymys rajanylityspaikalla maahantulevaa ja maastalähtevää liikennettä sekä ampuma-aseiden, ampumatarpeiden ja muiden vaarallisten esineiden sekä huumausaineiden, radioaktiivisten aineiden samoin kuin räjähdys- ja muiden vaarallisten aineiden hallussapitämistä koskevien säännösten noudattamisesta.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat myös tullirikokset. Eduskunnan hallintovaliokunta on LRVL:a koskevasta hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä (HaVM 25/1998 vp HE 42/1998) pitänyt perusteltuna, että rajavartiolaitos tutkii suorittamansa tullivalvonnan yhteydessä ilmi tulleita tullirikoksia.

Rajavartiolaitoksen suoritettavissa olevan esitutinnan ala on nykyisin tarpeettomankin laaja. Edellä selostetun mukaisesti rajavartio-

laitos voisi nykysäännösten mukaan lähtökohtaisesti tutkia muun muassa seuraavia rikoksia: valtionrajarikos, lievä valtionrajarikos, laittoman maahantulon järjestäminen, vapaudenriisto, törkeä vapaudenriisto, ihmisyöstö, väärennys, törkeä väärennys, lievä väärennys, huumausainerikos, törkeä huumausainerikos, huumausaineen käyttörikos, varomaton käsittely, terveyden vaarantaminen, törkeä terveyden vaarantaminen, ydinräjähderikos, yleisvaraan tuottamus, törkeä yleisvaraan tuottamus, yleisvaarallisen rikoksen valmistelu, kätkemisrikos, törkeä kätkemisrikos, ammattimainen kätkemisrikos, tuottamuksellinen kätkemisrikos, kätkemisrikkomus, räjähdderikos, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen, maanpetos, törkeä maanpetos, vakoilu, törkeä vakoilu, turvallisuussalaisuuden paljastaminen, tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen, maanpetoksellinen yhteydenpito, valtiopetos, törkeä valtiopetos, valtiopetoksen valmistelu, vahingonteko, törkeä vahingonteko, lievä vahingonteko, rattijuopumus, törkeä rattijuopumus, vesiliikennejuopumus, liikenneriikkomus, luvaton pyynti, ympäristön turmeleminen, törkeä ympäristön turmeleminen, ympäristörikkomus ja tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen, ampuma-aserikos, törkeä ampuma-aserikos ja ampuma-aserikkomus, metsästysrikos, metsästysrikkomus, metsästyslain säännösten rikkominen, luvaton rauhoittamattoman eläimen pyynti, kalastusrikkomus, kalastusrikos, vaaran aiheuttaminen kalavedelle, maastoliikenneriikkomus, vesiliikenneriikkomus ja alue-rikkomus.

Rajavartiolaitoksen tutkittavia rikoksia koskevaan nykyiseen määrittelyyn sisältyy kuitenkin rajauksia rikoksesta epäillyn suhteen, rikoksen paljastumispaikan suhteen ja rikoksen tekopaikan suhteen. Rajavartiolaitoksen on nykyisin siirrettävä laajoja toimenpiteitä vaativat rikosasiat muille esitutkintaviranomaisille.

Valvonta-alueen käsitteestä esityksen mukaan luovuttaessa poistuisi myös tutkittavien rikosten alueellinen rajoitus. Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat ilmaistaisiin myös aikaisempaa selkeämmin rajavartiolaitokselle keskeinen rikostorjunta-alue erikseen mainiten. Laajat ja asian laadun edellyttämät jutut siirrettäisiin edelleen muulle esitutkintaviranomaiselle, mutta rajavartiolaitos voisi ydintoimintojensa alueella olla niidenkin tutkinnassa mukana.

Ehdotetun 42 §:n 1 momentin pääsäännön mukaan rajavartiolaitos toimittaisi esitutkinnan, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin olisi syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämistä annettujen säännösten tai määräysten rikkomista tai laittoman maahantulon järjestämistä ja näihin tekoihin liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia, rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta, Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista tai rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn muun säännöksen tai määräyksen noudattamatta jättämistä. Näiden rikosten torjumisen voidaan katsoa kuuluvan rajavartiolaitoksen keskeiseen tehtäväpiiriin. Rajavartiolaitoksen tutkittava rikos voisi siten olla tämän pykälän ja ehdotetun 19 §:n 3 momentin mukaan esimerkiksi rajatarkastuksen yhteydessä ilmennyt epäilty kätkemisrikos, kuten nykyisinkin. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että rajavartiolaitos toimittaisi esitutkinnan myös rajavirtioviranomaiseen tai sen ylläpidettävään rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvasta rikoksesta, rajavirtiohyökkäyksestä annettujen säännösten rikkomisesta, sekä rajavirtiolaitoksessa palvelevan henkilön sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävästä rikoksesta ja rikoslain 40 luvussa tarkoitettusta rikoksesta, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johduisi.

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus (Palermion yleissopimus) sekä siihen liittyvä lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta hyväksyttiin 15 päivänä marraskuuta 2000. Lisäpöytäkirjaa tulkitaan yhdessä Palermion yleissopimuksen kanssa. Suomi allekirjoitti sekä yleissopimuksen että siihen liittyvän lisäpöytäkirjan 12 päivänä joulukuuta 2000. Palermion yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 29 päivänä syyskuuta 2003. Se on ollut voimassa Suomessa 11 päivästä maaliskuuta 2004 lukien (SopS 20/2004). Lisäpöytäkirjan 3 artiklan a kohdan mukaan ihmiskaupalla tarkoitetaan hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman

hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla. Hyväksikäytöksi katsotaan toisen hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa, muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakkotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö tai orjuuden kaltaiset olot tai elinten poistaminen.

Euroopan unionin neuvosto hyväksyi 19 päivänä heinäkuuta 2002 puitepäättöksen ihmiskaupan torjunnasta (2002/629/YOS). Hallituksen osin edellä kerrotuista syistä antaman esityksen laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 34/2004 vp) mukaan tällaisia ilmiöitä tulisi tarkastella kokonaisuutena, jossa prostituutio, seksuaalipalvelujen kysyntä, paritus ja ihmiskauppa ovat keskenään yhteydessä. Lainsäädännön kannalta niitä ei kuitenkaan tule rinnastaa toisiinsa. Paritusta ja ihmiskauppaa on vaikeaa erottaa toisistaan. Parituksen vakavampia tekemuotoja voitaisiin ilmeisesti jo nykyisin pitää LRVL:ssä tarkoitettuna ihmiskauppana ja siten rajavirtiolaitoksen tutkittavina rikoksina.

Edellä olevan perusteella ehdotetaan, että rajavirtiolaitos voisi suorittaa rikoksen esitutkinnan myös silloin, kun on aihetta epäillä rajan ylittämiseen liittyvää vapauteen kohdistuvaa rikosta. Niitä olisivat rikoslain 25 luvussa mainitut vapaudenriisto, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, ihmisryöstö, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen, lapsen omavaltainen huostaanotto, tuottamuksellinen vapaudenriisto, laitton uhkaus ja pakottaminen. Rikosten tulisi kuitenkin liittyä nimenomaan rajan ylittämiseen. Rajatarkastuksissa ja rajavalvonnan yhteydessä paljastuu toisinaan kulkuvälineisiin kätkeytyä henkilöitä. Jos henkilöitä vastoin tahtoaan siirretään rajan yli tai sijoitetaan suljettuihin tiloihin rajan yli salakuljettamista varten, on aihetta epäillä vapauteen kohdistuvaa rikosta. Kysymyksessä voi olla esimerkiksi parituksen liittyvä työvoiman siirtäminen.

Rajavirtiolaitoksen tutkintavaltuutta olisi tarkasteltava jäljempänä 48 §:ssä esitetty ilmoitusvelvollisuus ja tutkinnan toiselle esitutkintaviranomaiselle siirtovelvollisuus huomioon ottaen. Rajavirtiolaitoksen toimenpiteet olisivat jäljempänä ehdotetuilla tavoin mahdollisia myös toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä. Välttämättömät toimenpiteet olisivat mahdollisia ilman pyyntö-

äkin toiselle viranomaiselle kuuluvan esitutkinnan turvaamiseksi, mutta ne olisi pyynnöstä lopetettava.

LRVL:n 43 §:n 1 momentin ja 2 §:n 3 kohdan c alakohdan mukaan rajavartiolaitos voi nykyisin tutkia väärennettyjen matkustusasiakirjojen hallussa pitämistä koskevan rikoksen. Tällaisia tekoja liittyy tyypillisesti laittomaan maahantuloon ja sen järjestämiseen. Rajavartiolaitoksen tutkittavia asiakirjoja ovat muun muassa matkustusasiakirjat, henkilötodistukset sekä rajavartiolaitoksen valvottavat luvat, kuten rajavyyhykelupa ja esimerkiksi aseenkantolupa metsästyksenvalvonnan yhteydessä. Niihin kohdistuvien väärennysrikosten tutkintavaltuuden antaminen rajavartiolaitokselle olisi esitutkintaviranomaisten toiminnan kannalta kustannustehokas ratkaisu ja vastaisi rajavartiolaitoksessa olevaa erityisosaamista.

Rajavartiolaitain 42 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että rajavartiolaitos voisi toimittaa myös rajavirtioviranomaiseen kohdistuvan rikoksen esitutkinnan. Niitä olisivat rikoslain 16 luvussa tarkoitettut rikokset silloin, kun ne kohdistuvat rajaviranomaiseen. Tällaisia rikoksia ovat muun muassa virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, virkamiehen vastustaminen, haitanteko virkamiehelle, tässä esityksessä jäljempänä ehdotettu niskoittelu rajavartiomiestä vastaan, väärän henkilötiedon antaminen, sakkovilppi, rekisterimerkintärikos, väärän todistuksen antaminen viranomaiselle, virkavallan anastus, omaisuutta koskevan viranomaiskiellon rikominen, viranomaisen hallussa olevan todistuskappaleen hävittäminen, lahjuksen antaminen, törkeä lahjuksen antaminen, vängin laitton vapauttaminen, vängin karkaaminen ja vängin varustautuminen aseella.

Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa voi herätä epäily myös oikeudenkäyttöä vastaan tehdystä rikoksesta, joista säädetään rikoslain 15 luvussa. Sellaisia rikoksia ovat muun muassa perätön lausuma viranomaismenettelyssä, yritetty yllytys perättömään lausumaan, väärä ilmianto, todistusaineiston vääristeleminen, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen, törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen ja rikoksenteikijän suojeleminen. Tällaisten rikosten esitutkintavaltuuden rajavartiolaitokselle antaminen olisi perusteltua esitutkintaviranomaisten toiminnan tehokkuuden kannalta ainakin silloin, kun rikos on tehty ennen tuomioistuinkäsittelyä rajavartiolaitoksen esitutkinnassa.

Siten voitaisiin välttää epätaloudellinen asioiden viranomaiselta toiselle siirtäminen. Momentissa säädettäisiin myös rajamerkkeihin ja laitteisiin kohdistuvat rikokset sekä rajavyyhykkeellä noudatettavien säännösten rikkominen rajavartiolaitoksen tutkittavaksi, kuten nykyisinkin. Rajavartiolaitos ei sen sijaan vastaisuudessa tutkisi suojelupoliisin toimialaan kuuluvia maanpetosrikoksia.

Esitutkintalain 16 §:n mukaan tutkinnanjohtaja tai tutkija on esteellinen muun muassa, jos hän tai hänen lähisukulaisensa on asianosainen. Hän on esteellinen myös silloin, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu. Esteellisenäkin tosin voi ryhtyä toimenpiteeseen, jota rikoksen selvittämistä vaarantamatta ei voida viivyttää. Puolueettomuuden turvaamiseksi asian tutkinta siirrettäisiin tarvittaessa rajavartiolaitoksen sisällä toiselle tutkijalle ja tutkinnanjohtajalle tai poliisille.

43 §. *Rajavartiolaitoksen suorittama muu esitutkinta.* Rajavartiolaitos voisi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutkinnan muussakin kuin 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa, jos se liittyy rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syytteen kanssa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 18 §:n mukaan saman vastaajan tekemiä eri rikoksia tai eri vastaajien tekemiä samaa rikosta koskevat syytteet käsitellään yhdessä, jollei niiden erikseen käsittelemistä pidetä soveliaampana. Sama koskee myös eri vastaajien tekemiä eri rikoksia, jos syytteiden yhteinen käsittely on eduksi asian selvittämiseksi. Näitä sääntöjä noudatetaan myös oikeushenkilöä vastaan ajettavassa rikosasiassa.

Ehdotettu säännös olisi tarpeellinen, koska rajavartiolaitoksen tutkintavaltuus olisi asiallisesti tarkoin rajattu. Ehdotettu säännös turvaisi esitutkintaviranomaisten toiminnan taloudellisuutta. Esimerkiksi laitoman maahantulon järjestämistä koskevaan tekojen kokonaisuuteen saattaa sisältyä sellaisia rikoksia, jotka eivät ehdotetun rajavartiolaitain mukaan kuuluisi rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin. Rajavartiolaitos voisi muun esitutkintaviranomaisen nimenomaisen pyynnön perusteella suorittaa päätekoa vähäisempien liittäntehtöjen esitutkinnan. Vaihtoehtoisesti voitaisiin menetellä niin, että jutut tutkittaisiin erillisinä, tai niiden tutkimiseksi pe-

rustettaisiin yhteinen tutkintaryhmä. Ensin mainittu menettely olisi yleensä välttämätön silloin, kun tekojen kokonaisuuteen liittyy muu kuin vähäisessä asemassa oleva, rajavartiolaitoksen esitutkintavaltuuksien piiriin kuulumaton teko.

Rajavartiomies ei ehdotetun pykälänkään perusteella voisi käyttää muita menetelmiä tai keinoja kuin niitä, jotka ovat hänen käytettävissään rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvissa asioissa. Peitetöimintä, valeostot, telekuuntelu ja televalvonta olisivat poissuljettuja, mikä tulisi ottaa huomioon avunpyyntöä rajavartiolaitokselle tehtäessä. Säännöksessä ei olisi rajoitettu siirrettävän asian laatua, vaan asia jäisi tuolta osin pyynnön esittävän viranomaisen harkittavaksi. Rajavartiolaitoksella ei myöskään olisi velvollisuutta muulle viranomaiselle kuuluvassa asiassa esitutkinnan suorittamiseen. Tämä on perusteltua siitä syystä, että rajavartiolaitokselle jäisi mahdollisuus pidättää asioista, joiden tutkimiseen sillä ei ole voimavaroja. Tutkimamahdollisuuksia voi rajoittaa esimerkiksi tutkijoiden tai vaadittavan erityisasiantunteuksen puute.

44 §. *Esitutkinnan siirtäminen toiselle esitutkintaviranomaiselle.* Pykälässä säädettäisiin rajavartiolaitokselle velvollisuus siirtää rikoksen esitutkinta tullille tai poliisille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttäisi taikka jos asianomainen esitutkintaviranomainen sitä vaatisi. Siirtovelvollisuus liittyy jäljempänä 48 §:n kohdalla esitettyyn ilmoitusvelvollisuuteen. Säännösten tarkoituksena on toisaalta turvata tullille ja poliisille mahdollisuus ottaa merkittäväksi katsomansa tai muuhun rikostutkintaansa liittyvä asia tutkittavakseen, ja toisaalta antaa rajavartiolaitokselle mahdollisuus siirtää toiselle viranomaiselle asia, jonka tehokkaaseen tutkimiseen rajavartiolaitoksella ei ole mahdollisuutta sen käytettävien tutkintamenetelmien tai esitutkintaan käytettävien voimavarojen rajallisuuden vuoksi. Rajavartiolaitos turvaisi esitutkinnan asian siirtämiseen saakka. Se, kummalle esitutkintaviranomaiselle asia siirrettäisiin, ratkeaisi poliisin ja tullin tehtäväjakoa koskevien säännösten ja määräysten sekä yhteistoimintasopimusten mukaisesti. Siirtämisestä voitaisiin sopia myös tapauskohtaisesti.

Tulli paljastaa tullirikoksia tarkastustoimintansa yhteydessä. Tullirikosten tutkintaan liittyy myös pitkäjänteistä rikostiedustelua.

Tullirikosten tutkinta vaatii erityisasiantuntemusta tavaroiden rajanylitykseen liittyvien verojen ja maksujen määrittämisestä ja siitä, milloin ilmoitusvelvollisuuden voidaan katsoa tulleen laiminlyödyksi rangaistavalla tavalla. Osa tullirikoksista liittyy vakavaan kansainväliseen rikollisuuteen ja talousrikollisuuteen, mikä poliisitoimessa on säädetty keskusrikospoliisin vastattavaksi. Tullin ja poliisin välisestä tehtäväjaosta ei otettaisi tarkempia säännöksiä rajavartiolaitakiin.

Rajavartiolaitoksen toiminnasta keskeinen osa liittyy henkilöiden rajan ylittämisestä annettujen säännösten noudattamisen valvomiseen. Erityisesti laitton maahantulo ja sen järjestäminen ovat rajavartiolaitoksen torjuttavia ilmiöitä, joiden kehityksestä sen on välttämätöntä saada ajantasaisia tietoja. Tämän vuoksi säädettäisiin, että esitutkintaviranomainen, jolle esitutkinta siirrettäisiin, olisi velvollinen varaamaan rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua esitutkintaan myös siirron jälkeen, jos esitutkinta koskee rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämisestä annettujen säännösten tai määräysten rikkomista tai laittoman maahantulon järjestämistä ja näihin tekoihin liittyviä vapautteen kohdistuvia rikoksia tai rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta taikka Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Viranomainen, jolle asia olisi siirretty, vastaisi tutkinnan johtamisesta ja myös määrittäisi tarkemmin sen, miten rajavartiolaitos osallistuisi esitutkintaan siirron jälkeen. Luonteva tapa osallistumiseen ovat viranomaisten yhteiset tutkintaryhmät ja yhdysmiestoiminta. Vähimmillään rajavartiolaitos saisi tietoja siitä, miten siirretyn asian tutkinta edistyy ja mikä on asian lopputulos. Tilaisuuden varaaminen merkitsisi sitä, että rajavartiolaitoksella olisi oikeus, muttei velvollisuutta osallistua asian esitutkintaan siirron jälkeen. Kaikissa ydinalueensa asioissa rajavartiolaitoksella ei ole välttämätöntä tarvetta osallistua esitutkintaan. Osallistuminen ei olisi tarpeellista varsinkaan vähäisissä rikosasioissa, joiden tutkinta siirretään toiselle viranomaisella.

Siirrettävän asian esitutkinnassa saattaisi osoittautua tarpeelliseksi käyttää myös sellaisia rikoksentorjuntakeinoja, joiden käyttämiselle rajavartiolaitokselle ei esitetä oikeutta. Vakavissa laittoman maahantulon järjestämisen tai ihmiskauppaan liittyvissä jutuissa joudutaan tyypillisesti käyttämään esimer-

kiksi telekuuntelua. Yhteisissä tutkintaryhmissä mukana olevat rajavartiomiehet olisivat oikeutettuja käsittelemään muun esitutkintaviranomaisen johdolla hankittua esitutkintamateriaalia, vaikka itse menetelmä ei olisikaan rajavartiolaitoksen itsenäisesti käytettävissä.

45 §. *Muun esitutkintaviranomaisen avustaminen.* Pykälässä säädettäisiin rajavartiolaitoksen mahdollisuudesta toisen esitutkintaviranomaisen avustamiseen. Asian laatuun katsumatta rajavartiolaitos voisi antaa apuaan niissä toimenpiteissä, jotka olisivat rajavartiolaitoksen käytettävissä rajavartiolaitoksen tutkittavissa rikosasioissa. Säännös olisi tarpeellinen sen vuoksi, että virka-apua ei jouduttaisi rajoittamaan niihin rikosasioihin, joissa rajavartiolaitos on asiallisesti toimivaltainen. Tämän momentin mukaista toimintaa olisi muun muassa toiminta yhteisissä tutkintaryhmissä sekä yhdysmiestoiminta. Kyse voisi olla esimerkiksi rajavartiolaitoksen ajatarkastustehtävissä kertyneen asiantuntemuksen käyttämisestä poliisin ajoneuvorikollisuuden torjunnassa.

Vapaan liikkuvuuden alueen ulkorajojen ylittämisen merkitys on rikostorjunnan kannalta merkittävä, sillä se on usein kulkusuunnasta riippuen joko ensimmäinen tai viimeinen paikka, jossa rikolliseen toimintaan voidaan säännönmukaisin keinoin puuttua. Erityisesti poliisi on osoittanut rajavartiolaitokselle rikostorjunnan alaan kuuluvia sellaisia virka-apupyyntöjä, joiden toteuttaminen ei ole ollut asiallisen toimivallan puuttumisen vuoksi ollut aina mahdollista. Rajavartiolaitos voisi erityisiä toimivaltuuksia käyttämättä antaa pyynnöstä virka-apua esimerkiksi rajanylityspaikalla tarkkailu, seuranta ja tilastointitoimenpiteitä suorittamalla.

Rajavartiolain 45 §:n 2 momentissa säädettäisiin rajavartiolaitokselle oikeus aloittaa toisen esitutkintaviranomaisen esitutkintaa turvaavat toimenpiteet myös asioissa, jotka eivät muutoin kuuluisi rajavartiolaitokselle. Tämä olisi perusteltua silloin, kun rajavartiolaitos kohtaa toiminnassaan rikollisuutta, joka ei ole vähäistä ja toimenpiteisiin ryhtymättä jättäminen vaarantaisi esitutkinnan onnistumisen. Rajavartiolaitoksen toimenpiteet rajoittuisivat lähinnä jälkien suojaamiseen, henkilöiden puhutteluun ja mahdolliseen kiinniottamiseen henkilöllisyyden selvittämiseksi. Sitä laajemmat toimenpiteet tulisivat kysymykseen, jos tutkinta toisen viranomaisen pyynnöstä siirrettäisiin rajavartiolaitok-

selle tai toinen viranomainen pyytäisi rajavartiolaitokselta apua päättämiensä esitutkintatoimenpiteiden täytäntöönpanemiseksi. Tässä momentissa ei olisi kysymys kiireellisistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävistä, joita on käsitelty edellä. Tässä lainkohdassa tarkoitettuja rikosasioita olisivat esimerkiksi tuhotyöt ja henkirikokset, joiden jälkiä rajavartiolaitos voi partioi-
dessaan kohdata. Vähäisten rikosten kohdalla rajavartiolaitoksen tutkintavaltuus ei ilmeisesti olisi tarpeellinen. Sama koskee tapauksia, joissa esitutkinnan turvaaminen ei vaatisi pikaisia toimenpiteitä. Rajoituksilla turvattaisiin esitutkintaviranomaisten tehtäväjaon ja viranomaiskäytännön yhtenäisyyden säilyminen. Rikostorjuntavastuu jäisi asiallisesti toimivaltaisille viranomaisille niiden voimavarojen rajoissa kannettavaksi. Rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava aikomastaan toimenpiteestä toimivaltaiselle viranomaiselle ennakoita tai suorittamastaan toimenpiteestä välittömästi siihen ryhtymisen jälkeen. Tällä turvattaisiin toimivaltaisen viranomaisen tietojen saanti alusta pitäen.

Rajavartiolaitoksen olisi 3 momentin mukaan lopetettava pykälässä tarkoitetut toimenpiteet toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä. Säännös turvaisi sen, että asiasta päävastuun kantava viranomainen voisi itse tehdä lopulliset ratkaisut omien voimavarojensa suuntaamisesta, milloin se on lain mukaan mahdollista. Lisäksi säännös turvaisi sen, että rikostiedustelu- tai esitutkintatoimenpiteet eivät paljastuisi tutkinnan kohteille aikaisemmin kuin on välttämätöntä tai vastuullisen viranomaisen suunnitelmien mukaan tarpeellista.

46 §. *Tutkinnanjohtaja.* Esitutkintalain 14 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, joka on pakkokeinolain 1 luvun 6 §:ssä mainittu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Erityisestä syystä tutkinnanjohtajana voi poliisin toimittamassa esitutkinnassa olla rikosylikonstaapeli tai ylikonstaapeli ja muun viranomaisen toimittamassa esitutkinnassa virkamies, jolle tämä oikeus on lailla erikseen annettu. Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa johtaa esitutkintalain 14 §:n 2 momentin mukaan kuitenkin aina virallinen syyttäjä eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Esitutkintalain 44 §:n mukaan suppeassa esitutkinnassa ei ole tutkinnanjohtajaa. Rajavartiolaitoksen virkamiehestä koskevaa rikosepäilyä ei olisi välttämätöntä säätää aina syyttäjän johdettavaksi,

koska esteetön poliisiviranomainen olisi yleensä saatavilla.

Tullilain 43 §:n 3 momentin mukaan tulliviranomaisen toimittamassa esitutkinnassa tutkinnanjohtajana on pidättämiseen oikeutettu tullimies. Erityisestä syystä tutkinnanjohtajana saa olla muu vähintään tullipäällysmiehen asemassa oleva tullimies. Tällaisella tutkinnanjohtajalla on sama oikeus kuin pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä takavarikosta ja etsinnästä päättämiseen.

LRVL:n 44 § 3 momentin mukaan tutkinnanjohtajana rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa on pakkokeinolain 1 luvun 6 §:n 4 kohdassa tarkoitettu rajavartiolaitoksen virkamies. Erityisestä syystä tutkinnanjohtajana saa olla vähintään yliluutnantin arvoinen upseeri tai opistoupseeri. Tutkinnanjohtajan koulutuksesta ei säädetä LRVL:ssa mitään. Suurin osa rajavartiolaitoksen esitutkinnoista on ollut suppeita esitutkintoja.

Uudistuksen myötä muiden kuin suppeiden esitutkintojen määrää lisääntyisi. Ottaen huomioon esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa tutkinnanjohtajalle asetetut tehtävät ja toimivaltuudet sekä kansalaisten oikeusturva, on tehtävään määrättävältä edellytettävä erityistä koulutusta. Ehdotetun pykälän mukaan tutkinnanjohtajan kelpoisuudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tutkinnanjohtajan olisi oltava nimenomaan rajavartiolaitoksen virkamies. Hänellä tulisi olla valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävä tutkinnanjohtajan koulutus ja kokemusta esitutkintatehtävistä. Pidättämiseen oikeutettujen rajavartiolaitoksen virkamiesten luettelo ehdotetaan esityksessä jäljempänä mainituin tavoin uudistettavaksi.

47 §. *Rangaistusvaatimuksen antaminen ja rikesakon määrääminen.* Pykälässä säädettäisiin rajavirtioviranomaisen tehtävistä rangaistusmääräysasioissa ja rikesakkoasioissa. Säännös poikkeaisi sisällöltään LRVL:n 46 §:stä, jossa edellytetään, että asetuksella säädettävässä järjestyksessä tehtävään määrätty rajavirtiomies voi esitutkinnan yhteydessä antaa rangaistusvaatimuksia ja määrätä rikesakon. Pykälän mukaan erityistä määräystä ei tarvittaisi, vaan rajavirtiolaitoksen tutkittavana olevassa rikosasiassa rangaistusvaatimuksen antaa ja rikesakon määrää rajavirtiomies. Rikesakkoasiassa rajavirtioiston komentajan ja merivirtioiston komentajan tehtävät olisivat samat kuin poliisipiirin päälliköllä.

48 § *Rikoksentorjuntatoimenpiteistä il-*

moittaminen. Pykälässä säädettäisiin rajavirtiolaitoksen tietoon tulleesta rikoksesta ja sen torjuntatoimenpiteestä ilmoittamisesta toiselle esitutkintaviranomaiselle. Säännös olisi välttämätön sen turvaamiseksi, että toinen esitutkintaviranomainen voisi pyytää asian siirtämistä itselleen tai toimenpiteiden keskeyttämistä. Ilmoitusvelvollisuuden tarkemmasta sisällöstä säädettäisiin sisäasiainministeriön asetuksella. Asetuksessa säädettäisiin muun muassa miten ja minne ilmoitukset tulisi toimittaa.

7 luku. **Rajavyöhykettä koskevat säännökset**

49 §. *Rajavyöhyke.* Rajavyöhyke olisi lain 2 §:n määritelmän mukaan Suomessa ulkorajalle rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi perustettava alue, jolla rajavirtioissa säädetyin tavoin voitaisiin rajoittaa perustuslaissa säädettyjä perusoikeuksia. Rajavyöhyke voitaisiin 49 §:n mukaan perustaa ulkorajalle, jos se olisi välttämätöntä rajajärjestyksen valvomiseksi ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Rajavyöhyke voisi ulottua maalla enintään kolmen ja merellä enintään neljän kilometrin etäisyydelle Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa tarkoitusta Suomen valtakunnanrajasta (rajaviiva). Rajavyöhykkeen perustamisesta, leveydestä ja sijainnista säädettäisiin tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksella. Rajavyöhykettä ei saisi määrätä leveämmäksi kuin mitä rajavallvonnan suorittaminen välttämättä edellyttäisi.

Vyöhykkeen leveys vastaisi nykyistä rajavyöhykettä, jonka leveys on rajavyöhykelain 1 §:n 1 momentin mukaan maarajan kohdalla kolme ja merirajan kohdalla neljä kilometriä. Sisäasiainministeriö voi paikallisista olosuhteista riippuen määrätä sen kapeammaksikin. Rajavyöhykkeen leveydestä ja tarkemmasta sijainnista sekä merkitsemisestä säädettäisiin sisäasiainministeriön asetuksella, kuten nykyisinkin.

Rajavyöhykkeen leveys laskettaisiin Suomen ja Venäjän federaation välisestä rajaviivasta, joka on vahvistettu Suomen Tasavallan ja Venäjän Sosialistisen Federatiivisen Neuvostotasavallan kesken 14 päivänä lokakuuta 1920 tehdyllä rauhansopimuksella, Suomen Tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton kesken 12 päivänä maaliskuuta 1940 tehdyllä rauhansopimuksella (SopS 3/1940), Suomen Tasavallan ja Sosialististen

Neuvostotasavaltaisen Liiton kesken 3 päivänä helmikuuta 1947 tehdyllä sopimuksella Suomeen kuuluvan Jäniskosken vesivoimalaitoksen ja Niskakosken säännöstelypadon alueen liittämisestä Neuvostoliiton alueeseen (SopS 9/1947), Suomen Tasavallan hallituksen ja Sosialististen Neuvostotasavaltaisen Liiton hallituksen välisellä merialueiden ja mannermaajalustan rajoja Suomenlahdella koskevalla 20 päivänä toukokuuta 1965 tehdyllä sopimuksella (SopS 7/1965) sekä rauhansopimuksella, jonka Suomi toisella puolella ja Liittoutuneet ja Liittyneet Vallat toisella puolella ovat tehneet keskenään 10 päivänä helmikuuta 1947 (SopS 19/1947). Rajaviiva kulkee maastossa siten, kuin se on määriteltä rajankuvauspöytäkirjoissa, rajakartoissa, rajamerkkipöytäkirjoissa ja muissa rajankäyntiasiakirjoissa.

50 §. *Raja-aita.* Maanomistaja tai maa-alueen haltija olisi rajavyöhykkeellä velvollinen sallimaan valtion kustannuksella aidan rakentamisen Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten nojalla Suomen rajalle muodostetun raja-aukon reunaan (raja-aita). Raja-aukko on Suomen ja Venäjän välisellä rajalla yleensä metsään hakattu, kahdeksan tai kymmenen metrin levyinen alue, josta puolet ulottuu kummankin sopimuspuolen alueelle. Maanomistaja tai maa-alueen haltija olisi pykälän mukaan velvollinen sallimaan sen, että valtio kustannuksellaan rakentaa raja-aidan rajaviivasta alkavan raja-aukon sisämaan puoleiselle ulkoreunalle. Velvoite vastaisi rajavyöhykelain 7 §:ssä säädettyä. Rajakaista on kansainvälisissä sopimuksissa rajaviivan säilyttämiseksi tai rajan kunnossapidämiseksi Suomen puolelle määrätty kaista. Raja-aita rakennettaisiin rajanylityspaikkojen läheisyyteen ja niille rajaosuuksille, joilla yleisen kokemuksen mukaan on vaara ihmisten tai kotieläinten eksymiselle rajan yli.

51 §. *Rajavyöhykettä koskevat kiellot.* Rajavyöhykkeellä olisi momentin 1 kohdan mukaan kiellettyä rajavartiolaitoksen partio-toimintaa ja muuta rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellista toimintaa haittaavien aitojen ja vastaavien rakennelmien rakentaminen 50 metriä lähemmäksi rajaviivaa. Kielto olisi välttämätön rajavalvonnan suorittamiseksi sekä siinä välttämättömien teknisten valvontalaitteiden sijoittamiseksi, laitteiden toiminnan turvaamiseksi ja rajan kunnossapitoa koskevien sopimusten täytäntöönpanemiseksi.

Rajan kunnossapidosta määrätään muun

muassa Suomen ja SNT-Liiton välisen Petsamon (Petsshengan) alueen kohdalla kulkevan valtakunnanrajan rajamerkkien ja raja-aukkojen jatkuvasta hoidosta ja niiden kunnossapidon valvonnasta 26 päivänä lokakuuta 1945 annetun ohjesäännön 6 §:ssä, jonka mukaan valtakunnanrajalinjan molemmin puolin neljän metrin levyinen rajakaista on pidettävä täysin kunnossa ja tarpeen vaatiessa puhdistettava näkyvyyttä haittaavasta kasvillisuudesta.

Vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 5 artiklan mukaan rajamerkkien ja raja-aukkojen on vastattava sijainniltaan, ulkonäöltään, muodoltaan, mitoiltaan ja maalaukseltaan, raja-aukkojen leveydeltä ja puhtaudesta kaikkia rajankäyntiasiakirjojen määräyksiä. Sopimuksen 7 artiklan 1 kappaleen mukaan raja-aukko on koko leveydeltään pidettävä asianmukaisessa kunnossa ja tarpeen vaatiessa puhdistettava näkyvyyttä haittaavasta kasvillisuudesta. Muiden kuin rajan merkitsemistä varten tarvittavien rakennelmien pystyttäminen raja-aukolle on kielletty, samoin kuin maan kyntäminen raja-aukolla, jolleivät molempien sopimuspuolten asianomaiset viranomaiset ole toisin sopineet.

Rajamerkkien kunnossapidämisestä määrätään myös Suomen Tasavallan hallituksen, Norjan Kuningaskunnan hallituksen ja Sosialististen Neuvostotasavaltaisen Liiton hallituksen välisen Muotkavaaran (Krokfjellet) rajamerkin hoitamisesta Helsingissä 7 päivänä helmikuuta 1953 allekirjoitetussa pöytäkirjassa (SopS 10/1953), johon otetun ohjesäännön mukaan rajapylväät, taitepistepaalu ja kivipyykit sekä raja-aukot on pidettävä sellaisessa kunnossa, että merkkien sijainti, ulkonäkö, muoto, mitat, ja maalaus, samoin kuin myös raja-aukkojen leveys ja puhtaus vastaavat kaikkia valtakunnanrajalinjan merkitsemisen tuloksena laadittujen sopimusasiakirjojen vaatimuksia. Rajapylväiden hoidosta huolehtii se puoli, jonka alueella ne sijaitsevat. Parillisilla numeroilla merkityistä kivipyykeistä huolehtii Neuvostoliiton puoli ja parittomilla numeroilla merkityistä Suomen puoli. Rajamerkkien ja raja-aukkojen tarkastuksia osapuolet suorittavat harkintansa mukaan, minkä lisäksi joka vuosi suoritetaan yhteisiä valvontatarkastuksia. Ohjesäännössä määrätään myös, että rajakaista, jonka leveys on 8 metriä (4 metriä valtakunnanrajalinjan molemmin puolin), on pidettävä kunnossa ja tarvittaessa puhdistettava näkyvyyttä haittaavasta kasvillisuudesta.

Ehdotettu kielto on edellä esitetyn perusteella tarpeellinen rajasopimuksista johtuvista velvollisuuksista huolehtimiseksi.

Pykälän 2 kohdassa kiellettäisiin liikkuminen rajakaistalla. Rajakaista on kansainvälisissä sopimuksissa rajaviivan säilyttämiseksi tai rajan kunnossapidämiseksi Suomen puolelle määrätty kaista, jota koskevia määräyksiä on edellä esitelty. Vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 7 artiklan mukaan muiden kuin rajan merkitsemistä varten tarvittavien rakennelmien pystyttäminen raja-aukolle on kielletty samoin kuin maan kyntäminen, jolleivät molempien sopimuspuolten asianomaiset viranomaiset ole toisin sopineet. Sopimuksen 10 artiklan mukaan sopimuspuolet ryhtyvät toimenpiteisiin raja- ja merimerkkiin asianmukaiseksi suojaamiseksi. Sopimuksen 20 artiklan mukaan sopimuspuolet hoitavat metsätalouttaan siten, etteivät tuota vahinkoa toisen sopimuspuolen metsätaloudelle. Sopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen mukaan on rajaviivan säilymisen turvaamiseksi sen molemmin puolin jätettävä 20 metrin levyiset kaistat, joilla vuorityö ja kivennäisten etsiminen yleensä kielletään ja sallitaan vain poikkeustapauksissa. Näiden sopimusmääräysten vuoksi olisi tarpeen säätää kielto liikua rajakaistalla. Kielto ei koskisi rajavartiolaitomiehiä virkatehtävässään.

Pykälän 3 kohdassa kiellettäisiin liikkuminen öiseen aikaan rajavedessä. Rajavedellä tarkoitettaisiin jokia ja kapeita salmia, joita pitkin rajaviiva kulkee, sekä vesialuetta 100 metriä lähempänä rajaviivaa rajaviivan leikkaamilla joilla ja niillä järvillä ja merenlahdilla, joita pitkin rajaviiva kulkee. Kielto perustuisi vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 13 artiklaan, jonka mukaan uiva kalusto saa liikkua rajavesillä vain päiväsaikaan, kun taas öiseen aikaan sen on oltava sopimuspuolen omaan rantaan laskettuna tai omille vesille ankkuroituina. Ehdotettu kielto perustuu myös sopimuksen 21 artiklaan, jossa määrätään, että rajavesillä öiseen aikaan kalastaminen on kielletty. Vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 11 artiklan 1 kappaleen mukaan rajavesiksi katsotaan 100 metrin levyinen kaista molemmin puolin rajaviivaa kaikilla rajaviivan leikkaamilla joilla samoin kuin niillä järvillä ja merenlahdilla, joita pitkin rajaviiva kulkee. Artiklan 2 kappaleen mukaan rajavesiksi katsotaan myös kokonaisuudessaan ne osat jokia sekä kapeat järvien salmet, joita pitkin rajaviiva kulkee. Öiseksi ajaksi katsotaan auringonlaskun ja auringonnousun

välinen aika. Pykälän 3 kohtaan sisällytettäväksi ehdotettu kielto on näiden sopimusmääräysten täytäntöön panemiseksi välttämätön.

Rajavesistöjä koskee myös Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä 24 päivänä huhtikuuta 1964 allekirjoitettu, rajavesistöjä koskeva sopimus (SopS 26/1965), jonka 1 artiklan mukaan rajavesistöillä tarkoitetaan järveä, jokea ja puroa, jonka rajaviiva leikkaa tai jota pitkin se kulkee. Mainitun sopimuksen 3 artiklan mukaan sopimuspuolet huolehtivat siitä, että rajavesistöissä pidetään avoinna sopimuksessa tarkemmin määriteltä valtaväylä veden vapaata juoksua, kulkemista, puutavaran uittoa ja kalan kulkua varten. Valtaväylän sulkemista koskevasta kiellosta säädetään vesilain 1 luvun 12 §:ssä, joten siitä ei ole tarpeen säätää erikseen rajavartiolaitaissa.

Pykälän 4 kohdassa kiellettäisiin porojen ja kotieläinten laiduntaminen ilman valvontaa siellä, missä niiden pääsyn rajaviivan yli estävää aitaa ei ole. Tämä kielto perustuisi vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 36 artiklaan, jonka mukaan selvittelyä vaativaksi rajatapahtumaksi katsotaan muun muassa porojen ja kotieläinten valtakunnan rajan ylitykset. Ehdotettu kielto perustuu lisäksi Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välisen Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1965 allekirjoitetun porosopimuksen (SopS 5/1966) 1 artiklaan, jonka mukaan kumpikin sopimuspuoli varmentaa porotokkiensa valvonnan raja-alueillaan siten, että porojen pääseminen valtakunnanrajan yli mahdollisuuksien mukaan estyy. Kielto olisi tarpeen rajatapahtumien ennalta estämiseksi.

52 §. *Rajavyöhykelupa.* Rajavyöhykkeellä vaadittaisiin lupa oleskeluun, rajavedessä päivällä liikkumiseen ja rajakaistalla liikkumiseen, rakennusten rakentamiseen 50 metriä lähemmäksi rajaviivaa sekä ampumaseiden, ampumatarvikkeiden, räjähdysainesten ja jousitoimisten aseiden hallussa pitämiseen ja käyttämiseen. Rajavyöhykelupa vaadittaisiin myös 20 metriä lähempänä rajaviivaa vuoritöiden suorittamiseen ja mineraalien etsimiseen. Jos toimintaan vaadittaisiin myös muu lupa, se vaadittaisiin rajavyöhykeluvan lisäksi. Tämä koskee esimerkiksi rakennuslupaa sekä ampumaseiden hallussapitolupaa. Muu lainsäädäntö, kuten se mitä järjestyksissä on säädetty jousitoimisista aseista, tulisi niin ikään noudatettavaksi ehdotetun sääntelyn lisäksi.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan rajavyöhykkeellä oleskelu edellyttäisi nykyiseen tapaan lupaa. Rajavartiolaitokselle on rajavalvonnan suorittamista varten tärkeää saada etukäteen tieto niistä henkilöistä, jotka aikovat oleskella rajavyöhykkeellä. Luvanvaraisuus on välttämätöntä rajatapahtumien ennalta estämiseksi ja sen valvomiseksi, ettei rajaa ylitetä muualta, kuin säädetyistä tai muutoin sallitusta rajanylityspaikoista niiden aukioloaikana. Oleskelun luvanvaraisuus estää väärinkäytöksiä ja tukee rajavalvontaa.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan rakennusten 50 metriä lähemmäksi rajaviivaa rakentamiseen vaadittaisiin rajavyöhykelupa. Nykyisin lupa vaaditaan muiden kuin teiden ja rakennusten rakentamiseen valtion tarpeeseen 500 metriä lähemmäksi rajaa. Tältä osin omaisuuden suojaa koskevaa perusoikeuksien rajoitusta siis lievennettäisiin. Luvanvaraisuus olisi kuitenkin välttämätöntä sen varmistamiseksi, ettei rajaviivan välittömään läheisyyteen rakennettaisi mitään sellaista, joka estäisi tai häiritäisi rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamista tai aiheuttaisi vaaraa rajajärjestyksen ylläpitämiselle.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan ampuma-aseiden, ampumatarvikkeiden, räjähteiden ja jousitoimisten aseiden rajavyöhykkeellä hallussa pitämiseen vaadittaisiin rajavyöhykelupa. Vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 36 artiklan 2 kappaleessa rajatapahtumaksi määritellään muun muassa valtakunnan rajan yli ampuminen ja ampumisesta aiheutuneet vahingot rajan toisella puolella. Sopimuksen 22 artiklan 1 kappaleen mukaan kumpikin sopimuspuoli valvoo muun muassa sitä, ettei rajaviivan läheisyydessä metsästyksen aikana sallita rajan yli ampumista tai metsäeläinten ja lintujen ajamista. Luvanvaraisuus olisi välttämätöntä rajatapahtumien ennalta ehkäisemiseksi sekä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Hallussa pitämisellä tarkoitettaisiin kaikenlaista näiden esineiden käsittelyä, myös niiden säilyttämistä.

Ampuma-aseiden lisäksi myös jousitoimisten aseiden hallussa pitäminen säädettäisiin luvanvaraiseksi, koska metsästyksen käytettävät jousitoimiset aseet voivat aiheuttaa vastaavia vaaratilanteita kuin ampuma-aseet. Järjestyslaissa tarkoitettujen vaarallisten esineiden sekä toisen vahingoittamiseen soveltuvien muiden esineiden kuin jousitoimisten aseiden hallussa pitämisen ja käyttämisen laillisuus rajavyöhykkeellä ratkaistaisiin jk-

sinomaan sen mukaan mitä niistä muualla säädetään.

Ampuma-aseiden ja räjähteiden säilyttämiseen rajavyöhykkeellä voi olla perusteltua tarvetta, vaikkei niitä siellä käytettäisikään. Niiden rajavyöhykkeellä hallussa pitämisen, kuten säilyttämisen rajavyöhykkeellä olevassa asumuksessa, tulee olla luvanvaraista. Niiden käyttämisen luvanvaraisuudesta säädettäisiin momentin 5 kohdassa. Se olisi välttämätöntä rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiselle aiheutuvan vaaran arvioimiseksi.

Voimassa olevasta lainsäädännöstä poiketen lupaa ei enää edellytettäisi kiikarien tai kameroiden taikka muiden katseluun tai kuunteluun taikka kuvan tai äänen tallentamiseen soveltuvien laitteiden hallussa pitämiselle tai käyttämiselle rajavyöhykkeellä. Sellaista luvanvaraisuutta olisi vaikeaa valvoa, eikä luvanvaraisuutta voitaisi pitää kohtuullisena ottaen huomioon jo tavallisiin matkaviestimiin nykyisin sisältyvät ominaisuudet, muun muassa mahdollisuus kuvan tallettamiseen ja lähettämiseen. Tiedusteluun tai tarkkailuun soveltuvien erikoisvälineiden hallussa pitäminen rajavyöhykkeellä ei olisi suotavaa. Havainto sellaisesta voisi antaa aiheen esitutkintaan epäilyksen laadusta riippuen.

Pykälän 2 momentin mukaan rajavyöhykelupa annettaisiin, jos siihen olisi asumisesta, työstä, ammatista, elinkeinosta, liiketoiminnasta tai harrastuksesta johtuva tai muutoin hyväksyttävä syy, eikä luovassa annetun oikeuden käyttämisestä ilmeisesti aiheutuisi vaaraa rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiselle. Asumisesta, työstä, ammatista, elinkeinosta tai liiketoiminnasta johtuvana hyväksyttävänä syynä voisi pitää toiminnan sijoittumista rajavyöhykkeelle tai päivittäin kuljettavan matkan olennaista lyhenemistä jos sallittaisiin kulku rajavyöhykkeen kautta. Harrastuksesta johtuvana hyväksyttävänä syynä voisi olla esimerkiksi metsästyks, kalastus, marjastaminen tai luontokuvaus. Lupia myönnettäessä edellytettäisiin noudatettavan perustuslaissa asetettua vaatimusta yhdenvertaisesta kohtelusta. Kaikille, jotka ilmoittavat esimerkiksi harrastavansa luontokuvausta, ei lupia myönnettäisi. Luvan hakijan tulisi esittää perustelu sille, miksi kuvauksen tai muun toiminnan tulisi tapahtua juuri rajavyöhykkeellä, eikä muualla. Toiminnasta aiheutuisi vaaraa rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiselle esimerkiksi silloin, jos se joh-

taisi tai saattaisi johtaa rajatapahtuman aiheuttamiseen.

53 §. *Rajavyöhykeluvan voimassaoloaika ja lupaehdot.* Rajavyöhykelupa annettaisiin rajavyöhykkeellä asuvalle tai siellä asuinrakennusta taikka kiinteistöä hallitsevalle ja hänen läheiselleen toistaiseksi voimassa olevana. Luvan voimassaoloa ei ole tällaisen henkilön osalta syytä rajoittaa johonkin tiettyyn määräaikaan. Rajavyöhykkeellä työskentelevälle tai siellä ammattia, elinkeinoa taikka liikettä harjoittavalle lupa annettaisiin toistaiseksi voimassa olevana, jollei lupaa erityisestä syystä olisi annettava määräajaksi sekä muille määräajaksi. Rajavyöhykelupa voitaisiin sisällyttää rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä ehtoja. Lupaehdot voitaisiin muuttaa, jos luvan antamisen edellytyksissä tapahtuisi olennainen muutos luvan antamisen jälkeen. Tällainen seikka voisi esimerkiksi olla rajanylittämiseen liittyvästä rikoksesta saatu tuomio.

Rajavyöhykettä koskevien säännösten uudistamisen eräänä tavoitteena on pysyvistä syystä rajavyöhykkeellä oleskeleville rajavyöhykkeestä aiheutuvan haitan vähentäminen. Pykälässä tarkoitettuja läheisiä ei olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä tässä yhteydessä tarkemmin määrittelemään, vaan käsitteen piiriin voitaisiin sukulaisuussuhteista riippumatta katsoa kaikki sellaiset henkilöt, jotka olisivat jatkuvassa tai ainakin säännönmukaisesti toistuvassa kanssakäymisessä rajavyöhykkeellä asuinrakennusta taikka kiinteistöä hallitsevan henkilön kanssa.

Ammatin, elinkeinon tai liikkeen harjoittamista rajavyöhykkeellä pidettäisiin asumiseen rinnastettavana syynä luvan saamiseen toistaiseksi voimassa olevana. Niinpä rajavyöhykkeellä työskentelevälle tai siellä ammattia, elinkeinoa taikka liikettä harjoittavalle rajavyöhykelupa annettaisiin toistaiseksi, jollei sitä erityisestä syystä olisi tarpeen antaa määräajaksi. Sellainen peruste olisi esimerkiksi työn määräaikaisuus. Muille henkilölle rajavyöhykelupa annettaisiin määräajaksi. Tämä koskisi siten myös rajavyöhykkeellä työskentelevän tai siellä ammattia, elinkeinoa taikka liikettä harjoittavan henkilön läheisiä.

54 §. *Rajavyöhykeluvan raukeaminen ja peruuttaminen.* Rajavyöhykelupa raukeaisi, kun luvanhaltija kuolee. Tämä ei koskisi kertaluonteisia lupia, kuten rakennuslupaa. Rajavyöhykelupa olisi peruutettava, jos luvanhaltija sitä pyytäisi.

Rajavyöhykelupa voitaisiin peruuttaa, jos luvanhaltija syyllistyisi rikokseen, joka vaarantaisi rajajärjestyksiä tai rajaturvallisuuden ylläpitämistä taikka jos luvanhaltija muutoin rikkoisi rajavyöhykeluvan ehtoja tai rajavyöhykettä koskevia säännöksiä tai kun luvan myöntämisen perusteeksi esitettyä syytä ei enää olisi.

Rajavyöhykelupa voitaisiin peruuttaa määräaikaisesti esitutinnan ja mahdollisen oikeudenkäynnin ajaksi, jos luvanhaltijan todennäköisin syin epäiltäisiin syyllistyneen rajajärjestyksen ylläpitämistä tai rajaturvallisuuden ylläpitämistä vaarantavaan rikokseen tai rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomiseen. Rajajärjestyksiä tai rajaturvallisuuden ylläpitämistä vaarantavia rikoksia voisivat olla esimerkiksi laittoman maahantulon järjestäminen, salakuljetus, rajan ylittämiseen liittyvä ihmiskauppa tai valtionrajariikos. Myös muut kuin rajavartiolaitoksen toimialaan tavalla tai toisella liittyvät vakavat rikokset voisivat myös olla perusteena luvan peruuttamiselle, kuten kätkemisrikokset varsinkin rajavyöhykkeellä. Rajavyöhykeluvan peruuttamiseen tutkinnan ajaksi johtavan rikoksen tulisi kaikissa tapauksissa olla vakavuudeltaan sellainen, että siitä ilmeisesti seuraisi vapausrangaistus.

Rajavyöhykeluvan peruuttamiseen johtava momentin 2 kohdassa tarkoitettu rikkomus voisi olla esimerkiksi öiseen aikaan rajavesillä liikkumista koskevan kiellon rikkominen tai metsästäminen siten, että rajan yli ammutaan tai rajan yli ajetaan riistaa. Lupaa ei tulisi kuitenkaan peruuttaa aivan vähäisten väärinkäytösten vuoksi. Momentin 3 kohdassa tarkoitettu luvan peruuttamiseen oikeuttava olennainen muutos luvan antamisen edellytyksissä voisi olla kysymyksessä silloin, kun rajavyöhykkeellä asuminen tai kiinteistön hallinta on päättynyt.

Luvan antamista ja peruuttamista koskevan asian käsittelyyn sovellettaisiin hallintolakia. Yleisessä hallintotuomioistuimessa voitaisiin näin ollen hakea muutosta rajavyöhykelupaa koskeviin päätöksiin. Luvan peruuttaminen ei estäisi luvan antamista myöhemmin uudelleen, jos edellytyksiä siihen havaittaisiin olevan.

55 §. *Varoitus.* Luvanhaltijalle voitaisiin 54 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa antaa luvan peruuttamisen sijasta varoitus, jos peruuttaminen olisi olosuhteisiin nähden kohtuutonta. Mahdollisuus varoituksen antamiseen luvan peruuttamisen sijasta on vält-

tämätöntä, sillä luvan peruuttaminen voisi olla vähäisestä rikkomuksen kohtuuton seuraamus.

56 §. *Toimivaltaiset viranomaiset.* Rajavyöhykettä koskevien säännösten noudattamista valvoisivat rajavartiolaitos sekä poliisi ja tulliviranomaiset. Rajavyöhykelupa olisi pidettävä mukana ja vaadittaessa esitettävä rajavartiomiehelle, poliisimiehelle tai tullimiehelle. Jos luvan haltija ei voisi esittää todistusta voimassa olevasta luvasta, hänet voitaisiin velvoittaa esittämään todistus viranomaiselle seitsemän päivän kuluessa määräyksen antamisesta lukien (näyttömääräys). Rajavyöhykelupaa ja varoitusta koskevan asian ratkaisisi se alueellinen rajavirtioviranomainen, jonka toimialuetta asia koskee.

Nykyisten säännösten mukaan rajavyöhykkeellä rakentamiseen antaa luvan rajavirtiolaitoksen esikunta. Muista luvista päättävät alueelliset rajavirtioviranomaiset. Rajavyöhykelupien antamista ei ole perusteltua jättää ministeriön tehtäväksi, vaan nekin annettaisiin alueellisten rajavirtioviranomaisten ratkaistavaksi.

Rajavyöhykelupaa koskeva asia on hallintoasia. Hallintoviranomaisen tulisi toimittaa toisen hallintoviranomaisen ratkaistavaa lupaa koskeva hakemus oikealle hallintoviranomaiselle.

57 §. *Rajavyöhykeilmoitus.* Rajavirtioviranomaiselle olisi ennakolta ilmoitettava ampumaseen, räjähdysaineen ja jousitoimisen aseiden käyttämisestä sekä metsänhakkuusta ja metsän raivauksesta 500 metriä lähempänä rajaviivaa kuten myös uitosta, kalastamisesta ja vesikulkuneuvon käyttämisestä rajavedessä. Rajavyöhykeilmoitus annettaisiin sille alueelliselle tai paikalliselle rajavirtioviranomaiselle, jonka toimialuetta ilmoitus koski. Rajavirtioviranomainen voisi antaa ilmoituksessa tarkoitettua toimintaa koskevia tarkempia määräyksiä, jos se olisi rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä.

Ilmoitusvelvollisuus olisi välttämätön rajajärjestyksen turvaamiseksi ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi sekä rajatapahtumiin varautumiseksi. Vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 22 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolten on valvottava, ettei niiden alueella rajaviivan läheisyydessä metsästyksen aikana ammuta tai ajeta metsäeläimiä ja lintuja yli rajan. Velvollisuutta ampumaseen käyttämisestä ennakolta ilmoittamiseen on pidettävä tämän sopimusmääräyksen täy-

täntöön panemiseksi välttämättömänä. Vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksen 20 artiklan 1 kappaleen mukaan metsätaloutta on rajaviivaa koskevilla alueilla hoidettava siten, ettei toisen sopimuspuolen metsätaloudelle tuoteta vahinkoa. Viranomaisten on saman artiklan 4 kappaleen mukaan ryhdyttävä toimenpiteisiin rajaviivan yli kaatuneiden puiden kuljettamiseksi sen sopimuspuolen alueelle, jolle ne kuuluvat. Velvollisuus rajan läheisyydessä hakkuista ja raivauksesta ennakolta ilmoittamiseen olisi toisen sopimuspuolen metsätaloutta vahingoittavien hakkuiden ja raivauksen estämiseksi sekä rajaviivan yli puiden kaatumisen valvomiseksi välttämätöntä. Edellä selostetun rajavesillä liikkumista koskevan kiellon valvomisen kannalta olisi puolestaan välttämätöntä, että rajavesillä liikkumisesta ilmoitettaisiin ennakolta. Ilmoitus olisi tehtävä saadusta rajavyöhykeluvasta riippumatta.

Rajavirtioviranomainen voisi antaa ilmoitettua toimintaa koskevia rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämättömiä määräyksiä. Tällainen määräys voisi koskea esimerkiksi uittotyön tai metsänhakuun suorittamisen ajankohtaa.

58 §. *Rajavyöhykettä koskevien säännösten soveltamisalan rajoitukset.* Liikkuminen rajakaistalla ja rajavedessä olisi kielloista poiketen sallittua rajavirtiolaitoksen, poliisin, tullin ja puolustusvoimien virkatehtävässä sekä pelastustoiminnassa ja valtakunnan rajan laillisen ylittämisen yhteydessä. Näihin toimiin ei vaadittaisi rajavyöhykelupaa tai rajavyöhykeilmoitusta.

Suomen tasavallan hallituksen ja Venäjän federaation hallituksen välillä yhteistyöstä onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja niiden seurausten torjumiseksi Helsingissä 9 päivänä elokuuta 1994 tehdyn sopimuksen (SopS 52/1996) 11 artiklan mukaan kumpikin sopimuspuoli turvaa toisen sopimuspuolen avustusr ryhmille valtakunnanrajan ylityksen yhteydessä nopean ja yksinkertaisen raja ja tullitarkastuksen. Lisäksi sopimuksessa määrätään, että apua pyytävän on huolehdittava vaadittavan luvan järjestämisestä sotilashenkilöiden, valtion alusten, ilma-alusten ja sotilaslajoneuvojen maahantuloon tai maahantuontiin. Kun pelastustoiminta säädettäisiin rajavyöhykeluvista vapaaksi toiminnaksi, ei rajavyöhykelupaa vaadittaisi myöskään tämän sopimuksen mukaisessa pelastustoiminnassa rajavyöhykkeellä liikkumiseen. Tulluksesta ja tarkastuksesta pelastustystöhön liit-

tyvissä valtakunnanrajan ylityksissä on sovittu erikseen. Pelastustoimintaa koskeva vapautus luvanvaraisuudesta ja ilmoitusvelvollisuudesta ei olisi sidoksissa virkatehtävien hoitamiseen. Näin ollen esimerkiksi sairaankuljetukset rajavyöhykkeeltä voitaisiin myös kansallisesti suorittaa sujuvimalla mahdollisella tavalla. Sairaankuljetuksen voisi suorittaa yhtä hyvin alueellinen pelastusviranomainen kuin sairaankuljetusalalla toimiva yksityinen elinkeinon harjoittajakin ilman rajavyöhykelupaa tai rajavyöhykeilmoitusta.

Helsingissä 11 päivänä maaliskuuta 1994 Suomen tasavallan hallituksen ja Venäjän federaation hallituksen välillä Suomen ja Venäjän välisen valtakunnanrajan ylityspaikoista tehdystä sopimuksessa (SopS 66/1994) määritellään kansainvälinen rajanylityspaikka ja tilapäinen rajanylityspaikka. Sopimuksen 7 artiklan mukaan rajavaltuutetut voivat lisäksi sopia henkilöiden ja ajoneuvojen kertaluonteisista Suomen ja Venäjän välisen rajan ylityksistä poikkeustapauksissa muualta kuin rajanylityspaikkojen kautta. Rajavartiolaiton lain 13 §:n mukaan rajavartiolaitos antaisi rajanylitysluvan, joka oikeuttaisi maahantuloon ja maastalähtöön muualtakin kuin rajanylityspaikan kautta. Rajavyöhykelupaa ei erikseen vaadittaisi lailliseen rajanylitykseen rajanylityspaikalta eikä rajanylitysluvan osoittamaan rajanylitykseen.

59 §. *Rajavyöhykettä koskevien säännösten rikkomisen keskeyttäminen.* Rajavartiomiehellä sekä rajavyöhykkeellä valvontatehtävissä olevalla poliisimiehellä ja tullimiehellä olisi oikeus estää ilman vaadittavaa rajavyöhykelupaa tai rajavyöhykeilmoitusta suoritettava toiminta, poistaa rajavyöhykkeeltä siellä luvattomasti oleskeleva henkilö sekä ottaa haltuun rajavyöhykkeellä luvattomasti hallussa pidetyt tai ennakolta ilmoittamatta käytetyt ampuma-aseet, ampumatarvikkeet, räjähdysaineet ja jousitoimiset aseet. Alueellinen rajavartiolaitosvoimainen voisi määrätä luvattomasti tai kiellon vastaisesti rakennetun rakennelman purettavaksi tai poistettavaksi ja kieltää rakennuksen käyttämisen sekä asettaa uhkasakon, teettämisen tai keskeyttämisen siten kuin uhkasakkolaissa tarkemmin säädetään. Päätökset voitaisiin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määräisi. Kaikilla edellä mainituilla viranomaisilla voi olla viran hoitamiseen perustuva tarve liikkua rajavyöhykkeellä, joten on perusteltua antaa niille oikeus rajavyöhykkeestä annettujen

säännösten valvomiseen.

Hallintolainkäyttölain 6 luvun 31 §:n mukaan sellaista päätöstä, johon saa hakea muutosta valittamalla, ei saa panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman, ellei laissa tai asetuksessa säädetä täytäntöönpanoa mahdolliseksi taikka päätös ole luonteeltaan sellainen, että se on pantava täytäntöön heti, tai ellei päätöksen täytäntöönpanoa yleisen edun vuoksi voida lykätä. Pykälässä tarkoitettu rajavartiolaitosvoimaisen päätös olisi yleensä luonteeltaan sellainen, että se on pantava täytäntöön heti. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että pykälässä tarkoitetut päätökset voitaisiin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Hallintolainkäyttölain 6 luvun 32 §:n mukaan valitusviranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi tai antaa muun täytäntöönpanoa koskevan määräyksen sen jälkeen kun valitus on tehty. Näin ollen valitusviranomainen voisi kieltää myös tässä pykälässä tarkoitetun rajavartiolaitosvoimaisen päätöksen täytäntöönpanon.

60 §. *Suullisesti annettava päätös.* Rajavyöhykelupa ampuma-aseiden, ampumatarvikkeiden, räjähdysaineiden ja jousitoimisten aseiden hallussa pitämiseen ja käyttämiseen voitaisiin kiireellisissä tapauksissa antaa suullisesti. Päätökseen, jolla hakemus hyväksyttäisiin kokonaan, ei olisi muutoksenhaku-oikeutta. Suullisesti annettu päätös, johon ei olisi muutoksenhaku-oikeutta, annettaisiin kirjallisesti ainoastaan erikseen esitetystä pyynnöstä.

Hallintopäätös voidaan hallintolain 43 §:n mukaan antaa kiireellisessä tapauksessa myös suullisesti. Tämä on hallituksen esityksen hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta (HE 72/2002 vp) mukaan mahdollista varsin harvoin. Se olisi mahdollista esimerkiksi silloin, kun päätös on voitava antaa välittömästi sen perusteena olevien seikkojen tultua viranomaisen tietoon. Tämä puolestaan voisi olla tarpeellista esimerkiksi valvonta- tai tarkastustoimenpiteiden yhteydessä toiminnan keskeyttämisestä väliaikaisesti päätettäessä. Suullisesti annettua päätöksestä on hallintolain 43 §:n mukaan annettava viipymättä myös kirjallinen kappale. Mainitussa hallituksen esityksessä todetaan, että kirjallisen päätöksen saaminen on tarpeen muutoksenhaun tai oikaisuvaatimuksen tekemisen kannalta, minkä vuoksi muutoksenhakukelpoinen suullinen päätös olisi aina annettava myös kirjallisena muutoksenha-

kuosoituksineen. Hakijalla ei ole oikeussuojan tarvetta silloin, kun hänen hakemuksensa hyväksytään kokonaan.

Rajavyöhykelupa ampuma-aseiden ja ampuatarvikkeiden sekä räjähdysaineiden ja jousitoimisten aseiden hallussa pitämiseen tai käyttämiseen voitaisiin kiireellisissä tapauksissa antaa ehdotetun pykälän mukaan myös suullisesti. Tällaiseen päätökseen ei olisi muutoksenhakuoikeutta silloin, kun hakemus hyväksyttäisiin kokonaan. Kun muutoksenhakuoikeutta ei olisi, olisi kirjallisen kappaleen toimittaminen yleensä tarpeetonta. Tällaisissa tapauksissa kirjallinen päätös annettaisiin vain erikseen esitettävästä pyynnöstä.

8 luku.

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu

61 §. *Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset.* Vapautensa menettäneen henkilön kohtelusta säädetään nykyisin LRVL:n 48 §:ssä. Sen mukaan kiinniotetun tai pidätetyn henkilön käsittelyssä noudatetaan, mitä tutkintavankeudesta annetun lain 19 §:ssä säädetään. Lisäksi LRVL:n 48 §:ssä säädetään, että kiinniottetun oikeuksia saa rajoittaa vain siinä määrin kuin kiinniottamisen tarkoitus vaatii. Tutkintavankeudesta annettua lakia on puolestaan sovellettava rikoksesta epäiltyinä pidätettyjen sekä muutoin lain nojalla vapautensa menettäneiden käsittelyssä, kuitenkin ottaen huomioon vapauden menetyksen syy. Sisäasiainministeriö voi LRVL:n 67 §:n mukaan asetuksella antaa tarkempia säännöksiä menettelystä kiinni otettujen tai muutoin vapautensa menettäneiden henkilöiden käsittelyssä. Tällaisia säännöksiä on annettu ainoastaan poliisin osalta poliisilaissa olevan valtuuden nojalla.

Rajavartiomiehen kiinni ottaman tai pidättämän henkilön kohtelussa noudatettaisiin, mitä tutkintavankeudesta annetussa laissa säädetään. Voimassa olevan pakkokeinolain 28 §:ssä säädetään, että vangitun, pidätetyn ja kiinni otetun kohtelusta vankilassa tai muussa laitoksessa säädetään tutkintavankeudesta annetussa laissa. LRVL:n uudistamisen yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista uudistaa vapautensa menettäneitä koskevaa lainsäädäntöä kokonaisuudessaan vaan on voitava välttämättömältä osalta tukeutua voimassa olevaan lainsäädäntöön, joka tullaan pian uudistamaan.

Pykälän 2 momenttiin sisällytettäisiin viitaukset keskeisimpiin muihin lakeihin, joissa myös säädetään vapautensa menettäneen henkilön kohtelusta, kuten ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköistä annettu laki, päihtyneiden käsittelystä annettu laki ja sotilaskurinpitolaki. Sotilaskurinpitolain ja sotilaskurinpitoasetuksen mukaan rajavartiolaitoksessa voi olla myös arestirangaistusta

suorittavia henkilöitä. Jos rajavartiolaitoksen poliisitehtävä koskisi päihtynyttä henkilöä, tulisi sovellettavaksi päihtyneiden käsittelystä annettu laki. Kiireellisessä poliisitehtävässä voisi tulla sovellettavaksi myös mielenterveyslain 30 ja 31 §, jossa poliisille säädetään velvollisuus avustaa henkilön terveyskeskukseen tai laitokseen toimittamisessa.

Ulkomaalaislain 123 § mukaan säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa tarkoitettuun säilöön ja sen estyessä poliisin pidätystiloihin. Poliisin pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen on sovellettava, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa säädetään. Järjestyksen ja turvallisuuden vaatiessa siellä voidaan kuitenkin tarpeellisin osin noudattaa, mitä tutkintavankeudesta annetun lain 5-7 §:ssä säädetään, jos toimenpiteet ovat sopuosinnassa ulkomaalaisen säilöön ottamisen perusteen kanssa. Säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelussa olisi noudatettava, mitä ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköistä annetun laissa säädetään.

62 §. *Kiinni otetun tai pidätetyn henkilön luovuttaminen.* Rajavartiomiehen kiinni otama tai pidättämä henkilö on nykyisin luovutettava viipymättä poliisille. Luovutuksen estyessä henkilöä saadaan säilyttää tilapäisesti rajavartiolaitoksen hallinnassa olevissa raajanylityspaikan tiloissa tai vapaudenmenettämispaiikkaa lähinnä olevassa rajavartiolaitoksen yksikössä enintään 24 tuntia vapauden menettämisestä. Rajavartiolaitoksen olisi omien säilytystilojen rakentamisen sijasta taloudellista edelleen tukeutua poliisin säilytystiloihin. Vapautensa menettäneiden henkilöiden rajavartiolaitoksen tiloissa säilyttämisestä ei olisi aiheellista lisätä. Ehdoton velvollisuus vapautensa menettäneen 24 tunnin kuluessa poliisin tiloihin siirtämiseen olisi kuitenkin epätarkoituksenmukaista, jos henkilön läsnäolo olisi tarpeen esitutkintatoimenpiteiden suorittamiseksi tai kun säilytystarpeen tiedettäisiin kestäväen enintään runsaan vuorokauden, eikä poliisin säilytystiloja olisi lii-
hettyvillä. Sen vuoksi rajavartiolaiton 62 §:ssä

säädettäisiin, että vapautensa menettänyt olisi luovutettava poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle, ulkomaalaisten säilöönottoyksikköön taikka vankeinhoitoviranomaiselle 48 tunnin kuluessa kiinniottamisesta lukien.

63 §. *Vapautensa menettäneen henkilön kuljettaminen.* Rajavartiomiehellä olisi oikeus suorittaa vapautensa menettäneen henkilön muulle viranomaiselle luovuttamisen edellyttämä kuljetus. Rajavartiomiehellä on nykyisin oikeus ainoastaan poliisille luovuttamista varten tapahtuvaan henkilön kuljettamiseen. Rajoitus muodollisesti tulkittuna estää kuljettamisen esimerkiksi esitutkintaviranomaiselle, ulkomaalaisten säilöönottoyksikköön taikka vankeinhoitoviranomaiselle luovuttamista varten.

64 §. *Vapautensa menettäneen henkilön säilytystilat.* Vapautensa menettäneitä saisi rajavartiolaitoksessa säilyttää asianmukaisissa, rajavartiolaitoksen esikunnan siihen tarkoitukseen hyväksymissä tiloissa. Säilytystiloja hyväksyttäessä tulisi ottaa huomioon vapautensa menettäneelle tutkintavankeudesta annetussa laissa turvatut oikeudet. Tällaisia oikeuksia ovat esimerkiksi oikeus terveydenhuoltoon, ulkoiluun ja muuhun sopivaan liikuntaan sekä yhteydenpitoon omaisiin ja avustajaan sekä ravinnon ja kirjallisuuden hankkimiseen.

Rajavartiolaitoksen säilytystilassa tulisi olla ympärivuorokautinen vartiointi. Pakkokeinonlain 28 §:ssä säädetään, että sisäasiainministeriö saa antaa määräyksiä pidätetyn ja kiinni otetun kohtelusta poliisin tiloissa. Vastaava säännös on LRVL:n 67 §:ssä, jonka mukaan sisäasiainministeriö voi asetuksella antaa tarkempia säännöksiä menettelystä kiinni otettujen tai muutoin vapautensa menettäneiden henkilöiden käsittelyssä. Asetusta ei rajavartiolaitoksen säilyttämien henkilöiden osalta ole annettu. Henkilön säilyttämisessä noudatettaviin järjestelyihin ei saisi vaikuttaa se, ottaako heidät kiinni poliisi vai rajavartiolaitos. Rajavartiolaitoksen ja poliisin noudatettavaksi asetettujen säännösten ja määräysten tulisi tältä osin olla yhdenmukaiset. Asiasta säädettäisiin sisäasiainministeriön asetuksella. Jollei kohtelua voitaisi järjestää edellä mainitulla tavalla, olisi henkilö viipymättä siirrettävä poliisin säilytettäväksi.

9 luku. **Rajavartiolaitoksen toimintojen ja kohteiden turvallisuutta koskevat erityiset säännökset**

65 §. *Turvallisuustarkastus.* Rajavartiomiehellä olisi oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virka-aputoimen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voisi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Henkilö voitaisiin samalla tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi. Vaaralliset esineet ja aineet olisi tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. Ne olisi palautettava hänelle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

Turvallisuustarkastuksesta säädetään LRVL:n 19 §:ssä. Sen mukaan rajavartiomiehellä on rajavartiolaitoksen valvontalueella kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen ja säilöönnoton yhteydessä oikeus tarkastaa henkilö, jos se on välttämätöntä sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa tarkastamisen tai säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Henkilö voidaan tuossa tilanteessa tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi. Vaaralliset esineet tai aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois ja ne on palautettava hänelle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

Uudessa säännöksessä toimivalta turvallisuustarkastuksen tekemiseen ei olisi rajoitettu valvontalueelle, josta ehdotetaan luovuttavaksi. Turvallisuustarkastus voitaisiin lisäksi tehdä myös vapauteen kohdistuvan virka-aputoimenpiteen yhteydessä. Myös henkilön mukana olevat tavarat voitaisiin tarkastaa. Muilta osin säännökset vastaisivat asiallisesti toisiaan. LRVL:n 19 §:ssä tosin annetaan oikeus tarkastaa henkilö myös sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä olisi hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voisi vaarantaa tarkastamisen. Erillinen valtuus sen tarkastamiseen, voiko henkilö aiheuttaa vaaraa tarkastamiselle, on kuitenkin tarkoitukse-
ton ja sisältyy muihin kohtiin. Ehdotettu säännös vastaisi sanamuodoiltaan turvallisuustarkastusta koskevan poliisilain 22 §:n 1,

2 ja 5 momenttia.

Rajavartiolaitoksen kiinni ottama henkilö voi vahingoittaa itseään esimerkiksi nauttimalla hallussaan olevaa nestemäistä myrkyllistä ainetta. Turvallisuustarkastuksen tekemistä koskeva säännös on rajavartiomiehen työturvallisuuden varmistamiseksi samoin kuin toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden takaamiseksi välttämätön. Toimenpiteellä pyritään osaltaan myös varmistamaan kiinni otetun pysyminen rajavartiolaitoksen huostassa.

Vaaralliset esineet ja aineet olisi tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. Ne olisi palautettava hänelle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen olisi lain mukaan estettä.

66 §. *Vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotto.* Rajavartiomiehellä olisi lakiin perustuvan tehtävänsä yhteydessä oikeus ottaa tilapäisesti haltuun ampuma-aseet, räjähdysaineet tai muut vaaralliset esineet ja niihin kuuluvat tai liittyvät osat sekä muut vaaralliset aineet siltä, jonka voitaisiin perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Koko esineen sijasta saataisiin ottaa haltuun sellainen esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa, jonka poistamisella vaaran aiheuttaminen voitaisiin estää. Haltuun otettu omaisuus olisi palautettava haltijalle viipymättä ja viimeistään 14 vuorokauden kuluessa. Jollei esinettä tai ainetta voitaisi vaaratta palauttaa haltijalle, se luovutettaisiin poliisille.

Vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotosta säädetään tällä hetkellä LRVL:n 20 §:ssä. Sen mukaan rajavartiomiehellä on rajanylityspaikalla oikeus ottaa tilapäisesti haltuun aseet, räjähdysaineet tai muut vaaralliset esineet ja niihin kuuluvat tai liittyvät osat ja muut vaaralliset aineet siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Haltuun otettu omaisuus on palautettava haltijalle viipymättä ja viimeistään 14 vuorokauden kuluessa. Jollei esinettä tai ainetta voida vaaratta palauttaa haltijalle, se luovutetaan poliisille.

Ehdotettu säännös eroaisi voimassa olevasta siinä, että toimivaltuus ei rajoittuisi rajanylityspaikalle vaan olisi käytettävissä lakiin perustuvan virkatoimen yhteydessä. Uu-

si säännös antaisi myös mahdollisuuden ottaa haltuun koko esineen sijasta osa, jonka poistaminen estäisi vaaran aiheuttamisen. Ehdotettua vastaava säännös on poliisilain 23 §:ssä, jossa viitataan ampuma-aseen, aseiden osan, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten haltuunottamisen osalta ampumaseläkiin. Omaisuuden haltuunotosta olisi laadittava pöytäkirja tai tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan.

Ehdotettu säännös täydentäisi osaltaan muita rajavartiolaitosta koskevia säännöksiä. Esimerkiksi järjestyslaissa säädettäisiin mainitussa laissa tarkoitetun esineen pois ottamisesta.

67 §. *Rajavartiolaitoksen toimitiloja tai aluetta koskeva turvatarkastus.* Rajavartiolaitoksen johtoesikunnissa sekä muissa tärkeissä rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja sen hallitsemilla alueilla voitaisiin järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi. Turvatarkastuksen suorittamisesta päättäisi toimitilaa tai aluetta hallitsevan rajavartiolaitoksen hallintoyksikön päällikkö. Turvatarkastuksen voisi suorittaa rajavartiomies tai poliisin hyväksymä turvatarkastaja, joka olisi saanut sisäasiainministeriön asetuksella säädettävän turvatarkastajan koulutuksen. Turvatarkastus tulisi järjestää niin, ettei siitä aiheutuisi tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

Turvatarkastuksia suoritetaan turvatarkastuksista lentoliikenteessä annetun lain nojalla, merenkulun turvatoimilain nojalla, säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain nojalla ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain nojalla. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä laiksi poliisilain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ehdotetaan muun muassa, että poliisille annettaisiin oikeus suorittaa turvatarkastuksia poliisilaitoksissa ja muissa poliisin käytössä olevissa tiloissa. Turvatarkastusten suorittamisesta rajavartiolaitoksen tiloihin saapuvalla henkilölle ei ole nimenomaista säännöstä.

Rajavartiolaitoksella on tiloja ja alueita, joissa varastoidaan ampuma-aseita ja räjähdysvaarallisia aineita samoin kuin muuta rajavartiolaitoksen toimintavalmiuden säilyttämisen kannalta välttämätöntä kalustoa. Kaikissa oloissa toimimaan velvollisen rajavartiolaitoksen toimintavalmiuden turvaami-

seksi olisi erityisen tärkeää, että rajavartiolaitoksen johtoesikunnissa voitaisiin suojautua ilkeiltä ja tuhoilta turvatarkastuksia suorittamalla. Turvatarkastuksiin antavat aiheita esitutkintaviranomaisten henkilöstöön ja toimitiloihin kohdistuneet rikokset sekä uhkat. Rajavartiolaitoksen tiloissa asioi myös esitutkimusmenettelyn asianosaisia.

Turvatarkastuksilla turvattaisiin henkilöstön henkilökohtaista turvallisuutta, joka kuuluu osana perusoikeutena säädettyyn henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Sama koskee myös rajavartiolaitoksessa asioivien henkilöiden koskemattomuutta. Turvatarkastukset edesauttavat yleisen järjestyksen ylläpidossa. Niillä suojataan virastoa ja siellä olevaa omaisuutta tahalliset vahingoittamiselta. Turvatarkastus olisi voitava asettaa pääsyn edellytykseksi johtoesikuntiin sekä rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta keskeisiin toimitiloihin ja sen hallitsemille alueille.

Ehdotuksen mukaan turvatarkastajana voisi toimia rajavartiomies. Rajavartiomiehiä ei kuitenkaan riittäisi kaikkien turvatarkastusten suorittamiseen. Turvatarkastajana voisi sen vuoksi toimia myös asianmukaisesti koulutettu, poliisin hyväksymä turvatarkastaja. Turvatarkastuksiin voisi liittyä voimakkeiden käyttämistä 70 §:ssä säädettävien tavoin. Rajavartiomiehelle annettava koulutus käsittäisi myös turvatarkastustehtävässä tarvittavat tiedot ja taidot. Rajavartiolaissa säädetyt voimakkeista soveltuisivat rajavartiomieheen turvatarkastustehtävässäkin.

Jokaiselle kuuluu perustuslain 7 §:n mukaan oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Merkittävää julkisen vallan käyttöä ei voida perustuslain 124 §:n mukaan antaa muulle kuin virkamiehelle. Muun muassa näistä syistä on tärkeää, että myös muu turvatarkastaja kuin rajavartiomies saa erityisesti voimakkeiden käyttöön asianmukaisen koulutuksen. Tästä syystä turvatarkastajan koulutuksesta tulisi säätää sisäasiainministeriön asetuksella. Koulutus turvaisi tarvittavat tiedot ja taidot. Poliisin hyväksymisen vaatiminen olisi yhdenmukaista turvatarkastuksista lentoliikenteessä annetun lain 9 §:n 2 momentin ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 4 §:n 2 momentin kanssa. Turvatarkastajan asettamisesta päättäisi hallintoyksikkö. Turvatarkastus olisi suoritettava niin, ettei siitä aiheutuisi tarpeetonta haittaa tai vahinkoa. Turvatarkastus kajoaa tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, minkä vuoksi siitä olisi säädettävä

lailla.

68 §. *Turvatar kastuksen suorittaminen.* Rajavartiomiehellä tai turvatarkastajalla olisi oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa rajavartiolaitoksen toimitiloihin tai sen hallitsemalle alueelle saapuva tai siellä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Tarkastettavan henkilön mukana olevat tavarat voitaisiin tarkastaa myös muulla tavoin.

Ehdotettu pykälä sisältäisi turvatarkastuksia koskevat menettelysäännökset. Toimenpiteet tulisi suorittaa mahdollisimman sujuvasti ottaen huomioon käytettävissä olevat tekniset laitteet, turvatarkastajien määrä ja muut olosuhteet. Esimerkiksi silloin kun tarkastettavia ennakoidaan tulevan poikkeuksellisen paljon, tulisi olla riittävästi turvatarkastajia ruuhkan ja viivytyksen välttämiseksi. Vähimmän haitan periaatteeseen sisältyy myös hienotunteisuuden vaatimus. Jos olisi tarvetta tarkastaa esimerkiksi laukun sisältö, se tulisi tehdä niin, ettei sisältö paljastuisi muille henkilöille.

Tarkastus toimitettaisiin ensisijaisesti metallinilmaisimella tai muulla sellaisella teknisellä laitteella. Rajavartiolaitoksen tiloihin tai sen hallitsemalle alueelle saapuva henkilö voitaisiin esimerkiksi määrätä kulkemaan porttimaisen metallinilmaisimen kautta. Vaihtoehtoisesti henkilö voitaisiin tarkastaa myös käsikäyttöistä metallinilmaisinta käyttäen. Jos käytettävissä on läpivalaisulaite tai muu vastaava laite, sitä saataisiin käyttää henkilön mukana olevien tavaroiden tarkastamiseen. Teknistä kehitystä on kuitenkin mahdotonta ennakoida, joten kyseeseen voisi 1 momentin sananmuodon mukaan tulla muukin vastaava tekninen laite.

Tavaroiden tarkastus voitaisiin lisäksi tarvittaessa toimittaa myös muulla tavoin, kuten esimerkiksi avaamalla henkilön mukana oleva laukku tai muu kantamus ja käymällä sen sisältö käsin läpi.

Turvatar kastajalla olisi oikeus tarkastaa henkilö vaaran tai vahingon aiheuttamiseen tarkoitettujen esineiden tai aineiden löytämiseksi, jos olisi perusteltua syytä epäillä, että henkilöllä on tällainen esine tai aine mukanaan. Perusteltu epäily voisi aiheutua muun muassa siitä, että henkilön käyttäytyminen on uhkaa-

va tai väkivaltaista. Epäily voisi perustua myös turvatarkastajan näköhavaintoon tai esimerkiksi metallinilmaisimella tai muulla teknisellä laitteella saatuu havaintoon. Perusteltu epäily voisi perustua myös sivulliselta tai muualta saatuu vihjetietoon mahdollisesti yhdistettynä johonkin edellä kuvatuista seikoista. Tällaisessa tapauksessa turvatarkastajalla olisi oikeus tutkia, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään. Toimenpide olisi sisällöltään samanlainen kuin pakkokeinonlain 5 luvun 9 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastus tai ehdotetussa rajavartiolaissa tarkoitettu henkilöntarkastus.

Erityisesti henkilön perusteellisessa tarkastamisessa ja vastaavissa, syvälle yksilön perusoikeuksiin kohdistuvissa rajavartiolaitoksen toimenpiteissä korostuvat asiallisuuden, vähimmän haitan ja hienotunteisuuden vaatimukset. Kenenkään oikeuksiin ei saisi puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa haittaa tai vahinkoa kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Perusteellista tarkastusta ei saisi tehdä eri sukupuolta olevalle henkilölle.

69 §. *Turvatar kastuksessa tavattujen esineiden haltuunotto.* Turvatarkastajalla olisi oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine, jota tarkoitetaan 68 §:n 1 momentissa tai jonka hallussapito olisi muuten lain tai sen nojalla annetun määräyksen nojalla kielletty. Pois otetut esineet ja aineet olisi palautettava tarkastetulle henkilölle hänen poistuessaan rajavartiolaitoksen toimitiloista, jollei siihen olisi lain mukaan estettä.

Kyseeseen tulisi mikä tahansa esine tai aine, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Pois voitaisiin ottaa myös esine, jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun määräyksen nojalla kielletty. Henkilöltä voitaisiin näin ollen ottaa pois esimerkiksi ampuma-aseet, jousitoimiset aseet, räjähdysaineet ja teräaseet sekä muut vastaavat esineet ja aineet kuten erilaiset lyömäaseet.

Turvatar kastuksen yhteydessä pois otetut esineet ja aineet olisi palautettava tarkastetulle henkilölle takaisin hänen poistuessaan rajavartiolaitoksen toimitiloista, jollei siihen olisi lain mukaan estettä. Lain mukainen este olisi esimerkiksi se, että kyseessä on järjestyksellään 9 §:ssä tarkoitettu yleisellä paikalla hallussa pidetty vaarallinen esine, kuten nyrkkirauta tai stiletit. Sellaiset esineet, joita ei luovutettaisi takaisin, luovutettaisiin poliisi-

sille, joka menettelisi esineiden kanssa siten kuin järjestyslain 21 §:ssä, poliisilain 24 §:ssä tai ampuma-asetlain 92 säädetään. Pois otetut työkalut voitaisiin yleensä palauttaa.

70 §. *Turvatarkastukseen liittyvät voimakeinot.* Rajavartiomies tai turvatarkastaja voisi poistaa rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta henkilön, joka kieltäytyisi turvatarkastuksesta. Henkilön poistamiseksi rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta voisi tarvittaessa käyttää sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Pykälään otettaisiin viittaus rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momenttiin ja 7 §:ään, joissa säädetään voimakeinojen liioittelusta.

Ehdotuksen mukaan turvatarkastukseen alistuminen ei olisi pakollista. Rajavartiolaitoksen tilaan tai alueelle pyrkivällä henkilöllä olisi siten aina oikeus kieltäytyä turvatarkastuksesta. Lähtökohtana kuitenkin olisi, että turvatarkastukseen alistuminen olisi edellytys tilaan tai alueelle pääsyyn. Kyse olisi siten aina henkilön omasta valinnasta. Jos hän kieltäytyisi turvatarkastuksesta, turvatarkastajalla olisi oikeus poistaa henkilö sellaiselta alueelta tai tilasta, johon pääsyn edellytys turvatarkastus olisi. Poistaminen ei kuitenkaan olisi aina välttämätöntä, vaan turvatarkastaja voisi käyttää harkintavaltaansa.

Tilanteesta riippuen voisi esimerkiksi henkilön mukana olevan kantamuksen säilyttäväksi jättäminen olla riittävää, jollei mainitun esineen itsessään voitaisi katsoa aiheuttavan turvallisuushakaa. Turvatarkastajalla olisi oikeus käyttää henkilön paikalta poistamiseksi sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinoin turvautuminen voisi olla tarpeellista vain, jos henkilö ei vapaaehtoisesti noudattaisi rajavartiomiehen tai turvatarkastajan antamaa poistumiskehotusta.

71 §. *Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset.* Sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin säätää rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kiello, jos se olisi välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen osaa koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai kiellon voisi harjoituksen ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

Poliisilain 52 §:n mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voidaan rajoittaa liikkumista tai oleskelua kohteessa tai sen ympäristössä erittäin tärkeän toiminnan tai omaisuuden turvaamiseksi taikka ihmisten suojaamiseksi. Saman säännöksen nojalla voidaan kohteeseen kieltää tuomasta turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita. Kiellon tai rajoituksen rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon, milloin teosta ei ole muualla laissa säädetty rangaistusta.

Puolustusvoimien aluehallintoviranomaisen ja paikallisviranomaisen voivat puolustusvoimista annetun lain 2 b §:n mukaan kieltää asiattomilta liikkumisen puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa tai rajoittaa liikkumista, jos sotilaalliset syyt tai ulkopuolisten suojaaminen vaaroilta sitä edellyttää. Kiellon tai rajoituksen voi määrätä myös harjoituksen johtaja puolustusvoimien käytössä tilapäisesti harjoituksen järjestämistä varten olevalla sellaisella alueella, jota käytetään materiaalin säilytykseen, joukkojen ryhmytykseen tai jolla tapahtuva toiminta voi aiheuttaa vaaraa ulkopuolisille.

Rajavartiolaitos järjestää muun muassa sotilaallisen maanpuolustuksen harjoituksia, kuten puolustusvoimatkin, sekä rajavartiolaitoksen muuhun toimintaan liittyviä harjoituksia. Rajavartiolaitoksella on poliisista poiketen käytössään lukuisia ulkona sijaitsevia ampumarata-alueita, joilla liikkumisesta voi aiheutua sivulliselle hengenvaaraa. Rajavartiolaitoksen lentotoimintaan käyttämällä paikoilla liikkumisesta voi myös hengenvaaraa. Rajavartiolaitoksella on lisäksi kohteita, joissa liikkumista on tarpeen rajoittaa joko rajavartiolaitoksen häiriöttömän toiminnan turvaamiseksi tai sivullisille aiheutuvan muun vaaran torjumiseksi.

Pykälässä ehdotetaan, että pääsyä rajavartiolaitoksen hallitsemalle alueelle tai sen hallitsemaan tilaan voitaisiin rajoittaa sisäasiainministeriön annettavalla asetuksella. Kiellon tai rajoituksen tulisi olla välttämätön henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Kiellon tai rajoituksen asettamiseen vaadittava erityisen painava syy voisi liittyä valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta palveleviin tehtäviin. Kietoja tai rajoituksia voitaisiin asettaa esimerkiksi lentotoimintaan käytettäviin tiloihin ja johtokeskuksiin sekä ampumarata-alueille. Kieltoa ei tulisi määrätä laajemmaksi kuin välttämät-

tä olisi tarpeen. Rajoitusperusteita on pidettävä perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä.

Sotilaallista harjoitusta varten välttämättömästä tilapäisestä kiellosta tai rajoituksesta voisi päättää vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palveleva virkamies, jonka tulisi samalla olla myös rajavartiomies. Tilapäiset rajoitukset olisivat välttämättömiä sivullisten vaaroilta suojaamiseksi sekä harjoituksissa käytettävien menetelmien salassa pitämiseksi julkisuuslain säännösten mukaisesti.

Kiellon tai rajoituksen vastaisesti rajavartiolaitoksen hallitsemalla alueella tai tilassa oleskeleva henkilö voitaisiin poistaa sieltä. Jos poistaminen olisi ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä kiellon rikkomista voitaisi muulla tavalla estää, henkilö voitaisiin ottaa kiinni ja pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy kiellon rikkomiseen, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta. Vastaava säännös säilöön ottamisesta on poliisilain 20 §:ssä, jonka mukaan poliisimies voi poistaa paikalta henkilön, jonka voidaan päätellä todennäköisesti syyllistyvän henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen tai aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Toimivalta henkilön paikalta poistamiseen ja tarvittaessa kiinni ottamiseen ja säilössä pitämiseen kuuluisi rajavartiomiehelle.

10 luku. Rangaistussäännökset

72 §. *Rajavyöhykerikkomus.* Pykälään koottaisiin ehdotetun lain 7 luvun säännösten vastaiset teot, joiden ennalta estämiseksi olisi tarpeen säätää sakkorangaistuksen uhka. Rangaistuksen tuomitseminen edellyttäisi tahallisuutta tai törkeää tuottamusta.

Rangaistavaa olisi 51 §:ssä säädetyn kiellon rikkominen ja 52 §:ssä tarkoitettu toiminta ilman vaadittavaa lupaa. Rangaistavaa olisi myös 53 §:n 2 momentissa tarkoitettun rajavyöhykeluvan ehtojen rikkominen sekä lupatodistuksen 56 §:n 2 momentissa säädetyn mukana pitämismääräyksen tai näyttö määräyksen laiminlyöminen ja 57 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöminen. Rajavyöhykerikkomuksesta olisi tuomittava sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädettäisi ankarampaa rangaistusta. Asiassa voitai-

siin päätyä myös toimenpiteistä luopumiseen sen mukaan, kuin rikosasioissa on siihen mahdollisuus.

Pykälässä rangaistushallinnalla tehostettavaksi ehdotetut kiellot on perusteltu 51 §:n yksityiskohtaisten perustelujen kohdalla, luvanvaraisuus 52 §:n yksityiskohtaisten perustelujen kohdalla ja ilmoittamisvelvollisuus 57 §:n yksityiskohtaisten perustelujen kohdalla. Esimerkiksi laukaus tai räjähdys rajavyöhykkeellä voi käynnistää rajatapahtuman tutkinnan, mikä voi vaatia huomattavia voimavaroja. Sellaiselta vältytään, kun ilmoitusvelvollisuutta noudatetaan. Kieltojen, luvanvaraisuuden, luvan ehtojen noudattamisen sekä ilmoitusvelvollisuuden tehostaminen sanktiolla olisi välttämätöntä tahallisen tai törkeästä tuottamuksesta tapahtuvan rikkomisen ennalta estämiseksi. Menettämisseuraamuksista säädetään rikoslaissa. Lupatodistuksen 56 §:n 2 momentissa säädetyn mukanapitämisvelvollisuuden ja näyttö määräyksen noudattamisvelvollisuuden sanktioiminen olisi välttämätöntä valvontatoimenpiteiden onnistumisen turvaamiseksi.

73 §. *Rajavartiolaitosta koskevan liikumisrajoituksen rikkominen.* Rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskevan liikkumisrajoituksen tai kiellon tahallisesta tai törkeästä tuottamuksesta tapahtuvasta rikkomisesta voitaisiin tuomita sakkoa, jollei teosta muualla laissa säädettäisi ankarampaa rangaistusta. Liikkumisrajoituksilla suojataan rajavartiolaitoksen toimintaan liittyen kansallista turvallisuutta samoin kuin sivullisten turvallisuutta. Kieltojen ja rajoitusten välttämättömyys ilmenee 71 §:n yksityiskohtaisista perusteluista. Niiden noudattamisen tehostaminen sanktiolla olisi välttämätöntä tahallisen tai törkeästä tuottamuksesta tapahtuvan rikkomisen ennalta estämiseksi.

74 §. *Niskoittelu rajavartiomiestä vastaan.* Rajavartiolain 74 §:ään otettaisiin viittaussäännös, jonka mukaan rangaistus niskoittelusta rajavartiomiestä vastaan säädettäisiin rikoslain 16 luvun 4 a §:ssä.

Niskoittelusta rajavartiomiestä vastaan säädetään tällä hetkellä LRVL:n 66 §:ssä. Sen mukaan tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi henkilö, joka kieltäytyy antamasta rajavartiomiehelle henkilötietojaan tai jättää noudattamatta liikenteen ohjaamiseksi taikka kulkuneuvon pysäyttämiseksi rajavartiomiehen antaman merkin tai määräyksen. Ehdotetun rikoslain 16 luvun 4 a §:n mukaan tuomittaisiin ran-

gaistus paitsi edellä mainitusta teoista, myös rajavartiomiehen yleensä sekä meripelastusjohtajana olevan rajavartiomiehen toimivaltansa nojalla antaman käskyn tai kiellon rikkomisesta sekä rajavartiomiehen aiheuttomasta hälyttämisestä ja rajavartiomiehen toiminnan vaikeuttamisesta vääriä tietoja antamalla. Paikan tai alueen eristämiseksi tai tyhjentämiseksi rajavartiomiehen antaman käskyn tai kiellon rikkomista ei mainittaisi erikseen rikoslain 16 luvun 4 a §:ssä, koska se olisi vain yksi jo mainitusta rajavartiomiehen antaman käskyn tai kiellon rikkomisen tekotavoista.

Rikoslain 16 luvun 4 §:n mukaan tuomitaan niskoittelusta poliisia vastaan henkilö, joka jättää noudattamatta poliisimiehen toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon, kieltäytyy antamasta poliisimiehelle henkilötietojaan, jättää noudattamatta poliisimiehen kulkuneuvon pysäyttämiseksi tai siirtämiseksi antaman selvästi havaittavan merkin tai määräyksen, laiminlyö poliisilain 45 §:ssä säädetyn avustamisvelvollisuutensa tai hälyttää aiheuttomasti poliisin taikka vaikeuttaa poliisin toimintaa antamalla vääriä tietoja.

Rikoslain 16 luvun 4 a § eroaisi 4 §:stä siinä, että poliisimiestä vastaan niskoittelusta tuomittaisiin myös henkilö, joka laiminlöisi poliisilain 45 §:ssä säädetyn avustamisvelvollisuutensa. Rajavartiolaissa ei säädettäisi avustamisvelvollisuudesta, joten rangaistussäännöksen puuttuminen 4 a §:stä on ymmärrettävää.

11 luku. Erinäiset säännökset

75 §. *Rajavartiolaitoksen ilmailu.* Rajavartiolaitos voisi tehtäviensä suorittamiseksi harjoittaa sellaista yksinomaan valtion tarkoituksiin tapahtuvaa ilmailua kuin ilmailulain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetaan. Rajavartiolaitoksen ilmailussa noudatettaisiin ilmailulakia, jollei muualla toisin säädettäisi, taikka Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa vastaaviin tarkoituksiin käytettävien valtion ilma-alusten osalta toisin määrättäisi. Jos rajavartiolaitoksen lentotehtävän suorittaminen sitä välttämättä edellyttäisi, saisi rajavartiolaitoksen käytössä oleva ilma-alus laskeutua ja nousta ilmaan muualta kuin ilmailulaissa tarkoitettulta lentopaikalta. Ilmailulaissa säädetty vakuuttamisvelvollisuus ei koskisi rajavartiolaitoksessa valtion tarkoituksiin käytettävää ilma-alusta. Muualta kuin

ilmailulaissa tarkoitettulta lentopaikalta laskeutumisesta ja nousemisesta sekä ilmailulain 4 §:n 3 momentissa säädetystä poikkeavasta menettelystä rajavartiolaitoksen ilmailussa päättäisi rajavartiolaitoksen päällikkö. Ilmailuviranomaisia olisi ennen menettelyn toteuttamista ja poikkeuksen tekemistä kuultava, jos poikkeavasta menettelystä voisi aiheutua vaaraa lentoturvallisuudelle.

Rajavartiolaitoksen ilmailusta säädetään LRVL:n 61 §:ssä. Sen mukaan rajavartiolaitos harjoittaa laissa säädettyjä tehtäviään varten sellaista yksinomaan valtion tarkoituksiin tapahtuvaa ilmailua kuin ilmailulain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetaan. Rajavartiolaitoksen ilma-alukset voidaan valtion omaisuutena ilmailulain säännösten estämättä jättää vakuuttamatta, jolloin valtio vastaa niistä vahingoista, joista korvaus muutoin suoritettaisiin ilmailulain 68 ja 69 §:ssä tarkoitettua vakuutuksesta. Valtion korvausvastuu koskee myös muuta kuin rajavartiolaitoksen ilma-alusta, jos se on vahingon sattuessa rajavartiolaitoksen käytössä. Ilmailulaitoksen antamien lentosääntöjen ja ilmailua koskevien määräysten noudattamisesta rajavartiolaitoksen ilmailutoiminnassa säädetään ilmailulain 4 §:ssä. Rajavartiolaitos saa ilmailulain 4 §:n 3 momentissa säädettyssä tarkoituksessa poiketa ilmailutoiminnassaan lentosäännöistä ja muista määräyksistä siten kuin rajavartiolaitoksen päällikkö poikkeavasta menettelystä määrää. Poikkeava menettely on suunniteltava ja toteutettava siten, että poikkeamisilla ei vaaranneta lentoturvallisuutta. Rajavartiolaitoksen on ennen määräysten antamista sovittava poikkeavasta menettelystä Ilmailulaitoksen kanssa. Jos tehtävän suorittaminen välttämättä vaatii rajavartiolaitoksen käytössä olevan ilma-aluksen tilapäistä laskeutumista tai lento-onlähtöä muualta kuin ilmailulain 39 §:ssä tarkoitettulta lentopaikalta, rajavartiolaitoksella on ilmailulain säännösten estämättä oikeus siihen, jos lentoturvallisuutta ei vaaranneta.

Ilmailulain 4 § koskee valtion ilmailua. Sen 1 momentin mukaan ilmailulaitos voi antaa ilmailulain säännöksistä poikkeavia määräyksiä ja myöntää yksittäisiä poikkeuksia ilmailulain säännöksistä ilma-alukselle, jota sen olematta sotilasilma-alus käytetään yksinomaan valtion tarkoituksiin. Poikkeavien määräysten antaminen edellyttää, ettei menettelyyn ole estettä lentoturvallisuuden kannalta. Ilmailulain 4 §:n 2 momentin mukaan on ilmailulain 66 §:n säännöksiä ja Ilmailu-

laitoksen antamia lentosääntöjä sekä Ilmailulaitoksen ilmailulain 52 §:n nojalla antamia määräyksiä kuitenkin muutettava myös ilmailussa valtion tarkoituksiin käytettävällä ilma-aluksella. Ilmailulain 4 §:n 3 momentti koskee alueellista valvontatehtävää suorittavaa tai muulta ilmailulta kielletyllä alueella harjoitustehtävää suorittavaa valtion tarkoituksiin käytettävää ilma-alusta. Sellainen ilma-alus voi poiketa, siten kuin siitä erikseen säädetään, ilmailulain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuista lentosäännöistä ja määräyksistä, jos tehtävän suoritus sitä edellyttää eikä lentoturvallisuutta vaaranneta. Rajavartiolaitos on aluevalvontaviranomainen ja sen ilma-alukset suorittavat samalla alueellista valvontatehtävää rajavartiolaitoksen valvontalueella ja myös muualla liikkeessään. Rajavartiolaitoksessa säädetään mahdollisuudesta poiketa ilmailulain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuista lentosäännöistä ja määräyksistä, jos tehtävän suoritus sitä edellyttää eikä lentoturvallisuutta vaaranneta.

Ehdotettu uusi säännös ei asiallisesti poikkeaisi LRVL:n 61 §:stä muutoin kuin sen osalta, että pykälän 1 momentissa viitattaisiin ilmailua koskeviin Suomea velvoittaviin kansainvälisiin sopimuksiin ja niiden nojalla mahdollisesti välittömiä vaikutuksia omaaviin määräyksiin.

Ilmailulain 66 §:n mukaan ilmailussa aiheutuneen vahingon korvausvastuuseen sovelletaan vahingonkorvauslain säännöksiä eräin poikkeuksin. Ilma-aluksen omistaja, haltija ja käyttäjä ovat huolimattomuudestaan riippumatta yhteisvastuussa vahingosta, joka ilma-aluksen käyttämisestä ilmailuun aiheutuu henkilölle tai omaisuudelle, jota ei kuljeta samassa ilma-aluksessa. Omistukseen perustuvan vakuusoikeuden haltija taikka vuokralle antaja ei kuitenkaan vastaa vahingosta edellyttäen, että ilma-aluksen käyttäjä on merkitty ilma-alusrekisteriin, ja että kyse ei ole toiselle ilmailuun käytetylle ilma-alukselle aiheutuneesta vahingosta. Ilmailulain 68 §:n mukaan ilma-aluksella on oltava ilma-alusrekisteriin ilmoitettu vastuuvakuutus vahingosta vastaavan tahon hyväksi, minkä lisäksi voidaan edellyttää tapaturmavakuutuksen ottamista miehistölle tai matkustajille. Ilmailulaissa säädetty vakuuttamisvelvollisuus ei nykyiseen tapaan koskisi rajavartiolaitoksessa valtion tarkoituksiin käytettävää ilma-alusta. Valtio olisi tältä osin korvausvastuussa täsmälleen samalla tavoin kuin nykyisinkin.

Koska ilmailu olisi rajavartiolaitoksessa mahdollista ainoastaan laissa säädettyssä tehtävässä ja siten ainoastaan valtion tarkoituksiin, ei rajavartiolaitoksen ilmailua voitaisi miltään osin pitää ansiolentotoimintana. Asian arviointia ei muuttaisi, vaikka rajavartiolaitos saisi muuttuvia kulujaan vastaavan, asetuksella tarkemmin säädettyä korvauksen pelastuslennoistaan.

Ilmailulaista ja sen nojalla annetuista säännöksistä vähäisesti poikkeava menettely olisi yhä mahdollista rajavartiolaitoksen ilmailussa sen mukaan, kuin rajavartiolaitoksen päällikkö päättää. Ilmailuviranomaisia olisi ennen poikkeavan menettelyn toteuttamista kuultava, jos menettelystä voisi aiheutua vaaraa lentoturvallisuudelle. Tämä vastaisi nykyisin noudatettavaa menettelyä, joka on toiminut hyvin. Järjestelyä ei ole aiheellista muuttaa. Lentotoimintaa koskevat säännökset tulevat arvioitavaksi uudelleen ilmailulain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

76 §. *Rajavartiolaitoksen merenkulku.* Rajavartiolaitoksen merenkulusta säädetään LRVL:n 60 §:ssä. Rajavartiolaitos voi sille säädettyjä tehtäviä varten harjoittaa valtion tarpeisiin merenkulkua merilain 1 luvun 9 §:n mukaisesti. Rajavartiolaitoksella on lisäksi merilain 16 luvun säännösten estämättä oikeus luopua meripelastuspalkkiosta rajavartiolaitoksen ja pelastustyöhön osallistuneiden rajavartiolaitoksen aluksissa palvelevien virkamiesten, asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien henkilöiden osalta. Pykälässä annetaan valtuus palkkion jakamisessa noudatettavista perusteista asetuksella säätämiseen. Voimassa olevan pykälän tilalle esitetty säännös vastaisi sisältönsä täsmälleen nykyistä LRVL:n 60 §:ää. Se olisi kuitenkin kirjoitettu lyhyempään muotoon.

77 §. *Rajavartiolaitoksen antama virka-apu.* Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiolaitos voisi pykälän 1 momentin mukaan antaa virka-apua valtion viranomaiselle laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Rajavartiolaitoksella olisi virka-avun antamisessa harkintavalta.

Rajavartiolaitoksen olisi 2 momentin mukaan annettava virka-apua pelastusviranomaiselle, poliisille, tullilaitokselle ja puolustusvoimille, jos tehtävä edellyttäisi vain rajavartiolaitokselta saatavissa olevia voimavaroja, eikä rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittaminen vaarantuisi. Virka-avusta päättäisi hallintoyksikön pääl-

likkö tai valmiuspäivystäjä. Esitutkintaa tai pakkokeinoja koskevasta virka-avusta päätäisi pidättämiseen oikeutettu virkamies tai muu tutkinnanjohtaja.

Virka-avun antamisesta säädetään LRVL:n 57 §:ssä. Sen 1 ja 2 momentin mukaan rajavartiolaitoksen on annettava virka-apua, jos laissa niin säädetään. Rajavartiolaitos voi lisäksi antaa virka-apua valvonta-alueellaan valvontavollisuuden toteuttamiseen. Molemmissa tapauksissa edellytetään, että pyytävää viranomaisesta esitetään tehtävässään, ja ettei virka-apua voida saada poliisilta, taikka tehtävässä tarvitaan vain rajavartiolaitokselta saatavissa olevia kuljetus- tai valvontavälineitä tai muita laitteita.

LRVL:n 57 §:n 3 momentin mukaan rajavartiolaitoksen on lisäksi annettava valvonta-alueensa ulkopuolella virka-apua pelastusviranomaiselle onnettomuuden sitä vaatiessa sekä poliisille, jos tehtävässä tarvitaan vain rajavartiolaitokselta saatavissa olevia voimavaroja. LRVL:n 57 §:n 4 momentin mukaan rajavartiolaitos voi antaa virka-apua valvonta-alueensa ulkopuolella erityisestä syystä siten kuin asetuksella säädetään.

Rajavartiolaitoksen erityisvarusteiden ja erikoisyksikköjen käytölle on ollut paljon tarvetta esimerkiksi poliisin tehtävissä. Tarvetta poliisia avustaviin toimenpiteisiin on myös tulevaisuudessa.

Esitetyt rajavartiolaitain 77 §:n mukaan avun antamista ei olisi alueellisesti rajoitettu. Harkinnanvaraista apua voitaisiin antaa valtion viranomaiselle säädetyn valvontavollisuuden toteuttamiseen, esimerkiksi ulkomaalaisviranomaiselle, merenkulkuviranomaiselle, poliisille ja tullille. Rajavartiolaitoksen olisi annettava apua pelastusviranomaiselle, poliisille, tullilaitokselle ja puolustusvoimille, jos tehtävä edellyttäisi vain rajavartiolaitokselta saatavissa olevia voimavaroja, eikä rajavartiolaitokselle säädettyjen tärkeiden tehtävien suorittaminen vaarantuisi. Virka-avusta ei olisi kysymys silloin, kun suoritetaan myös rajavartiolaitokselle säädettyä tehtävää, kuten esimerkiksi aluevalvontaa.

Eduskunnan hallintovaliokunnan katsoi voimassa olevaa LRVL:a käsitellessään, ettei rajavartiolaitoksen virka-avun antamiseen tulisi liittyä viranomaisen vapaata harkintaa, mikä on otettu huomioon pykälän 2 momenttia muotoiltaessa. Rajavartiolaitos voisi erikoisasiantuntemuksen, erityistaitojen tai erityistoimivaltuuksien puuttuessa pidättyä tehtävästä. Sen olisi kuitenkin annettava apua

muun muassa pelastusviranomaiselle, jos se onnettomuuden laajuus tai erityisluonne huomioon ottaen olisi tarpeen. Säännöksessä otettaisiin huomioon myös rajavartiolaitoksen vastuu ensisijaisista tehtävistään. Niiden suorittaminen ei saisi virka-aputehtävien vuoksi vaarantua. Vastaava sääntely on toteutettu muun muassa meripelastuslain 4 §:n 1 momentissa, jossa säädetään muiden meripelastusviranomaisten osallistumisesta meripelastustehtävien suorittamiseen.

Virka-apua annettaessa tulisi ristiriitatilanteissa pohtia tehtävien tärkeysjärjestystä. Esimerkiksi metsäpalon sammutustyö ei voisi sitoa rajavartiolaitoksen ilma-aluksia ainaakaan kohtuuttoman kauan, koska rajavartiolaitos joutuu koko ajan varautumaan meripelastustehtäviin ja vakaviin rajatilanteisiin. Lentokalustoa koskee myös pakollinen määräaikainen huoltovollisuus. Tästä syystä ilma-aluskaluston käyttämisestä virka-aputehtäviin tulee rajoittaa, jotta ei ajauduttaisi tilanteeseen, jossa kalusto ei ole välittömästi käytettävissä rajavartiolaitoksen muihin tehtäviin virka-avun tultua annetuksi.

PTR-asetuksen 5 §:n mukaan kukin yhteistoimintaviranomainen vastaa yhteistoimintatehtävän aiheuttamista kustannuksista silloin, kun on kysymys yhteistoimintaan osallistuvan viranomaisen omasta tehtävästä. Pääsäännöstä poiketaan vain, jos annettava virka-apu on pitkäkestoista, ja sen antamisesta aiheutuu antavalle viranomaiselle määrältään huomattavia erityisiä kustannuksia.

78 §. Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu. Viranomaisen olisi annettava rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Rajavartiolaitokselle annettavasta virka-avusta säädetään nykyisin samalla tavoin LRVL:n 58 §:ssä. Sääntely on yhdenmukainen poliisilain 41 §:n 1 momentin kanssa. Virka-avun pyytämisestä päättäisi hallintoyksikön päällikkö tai valmiuspäivystäjä. Esitutkintatehtävissä ja pakkokeinojen käyttämisessä virka-avun pyytämisestä päättäisi kuitenkin hallintoyksikön pidättämiseen oikeutettu virkamies tai muu tutkinnanjohtaja.

79 §. Puolustusvoimien virka-apu rajavartiolaitokselle. Puolustusvoimien virka-avusta rajavartiolaitokselle ei ole nimenomaisesti säädetty. Rajavartiolaitos voi kuitenkin saada puolustusvoimilta virka-apua edellä 78 §:n kohdalla selostetun LRVL:n 58 §:n nojalla.

Rajavartiolain 79 §:ssä säädettäisiin nimenomaisesti puolustusvoimien virka-avusta rajavartiolaitokselle. Rajavartiolaitoksella olisi ehdotetun säännöksen mukaan oikeus saada puolustusvoimilta voimavaroja etsintään ja liikenteen ohjaamiseen, vaarallisen tehtävän turvalliseen suorittamiseen, rajavalvontaan ja rajatapahtuman tutkimiseen sekä merellä turvauhan torjumiseen. Virka-apuun ei kuuluisi ampuma-aseiden käyttäminen tai sotilaalliset voimakeinot.

Etsintään ja liikenteen ohjaamiseen virka-avun saaminen edellyttäisi, että se on tarpeen valtakunnan rajan ilmeisesti laittomasti ylittäneen Suomessa olevan henkilön erekseltään löytämiseksi. Kyse olisi siten kiireellistä rajan laittomasti ylittäneen henkilön etsimisestä. Tällainen tilanne edellyttää nopeita toimenpiteitä varsinkin, jos henkilö on vaarallinen tai aseistautunut. Rajavartiolaitos voisi pyytää virka-apua, vaikka operaation johtovastuu siirrettäisiinkin poliisille mahdollisimman pian.

Vaarallisia tehtäviä voivat olla esimerkiksi rajanylityspaikalle linnoittautuneen henkilön kiinniottoaminen, mainittu aseistautuneen henkilön maastosta etsiminen ja merenkulun turvauhan torjuminen. Rajavartiolaitos voisi saada sellaisessa tilanteessa henkilöiden suojaamiseen tarpeellista kalustoa puolustusvoimilta, esimerkiksi panssaroidun miehistönkuljetusajoneuvon. Rajavalvontatehtävässä puolustusvoimilta saatava erityisasiantuntemus voisi koskea esimerkiksi vedenalaista toimintaa. Rajatapahtuman tutkinnassa rajavartiolaitos voisi täydentää havaintojaan puolustusvoimien havaintotiedoilla. Merenkulun turvatoimilain tarkoittamien turvauhkien torjuminen voi edellyttää kuljetusapua tai vedenalaiseen toimintaan liittyvää asiantuntijaa.

Virka-apua pyytäisi rajavartiolaitoksen esikunta tai kiireellisessä tapauksessa muu hallintoyksikkö. Virka-avusta päättäisi Pääesikunta tai merivoimien, ilmavoimien tai maanpuolustusalueen esikunta sekä kiireellisessä tapauksessa varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja. Päätöksentekomenettely vastaisi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain säännöksiä.

Puolustusvoimien tehtävänä on puolustusvoimista annetun lain 2 §:n mukaan valtakunnan maa- ja vesialueen sekä ilmatilan valvonta, valtakunnan alueellisen koskemattomuuden turvaaminen tarvittaessa voimakeinoja käyttäen, valtakunnan ja sen oikeus-

järjestyksen sekä kansan elinmahdollisuuksien ja perusoikeuksien puolustaminen, sotilaallisen puolustusvalmiuden ylläpitäminen ja kehittäminen, sotilaskoulutuksen antaminen, vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukeminen, maanpuolustustahdon ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavan toiminnan edistäminen, tarvittaessa virka-avun antaminen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden voimassa pitämiseen niin kuin siitä erikseen säädetään, pelastustoimintaan osallistuminen antamalla käytettäväksi tarvittavia voimavaroja, jos se ei vaaranna maanpuolustustehtävien suorittamista, rauhanturvaamiseen osallistuminen, hallinnonalan kansainvälinen toiminta sekä muut laissa määrätty tehtävät.

Sekä puolustusvoimille että rajavartiolaitokselle säädetyssä tehtävässä yhdessä toimissaan puolustusvoimat ja rajavartiolaitos suorittavat omaa lakisääteistä tehtäväänsä. Yhteistoiminta esimerkiksi maanpuolustustehtävässä tai aluevalvontatehtävässä ei siten olisi yleensä virka-avun antamista. Meripelastuslain 4 §:n 6 kohdassa säädetään puolustusvoimien tehtävistä meripelastusviranomaisena. Niitä ovat merialueen valvominen onnettomuus- ja vaaratilanteiden havaitsemiseksi ja paikantamiseksi alueellisen koskemattomuuden valvontaan liittyen sekä osallistuminen etsintä- ja pelastustoimintaan tarjoamalla käytettäväksi puolustusvoimille kuuluvaa erityisasiantuntemusta, henkilöstöä ja kalustoa. Tältä osin virka-apusäännökset eivät olisi tarpeellisia, koska kysymys on molemmille säädetyistä tehtävistä. Sen ylittäviä toimia voitaisiin joissakin tapauksissa joutua pyytämään virka-apuna.

Puolustusvoimien virka-apuun rajavartiolaitokselle ei kuuluisi aseiden tai sotilaallisten voimakeinojen käyttäminen. Sotilaallisista voimakeinoista säädetään aluevalvontalain 33 §:ssä, jonka mukaan sotilaallisilla voimakeinoilla tarkoitetaan sotilaan henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa, sotavälinein tapahtuvaa asevoiman käyttöä. Lainkohdan mukaan puolustusvoimat ja rajavartiolaitos voivat käyttää Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi tarpeellisia sotilaallisia voimakeinoja.

Puolustusvoimat antaa virka-apua poliisille puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa säädetyin tavoin henkilön etsimiseen ja kiinni ottamiseen, paikan tai alueen eristämiseen ja tutkimiseen, liikenteen ohjaamiseen, henkilöiden ja omaisuuden ti-

lapäiseen suojaamiseen, räjähteiden raivaamiseen sekä muuhun tehtävään, jonka suorittamiseksi tarvitaan puolustusvoimien erityishenkilöstöä tai -välineistöä. Virka-apua annetaan vain, milloin poliisiin voimavarat ovat riittämättömät tai siihen tarvitaan poliisilta puuttuvaa erityishenkilöstöä tai -välineistöä. Mainittua lakia koskeva muutosesitys (HE 187/2004 vp.) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Lakia muutettaisiin siten, että poliisilla olisi oikeus saada puolustusvoimilta välttämätöntä sotilaallisten voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua terrorismirikosten estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on poliisin tehtävä. Rajavartiolaitoksen tulisi voida pyytää puolustusvoimilta virka-apua vain omien tehtäviensä suorittamiseen. Vaikka poliisi, rajavartiolaitos ja puolustusvoimat voisivat toimia samassakin sisäisen turvallisuuden tehtävässä, pyytäisi poliisi siinä tarpeellista puolustusvoimien virka-apua. Poliisi voisi yhteisessä tehtävässä osoittaa puolustusvoimien voimavaroja myös rajavartiolaitoksen tueksi. Johtovastuu olisi kuitenkin poliisilla.

Rajavartiolaitoksella on myös itsellään valmius sotilaallisten voimakeinojen käyttämiseen. Aluevalvontalain mukaan sotilaalliset voimakeinot ovat käytettävissä vieraan valtion taholta kohdistuvaa uhkaa vastaan. Kiireellisessä tilanteessa voi kuitenkin tulla pohdittavaksi, missä määrin rajavartiolaitos voisi käyttää sotilaallisia voimakeinoja esimerkiksi merenkulun turvauhkaa torjuttaessa hätävarjelussäännösten nojalla.

80 §. *Henkilö- ja omaisuusvahinko.* LRVL:n 63 §:ssä säädetään virkatoimessa syntyneen vahingon tutkinnasta ja sen yhteydessä vammoja saaneen tarkastamisesta, hoidosta ja valtion varoista ennakolta maksettavista kustannuksista. LRVL:n 64 §:ssä säädetään toisen kiinteistöllä liikkumisesta aiheutuneen LRVL:n 14 §:ssä tarkoitetun haitan ja vahingon sekä virkatehtävän yhteydessä syntyneen LRVL:n 63 §:ssä tarkoitetun vahingon korvaamisesta. Korvausta olisi haettava mahdollisuuksien mukaan kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun haittaa tai vahinkoa kärsinyt sai tiedon haitan tai vahingon tapahtumisesta. Meripelastuslain 22 §:n mukaan etsintä ja pelastustöihin osallistumista koskevaa korvausta on haettava rajavartiolaitokselta kolmen kuukauden kuluessa perusteen syntymisestä. Tämä on perusteltua, koska meripelastustapahtumaan liittyy yleensä laa-

joja järjestelyjä, joiden kaikki yksityiskohdat eivät ole myöhemmin vaikeudetta selvitettävissä. Rajavartiolaitoksen esikunnan ratkaisusta riippumatta hakija voi nostaa korvauskanteen valtiota vastaan myös yleisessä tuomioistuimessa, jollei muuta säädetä.

Vähäisten vahinkojen tutkinta on sisäisin määräyksen osoitettu rajavartiolaitoksen hallintoyksiköiden tehtäväksi. Vähäistä suuremmat vahingot tutkitaan yhä rajavartiolaitoksen esikunnassa. Vahinkojen tutkinnassa voivat tulla sovellettavaksi myös onnettomuuksien tutkintaa koskevat erityissäännökset, kuten tie- ja maastoliikenneonnettomuuksien tutkinnasta annettu laki (24/2001) ja onnettomuuksien tutkinnasta annettu laki (373/1985).

Rajavartiolain 80 §:ssä säädettäisiin LRVL:n 63 ja 64 §:ää vastaavalla tavalla, että virkamiehen olisi viivytyksettä ilmoitettava esimiehelleen virkatehtävässä syntyneestä henkilöstä tai omaisuusvahingosta, jollei se olisi vähäinen. Vahinkotapahtumasta tulisi toimittaa tutkinta, jos vahinkoa kärsinyt tai virkatoimen suorittanut sitä pyytäisi tai tutkintaan havaittaisiin muutoin olevan tarvetta. Tutkinnan suorittaisi poliisi, jollei kyseessä olisi sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävä vahinkoasia. Vammoja saaneelle olisi viivytyksettä hankittava tarpeellista hoitoa ja ainakin tilaisuus päästä lääkärin tai muun esteettömän henkilön tarkastettavaksi. Kustannukset tarpeellisen hoidon hankkimisesta ja tarpeellisista tarkastuksista suoritettaisiin ennakolta valtion varoista. Valtion varoista suoritettujen kustannukset, joiden korvaamiseen valtio ei olisi velvollinen, perittäisiin takaisin, jollei se olisi ilmeisen kohtuutonta.

81 §. *Rajavartiolaitoksen suoritteista perittävät maksut.* Rajavartiolain 81 §:ssä säädettäisiin, että muulle viranomaiselle annetusta virka-avusta voitaisiin periä valtion maksuperustelaisissa tarkoitettua omakustannushintaa alempi maksu tai jättää maksu perimättä, jos tehtävä kuuluisi rajavartiolaitoksen omiin tehtäviin tai virka-apua annettaisiin rajavartiolaitoksen oman tehtävän suorittamisen yhteydessä taikka jos asiasta muualla niin säädettäisiin. Rajavartiolaitoksella olisi valtion maksuperustelain säännösten estämättä oikeus luopua perimästä maksua 26 §:n 2 momentissa tarkoitettua sairaankuljetuksesta, jos maksun periminen yksittäistapauksessa olisi ilmeisen kohtuutonta. Pykälässä säädettäisiin lisäksi, että rajavartiolaitos voisi periä palveluksessaan olevalta virkamieheltä käy-

pää alemman vuokran asunnosta, jos siihen olisi rajavartiolaitoksessa noudatettavasta siirtymisvelvollisuudesta tai rajavartiolaitoksen tehtävien järjestämisestä johtuva erityinen syy.

Valtion maksuperustelaissa on pyritty kohdentamaan kustannukset sille, joka hyötyy virkatoiminnasta. Tämän vuoksi viranomaisen välinen virka-apu on maksullista, jollei erikseen toisin säädetä. Asiasta säädetään toisin muun muassa PTR-asetuksessa, jonka 5 §:n mukaan PTR-viranomaiset vastaavat yhteistoimintatehtävän aiheuttamista kustannuksista silloin, kun yhteistoiminnassa toteutettava tehtävä on myös yhteistoimintaan osallistuvan viranomaisen oma tehtävä. Muussa kuin PTR-asetuksessa tarkoitettussa tehtävässä annetusta virka-avusta voidaan periä siitä johtuvat kustannukset, jos annettava virka-apu on pitkäkestoista ja sen antamisesta aiheutuu antavalle viranomaiselle määrältään huomattavia erityisiä kustannuksia.

Rajavartiolaitoksen toimenpiteet PTR-yhteistoiminnassa kuuluvat yleensä sen omiin virkatehtäviin, eikä yhteistoiminnasta yleensä aiheudu lisäkustannuksia. Rajavartiolaitos voi lisäkustannuksitta ja yleensä myös haitatta kuljettaa muita viranomaisia valvontatehtävissään aluksillaan. Esimerkiksi kalastusviranomaisia voidaan ottaa rajavartiolaitoksen aluksille valvomaan kalansaaliita ja pyydyksiä ilman lisäkustannuksia. Rajavartiolaitokselle haittaa tai lisäkustannuksia aiheuttamaton virka-apu olisi maksutonta.

Helikopterilla suoritettua sairaankuljetuksen kustannukset voivat helposti nousta huomattaviksi. Kansaneläkelaitos korvaa yleensä rajavartiolaitokselle sairausvakuutuslaissa säädetyn vakuutetun omavastuuosuuden ylittävän osan kuljetuskustannuksista. Rajavartiolaitoksen poikkeustapauksissa antamien sairaankuljetuspalveluiden voisi ehkä katsoa kuuluvan myös yhteiskunnan tuottamiin peruspalveluihin, joiden korvaamiseen yksittäisellä kansalaisella ei olisi velvollisuutta.

Muiden kuin julkisoikeudellisten suoritteiden hinnoista päätetään valtion maksuperustelain 7 §:n mukaan liiketaloudellisin perustein. Rajavartiolaitoksen hallinnassa on valtion omistamia ja vuokraamia asuinhuoneistoja, jotka on aikanaan hankittu sen vuoksi, että suuri osa rajavartiolaitoksen toiminnasta sijoittuu alueille, joissa ei harvan asutuksen vuoksi ole yleensäkin asuntoja tarjolla. Niilläkin alueilla, joilla asuntoja on saatavissa, rajavartiolaitoksen henkilöstön välttämä-

tön ja käytännössä toistuvasti siirtoja edellyttävä siirtymisjärjestelmä edellyttää, että rajavartiolaitos voi osoittaa henkilökunnalleen siirron yhteydessä asunnon uudella paikkakunnalla. Valtiolla on vankeinhoitolaitoksen, rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien virkamiesten asunnoiksi tarkoitettuja asuntoja. Näiden asuntojen vuokraehtojen erillisyyttä ei pidetty tarpeellisenä siinä yhteydessä, kun huoneenvuokralaki (653/1987) kumottiin ja säädettiin asuinhuoneiston vuokrauksesta annettu laki (481/1995). Jälkimmäisen lain soveltamisalaa koskee sen 2 §:ssä säädetty poikkeus, jonka mukaan ainoastaan erikseen virka-asunnoiksi määrätty valtion asunnot jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle. Tällaisia erikseen virka-asunnoiksi määrättyjä asuntoja ei rajavartiolaitoksella enää ole.

Valtion palvelussuhdeasuntojen vuokrien määräytymisperusteista annettu valtioneuvoston päätös (863/1985) kumottiin 1 päivästä marraskuuta 1996, jolloin valtion asunnoista perittäviä vastikkeita koskevat säännökset jäivät valtion maksuperustelain 7 §:n säännöksen varaan. Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevat edellä tarkoitettut valtion asunnot eivät ole tarkoitettuja liiketaloudellisesti kannattaviksi valtion sijoituskohteiksi. Oikeus asua valtion asunnossa on alun perin ollut luontoisedun kaltainen osa palkkausta. Perusteltua tarvetta rajavartiolaitoksen asuinhuoneistojen vuokravastikkeiden korottamiseen ei ole osoitettavissa ilman, että korottaminen edellyttäisi myös virkamiesten palkkauksen korottamista. Tämän vuoksi nykyinen, rajavartiolaitoksen siirtovelvollisuuden tehokkuuden käytännössä ehdottomasti edellyttämä järjestely ehdotetaan säilytettäväksi. Asiasta on valtion maksuperustelain 2 §:n mukaan mahdollista säätää muualla muutoin noudatettavasta valtion maksuperustelaista poikkeavasti. Rajavartiolaitokselle ehdotetaan pykälän 3 momentissa siis edelleen oikeutta hinnoitella rajavartiolaitoksen virkamiehille tarkoitettujen asuntojen vuokravastikkeet liiketaloudellista hintaa alemmalle tasolle, jos rajavartiolaitoksen tehtävien järjestäminen sitä edellyttää.

Rajavartiolaitoksen suoritteiden maksuista säädetään sisäasiainministeriön asetuksella (1378/2001), joka on annettu valtion maksuperustelain 8 §:ssä olevan valtuuden perusteella. Valtuutta on pidettävä riittävänä, eikä uutta valtuutta ole tarpeen sisällyttää ehdotettuun lakiin.

Rajavartiolaitos voi periä palveluksessaan

olevalta virkamieheltä käypää alemman vuokran asunnosta, jos siihen on rajavartiolaitoksessa noudatettavasta siirtymisvelvollisuudesta tai rajavartiolaitoksen tehtävien järjestämisestä johtuva erityinen syy.

82 §. *Vieraan valtion alueelle ulottuvat rikoksantorjuntatoimenpiteet.* Rajavartiolaitoksella olisi toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä oikeus rikoksen selvittämiseksi tai rikoksesta epäillyn kiinniottamiseksi jatkaa Suomessa aloitettua henkilön takaa-ajoa, tarkkailua ja teknistä tarkkailua vieraan valtion alueella sen mukaan kuin toimenpiteen jatkamisesta vieraan valtion alueella Euroopan unionin lainsäädännössä säädetään tai Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään.

Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet Schengenin yleissopimuksen 39 artiklassa siihen, että ne antavat tosilleen kansallista lainsäädäntöään noudattaen ja toimivaltansa rajoissa apua rangaistavien tekojen ehkäisemiseksi ja niiden tutkimiseksi. Schengenin yleissopimuksen 40 ja 41 artiklassa säädetään vieraan valtion alueelle ulottuvasta tarkkailusta ja takaa-ajosta. Lähtökohtana 40 artiklassa säädetystä tarkkailusta on kohdevaltion ennakkoon antama lupa, mutta kiireellisissä tapauksissa voidaan artiklassa tarkemmin säädettyin edellytyksiin toimia myös ilman sitä. Takaa-ajosta on ilmoitettava viimeistään rajalla, ja se on keskeytettävä kohdevaltion vaatimuksesta. Sekä tarkkailua että takaa-ajoa koskevat toimenpiteet voidaan ulottaa vain maaran yli. Rajavartiolaitos on Schengenin yleissopimuksessa säädetyllä tavalla ilmoitettu toimivaltaiseksi viranomaiseksi suorittamaan molempia edellä mainittuja toimenpiteitä muun jäsenvaltion alueella. Suomessa keskusrikospoliisi on Schengenin yleissopimuksessa tarkoitettu keskusviranomaisen rajan yli tapahtuvassa tarkkailussa.

Napoli II:n soveltamisalaan kuuluu yhteistyö kansallisen tullilainsäädännön oikean soveltamisen varmistamiseksi sekä avunanto niin kansallisen kuin yhteisön tullilainsäädännönkin rikkomisten vuoksi syytteeseen ja rangaistukseen saattamiseksi. Sopimus sisältää keskinäistä hallinnollista avunantoa koskevat määräykset. Lisäksi se mahdollistaa oikeudellisen virka-avun antamisen. Sopimuksessa on lisäksi määräykset yhteistyön erityismuodoista, jollaisia ovat muun muassa rajojen yli tapahtuva välitön takaa-ajo sekä rajojen yli tapahtuva valvonta. Napoli II:n mukaan välitön takaa-ajo tarkoittaa tilannet-

ta, jossa jäsenvaltion virkamiehet jatkavat toisen jäsenvaltion alueella sellaisen henkilön takaa-ajoa, joka on tavattu itse teossa tekemässä jotakin Napoli II:ssa tarkemmin määriteltä rikosta, jonka johdosta hänet voidaan luovuttaa, tai joka on osallistumassa tällaiseen rikokseen. Edellä kuvatuista säädöksistä ja määräyksistä johtuu tarve säätää lailla tarkemmin sekä muun viranomaisen Suomeen kohdistamista edellä selostetuista toimenpiteistä että niistä puitteista, joiden nojalla suomalainen viranomainen voi suorittaa mainittuja toimenpiteitä muun jäsenvaltion alueella.

Tarve Schengenin yleissopimuksessa tarkoitettuun tarkkailuun ja takaa-ajoon voi konkretisoida tällä hetkellä Suomesta Norjaan tai Ruotsiin ja mainituista maista Suomeen. Napoli II:ssa tarkoitettavat toimenpiteet tulevat käytännössä kyseeseen myös Suomen ja Viron kesken, koska ne voivat Schengenin yleissopimuksen edellä mainituista artikloista poiketen toteutua myös merirajan yli. Euroopan unionissa on ollut viireillä alustavia selvityksiä myös Schengenin yleissopimuksen mainittujen toimenpiteiden mahdollistamiseksi merirajan yli. Suomen PTR-viranomaisten vahvuudet niillä Pohjois-Suomen alueilla, joilla Schengenin yleissopimuksessa tarkoitettu tarkkailu ja takaa-ajon yli voi tulla kysymykseen, ovat vähäiset. Kansallisen PTR-yhteistyön puitteissa on havaittu olevan tarpeen mahdollistaa PTR-viranomaistemme joustava ja kustannustehokas käyttö sisärajan ylittävässä toiminnassa.

Merirajan yli ja ilmassa tapahtuvien toimenpiteiden osalta rajavartiolaitos on ainoa käytännössä toimintakykyinen suomalainen sisäisen turvallisuuden viranomainen. Poliisilain 22 a §:n mukaan Schengenin yleissopimuksen 40 tai 41 artiklassa tarkoitettua Schengenin säännöstöä soveltavan valtion poliisimiehellä on oikeus poliisimiehen maan alueella verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksenteijän takaa-ajoon Suomen alueella samoin kuin kiinniottoon ja turvallisuustarkastukseen Suomen alueella siten kuin Schengenin yleissopimuksessa säädetään. Oikeus voimakeinoin tapahtuvaan verekseltä tavatun tai pakenevan kiinniottoon on kuitenkin vain siinä tapauksessa, että kiinniotettava vastarintaa tekemällä koettaa välttää kiinnijoutumisen eikä suomalaisen poliisimiehen apua kiinniottoon ole viipymättä saatavilla. Pykälää on ehdotettu muutettavaksi hallituksen esityksessä poliisilain muuttami-

sesta. Pykälää muutettaisiin siten, että siinä mahdollistettaisiin poliisin ohella myös rajavartiolaitoksen ja tullin nykyistä laajempi käyttö tilanteissa, joissa kyse on Suomeen ulottuvasta takaa-ajosta.

Poliisilain 30 a §:ssä säädetään vieraan valtion viranomaisen Suomessa suorittamasta Schengenin yleissopimuksen 41 artiklassa säädetystä tarkkailusta. Rikoksen selvittämiseksi tapahtuvassa henkilön tarkkailussa tai teknisessä tarkkailussa Suomen alueella on edellytyksenä, ettei suomalainen poliisimies voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella. Tätäkin pykälää on ehdotettu hallituksen esityksessä poliisilain muuttamisesta muutettavaksi siten, että mainittua toimenpidettä voisi Suomessa jatkaa myös rajavartiolaitos ja tulli. Rajavartiolaitomien toimivaltuus jatkaa Suomessa Schengenin yleissopimuksessa säädettyä takaa-ajoa ja tarkkailua määräytyisivät siis ehdotetun rajavartiolaiton ja poliisilain mukaan.

Ehdotetussa 82 §:ssä säädettäisiin sitä vastoin rajavartiolaitoksen oikeudesta jatkaa Suomessa aloitettua rikoksesta epäillyn kiinniottamiseksi tai rikoksen selvittämiseksi tapahtuvaa takaa-ajoa, tarkkailua ja teknistä tarkkailua vieraan valtion alueella. Toimenpiteet olisivat niitä, joihin rajavartiolaitos on Suomessakin oikeutettu. Kyseeseen voisi tulla Euroopan unionin jäsenvaltion lisäksi muukin valtio. Kansainvälistä kehitystä rikoksentorjunnan alalla on tässä suhteessa vaikea ennakoita. Lakitasolla pykälän 1 momentissa rajavartiolaitokselle annettavaksi ehdotettu toimivaltuus olisi luonteeltaan yleinen.

Toiminnassa olisi luonnollisesti noudatettava mitä asiasta Euroopan unionin lainsäädännössä säädetään tai Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rajavartiolaitomien toimivaltuuksista tilanteissa, joissa pykälässä tarkoitetut toimenpiteet ulotetaan vieraan valtion alueelle. Hänellä olisi periaatteessa samat toimivaltuudet, oikeudet ja velvollisuudet vieraan valtion alueella kuin Suomessakin. Kansallisesta suvereniteetista johtuen vieraan valtion virkamiehellä ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ole toimivaltuuksia toisen valtion alueella, ellei valtio niitä itse muun valtion virkamiehelle anna. Asiasta on tarpeen säätää laissa. Muussa tapauksessa olisi epäselvää, mikä on rajavartiolaitomien oikeudellinen asema hänen suorittaessaan pykälässä tarkoitettua tehtävää muun valtion

alueella. Pykälässä ehdotetaan selvytyden vuoksi todettavaksi, että rajavartiolaitomien virkavelvollisuudet sekä virkamiesasemasta johtuvat etuudet ovat vieraan valtion alueella tapahtuvassa toiminnassa voimassa muutoin samanlaisina kuin virkatehtävissä kotimaassakin.

83 §. *Kansainväliset yhteistoimintasopimukset.* Sisäasiainministeriö voisi rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvissa sellaisissa asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan taikka vaadi eduskunnan suostumusta tai tasavallan presidentin toimenpidettä, tehdä tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia muiden valtioiden rajavartiolaitoksen toimialalla toimivien viranomaisten kanssa.

LRVL:n 65 §:n 3 momentin mukaan sisäasiainministeriö voi asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan taikka vaadi eduskunnan suostumusta tai tasavallan presidentin toimenpidettä, tehdä rajavartiolaitoksen tehtävien alaan kuuluvia, tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia Suomen rajoihin rajoittuvien valtioiden ja muidenkin Itämeren rantavaltioiden rajavalvonnasta ja rajatarkastusten suorittamisesta vastaavien viranomaisten kanssa. Vastaava säännös on poliisilain 53 §:ssä ja aluevalvontalain 42 §:ssä. Ehdotettu säännös poikkeaisi voimassa olevasta siinä, ettei sopimuksentekovaltuus rajoittuisi Itämeren rantavaltioihin.

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen.

Valtion keskushallintoon kuuluville viranomaisille voidaan säätää toimivalta hallintosopimusten tekemiseen. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on hallituksen esityksestä poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi antamassaan lausunnossa (PeVL 15/1994 vp) arvioinut, että valtuutus ei saa olla rajoittamaton valtuutuksen saajaan ja sisältöön nähden. Valtuutuksessa on ilmaistava ne kansainvälisen oikeuden subjektit, joiden kanssa sopimuksia tehdään. Lisäksi valtuutuksen on oltava koska tahansa presidentin peruutettavissa. Myös hallituksen esityksessä perustuslaiksi (HE 1/1998 vp.) viitataan edellä mainittuun perustuslakivaliokunnan lausuntoon arvioitaessa ulkopoliittista päätösvaltaa kos-

kevaa perustuslain 93 §:ää ja perusteita, joilla presidentin sopimuksentekovaltuuksia voidaan siirtää.

Hallintosopimusten tekemiseen olisi tarvetta paitsi naapurivaltioiden ja Itämeren ranta-altioiden myös Euroopan ulkorajavaltioiden viranomaisten kesken. Rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta olisi tärkeää pitää yhteyttä valtioihin, joista laittoman maahantulon ihmisvirrat ovat lähtöisin sekä valtioihin, joiden kautta nuo virrat kulkevat. Laittoman maahantulon torjuntaa voidaan tehostaa tietojen vaihtamalla. Samalla säästetään kustannuksia. Yhteistyössä on otettava huomioon henkilötietojen luovuttamista koskevat rajoitukset ja viranomaisten toiminnan julkisuutta sekä vaitiolovelvollisuutta koskevat säännökset. Yhteistoimintasopimuksia tarvitaan myös meripelastustoimissa.

84 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valtuudesta valtioneuvoston asetuksen antamiseen.

Momentin 1 kohdassa mainittaisiin rajavartiolaitain ne kohdat, joissa säädettäisiin henkilön kiinniottamisesta tai omaisuuden haltuun ottamisesta. Toimenpiteitä koskevista kirjauksista ja merkinnöistä olisi voitava säätää erikseen valtioneuvoston asetuksella.

Momentin 2 kohdassa mainittu valtuus koskisi rajavartiomiehen voimankäyttövälineitä ja suojavälineitä sekä tarvittaessa muuta varustusta. Rajavartiolaitos varustaa rajavartiomiehet virkatehtävien mukaisesti. Välineistä ja varustuksesta määrätään hallinnollisin käskyin ja määräyksin. Välineitä ja varusteita samoin kuin niiden käyttömenetelmiä koskevat yksityiskohdat voivat olla salassa pidettäviä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla. Asetuksella voitaisiin säätää velvollisuudesta mainittujen välineiden ja varusteiden käyttämiseen ja mukana pitämiseen sekä kiellosta käyttää muunlaisia välineitä ja varusteita.

Momentin 3 kohdassa olisi kysymys lupasioiden ja ilmoitusten käsittelemisessä tarpeellisista täydentävistä säännöksistä, jotka voisivat koskea esimerkiksi rajavartiolaitoksen virkamiesten sivutoimilupia ja sivutoimilmoituksia. Sivutoimilupia koskevat asiat voitaisiin valtioneuvoston asetuksella säätää esimerkiksi hallintoyksiköiden päälliköiden käsiteltäviksi. Valtuuden nojalla voitaisiin säätää myös rajanylityslupaa ja rajavyyhykelupaa koskevan asian käsittelyä täydentäviä säännöksiä.

Momentin 4 kohdassa annettaisiin valtuus

säätää PTR-viranomaisten tehtävien yhteensovittamisesta, keskinäisestä yhteistoiminnasta ja virka-apumenettelystä.

Pykälän 2 momentissa annettaisiin valtuus sisäasiainministeriön asetuksella säätämiseen. Momentin 1 kohdan nojalla säädettäisiin menettelystä haltuun otetun omaisuuden säilyttämisessä sekä 2 kohdan nojalla menettelystä kulkuneuvon pysäyttämässä ja voimakeinojen käyttämisessä.

Momentin 3 kohdan nojalla säädettäisiin tarvittaessa tarkemmin eläimen kiinniottamisesta, säilyttämisestä ja lopettamisesta. Rajavartiolaitos voi olla oikeutettu muun muassa poliisitehtävien yhteydessä lopettamaan eläimen. Rajavartiolaitos osallistuisi esitykseen sisältyvän luonnonsuojelulain muutos ehdotuksen mukaan luonnonsuojelun valvontaan luonnonsuojelualueilla. Näissä tehtävissä olisi tarpeellisesta säätää eläimen kiinniottamista, säilyttämistä ja lopettamista koskeva menettely.

Momentin 4 kohdan valtuuden nojalla säädettäisiin tarvittaessa kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinoina voidaan merkitä rajavartiolaitoksen rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue. Momentin 5 kohdan nojalla voitaisiin antaa säännökset merkeistä, joilla merkittäisiin rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumiskiellot ja rajoitukset sekä lain 7 luvussa säädetty rajavyyhyke. Turvatarkastusten suorittamisen teknisistä menettelytavoista ja käytännön järjestämisestä voitaisiin antaa tarkemmat säännökset momentin 6 kohdan nojalla.

12 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

85 §. *Voimaantulo.* Pykälään otettaisiin taivomainen voimaantulosäännös. Lailla kumottaisiin rajavartiolaitoksesta 12 päivänä maaliskuuta 1999 annettu laki ja 17 päivänä toukokuuta 1947 annettu rajavyyhykelaki niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

86 §. *Rajavyyhykelupaa koskeva siirtymäsäännös.* Rajavartiolaitain rajavyyhykelupaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös ennen lain voimaantuloa annettuun rajavyyhykelupaan. Rajavyyhykeluvan edellytyksiin ei ehdoteta tiukennuksia. Muun muassa raken-

tamiseen liittyviä säännöksiä ehdotetaan päinvastoin lievennettäviksi. Jousitoimisten aseiden luvanvaraisuutta koskeva säännös on tosin uusi. Osa säännöksistä on vain vähäisessä määrin muuttunut. Edellä olevan perusteella ehdotetaan, että rajavartiolaitoksen säännöksiä olisi sovellettava myös aikaisemmin annettuihin lupiin.

1.3. Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa ehdotettu laki olisi erityislaki, jossa säädettäisiin rajavartiolaitoksen toiminnassa välttämättömistä poikkeuksista henkilötietolakiin nähden. Rajavartiolaitoksen henkilörekistereiden tarkastusoikeutta olisi tietojen arkaluonteisuuden vuoksi rajoitettu nykyisin tavoin. Henkilötietoja rajavartiolaitoksessa käsiteltäessä olisi noudatettava, mitä henkilötietolaissa tai muualla laissa säädetään, jollei ehdotettavassa laissa toisin säädettäisi.

Soveltamisalan osalta viitattaisiin asevelvollisuuslakiin, meripelastuslakiin, ulkomaalaisrekisteristä annettuun lakiin ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin, jäljempänä *poliisitoimen henkilötietolaki*, koska rajavartiolaitoksen joukko-osastoissa pidetään asevelvollisrekisteriä, rajavartiolaitoksen esikunta pitää meripelastusrekisteriä ja rajavartiolaitos osallistuu ulkomaalaisrekisterin pitämiseen, sekä koska tämän uudistuksen myötä rajavartiolaitos tulisi osallistumaan myös poliisiasiain tietojärjestelmän ja hallintoasiain tietojärjestelmän pitämiseen.

Soveltamissäännöksessä viitattaisiin julkisuuslakiin, jossa säädetään myös sähköisten asiakirjojen julkisuudesta sekä vaitiolovelvollisuudesta. Rajavartiolaitoksen hallintolakiin viitattaisiin myös, koska sielläkin säädetään vaitiolovelvollisuudesta. Yksityisyyden suojasta työelämässä annettu laki mainittaisiin, koska siinä säädetään työnantajan oikeudesta henkilötietojen käsittelyyn.

Kaikkia tietojen käsittelyä koskevia säännöksiä ei pyrittäisi tyhjentävästi mainitsemaan. Muun muassa arkistolaki jäisi tässä mainitsematta, vaikka siinä säädetään myös sähköisten asiakirjojen ja henkilörekisteritietojen arkistoinnista. Arkistolakiin viitattaisiin 37 §:ssä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan vaikiintuneen kannan mukaan henkilötietojen suojaa koskevien perusoikeuksien kannalta tärkeitä sääntelyn kohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, tietojen sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus, tietojen antaminen teknisen käyttöyhteyden avulla, henkilörekisterien yhdistäminen ja tietojen säilytysaika henkilörekisterissä sekä rekisteröidyn oikeusturva samoin kuin näiden seikkojen sääntelemisen kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla. Hallintovaliokunta on ollut tulkintakäytännössään samalla kannalla perustuslakivaliokunnan kanssa.

Perustuslakivaliokunnan kanta ilmenee muun muassa lausunnoista, jotka koskevat hallituksen esitystä poliisin henkilörekistereistä annettavaksi laiksi (PeVL 14/1998 vp - HE 22/1998 vp), valtioneuvoston selvityksestä komission ehdotuksesta kahdeksi neuvoston Euroopan keskuspankkia koskevaksi päätökseksi ja yhdeksi asetukseksi (PeVL 22/1998 vp - E 52/1998 vp), hallituksen esitystä laiksi ulosottolain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (PeVL 12/2002 vp - HE 216/2001 vp) sekä hallituksen esitystä kansaneläkelaitoksen toimeenpanemiin etuuksiin liittyviin tietojen saamista ja luovuttamista koskevien säännösten muuttamiseksi (PeVL 14/2002 vp - HE 9/2002 vp). Hallintovaliokunnan edellä viitattu kanta ilmenee lausunnoista hallituksen esityksestä laiksi opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä sekä siihen liittyviksi laeiksi (HaVL 16/1998 vp - HE 59/1998 vp), hallituksen esityksestä holhouslainsäädännön uudistamiseksi (HaVL 19/1998 vp - HE 146/1998 vp) sekä mietinnöstä hallituksen esityksestä laiksi rajavartiolaitoksesta (HaVM 25/1998 vp - HE 42/1998 vp) ja hallituksen esityksestä henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HaVM 26/1998 vp - HE 96/1998 vp).

Hallintovaliokunnan mukaan asetuksella voitaisiin säätää rekisterin tietosisältöä täydentäviä ja tarkentavia säännöksiä, kunhan lakitekstin perusteella voidaan riittävän selkeästi päätellä asetuksen tasoisen sääntelyn sisältö. Säädöksissä tulisi valiokunnan mukaan pyrkiä henkilötietojen suojan mahdollisimman yksityiskohtaiseen sääntelyyn jo lain tasolla.

Henkilötietolain 8 §:n mukaan henkilötietoja saa käsitellä muun muassa silloin, kun käsittelystä säädetään laissa tai käsittely joh-

tuu rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tai sen nojalla määrätystä tehtävästä tai velvoitteesta. Rajavartiolaitoksen toiminnassa tämä olisi pääasiallinen henkilötietojen käsittelyperuste.

Henkilötietolain 6 §:n mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset sekä se, mistä henkilötiedot säännönmukaisesti hankitaan ja mihin niitä säännönmukaisesti luovutetaan, olisi määriteltävä ennen henkilötietojen keräämistä tai muodostamista henkilörekisteriksi. Määritelmistä tulisi käydä ilmi, millaisten tehtävien hoitamiseksi henkilötietoja käsitellään. Henkilötietolain lain 7 §:n mukaan henkilötietoja saa käyttää tai käsitellä vain tavalla, joka ei ole yhteensopimaton saman lain 6 §:ssä tarkoitettujen käsittelyn tarkoitusten kanssa.

2 §. *Määritelmät.* Pykälässä määriteltäisiin laissa käytetyt käsitteet. Hallintoasiain tietojärjestelmän, poliisiasiain tietojärjestelmän, Europol-tietojärjestelmän ja kansallisen Schengen-tietojärjestelmän osalta viitattaisiin poliisitoimen henkilötietolakiin sekä hallintoyksikön käsitteen osalta rajavartiolaitoksen hallintolakiin. Rajavartiolain määritelmät rajaturvallisuuden ylläpitämisestä, rajatarkastuksesta ja rajavalvonnasta otettaisiin lakiin sellaisenaan. Rajavartiolain ja rajavartiolaitoksen hallintolain yksityiskohtaisissa perusteluissa selostetaan mainittujen käsitteiden sisältö ja tarpeellisuus. Käsitteitä käytettäisiin kuvattaessa henkilötietojen käsittelyn tarvetta ja tarkoituksia henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavassa laissa.

Poliisitoimen henkilötietolain käsitteiden ja tietojen ryhmittelyn käyttäminen olisi tarpeellista muun muassa sen vuoksi, että rajavartiolaitoksessa ryhdyttäisiin käyttämään jäljempänä tarkemmin selostettavaa osaa poliisin tietojärjestelmistä. Poliisilla on neljä valtakunnallista tietojärjestelmää (poliisiasiain tietojärjestelmä, hallintoasiain tietojärjestelmä, epäiltyjen tietojärjestelmä ja suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä), jotka ovat samalla henkilörekistereitä. Tämän lisäksi poliisilla voi olla henkilörekistereitä yhden tai sitä useamman poliisiyksikön käyttöön.

Poliisiasiain tietojärjestelmään, epäiltyjen tietojärjestelmään ja suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään sisältyy poliisilain 1 § 1 momentin mukaisissa tehtävissä tarpeellisia tietoja ja hallintoasiain tietojärjes-

telmään poliisilain 1 §:n 3 momentin mukaisissa tehtävissä tarpeellisia tietoja. Jako perustuu Euroopan neuvoston 17 päivänä syyskuuta 1987 antamaan suositukseen (Regulating the use of personal data in the police sector Rec n:o R(87)15). Suositus soveltuu poliisin käyttöön tarkoitettujen henkilötietojen keräämiseen, tallettamiseen, käyttöön ja luovuttamiseen.

Poliisitarkoituksella (for police purposes) ymmärretään suosituksessa poliisiviranomaisten tehtäviä rikollisten tekojen estämiseksi ja torjumiseksi sekä yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi. Tallettaminen poliisitarkoituksiin olisi rajoitettava täsmällisiin tietoihin, jotka ovat tarpeen poliisitehtävässä. Tieto olisi luokiteltava tarkkuuden ja luotettavuuden mukaan. Tosiasioihin perustuvat henkilörekisterit olisi erotettava tiedoista, jotka perustuvat mielipiteisiin tai henkilökohdaisiin arvioihin.

LRVL:n rikostietorekisteri viittaa nimensä puolesta poliisilain 1 §:n 1 momentin mukaisiin tehtäviin, joita ovat oikeus ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Myös rajavartiolaitoksella on tällaisia tehtäviä, muun muassa LRVL:n mukaiset rajavartiotehtävät. Laitoksella on lisäksi rajattuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä muita tehtäviä ja rajavartiomiehillä on siihen myös toimivaltuuksia.

Rajatarkastuksella pyritään LRVL:n 2 §:n 3 a kohdan mukaan ennalta estämään ja paljastamaan rikoksia, joihin maahantuleva tai maastalähtevä henkilö on osallisena. Rajavalvonnalla pyritään LRVL:n 2 §:n 4 kohdan mukaan myös ennalta estämään, keskeyttämään ja paljastamaan rikoksia, joiden esitunnuksesta säädetään LRVL:n 5 luvussa. LRVL:ssa mainittu rajavalvontarekisteri sisältää pääosin tietoja, jotka liittyvät poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin tehtäviin, eli viranomaiselle erikseen säädettyihin tehtäviin ja auttamiseen. Rajavartiolaitos on johtava meripelastusviranomainen ja se osallistuu muuhun pelastustoimintaan. Tämä on poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua jokaisen auttamista. Rajavyöhykelupien myöntäminen ja rajavyöhykeilmoitusten vastaanottaminen on poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua hallinnollista toimintaa. Poliisitoimen henkilötietolaissa omaksuttu rekistereiden jako voitaisiin toteuttaa rajavar-

tiolaitoksessa.

3 §. *Rajavartiolaitoksen toiminnallinen tietojärjestelmä.* Tietotekniikan Liitto ry:n vuonna 1994 julkaiseman ATK-sanakirjan mukaan tietojärjestelmä on järjestelmä, jonka tarkoitus on tietoja käsittelemällä palvella jotakin toimintaa. Tietojärjestelmällä tarkoitetaan tavallisesti ihmisistä sekä tietojenkäsittely- ja tiedonsiirtolaitteista koostuvaa tietojenkäsittelykokonaisuutta. Se käsitetään usein myös abstraktiksi järjestelmäksi, jonka muodostavat tiedot ja niiden käsittelysäännöt. Virastokohtaisissa säännöissä tietojärjestelmällä saatetaan tarkoittaa yksittäistä tietojenkäsittelylaitetta tai -laitteistoa tai niiden muodostamaa kokonaisuutta, tietoliikenneverkkoa, niissä toimivia ohjelmistoja ja palveluita sekä niissä olevaa dataa (Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tietojärjestelmien ja tietoliikenneverkon käytön säännöt). Tietojärjestelmän käsite ei ole täysin vakiintunut.

Komission ehdotuksessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan verkko- ja tietoturvaviraston perustamisesta (KOM(2003) 63 lopull.) tietojärjestelmällä tarkoitetaan tietokoneita ja sähköisen viestinnän verkkoja sekä sähköisiä tietoja, joita niissä varastoidaan, käsitellään, hankitaan tai välitetään niiden toimintaa, käyttöä, suojausta tai ylläpitoa varten. Rikoslain 34 luvun 9 a §:ssä tietojärjestelmällä tarkoitetaan järjestelmää, jossa tietoja käsitellään, varastoidaan tai siirretään sähköisesti tai muulla vastaavalla teknisellä keinolla. Poliisin henkilötietolain mukaan poliisin tietojärjestelmät ovat poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettuja pysyviä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettäviä henkilörekistereitä.

Tietojärjestelmän ja henkilörekisterin samaistaminen voi olla ongelmallista. Henkilötietolain 3 §:n 3 kohdan mukaan henkilörekisterillä tarkoitetaan käyttötarkoituksensa vuoksi yhteenkuuluvista merkinnöistä muodostuvaa henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, jota käsitellään osin tai kokonaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla taikka joka on muutoin järjestetty siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan löytää helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta. Henkilörekisteri sisältää siten aina henkilötietoja. On kuitenkin myös tietojärjestelmiä, joissa ei ole lainkaan henkilötietoja. Tietojärjestelmiä, joissa käsitellään vain henkilörekistereihin kuuluvia tietoja, voitaisiin kutsua henkilötietojärjestelmiksi. Sellainen on esimerkiksi

kansanedustajien henkilötietojärjestelmä (Heteka).

Henkilötietolaissa on omaksuttu loogisen henkilörekisterin käsite, joka tarkoittaa sitä, että samaan henkilörekisteriin luetaan kuuluviksi kaikki ne tiedot, joita käytetään samassa käyttöyhteydessä riippumatta siitä, miten ja mihin ne on talletettu. Samaan henkilörekisteriin voi kuulua paperimuodossa (esim. lomakkeella) olevia kirjauksia. Tietojenkäsittelyssä syntyviä lyhytaikaisia tiedostoja ei sen sijaan pidetä eri henkilörekistereinä silloin, kun ne ovat rekisterinpitäjän hallussa ja niitä käytetään määriteltäviin henkilötietojen käsittelyn tarkoituksiin (Tietosuojaaltuutetun kannanotto 13 päivänä joulukuuta 2001 Dnro 1153/41/2001). Muistioita, pöytäkirjoja ja analyysituloksia joiden tiedot saadaan jostakin henkilörekisteristä, voitaneen pitää tuon rekisterin toimintaan kuuluvana henkilötietojen käsittelynä.

Rajavartiolaitoksen toiminnallisessa tietojärjestelmässä käsiteltäisiin rajavartiolaitoksen tehtävien vuoksi yhteenkuuluvia henkilötietoja. Ne olisi jaoteltu tutkinta- ja virkaapurekisteriin, lupa ja valvonta-asioiden rekisteriin, rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin sekä turvallisuustietorekisteriin.

Rajavartiolaitoksen esikunnan pitämä valtakunnallinen henkilörekisteri, esimerkiksi meripelastusrekisteri, voitaisiin toteuttaa rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän teknisenä osana. Tämä tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi meripelastusrekisterin tietoja voitaisiin käsitellä samassa tietojärjestelmässä, samoilla sovelluksilla ja samassa laiteympäristössä kuin muitakin rajavartiolaitoksen valtakunnallisia henkilörekistereitä. Kun eri henkilörekistereihin kuuluvat tiedot talletettaisiin samaan tietokantaan, olisi henkilöstä tarpeen tallettaa yksi tieto, esimerkiksi tieto henkilön kuolemasta, vain kerran.

Henkilörekisterit toteutettaisiin erilaisina poimintoina samaan tietokantaan. Jos henkilö olisi rekisteröity rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin ja meripelastusrekisteriin, olisi tieto henkilön kuolemasta käytössä samanaikaisesti molemmissa rekistereissä. Käyttötarkoitussidonnaisuudesta huolehdittaisiin merkitsemällä tiedon tallettamisen yhteydessä myös se, mitä rekisteriä varten tieto merkitään. Tämän avulla voitaisiin huolehtia siitä, että esimerkiksi yksinomaan rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin talletettu henkilötieto ei tulisi näky-

viin meripelastusrekisteriä koskevassa käytölliittymässä, eikä se suoraikäytössä joutuisi sellaisen ulkopuolisen tahon tietoon, jolla ei olisi oikeutta epäiltyjen rekisteristä tiedon saamiseen.

Tietoja ryhmiteltäisiin rajavartiolaitoksen henkilörekistereissä yhdenmukaisesti poliisitoimen henkilötietolaissa omaksutun jaon kanssa mukaisesti. Poliisin ja rajavartiolaitoksen yhtenevät tietojenkäsittelytarpeet voitaisiin siten toteuttaa samoilla laitteilla ja ohjelmilla, joiden kehittämiseen molemmat viranomaiset osallistuisivat.

4 §. *Rajavartiolaitoksen muu henkilörekisteri.* Rajavartiolaitoksessa voitaisiin perustaa 3 §:ssä mainittujen rekistereiden lisäksi muukin tarpeellinen henkilörekisteri rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen käyttöön, yhden tai usean hallintoyksikön käyttöön tai rajavartiolaitoksessa muodostetun työryhmän käyttöön. Rekisterinpitäjänä olisi 5 §:n mukaan aina hallintoyksikkö.

Rajavartiolaitoksen esikunta pitäisi henkilörekistereitä, jotka olisi tarkoitettu rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen käyttöön tai muuhun kuin rajavartiolaitoksen sisäiseen käyttöön. Muutoin rajavartiolaitoksen esikunta ei voisi riittävän tehokkaasti valvoa käyttötarkoitussidonnaisuuden noudattamista ja tietojen luovuttamista koskevien säännösten noudattamista. Manuaalisia rekistereitä ei erikseen mainittaisi. Tietoja käsitellään nykyisin ainakin osaksi automaattisen tietojenkäsittelyn menetelmin.

Muu henkilörekisteri voitaisiin perustaa muun muassa rajavartiolaitokselle säädettyjen poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeellista rikosanalyysiä varten. Siihen saisi tallettaa rikosanalyysissä tarpeellista tietojen yhdistelemistä ja käsittelemistä varten tietoja 3 §:ssä tarkoitetuista rekistereistä, rajavartiolaitoksen suoraan käytettävistä poliisin tietojärjestelmistä, rajavartiolaitoksen yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja sekä rajavartiolaitokselle suoraikäyttöisesti luovutettuja rajavartiolaitokselle säädettyjen poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia henkilötietoja, jos sellaista toimintaa olisi välttämätöntä suorittaa 3 §:ssä tarkoitetuista rekistereistä erillisessä henkilörekisterissä.

Tietosuojavaltuutettu on sisäasiainministeriön poliisiosaston aloitteesta ottanut kantaa kysymykseen siitä, miten esimerkiksi epäil-

tyjen tietojärjestelmään tallennettujen tietojen analysointia erilaisilla menetelmillä ja työkaluilla olisi arvioitava. Tietosuojavaltuutetun 29 päivänä maaliskuuta 2004 antaman lausunnon mukaan tämä olisi perusteltua katsoa osaksi epäiltyjen tietojärjestelmän toimintaa. Jos käsiteltäisiin lisäksi henkilötietoja, jotka eivät sisältyisi epäiltyjen tietojärjestelmään, ja tietoja myös ajettaisiin ristiin poliisiasian tietojärjestelmän kanssa, ei kyseessä ilmeisesti olisi epäiltyjen tietojärjestelmään liittyvä analysointiväline, vaan uusi henkilörekisteri. Toisaalta tietosuojavaltuutetun mukaan tietojenkäsittelyssä syntyviä lyhytaikaisia tiedostoja ei pidettäisi eri henkilörekistereinä silloin, kun ne olisivat rekisterinpitäjän hallussa ja niitä käytettäisiin määriteltyihin henkilötietojen käsittelyn tarkoituksiin (Tietosuojavaltuutetun kannanotto 13 päivänä joulukuuta 2001 Dnro 153/41/2001).

Rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän rekisteritiedoista muodostettaisiin sähköisiä asiakirjoja. Rikostutkinnan yhteydessä muodostettaisiin esitutkintapöytäkirjoja, joita voitaisiin hakea muun muassa tutkinta- ja virka-apurekisterin kautta. Rikostutkinnan kuluessa tehtäisiin kyselyjä siihen tarkoitukseen käytettävissä oleviin rekistereihin. Kyselyiden tuloksia ja niiden perusteella laadittuja muistioita talletettaisiin esitutkintapöytäkirjaan, esitutkinta-asiakirjojen yhteyteen taikka erillisiksi muistioiksi. Yhden rekisterikyselyn tulosten perusteella voitaisiin tehdä kysely toiseen käytettävissä olevaan rekisteriin. Laillisten kyselyiden tuloksia voitaisiin käsitellä esimerkiksi taulukkolaskenta- tai tietokantasovelluksilla työasemalla tai tulokset voidaan painaa mieleen ja pohtia tietojen välisiä yhteyksiä muutoin.

Loogisen rekisterikäsitteen mukaisesti esitutkintapöytäkirjat ja sen yhteyteen talletetut muistiot ja analyysit kuuluvat oikeastaan tutkinta- ja virka-apurekisteriin ja jokaiseen muuhun rekisteriin, jonka kautta henkilöä koskeva esitutkintapöytäkirja on vaivatta ja kustannuksitta löydettävissä. Näin ollen 3 §:ssä mainituista rekistereistä irrallisia tilapäisiä rekistereitä ei olisi välttämätöntä muodostaa, jos tietojenkäsittely voitaisiin katsoa osaksi 3 §:ssä mainittujen rekistereiden toimintaa. Tulkinta ei olisi ongelmallinen tietosuojaan kannalta. Jos kysymys olisi esimerkiksi rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterissä oleviin tietoihin perustuvasta analyysistä, analyysitulokset olisivat ainoastaan niiden haettavissa, joilla olisi käyttöoi-

keus epäiltyjen rekisteriin.

5 §. *Henkilörekisterin perustaminen, rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelyn valvonta.* Henkilötietolain 3 §:n 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjä on yksi tai useampi henkilö, yhteisö, laitos tai säätiö, jonka käyttöä varten henkilörekisteri perustetaan ja jolla on oikeus määrätä henkilörekisterin käytöstä tai jonka tehtäväksi rekisterinpito on lailla säädetty.

Henkilörekisterin perustamisesta rajavartiolaitoksessa päättäisi rajavartiolaitoksen esikunta, jos rekisteri olisi tarkoitettu rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen käyttöön tai muuhun kuin rajavartiolaitoksen sisäiseen käyttöön. Muun henkilörekisterin perustamisesta voisi päättää hallintoyksikkö, ellei toisin säädettäisi tai määrättäisi. Rajavartiolaitoksen päällikkö tai rajavartiolaitoksen esikunta voisivat siten määräyksillä rajoittaa henkilörekistereiden perustamista ja pitämistä rajavartiolaitoksessa.

Henkilörekisterin perustamisesta tehtäisiin kirjallinen päätös, johon sisältyisi henkilötietolain 10 §:ssä tarkoitettu rekisteriseloste sekä suunnitelma tietojen arkistoinnista ja hävittämisestä. Henkilörekisterin käytön lopettamisesta tehtäisiin myös kirjallinen päätös, johon sisältyisi suunnitelma rekisterissä olevien tietojen arkistoinnista ja tarpeettoman tiedon hävittämisestä. Järjestely olisi välttämätön muun muassa sen valvomiseksi, että rekisterit ja henkilötietojen käsittely täyttäsivät lainsäädännössä asetetut vaatimukset. Rekisterinpitäjänä toimiva rajavartiolaitoksen esikunta ja muu hallintoyksikkö valvoisivat henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten noudattamista rajavartiolaitoksessa sen lisäksi mitä muualla laissa säädetään.

Tietosuojavaltuutetun valvontatehtävistä säädetään muun muassa henkilötietolaissa, poliisitoimen henkilötietolaissa, yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa, sähköisen viestinnän tietosuojalaissa, tartuntatautilaissa, terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa (556/1989), sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa, turvallisuus selvityksistä annetussa laissa, hätäkeskuslaissa, ulosottolaissa, henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa ja rikoslaisissa. Valtakunnallisen henkilörekisterin perustamisesta ja olennaisesta muuttamisesta olisi ilmoitettava tietosuojavaltuutetulle viimeistään kuukautta ennen rekisterin perustamista tai muuttamista, kuten poliisitoimessakin.

6 §. *Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suunnittelussa ja toteuttamisessa tarpeelliset tiedot.* Rajavartiolaitoksessa vastaanotetaan ja välitetään ilmoituksia, määräyksiä ja käskyjä ihmisten, omaisuuden ja ympäristön turvaamiseksi ja suojaamiseksi. Tehtävien suunnittelua, suorittamista ja valvomista varten rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen henkilörekisteriin saisi tallettaa tarpeellisia tietoja toimintaan osallistuneista, osallistuvista ja toimintavalmiudessa olevista virkamiehistä sekä vapaaehtoisista henkilöistä ja viranomaisten ja vapaaehtoisten yksiköistä. Lisäksi rekisteriin saisi tallettaa toiminnan perusteena olevan ilmoituksen, käskyn tai määräyksen niiden antamista ja vastaanottamista koskevine tietoineen sekä nauhoitteen tai vastaavan teknisen tallenteen.

Tehtävään liittyvän henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista saisi tallettaa nimen, henkilötunnuksen, syntymäajan, sukupuolen, äidinkielen, kansalaisuuden tai tiedon kansalaisuudettomuudesta, kotivaltion, kotipaikan, osoitteen ja puhelinnumeron tai muun vastaavan yhteystiedon ja sen, miten henkilö liittyy asiaan.

Tehtävästä saisi tallettaa tapahtumaselosteen, merkintöjä ajasta ja paikasta, tehtävän kiireellisyydestä ja vaarallisuudesta sekä muita tehtävään liittyviä tarpeellisia tietoja. Rekisteriin saisi tallettaa myös toimenpiteiden kohteena tai suorittajana olevan henkilön turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja.

Säännökset vastaisivat hätäkeskustietojärjestelmää koskevia hätäkeskuslain säännöksiä. Toimenpiteiden kohteena tai suorittajana olevan henkilön turvallisuudelle ja toimintayksiköiden työturvallisuudelle välttämättömät tiedot voisivat koskea esimerkiksi ajoneuvoa tai paikkaa, jossa oleskelee arvaamattomia tai vaarallisia henkilöitä. Vaarallisuus voisi johtua esimerkiksi henkilön aggressiivisuudesta tai vaarallisesta tartuntataudista. Tieto voisi koskea myös räjähdyksen tai sortuman vaaraa. Tällaisten varotietojen hyväksikäyttö olisi rajavartiolaitoksen tehtävissä turvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

7 §. *Tutkinta- ja virka-apurekisteri.* Tutkinta- ja virka-apurekisteri vastaisi rajavartiolaitoksessa poliisiasiaihin tietojärjestelmää, josta säädetään poliisitoimen henkilötietolain 2 §:ssä. Tutkinta- ja virka-apurekisteri voisi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoissa tai muualla laissa rajavartiolaito-

tokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Rekisteriin saataisiin tallettaa esitutinnan, rajavartiolaitain 27 §:ssä säädetyn muun tutkinnan, muun toimenpiteen taikka pakkokeinon kohteena olevan henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista seuraavat tiedot: täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, henkilön matkustusasiakirjan tiedot, kuva, henkilön omaan turvallisuuteen tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot. Tiedot vastaavat poliisiasiaintietojärjestelmään talletettavia tietoja muutoin, mutta rajavartiolaitoksen rekisteriin saataisiin tallettaa myös tiedot kohteena olevan henkilön kansalaisuudettomuudesta, kansallisuudesta, kotivaltiosta, suomalaisen matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston käsiteltävänä olevasta lakiehdotuksesta antaman lausunnon mukaan rajavartiolaitos voisi käyttää poliisin henkilörekistereitä 8 §:ssä mainittujen tietoryhmien osalta (etsintäkuulutustiedot, etsittävien moottoriajoneuvojen tiedot, pidätettyjen tiedot, tekotapatiedot, tunnistettavien tiedot ja tuntoerkkittiedot). Tämän vuoksi niitä tietoja ei talletettaisi rajavartiolaitoksen tutkinta- ja virka-apurekisteriin.

Rajavartiolaitoksen tutkinta- ja virka-apurekisteriin talletettaisiin poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja poliisitoimen henkilötietolain 2 §:n mukaista ryhmittelyä käyttäen seuraavasti:

1) *omaisuustiedot*, joilla tarkoitettaisiin rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä tarpeellisia tietoja rikoksella menetetyistä tai rajavartiolaitoksen haltuun otetusta taikka kadonneesta tai kadonneella henkilöllä olleesta omaisuudesta omaisuuden löytämiseksi ja omistajalleen tai haltijalleen palauttamiseksi sekä katoamistapauksen selvittämiseksi,

2) *rikosilmoitushakemisto ja seuraamustiedot*, joilla tarkoitettaisiin kirjattujen rikosilmoitusten koottua hakua varten rikoksista epäillyistä henkilöistä rikosilmoituksen numeroa, rikoksen tekopäivää ja paikkaa, ri-

kosnimikettä, rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaikaa sekä rikoksesta seurannutta rangaistusta ja muuta seuraamusta,

3) *sanomanvälitystiedot*, joilla tarkoitettaisiin rajavartiolaitoksen yksiköiden tietoon saattamiseksi ja valvonnan suuntaamiseksi rajavartiolaitoksen tallettamia tietoja, joista asian kiireellisyyden, vaaratilanteen, rikosten ennalta estämisen, rajaturvallisuuden ylläpitämisen tai tutkinnallisten syiden vuoksi on tarpeen erityisesti tiedottaa, sekä

4) *tutkinnan ja virka-avun tiedot*, joilla tarkoitettaisiin tutkinta- ja virka-aputehtävien suorittamiseksi ja kirjaamiseksi esitutkinnassa, rajavartiolaitain 27 §:ssä säädettyssä tutkinnassa, rajavartiolaitoksen toimenpiteiden yhteydessä tai virka-aputehtävässä taikka pakkokeinolain soveltamisen yhteydessä saatuja tietoja rikoksesta epäillyistä henkilöistä sekä ilmoittajina, todistajina ja asianomistajina esiintyvistä tai muutoin ilmoitukseen liittyvistä henkilöistä, rikosilmoitusten ja muiden ilmoitusten nimikkeistä, pakkokeinoista, rajavartiolaitoksen toimenpiteistä sekä esitutkinnan vaiheista ja muista rajavartiolaitoksen tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvauksista, olosuh-teista ja yksilöinneistä sekä

5) *tutkinnan ja virka-avun arkistotiedot*, joilla tarkoitettaisiin asiakirjan päätearkistosta hakua varten tutkinnan ja virka-avun tiedoista ilmoituksen ja tapauksen tunnistetiedot sekä selostusosan tiivistelmän. Senkin jälkeen kun rekisteritiedot tulee poistaa aktiivikäytöstä, rajavartiolaitoksella saattaa olla oikeus tai velvollisuus säilyttää niitä koskevia asiakirjoja arkistossa. Asiakirjojen arkistosta hakua helpotettaisiin pitämällä arkistohakemistoa (tutkinnan ja virka-avun arkistotiedot) automaattisen tietojenkäsittelyn avulla.

Tutkinta- ja virka-apurekisteriin saataisiin lisäksi tallettaa *rajatarkastustiedot*, joilla tarkoitettaisiin rajatarkastustehtävien suorittamiseksi ja kirjaamiseksi tarpeellisia tietoja rajatarkastusten suorittamisesta. Rajatarkastusta pidetään lähinnä hallinnollisena toimenpiteenä. Oikeus rajan ylittämiseen evätään ulkomaalaislain mukaan kuitenkin muun muassa silloin, kun ulkomaalaisen arvioidaan aiheuttavan vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle tai kun hän ilman rajanylityslupaa on ylittänyt rajan muutoin kuin rajanylityspaikalta sen aukioloaikana tai kun hänet on tuomittu rikoksesta rangaistukseen Suomessa oleskelunsa aikana tai hän on syylistynyt toistuvasti rikoksiin. Perusteet liitty-

vät siten varsinaisissa poliisitehtävissä kertyvään tietoon. Näin ollen rajatarkastusrekisteri on aiheellista sijoittaa poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä tarpeellisten rekistereiden joukkoon. Rekisteriin saataisiin kerätä tietoja myös suomalaisten rajatarkastuksista. Suomalaisetkin voitaisiin rajavartiolaan mukaan tarkastaa rajanylitysaikojen perusteella. Tarkastuksen tarkoitus ei kuitenkaan olisi maahantuloodellytyksen selvittäminen, koska suomalaisen maahantuloa ei perustuslain mukaan saa estää. Tarkastuksen tarkoitus ilmenee rajavartiolaista ja sen yksityiskohtaisista perusteluista.

Pykälästä ilmeni, että tietoja talletetaan rekisteriin, koska niiden käsitteleminen on tarpeellista 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa. Sen vuoksi ei erikseen säädettäisi, että tietoja myös saa käsitellä mainittuihin tarkoituksiin. Jos tietoa ei olisi tarpeen käsitellä, se olisi tarpeeton, eikä sitä henkilötietolain edellyttämä tarpeellisuusvaatimus huomioon ottaen voisi tallettaa lainkaan.

8 §. *Poliisiasiain tietojärjestelmän käyttäminen rajavartiolaitoksen tehtävissä.* Poliisitoimen henkilötietolain 2 §:n mukaan poliisiasiain tietojärjestelmä on poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Edellä mainitun yhteiskäytön toteuttamiseksi olisi näin ollen säädettävä, että poliisiasiain tietojärjestelmä voi sisältää myös tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Tietojärjestelmään saataisiin tallettaa samat tiedot toimenpiteiden kohteesta kuin poliisi tallettaa omassa asiassaan.

Yhdenmukaisesti tutkinta- ja virkapurekisteriin talletettavien tietojen kanssa rajavartiolaitoksen tulisi voida tallettaa poliisiasiain tietojärjestelmään myös tiedot kohteena olevan henkilön kansalaisuudettomuudesta, kansallisuudesta, kotivaltiosta, suomalaisen matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot. Siltä osin, kuin poliisi ei voisi tallettaa näitä tietoja poliisiasiain tietojärjestelmään tai saada tietoja rajavartiolaitokselta, tietojen näkyminen estettäisiin käyttöoikeusjärjestelyn poliisiasiain tietojärjestelmässä.

Rajavartiolaitos saisi tallettaa poliisiasiain tietojärjestelmään poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen teh-

tävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) etsintäkuulutustiedot, joilla tarkoitettaisiin henkilöiden tavoittamiseksi, valvomiseksi, tarkkailemiseksi ja suojaamiseksi etsintäkuulutetuista, liiketoiminta-, lähestymis- tai matkustuskieltoon määrätystä, ehdonalaissa vapaudessa olevista, lähestymiskiellolla suojattavista taikka tarkkailtavista henkilöistä toimenpiteen syy, pyydyt toimenpiteet, kuuluttava viranomaisen, kuulutuksen vanhentuminen ja muut kuulutusten valvonnassa tarvittavat tiedot,

2) etsittävien moottoriajoneuvojen tiedot, joilla tarkoitettaisiin anastetuista tai muusta syystä etsittävistä ajoneuvoista ja rekisterikilvistä yksilöintitietoja omaisuuden löytämiseksi ja omistajalleen tai haltijalleen palauttamiseksi tarpeellisia tietoja sekä moottoriajoneuvoilla liikkuvista etsittävistä tai tarkkailtavista henkilöistä henkilöiden tavoittamiseksi tarpeellisia tietoja,

3) pidätettyjen tiedot, joilla tarkoitettaisiin vapaudenmenetysaikojen seuraamiseksi ja valvomiseksi sekä säilytysturvallisuuden varmistamiseksi esitutkintalain, pakkokeinolain, poliisilain taikka muun säädöksen perusteella kiinniotetuista, pidätetyistä tai vangituista henkilöistä esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 22 §:ssä tarkoitettua pidättämistä koskevat tiedot, rikosilmoituksiin ja kiinniottoon liittyviä tietoja sekä yksittäistapauksissa vapautensa menettäneen säilytysturvallisuuden vaikuttavia tietoja,

4) tekoapatiedot, joilla tarkoitettaisiin rikosten tekoapojen luokitteluun ja analysoimiseksi epäilyn kohteena olevista rikoksista rikosilmoituksiin ja tutkintapöytäkirjoihin perustuvia ilmoitustietoja, asianomistajien tietoja, rikoksesta epäiltyä koskevia tietoja, rikoksen yksilöintiin ja tapahtumakuvaukseen liittyviä tietoja, rikoksella saatua omaisuutta koskevia tietoja, tekijän, tapauksen tai teon luokittelua kuvaavia tietoja sekä rikosten sarjoittamiseen ja tekniseen tutkintaan tarvittavia tietoja,

5) tunnistettavien tiedot, joilla tarkoitettaisiin kadonneiksi ilmoitettujen henkilöiden löytämiseksi tarpeellisia tietoja kadonneista henkilöistä ja tunnistamattomina löytyneiden vainajien tunnistamiseksi tarpeellisia tietoja tunnistamattomista vainajista, sekä

6) tuntomerkitiedot, joilla tarkoitettaisiin rikoksesta epäiltyjen henkilöiden tunnistamiseksi, rikoksen selvittämiseksi ja rikoksenteijöiden rekisteröimiseksi rikoksesta epäil-

lyistä tai tuomituista henkilöistä pakkokeino-
lain 6 luvun 4 §:n 1 ja 4 momentissa säädetty
henkilötuntemerkit ja mainitun luvun 5 §:ssä
säädetty Dna-tunnisteet, henkilön videokuvat
ja jalkineenjäljet, epäilyn kohteena olevaan
rikokseen liittyviä tietoja sekä rekisteröintiä
ja henkilön luokitusta koskevia tietoja.

Pykälästä ehdotetaan ilmenevän, että tietoja
talletetaan rekisteriin, koska niiden käsitte-
leminen on tarpeellista 1 momentissa maini-
tussa tarkoituksessa. Sen vuoksi ei erikseen
säädetäisi, että tietoja myös saa käsitellä
mainittuihin tarkoituksiin. Jos tietoa ei olisi
tarpeen käsitellä, se olisi tarpeeton, eikä sitä
henkilötietolain edellyttämä tarpeellisuusvaa-
timus huomioon ottaen voisi tallettaa lain-
kaan.

9 §. *Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri.*
Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri vastaisi
poliisin hallintoasiain tietojärjestelmää. Re-
kisteri voisi sisältää tietoja, joita on tarpeen
käsitellä poliisilain 1 §:n 3 momentissa tar-
koitettujen rajavartiolaitaissa tai muualla laissa
rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien
suorittamiseksi.

Rekisteriin saataisiin tallettaa samat tiedot
toimenpiteiden kohteesta kuin poliisi tallettaa
hallintoasiain tietojärjestelmään. Lisäksi re-
kisteriin saisi tallettaa tiedot kohteena olevan
henkilön kansalaisuudettomuudesta, kansalli-
suudesta, kotivaltiosta, suomalaisen matkus-
tasiakirjan tiedot, kuva sekä oikeushenki-
lön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston edellä
viitatus lausunnon mukaan rajavartiolaitos
voisi käyttää poliisin henkilörekistereitä 10
§:ssä mainittujen tietoryhmien osalta (aselu-
patiedot, passitiedot, kuvatiedot ja ulkoma-
laisten tunnistamistiedot). Tämän vuoksi lu-
pa- ja valvonta-asioiden rekisteriin talletetta-
isiin poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitet-
tujen rajavartiolaitaissa tai muualla laissa raja-
vartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorit-
tamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja
seuraavasti:

1) *rajavartiolaitoksen lupatiedot*, joilla tar-
koitettaisiin rajavartiolaitokselle säädettyjen
tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja
rajavyöhykelupaa, rajanylityslupaa ja muuta
rajavartiolaitoksen annettavaa lupaa koske-
vasta hakemuksesta, luvasta, lausunnosta,
ilmoituksesta, päätöksestä,

2) *rajavartiolaitoksen ilmoitustiedot*, joilla
tarkoitettaisiin rajavartiolaitoksen suoritetta-
vaksi säädettyssä tehtävässä tarpeellisia tieto-
ja rajavartiolaitokselle tehtävistä rajavyöhy-

keilmoituksista ja muista hallinnollisista il-
moituksista,

3) *meriliikenteen ja talousvyöhykkeen val-
vontatiedot*, joilla tarkoitettaisiin rajavartio-
laitoksen merellä suoritettavaksi säädettyä
valvontatehtävää varten tarpeellisia tietoja
meriliikenteestä ja vesikulkuneuvojen sijain-
nista sekä Suomen talousvyöhykkeestä anne-
tussa laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen
valvontatehtävien suorittamiseksi tarpeellisia
tietoja mainitussa laissa tarkoitetuista päätök-
sistä, ilmoituksista ja määräyksistä,

4) *maa ja merirajan valvontatiedot*, joilla
tarkoitettaisiin rajavartiolaitoksen rajoilla
suoritettavaksi säädettyä valvontatehtävää
varten tarpeellisia tietoja henkilöiden ja kul-
kuneuvojen liikkeistä ja sijainnista rajan lä-
heisyydessä, sekä

5) *rajaliikenteen henkilötiedot*, joilla tar-
koitettaisiin maahantulon ja maastalähdön
valvomiseksi sekä seuraamusmaksun mää-
räämiseksi tarpeellisia tietoja matkustajista ja
miehistöstä rajat ylittävässä henkilöliiken-
teessä sekä tietoja sellaisten tietojen antamat-
ta jättämisestä ja seuraamusmaksun määrää-
misestä.

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriin talle-
tettaisiin lisäksi *säilöön otettujen ulkoma-
laisten tiedot*. Nämä olisivat vapaudenmene-
tysaikojen seuraamiseksi ja valvomiseksi se-
kä säilytysturvallisuuden varmistamiseksi ja
ulkomaalaisen säilöön ottamista koskevien
säännösten noudattamisen valvomiseksi tar-
peellisia tietoja ulkomaalaisesta, joka on otet-
tu säilöön ulkomaalaislain nojalla. Koska ky-
symys on hallinnollisesta menettelystä, tiedot
tulisi erottaa poliisitoiminnan tiedoista. Tämä
on yhdenmukaista sen kanssa, ettei säilöön
otettuja ulkomaalaisia tulisi sijoittaa pidätet-
tyjen tiloihin. Jos ulkomaalainen pidätettäi-
siin rikosprosessuaalisista syistä, tiedot mer-
kittäisiin pidätettyjen tietoihin.

Pykälästä ilmenisi, että tietoja talletetaan
rekisteriin, koska niiden käsitteleminen on
tarpeellista 1 momentissa mainitussa tarkoi-
tuksessa. Sen vuoksi ei erikseen säädetäisi,
että tietoja myös saa käsitellä mainittuihin
tarkoituksiin. Jos tietoa ei olisi tarpeen käsi-
tellä, se olisi tarpeeton, eikä sitä henkilötieto-
lain edellyttämä tarpeellisuusvaatimus hu-
mioon ottaen voisi tallettaa lainkaan.

10 §. *Poliisin hallintoasiain tietojärjestel-
män käyttäminen rajavartiolaitoksen tehtä-
vissä.* Hallintoasiain tietojärjestelmä on poli-
isitoimen henkilötietolain 3 §:n mukaan poli-
isin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu py-

syvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Edellä mainitun yhteiskäytön toteuttamiseksi olisi näin ollen säädettävä, että hallintoasiain tietojärjestelmä voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Tietojärjestelmään saataisiin tallettaa samat tiedot toimenpiteiden kohteesta kuin poliisi tallettaa omissa asiassaan. Lisäksi tietojärjestelmään saisi tallettaa tiedot toimenpiteiden kohteena olevan henkilön kansalaisuudettomuudesta, kansallisuudesta, kotivaltiosta, suomalaisen matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot. Siltä osin, kuin poliisi ei voisi näitä tietoja tallettaa tai saada rajavartiolaitokselta, tietojen näkyminen estettäisiin käyttöoikeusjärjestelyin hallintoasiain tietojärjestelmässä.

Hallintoasiain tietojärjestelmään saataisiin lisäksi tallettaa poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) *aselupatiedot*, joilla tarkoitettaisiin ampuma-aselaissa säädettyjen rajavartiomiehen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot mainitussa laissa tarkoitettua hakemuksesta, luvasta, toimenpiteestä, päätöksestä, esteestä, huomautuksesta, ilmoituksesta ja tarkastuksesta,

2) *passitiedot*, joilla tarkoitettaisiin passi-laissa rajatarkastusviranomaiselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot passihakemuksesta ja päätöksestä passiasiasa, tiedot passista tai muusta Suomen viranomaisen antamasta matkustusasiakirjasta, tiedot passin katoamisesta, anastamisesta tai haltuun ottamisesta sekä tiedot passin antamisen esteistä ja passiasiaan liittyvästä huomautuksesta,

3) *kuvatiedot*, joilla tarkoitettaisiin henkilön tunnistamiseksi ja rajavyyhykelupatodistuksen valmistamiseksi henkilön antamaa valokuvaa tai nimikirjoitusnäytettä, joita saataisiin henkilön suostumuksella käyttää muidenkin hänen hakemiensa hallintolupien tai päätösten valmistamiseen, sekä

4) *ulkomaalaisten tunnistamistiedot*, joilla tarkoitettaisiin ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjä tietoja. Mainittuja tietoja ovat sormenjäljet, valokuva sekä muut henkilö-tuntomerkit tunnistamista ja rekisteröintiä

varten ulkomaalaisesta, joka on hakenut turvapaikkaa, saanut oleskeluluvan pakolaiskiintiössä, päätetty käännättä tai karkottaa maasta tai joka on hakenut oleskelulupaa suojelun tarpeen, tilapäisen suojelun tai perhesiteen perusteella tai jonka henkilöllisyys on epäselvä. Rajatarkastusviranomaisten oikeudesta mainittujen tietojen poliisin ylläpitämään rekisteriin tallettamiseen säädetään ulkomaalaislain 131 §:ssä. Säännöksen ottaminen rajavartiolaikiin selventää tilannetta rajavartiioviranomaisten osalta.

Ehdotetusta pykälästä ilmenee, että tietoja talletetaan rekisteriin, koska niiden käsitteleminen on tarpeellista 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa. Sen vuoksi ei erikseen säädettäisi, että tietoja myös saa käsitellä mainittuihin tarkoituksiin. Jos tietoa ei olisi tarpeen käsitellä, se olisi tarpeeton, eikä sitä henkilötietolain edellyttämä tarpeellisuusvaatimus huomioon ottaen voisi tallettaa lainkaan.

11 §. *Rikoksista epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri*. Rekisteri vastaisi poliisitoimen henkilötietolain 4 §:ssä tarkoitettua epäiltyjen tietojärjestelmää, mutta rajoittuisi rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin. Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin voisi näin ollen sisältyä poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle rajavartiolaissa tai muualla laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja henkilöistä, joiden olisi syytä epäillä syyllistyvän tai syyllistyneen rajavartiolaitoksen tutkittavaan sellaiseen rikokseen, josta saat-taisi seurata vankeutta, taikka myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen rajavartiolaitoksen tutkittavaan sellaiseen rikokseen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta tai huumausaineen käyttörikokseen.

Rekisteriin saataisiin tallettaa samat tiedot epäilyksen kohteena olevasta henkilöstä, kuin poliisi tallettaa epäiltyjen tietojärjestelmäänsä. Lisäksi rekisteriin saataisiin tallettaa tiedot henkilön kansalaisuudettomuudesta, kansallisuudesta, kotivaltiosta, suomalaisen matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot. Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriä saisivat käyttää vain rikostiedustelu, rikosanalyysi ja tarkkailutehtäviin määrätty valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävän esitutkintakoulutuksen saaneet rajavartiomiehet. Rajavartiolaitoksen sisäisen

teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvan käytön lisäksi käyttäjäpiiriä voitaisiin laajentaa poliisin, tullin tai puolustusvoimien palveluksessa oleviin rikostiedustelu ja tarkkailutehtäviin tai rikostietojen analyysitehtäviin määrättyihin virkamiehiin. Epäiltyjen tietojärjestelmää voitaisiin siten käyttää tehokkaana työkaluna rajat ylittävään rikollisuuteen liittyvässä rikostiedustelussa.

Poliisin epäiltyjen tietojärjestelmää edeltäneen epäiltyjen rekisterin osalta todettiin hallituksen esityksessä laeiksi poliisin henkilörekistereistä ja passilain 19 a §:n muuttamisesta (HE 39/1994 vp) muun muassa, että epäiltyjen rekisteriin saisi kerätä ja tallettaa sekä jo tapahtuneisiin että tapahtuvaksi epäiltäviin rikoksiin liittyviä tietoja. Rikoksesta epäillyn osalta tietojen rekisteröimisen kynys olisi korkeampi kuin poliisilain 30 §:n tarkkailusäännöksessä, eikä kaikkia laillisesti tarkkailun avulla hankittuja tietoja saisi tallettaa epäiltyjen rekisteriin, vaan osaa saataisiin käyttää ainoastaan kyseistä yksittäistä tehtävää suoritettaessa niitä rekistereihin tallettamatta. Mainitun hallituksen esityksen ja sen johdosta annetun lain mukaan epäiltyjen rekisteriä saivat käyttää ainoastaan tarkkailutehtäviin määrätty poliisin henkilöstöön kuuluvat. Käyttöoikeusrajoituksia asetettiin lain tasolla, koska epäiltyjen rekisteri sisältää erityisen arkaluonteisia tietoja. Poliisin henkilötietolakia koskeneen hallituksen esityksen perusteluissa ja sen johdosta annetussa laissa ei muutettu edellä selostettuja lähtökohtia, mutta käyttöoikeutta laajennettiin tarkkailutehtävissä toimiviin poliisimiehiin. Parhailaan eduskunnan käsiteltävänä olevan muun muassa poliisitoimen henkilötietolakia koskevan muutosehdotuksen mukaan epäiltyjen tietojärjestelmän käyttöoikeutta laajennettaisiin rikosanalyysitehtävissä toimiviin virkamiehiin. Rajavartiolaitoksen epäiltyjen rekisteriin tallettaminen ja käyttöoikeudet tarkoitettaisiin samanlaisiksi, kuin poliisin epäiltyjen tietojärjestelmän osalta on noudatettava.

Henkilön tulisi epäillä syyllistyvän tai syylistyneen taikka myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen nimettyyn rikokseen, mutta rekisterin käyttötarkoituksesta johtuen rikoksen yksilöinniltä ei voitaisi edellyttää kovin suurta täsmällisyyttä. Tämä koskisi esimerkiksi tunnetun rikollisryhmän jäsenten toimintaa. Paitsi tietoja epäillyistä ja myötävaikuttajista tietojärjestelmään saataisiin tallettaa tekoon liittyvinä tietoina tietoja rikosten potentiaalisista tai todellisista uhreista. Kyse voisi olla

esimerkiksi vihjetiedosta, jonka mukaan tietty henkilöä vastaan suunnitellaan rikosta.

Sisäasiainministeriön rikostiedustelusta ja tarkkailusta 28 päivänä syyskuuta 2001 antamassa määräyksessä (SM20011211/Ri2) rikostiedustelu ja siihen liittyvä rikosanalyysi määritellään suunnitelluksi ja järjestelmälliseksi tiedon käsittelyksi poliisilain 1 §:ssä säädettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä poliisin ylijohdon, poliisin lääninjohdon, kihlakuntien poliisilaitosten ja poliisin valtakunnallisten yksiköiden rikostorjunnan strategisen päätöksenteon tukemiseksi. Rikostiedustelulla hankitaan, analysoidaan ja välitetään rikostorjunnan kannalta merkityksellistä tietoa sekä tuotetaan selvityksiä rikollisista, rikoksista, rikollisuudesta, yhteiskuntaa vaarantavista ilmiöistä ja rikollisuuden seurauksista. Tarkkailu määritellään johdetuksi, suunnitelluksi, kohdennetuksi ja dokumentoiduksi operatiiviseksi tiedonhankinnaksi poliisilain 1 §:ssä, esitutkintalain 5 §:ssä ja rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 1 §:ssä säädettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tarkkailulla hankitaan todisteita ja muuta poliisitoiminnassa tarvittavaa tietoa henkilöistä, joiden epäillään suunnittelevan, valmistelevan tai tekevän rikoksia, myötävaikuttavan rikoksiin tai jo tehneen rikoksia. Lisäksi tarkkailulla hankitaan tietoa kiinniotettavien olinpaikasta ja rikoksella hankitun omaisuuden sijainnista. Tarkkailu on operatiivisen keinovalikoiman yläkäsite, johon kuuluvat poliisi ja pakkokeinolaissa säädetyt tiedonhankintakeinot sekä ohjattu tiedottajien käyttö. Tietosisältö määrittäisi näistä lähtökohdista myös rajavartiolaitoksen tarpeisiin.

Huumausainerikossäännösten uudistamisen yhteydessä erotettiin toisistaan huumausainerikos ja huumausaineen käyttörikos. Huumausaineen käyttörikoksesta tuomitaan rikoslain 50 luvun 2 a §:n nojalla se, joka laittomasti käyttää taikka joka pitää omaa käyttöä varten hallussaan huumausainetta. Huumausaineen käyttörikoksesta tuomitaan myös se, joka yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta. Teosta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Huumausaineen käyttörikoksiin myötävaikuttajien välityksellä voidaan päästä käsiiksi myös törkeämpään huumausainerikollisuuteen. Sen vuoksi epäiltyjen tietojärjestelmään rekisteröimisen perusteena olisi myös huumausaineen käyttörikokseen myötävaikuttaminen. Epäily yksilöitäisiin samoin kuin

poliisitoimessa.

Pykälästä ilmeni, että tietoja talletetaan rekisteriin, koska niiden käsitteleminen on tarpeellista 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa. Sen vuoksi ei erikseen säädettäisi, että tietoja myös saa käsitellä mainittuihin tarkoituksiin.

12 §. *Turvallisuustietorekisteri.* Turvallisuustietorekisteri muistuttaisi poliisitoimen henkilötietolain 5 §:ssä säädettyä suojelupoliisin toiminnallista tietojärjestelmää. Turvallisuustietorekisteri voisi sisältää tietoja, joita olisi tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle rajavartiolaissa tai merenkulun turvatoimilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Turvallisuustietorekisteriin saataisiin tallettaa henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, henkilön matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin saataisiin lisäksi tallettaa 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita kuin 2 momentissa mainittuja tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) *merenkulun turvatoimitiedot*, joilla tarkoitettaisiin merenkulun turvatoimilaissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja turvaukkaa koskevista ilmoituksista, turvahälytyksistä, turvavälikohtauksista, valvontatoimenpiteistä ja pakkotoimista, tuon lain 17 §:ssä säädetyistä teknisestä valvonnasta ja 6 §:ssä säädetyн yhteyspisteen toiminnan järjestämiseksi tarpeellisia muita tietoja,

2) *terrorismin torjuntatiedot*, joilla tarkoitettaisiin rajavartiolain 21 §:ssä rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja terrorismintorjuntaa ja erityistilanteita koskevista toimenpiteistä ja niihin varautumisesta,

3) *Itämeren alueen rajavalvontatiedot*, joilla tarkoitettaisiin rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia tietoja rajavartiolaitoksen toimialalla toimivien Itämeren rantavaltioiden viranomaisten rajavartiolaitokselle lähettämistä sanomista,

4) *rajaviranomaisten yhteystiedot*, joilla tarkoitettaisiin rajaturvallisuuden ylläpitämisessä ja rajavartiolain 83 §:ssä tarkoitettussa ja muussa kansainvälisessä yhteistoiminnassa tarpeellisia tietoja rajavartiolaitoksen toimialalla toimivista viranomaisista, niiden toiminnasta ja kokoonpanosta muissa maissa sekä yhteystietoja,

5) *automaattisesti tunnistettavien tiedot*, joilla tarkoitettaisiin rajavartiolain 28 §:ssä säädetyн tunnistamisen suorittamiseksi tarpeellisia kuvatietoja henkilöistä, jotka on otettava kiinni vankeudella rangaistavan rikoksen estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteen saattamiseksi taikka vankeusrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi, sekä

6) *rajatilannetiedot*, joilla tarkoitettaisiin tietoja rajatilanteesta Suomessa ja Euroopan unionissa.

Pykälästä ilmenee, että tietoja talletetaan rekisteriin, koska niiden käsitteleminen on tarpeellista 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa. Sen vuoksi ei erikseen säädettäisi, että tietoja myös saa käsitellä mainittuihin tarkoituksiin.

Merenkulun turvatoimilain 17 §:n mukaan poliisilla, rajavartiolaitoksella ja tullilaitoksella on satamissa oikeus suorittaa poliisilain 28 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua teknistä valvontaa merenkulun turvallisuuden toteuttamiseksi silloin, kun se on tarpeen rikoslain 34 a luvussa tarkoitettujen terrorismirikosten estämiseksi sekä niistä etsintäkuulutettujen tai todennäköisin syin syylliseksi epäiltyjen tunnistamiseksi. Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan poliisilaissa yleisöön, ajoneuvojen kuljettajiin tai jalankulkijoihin kohdistuvaa, teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista. Merenkulun turvatoimilaissa säädettyjen edellytysten täytyessä rajavartiolaitoksella on oikeus saada kuvallenteita myös sataman pitäjiltä sekä laivanvarustajilta. Saadut tiedot talletettaisiin merenkulun turvatoimitietoihin jos niitä olisi tarpeellista säilyttää välitöntä henkilöiden silmämääräistä tai automaattista tunnistamista varten tai myöhemmin uhkatilanteiden selvittelyn yhteydessä. Automaattisen tunnistamisen mahdollisuus olisi välttämätön, jotta ihmisvirrasta voitaisiin nopeasti poimia tarkempaa tunnistamista varten henkilöt, joiden on epäiltävä aiheuttavan uhkaa merenkulun turvallisuudelle tai selvittää uhkaaviin tekoihin syylistyneiden aikaisempaa toimintaa uhkatilanteiden paremmin torjumiseksi. Saa-

dut kuvat olisi voitava tallettaa rekisteriin, jotta niitä voitaisiin verrata rajavartiolaitoksen hallussa olevin automaattisesti tunnistettavien tietoihin.

Automaattisella tunnistamisella tarkoitettaisiin teknisin menetelmin tapahtuvaa henkilöistä saatua kuvatalennetta tai valvontakameran kuvavirtaa suoraan rajavartiolaitoksen etsittävistä henkilöistä käytettävissä oleviin kuviin tai videokuviin vertaamalla. Automaattista tunnistamista voitaisiin kohdistaa rajanylityspaikalla muualle kuin vakituisesti asuttuun tilaan etsintäkuulutettujen tunnistamiseksi sekä rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, keskeyttämiseksi ja paljastamiseksi. Kysymys olisi paitsi merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettujen henkilöiden tunnistamisesta myös muusta syystä etsintäkuulutettujen henkilöiden tunnistamisesta.

Turvatietojärjestelmän automaattisesti tunnistettavien tietoihin voitaisiin tallettaa kuvia henkilöistä, jotka on otettava kiinni vankeudella rangaistavan rikoksen estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteen saattamiseksi taikka vankeusrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi. Kuvat voitaisiin saada esimerkiksi poliisiasiain tietojärjestelmän etsintäkuulutettujen tiedoista tai tuntoerkkietiedoista, poliisin hallintoasiain tietojärjestelmän kuvatie-doista, ulkomaalaisrekisterin tuntoerkkietiedoista tai ajoneuvoliikennerekisterin kuvatie-doista. Kuvien alkuperäinen käyttötarkoitus ei estäisi niiden käyttämistä automaattiseen tunnistamiseen, koska kyse olisi vankeudella rangaistavan rikoksen estämisestä, selvittämisestä tai syytteen saattamisesta taikka vankeusrangaistuksen täytäntöönpanemisesta.

Tunnistava kameravalvonta kohdistuisi siten ainoastaan hyvin rajalliseen ihmisjoukkoon. Automaattisella tunnistamisella saatua tietoa ei virhemahdollisuuden vuoksi voitaisi sellaisenaan käyttää päätettäessä henkilön oikeuksista tai velvollisuuksista vaan esiin se-loutunut etsittävää läheisesti muistuttava henkilöt tulisi tunnistaa henkilökohtaisesti.

Automaattisen tunnistamisen menetelmiä voitaisiin lisäksi käyttää rajatarkastuksessa henkilöllisyyden varmistamiseen vertaamalla passirekisterin kuvaa rajatarkastuksessa vertailua varten otettavaan kuvaan, mikä voisi paljastaa samalla kuvalla toisen nimiselle henkilölle passin myöntämisen. Passissa olevan kuvan vertaaminen rajatarkastuksessa otettavaan kuvaan voisi paljastaa tarkastetta-

van henkilön ja hänen esittämässään passissa olevan kuvan eroavuudet nopeasti ja varmasti. Passissa olevan kuvan vertaaminen passirekisterin kuvaan voisi paljastaa sen, onko passikuvan osoittamalle henkilölle myönnetty passia lainkaan. Tämä vertailumahdollisuus korottaisi kiinnijäämisriskiä passiväärennösten osalta ja nopeuttaisi rajatarkastusta.

13 §. *Turvallisuustietorekisterin käyttöoikeus.* Turvallisuustietorekisteriä saisivat käyttää rikostiedustelu, rikosanalyysi ja tarkkailutehtäviin määrätty valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävän esitutkintakoulutuksen saaneet rajavartiomiehet. Lisäksi turvallisuustietorekisteriä saisivat käyttää muut rikostiedustelu-, rikosanalyysi- ja tarkkailutehtäviin määrätty rajavartiolaitoksen virkamiehet. Käyttöoikeus rajavartiolaitoksessa määräytyisi näin ollen samoin kuin rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterin osalta.

Rajavartiolaitoksen esikunta voisi antaa käyttöoikeuden turvallisuustietorekisteriin myös poliisiin, tullin tai puolustusvoimien palveluksessa oleville rikostiedustelu ja tarkkailutehtäviin tai rikostietojen analyysitehtäviin määrättyille virkamiehille sekä merenkulun turvatoimilain mukaisesti tehtäviin määrättyille merenkulkulaitoksen virkamiehille siinä laajuudessa, kuin näillä viranomaisilla on tehtävissään oikeus tietojen saamiseen rajavartiolaitokselta.

2 luku. Henkilötietojen käsittelyn erityissäännöksiä ja oikeus tietojen saamiseen

14 §. *Arkaluonteisten tietojen käsittely.* Arkaluonteisten tietojen käsittely on henkilötietolain 3 luvun 11 §:n mukaan kielletty. Käsittelykielto ei kuitenkaan estä tietojen käsittelyä, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetyistä tehtävistä. Arkaluonteiset tiedot on henkilötietolain 12 §:n 2 momentin mukaan poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole perustetta. Tätä seikkaa olisi arvioitava vähintään viiden vuoden välein.

Henkilötietolain 11 §:n 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja rikollisesta teosta tai rangaistuksesta taikka tietoja muusta rikoksen seuraamuksesta saisi kerätä ja tallettaa rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin silloin, kun

tietojen käsittely on rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellista.

Henkilötietolain 11 §:n 1 ja 2 sekä 46 kohdassa tarkoitettuja tietoja rodusta tai etnisestä alkuperästä, henkilön yhteiskunnallisesta, poliittisesta tai uskonnollisesta vakaumuksesta taikka ammattiliittoon kuulumisesta, terveydentilasta, sairaudesta, vammaisuudesta tai hoitotoimenpiteistä, seksuaalisesta käyttäytymisestä tai suuntautumisesta taikka sosiaalihuollon tarpeesta, palveluista, tukitoimista tai muista sosiaalihuollon etuuksista saisi kerätä ja tallettaa rajavartiolaitoksen käytettävään henkilörekisteriin ainoastaan silloin, kun tietojen käsittely olisi rajavartiolaitoksen yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

Henkilötietolain 11 §:n 4 kohdassa tarkoitettuja henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia tietoja saisi kerätä ja tallettaa rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin silloin, kun tietojen käsittely olisi rekisteröidyn oman turvallisuuden tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

LRVL:n 36 §:n mukaan LRVL:ssa tarkoitettuun henkilörekisteriin saa nykyisin kerätä ja tallettaa henkilötietoja, jotka on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta silloin, kun tiedot ovat rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia. Järjestely säilyisi siten tältä osin ennallaan. Mainittuja tietoja talletetaan nykyisin rikostietorekisteriin ja valtakunnallista suppeampiin henkilörekistereihin. Uudistuksen myötä tallennuspaikka muuttuisi. Osa tiedoista talletettaisiin valtakunnallisiin tutkinta- ja virka-apurekisteriin, poliisiasiain tietojärjestelmään, rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin. Tietoja saisi tallettaa myös 4 §:ssä tarkoitettuun muuhun rekisteriin, eli yhden tai yhtä useamman hallintoyksikön tai työryhmän tällaisiin tarkoituksiin varattuun rekisteriin.

Valtakunnallisissa rekistereissä tietoja talletettaisiin rajavartiolaitoksen aloittaman esitutinnan osalta tutkinta- ja virka-apurekisteriin ja poliisiasiain rekisteriin. Rikosepäilyyn tai tapahtuneeseen rikokseen liittyvä tietoja talletettaisiin rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin jos rikoksesta saattaisi seurata vankeutta tai myötävaikuttajalle enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta tai jos kysymys olisi huumausai-

neen käyttörikoksesta.

Rotu ja etninen alkuperä voivat olla tunnistamiseksi välttämättömiä tietoja esimerkiksi silloin, kun valokuva ei ole käytettävissä. Tieto etnisestä alkuperästä voi olla välttämätöntä myös laittomien maahantulijoiden tunnistamiseksi. Terveystta ja hoitoa koskevat tiedot voivat olla välttämättömiä turvallisuusyistä ja työturvallisuusyistä. Seksuaalista käyttäytymistä koskeva tieto voi olla välttämätön rikoksen paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Prostituutio on tieto seksuaalisesta käyttäytymisestä, jolla on merkitystä muun muassa kansainvälistä rikollisuutta tutkittaessa. Vakaumusta koskeva tieto voi olla välttämätön terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten estämisessä ja selvittämisessä. Tieto epädemokraattisia keinoja käyttävään poliittiseen tai uskonnolliseen järjestöön kuulumisesta sisältää myös vakaumusta koskevan tiedon. Sosiaalitukea koskeva tieto voi olla välttämätön arvioitaessa maahantuloedellytyksiä, erityisesti kykyä vastata toimeentulon ja paluumatkan kustannuksista.

15 §. *Yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittely.* Rajavartiolaitoksen yksittäisessä tehtävässä saatuja henkilötietoja, jotka eivät liittyisi kyseiseen tehtävään, mutta olisivat tarpeen tulevaisuudessa todennäköisesti syntyvässä muussa tehtävässä, saisi kerätä ja tallettaa vain rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin, turvallisuustietorekisteriin ja hallintoyksikön tai työryhmän käyttöön perustettuun tilapäiseen henkilörekisteriin. Tietoihin olisi talletettaessa mahdollisuuksien mukaan liitettävä arvio tietojen antajan luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta. Luotettavuusluokitus on käytössä muun muassa poliisin epäiltyjen tietojärjestelmässä ja Europol-tietojärjestelmässä.

Yksittäiseen tehtävään liittymättömillä tiedoilla tarkoitettaisiin esimerkiksi alustavia vihjetietoja, jotka eivät liittyisi johonkin jo suoritettavana olevaan tehtävään, mutta kyläkin tulevaisuudessa todennäköisesti syntyvään tehtävään, esimerkiksi esitutkintaan. Kaikkia rajavartiolaitoksen tutkittavia rikoksia koskevia henkilötietoja talletettaisiin tutkinta- ja virka-apujärjestelmään niin pian, kuin esitutkinta olisi alkanut. Sinne muodostettaisiin myös tutkintaa koskevat asiakirjat, kuten esitutkintapöytäkirjat ja pakkokeinojen käyttämisessä tarpeellisia sähköisiä asiakirjoja. Valtakunnallista käyttöä varten perustettavaan rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin talletettaisiin vankeusuhkaisia

rikoksia koskevia epäilyjä ja vihjeitä, joiden osalta esitutkintaa ei olisi vielä aloitettu. Sakkorikoksia koskevia epäilyjä ja vihjeitä voitaisiin tarvittaessa kirjata hallintoyksikkökohtaisiin rekistereihin, joiden käyttöoikeus olisi rajoitettu rikosten estämiseen ja selvittämiseen osallistuville rajavartiomiehille. Tarkastusoikeus olisi rajoitettu jäljempänä ilmenevin tavoin.

Teknisellä valvonnalla tai tarkkailulla saatu tieto, joka koskisi muuta kuin rajavartiolaitoksen tutkittavaa rikosta tai etsintäkuulutuksen vuoksi tavoitettavaa henkilöä, olisi lähtökohtaisesti pidettävä rajavartiolaitoksen toiminnassa tarpeettomana, eikä sitä näin ollen tulisi tallettaa rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin. Tieto, joka koskisi muuta tutkittavana olevaa rikosta, saataisiin tallettaa rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin, jos rajavartiolaitos voisi suorittaa teknistä tarkkailua sen estämiseksi tai selvittämiseksi. Pakkokeinolaissa tarkoitetulla teknisellä kuuntelulla saadun tiedon tallettamisesta henkilörekisteriin säädetään pakkokeinolaissa. Rajavartiolaitoksella ei esityksen mukaan olisi oikeutta telekuunteluun.

Säännökset rajavartiolaitoksen oikeudesta tallettaa teknillisin menetelmin saatuja valvontatietoja lupa- ja valvonta-asoiden rekisteriin sisältyisivät 9 §:ään. Tällaisia tietoja olisivat meriliikenteen ja talousvyöhykkeen valvontatiedot sekä maa- ja merirajan valvontatiedot.

16 §. *Henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuva sähköinen tunniste ja sen tietoturva.* Rajavartiolaitos voisi ottaa vastaan henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuvan sähköisen tunnisteiden henkilön tunnistamista ja asiakirjan aitouden varmistamista varten. Rajavartiolaitoksella olisi oikeus verrata asiakirjassa olevaa tunnistetta henkilöön tämän henkilöllisyyden selvittämiseksi tai varmistamiseksi ja asiakirjan aitouden varmistamiseksi. Sähköisessä muodossa olevia henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuvia tunnistetietoja käsiteltäessä tulisi erityisesti huolehtia tietoturvasta. Säännöstä ehdotetaan otettavaksi lakiin sen vuoksi, että biometriset tunnisteet otetaan käyttöön Euroopan unionissa. Vaikka tunnisteita ei tämän lain voimaan tullessa olisikaan suomalaisissa passeissa, voisi tunnisteta olla muiden maiden matkustusasiakirjoissa. Niitä tulisi voida käyttää henkilöllisyyden selvittämiseen rajatarkastustoitinnassa.

Tunnistamiseen soveltuva biometrinen

ominaisuus on pysyvä, muuttumaton ja peruuttamaton osa yksilöä. Tästä syystä biometriset tunnisteet asettavat erityisiä vaatimuksia tietoturvalle, jotta yksityisyyden suojan toteutuminen voitaisiin varmistaa. Sama koskee DNA-tunnisteita. Erityisen huolellisuusvelvoitteen asettaminen on perusteltua, jottei henkilön tunnistetiedoin varustettu digitaalisesti otettu valokuva joutuisi väärin käsiin. Tuollaisen kuvan avulla voitaisiin helposti tunnistaa kadulla liikkuvia henkilöitä heidän tietämättään. Biometrisen ominaisuuden sähköinen tallenne on helposti ja nopeasti kopioitavissa ja samalla levitettävissä nykyisten tietojenkäsittelylaitteiden ja tietoverkkojen avulla.

Valokuvaan samoin kuin sormenjälkiin liittyvien biometristen tunnisteiden käsittelyyn tarvittavia laitteita on yleisesti saatavilla. Niiden asiatonta käyttöä ei voida tehokkaasti estää. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, että rajavartiolaitoksessa kiinnitettäisiin erityistä huomiota biometristen tunnisteiden tietoturvaan kohdistuviin vaatimuksiin.

17 §. *Tietojen saanti viranomaiselta.* Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä ja henkilöltä virkatehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista rajavartiolaitokselle tai tietojen käyttöä todisteena olisi laissa kielletty tai rajoitettu. Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekisi pidättämiseen oikeutettu virkamies. Säännös on yhdenmukainen poliisilain 35 §:n kanssa. Rajavartiolaitosta ei tulisi maksullisuuden osalta asettaa eri asemaan poliisiviranomaisen kanssa.

Valtion viranomaisten maksullisia suoritteita on tarkasteltu muun muassa Arto Lahden ja Heikki Stenlundin selvityksessä Valtion maksullinen toiminta ja tietoyhteiskunta (2003). Selvityksen mukaan julkisoikeudellinen viranomaistoiminta hoidetaan budjettivaroilla eikä siihen tule soveltaa maksuperustelakia. Sen sijaan julkisoikeudelliset suoritteet, joita tarjotaan myös ulkopuolisille, olisivat maksullisia toiselle valtion viranomaiselle, ellei maksusta luopumiseen olisi maksuperustelaisissa tarkoitettua erityistä syytä. Maksuperustelain 6 §:n mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo).

Silloin kun suoritteesta määrätään perittäväksi maksu, peritään vastaava maksu myös valtion viranomaiselta, jollei muuhun menettelyyn olisi erityistä syytä. Maksuperustelaisissa tarkoitettuna erityisenä syynä tiedon maksuttomuuteen voisi ainakin yksittäistapauksessa olla se, että esitutkintaviranomainen tarvitsee tiedon käytettäväksi todisteena rikosasiassa. Todisteiksi takavarikoitavissa olevia asiakirjoja ei tulisi säätää maksullisiksi, vaikka ne saataisiinkin antaa sähköisessä muodossa tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Esitutkintaviranomaisia ei myöskään tulisi asettaa tässä toisiinsa nähden eriarvoiseen asemaan.

Hallinnollisessa toiminnassa tarpeellisten sähköisten tietojen maksuttomuudelle ei ole yhtä vahvoja perusteita. Maksuperustelain 8 §:n mukaan asianomainen ministeriö päättää, mitkä ministeriön ja hallinnonalan muiden viranomaisten suoritteet tai suoriteryhmät ovat maksullisia ja mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Maksuperustelain 9 §:n mukaan muissa kuin 8 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa toimivalta maksuja ja suoritteiden hinnoittelua koskevissa asioissa on asianomaisella viranomaisella. Yksittäistapauksessa tiedon maksullisuutta koskeva erimielisyys voitaisiin saattaa arvioitavaksi hakemalla muutosta maksun määräämistä koskevan päätöksen.

Salassapitovelvollisuuden murtamista koskeva päätös on aiheellista yksityisyyden suojan turvaamiseksi antaa rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tehtäväksi, vaikka poliisitoimessa asiasta päättääkin päällystöön kuuluva poliisimies.

18 §. *Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä.* Pykälässä ehdotettua tiedonsaantioikeutta puoltaa se, että rajat ylittävään rikollisuuteen kuuluu myös yhä useammin tavanomaisen rikollisuuden ja talousrikollisuuden yhdistelmiä. Julkisessa luettelossa mainitsemattomien yhteystietojen ja jake-luositeltujen saaminen voi yksittäistapauksessa olla tarpeen rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Säännös olisi yhdenmukainen muun muassa poliisilain 36 §:ää koskevan poliisilain muuttamista koskevan hallituksen esityksen kanssa.

Tekninen kehitys on tehnyt mahdolliseksi sen, että esimerkiksi muiden säännösten nojalla tarkkailtavan kohdehenkilön tai -paikan osalta voidaan hankkia teleliittymän ja telepäätelaitteen yksilöiviä tietoja ilman, että on

tarpeen kytkeä yksityistä teleyritystä mukaan viranomaisten tiedonhankintaan. Tässä tapauksessa ei haluttaisi saada tietoa siitä, missä henkilö milloinkin sijaitsee, vaan hänen hallussaan olevan tai hänen oletettavasti käyttämänsä telepäätelaitteen tai teleliittymän yksilöintiin tarvittavat tiedot.

19 §. *Tiedot rajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä.* Säännös koskisi miehistö- ja matkustajaluetteloita sekä luetteloa muista kulkuneuvossa olevista henkilöistä. Rajavartiolaitos saa nämä tiedot LRVL:n 30 §:n 1 momentin nojalla rajavalvontaa ja rajatarkastusten toteuttamista varten sekä LRVL:n 30 §:n 2 momentin nojalla ilma-aluksesta pelastus- tai avustustehtävää varten. Ulkomaalaislain 174 §:n mukaan tiedot on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle, joka voi olla poliisi- tai tulliviranomainenkin.

Säännökset yhdistettäisiin siten, että tietojen luovuttamista koskevasta ulkomaalaislain 174 §:stä jätettäisiin ulkomaalaislakiin vain sen nykyinen 4 momentti, joka koskee velvollisuutta estää maahan pääsy ilman rajatarkastusviranomaisen suostumusta sekä velvollisuutta ilmoittaa salamatkustajasta. Lisäksi ulkomaalaislain 174 §:ään otettaisiin viittaus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavan lain 19 ja 20 §:ään.

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ajoneuvon kuljettajan olisi siten toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan olisi annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä. Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla. Matkustaja- ja miehistöluettelosta tulee käydä ilmi jokaisen siihen merkityn henkilön suku- ja etunimi, syntymäaika, sukupuoli ja kansalaisuus sekä liikennevälineen kansallisuus- ja rekisteritieto sekä saapumis- ja lähtöpaikka.

Tietoja käytettäisiin rajavalvontaa ja rajatarkastuksia varten mutta myös pelastustoiminnassa, jos siihen ilmenisi tarvetta. Tämä kävisi ilmi 20 §:stä, jonka mukaan tietoja saisi käyttää rajatarkastusten helpottamiseen, laittoman maahantulon sekä laittoman maa-

hanmuuton torjumiseen ja rajatarkastusviranomaiselle säädettyssä muussa tehtävässä. Niihin kuuluisivat siten myös pelastus- ja avustustehtävät.

20 §. *Liikenteenharjoittajan velvollisuus lentomatkustajia koskevien tietojen antamiseen.* Säännöksellä pantaisiin täytäntöön 29 päivänä huhtikuuta 2004 annettu Neuvoston direktiivi 2004/82/EY, joka koskee liikenteenharjoittajien velvollisuutta toimittaa rajatarkastusviranomaisille tietoja matkustajista. Ammattimaisesti henkilöiden kuljetusta ilmateitse harjoittavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön (lentoliikenteen harjoittaja) olisi pyynnöstä toimitettava tiedot matkustajista, jotka lentoliikenteen harjoittaja kuljettaa viralliselle rajanylityspaikalle näiden saapuessa Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueelle tai sieltä lähtiessä.

Ehdotetun 20 §:n mukaan luovutettavia tietoja olisivat matkustusasiakirjan numero ja tyyppi, kansalaisuus tai kansalaisuudettoisuus, koko nimi, syntymäaika, rajanylityspaikka, jonka kautta henkilö saapuu jäsenvaltioiden alueelle tai lähtee jäsenvaltioiden alueelta, kuljetuksen koodi, kuljetuksen lähtö- ja saapumisaika, kuljetukseen kuuluvien henkilöiden kokonaismäärä ja alkuperäinen lähtöpaikka.

Tiedot olisi luovutettava sähköisesti tai muulla asianmukaisella tavalla. Tiedot olisi toimitettava välittömästi lähtöselvityksen päätyttyä. Rajatarkastusviranomaisen saisi käsitellä lentoliikenteen matkustajatietoja ja 19 §:ssä tarkoitettuja muita tietoja rajatarkastusten helpottamiseksi ja laittoman maahan-tulon sekä laittoman maahanmuuton torjumiseksi. Lisäksi tietoja saisi käyttää rajatarkastusviranomaiselle säädettyssä muussa tehtävässä. Rajavartiolaitoksen kohdalla niitä olisivat pelastustoiminta, rajavalvonta sekä rajavartiolaitoksen tutkittavaksi säädettyjen rikosten rikostiedustelu ja esitutkinta.

Rajatarkastusviranomaisen olisi hävitettävä tiedot 24 tunnin kuluessa niiden toimittamisesta. Hävittäminen tapahtuisi vasta sen jälkeen, kun matkustajat ovat saapuneet maahan tai lähtenet maasta. Hävittämisvelvollisuus ei koskisi sellaisia tietoja, joita tarvittaisiin rajatarkastusviranomaisen muussa lakisääteisessä tehtävässä. Tietojen luovuttajan olisi hävitettävä hankkimansa ja rajaviranomaisille toimittamansa henkilötiedot 24 tunnin kuluessa kuljetuksessa käytetyn liikennevälineen saapumisesta määränpäähän, jollei niiden säilyttämiseen olisi muuta perustetta. Tiedot voi-

taisiin säilyttää esimerkiksi lentoliikenteen harjoittajan etujen valvomiseksi seuraamusmaksun määrittämisestä koskevassa asiassa.

21 §. *Liikenteenharjoittajille määrättävät seuraamukset.* Edellä mainitun direktiivin mukaisen tietojen toimittamisvelvollisuuden laiminlyömisestä varalta olisi direktiivin mukaan säädettyjä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia. Seuraamusmaksun tulisi olla enimmäismäärältään vähintään 5 000 euroa ja vähimmäismäärältään vähintään 3 000 euroa kultakin sellaiselta matkalta, jolta tiedot puuttuvat tai ovat vääriä. Säännökset seuraamusmaksun määrittämisestä sisältyisivät ulkomaalaislain 179 ja 181 §:ään. Ulkomaalaislain 185 §:ssä säädetäisiin lisäksi rangaistus sille, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoisi 19 tai 20 §:ssä säädetyn velvollisuutensa.

Ehdotetun lain 19 §:n mukaan tiedot tulisi luovuttaa omasta aloitteesta ja 20 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa vain pyydettyä. Ehdotetussa 20 §:ssä säädetään myös tietojen hävittämistä koskevasta velvollisuudesta, joka toisaalta koskisi rajatarkastusviranomaisia ja toisaalta liikenteenharjoittajaa. Rajatarkastusviranomaiselle ei seuraamusmaksua määrättäisi, koska valtiolle maksettavan seuraamusmaksun määrittämisestä valtion maksettavaksi ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Rajatarkastusviranomaisen ja sen palveluksessa olevien henkilöiden toimien laillisuus on sanktioitu muulla tavoin. Henkilötietojen osalta valvontaa suorittaa muun muassa tietosuojavaltuutettu.

22 §. *Rajavartiolaitoksen oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä.* Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten tarpeellisia tietoja muualla pidettävistä rekistereistä pykälään otettavan luettelon mukaisesti. Asiasta säädetään nykyisin LRVL:n 29 §:ssä, jonka mukaan rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeudesta noudatetaan poliisin henkilörekistereistä annettua lakia, tullilakia, tieliikenteen tietojärjestelmästä annettua lakia (nykyisin laki ajoneuvoliikennerekisteristä) ulkomaalaisrekisteristä annettua lakia ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettua lakia. Rajavartiolaitoksella on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta tarpeellisia tietoja rajavalvontaa ja rajatarkastuksia sekä laillisuusvalvontaa varten myös väestötietojärjestelmästä, työviranomaiselta ja oikeushallinnon tietojärjestelmistä. Raja-

vartiolaitoksella on salassapitosäännösten es-
tämättä oikeus saada rajavaltuutta, rajavar-
totehtäviä, pelastus- ja avustustehtäviä sekä
sotilaallisen maanpuolustustehtäviä varten
maksutta kulkuneuvoja, liikennettä, viran-
omaisten toimintavalmiutta ja hälyttämistä
koskevia tietoja ilmailu-, kalastus-, meren-
kulku- ja palo- ja pelastustoimen viranomai-
silta sekä poliisilta, puolustusvoimilta, tullil-
laitokselta ja ympäristöviranomaisilta. Tiedot
saa luovuttaa rajavartiolaitokselle myös tek-
nisen käyttöyhteyden avulla.

Ehdotetun säännöksen mukaan rajavarti-
olaitoksella olisi oikeus saada ajoneuvoliiken-
nerekisteristä rikosta ja siitä seuranneita ran-
gaistuksia ja muita seuraamuksia koskevia
tietoja rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esi-
tutkintaa ja muuta tutkintaa, etsintää, pelas-
tustehtävää ja ulkomaalaislaissa tarkoitettua
liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun
määräämistä varten. Lisäksi rajavartiolaitok-
sella olisi oikeus saada ajoneuvoliikennere-
kisteristä pysäköinnin valvomiseksi tarpeelli-
sia tietoja vammaisen pysäköintiluvasta ja ra-
javartiolaitoksen toimenpiteen kohteena ole-
van henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte
henkilön tunnistamista varten.

Vammaisen pysäköintilupaa koskeva tieto
olisi tarpeen rajanylityspaikoilla ja rajavarti-
olaitoksen hallitsemilla alueilla pysäköinnin
valvomiseen.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada
Ahvenanmaan moottoriajoneuvorekisteristä
samat tiedot, kuin ajoneuvoliikennerekisteris-
tä. Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada
aluevalvontaviranomaisilta merivalvonnan
tietojärjestelmistä tarpeellisia tietoja vesikul-
kuneuvojen sijainnista rajavartiolaitoksen
merellä suoritettavaksi säädettyä valvonta-
tehtävää varten.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada
alusrekisteristä, rakenteilla olevien alusten
rekisteristä ja historiarekisteristä tietoja aluk-
sista ja niiden omistajista sekä haltijoista tar-
peellisia tietoja vesiliikenteen valvontaa, ra-
jaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa,
muuta tutkintaa, pelastustehtävää merenkul-
lun turvatoimilaissa tarkoitettua tehtävää
sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun
määräämistä varten. Alusrekisteriä pidetään
suomalaisista kauppamerenkulkuun käytettä-
vistä aluksista, joiden pituus on vähintään 15
metriä. Pyynnöstä rekisteriin voidaan merkitä
edellä mainittua pienempikin alus. Eräistä
aluksista on pidettävä myös historiarekisteriä
ja Suomessa rakenteilla oleva alus voidaan

pyynnöstä merkitä rakenteilla olevien alusten
rekisteriin. Alusrekisteriin merkitään muun
muassa aluksen rekisteröintiä ja sen omistus-
oikeuden kirjaamista koskevat ratkaisut,
aluksen rekisteröintiä, rekisterinnumero,
nimi, aikaisemmat nimet, kotipaikka, tun-
nuskirjaimet ja sen IMO-numero, aluksen h-
ji, vetoisuus, mitat, rakentaja, rakentamisaika
ja paikka sekä sen käyttötarkoitus, omistajan
nimi, kansalaisuus ja kotipaikka sekä omis-
tusosuuden suuruus. Tietoja aluksista ja ve-
neistä tarvittaisiin muun muassa meriliiken-
teen valvonnassa ja niitä voitaisiin tarvita
merenkulun turvatoimilain mukaisissa tilan-
teissa sekä alusjätelain noudattamisen val-
vomiseen.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada Eu-
roopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan
täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoite-
tuista kalastusalusrekisteristä ja sen yhtey-
dessä pidettävästä ammattikalastajarekisteris-
tä sekä saalisrekisteristä ja kalakaupparekis-
teristä tarpeellisia tietoja kalastuksenvalvon-
taa, vesiliikenteen valvontaa, rajaturvallisuu-
den ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkin-
taa, pelastustehtävää merenkulun turvatoimi-
laissa tarkoitettua tehtävää sekä liikenteen-
harjoittajan seuraamusmaksun määräämistä
varten.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada
henkilöiden tavoittamiseksi tarpeellisia tieto-
ja vankeinhoitolaitoksen tietojärjestelmistä
sekä rikosseuraamusviraston ja kriminaali-
huoltolaitoksen tietojärjestelmistä vapautteen
kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai sen
suorittaneista henkilöistä.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada il-
mailu, kalastus, merenkulku ja palo ja pelas-
tustoimen viranomaisilta sekä poliisilta, puo-
lustusvoimilta, tullilaitokselta ja ympäristövi-
ranomaisilta tarpeellisia tietoja kulkuneu-
voista, liikenteestä, viranomaisten toiminta-
valmiudesta ja hälyttämisestä rajaturvalli-
suuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tut-
kintaa sekä pelastustehtävää ja merellä tai
maarakajalla rajavartiolaitoksen suoritettavaksi
säädettyä valvontatehtävää varten.

Rajavartiolaitos on pelastuslain 6 §:ssä tar-
koitettu muu viranomainen, jolle saa luovut-
taa toimenpiderekisterin tietoja onnettomuus-
tutkintaa varten.

Hätäkeskuslaissa tarkoitettu hätäkeskustie-
tojärjestelmä on tarkoitettu pelastus, poliisi
sekä sosiaali- ja terveysviranomaisten valta-
kunnalliseen käyttöön. Hätäkeskuslaissa ei
säädetä rajavartiolaitoksen oikeudesta tieto-

jen saamiseen. Meripelastuslain 14 §:n 2 momentin 2 kohdassa kuitenkin säädetään, että rajavartiolaitoksella on oikeus vaaratilanteessa saada salassapitosäännösten estämättä maksutta meripelastustoimen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja hätäkeskustietojärjestelmästä sekä kunnan hätäkeskuksen hälytys ja toimenpiderekisteristä. Hälytysrekisteristä ja toimenpiderekisteristä säädetään pelastustoimilain korvanneessa pelastuslais-
sa.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada lääninhallitusten sekä liikenne ja viestintäministeriön liikennelupatietojärjestelmistä tarpeelliset tiedot liikennevalvontaa, rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten. Liikenneluvat antaa henkilöliikenteestä tiellä annetun lain mukaan yleensä lääninhallitus. Linjaliikenneluvan läänin rajan ylittävään liikenteeseen, joka ajetaan kokonaan tai osittain pika-
vuoroliikenteenä, antaa kuitenkin liikenne ja viestintäministeriö samoin kuin luvan muuhun kuin mainitun lain 7 a §:ssä tarkoitettuun valtakunnan rajan ylittävään linjaliikenteeseen. Liikenne ja viestintäministeriö on linja-autoilla harjoitettavaa satunnaista kansainvälistä matkustajaliikennettä koskevan sopimuksen (Interbus-sopimus) tekemisestä annetun neuvoston päätöksen (EY 2002/917) mukaan sopimuksen 15 artiklassa tarkoitettu toimivaltainen kuljetuslupan antava viranomainen. Sopimuksen 18 artiklassa tarkoitettuja valvontaviranomaisia ovat poliisi, tulli ja rajavartiolaitos.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada majoitus ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (/) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tarpeellisia matkustajatietoja, rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa ja rajavartiolaitokselle laissa säädetyn muun tehtävän suorittamista varten.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada merenkulkuviranomaisilta tarpeellisia tietoja meriliikenteestä, sen valvonnasta ja vesikulkuneuvojen sijainnista alusten ilmoittautumisjärjestelmästä, laivaliikenteen ohjaus ja informaatiopalvelun tietojärjestelmistä, alusten ohjaus ja tukipalvelun tietojärjestelmistä, satamaliikenteen tietojärjestelmistä sekä muista alusliikennepalvelun tietojärjestelmistä rajavartiolaitoksen merellä suoritettavaksi säädettyä valvontatehtävää varten. Tällaisia tehtäviä olisivat ainakin aluevalvonta, Suomen talousvyöhykkeestä annettujen säännös-

ten valvonta sekä rajavalvonta.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmistä syyteharjinnassa olevista tai olleista rikosasioista, syyttäjien päätöksistä, tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista, tuomioistuinten lainvoimaisista ratkaisuksista ja oikeushallintoviranomaisten etsintäkuuluttamista henkilöistä sekä pakkokeinoista tarpeellisia tietoja rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa, pelastustehtävää merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua tehtävää sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten. Asiasta säädetään nykyisin LRVL:n 29 §:ssä, jonka mukaan rajavartiolaitoksella on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tietoja oikeushallinnon tietojärjestelmistä rajavartiolaitoksen toimittamaa esitutkintaa varten syyteharjinnassa olevista tai olleista rikosasioista ja syyttäjien päätöksistä, joiden mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta, annetuista rangaistusmääräyksistä, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista sekä tuomioistuinten lainvoimaisista ratkaisuksista.

Oikeushallinnon henkilörekistereitä koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan parhaillaan. Henkilötietojen käsittelyä oikeushallinnossa pohtineen oikeusministeriön työryhmän mietinnön (2004:11) mukaan oikeushallinnossa pidetään tuomiolauselmajärjestelmän rikosasiainrekisteriä (TL/RAR), tuomioistuinten kyselykäyttöjärjestelmää (Kyösti), sekä rikosdiaarijärjestelmää (Sakari) ja siviiliasioiden diaarijärjestelmää (Tuomas). Ylioikeuksissa ja erityistuomioistuimissa on omia diaarijärjestelmiä. Oikeusministeriön hallinnonalalla pidetään myös rikosrekisteriä, sak-
korekisteriä, saatavarekisteriä, muuntorangaistusrekisteriä, rangaistusmääräysrekisteriä, rikesakkorekisteriä, rikosvahinkoasiainrekisteriä, liiketoimintakieltorekisteriä, yli-
kuormamaksurekisteriä, kuulutusrekisteriä, lahjoitusasiainrekisteriä, avioehtoasiainrekisteriä, kaupanvahvistajarekisteriä, konkurs-
sirekisteriä, yrityssaneerausrekisteriä, lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriä, kiinteistötietojärjestelmää ja velkajärjestelyrekisteriä. Rajavartiolaitain 22 §:n 13 kohdassa tarkoitettu tiedonsaantioikeus kohdistuisi TL/RAR:iin, Kyöstiin, Sakariin ja Tuomakseen sekä tuomioistuinten diaarijärjestelmiin ja koskisi lähinnä asiainosaisten sekä asioiden yksilöintitietoja ja tietoja asioiden käsittelyvaiheista. Tuomioistuinten julkisista ratkaisuksista on ke-

nellä tahansa oikeus saada tietoja, joten edellä kuvattua tiedonsaantioikeutta olisi pidettävä riittävänä.

Rangaistusten täytäntöönpanotehtävien sekä muiden rikosseuraamusvirastolle, kriminaalihuoltolaitokselle ja vankeinhoitolaitokselle kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisista henkilörekistereistä säädetään henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa. Kriminaalihuoltolaitoksen tietojärjestelmään kuuluu yhdyskuntaseuraamusrekisteri. Vankeinhoitolaitoksen tietojärjestelmään kuuluvat täytäntöönpanorekisteri, valvonta- ja toimintarekisteri, turvallisuustietorekisteri, apajarekisteri, tapaamiskieltorekisteri, asioijarekisteri ja yhdyskuntaseuraamusrekisteri. Vankeinhoitolaitokseen kuuluvat terveydenhuollon toimintayksiköt pitävät kukin omaa potilasrekisteriään. Rikosseuraamusvirasto pitää automaattisen tietojenkäsittelyn avulla kriminaalihuoltolaitoksen ja vankeinhoitolaitoksen tietojärjestelmää. Rekisterinpitäjä saa mainitun lain 16 §:n mukaan luovuttaa salassapitosäännösten estämättä vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen rajavartiolaitosviranomaiselle rajojen ja raja-alueen valvomiseksi sekä rikosten torjumiseksi. Vankeinhoitolaitoksen turvallisuustietorekisterin tietoja saa mainitun lain 18 §:n nojalla salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muun muassa rajavartiolaitokselle turvallisuustietorekisterin käyttötarkoituksen mukaisiin tarkoituksiin.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada kaupparekisterilaissa (129/1979) tarkoitettu patentti ja rekisterihallituksen pitämästä kaupparekisteristä tarpeellisia tietoja elinkeinonharjoittajia koskevista ilmoituksista ja tiedonannoista. Kaupparekisteri on julkinen. Mainitun lain 25 §:n mukaan kaupparekisteriin tehdystä merkinnästä ja rekisterimerkinän poistamisesta on lisäksi kuulutettava yleisesti saatavilla olevalla tavalla. Tietoja käsiteltäisiin rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa, sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada poliisin henkilörekistereistä tietoja henkilön sopivuuden rajavartiolaitoksessa palvelemiseen arvioimiseksi sekä rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa ja muuta tutkintaa var-

ten.

Turvallisuusselvityksistä annettu laki koskee virkaan, tehtävään tai koulutukseen valittavaa taikka virkaa tai tehtävää hoitavaa henkilöä koskevaa turvallisuusselvitystä, jonka laatiminen edellyttää suostumusta. Selvitys ei voi perustua rikoksesta epäiltyjen tietojärjestelmän tietoihin. Poliisiasian tietojärjestelmän rikosilmoitushakemistoon sisältyvää tietoa saa käyttää vain, jollei rikosilmoitusta ole syytä epäillä perusteettomaksi. Turvallisuusselvitystä tehtäessä ei saa käyttää vihjeitä tai ilmiäntoja eikä muita merkintöjä, joiden mukaan henkilön voidaan epäillä syyllistyneen rikokseen.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaan työntekijää koskevat henkilötiedot on kerättävä häneltä itseltään tai häneltä on saatava suostumus tietojen keräämiseen muualta. Suostumusta ei kuitenkaan tarvita, kun viranomainen luovuttaa työnantajalle tietoja työntekijän luotettavuudesta. Sisäisen turvallisuuden tehtäviin koulutukseen otettavista henkilöistä tulisi voida saada tietoja muun muassa paikallispoliisin rekistereistä. Sellaisista seikoista tulisi voida saada ennen valintaa tieto, jotka aiheuttaisivat virassa olevalle virkamiehelle virasta pidättämisen tai esteellisyyden.

Tämä olisi mahdollista, jos rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada poliisin henkilörekistereistä tietoja henkilön sopivuuden rajavartiolaitoksessa palvelemiseen arvioimiseksi.

Poliisin henkilötietolain 19 §:n mukaan poliisi saa luovuttaa muista poliisin henkilörekistereistä kuin 30 §:ssä tarkoitettusta Europol-tietojärjestelmästä ja 31 §:ssä tarkoitettusta kansallisesta Schengen-tietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa tietoja, jotka ovat tarpeen: rajavartiolaitokselle rajavalvontaa, rajatarkastuksien toteuttamista sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten haastemieslain 1 ja 6 §:ssä mainitulle virkamiehelle muuntorangaistuksen määräämistä koskevaan oikeudenkäyntiin haastamista varten. Poliisin ylijohdo voi erityisestä syystä antaa salassapitosäännösten estämättä 4 §:ssä tarkoitettuun epäiltyjen tietojärjestelmään teknisen käyttöyhteyden puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen rikostiedustelu- tai tarkkailutehtäviin määrättyille virkamiehille sekä vankeinhoitolaitoksen rikostiedustelu- tai tarkkailutehtäviin määrättyille virkamiehille, joilla on poliisilain 8 §:ssä

säädetyt erityiset poliisivaltuudet.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada rikosrekisterilaissa tarkoitetusta rikosrekisteristä tarpeellisia tietoja asiassa, joka koskee pakkokeinoasian käsittelemistä sekä ulkomaalaislaissa tarkoitettua viisumia, lupaa tai muuta toimenpidettä varten, luotettavuutta edellyttävän luvan tai hyväksymisen sekä erityistä luotettavuutta edellyttävän koulutukseen valinnan tai tehtävään määräämisen päättämistä varten ja turvallisuusvalvontaa varten. Oikeudesta tietojen sellaisiin tarkoituksiin saamisesta säädetään rikosrekisterilain 4 §:ssä ja 4 a §:ssä Oikeusministeriö voi painavista syistä antaa luvan tietojen luovuttamiseen rikosrekisteristä viranomaiselle henkilön luotettavuuden selvittämistä ja arviointia varten muussakin asiassa.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada sakkorekisteristä tiedoksiannon tai täytäntöönpanotehtävien suorittamista varten tarpeellisia tietoja seuraamuksesta, sen kohteena olevasta henkilöstä, suoritetuista täytäntöönpanotoimista ja täytäntöönpanon esteistä. Oikeusrekisterikeskus saa sakon täytäntöönpanosta annetun lain 50 §:n mukaan luovuttaa sakkorekisterin salassa pidettäviä tietoja täytäntöönpanotehtävien suorittamista varten ulosotto, poliisi ja vankeinhoitoviranomaisille sekä 25 §:n 1 momentin mukaisille haastamiseen oikeutetuille virkamiehille. Rajavartiomies on haastemieslain 6 §:n mukaan haastamiseen oikeutettu virkamies, joka voi tarvitta sakkorekisterin tietoja täytäntöönpanotehtävässä, kuten haastaessaan sakkorangaistukseen tuomitun henkilön muutorangaistusmenettelyyn. Jos sakkorekisteristä saatavan tiedon tallettaminen rajavartioloituksen henkilörekisteriin on tarpeellista, tulee ottaa huomioon, että muilla kuin haastamiseen oikeutetuilla virkamiehillä ei olisi oikeutta tiedon saamiseen.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada ulkoasiainministeriön tietojärjestelmistä tarpeellisia tietoja passi, viisumi sekä oleskelulupa ja työlupapäätöksistä rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa sekä rajavartiolaitokselle ulkomaalaislaissa säädetyt tehtävien suorittamista varten.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada ulkomaalaisviraston tietojärjestelmistä tarpeellisia tietoja passi, viisumi, oleskelulupa ja työlupahakemuksista sekä niitä koskevista ratkaisuksista ja käännyttämistä sekä karkottamista koskevista ratkaisuksista rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkin-

taa sekä rajavartiolaitokselle ulkomaalaislaissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten. Ulkomaalaisrekisteriä pidetään ja käytetään ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa varten, valtion turvallisuuden suojaamiseksi ja turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitetun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen ja laajan turvallisuusselvityksen tekemiseksi. Ulkomaalaisrekisteriä pidetään lisäksi Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä ja menettämistä sekä kansalaisuus- aseman määrittämistä koskevien asioiden käsittelyä ja päätöksentekoa varten. Ulkomaalaisrekisteriä pitää Ulkomaalaisvirasto ja ulkoasiainministeriö. Ulkomaalaisrekisteriä pitää ja käyttää myös poliisi, rajavartiolo, tullilaitos, työministeriö, työvoima- ja elinkeinokeskus, työvoimatoimisto, vankeinhoitoviranomainen ja vähemmistövaltuutettu. Rekisteristä voidaan luovuttaa tietoja puolustusvoimille, esitutkintaviranomaisille asianomaiselle ministeriölle turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämiseksi, väestörekisterikeskukselle ja maistraateille, eläketurvakeskuskeskelle, kansaneläkelaitokselle, vieraan valtion viranomaiselle, työsuojeluviranomaiselle ja hätäkeskuslaitokselle.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada vene liikenneasetuksessa tarkoitetusta moottorivenerekisteristä ja Ahvenanmaan huvivenerekisteristä veneitä ja niiden omistajia ja haltijoita koskevia tarpeellisia tietoja vesiliikenteen valvontaa, rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa, pelastustehtävää, merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua tehtävää sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada väestötietojärjestelmästä väestötietolain 4 ja 5 §:ssä säädetyt tiedot. Saadessaan väestötietojärjestelmän tietoja rajavartioloituksen tulee ottaa huomioon väestötietolain 25 §:n 4 momentissa tarkoitettu luovutusrajoitus (turvakielto). Väestötietojärjestelmään talletetaan Suomen kansalaisesta tunnistetietoina henkilötunnus, kansalaisvarmenteeseen sisältyvä sähköinen asiointitunnus, nimi, osoite ja kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka sekä sellaiset tiedot kiinteistöstä, rakennuksesta ja huoneistosta, jotka yksilöivät hänen kotikuntansa ja siellä olevan asuinpaikkansa perhe-

oikeudellista asemaa kuvaavat vanhempia, avioliittoa, puolisoa ja lapsia koskevat tiedot, kansalaisuutta, toimivaltaisuutta ja kuolinai-kaa koskevat tiedot, sekä henkilön ilmoittamat tiedot äidinkielestä ja asiantikielestä, suomesta tai ruotsista, jos kumpikaan näistä ei ole henkilön äidinkieli, sekä henkilön ilmoittamat tiedot ammatista, tietojen luovuttamista koskevista rajoituksista ja postiosoitteesta sekä vastaavasta muusta osoitteesta. Nämä tiedot olisivat tarpeen rajavartiolaitok-selle sen tehtävissä tarpeellisten henkilörekis-tereiden ylläpitämiseksi.

Rajavartiolaitoksen oikeudesta rekisteritie-tojen saamiseen olisi lisäksi voimassa, mitä muualla laissa säädetään.

Holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 64 §:n mukaan holhousasioiden rekisteri on valtakunnallinen rekisteri, jota holhousviran-omaiset ja väestörekisterikeskus pitävät edunvalvojan toiminnan valvomiseksi ja kolmansien oikeuden turvaamiseksi. Rekiste-riin saadaan merkitä muun muassa edunval-vojaa ja hänen päämiestään koskevat tunniste ja yhteystiedot sekä tiedot henkilön toiminta-kelpoisuuden rajoittamisesta ja rajoituksen sisällöstä. Jokaisella on oikeus saada tieto muun muassa siitä, onko tietty henkilö edun-valvonnassa, kuka on tietyn henkilön edun-valvoja, mikä on edunvalvojan tehtävä sekä onko ja millä tavoin henkilön toimintakelpoi-suutta rajoitettu. Lain 67 §:n mukaan valtion viranomaisella on oikeus saada tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot holhousasioi-den rekisteristä. Näin ollen ei olisi tarvetta säätää erikseen rekisterin tietojen luovuttami-sesta rajavartiolaitokselle.

Kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotet-tavasta tietopalvelusta annetussa lain (453/2002) mukaisesti on järjestetty maa ja vesialueita koskevien tietojen valtakunnalli-nen tietopalvelu. Kiinteistötietojärjestelmä käsittää kiinteistörekisterilain (392/1985) mukaiset tiedot ja lainhuuto ja kiinnitysrekis-teriin merkittävät tiedot sekä muita tietoja sen mukaan kuin muualla laissa säädetään. Järjestelmästä huolehtii maanmittauslaitos, joka saa osuuden järjestelmän suoritteista kertyvistä tuloista. Maanmittauslaitoksen on järjestettävä jokaiselle mahdollisuus saada maanmittaustoimistossa maksutta luettavak-seen kiinteistötietojärjestelmässä olevat tie-dot ja tehdä niistä muistiinpanoja. Kopiota voi saada myös sähköisessä muodossa. Maanmittauslaitos voi myöntää viranomai-selle teknisen käyttöyhteyden. Tietopalve-

luista peritään valtion maksuperustelain 6 §:n 1 momentin mukaan määräytyviä maksuja, jollei erikseen toisin säädetä. Kiinteistötieto-järjestelmää ylläpitäville viranomaisille tie-dot teknisen käyttöyhteyden avulla annetaan kuitenkin maksutta.

Konkurssi ja yrityssaneerausrekisteristä annetun lain (137/2004) mukaan oikeusrekis-terikeskus pitää yllä konkurssi- ja yritys-saneerausasioista yhteistä rekisteriä ajan-tasaisen tiedon saatavuuden viranomais-toimintaa sekä velkojien edunvalvontaa ja si-vullisten etujen ja oikeuksien turvaamista varten. Mainitun lain 9 §:n mukaan rekiste-riin merkityt tiedot ovat julkisia ja sen tietoja saa luovuttaa sähköisessä muodossa hyväk-syttävää tarkoitusta varten. Oikeusrekisteri-keskuksen on toimitettava rekisteristä tar-peelliset tiedot viranomaiselle, joka tarvitsee tietoa ylläpitämäänsä rekisteriin merkitsemis-tä varten. Lain 10 §:n mukaan viranomaiselle rekisteriin merkitsemistä varten tiedot toimi-tetaan maksutta. Näin ollen ei olisi tarvetta säätää erikseen rekisterin tietojen luovuttami-sesta rajavartiolaitokselle.

Liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 21 §:n mukaan oikeusrekisteri-keskus pitää liiketoimintakielloista rekisteriä. Jokaisella on oikeus saada rekisteristä tietoja voimassa olevista liiketoimintakielloista. Kiellon noudattamista valvoo poliisi. Raja-vartiolaitoksella ei olisi tarvetta saada rekis-teristä salassa pidettäviä tietoja.

Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja tur-vapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999) säädetään pakolaisten, tila-päistä suojelua saavien ja turvapaikanhaki-joiden vastaanoton suunnittelua ja toteutta-mista sekä kotouttamista varten tarkoitetuista henkilörekistereistä, joita mainitun lain 34 §:n mukaan ovat asukasrekisteri, johon kuu-luvat valtakunnallinen osarekisteri ja vas-taanottokeskusten osarekisterit, sekä rekisteri pakolaisista (pakolaisrekisteri) ja kun-taanosoitusrekisteri. Asukasrekisteriin talle-tetaan tietoja pakolaisten, tilapäistä suojelua saavien ja turvapaikanhakijoiden sekä heidän perheenjäsentensä tunnistetiedot, asiakasnu-mero, syntymäpaikkaa ja kansalaisuutta kos-kevat tiedot, kielitaitoa, koulutusta, ammatti-taitoa ja työkokemusta koskevia tietoja, vas-taanoton järjestämiseksi tarpeellisia turva-paikkahakemuksiin tai maasta poistamiseen liittyvien asioiden käsittelyä koskevia tietoja sekä rekisteröidyn suostumuksella myös hä-nen etnistä alkuperäänsä ja uskonnollista va-

kaumustaan koskevia tietoja.

Pakolaisrekisteriin talletetaan kiintiön puitteissa Suomeen otettujen pakolaisten ja heidän perheenjäsentensä tunnistetiedot, asiakasnumero, syntymäpaikkaa ja kansalaisuutta koskevia tietoja, kielitaitoa, koulutusta, ammattitaitoa ja työkokemusta koskevia tietoja, terveydentilaa koskevia tietoja, etnistä alkuperää ja uskonnollista vakaumusta koskevia tietoja sekä pakolaisuuden syitä ja taustoja koskevia tietoja ja selvityksiä. Kuntaanosoitusrekisteriin talletetaan kuntaan osoitettavien pakolaisten ja heidän perheenjäsentensä tunnistetiedot, syntymäpaikkaa ja kansalaisuutta koskevat tiedot, kielitaitoa, koulutusta, ammattitaitoa ja työkokemusta koskevia tietoja sekä rekisteröidyn suostumuksella myös hänen etnistä alkuperäänsä ja uskonnollista vakaumustaan koskevia tietoja.

Asukasrekisteristä voidaan luovuttaa muun muassa rajavartiolaitokselle maksutta tietoja, jotka ovat tarpeen niille ulkomaalaislaissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tiedot voidaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Asukasrekisteriin talletetaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain mukaan lisäksi säilöön otetun ulkomaalaisen tunnistamiseksi tarvittavat tiedot, asiakasnumerot sekä syntymäpaikkaa ja kansalaisuutta koskevat tiedot, sekä tiedot siitä, milloin ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksikköön ja milloin hän on poistunut sieltä.

Eduskunta on 13 päivänä joulukuuta 2004 antanut vastauksen (EV 235/2004 vp) hallituksen esitykseen maistraattien eräistä henkilörekistereistä sekä laiksi avioliittolain, rekisteröidyistä parisuhteista annetun lain, lahjanlupauslain ja holhoustoimesta annetun lain 64 §:n muuttamisesta (HE 123/2004 vp). Ensiksi mainitun lain 2 luvussa tarkoitetun avioehtoasiain rekisterin sekä lain 3 luvussa tarkoitetun lahjoitusasioiden rekisterin tiedot ovat julkisia. Lain 3 §:n mukaan maistraatti voi antaa luvan tietojen saamiseen teknisen käyttöyhteyden välityksellä viranomaiselle, joka jatkuvasti tarvitsee rekisterin tietoja. Näin ollen ei olisi tarvetta säätää erikseen rekisterin tietojen luovuttamisesta rajavartiolaitokselle.

Poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa säädetään puolustusvoimien poliisitehtävistä, joita ovat sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkinta, puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön tekemän rikoslain 40 luvus-

sa tarkoitetun rikoksen tutkinta, puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvien eräiden rikosten tutkinta ja sotilaallisen maanpuolustuksen alalla turvallisuus ja valvontatehtävät sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseksi.

Puolustusvoimien näissä tehtävissä pidettäviä henkilörekistereitä ovat rikostietorekisteri, sen arkistohakemisto, turvallisuustietorekisteri ja tilapäiset rekisterit. Niiden tietoja voidaan luovuttaa muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön silloin, kun se on tarpeen valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi tai vankeudella rangaistavan rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi. Henkilörekistereistä saa lisäksi luovuttaa muun muassa tietoja, jotka ovat tarpeen rajavartiolaitoksessa raja-valvontaa ja merialueen valvontaa varten. Tiedot saa luovuttaa maksutta ja myös teknisen käyttöyhteyden avulla taikka konekielissä muodossa. Mainitussa laissa säädetty tiedonsaantioikeus on rajavartiolaitoksen toiminnallisten tarpeiden kannalta riittävä.

Tullilain 25 §:n mukaan tullihallitus tai tullipiiri saa antaa liiketoimintaa koskevia tietoja viranomaiselle, jolla on säädetyn tehtävänsä perusteella tarve saada tieto salassa pidetävästä asiasta. Tulliviranomainen saa antaa muitakin tietoja, jos ne ovat yksittäistapauksessa tarpeen hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen taikka huomattavan ympäristö tai omaisuusvahingon välttämiseksi. Näitä tietoja ei kuitenkaan saa luovuttaa edelleen eikä käyttää ilman Tullihallituksen lupaa muuhun kuin siihen tarkoitukseen, johon ne on luovutettu. Pykälän mukaan jokainen on velvollinen pitämään salassa ja olemaan käyttämättä hyväkseen, mitä hän on tavaran tulliselvitykseen, varastointiin tai kuljetukseen liittyvistä asiakirjoista tai muulla tavoin saanut tietää toisen liiketoiminnasta.

Tullilain 26 §:n mukaan tulliviranomainen saa tietojen salassapitosäännösten estämättä luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla henkilötietoja, jotka rajavirtioviranomaiselle tarpeen rikosten estämistä tai tutkintaa taikka ulkomaalaisasian käsittelyä tahi ulkomaalaisen maahantulon tai maastalähdön valvontaa varten. Valvontatietorekisterin tietoja rajavartiolaitos saisi kuitenkin vain rikosten ehkäisyä ja tutkintaa varten. Näitä tietoja saa luovuttaa keskusrikospoliisille myös luovu-

tettavaksi edelleen Euroopan poliisivirastolle ja Schengenin tietojärjestelmän keskustietokantaan tallettavaksi.

Euroopan unionin tullitietojärjestelmän tietoja rajavartiolaitos voi kuitenkin saada vain tavaroiden tuontia, vientiä ja kauttakuljetusta koskevien laissa säädettyjen kieltojen ja rajoitusten rikkomisen ehkäisemiseksi, tutkimiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi sekä laittomasta huumausaineiden kaupasta peräisin olevan taikka siinä käytetyn omaisuuden tai tuoton siirtoa, muuntamista, kätkemistä tai peittelyä käsittävien rikosten ehkäisemiseksi, tutkimiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi. Tietojen saamisen edellytyksenä on, että epäiltävästä rikoksesta voi seurata vankeutta. Näitä tietoja ei saa ilman tiedot tallettaneen valtion lupaa kopioida muihin henkilörekistereihin, ei myöskään rajavartiolaitoksen toiminnalliseen tietojärjestelmään.

Verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 19 §:n 3 kohdan mukaan verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa yksittäistapauksessa pyynnöstä verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen muun muassa esitutkintaviranomaisille päiväsakon suuruuden määrittämistä varten. Tiedot voidaan antaa asianomaisen suostumuksetta myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Näin ollen ei olisi tarvetta säätää erikseen rekisterin tietojen luovuttamisesta rajavartiolaitokselle.

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 87 §:n mukaan oikeusrekisterikeskus pitää rekisteriä yksityishenkilöiden velkajärjestelyä koskevista asioista. Saman lainkohdan mukaan jokaisella on oikeus saada tietoja rekisteriin merkityistä seikoista. Näin ollen ei olisi tarvetta säätää erikseen rekisterin tietojen luovuttamisesta rajavartiolaitokselle.

23 §. *Rajavartiolaitokselle luovutettavien tietojen suora käyttöinen tai konekielinen tallettaminen.* Rajavartiolaitos voisi antaa oikeuden sille luovutettavien tietojen suora käyttöisessä tai konekielisessä muodossa rajavartiolaitoksen ylläpitämään henkilörekisteriin tallentamiseen oikeushallinto, kriminaalihuolto ja vankeinhoitoviranomaisille sekä oikeusrekisterikeskukselle, poliisi, tulli ja sotilasviranomaisille sekä ulkoasiainhallinnon viranomaisille.

Tietoja suora käyttöisessä talletettaessa toimitaan yleensä tietoja luovuttavan viranomaisen intressissä. Tietojen konekielisessä muodossa tapahtuva luovuttaminen taas ta-

pahtuu usein rajavartiolaitoksen rekistereiden tietojen päivittämistarkoituksessa eli rajavartiolaitoksen intressissä sille säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

3 luku. **Tietojen käyttäminen ja luovuttaminen**

24 §. *Tietojen käyttäminen tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen.* Rajavartiolaitoksessa otettaisiin käyttöön samat käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevat periaatteet, joita poliisitoimen henkilötietolain mukaan noudatetaan poliisitoimessa. Varsinaisia poliisitarkoituksia pidettäisiin käyttötarkoituksen näkökulmasta yhtenä käyttötarkoituksena, kun taas kukin hallinnollinen käyttötarkoitus olisi oma erillinen käyttötarkoituksensa.

Poliisitarkoituksiin rajavartiolaitoksessa kerättyjä tietoja tulisi voida käyttää hyödyksi poliisitarkoituksiin tietojen poistamiseen saakka. Hallinnollisiin tarkoituksiin kerättyä tietoa tulisi voida käyttää vain siihen tarkoitukseen, mihin tiedot on hankittu, jollei käyttötarkoitussidonnaisuudesta voitaisi poiketa jäljempänä selostettavalla perusteella.

Valtakunnalliseen käyttöön perustettujen rekisterien käyttäjäpiiri ja valtakunnallista käyttöä suppeampaan käyttöön perustettujen rekisterien käyttäjäpiiri eroavat käsitteellisesti toisistaan. Käyttäjäpiiri käyttää rekisterin tietoja, mutta käyttäjäpiirin ulkopuolelle tiedot luovutetaan.

Rekisteritietojen luovuttamisesta rajavartiolaitosviranomaisten kesken säädetään nykyisin LRVL:n 40 §:ssä. Sen mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus luovuttaa valtakunnallista suppeamman henkilörekisterin tietoja muulle rajavartiolaitokselle, jos se on tarpeen rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön tietoja saa luovuttaa vain silloin, kun se on tarpeen valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran tai huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi tai sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta. Sama koskee tietoja, jotka eivät liity yksittäiseen virkatehtävään.

Rajavartiolaitosta koskevassa lainsäädännössä on siis jo nykyisin henkilötietolain käyttötarkoitussidonnaisuutta tarkentavia säännöksiä. Uudistuksen myötä rajavartiolaitos-

toksessa omaksuttaisiin kaksi pääasiallista käyttötarkoitusta (rajavartiolaitokselle säädetty poliisilain 1 §:n 1 momentissa ja toisaalta 1 §:n 3 momentissa tarkoitetut tehtävät). Käyttötarkoitukset olisivat ehdotetuista säännöksistä tarkemmin ilmenevällä tavalla yhteen sopimattomia, jollei olisi perusteita käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamiseen. Poikkeamisperusteet vastaisivat rajavartiolaissa nykyisin säädettyjä poikkeamisperusteita. Ne ovat yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn yleissopimuksen 9 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuja demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömiä poikkeuksia valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden ja valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi tai rikosten ehkäisemiseksi sekä rekisteröidyn tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Rajavartiolaitoksen valtakunnallista henkilörekisteriä saisivat käyttää kaikki hallintoyksiköt. Muuta kuin valtakunnallista henkilörekisteriä saisivat käyttää vain ne hallintoyksiköt tai se työryhmä, jota varten rekisteri on perustettu. Valtakunnalliseen käyttöön perustettujen rekisterien käyttäjäpiiri ja valtakunnallista käyttöä suppeampaan käyttöön perustettujen rekisterien käyttäjäpiiri eroaisivat siten käsitteellisesti toisistaan. Käyttäjäpiirin ulkopuolelle tiedot luovutettaisiin, mistä olisi säädettävä nimenomaisesti.

Rajavartiolaitoksessa poliisitarkoituksiin perustettujen henkilörekistereiden, eli tutkinta- ja virka-apurekisterin, rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterin ja turvallisuustietorekisterin, tietoja saisi käyttää vain poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamiseen. Hallinnollisiin tarkoituksiin perustettujen henkilörekistereiden, kuten lupa- ja valvontasioiden rekisterin tietoja, saisi puolestaan käyttää vain sen tehtävän suorittamiseen, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu. Esimerkiksi yksittäisessä pelastustehtävässä kerättyjä ja talletettuja tietoja saisi käyttää ainoastaan sen pelastustehtävän suorittamiseen, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu. Meripelastusrekisteristä säädetään erikseen meripelastuslaissa. Meripelastusrekisteriä olisi kuitenkin pidettävä luonteeltaan hallinnollisiin tarkoituksiin perustettuna rekisterinä.

Tarpeellisuusvaatimuksesta ja käyttötarkoitussidonnaisuudesta johtuu, että tiettyyn tarkoitukseen perustettuun rekisteriin saa kerätä ja tallettaa vain tuohon tarkoitukseen tarpeel-

lisia tietoja. Turvallisuustietorekisterin automaattisesti tunnistettavien tietoihin saisi siten kerätä ja tallettaa ainoastaan automaattisessa tunnistamisessa tarpeellisia tietoja.

Valtakunnallisiin rekistereihin olisi käyttöoikeus ainoastaan niillä yksiköillä, jotka tarvitsevat rekistereiden tietoja virkatoimien suorittamiseen. Tutkimus-, suunnittelu- ja koulutustoiminnassa ei useinkaan ole välttämätöntä käyttää tarkkoja ja oikeita henkilötietoja, jotka olisi yhdistettävissä tunnistettavissa oleviin henkilöihin. Koulutustarkoituksiin riittää yleensä keinotekoinen tai oikeista henkilötiedoista johdettu aineisto, josta ihmisiä ei voida oikeasti tunnistaa. Tämä on välttämätöntä myös tietosuojan kannalta. Todellisiin tapahtumiin liittyvien oikeiden henkilötietojen käsitteleminen alkeiskursseilla vaarantaisi niiden henkilöiden yksityisyyttä, joista tiedoissa on kysymys. Sen lisäksi voisi vaarantua rajavartiolaitoksen toiminnan tehokkuus tietojen asiattomille joutumisen mahdollisuuksien lisääntyessä. Tutkimus-, suunnittelu- ja koulutustoiminnassa voi riittää tilastolliseen käsittelyyn riittävä tarkkuus.

Operatiivisessa toiminnassa henkilötietoja tai arkaluonteisia henkilötietoja ei kerätä koulutusaineiston hankkimiseksi. Raja- ja merikoululla ei olisi tavanomaista käyttöoikeutta valtakunnallisiin rekistereihin, mutta se voisi käyttää rekistereiden tietoja tutkimus-, suunnittelu- ja koulutustoiminnassa. Raja- ja merikoulussa voitaisiin muodostaa valtakunnallista suppeampi henkilörekisteri koulutustarkoituksia varten. Sen tietoja voitaisiin luovuttaa muille hallintoyksiköille rekisterin perustamistarkoituksen mukaiseen käyttöön eli koulutukseen.

25 §. *Tietojen käyttäminen muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen.* Rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja saataisiin käyttää muuhun kuin niitä kerättäessä tai tallettaessa olleeseen käyttötarkoitukseen, jos se olisi tarpeellista valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi. Se olisi sallittua myös sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta, samoin kuin henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista rajavartiolaitoksen yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista. Se olisi lisäksi sallittua päätettäessä tai annettaessa lausuntoa luvan antamisesta tai voi-

massaolosta, jos luvan antamisen tai voimasaolon edellytykseksi on säädetty luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka arvioiminen edellyttää luvanhakijan tai luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön, rikokseen syyllistymiseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja.

Edellä kuvattua vastaava säännös on poliisitoimen henkilötietolain 16 §:ssä. Poikkeusperusteita voidaan pitää yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn yleissopimuksen 9 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuina demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättöminä poikkeuksina valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden ja valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi tai rikosten ehkäisemiseksi sekä rekisteröidyn tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Poikkeusperuste koskisi kaikkia rajavartiolaitoksen henkilörekistereitä. Lain 11 §:ssä tarkoitettua rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterin tietoja ei kuitenkaan saisi käyttää 25 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseen.

Ehdotetun lain 25 §:n 1 momentin 5 kohdan maininta luvanhakijan tai luvanhaltijan terveydentilasta viittaa siihen harvinaiseen tilanteeseen, että rajavartiolaitoksen tietoon on muun tehtävän hoitamisen yhteydessä tullut sellaisia henkilön terveydentilaan liittyviä tietoja, joilla voi olla vaikutusta henkilön luotettavuutta, sopivuutta tai muuta sellaista ominaisuutta arvioitaessa. Nämä seikat voisivat tulla arvioitavaksi esimerkiksi rajavyyhykkeelle lupaa aseiden hallussapitoon annettaessa. Tällöinkin rajavartiolaitoksen hallussa oleva tieto toimii ainoastaan virikkeenä lisätietojen hankkimiselle. Rajavartiolaitoksen oikeus tallettaa terveydentilatietoja henkilörekistereihinsä määräytyy ehdotetun arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevan 14 §:n perusteella.

Rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja saisi käyttää rajavartiolaitoksen tutkimus ja suunnittelutoiminnassa sekä rajavartiolaitoksen sisäisessä koulutuksessa, jos se olisi koulutuksen toteuttamiseksi välttämätöntä. Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää tietoja muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen säädettäisiin lisäksi tietojen luovuttamista ulkomaille koskevista 38 ja 39 §:ssä.

26 §. *Tietojen luovuttaminen toiselle hallintoyksikölle tietojen keräämis- ja talletta-*

mistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Hallintoyksikkö saisi luovuttaa toiselle hallintoyksikölle poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi rajavartiolaitoksen valtakunnallista käyttöä suppeampaan käyttöön perustetun henkilörekisterin tietoja, jos ne olisivat tarpeen rajavartiolaitokselle kuuluvien kyseisten tehtävien suorittamiseksi. Lain 15 §:ssä tarkoitettuja yksittäiseen tehtävään liittymättömiä tietoja saisi kuitenkin luovuttaa toiselle hallintoyksikölle vain silloin, kun ne olisivat tarpeen valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi, sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta, Euroopan poliisiviraston toimivaltaan kuuluvan rikollisuuden ja muun vakavan rikollisuuden estämiseksi ja selvittämiseksi.

Hallintoyksikkö saisi luovuttaa toiselle hallintoyksikölle poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi valtakunnallista suppeampaan käyttöön perustetun henkilörekisterin tietoja, jos ne olisivat tarpeen sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu.

Sellaisia tietoja voisivat sisältää paikalliset rajavyyhykelupien valvontaan pidettävät rekisterit. Niiden tietoja voisi luovuttaa toiselle rajavirtioviranomaiselle, jos tiedot olisivat tarpeen siellä rajavyyhykelupahakemusta käsiteltäessä.

Tiedot saataisiin luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa. Tämä antaisi mahdollisuuden teknisen käyttöyhteyden luomiselle vartiostoissa olevien itsenäisten tietojärjestelmien välille. Tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla säädettäisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla nimenomaisesti. Sama säännös on poliisin henkilötietolain 17 §:ssä. Rajavartiolaitoksen valtakunnalliset henkilörekisterit kuitenkin kattavat pääosan toiminnallisesta tietojenkäsittelytarpeesta. Siitä erillisten vartiostoissa mahdollisesti olevien tietojärjestelmien yhdistämiseen teknisin käyttöyhteyksin ei todennäköisesti olisi tarvetta.

27 §. *Tietojen luovuttaminen toiselle hallintoyksikölle muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen.* Hallintoyksikkö saisi luovuttaa toi-

selle hallintoyksikölle valtakunnallista käyttöä suppeampaan käyttöön perustetun rajavartiolaitoksen henkilökisterin tietoja muuhun kuin niiden keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen, jos tiedot olisivat tarpeen valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi. Tiedot voitaisiin luovuttaa myös sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta, sekä henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista rajavartiolaitoksen yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista. Tiedot voitaisiin myös luovuttaa päättäessä tai annettaessa lausuntoa luvan antamisesta tai voimassaolosta, jos luvan antamisen tai voimassaolon edellytykseksi on säädetty luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka arvioiminen edellyttää luvanhakijan tai luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön, rikokseen syyllistymiseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja.

Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteristä tai tilapäisestä henkilökisteristä ei kuitenkaan saisi luovuttaa yksittäiseen tehtävään liittymättömiä tietoja arvioitaessa henkilön luotettavuutta. Vaikka kyseessä olisi tietojen luovuttaminen muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen, luovuttamistarkoituksen tulisi kuulua rajavartiolaitoksen tehtäväpiiriin. Poliisitoimessa noudatetuin tavoin olisi kiellettyä käyttää vihjeluontoisia tietoja lupaharkinnassa. Vihjetietojen pohjalta voitaisiin suorittaa varmistustoimenpiteitä tietojen käyttämiseen oikeutettujen taholta ja käyttää varmistettuja tietoja esimerkiksi lupaharkinnassa, kuten poliisitoimessakin. Valtakunnallista suppeampaan käyttöön perustetun tilapäisen henkilökisterin 15 §:ssä tarkoitettuja tietoja ei kuitenkaan saisi luovuttaa 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi.

Rajavartiolaitoksen henkilökisterin tietoja saisi luovuttaa käytettäväksi rajavartiolaitoksen tutkimus ja suunnittelutoiminnassa sekä rajavartiolaitoksen sisäisessä koulustoiminnassa, jos se olisi koulutuksen toteuttamiseksi välttämätöntä. Tutkimus- ja suunnittelutoimintaan liittyvä käyttö voisi olla muutakin kuin tilastollista, kunhan toiminnassa noudatettaisiin soveltuvin osin henkilö-

tietolain 14 §:n tutkimusta koskevia säännöksiä. Rajavartiolaitoksen museotoimintaan voi liittyä tällaista tutkimustoimintaa. Viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtäviä koskeva yleinen säännös on henkilötietolain 16 §:ssä. Tietojen luovuttaminen muuhun kuin rajavartiolaitoksen tutkimustoimintaan määntyisi henkilötietolain 14 §:n perusteella. Rajavartiolaitoksen koulutustoiminnalla tarkoitettaisiin rajavartiolaitoksen oman henkilöstön ja muiden rajavartiolaitoksen henkilökistereihin käyttöoikeuden saaneiden koulutusta. Henkilökisterin käyttäminen rekisterin suunnittelu- ja kehittämistehtävissä tai rekisterin käytön koulutuksessa liittyy rekisterinpitäjän tai tämän lukuun toimivan henkilötietolain 5 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen toteuttamiseen. Tiedot saataisiin salassapitosäännösten estämättä luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa.

28 §. *Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille.* Rajavartiolaitos saisi luovuttaa henkilökistereistään salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa tietoja, jotka ovat tarpeen ajoneuvohallinnon viranomaisille, hätäkeskuslaitokselle, ilmailuviranomaiselle, Merenkululaitokselle ja muulle merenkulkuviranomaiselle, palo ja pelastustoimen viranomaisille, poliisille, puolustushallinnon viranomaisille, sosiaaliviranomaisille, tullilaitokselle, työviranomaisille, ulkoasiainhallinnon viranomaiselle, Ulkomaalaisvirastolle, ulosottomiehelle, yleisille syyttäjille ja ympäristöviranomaisille.

Muuhun kuin rekisterien alkuperäiseen käyttötarkoituksen tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun se on tarpeen valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran tai huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi tai vankeusuhkaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi.

Asiasta säädetään nykyisin LRVL:n 41 §:ssä, jonka mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus luovuttaa kaikkia rajavartiolaitoksen henkilökisterien tietoja: poliisille, ulkomaalaisvirastolle, ulkoasiainhallinnon viranomaiselle, tullilaitoksen viranomaiselle, ajoneuvohallinnon viranomaisille, ilmailuviranomaiselle, merenkulkuviranomaiselle, palo ja pelastustoimen viranomaisille, puolustusvoimien viranomaisille, sosiaaliviranomaisille, työviranomaisille ja ympäristöviranomaisille.

Muutoksena aikaisempaan olisi maininta ulosottomiehestä, syyttäjistä ja merenkululaitoksesta. Käyttötarkoituksesta poikkeamiseen oikeuttava peruste säilyisi ennallaan. Koska syyttäjille on ilmoitettava tietoon tulleesta rikosepäilystä ja koska syyttäjät voivat antaa tutkijaa ja tutkinnanjohtajaa velvoittavia määräyksiä, voitaisiin syyttäjille antaa tekninen käyttöyhteys rajavartiolaitoksen toiminnalliseen tietojärjestelmään sen tutkimus- ja virka-aputietoihin. Sen avulla syyttäjä voisi saada tiedon tiettyä syyteharkinnan kohteena olevaa henkilöä koskevista muista käynnissä olevista tai päättyneistä esitutkinnoista, mikä mahdollistaisi henkilön kaikkien avoimena olevien juttujen samanaikaisen syyteharkinnan ja edelleen tuomioistuinkäsittelyn.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksesta ehdotettuun lakiin otettaisiin säännös siitä, että rajavartiolaitoksen esikunta voisi salassapitosäännösten estämättä antaa rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteristä ja turvallisuustietorekisteristä tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla poliisin, puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen rikostiedustelu-, rikosanalyysi- tai tarkkailutehtäviin määrätyille virkamiehille sekä vankeinhoitolaitoksen rikostiedustelu-, rikosanalyysi tai tarkkailutehtäviin määrätyille virkamiehille, joilla on poliisilain 8 §:ssä säädetty erityiset poliisivaltuudet. Säännös vastaisi poliisitoimen henkilötietolain 19 §:n 2 momenttia, jonka mukaan käyttöoikeus voidaan antaa rikostiedustelu- tai tarkkailutehtäviin määrätyille virkamiehille Eduskunnan käsiteltävä olevan poliisilain muutosehdotuksen mukaan käyttöoikeus voitaisiin antaa myös rikosanalyysitehtävissä toimiville virkamiehille, kuten nyt rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterin osalta esitetään. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla olisi tietoja pyytävän esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

29 §. *Tietojen luovuttamisesta päättäminen.* Rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietojen luovuttamisesta päättäisi rekisterinpitäjä tai rekisterinpitäjän tähän tehtävään määräämä muu hallintoyksikkö. Hallintoyksikön olisi nimettävä riittävä määrä henkilöitä, jotka rekisterinpitäjän antamien yleisten linjausten mukaisesti päättäisivät yksittäisistä henkilörekisteritietojen luovuttamisista. Luovutettavien tietojen laadun huomioon ottamista

koskevassa kohdassa mainittaisiin rekisteröidyn tietoturvan varmistamisen rinnalla myös rekisteröidyn tietosuojan varmistaminen.

4 luku. **Tietojen poistaminen ja arkistointi**

30 §. *Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suunnittelussa ja toteuttamisessa tarpeellisten tietojen poistaminen.* Eduskunnan perustuslakivaliokunta ja hallintovaliokunta ovat korostaneet henkilörekistereihin talletettujen tietojen säilytysaikojen yksityiskohtaisen sääntelyn tarvetta. Säilytysaikojen pituutta rajavartiolaitoksen tietojärjestelmissä voidaan arvioida samoista lähtökohdista käsin kuin hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 93/2002 vp). Koska henkilötietojen käsittely on perusoikeuksien piiriin kajoamista, olisi säilytysaika säädettävä mahdollisimman lyhyeksi.

Tarpeettomat tai virheelliset tiedot loukkaavat yksityisyyttä ja haittaavat rajavartiolaitoksen toimintaa. Virheellinen tieto tulisi poistaa viipymättä mutta viimeistään ensimmäissäilytysajan kuluttua. Virheellisten tietojen käsittelemistä koskevasta kiellosta säädetään henkilötietolain 9 §:n 2 momentissa. Omasta aloitteesta tai rekisteröidyn vaatimuksesta tapahtuvasta tiedon oikaisemisesta, poistamisesta ja täydentämisestä säädetään henkilötietolain 29 §:ssä. Rajavartiolaitoksen olisi oikaistava, poistettava tai täydennettävä virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut rekisteritieto. Yleistä velvollisuutta rekisteritietojen tarkastamiseen ei olisi ennen säilytysajan umpeen kulumista, jollei siitä olisi erikseen säädetty. Kaikkien rekisteritietojen käsityönä tarkastaminen kuluttaisi voimavaroja kohtuuttomasti. Merkittävän parannuksen toisi kuitenkin tietojen automaattisen päivittämisen mahdollisuus ja toiminnallisen tietojärjestelmän yhdessä tietokannassa toteuttamisen mahdollisuus.

Henkilön turvallisuutta koskeva tieto tulisi tarkastaa määräajoin samoin kuin säännönmukaista säilytysaikaa kauemmin säilytettävät tiedot. Rikoksesta epäillyn kannalta olisi ilmeisesti toivottavaa mahdollisimman lyhyt säilytysaika. Asianomistajan kannalta säilytysajan tulisi olla riittävän pitkä hänen vaatimustensa toteuttamisen turvaamiseen. Todis-

tajan suojelemiseksi voisi lyhyt säilytysaika olla perusteltua. Rekisteritiedot koskevat myös viranomaisen toimenpiteitä, jotka saatavat oikeuttaa korvauksen saamiseen valtiolta. Näin ollen 10 vuoden säilytysaikaakin voisi pitää perusteltuna. Tietoja poistettaessa ratkaistaisiin vain kysymys siitä, mikä arkistoidaan ja mikä hävitetään. Arkistohakemiston avulla (tutkinnan ja virka-avun arkistotiedot) tietoja voitaisiin hakea myöhemminkin mahdollisen korvausvaatimuksen ja siihen puolustautumisen turvaavalla tavalla.

Voimavarojen säästämiseksi tiedot tulisi voida poistaa yleensä koneellisesti, joten säilytysaikojen tulisi määräytyä varsin mekaanisesti. Tapahtumakokonaisuutta koskevia tietoja olisi tietojen eheyden turvaamiseksi käsiteltävä yhden säilytysajan puitteissa. Ehdotettu sääntely vastaa pääosin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia.

LRVL:n 39 §:n mukaan henkilötiedot poistetaan rikostietorekisteristä 10 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Jos syyteoikeus vanhenee edellä mainittua myöhemmin, tiedot poistetaan viimeistään vuoden kuluttua syyteoikeuden vanhentumisesta tai siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttämättä jättämisestä tai syytteen hylkäämisestä. Rajavalvontarekisteristä ja valtakunnallista suppeammista henkilörekistereistä tieto poistetaan, kun se on todettu rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomaksi. Tietojen tarpeellisuus on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Kaikki henkilöä koskevat tiedot poistetaan rekisteristä viimeistään yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

LRVL:n poistosäännös on yksinkertainen, mutta ei anna vastausta siihen, koska tieto on todellisuudessa poistettava. Säännöksen noudattaminen edellyttäisi vuosittain kaikkien tietojen tarpeellisuuden tarkastamista. Poistosäännösten noudattaminen onkin osoittautunut käytännössä vaikeaksi.

Kaikkiin rajavartiolaitoksen valtakunnallisiin henkilörekistereihin talletettavissa olevat 6 §:ssä tarkoitetut tiedot poistettaisiin viimeistään 2 vuoden kuluttua tallettamisesta, jollei tieto olisi tarpeellinen rajavartiolaitoksen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja valvomisessa. Säännöksellä turvattaisiin jatkuvasti toiminnassa tarvittavien viranomaistietojen säilyminen ajantasaisina.

31 §. *Tietojen poistaminen tutkinta- ja virka-apurekisteristä sekä poliisiasiain tietojärjestelmästä.* Tiedot tutkinta- ja virka-

apurekisteristä sekä rajavartiolaitoksen suoraan käytettävästä poliisiasiain tietojärjestelmästä poistettaisiin soveltuvin osin, niin kuin poliisitoimen henkilötietolain 22 §:ssä säädetään. Vaikka säännökset näyttäivät mutkallisilta, poistaminen tapahtuu määräjän (1, 2, 3, 5, 10, 20 tai 50 vuotta) kuluttua selkeästi havaittavasta ajankohdasta lukien (kirjaaminen, esitutkinnan päättäminen, kuulutuksen peruuttaminen, sanoman välittäminen, omaisuuden palauttaminen, syyteoikeuden vanhentuminen, lainvoimaiseksi tuleminen, kuolema, vainajan tunnistaminen, täysi-ikäiseksi tuleminen, määräjän päättymisen, tiedon saaminen). Poistamisen peruste, eli se seikka, josta määräaika poistamiseen alkaa, olisi voitava syöttää tietojärjestelmään poistamisen koneellisesti tekemiseksi.

Pidätettyjen tietojen kohdalla mainittua viiden vuoden poistoaikaa sovellettaisiin rajavartiolaitoksessa henkilöllisyyden selvittämisen tai järjestyshäiriön vuoksi vapautensa menettäneen tietojen poistamiseen.

Poliisin henkilötietolain 22 §:n mukaan tiedot poistettaisiin, etsintäkuulutustiedoista liiketoimintakieltä koskevat tiedot viiden vuoden kuluttua liiketoimintakiellon päättymisestä, lähestymiskieltoa koskevat tiedot kahden vuoden kuluttua lähestymiskieillon päättymisestä ja muut kuulutustiedot kolmen vuoden kuluttua kuulutuksen peruuttamisesta. Etsittävien moottoriajoneuvojen tiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua etsintäkuulutuksen peruuttamisesta, viimeistään kuitenkin kymmenen vuoden kuluttua etsintäkuulutuksen merkitsemisestä. Omaisuus-tiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua omaisuuden palauttamisesta omistajalleen tai haltijalleen taikka huutokauppaamisesta tai hävittämisestä, viimeistään kuitenkin kymmenen vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä. Pidätettyjen tiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä, poliisilain 11 §:n nojalla kiinniotetun tiedot kuitenkin viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä.

Rikosilmoitushakemisto- ja seuraamustiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta. Rikosilmoitustiedot, joihin on liitetty rangaistus- tai muu seuraamustieto, poistettaisiin kuitenkin päätöksen lainvoimaiseksi tulosta seuraavasti:

1) viiden vuoden kuluttua tuomitusta sakosta tai yhteisösakosta, nuorisorangaistuksesta tai viraltapanosta,

2) kymmenen vuoden kuluttua tuomitusta enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksesta tai yhdyskuntapalvelusta,

3) kahdenkymmenen vuoden kuluttua tuomitusta, yli kahden vuoden ja enintään viiden vuoden vankeusrangaistuksesta sekä rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta jättämisestä.

Sanomanvälitystiedot poistettaisiin kahden vuoden kuluttua sanoman välittämisestä.

Tekotapatiedot ja tuntomerkitiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon esitutinnan päättämisestä, toimenpiteisiin ryhtymättä jättämisestä, syyteoikeuden vanhentumisesta, syyttämättä jättämisestä, tai syytteen hylkäämisestä

Tunnistettavien tiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua henkilön löytämisestä tai tuntemattoman vainajan tunnistamisesta.

Tutinnan ja virka-avun tiedoista rikosilmoitustiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta ja muut ilmoitustiedot viiden vuoden kuluttua ilmoituksen kirjaamisesta. Jos samassa rikosilmoituksessa on useampia rikoksia, tiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua viimeisimmän epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta. Siinä tapauksessa, että rikoksen teko aika on voitu määrittellä vain aikavälillä, tiedon poistamisen määräaika laskettaisiin myöhäisemmästä ajankohdasta lukien.

Pakkokeinolain 6 luvun 5 §:n nojalla henkilörekisteriin talletettu DNA-tunniste poistettaisiin rekisteristä yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta, taikka siitä, että rekisteröityä vastaan nostettu syyte on lainvoimaisella tuomioilla hylätty tai rangaistus poistettu. Jollei tunnistetta ole aikaisemmin poistettu, se poistettaisiin viimeistään 10 vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta. Säilytetyt näytteet tuhotaan samalla kun niitä vastaavat DNA-tunnisteet poistettaisiin.

Alle 15-vuotiaasta rikoksesta epäillyistä henkilöstä tehty merkinnät poistettaisiin tietojärjestelmästä yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisteröity on täyttänyt 18 vuotta, jollei tietojen poistamiselle ole säädetty tätä lyhyempää aikaa. Tietoja ei kuitenkaan tällä perusteella poistettaisi, jos ilmoitukseen liittyy muita syylliseksi epäiltyjä, joiden tietoja ei vielä poisteta, tai jokin merkinnöistä koskee

rikollista tekoa, josta on seuraamukseksi säädetty ainoastaan vankeutta, taikka alle 15-vuotiaana rikoksesta epäiltynä rekisteröidystä tehdään uusia merkintöjä rikoksesta epäiltynä ennen kuin hän on täyttänyt 18 vuotta.

Kaikki henkilöä koskevat tiedot poistettaisiin järjestelmästä viimeistään yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta. Tutkinta- ja virka-apatiedoista, tunnistettavien tiedoista, omaisuustiedoista ja etsittävien moottoriajoneuvojen tiedoista, tietoja ei kuitenkaan poistettaisi, jos tietojen edelleen säilyttäminen olisi kyseeseen ilmoitukseen liittyvän tutkinnallisen tai valvonnallisen syyn vuoksi tarpeen.

Henkilötietoja ei myöskään poistettaisi, jos henkilön tietoihin on liitetty henkilöä koskevia, hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen liittyviä tietoja. Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus tutkitaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tehtäisiin merkintä. Tutinnan ja virka-avun arkistotiedot poistettaisiin 50 vuoden kuluttua ilmoituksen kirjaamisesta.

Rajatarkastustiedot poistettaisiin tutkinta- ja virka-apurekisteristä kahden vuoden kuluttua tietojen tallettamisesta, jollei tiedon säilyttäminen olisi yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi edelleen tarpeellista. Tämä voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun tarkastettua koskeva esitutkinta on vireillä ja tarkastuksen tiedot liittyvät tuohon esitutkintaan, tai kun tarkastetusta on merkintä rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterissä ja tarkastustietojen säilyttäminen olisi epäilyä selvitetäessä tai epäilyn johdosta mahdollisesti alkavassa esitutkinnassa tarpeellista.

32 §. *Tietojen poistaminen lupa- ja valvonta-asioiden rekisteristä sekä hallintoasiain tietojärjestelmästä.* Lupa ja valvonta-asiain rekisteristä sekä rajavartiolaitoksen suoraan käytettävästä poliisin hallintoasiain tietojärjestelmästä aselupatiedot, passitiedot, kuvatiedot sekä ulkomaalaisten tunnistamistiedot poistettaisiin siten kuin poliisitoimen henkilötietolain 23 §:ssä säädetään tietojen poistamisesta hallintoasiain tietojärjestelmästä.

Myös nämä säännökset olisivat LRVL:ä mutkallisemmat. Tiedot poistettaisiin kuitenkin 10 vuoden kuluttua rekisteröinnistä, päätöksestä, päätöksen raukeamisesta, voimasaoloajan päättymisestä tai tiedon merkitsemisestä taikka kolmen vuoden kuluttua voi-

massaoloajan päättymisestä tai vuoden kuluttua kansalaisuuden saamisesta tai kuolemasta.

Poliisitoimen henkilötietolain 23 §:n mukaan aselupatiedoista päätöstä koskevat tiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua päätöksestä tai sen raukeamisesta taikka päätöksessä mainitun voimassaoloajan päättymisestä. Lupatiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua luvan voimassaoloajan päättymisestä sekä este- tai huomautustiedot ja muut talletetut tiedot kymmenen vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä,

Henkilökortti- ja passitiedoista sekä turvallisuusalan valvontatiedoista poistettaisiin päätöstä koskevat tiedot kymmenen vuoden kuluttua päätöksestä tai sen raukeamisesta taikka päätöksessä mainitun voimassaoloajan päättymisestä. Este-, huomautus- ja tarkastustiedot sekä muut talletetut tiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä.

Kuvatiedot poistettaisiin kolmen vuoden kuluttua sen poliisin myöntämän hallintoluvan tai hallintopäätöksen voimassaoloajan päättymisestä, jonka valmistamiseen henkilön valokuvaa tai nimikirjoitusnäytettä on viimeksi käytetty. Ulkomaalaisten tunnistamistiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua rekisteröinnistä, jos rekisteröity on saanut Suomen kansalaisuuden. Viimeksi mainitut tiedot poistettaisiin kuitenkin yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon kyseisestä kansalaisuuden saamisesta.

Kaikki henkilöä koskevat tiedot poistettaisiin tietojärjestelmästä kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta, jollei ole erityistä syytä tietojen edelleen säilyttämiseen. Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus tutkitaan viimeistään kuitenkin viiden vuoden kuluttua edellisestä tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tulisi tehdä merkintä.

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisterissä tai rajavartiolaitoksen suoraan omien rekistereiden tavoin käytettävissä poliisirekistereissä ei olisi henkilökorttitietoja eikä paikallispoliisin turvallisuus selvitystietoja, joten niiltä osin mainitut poliisitoimen henkilötietolain säännökset eivät tulisi noudatettaviksi.

Rajavartiolaitoksen lupatiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä, luvan raukeamisesta, päätöksessä mainitun voimassaoloajan päättymisestä tai

tiedon rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen olisi yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi tarpeellista. Rajavartiolaitoksen ilmoitustiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua ilmoituksen saapumisesta tai tiedon rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen olisi yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi tarpeellista.

Meriliikenteen ja talousvyöhykkeen valvontatiedot sekä maa- ja merirajan valvontatiedot poistettaisiin viiden vuoden kuluttua tietojen rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen olisi yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi tarpeellista.

Rajaliikenteen henkilötiedoista poistettaisiin seuraamusmaksun määräämistä koskevat tiedot kymmenen vuoden kuluttua rekisteriin merkitsemisestä. Muilta osin rajaliikenteen henkilötietojen poistamisesta säädettäisiin 20 §:ssä. Säilöön otettujen ulkomaalaisten tiedot poistettaisiin viiden vuoden kuluttua henkilöä koskevan viimeisen tiedon merkitsemisestä.

33 §. *Tietojen poistaminen rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteristä.* Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteristä henkilöä koskevat tiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä, jos syyteoikeus on silloin vanhentunut. Viimeisen tiedon merkitsemisellä tarkoitetaan tässä epäilyä koskevaa tietoa, ei esimerkiksi pelkkää havaintoa olinpaikasta tai yhteystietojen päivitystä.

34 §. *Tietojen poistaminen turvallisuustietorekisteristä.* Turvallisuustietorekisteristä poistettaisiin henkilöä koskevat tiedot 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Tarpeeton tieto olisi kuitenkin poistettava viivytyksettä.

35 §. *Tietojen poistaminen rajavartiolaitoksen muista henkilörekistereistä.* Poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetuista muista kuin pysyvistä rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä poistettaisiin tiedot siten, että valtakunnalliseen käyttöön perustetuista henkilörekistereistä tiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta. Rajavartiolaitoksen yhden tai useamman hallintoyksikön työryhmän käyttöön perustetuista henkilörekistereistä tiedot poistettaisiin kymmenen vuoden kuluttua rekisteröinnin aiheuttaneen teon, toimenpiteen tai tapahtuman merkitsemisestä, jollei tietojen edelleen säilyttäminen olisi tutkinnallisen tai valvonnallisen syyn vuoksi tarpeen. Tietojen edelleen säilyttämi-

sen tarpeellisuus tutkittaisiin viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta. Tietojen uudelleen tarkastamisesta tehtäisiin tuolloin merkintä. Henkilötietoja ei kuitenkaan poistettaisi, jos niihin olisi liitetty henkilöä koskevia hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen liittyviä tietoja. Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus tutkittaisiin viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta.

Poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi rajavartiolaitoksessa perustetuista muista kuin pysyvistä henkilörekistereistä tiedot poistettaisiin yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

Tässä pykälässä tarkoitettujen rekistereiden käyttäjäkunta olisi suppea ja rekisterit olisivat yleensä tilapäisiä. Henkilötietoja ei poistettaisi, jos niihin liittyisi henkilön oman turvallisuuden tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja. Tarpeettomat tiedot olisi poistettava henkilötietolain 9 §:n 2 momentin ja 29 §:n nojalla. Tarpeeton henkilörekisteri olisi hävitettävä henkilötietolain 34 §:n mukaan, jollei tietoja arkistoitaisi tai jollei niitä olisi säädetty tai määrätty säilytettäväksi. Rajavartiolaitoksen tarpeettomaksi käynyt tilapäinen henkilörekisteri olisi hävitettävä, jollei sitä olisi arkistoitava.

36 §. *Virheelliseksi todettu tieto.* Tiedon virheellisyydestä olisi tehtävä merkintä. Merkinnästä tulisi ilmetä, millä tavalla tieto on virheellinen. Tiedon saisi säilyttää rekisterissä vain, jos sen säilyttäminen olisi tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Tällaista tietoa saisi käyttää ainoastaan oikeuksien turvaamisen tarkoituksessa. Säilytettävä virheellinen tieto olisi poistettava heti, kun sen säilyttäminen ei olisi enenkään oikeuksien turvaamiseksi enää tarpeen. Poistaminen tapahtuisi kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluttua tiedon poistamiselle säädetyn määräajan päättymisestä.

37 §. *Tietojen arkistointi.* Rekisteristä poistettavat tiedot arkistoitaisiin, jollei muuta säädetäisi tai tilapäisen henkilörekisterin osalta toisin määrättäisi. Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään arkistolaissa.

38 §. *Tietojen luovuttaminen Euroopan*

unionin jäsenvaltioiden alueelle ja Euroopan talousalueelle. LRVL:n 42 §:n mukaan rajavartiolaitoksen henkilörekisterien tietoja voidaan luovuttaa Pohjoismaan, Euroopan unionin jäsenvaltion sekä muun valtion rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittaville viranomaisille rajavalvonnan ja rajatarkastusten suorittamista varten, vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksessa tarkoitetuille viranomaisille sopimuksessa tarkoitettuja tehtäviä varten sekä Viron, Latvian ja Liettuan rajatarkastuksia suorittaville viranomaisille henkilöiden takaisinottamisesta tehdyissä sopimuksissa tarkoitettuja tehtäviä varten. Lisäksi rajavartiolaitos voi luovuttaa tietoja keskusrikospoliisille luovutettavaksi edelleen Euroopan poliisivirastolle.

Tietojen luovuttamista koskevat säännökset jaettaisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavassa laissa kahteen pykälään, joista ensimmäinen koskisi tietojen luovuttamista Euroopan unionin alueella ja jälkimmäinen tietojen luovuttamista muiden maiden viranomaisille. Ehdotetussa laissa käyttötarkoitussidonnaisuudesta olisi lupa poiketa vain, jos se olisi tarpeen valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran tai huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi tai sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta voitaisiin Suomessa tehtynä tuomita vankeutta. Tiedot saa luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavan lain 38 §:ssä olisi kysymys tietojen luovuttamisesta oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen tai rikosten ennalta estämiseen, selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen osallistuvista Euroopan unionin jäsenvaltioiden tai Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden viranomaisista sekä näiden valtioiden yhdessä muodostamista elimistä. Eurojust-yksikön perustamisesta vakavan rikollisuuden torjunnan tehostamiseksi tehdyssä neuvoston päätöksessä tarkoitettu Eurojust olisi sellainen kansainvälinen elin, jolle tietoja voisi luovuttaa.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus luovuttaa tietoja poliisilain 1 §:n 1 momentin mukaisesti rekisteristään, jos tieto olisi välttämätön oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai rikosten ennalta estämiseksi selvittämiseksi ja syyteharkintaan saat-

tamiseksi suoritettavassa tehtävässä. Rajavartiolaitos voisi luovuttaa tiedon poliisilain 1 §:n 3 momentin mukaisesta rekisteristään, jos tieto olisi välttämätön sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tieto on kerätty ja talletettu.

Yksittäiseen tehtävään liittymätön poliisi-toimintaa koskeva tieto voitaisiin luovuttaa, jos se olisi välttämätön valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi, vankeudella rangaistavan rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi tai Euroopan poliisiviraston toimivaltaan kuuluvan rikollisuuden ja muun vakavan rikollisuuden estämiseksi ja selvittämiseksi.

Käyttötarkoitussidonnaisuudesta olisi lupa poiketa, jos luovutettavat tiedot olisivat välttämättömiä valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi, vankeusuhkaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, henkilöllisyyden selvittämiseksi, jos se olisi poliisitehtävässä välttämätöntä sekä päättäessä tai annettaessa lausuntoa henkilön luotettavuudesta lupaa koskevassa asiassa.

Rajavartiolaitoksen tilapäisen henkilörekisterin 15 §:ssä tarkoitettuja tietoja tai rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterin tietoja ei saa luovuttaa henkilön luotettavuuden arvioimista varten, koska rekisteritietoihin liittyy epäluotettavuuden mahdollisuus.

39 §. *Tietojen luovuttaminen Euroopan poliisivirastolle ja muulle ulkomaiselle viranomaiselle.* Rajavartiolaitos saisi nykyiseen tapaan luovuttaa henkilörekisterinsä tietoja pohjoismaan, Euroopan unionin jäsenvaltion sekä muun valtion rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittaville viranomaisille rajavalvonnan ja rajatarkastusten suorittamista varten, vuoden 1960 rajajärjestyssopimuksessa tarkoitetuille viranomaisille sopimuksessa tarkoitettuja tehtäviä varten sekä rajatarkastuksia suorittaville viranomaisille henkilöiden takaisinottamisesta tehdyissä sopimuksissa tarkoitettuja tehtäviä varten. Lisäksi rajavartiolaitos voi luovuttaa tietoja keskusrikospoliisille luovutettavaksi edelleen Euroopan poliisivirastolle. Rajavartiolaitos voisi 38 §:n 1 – 4 momentissa säädetyin edellytyksin luovuttaa tietoja myös kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (I. C. P. O. Interpol) ja viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu oikeus

ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön saisi luovuttaa vain sellaisia tietoja, jotka olisivat välttämättömiä valtion turvallisuuden varmistamiseksi, välittömästi henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran tai huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi taikka sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta. Rajavartiolaitos saisi luovuttaa ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten hankkimista, hallussapitoa, siirtoa, tuontia ja viennin koskevia rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja muun valtion asevalvonnasta vastaavalle viranomaiselle, jos tietojen luovuttaminen on asevalvonnan kannalta välttämätöntä.

Euroopan talousalueen ulkopuolelle tietoja luovutettaessa tulisi pyrkiä varmistamaan rekisteröidyn tietosuoja ja tietoturva. Tietojen luovuttamiseen tulisi tällöin tarvittaessa liittää tietojen käyttötarkoituksia ja edelleen luovuttamista koskevia rajoituksia.

40 §. *Informointi tietojen käsittelystä.* Henkilötietolain 24 §:n 1 momentin mukaan rekisterinpitäjän on henkilötietoja kerätessään huolehdittava siitä, että rekisteröity voi saada tiedon rekisterinpitäjästä ja tarvittaessa tämän edustajasta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta sekä siitä, mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan. Annettava on myös ne tiedot, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn oikeuksien käyttämiseksi asianomaisessa henkilötietojen käsittelyssä.

Tiedot on annettava henkilötietoja kerätessä ja tallettaessa tai, jos tiedot hankitaan muualta kuin rekisteröidyltä itseltään ja tietoja on tarkoitus luovuttaa, viimeistään silloin kun tietoja ensi kerran luovutetaan. Tiedonantovelvollisuudesta voidaan poiketa, jos rekisteröity on jo saanut nämä tiedot tai jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden, puolustuksen tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi, rikosten ehkäisemiseksi tai selvittämiseksi taikka verotukseen tai julkiseen talouteen liittyvän valvontatehtävän vuoksi.

Tiedonantovelvollisuudesta voidaan poiketa kerätessä tietoja muualta kuin rekisteröidyltä itseltään, jos tietojen antaminen rekisteröidylle on mahdotonta tai vaatii kohtuutonta vaivaa taikka aiheuttaa rekiste-

röidylle tai tietojenkäsittelyn tarkoitukselle olennaista vahinkoa tai haittaa eikä talletettavia tietoja käytetä rekisteröityä koskevaan päätöksentekoon taikka jos tietojen keräämisestä, tallettamisesta tai luovuttamisesta on nimenomaisesti säädetty.

Rajavartiolaitoksen olisi henkilötietoja kerätessään huolehdittava poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen tietojen osalta henkilötietolain 24 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonantovelvollisuudesta. Tätä velvollisuutta rajavartiolaitoksella ei kuitenkaan olisi kerätessään, tallettaessaan ja luovuttaessaan poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia henkilötietoja.

41 §. *Tarkastusoikeuden käyttäminen.* Tarkastusoikeuteen sovellettaisiin henkilötietolain 26 ja 28 §:ää. Rekisterinpitäjä tai sen määräämä hallintoyksikkö antaisi tiedot tarkastamista varten. Rekisterinpitäjän olisi osoitettava riittävä määrä henkilöitä tarkastusoikeuden toteuttamista ja siihen liittyvää tietojen antamista varten.

42 §. *Tarkastusoikeuden rajoittaminen.* Nykyiseen tapaan henkilön olisi tarkastusoikeutta käyttäessään esitettävä sitä tarkoittava pyyntö henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle tai muulle tietojen antamiseen oikeutetulle taholle ja todistettava henkilöllisyytensä.

Ehdotetussa säännöksessä lueteltaisiin ne rajavartiolaitoksen henkilörekisterit tai tiedot, joihin ei olisi lainkaan tarkastusoikeutta. Pykälään sisällytettäisiin myös informatiivinen maininta siitä, että tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa tietojen lainmukaisuuden.

Tarkastusoikeutta ei olisi muun muassa, jos tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa valtion turvallisuutta tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta taikka haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä taikka jos tiedon antamisesta saattaisi aiheutua vakavaa vaaraa muun kuin rekisteröidyn oikeuksille. Tietojen lainmukaisuuden tarkastamisella ei tarkoitettaisi niiden alkuperäisen hankkimisen lainmukaisuuden tai tarkoituksenmukaisuuden, vaan niiden käsittelyn lainmukaisuuden tarkastamista.

Tarkastusoikeutta ei olisi lainkaan rikoksesta epäiltyjen tietojärjestelmän tietoihin, valtakunnallista suppeamman henkilörekisterin tietoihin eikä rajavartiolaitoksen henkilörekistereihin sisältyviin henkilöä tai rikollista tekoa koskeviin luokitus-, tarkkailu- tai teko-

tapatietoihin. Tietosuojavaltuutettu voisi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden. Tarkastusoikeuden rajoituksista olisi lisäksi voimassa, mitä henkilötietolain 27 §:ssä säädetään.

5 luku. Erinäiset säännökset

43 §. *Tietojen luovuttaminen rajavartiolaitokselle teknisen käyttöyhteyden avulla.* Ehdotetussa laissa tarkoitettut tiedot voitaisiin rajavartiolaitoksen pyynnöstä luovuttaa rajavartiolaitokselle teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla rajavartiolaitoksen olisi esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

44 §. *Henkilötietojen käsittelyä koskeva valvontavelvollisuus.* Rajavartiolaitoksen esikunta sekä rekisterinpitäjänä toimiva hallintoyksikkö valvoisivat henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten noudattamista rajavartiolaitoksessa sen lisäksi mitä muualla laissa säädetään.

45 §. *Tarkemmat säännökset, määräykset ja ohjeet.* Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin tarvittaessa säätää tarkemmin rekistereiden tietosisällöstä, menettelytavoista teknisen käyttöyhteyden antamisessa, tietojen luovuttamisesta päättämisessä ja tarkastusoikeuden käyttämisessä sekä sähköisten asiointipalveluiden rajavartiolaitoksessa järjestämisestä.

Sisäasiainministeriön asetuksella säädettäisiin tarvittaessa tarkemmin tietojärjestelmän ylläpitämisessä noudatettavasta teknisestä menettelystä, tietojen hakuperusteista ja muista järjestelmän käyttöä koskevista ehdoista ja valvonnasta.

6 luku. **Voimaantulo ja siirtymäsäännökset**

46 §. *Voimaantulo.* Lakiin otettaisiin tavanomainen voimaantulosäännös.

47 §. *Siirtymäsäännös.* LRVL:n henkilörekistereitä koskevat 31 – 42 § jäisivät soveltuvin osin noudatettavaksi, kunnes rajavartiolaitoksen henkilörekisterit olisi järjestetty tämän lain mukaisesti, kuitenkin viimeistään kolmen vuoden kuluttua voimaantulosta. Rajavartiolaitoksen nykyisten tietojärjestelmien sopeuttaminen ehdotetun lain mukaiseksi vaatisi siirtymäajan. Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä tämän lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

1.4. **Passilaki**

11 §. *Rajan ylittämistä koskevat säännökset.* Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi viittaussäännös ehdotettuun rajavartiolaitokseen. Rajan ylittämisestä, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla ja rajanylitysluvasta säädettäisiin ehdotuksen mukaan rajavartiolaitoksissa ja sen nojalla annettavissa säännöksissä. Suomalaisia ja ulkomaalaisia koskevat rajan ylittämiseen liittyvät säännökset koottaisiin yhteen lakiin. Vastaava viittaussäännös sisällytettäisiin myös ulkomaalaislakiin.

1.5. **Ulkomaalaislaki**

3 §. *Määritelmät.* Pykälän 21 kohdassa oleva viitataan LRVL:iin. Viittaus päivitetäisiin koskemaan rajavartiolaitosta.

4 §. *Suhde muihin lakeihin.* Pykälän 3 momentissa viitataan LRVL 47 §:ään. Viittaus päivitetäisiin koskemaan rajavartiolaitoksen 27 §:ää.

12 §. *Rajan ylittämistä koskevat säännökset.* Nykyisin pykälässä säädetään ulkomaalaiselle sallituista rajanylityspaikoista ja luvasta rajan muualta ylittämiseen (rajanylityslupa). Rajan ylittämisestä, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastus-

tehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla ja rajanylitysluvasta säädetäisiin ehdotuksen mukaan rajavartiolaitoksissa ja sen nojalla annettavissa säännöksissä. Suomalaisia ja ulkomaalaisia koskevat rajan ylittämiseen liittyvät säännökset koottaisiin yhteen lakiin. Ulkomaalaislain 12 §:ään jäisi ainoastaan viittaus rajavartiolaitokseen. Vastaava muutos tehtäisiin passilakiin.

123 §. *Säilöön ottamisesta päättäminen ja säilöön otetun sijoittaminen.* Ulkomaalainen voidaan ottaa säilöön ulkomaalaislain 121 §:ssä säädetyn perusteiden mukaan. Enintään 48 tuntia kestävästä säilöön ottamisesta voi päättää rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, vähintään majurin arvoinen rajavartiomies, raja- tai merivartioston aluepäällikkö taikka rajatarkastusosaston päällikkö. Säilöön otettu on mahdollisimman pian sijoitettava säilöönottoyksikköön. Virkamies, joka voi päättää säilöön ottamisesta voi päättää henkilön poikkeuksellista sijoittamisesta poliisin pidätystiloihin jos säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä tai kaukana. Poliisin pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain säännöksiä tai tutkintavankeudesta annetun lain 5, 6, 6 a ja 7 §:ää.

Säilöön ottamiseen voi rajalla olla tarvetta esimerkiksi käännyttämiseen liittyvän tutkimuksen vuoksi. Säilöön otettua ei kuitenkaan nykyisin voida sijoittaa rajavartiolaitoksen tiloihin. Siihen olisi kuitenkin tarvetta varsinkin syrjäseuduilla niissä tapauksissa, joissa poliisin säilytystilat ovat kaukana. Muutos olisi rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta välttämätön.

Säilöön otettu voitaisiin ehdotuksen mukaan sijoittaa enintään 48 tunnin ajaksi rajavartiolaitoksen tiloihin samoilla perusteilla, kuin hänet voidaan sijoittaa poliisin tiloihin.

Suurin osa rajavartiolaitoksen säilytystiloista soveltuu pidätettyjen säilyttämiseen. Rajavartiolaitoksen käytössä on yhteensä 20 säilytystilaa. Tilat sijaitsevat Helsingin Etelä- ja Länsisataman-, Imatran-, Niiralan-, Nuijamaan-, Sallan-, Vaalimaan- ja Vartiuksen rajanylityspaikoilla. Lisäksi sekä Näämön, Raja-Joosepin että Siilastuvan rajavartioasemien yhteydessä on vapautensa menettäneiden henkilöiden säilyttämiseen soveltuvat tilat. Osa tiloista on yhteiskäytössä rajavartiolaitoksen ja tullin kanssa. Omien säilytystilojen tarve korostuu rajavartiolaitoksessa

erityisesti syrjäseuduilla, kuten Sallan, Näämön, Raja-Joosepin ja Siilastuvan rajavartioasemilla.

Säilytykset ovat yleensä lyhytaikaisia. Yöni säilyttämiseen on tarvetta erityisesti siellä, missä poliisin vastaavat tilat ovat kaukana. Säilöön on otettu esimerkiksi etsintäkuulutettuja väärennykseen, laittoman maahantulon järjestämiseen ja rattijuopumukseen syylliseksi epäiltyjä henkilöitä. Säilöön on lisäksi otettu henkilöitä, joiden henkilöllisyys on epäselvä.

Osa rajavartiolaitoksen säilytystiloista on uudenaikaisia kameravalvottuja tiloja. Ilman kameravalvontaa olevat tilat sijaitsevat yleensä päivystyspisteen välittömässä läheisyydessä. Säilytystilojen hyväksymisestä säädetäisiin rajavartiolaitoslain 64 §:ssä.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies lisättäisiin niiden henkilöiden piiriin, jotka voisivat rajavartiolaitoksessa tehdä säilöön ottamista koskevan päätöksen.

174 §. *Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus.* Tietojenantovelvollisuutta rajatarkastuksessa koskevat säännökset koottaisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavaan lakiin. Liikennevälineen kuljettajan, päällikön, omistajan ja haltijan tietojenantovelvollisuutta koskevat säännökset siirrettäisiin näin ollen ulkomaalaislain 174 §:stä edellä mainitun lain 19 §:ään. Tämä ei koskisi velvollisuutta salamatkustajasta ilmoittamiseen eikä oikeudettoman maahanpääsyn estämiseen, joista säädetäisiin edelleenkin ulkomaalaislain 174 §:ssä. Säännökseen lisättäisiin tarvittava viittaus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 ja 20 §:ään.

179 §. *Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu.* Uudistuksen yhteydessä täytäntöön pantavassa edellä mainitussa direktiivissä edellytetään mahdollisuutta liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrittämiseen. Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n mukaan lentoliikenteen harjoittajan olisi pyynnöstä toimitettava rajatarkastusviranomaiselle tiedot matkustajista, jotka lentoliikenteen harjoittaja kuljettaa viralliselle rajanylityspaikalle näiden saapuessa Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueelle tai sieltä lähtiessä. Tietojen toimittamisvelvollisuuden laiminlyömisestä varalta olisi säädettävä direktiivissä edellytetyt tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat seuraamuksia. Tarvittavat säännökset sisällytettäisiin ulko-

maalaislain 179 ja 181 §:ään.

Liikenteenharjoittajalle, joka rikkoisi mainitussa 20 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuuden, määrättäisiin 3 000 euron seuraamusmaksu kutakin sellaista matkaa kohden, jolta pyydettyä annettavat tiedot olisivat puutteellisia tai virheellisiä. Koska lentoliikenteen matkustajatietojen toimittamisessa ei ole kysymys matkustusasiakirjasta, ei seuraamusmaksusta voisi vapautua ulkomaalaislain 179 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädettyllä perusteella.

181 §. *Liikenteenharjoittajan seurausmaksun määrääminen.* Seurausmaksusta päättäisi myös lentoliikenteen matkustajatietojen toimittamista koskevan laiminlyönnin osalta sen rajavartioston tai merivartioston komentaja, apulaiskomentaja tai raja- tai meritoimiston päällikkö, jonka toimialueella lentoliikenteen matkustajatietoja koskeva rikkomus olisi havaittu. Pykälään tehtäisiin vastaava muutos.

182 §. *Liikenteenharjoittajan seurausmaksun poistaminen.* Ulkomaalaislain 182 §:n säännöstä seurausmaksun poistamisesta ei sovellettaisi lentoliikenteen matkustajatietojen toimittamista koskeviin rikkomuksiin. Tämä johtuisi siitä, että mainitut vapautusperusteet eivät liittyisi tietojen antamiseen eikä ulkomaalaislain 179 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohdassa säädettyjä maksun määräämisen estäviä perusteita olisi pidettävä riittävinä perusteina maksuista vapautumiseen.

185 §. *Ulkomaalaisrikkomus.* Pykälän 2 momentin mukaan tuomitaan ulkomaalaisrikkomuksesta rangaistukseen se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö 174 tai 175 §:ssä säädetyn velvollisuutensa. Momenttia muutettaisiin rangaistavuuden säilyttämiseksi myös siltä osin kuin 174 §:ssä asetettuja velvollisuuksia siirrettäisiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavan lain 19 §:ään. Lentoliikenteen matkustajatietoja koskeva rikkomus säädettäisiin yhtä rangaistavaksi kuin mainittu lain 19 §:n ja ulkomaalaislain 174 §:n rikkominen.

1.6. Järjestyslaki

4 §. *Päihdyttävien aineiden nauttiminen.* Järjestyslain 4 §:n 1 momentin mukaan päihdyttävän aineen nauttiminen on kielletty yleisellä paikalla taajamassa ja julkisessa liikenteessä olevassa kulkuneuvossa. Kiellon pii-

riin lisättäisiin rajanylityspaikka, koska päihteiden nauttimisesta ja päihtyneistä henkilöistä aiheutuu siellä huomattavaa häiriötä, eikä osa rajanylityspaikoista sijaitse taajamassa.

Pykälän 2 momentissa rajoitetaan 1 momentin soveltamisalaa siten, ettei kiello koske erityisen luvan tai ilmoituksen mukaista anniskelualueita eikä yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisätilaa. Se ei liioin koske alkoholi- ja huumeiden nauttimista puistossa tai muulla siihen verrattavalla yleisellä paikalla siten, että nauttiminen sekä siihen liittyvä oleskelu ja käyttäytyminen ei estä tai kohtuuttomasti vaikeuta muiden oikeutta käyttää paikkaa varsinaiseen tarkoitukseensa. Rajoitus jäisi muuttamattomana voimaan.

21 §. *Menettämisseuraamus, hävittäminen ja pois ottaminen.* Poliisia ei yleensä ole rajanylityspaikoilla. Rajavartiolaan 20 §:n mukaan rajavartiolaitos huolehtisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Tähän liittyisi järjestyslaissa säädettyjä tehtäviä. Rajavartiomiestä ei kuitenkaan mainita järjestyslaissa. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajavartiomiehen tulisi voida puuttua järjestyslaissa kiellettyyn toimintaan.

Päihhteiden nauttimista koskevasta kiellosta säädetään järjestyslain 4 §:ssä. Järjestyslain 9 §:ssä kielletään nyrkkirautojen, stiletien ja heittotähtien sekä muuksi esineeksi naamioitujen teräaseiden samoin kuin sähkölamauttimien ja -patukoiden, jousipatukoiden sekä tarkkuussinkojen ja -linkojen valmistus, maahantuonti, kauppa sekä hallussapito yleisellä paikalla ja yleisellä paikalla olevassa kulkuneuvossa. Myös teleskooppipatukan hallussapito on kielletty. Järjestyslain 10 §:ssä kielletään toisen vakavaan vahingoittamiseen tarkoitettujen tai siihen soveltuvien esineiden tai aineiden hallussapito yleisellä paikalla. Sellaisiksi mainitaan teräaseet, riko- tut lasiesineet ja muut näihin rinnastettavat viiltämiseen tai pistämiseen soveltuvat esineet, patukat, ketjut, jouset, vaijerit, kaapelit, pesäpallomailat ja muut näihin rinnastettavat lyömiseen soveltuvat esineet, tikat, kuulat ja muut näihin rinnastettavat heittämiseen soveltuvat esineet, syövyttävät sekä toisen vakavaan vahingoittamiseen taikka lamauttamiseen soveltuvat aineet, ilma-aseet, jousitoimitiset aseet, harppuunat, ritsat, puhallusputket ja muut näihin rinnastettavat ampumiseen soveltuvat esineet ja terveydelle vaaralliset laserosoitimet. Myös ampuma-asetta tai rä-

jähtävää esinettä erehdyttävästi muistuttavien esineiden hallussapito on yleisellä paikalla kielletty. Järjestyslain 13 §:ssä kielletään spraymaalien ja muiden toisen omaisuuden töhrimiseen hyvin soveltuvien maalien tai muiden aineiden hallussapito yleisellä paikalla ilman hyväksyttävää syytä. Kielloista säädetään järjestyslaista tarkemmin ilmeneviä poikkeuksia.

Rajavartiomiehelle annettaisiin sama toimivalta kuin poliisille ottaa rajanylityspaikalla ja rajatarkastuksen kohteena olevassa yleiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneuvossa haltuunsa 9 tai 10 §:ssä tarkoitetut kielletyt esineet tai aineet sekä 4 §:n vastaisesti nautittavat päihitteet. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi todistettavasti hävittää 9 tai 10 §:n mukaan kielletyt vähäarvoiset ilmeisesti menetettäväksi tuomittavat esineet ja aineet. Asiasta voisi siten päättää myös rajavartiolaitoksen pidättämiseen oikeutettu virkamies. Rajavartiomiehelle annettaisiin toimivalta päihitteiden hävittämiseen. Spraymaalien hallussapitoa koskevan kiellon valvonta ei sen sijaan kuuluisi rajavartiolaitokselle.

1.7. Poliisilaki

10 a §. *Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet.* Eduskunnan hallintovaliokunta katsoi hallituksen esityksestä laiksi rajavartiolaitoksesta antamassaan lausunnossa, että poliisi- ja tulliviranomaisille on tarpeen säätää asianmukainen toimivaltuus rajatarkastusten suorittamiseen, sillä muussa tapauksessa nämä viranomaiset eivät olisi toimivaltaisia suorittamaan Schengenin yleissopimuksessa edellytetyjä rajatarkastuksia. Sekä poliisille että tullille onkin annettu LRVL:ssä säädettyjä toimivaltuuksia rajatarkastusten tekemiseen. Poliisilakiin nämä valtuudet lisättiin poliisilain muuttamisesta annetulla lailla (21/2001).

Hallituksen esityksen laiksi poliisilain muuttamisesta (HE 34/1999 vp) mukaan poliisilakiin lisättävällä uudella 10 a §:llä poliisimiehelle annettiin samat toimivaltuudet kuin rajavartiomiehellä on rajatarkastuksessa. Samalla säädettiin poliisimiehen oikeudesta tullitoimenpiteisiin. Poliisin toimivaltaa ehdotettiin kuitenkin rajoitettavaksi siten, että oikeus rajatarkastukseen ja tullitoimenpiteisiin olisi ainoastaan laittomasti valmistetun, maahantuodun tai hallussa pidetyn esineen tai aineen takavarikoimiseksi taikka laitton maahantulon estämiseksi. Rajoitusta pidettiin perusteltuna ottaen huomioon rajatar-

kastuksen luonne perusoikeuksien näkökulmasta, sekä toisaalta poliisin rajavartiolaitoksesta ja tullista poikkeavat tehtävät. Sääntelyllä ei esityksen mukaan tarkoitettu vaikuttaa poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen väliin tehtäväjako.

Ehdotetussa pykälässä annettaisiin poliisimiehelle rajavartiomiestä vastaavat toimivaltuudet suorittaa rajatarkastus rajavartiolaitain 14 §:n mukaisesti rajanylityspaikalla. Rajatarkastus voidaan toimittaa myös julkiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneuvossa ja muussa paikassa, jos liikenteen sujuvuuden turvaaminen tai muu perusteltu syy sitä edellyttää. Pykälään ei kuitenkaan sisältyisi nykyisenkaltaista rajausta rajatarkastustehtävän liittymisestä vain laitton maahantulon järjestämisen estämiseen. Voimassa oleva säännös ei ole sujuvan PTR-yhteistyön periaatteiden mukaista. Rajatarkastustehtävien jakamisesta eri viranomaisen välillä tulisi muutoinkin voida säätää vapaasti ehdotetun rajavartiolaitain 12 §:n nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Poliisilla, kuten tullilla, voi olla tarve suorittaa rajatarkastus muualla kuin säädetyllä rajanylityspaikalla sen mukaan kuin PTR-viranomaisen kesken tapauskohtaisesti sovitaan.

Viittaukset rajatarkastuksessa tarpeellisiin toimivaltuuksiin päivitetäisiin uutta lainsäädäntöä vastaavaksi. Poliisimiehellä olisi oikeus suorittaa rajatarkastukseen sisältyvät toimenpiteet rajavartiolaitain 28 §:n ja 29 §:n mukaisin toimivaltuuksin.

Poliisimiehellä on poliisilain 10 §:n mukaan yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa. Tämän vuoksi pykälässä ei olisi tarpeen viitata rajavartiomiehen oikeuteen saada tarkastettavan henkilötiedot, kuten nykyisin on asianlaita.

Pykälän 2 momenttiin sisällytettäisiin poliisin tullitehtäviä koskevat säännökset asiallisesti muuttamattomassa muodossa.

21 §. *Kulkuneuvon pysäyttäminen ja siirtäminen.* Rajavartiomiehellä olisi rajatarkastustehtävässä rajavartiolaitain 38 §:ssä säädetty oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajatarkastuksen tai rajavalvonnan suorittamiseksi. Poliisilaissa on poliisimiestä koskeva toimivaltuus vastaavien toimenpiteiden suorittamiseen rajattu etsintäkuulutetun tai muun

kiinniotettavan tavoittamiseen, kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan suorittamiseen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen sekä rikoksen estämiseen tai selvittämiseen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi poliisimiehelle rajatarkastusta koskien vastaavat toimivaltuudet kulkuneuvon pysäyttämiseen ja siirtämiseen kuin rajavartiomiehellä on rajatarkastusta suoritettaessa.

1.8. Tullilaki

14 a §. Rajatarkastuksen tekemistä koskeva toimivaltuus lisättiin tullilakiin hallituksen esityksen laiksi tullilain muuttamisesta (HE 2/2001 vp) johdosta. Tullilain muuttamisesta annetulla lailla (241/2001) tuli LRVL:n 15 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 16, 17 ja 21 §:ssä tarkoitetut rajatarkastuksen tekemiseksi tarpeelliset toimivaltuudet LRVL:n 2 §:n 3 kohdassa tarkoitetuilla rajanylityspaikoilla.

Pykälässä olisi tullimiehelle rajatarkastustehtävän suorittamiseksi tarpeelliset toimivaltuussäännökset, jotka poliisia vastaten toteutettaisiin viittauksilla rajavartiolain asianomaisiin säännöksiin. Rajatarkastustehtävässä tarpeellisia viitattavia säännöksiä on selostettu jo edellä poliisinlain muuttamista koskevan lakiehdotuksen kohdalla. Tullimiehen kohdalla on kuitenkin tarpeen antaa poliisimiehestä poiketen toimivaltuus saada tarkastettavan henkilötiedot rajatarkastustehtävässä, koska tullilakiin ei sisälly aivan vastaava säännöstä.

Tullimiehellä on nykyisin tullilain 14 a §:ssä viitatus LRVL:n 15 §:n 2 momentin nojalla oikeus sulkea, eristää tai tyhjentää rajanylityspaikka taikka rajoittaa sillä liikku mista, jos se on tarpeen rajatarkastukseen kuuluvan toimenpiteen suorittamiseksi, järjestyksen säilyttämiseksi tai palauttamiseksi rajanylityspaikalla taikka henkilön turvallisuuden tai yksityisyyden taikka vaaraan joutuneen omaisuuden suojaamiseksi. Ehdotetun rajavartiolain 32 §:ssä samaa asiaa koskeva sääntely toteutettaisiin rajavartiolaitoksen osalta viittauksin poliisilakiin. Tullin osalta ei kyseeseen voi näin ollen enää tulla viittaus rajavartiolakiin, jossa puolestaan olisi viittaus poliisilain säännöksiin. PTR-viranomaisten keskinäisen käytännössä syntyneen tehtäväjaon mukaan rajavartiolaitos vastaa muutenkin edellä tarkoitettujen toimenpiteiden suorittamisesta silloin kun poliisi ei ole paikalla.

Edellä olevan johdosta ehdotetaan, että tul-

limiehellä olisi oikeus rajatarkastuksen tekemiseen rajavartiolain 28, 29, 36 ja 38 §:ssä säädettyin toimivaltuuksin. Siinä tapauksessa, että tullille olisi edelleen tarpeen säätää edellä mainittuja toimivaltuuksia, olisi asiaa asianmukaisempaa arvioida parhaillaan käynnissä olevan tullilain uudistamisen yhteydessä. Mainitun uudistuksen on ilmoitettu toteutuvan lähestulkoon samassa aikataulussa esillä olevaan ehdotukseen sisältyvien lakiuudistusten kanssa.

1.9. Rikoslaki

2 a luku. Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta

9 §. *Rikesakkorikkomukset.* Rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin vesiliikenteen valvontatyössä on tullut ilmi selkeä tarve täydentää seuraamusvalikoimaa yleisimmin esille tulevilla vesiliikennelain lievissä rikkomuksissa. Päiväsakoin mitattava seuraamus on usein kohtuuton seuraamus tapauksissa, joissa huomautus olisi puolestaan riittämätön seuraamus. Pykälään 2 momenttiin lisättäisiin uusi 6 kohta rikesakon käyttöön ottamiseksi vesiliikenteen valvonnassa.

Rikesakko voitaisiin määrätä lievistä rikkomuksista, jotka koskisivat varusteita, rekisteröintiä sekä laiminlyöntejä, jotka liittyisivät vesiliikennelain 5 §:ssä tarkoitettuihin yleisiin velvollisuuksiin, 8 §:ssä tarkoitettuihin vesikulkuneuvon rakennetta, varusteita ja kuntoa koskeviin säännöksiin, 13 §:ssä tarkoitettuun asiakirjojen esittämisvelvollisuu teen sekä 15 §:ssä tarkoitettuihin alueellisiin kieltoihin ja rajoituksiin.

Rikesakkoa tulisi käyttää vesiliikenteen valvonnassa yhdenmukaisesti tieliikenteen valvonnassa omaksutun käytännön kanssa. Rikesakkomenettelyn käyttömahdollisuus ei estäisi rangaistusmääräysmenettelyn käyttämistä, jos teon laatu sitä vaatisi. Rikoslain 9 §:n lisäksi olisi muutettava rikesakkorikkomuksista annettua asetusta (610/1999).

16 luku. Rikoksista viranomaisia vastaan

4 a §. *Niskoittelu rajavartiomiestä vastaan.* Niskoittelusta rajavartiomiestä vastaan säädetään nykyisin LRVL:n 66 §:ssä. Niskoittelusta poliisia vastaan säädetään rikoslain 16 luvun 4 §:ssä. Rajavartiomiestä koskeva

säännös ehdotetaan yhdenmukaisuuden vuoksi siirrettäväksi rikoslakiin. Lain 16 lukuun liitettäisiin uusi 4 a §. Rangaistusasteikko olisi nykyistä sääntelyä vastaten sakko tai vankeutta enintään kolme kuukautta. Se vastaisi samalla rangaistusta, jonka rikoslain 16 luvun 4 §:n mukaan voi saada niskoittelusta poliisia vastaan.

Pykälän 1 kohdassa säädettäisiin rangaistus siitä, että rajavartiomiehen lainmukaisen toimenpiteen kohteena oleva henkilö jättää noudattamatta rajavartiomiehen tehtävän suorittamiseksi toimialallaan ja toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon. Vastaavaa yleissäännöstä ei nykyisin ole. Tätä on pidettävä jo tällä hetkellä puutteena, mutta erityisen ongelmalliseksi asia tulisi kuitenkin rajavartiolain voimaan tullessa. Rajavartiolain 40 §:n mukaan rajavartiomiehellä olisi oikeus siinä tai muussa laissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja. Uusi sääntely edellyttäisi siten myös laissa säädettyä rangaistusuhkaa.

Pykälän 2 kohta koskisi henkilötietojen antamisen laiminlyöntiä. Velvollisuudesta henkilötietojen antamiseen ehdotetaan säädettäväksi rajavartiolain 36 §:ssä. Vastaava rangaistussäännös sisältyy tällä hetkellä LRVL:n 66 §:n 1 kohtaan. Pykälän 3 kohdassa säädettäisiin rangaistus siitä, että henkilö kieltäytyy noudattamasta rajavartiomiehen liikenteen ohjaamiseksi taikka kulkuneuvon pysäyttämiseksi taikka siirtämiseksi tai siirrettäväksi määrittämiseksi antamaa selvästi havaittavaa merkkiä.

Pykälän 4 kohta on asiallisesti uusi. Meripelastuslain 11 a §:n mukaan meripelastusjohtaja voi tilapäisesti kieltää liikumisen etsintä- ja pelastusalueen merialueella ja rajoittaa sitä, jos se on välttämätöntä etsintä- ja pelastustoiminnan tehokkaan suorittamisen turvaamiseksi ja uusien vaaratilanteiden välttämiseksi. Rangaistusuhkaa käskyn noudattamatta jättämiselle ei kuitenkaan ole nykyisin asetettu. Ihmishenkien mahdollisimman tehokkaaksi pelastamiseksi on hyvin tärkeää, että meripelastusjohtajan asianomaisia määräyksiä totellaan. Oikeustilaa ehdotetaan selkiytettäväksi siten, että meripelastusjohtajan etsintä- ja pelastusalueita koskevien käskyjen ja kieltojen noudattamisen laiminlyönnistä voisi saada rangaistuksen. Meripelastusjohtaja on meripelastuslain mukaan aina myös toimivaltainen rajavartiomies.

24 luku. Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

3 §. *Julkisrauhan rikkominen.* Pykälässä mainitaan kasarmialue ja muu puolustusvoimien käytössä oleva alue paikkana, jonne oikeudetta menemällä voi syyllistyä julkisrauhan rikkomiseen. Hallituksen esityksen eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi (HE 184/1999 vp) mukaan luvaton tunkeutuminen koskevalla säännöksellä, jonka nimikkeen eduskunta muutti (EV 56/200 vp) julkisrauhan rikkomiseksi, suojattaisiin eräitä sellaisia paikkoja, jotka ehdotetun muuten jäisivät kotirauhan ulkopuolelle. Lainkohta soveltuisi muun muassa kasarmialueeseen ja muihin puolustusvoimien käytössä oleviin alueisiin. Perustelujen mukaan oleskelu puolustusvoimien käytössä olevalla alueella on oikeudetonta vain, jos puolustusvoimien asianomainen viranomainen on tehnyt päätöksen liikkumiskielosta alueella.

On joka tapauksessa asianmukaista lisätä luetteloon myös rajavartiolaitoksen alue. Ehdotettu lisäys on tarpeen myös siitä syystä, että rajavartiolain 71 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevista liikkumisrajoituksista ja kielloista. Näitä rajoituksia ja kieltoja loukkaava voisi rajavartiolain 73 §:n mukaan syyllistyä rajavartiolaitosta koskevan liikkumisrajoituksen rikkomiseen. Mainittuja alueita koskevat vakavammat tekemuodot on syytä säätää rangaistavaksi julkisrauhan rikkomisena

1.10. Pakkokeinolaki

1 luku. Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

6 §. *Pidättämiseen oikeutettu virkamies.* Esityksellä kehitettäisiin rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseen ja esitutkinnan suorittamiseen. Rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosasioiden määrä tulisi esitykseen sisältyvien lakien johdosta lisääntymään. Pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten luetteloa olisi sen vuoksi täydennettävä lisäämällä siihen virkamiehiä, joilla olisi pätevyyden lisäksi myös mahdollisuus johtaa rikostutkintaa ja tehdä

pakkokeinopäätöksiä tarvittaessa päivittäin.

Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat nykyisin rajavartiolaitoksen päällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö ja hallinnollisen toimiston toimistopäällikkö sekä rajavartioston ja merivartioston komentaja. Luetteloon lisättäisiin rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston ylitarkastaja, rajavartioston ja merivartioston apulaismomentaja sekä raja- tai meritoimiston päällikkö. Pidättämiseen oikeutettuja olisivat lisäksi rajavartioston ja merivartioston rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö. Erillinen rajatarkastusosasto on tällä hetkellä vain pääkaupunkiseudun rajatarkastuksista vastaavassa Suomenlahden merivartiostossa.

Esitutkintalainsäädännön mukainen tutkinnanjohtamisjärjestelmä merkitsee poikkeusta rajavartiolaitoksen sotilaalliseen johtamisjärjestelmään. Pakkokeinojen käyttämisen tarpeelliset toimivaltuudet on tarpeen antaa vain sellaisille virkamiehille, jotka niitä todellisuudessa tarvitsevat. Toisaalta hallittu ja oikeusvarmuuden kaikin puolin asettamat vaatimukset täyttävä rikostorjunnan kehittäminen rajavartiolaitoksessa puoltaa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen aseman antamista ainakin tässä vaiheessa vain perusteellisen korkeakoulutasoisen tutkinnon suorittaneille virkamiehille. Esityksessä on nimenomaan viimeksi mainitulla perusteella ehdotettu pykälän sisältyvää sääntelyä. Tarvittava tutkinnan johtamiseen ja pakkokeinojen käyttöön liittyvä päivystys olisi mahdollista toteuttaa rajavartiolaitoksen hallintoyksiköissä nyt ehdotettujen säännösten perusteella.

Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oltava nykyiseen tapaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimivaltuudet, jotta hän halutessaan voisi ottaa rajavartiolaitoksen tutkittavana olevan asian johtoonsa ja käyttää siinä tarvittavia pakkokeinoja, jos tämä olisi tarpeen.

Kuten edellä yleisperusteluissa on viitattu, on rajavartiolaitoksen esitutkinnan ohjaus tarkoitus osoittaa rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudelliselle osastolle. Keskitetty tuki ja hyvin yhteen sovitettu ohjeistus on rajavartiolaitoksen esitutkinnan kehittämiseksi tässä vaiheessa välttämätöntä. Oikeudellisen osaston päällikkö ja ylitarkastajat ovat oikeudellisen loppututkinnon suorittaneita. Heillä on lisäksi joko erityisten kelpoisuusvaatimusten

perusteella välttämätön tai muuten käytännössä hankittu johtamiskokemus tai käytännön kokemusta poliisin tai syyttäjän toimialalta taikka yleisistä tai hallintotuomioistuinta. Näillä perusteilla oikeudellisen osaston päällikkö sekä nykyisestä poiketen myös ylitarkastajat olisivat pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä. Tämä olisi tarpeen rajavartiolaitoksen hallintoyksiköiden päivystysluonteisen tuen antamiseksi rajavartiolaitoksen kehitteillä olevassa esitutkinnassa.

Pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten luetteloon lisättäisiin myös rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston päällikkö, joka ei tähän asti ole ollut pidättämiseen oikeutettu virkamies. Mainittuun virkaan voi tulla nimitetyksi vain kokenut upseeri. Hänen luetteloon lisäämisensä on perusteltua sen vuoksi, että tässä tehtävässä toimiva virkamies on perinteisesti ratkaissut rajavartiolaitoksessa esimerkiksi helikopterin käyttöä koskevan virka-apun antamisen. Tällainen virka-apu voisi jatkossa liittyä yhä useammin myös rikosten esitutkintaan. Tämän tyyppisestä virka-avusta päättäisi ehdotetun rajavartiolaitain mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Yleisten johtamisjärjestelmään liittyvien näkökohtien vuoksi myös rajavartiolaitoksen apulaispäällikön tulisi nykyisestä poiketen olla pidättämiseen oikeutettu virkamies. Hän on edellä mainittujen rajavartiolaitoksen esikunnan osastopäälliköiden esimies ja sitä paitsi rajavartiolaitoksen päällikön sijainen, jossa tehtävässä hän joka tapauksessa on pidättämiseen oikeutettu.

Rajavartiostoissa ja merivartiostoissa keskeisenä pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä olisi rikostorjunnasta muutenkin vastaavan raja- tai meritoimiston päällikkö. Vartiostojen tutkintaryhmät on sijoitettu nimenomaan näiden toimistojen yhteyteen

5 a luku. **Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu**

5 §. *Toimenpiteestä päättäminen.* Tutkinnanjohtajan esityksestä esitutkinnan toimittamisesta vastaavan poliisiyksikön päällikönä tai apulaispäällikönä toimiva poliisimies päättää muusta kuin tuomioistuimen luvalla suoritettavasta teknisestä kuuntelusta. Tullilaitoksen toimittamassa esitutkinnassa päätöksen tekee Tullihallituksen valvontaosaston tai valvontaosaston tutkinnasta vas-

taavan yksikön päällikkö taikka tullipiirin päällikkö. Rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa vastaavan päätöksen tekisi rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö tai ylitarkastaja. Jos tutkinnanjohtajana on virallinen syyttäjä, päätöksen tekee kyseinen syyttäjä.

Rajavartiolain 41 §:n 2 momentin mukaan rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi olisi voimassa, mitä poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa tai muualla säädetään. Rajavartiomiehellä ei kuitenkaan olisi oikeutta peitet toimintaan, valeostoon, telekuunteluun eikä televalvontaan.

Pykälän 3 momentin mukaan kuuluisivat poliisipäällystön toimivaltuudet rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle sekä tutkinnanjohtajaksi määrätylle. Määräyksen poliisilain 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuun yli kolme vuorokautta kestävään tekniseen kuunteluun antaisi rajavartiolain 41 §:n 3 momentin mukaan kuitenkin rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö tai ylitarkastaja. Vastaava muutos tehtäisiin pakkokeinolain 5 a luvun 5 §:n 3 momenttiin.

1.11. Tieliikennelaki

76 §. *Perusteet väliaikaiseen ajokieltoon määräämiselle.* Rajavartiomiehelle annettaisiin esitykseen sisältyvillä laeilla sama oikeus kuin poliisille tieliikennelain väliaikaiseen ajokieltoon määräämiseen, ajokortin pois ottamiseen ja asianomaisen rekisterimerkinnän tekemiseen ajoneuvoliikennerekisteristä annetun lain mukaiseen ajoneuvoliikennerekisteriin. Lopputoimenpiteet hoitaisi asiassa yleistoimivaltuuden omaava poliisi.

Tieliikennelain 95 §:ssä säädetään kuljettajan ajokunnon valvonnasta. Sen 2 momentin mukaan alkoholin tai muun huumausaineen toteamiseksi tehtävästä kokeesta säädetään erikseen.

Pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n mukaan rajavartiomies voi tehtävässään määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimivan henkilön kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumausaineen toteamiseksi. Raja-

vartiomies valvoo tehtävissään siten myös kuljettajan ajokelpoisuutta koskevien säännösten noudattamista. Rajatarkastusten toteuttamiseksi ja niiden yhteydessä rajavartiolaitos valvoo LRVL:n mukaan rajanylityspaikoilla maahan tulevaa ja maasta lähtevää liikennettä sekä suorittaa rajatarkastuksia. Rajavartiomies voi muun muassa rajatarkastustehtävässään määrätä kuljettajan tai muun edellä mainitun henkilön seulontalaitteella suoritettavaan puhalluskokeeseen. Kokeesta kieltäytynyt on pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n nojalla velvollinen alistumaan saman lain 5 luvun 9 §:ssä tarkoitettuun henkilönlkatsastukseen, joka voidaan suorittaa tarkkuusalkometrillä tai ottamalla verikoe.

Rajavartiolaitos voi LRVL 43 §:n 1 momentin ja 4 §:n nojalla toimittaa esitutkinnan rikoksesta, johon on osallisena maahantuleva tai maastalähtevä henkilö, ja joka sisältää rajavartiolaitoksen valvomien maasto-, tie- ja vesiliikennettä koskevien säännösten rikkomisen tai laiminlyönnin. Rajavartiomies voi siten nykyisin suorittaa esitutkinnan ainakin rajaa ylittävän henkilön rattijuopumusrikoksesta. Ehdotetun rajavartiolain mukaan rajavartiolaitos voisi toimittaa esitutkinnan, kun on syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen tai määräyksen noudattamatta jättämistä. Kun rajavartiomies valvoo tehtävässään myös kuljettajan ajokuntoa, olisi rajavartiolaitoksella oikeus tielikenteessä tehdyn rattijuopumusrikoksen tutkintaan myös rajavartiolain mukaan.

Poliisi ei pääsäännön mukaan ole edustettuna maamme itä-ajan vilkkailla rajanylityspaikoilla. Liikennemäärät ovat suuria, ja ne kasvavat koko ajan. Rajavartiolaitoksen omat voimavarat ovat erityisesti itärajan vilkkailla rajanylityspaikoilla äärimmillään. Sama koskee rajanylityspaikkojen lähikuntien poliisia. Rajavartiolaitoksella ei ole voimavaroja ylimääräisiin kuljetustehtäviin. Rajavartiomiehellä ei LRVL:n mukaan ole myöskään oikeutta kuljettaa henkilöä terveyskeskukseen, ellei poliisimies ole vastaanottamassa. Verenalkoholi ehtii laskea kuljetuksen aikana. Tästä syystä seulontakokeessa hengitysilmaa havaittu alkoholi ei kaikissa tapauksissa ole johtanut esitutkintaan vaan matkanteon keskeyttämiseen.

Tarkkuusalkometrilaitteilla suoritettu koe antaa tuomioistuimessa kelpaavan näytön verenalkoholista. Laillisen rajan ylittyessä rajanylityspaikoilla voitaisiin välittömästi aloit-

taa esitutkinta. Rajavartiomiehellä ei kuitenkaan ole oikeutta määrätä kuljettajaa väliaikaiseen ajokieltoon, vaikka hänellä olisi tarkkuusalkometrikokeen perusteella todennäköisiä syitä epäillä henkilön syylistyneen rattijuopumusrikokseen.

Epäkohdan poistamiseksi ehdotetaan tieliikennelain 76 §:ään lisättäväksi 3 momentti, jossa säädettäisiin, että rajavartiomiehellä on oikeus määrätä ajo-oikeuden haltija väliaikaiseen ajokieltoon. Vasta näin toteutettuna tarkkuusalkometrien käyttöönotto rajavartiolaitoksessa tehostaisi liikenneturvallisuutta ja vapauttaisi lisäksi poliisin voimavaroja muuhun liikenneturvallisuustyöhön ja muihin poliisin tehtäviin. Poliisin ei enää tarvitsisi sitoa partioitaan rattijuopumuksesta epäiltyjen noutamiseen rajavartiolaitoksen toimitiloista, kun rajavartiolaitos voisi itsenäisesti hoitaa ajo-oikeutta koskevat tarpeelliset jatkotoimenpiteet.

76 a §. *Rajavartiolaitoksen määräämän ajokieltoasian siirtäminen poliisille.* Rajavartiolaitoksen olisi ehdotetun pykälän mukaan siirrettävä väliaikaiseen ajokieltoon määräämistä koskeva asia viipymättä poliisin käsiteltäväksi. Tämä olisi tarpeellista erityisesti siitä syystä, jotta väliaikaisen ajokiellon käsittelyn yhteydessä voitaisiin ottaa asianmukaisesti huomioon muusta lainsäädännöstä johtuvat poliisille asetetut velvoitteet, kuten vaarallisten aineiden kuljettajien ajoluvasta annetun asetuksen 17 §:n 2 momentissa poliisille asetettu velvollisuus ottaa ajolupa pois väliaikaiseen ajokieltoon määräämisen yhteydessä ja ilmoittaa siitä Ajoneuvohallintokeskukselle.

Tieliikennelain 77 §:n 1 momentin mukaan poliisin on väliaikaiseen ajokieltoon määräämisen jälkeen viipymättä arvioitava, pidetäänkö väliaikainen ajokielto voimassa rattijuopumusrikosta koskevan epäilyn perusteella. Asian siirtäminen poliisille olisi tarpeellista tästäkin syystä. Rajavartiomiehen määräämistä ajokiellosta olisi muutoin voimassa mitä poliisin määräämistä ajokiellosta on säädetty.

96 a §. *Suojakypärän käytön valvonta.* Moottoripyörällä, kolmi- ja nelipyörällä sekä kevyellä nelipyörällä, mopolla ja moottorikelkalla ajettaessa on tieliikennelain 89 §:n mukaan käytettävä suojakypärää. Suojakypärän käyttöpakon valvominen ei nykyisin kuulu rajavartiomiehelle eikä tullimiehelle. Rikoksesta voitaisiin määrätä rikesakko. Tämän säännöksen noudattamisen valvomi-

nen sopisi hyvin rajan ylittävää liikennevirtaa tarkastaville rajavartiomiehille ja tullimiehille. Lain 7 lukuun ehdotetaan tämän vuoksi lisättäväksi uusi 96 a §, jossa niille säädettäisiin tarpeellinen toimivalta.

1.12. Laki ajoneuvorekisteristä

11 § *Oikeus tietojen saantiin viranomaisilta.* Kuten tieliikennelain 76 §:n muutosehdotuksen perusteluista ilmenee, esitetään rajavartiolaitokselle oikeutta määrätä rattijuopumusrikoksesta epäilty kuljettaja väliaikaiseen ajokieltoon. Väliaikaista ajokieltoa koskeva merkintä talletettaisiin ajoneuvoliikennerekisteriin, jota myös rajavartiolaitos käyttää. Tämä olisi välttämätöntä tieliikenteen turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toiminnan tehokkuuden takaamiseksi.

Rajavartiolaitoksella ei ole nykyisin oikeutta tehdä ajoneuvoliikennerekisteriin väliaikaista ajokieltoa koskevia merkintöjä. Tämän vuoksi ja yhdenmukaisesti tieliikennelain 5 lukuun tehtäväksi ehdotettujen muutosten ja lisäysten kanssa rajavartiolaitokselle annettaisiin 17 §:ään tehtävällä muutoksella oikeus tallettaa välikaista ajokieltoa koskeva merkintä tieliikenteen tietojärjestelmään.

17 § *Salassa pidettävät tiedot ja niiden luovuttaminen.* Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 22 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada ajoneuvoliikennerekisteristä rajavartiolaitoksen toimenpiteen kohteena olevaa ajoneuvoa tai henkilöä tai henkilön ajo-oikeutta, ajolupaa tai liikennelupaa taikka ajo-oikeuteen vaikuttavaan rikokseen syylistymistä koskevia tietoja rajaturvallisuuden ylläpitämistä, liikennevalvontaa, esitutkintaa, muuta tutkintaa, etsintää tai pelastustehtävää sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada ajoneuvoliikennerekisteristä pysäköinnin valvomiseksi tarpeellisia tietoja vammaisen pysäköintiluvasta ja 3 kohdan mukaan rajavartiolaitoksen toimenpiteen kohteena olevan henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte henkilön tunnistamista varten. Vastaavat muutokset tulisi toteuttaa ajoneuvoliikennerekisteristä annettussa laissa.

1.13. Aluevalvontalaki

20 §. *Lupaviranomainen ja lupahakemus.* Aluevalvontalain 14 ja 20 §:n mukaan rajavartiolaitoksen esikunta käsittelee lupa-asian, joka koskee ilmailulta pysyvästi rajoitettujen alueiden ilmakehän Suomen alueella lennon aikana ilma-aluksesta tai muusta ilmassa liikkuvasta laitteesta. Säännöksessä edellytetään, että ratkaisun tekisi ministeriön osastonakin toimiva rajavartiolaitoksen esikunta. Lupien antaminen soveltuisi ratkaistavaksi alueellisissa rajavirtioviranomaisissa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että luvasta päättäisi rajavartiolaitos. Tämä tekisi mahdolliseksi asiaa koskevan päätösvallan siirtämisen rajavirtiolaitoksessa.

24 §. *Aluevalvontaviranomaisten tehtävät.* Rajavalvonnan toteuttamiseksi ja sen yhteydessä rajavirtiolaitos valvoo LRVL 4 § 2 momentin mukaan valvonta-alueellaan Suomen alueellista koskemattomuutta koskevien säännösten noudattamista. Tarkemmin tästä säädetään aluevalvontalaissa. Aluevalvontalain mukaan aluevalvontaa on Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonta ja turvaaminen. Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonta on aluevalvontaviranomaisten toimintaa, jota suoritetaan ensisijaisesti Suomen rajoilla aluerikkomusten ja alueloukkausten ehkäisemiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen sisältyy tarvittaessa puolustusvoimien ja muiden aluevalvontaviranomaisten voima- tai muita toimenpiteitä alueloukkauksen estämiseksi tai torjumiseksi.

Aluevalvontalain 24 §:n 2 momentin mukaan rajavirtioviranomaiset huolehtivat aluevalvonnasta rajavalvontaan ja rajatarkastuksiin liittyvien tehtäviensä yhteydessä valvonta-alueellaan. Esityksessä luovuttaisiin valvonta-alueesta, minkä vuoksi aluevalvontatehtävän kytkeytyminen rajavirtiolaitoksen valvonta-alueeseen tulisi poistaa. Vaikka rajavirtiolaitos suorittaakin aluevalvontaa rajavalvontaan ja rajatarkastuksiin liittyvien tehtäviensä yhteydessä, on rajavirtiolaitoksella myös muita tehtäviä, joiden yhteydessä aluevalvontaa todellisuudessa suoritetaan. Aluevalvontaa suoritetaan myös lähes itsenäisenä tehtävänä muun muassa rajavirtiolaitoksen ilmailutoiminnassa, merellä sekä länsi- ja pohjoisrajalla liikuttaessa. Rajavirtiolaitoksen tehtävien keinotekoisesta toisiinsa liittamisestä ehdotetaan luovuttavaksi.

Käytännössä aluevalvontaa suoritettaisiin siten kuin nykyisinkin. Aluevalvontaa voitaisiin kuitenkin myös muodollisesti suorittaa rajavalvonnasta erillisten tehtävien, kuten meripelastustehtävän yhteydessä.

30 §. *Tekninen valvonta.* Aluevalvontalain 30 §:n 4 momentin mukaan rajavirtiolaitoksen toimeenpanemasta teknisestä valvonnasta säädetään LRVL:ssa. Aluevalvontatehtävän yhteys rajavalvontaan ja rajatarkastuksiin sekä valvonta-alueeseen ehdotetaan edellä esitetyllä tavalla poistettavaksi. Kun aluevalvonnasta tulisi rajavirtiolaitoksen itsenäinen tehtävä, olisi siinä suoritettavasta teknisestä valvonnasta asianmukaista säätää erikseen aluevalvontalaissa, kuten puolustusvoimien osalta säädetään. Aluevalvontalain 30 §:n 4 momentti kumottaisiin ja 30 §:n 1 momenttia muutettaisiin lisäämällä siihen maininta rajavirtiolaitoksesta.

35 §. *Aluerikkomusten ja alueloukkausten tutkinta.* Pykälän 2 momentissa viitataan nykyisen LRVL:iin. Rajavirtiolaitos voisi suorittaa aluerikkomuksen ja alueloukkauksen esitutkinnan siten kuin rajavirtiolaitos säädetään. Momenttiin sisältyvä säädösviittaus ehdotetaan tämän vuoksi muutettavaksi.

1.14. Kalastuslaki

96 §. Kalastuslain 96 §:ää on muutettu kalastuslain muuttamisesta annetulla lailla (1066/2004) siten, että rajavirtioviranomaiset suorittavat kalastuksenvallontaa valtakunnan rajalla olevissa vesissä ja Suomen merialueella sekä Suomen talousvyöhykkeellä. Se ei saa haitata rajavirtioviranomaisen varsinaista virkatoimintaa. Ahtaasti tulkiten kalastuksenvallonta olisi muutoksen jälkeenkin mahdollista vain suoraan valtakunnan rajaan ulottuvalla vesialueella.

Esitykseen sisältyvien lakiehdotusten mukaan rajavirtiolaitoksen valvonta-alueesta luovuttaisiin. Rajavirtiolaitos toimisi siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rajavirtiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamiseksi perusteltua, sekä merialueella ja Suomen talousvyöhykkeellä. Rajavirtiolaitos toimisi muualla vain yksittäisen tehtävänsä loppuun saattamiseksi. Valvonta-alueesta luopuminen ei muuttaisi rajavirtiolaitoksen toiminnan alueellista kohdentumista. Alueellinen toimivallan rajoitus ei olisi kalastuslaissaan tarpeellinen. Kalastuslain 96 §:ää muutettaisiin

tämän mukaisesti.

101 §. Kalastuslain 101 §:n 3 momentin mukaan valan tehneen kalastuksenvalvojan ja poliisin on otettava talteen luvattomat pyydykset, saalis ja kulkuväline. Jos vesialue tai kalastusoikeus kuuluu valtiolle, on siihen velvollinen muukin kalastuksenvalvontaa suorittava viranomaislainen, myös rajavartiolaitos. Rajavartiolaitos voisi suorittaa kalastuksenvalvontaa muuallakin. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että rajavartiolaitos olisi poliisin tavoin velvollinen ryhtymään toimenpiteisiin muuallakin kuin siellä, missä vesialue tai kalastusoikeus kuuluu valtiolle. Tämä lisäisi kansalaisten oikeusturvaa, eikä asettaisi valtiota parempaan asemaan kuin yksityistä vesialueen tai kalastusoikeuden omistajaa. Rajavartiolaitoksella on mahdollisuus suorittaa kalastuksenvalvontaa vesillä jatkuvasti liikkueensa.

1.15. Luonnonsuojelulaki

8 luku. Toimenpidekiellot, pakkokeinot ja rangaistukset

60 a §. *Rajavartiolaitoksen valvontatehtävät.* Luonnonsuojelulaissa säädetään alueiden, luonnonmuodostumien sekä eläin- ja kasvilajien suojelusta ja mainittuja tarkoituksia palvelevista kielloista ja rajoituksista. Luonnonsuojelulain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen, luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen, luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen sekä luonnontutkimuksen edistäminen.

Luonnonsuojelulain mukaan voidaan valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi laatia luonnonsuojeluohjelmia alueiden varaamiseksi luonnonsuojelutarkoituksiin. Luonnonsuojeluohjelmia ovat esimerkiksi valtioneuvoston vahvistamat periaatepäätökset soidensuojelun perusohjelmasta, valtakunnallisesta lintuvesiensuojeluohjelmasta, harjunsuojeluohjelmasta, lehtojensuojeluohjelmasta, rantojensuojeluohjelmasta ja vanhojen metsien suojelusta.

Luonnonsuojelulain 10 §:n mukaan luonnonsuojelualueita ovat kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut luonnonsuojelualueet. Kansallispuiston perustamisesta säädetään mainitun lain 11 §:n mukaan lailla. Valtion omistamille alueille voidaan mainitun lain 12

§:n mukaan perustaa luonnonpuistoja. Muun luonnonsuojelualueen perustamisesta valtion omistamalle alueelle säädetään asetuksella.

Maassamme oli vuoden 2003 alussa 34 kansallispuistoa, 19 luonnonpuistoa, 173 soidensuojelualueita, 53 lehtojensuojelualueita, 92 vanhaa metsää ja 41 muuta valtion luonnonsuojelualueita. Hylkeidensuojelualueita, joista osa sijaitsee merivartioasemien välitöissä läheisyydessä, oli seitsemän. Valtion suojelualueita hoitavat pääasiassa Metsähallitus ja Metsäntutkimuslaitos.

Alueellinen ympäristökeskus voi perustaa luonnonsuojelualueen tai sopia alueen määrääjäksi rauhoittamisesta myös yksityiselle maalle sekä saattaa voimaan rauhoitettua luontotyyppiä edustavan alueen toimenpidekiellon. Alueellinen ympäristökeskus voi kieltää suojelualueen sellaisen käyttämisen, joka voi vaarantaa ne tarkoitukset, joihin alueen suojelulla pyritään. Kunta voi määrätä yksityisen maalla olevan luonnonmuistomerkkin rauhoittamisesta. Ympäristöministeriö voi päättää valtakunnallisesti merkittävästä maisema-alueesta ja alueellinen ympäristökeskus voi päättää muusta maisema-alueesta. Perustamispäätökseen voidaan ottaa maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä.

Luonnonsuojeluhallinnon ulkopuolisista viranomaisista luonnonsuojelulaissa mainitaan ainoastaan tullilaitos, jonka tehtäväksi on säädetty valvoa, että maahantuonnissa, maastaviennissä, jälleenviennissä ja kauttakuljetuksessa noudatetaan Euroopan yhteisön säännöksiä. Sen lisäksi tulliviranomaisten on ohjattava Euroopan yhteisön säädöksissä tarkoitettujen lajien yksilöt, niiden osat ja johdannaiset tullivalvonnassa hyväksytyille rajanylityspaikalle.

Useat suojelualueet sijaitsevat valtakunnan rajan läheisyydessä tai merialueilla, missä rajavartiolaitos liikkuu virkatehtävissään. Tällaisia suojelualueita ovat esimerkiksi Itäisen Suomenlahden, Lemmenjoen, Oulangan, Patvinsuon, Perämeren, Petkeljärven, Saaristomeren, Tammisaaren saariston ja Urho Kekkosen kansallispuistot sekä Mallan, Kevon, Värriön, Maltion, Ulvinsalon ja Koi-vusuon luonnonpuistot sekä erityisesti merialueiden hylkeidensuojelualueet.

Rajavartiolaitoksella on entuudestaan ympäristön suojeluun liittyviä tehtäviä. Rajavartiolaitos muun muassa valvoo ympäristön-suojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista toimialallaan ja on velvol-

linen osallistumaan alusjätelaissa tarkoitettuun valvontaan. Rajavartioviranomaisella on oikeus viimeksi mainitussa laissa tarkoitettujen päästöjen selvittämiseksi ottaa näytteitä vedessä havaitun vahingollisen aineen alkuperän selvittämiseksi ja pysäyttää alus. Rajavartiolaitos valvoo merensuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista omalla toimialallaan. Lisäksi rajavartiolaitos valvoo kalastusta ja metsästystä, sekä vesi- ja maastoliikennettä koskevien säännösten noudattamista.

Edellä lausutusta huolimatta luonnonsuojelua koskevien säännösten valvonta ei kuulu miltään osin rajavartiolaitokselle. Käytännössä rajavartiolaitos kuitenkin suorittaa mainittuja tehtäviä, esimerkiksi tyrninmarjojen laitoman poiminnan torjuntaa ja hylkeiden suojelun alaan kuuluvia tehtäviä, monimutkaisten virka-apujärjestelyjen kautta. Käytännössä pysyvää oikeustilaa ei kuitenkaan tulisi voida joutua ratkaisemaan virka-apupyyntöjen pohjalta.

Kun rajavartiolaitos joka tapauksessa liikkuu myös luonnonsuojelulaissa tarkoitetuilla valtion luonnonsuojelualueilla tai niiden läheisyydessä, pykälässä ehdotetaan, että rajavartiolaitos osallistuisi luonnonsuojelulain noudattamisen valvomiseen luonnonsuojelualueilla. Tätä toimintaa rajavartiolaitos harjoittaisi erityisesti valtakunnan rajan läheisyydessä sijaitsevilla kansallispuistoissa ja luonnonsuojelualueilla sekä merialueilla. Luonnonsuojelua koskevien säännösten tavattoman suuren määrän vuoksi rajavartiolaitoksen toimenpiteiden suuntaamisesta sovittaisiin sisäasiainministeriön ja ympäristöministeriön sekä Metsähallituksen kesken.

Ehdotettu säännös olisi perustuslaissa turvatun yhdenvertaisuus -periaatteen mukainen, koska siinä ehdotettu valvonta ei koskisi vain valtion alueita, vaan myös yksityisen alueita ja kohteita, jos ne ovat luonnonsuojelualueita. Rajavartiomiehen itsenäinen valvontatoimivalta kohdistuisi vain luonnonsuojelualueisiin, mutta rajavartiolaitos voisi toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä suorittaa luonnonsuojelun alaan kuuluvan valvontatehtävän poikkeuksellisesti muuallakin, koska tehtävä sinällään kuuluisi rajavartiolaitoksen toimialaan.

Rikokset, joissa olisi kysymys suojelualueita koskevien säännösten rikkomisesta, kuuluisivat rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten joukkoon. Rajavartiolaitos osallistuisi rikostutkintatehtäviin rajavartiolaissa säädet-

vän rikosasioiden käsittelyjärjestyksen mukaisesti voimavarojensa sallimissa rajoissa. Luonnonsuojelulain 58 §:ssä rangaistavaksi säädetty luonnonsuojelurikkomus samoin kuin rikoslain 48 luvun 5 §:ssä säädetty luonnonsuojelurikos kuuluisivat rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin. Luonnonsuojelulain 60 §:ssä tarkoitettu haltuunotto-oikeudesta ei olisi tarpeen säätää erikseen. Rajavartiomiehellä olisi rajavartiolain 6 luvusta ilmenevä toimivaltuus luonnonsuojelualueilla luonnonsuojelulain rangaistavan rikkomisen estämiseen, keskeyttämiseen ja selvittämiseen sekä oikeus tarpeellisiin voimakeinoihin tässä virkatehtävässä.

Rajavartiomiesten osallistumisen luonnonsuojelulainsäädännön valvontaan sen jo nyt suorittaman metsästyksen ja kalastuksen valvonnan ohella voidaan arvioida tehostavan erävalvontaa merkittävällä tavalla. Metsähallituksen erävalvonnasta vastaa nykyisin yhdeksän erätarkastajaa. He valvovat, että luonnon käyttäjillä on valtion mailla ja vesillä toimiessaan asianmukaiset luvat toimintaansa, ja että metsästys-, kalastus-, maastoliikenne-, luonnonsuojelu- ja jätehuoltolakeja noudatetaan. Metsähallitus harjoittaa jo tällä hetkellä tiivistä yhteistyötä poliisin ja rajavartiolaitoksen kanssa.

1.16. Muinaismuisto laki

20 §. Vähintään sata vuotta sitten uponneen laivan hylky tai sen osa on muinaismuistolain 20 §:n mukaan rauhoitettu. Sellaisiin löytöihin sovelletaan kiinteää muinaisjäännöstä koskevia säännöksiä. Mainitun lain 1 §:n mukaan muun muassa kiinteään muinaisjäännökseen kajoaminen on kielletty. Muinaisjäännöksinä pidettävät hylkyt ja niiden osat kuuluvat valtiolle, jos on ilmeistä, että omistaja on ne hylännyt. Hylystä löydetty esineet kuuluvat lunastuksetta valtiolle, ja niitä pidetään irtaimina muinaisesineinä. Löytäjän on ilmoitettava hylystä tai esineestä museovirastolle tai poliisille.

Rajavartiolaitokselle ei ole säädetty toimivaltaa muinaismuistolain säännösten valvomiseen, vaikka se on ainoa sisäisen turvallisuuden viranomainen, joka kykenee tosiasiallisesti valvomaan hylkyjen koskemattomuutta. Valvontaa on toimivallan puuttuessa suoritettu siten, että rajavartiolaitos on ilmoittanut hylkyä uhkaavasta vaarasta Museovirastolle, joka on ilmoittanut asiasta poliisille, joka puolestaan on pyytänyt rajavartiolaitok-

selta virka-apua. Järjestely ei ole taloudellinen eikä tarkoituksenmukainen. Sen vuoksi ehdotetaan, että rajavartiolaitos voisi valvoa hylkyjen koskemattomuutta. Tämä sopisi rajavartiolaitoksen merellisiin tehtäviin, kalustoon ja henkilöstön ammattitaitoon hyvin.

Esitetyistä syistä muinaismuistolain 3 luvun 20 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan rajavartiolaitos suorittaisi laivalöytöjen ja niitä koskevien säännösten noudattamisen valvontaa muiden muinaismuistolaissa tarkoitettujen viranomaisten ohella.

22 § Muinaismuistolain 5 §:n mukaan kiinteälle muinaisjäännökselle määrättyjä rajoja on pykälän 1 momentin mukaan noudatettava. Jos rajoja ei ole määrätty, ne tulee 2 momentin mukaan hakemuksesta määrätä. Muinaismuistolain 8 §:n 1 momentin mukaan voidaan antaa kiinteän muinaisjäännöksen arvoa turvaavia määräyksiä. Muinaismuistolain 22 §:n mukaan edellä mainittuja seikkoja koskevista päätöksistä on viipymättä lähetettävä jäljennös museovirastolle ja paikkakunnan poliisiviranomaiselle. Ehdotuksen mukaan jäljennös laivalöytöä koskevasta päätöksestä olisi lähetettävä myös rajavartiolaitoksen asianomaiselle hallintoyksikölle.

24 § Muinaismuistolain 24 §:ssä säädetään muinaismuistoa vaarantavasta yleisestä työhankeesta sekä muinaisjäännöksen, muinaisesineen tai hyllyn taikka sen osan löytämisestä ilmoittamisesta. Laivalöydön voisi ehdotuksen mukaan ilmoittaa myös rajavartiolaitokselle. Mainitussa pykälässä säädetään myös vähintään sadan vuoden ikäiseksi oletettavan rahan, aseiden, työkalun, koristeiden, astian, kulkuvälineen tai muun sellaisen esineen luovuttamisesta. Esineet voisi ehdotuksen mukaan luovuttaa myös rajavartiolaitokselle. Rajavartiolaitoksen olisi ilmoitettava saamansa tiedot ja toimitettava saamansa esineet viipymättä Museovirastolle.

1.17. Valtion virkamieslaki

4 §. Pykälän 2 momentin 8 kohdassa säädetään niistä rajavartiolaitoksen viroista, joita ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty. Säännökseen tehtäisiin ehdotettua rajavartiolaitoksen hallintolakia vastaavat muutokset. Ehdotetun rajavartiolaitoksen hallintolain 12 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti nimittää virkaan rajavartiolaitoksen päällikön, rajavartiolaitoksen

apulaispäällikön sekä kenraalin ja amiraalin. Muutoksen jälkeen rajavartiolaitoksen asianomaisia virkoja koskeva sääntely olisi yhdenmukainen myös puolustusvoimia koskevan momentin 6 kohdan kanssa.

Samassa yhteydessä olisi välttämätöntä lisätä valtioneuvosto säännöksessä tarkoitettujen asetusten antamisvallan käyttäjäksi perustuslain 80 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla. Kohtien numerointi muutettaisiin aiemmin tehtyjä muutoksia vastaavasti.

1.18. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

14 §. *Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suoraan käytettäväksi tallettamalla tai konekielisessä muodossa tallettamista varten.* Muutokset poliisitoimen henkilötietolakiin olisivat tarpeen poliisin ja rajavartiolaitoksen yhtenevien tietojenkäsittelytarpeiden samassa tietojärjestelmässä toteuttamiseksi. Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavaksi ehdotetun lain 8 §:n mukaan poliisin poliisiasiain tietojärjestelmään voisi sisältyä tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 § 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Lakiehdotuksen mukaan rajavartiolaitos voisi tallettaa poliisiasiain tietojärjestelmään omassa toiminnassaan tarpeelliset etsintäkuulutustiedot, etsintävien moottoriajoneuvojen tiedot, pidätettyjen tiedot, tekotapatiedot, tunnistettavien tiedot ja tuntomerkkitiedot.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavaksi ehdotetun lain 10 §:n mukaan poliisin hallintoasiain tietojärjestelmään voisi sisältyä tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 § 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Lakiehdotuksen mukaan rajavartiolaitos voisi tallettaa poliisin hallintoasiain tietojärjestelmään omassa toiminnassaan tarpeelliset aselupatiedot, passitiedot, kuvatiedot ja ulkomaalaisten tunnistamistiedot.

Rajavartiolaitoksen tulisi esteettä voida käyttää poliisin tietojärjestelmään tallettamiaan, omassa toiminnassaan tarpeellisia tietoja. Tämän vuoksi olisi tarpeellista säätää nimenomaisesti siitä, että rajavartiolaitos voisi rekisterinpitäjän kanssa sovittavalla tavalla suoraan käytettäväksi tallettamalla luovuttaa poliisin tietojärjestelmiin poliisitoimen henkilö-

tietolain 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 § 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi sekä mainitun lain 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Muutettuun säännökseen jätettäisiin nykyinen maininta rajavartiolaitoksen oikeudesta luovuttaa tietoja, jotka ovat tarpeen rajavalvontaa, rajatarkastuksien toteuttamista sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten;

Tietojen saamisesta poliisin tietojärjestelmistä säädetäisiin poliisitoimen henkilötietolain 4 luvun 19 §:ssä.

19 §. *Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille.* Edellä kuvatun järjestelyn toteuttamiseksi poliisin tulisi voida luovuttaa rajavartiolaitoksen poliisin tietojärjestelmiin tallettamia tietoja, jotta tietojen käyttäminen olisi rajavartiolaitoksessa mahdollista. Ehdotuksen mukaan poliisi voisi salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa luovuttaa 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita rajavartiolaitoksessa on tarpeen käsitellä poliisilain 1 § 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi sekä 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita rajavartiolaitoksessa on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi ja lisäksi nykyiseen tapaan tietoja, jotka ovat tarpeen rajavalvontaa, rajatarkastuksien toteuttamista sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten.

47 a §. *Rajavartiolaitoksen poliisin tietojärjestelmiin suorakäyttöisesti tallettamien tietojen tarkastaminen, poistaminen ja luovuttaminen.* Kun rajavartiolaitos tallettaisi toiminnassaan tarpeellisia tietoja poliisin tietojärjestelmiin käytettäväksi myöhemmin rajavartiolaitoksen omassa toiminnassa, niin olisi myös tarpeen varmistaa, että tietoja ei poistettaisi rajavartiolaitoksen tietämättä. Rajavartiolaitoksen esikunnalle olisi sen vuoksi varattava tilaisuus lausunnon antamiseen ennen rajavartiolaitoksen suorakäyttöisesti poliisin tietojärjestelmään tallettaman tiedon arkistointia ja poistamista.

Koska kysymys olisi rajavartiolaitoksen

tiedoista, niiden luovuttamisesta päättäisi rajavartiolaitos, joka olisi tältä osin rekisterinpitäjä. Tämän vuoksi tietojen luovutusta ei tulisi tehdä rajavartiolaitoksen tietämättä ja ilman sen suostumusta. Tarkastusoikeutta rajavartiolaitoksen henkilörekistereihin on rajoitettu, minkä vuoksi rajavartiolaitoksen esikuntaa olisi kuultava ennen kuin rekisteröidylle tarkastusoikeuden käyttämisen johdosta annetaan selvitys, ja ennen kuin ketään tietojen käsittelystä informoidaan.

1.19. Laki turvaselvityksistä

8 §. Pykälän 1 ja 2 momenttiin tehtäisiin henkilötietojen käsittelyä rajavartiotoimessa koskevan lakiehdotuksen edellyttämät muutokset. Viittaus rajavalvontarekisteristä muutettaisiin 1 momentin 5 kohdassa viittaukseksi rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän tutkinta- ja virka-apurekisteriin sekä lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriin. Tutkinta- ja virka-apurekisteriin kuuluvasta rikosilmoitushakemistosta voisi 2 momentin mukaan saada tietoa vastaavalla tavalla kuin poliisiasian tietojärjestelmään kuuluvasta rikosilmoitushakemistosta. Tietoja ei kuitenkaan voitaisi saada rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteristä.

1.20. Kansalaisuuslaki

8 luku. Erinäiset säännökset

48 §. *Tiedonsaantioikeus rekistereistä.* Kansalaisuuslain 48 §:n mukaan Ulkomaa-laisvirastolla on oikeus saada tietoja muun muassa rajavartiolaitoksen rajavalvontarekisteristä ja rikostietorekisteristä. Henkilörekistereitä koskevien säännösten muuttuessa olisi tarpeen muuttaa kansalaisuuslain viittaus kohdistumaan rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän sellaisiin tietoihin, jotka voivat olla tarpeen Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen, menettämisen ja siitä vapautumisen edellytysten selvittämiseksi sekä kansalaisuusaseman määrittämiseksi.

1.21. Meripelastuslaki

14 §. *Oikeus tietojen saamiseen viranomaisilta.* Rajavalvontarekisterin tietoja voidaan meripelastuslain 14 §:n 3 momentin mukaan käyttää vaaratilanteessa etsintä- ja pelastustoimenpiteiden järjestämiseen. Henkilörekis-

tereitä koskevien säännösten muuttuessa viittaus olisi tarpeen muuttaa kohdistumaan rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmään.

Rajavalvontarekisteri voi sisältää ulkomalaisiin liittyviä tietoja maahantulosta, maastalähdöstä, rajatarkastuksesta, käännästyttämisestä ja karkottamisesta. Rajavalvontarekisteri voi sisältää ulkomaalaisen nimen, sukupuolen, syntymäajan, -paikan ja -maan, henkilötunnuksen, valokuvan, kansalaisuus- ja kansallisuustiedot, siviilisäädyn ja perhesuhteet sekä osoite- ja muut yhteystiedot, tietoja ulkomaalaisen käyttämästä kulkuneuvosta, matkareitistä, luvasta tulla tai lähteä maasta muualta kuin avoinna olevan rajanylityspaikan kautta, tiedot ulkomaalaisen ohjaamisesta tullitoimipaikkaan, tiedot viisumista, henkilöntarkastustoimenpiteestä ja toimenpiteistä ulkomaalaisen oman turvallisuuden tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuden varmistamiseksi, tiedot turvapaikkahakemuksesta, sekä tietoja myös vastaanottajana olevasta henkilöstä. Vastaavia tietoja talletettaisiin uudistuksen jälkeen rajavartiolaitoksen toiminnalliseen tietojärjestelmään, erityisesti lupa- ja valvonta-asoiden rekisteriin.

Meripelastusasioissa tietoja luovutettaisiin rajavartiolaitoksen sisällä. Meripelastuslain 2 §:ssä määritellään vaaratilanteelle kolme tasoa, joista ensimmäisessä vallitsee epävarmuus ihmisen turvallisuudesta merellä tai jossa muuten on aihetta ryhtyä toimenpiteisiin mahdollisen avuntarpeen selvittämiseksi. Vaaratilanteen toinen taso on käsillä, kun voidaan olettaa ihmisen turvallisuuden vaarantuneen merellä tai avuntarpeen selvittämiseksi suoritettut tiedustelut ovat olleet tuloksettomia. Vaaratilanteen kolmas taso on käsillä, kun on ilmeistä, että ihminen on vaarassa merellä ja välittömän avun tarpeessa.

Meripelastuksessa on kysymys auttamisesta, eli henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavan lain mukaan poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitetusta rajavartiolaitokselle säädetystä tehtävästä. Mainitun lakiehdotuksen 25 §:n mukaan rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja saadaan käyttää muuhun kuin niitä kerätessä tai tallettaessa olleeseen käyttötarkoitukseen, jos se on tarpeellista välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi. Jos vaaratilanteessa olisi kysymys tällaisesta tilanteesta, olisivat rajavartiolaitoksen kaikki henkilörekisterit esteettömästi käytettävissä meripelastusta koskevassa asiassa.

Sen sijaan meripelastusasiassa kertyvää tietoa voitaisiin käyttää ainoastaan kyseisessä meripelastustehtävässä, ellei käyttötarkoituksesta voitaisi poiketa mainitussa lakiehdotuksessa esitetystä syystä.

1.22. Vesiliikennelaki

Vesiliikennelakiin otettaisiin viittaus rikesakon antamisen mahdollisuuteen vesillä liikkujaa koskevia yleisiä velvollisuuksia, vesikulkuneuvon rakennetta, varusteita ja kuntoa, vesiliikenteeseen liittyvien asiakirjojen esittämisvelvollisuutta sekä vesiliikennettä koskevia alueellisia kieltoja ja rajoituksia koskevien säännösten noudattamatta jättämisestä.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Uudistuksen yhteydessä kumottaisiin LRVL ja rajavyyhykelaki. Niiden nojalla säädetyt asetukset kumoutuisivat samalla. Kumoutuvia asetuksia korvaavat säännökset tulisi valmistella ennen ehdotettujen lakien voimaantuloa ehdotettujen valtuussäännösten mukaisesti. Säädetäviksi tulisivat muun muassa valtioneuvoston asetus rajavartiolaitoksesta, valtioneuvoston asetus rajanylityspaikoista, tasavallan presidentin asetus rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista, virkapuvusta, tunnuksista sekä ansiomerkeistä. Valmistettava olisi lisäksi lukuisia sisäasiainministeriön asetuksia, kuten asetus rajavyyhykkeen takarajasta. Ajantasaistettavaksi tulisi mahdollisesti myös tasavallan presidentin asetus rajavartiolaitoksen tehtävistä Ahvenanmaan maakunnassa.

Rajavartiolaitoksen hallinnolliset käskyt ja määräykset tulisi niin ikään saattaa vastaamaan uutta lainsäädäntöä ja sen nojalla annettavia asetuksia. Valvonta-alueesta luopuminen aiheuttaa niidenkin osalta tarpeen välittömiin muutoksiin.

3. Voimaantulo

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettava laki poikkeaisi LRVL:n säännöksistä sellaisella tavalla, joka edellyttäisi kohtuullista sopeuttamisaikaa. Tietojärjestelmien käyttöliittymiä tulisi muuttaa uusia rekistereitä vastaavaksi ja rakentaa mekanismi esitettyjen uusien poistosäännösten to-

teuttamiseen. Uudistuksen myötä rajavartiolaitos käyttäisi omassa toiminnassaan suoraan osaa poliisin henkilökistereitä. Järjestelyjen onnistunut toteuttaminen edellyttäisi poliisin ja rajavartiolaitoksen tietojärjestelmiin rakenteellisia muutoksia, joita ei ehdittäisi toteuttamaan kokonaan rajavartiolaitain aiottuun voimaantuloajankohtaan mennessä.

Uudistuksen täytäntöönpano edellyttää rajavartiolaitoksen henkilökunnan kouluttamista. Koko henkilökunnalle olisi opetettava uudistuksen keskeinen sisältö. Henkilöstöryhmille olisi opetettava heidän työtään koskevat muutokset käytännössä. Perusoikeuksiin kohdistuvaa toimivaltaa käyttäville rajavartiomiehille on opetettava rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevat muutokset.

Rikostutkintaa ja tutkinnanjohtamista koskevaa koulutusta järjestettäisiin yhteistyössä poliisin oppilaitosten kanssa. Koulutusta järjestetään nykyisinkin, mutta sitä lisättäisiin ja kohdistettaisiin erityisesti niille suhteellisen harvalukuisille rajavartiomiehille, joiden on määrä keskittyä rikosten estämiseen, selvittämiseen ja syytteen saattamiseen aikaisempaa syvällisemmin. Rajavartiolaitoksessa on tosin toteutettu uudistusta ennakoiden muun muassa tutkinnanjohtajan ja tutkijan kurssit syksystä 2004 alkaen.

Rajavyöhykettä koskevista uudistuksista tulisi tiedottaa raja-alueiden asukkaille ja siellä työskenteleville henkilöille. Annettuihin rajavyöhykelupiin sovellettaisiin uusia säännöksiä, jotka ovat aikaisempaa lievempiä. Uudistus ei siten aiheuttaisi nykyisille rajavyöhykkeellä liikkujille lisähaittaa.

Yleisurheilun Maailmanmestaruuskisat alkavat Helsingissä 6 päivänä elokuuta 2005. Rajaliikenne kasvaa kisojen johdosta. Tämän lisäksi rajavartiolaitos osallistuu kisojen turvajärjestelyihin yhdessä poliisin kanssa. Rajatarkastustoiminnan tehokkuuden ja turvajärjestelyjen toiminnan kannalta olisi tärkeää saada uudet säännökset voimaan hyvissä ajoin ennen kisoja. Lakien voimaantulo olisi ajoitettava heinäkuuhun 2005, jotta välttämätön koulutus voitaisiin järjestää ennen kisoja edeltäviä kesäloomia.

4. Sääntämisyjärjestys

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on rajavartiolaitosta koskevien säännösten selkeyttäminen ja viranomaisyhteistyötä haittaavien aluerajoitusten poistaminen. Rajavartiolaitoksen tehtävien sisältöön ei ehdoteta

olennaisia muutoksia. Rajavartiolaitoksen asema valtionhallinnossa säilyisi myös ennallaan.

Ehdotetulla lailla kumottava LRVL on säädetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, ja se on tullut voimaan ennen nykyistä perustuslakia. Lainsäätämisyjärjestys arvioitiin kuitenkin nykyisten perusoikeussäännösten näkökulmasta, koska uusia perusoikeuksia koskevat säännökset tulivat voimaan ennen LRVL:n vahvistamista. Perusoikeussäännökset on sittemmin siirretty sellaisinaan perustuslakiin. Koska LRVL on säädetty perusoikeusjärjestelmän uudistamisen jälkeen, ei rajavartiolaitokseen esitettäviä säännöksiä yleisesti ottaen ole pidettävä lainsäätämisyjärjestyksen kannalta ongelmallisina, jos niihin sisältyvä perusoikeusrajoitus vastaa sitä, mitä LRVL:ssa säädetään.

Perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) mukaan perusoikeutta on mahdollista rajoittaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädettävällä lailla, jos rajoituksen peruste on hyväksyttävä ja rajoitusta koskeva laki on riittävän täsmällinen sekä tarkkarajainen. Syvälle käyviä, poikkeuksellisia tai luonteeltaan yleisiä rajoituksia ei voida toteuttaa tavallisella lailla.

Rajavartiolaitain toimivaltasäännökset oikeuttaisivat rajavartioviranomaisen tai rajavartiomiehen käyttämään julkista valtaa ja puuttamaan perusoikeuksiin samassa tarkoituksessa kuin poliisi oikeutetaan puuttamaan niihin poliisilain mukaan. Vastaavasti Pääesikunnan tutkintaosaston virkamiehet ovat oikeutettuja poliisitehtävien suorittamiseen sen mukaan kuin poliisitehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa säädetään. Esitettyjen perusoikeusrajoitusten tarkoituksena on ylläpitää rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyin lainsäädännön noudattamista, suojata yhteiskuntaa laittomalta maahantulolta sekä rajat ylittävältä rikollisuudelta ja vakavilta turvallisuusuhilta, mikä on välttämätöntä perusoikeuksien yleisesti voimassa pitämiseksi. Vapaan liikkuvuuden alueen ulkorajalla sijaitsevan Suomen rajavartiolaitos vastaa osaltaan myös niistä ulkorajoilla suoritettavista toimenpiteistä, joilla turvataan olojen vakautta ja sisäistä turvallisuutta Euroopan unionissa. Perusteet perusoikeuksien rajoittamiseen ovat siten perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen edellyttämiä.

Rajavartiolaitoksen asioissa noudatetaan hallintoasioissa, sotilaskäskyasioissa, esitutkinnassa ja täytäntöönpanossa muussakin viranomaistoiminnassa tavallisesti noudatettavia lainsäädäntöön perustuvia menettelytapoja. Kustakin menettelystä säädetään myös muualla laissa, joten oikeusturvaa on pidettävä lähtökohtaisesti riittävänä. Perusoikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia käyttäisivät rajavartiolaitoksessa valtioneuvoston asetuksella säädetyn koulutuksen saaneet rajavartiomiehiksi määrätty rajavartiomiehet. Rajavartiolaitoksessa noudatettaisiin perusoikeusystävällistä laintulkintaa, kuten nykyisinkin. Yksilön oikeusturvan takeet, mukaan lukien myös yksilön käytettävissä olevat jälkikäteiset oikeussuojakeinot, ovat rajavartiolaitoksen toiminnassa perusrakenteiltaan verrattavissa muun muassa poliisia tai tullia koskeviin vastaaviin rakenteisiin.

Rajavartiolaitoksen toimielinten yleisistä perusteista säädettäisiin perustuslain 119 §:n mukaisesti siten, että rajavartiolaitos on sisäasiainministeriön alainen valtion keskushallintoon kuuluva viranomainen, jota johtaa rajavartiolaitoksen päällikkö. Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköitä olisivat rajavartiolaitoksen esikunta, rajavartiostot ja merivartiostot, raja- ja merivartiokoulu sekä vartiolentolaivue. Rajavartiolaitoksen alue- ja paikallishallinnon perusteista säädettäisiin perustuslain 119 §:n mukaisesti siten, että rajavartiolaitoksen päällikkö ja rajavartiolaitoksen esikunta ovat valtakunnallisia rajavartiioviranomaisia, kun taas rajavartiostot ja merivartiostot sekä niiden komentajat ovat alueellisia rajavartiioviranomaisia. Muut rajavartiolaitoksen yksiköt olisivat paikallisia rajavartiioviranomaisia lukuun ottamatta raja- ja merivartiokoulua sekä vartiolentolaivuetta, jotka olisivat tehtäviensä vuoksi alueelliseen jaotukseen kuulumattomia rajavartiioviranomaisia.

Tasavallan presidentin päätöksenteko rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa järjestettäisiin perustuslain 58 §:n mukaisesti samalla tavoin kuin asiasta säädetään nykyisin LRVL:n 7 §:ssä, 48 a ja b §:ssä, 49 §:ssä ja 50 a §:ssä sekä asetuksenantovaltuuden osalta LRVL:n 67 §:ssä.

Rajavartiolaitoksen valvonta-alueesta luovutettaisiin ja rajavartiolaitoksen toimialueeksi tulisi koko maa, kuten poliisilla ja tullilla. Tämän ei voida arvioida olevan perusoikeuksien toteutumisen kannalta ongelmallinen asia, vaan päinvastoin toteuttavan ihmisten

yhdenvertaisuutta heidän asuin- tai oleskelu-alueestaan riippumatta. Rajavartiolaitoksen toiminta kohdentuisi edellä lausutusta huolimatta asiallisin perustein. Rajavartiolaitos toimisi rajavartiolain mukaan vain siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rajavartiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamiseksi perusteltua, sekä merialueella ja Suomen talousvyöhykkeellä. Muualla rajavartiolaitos toimii vain milloin se on tarpeen sen lakisäateisen tehtävän loppuun saattamiseksi tai virkaavun antamiseksi. Uudistuksella saataisiin aikaan se, että rajavartiolaitos voisi hoitaa tehtävänsä edellyttämät toimet kokonaan, vaikka osa niistä jouduttaisiinkin suorittamaan nykyisen valvonta-alueen ulkopuolella. Samalla estettäisiin rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten, muun muassa poliisin, tehtävien alueellista päällekkäisyyttä.

Rajavartiolain 2 §:n rajaturvallisuuden ylläpitämistä koskevassa määritelmässä mainittaisiin myös toimenpiteistä ulkomailla, mikä tarkoittaisi kansainvälisin sopimuksin suomalaiselle viranomaiselle perustetun toimivallan käyttämistä silloin, kuin erityinen toimivaltuus on tarpeen. Tähän liittyviä säännöksiä on nykyisin muun muassa LRVL:n 65 §:ssä sekä aluevalvonnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (971/2000) 16 §:ssä. Sisäasiainministeriölle annettaisiin 83 §:ssä mahdollisuus tehdä nykyisin LRVL:n 65 §:ssä tarkoitettuja yhteistoimintasopimuksia myös muiden kuin Itämeren rantavartioiden viranomaisten kanssa, mihin on Euroopan unionin laajentumisesta sekä viranomaisten kansainvälisen yhteistoiminnan lisääntymisestä johtuva tarve.

Rajavartiolain 18 ja 19 §:ssä määritelty rajatarkastus voitaisiin 2 §:n 9 kohdan ja 14 §:n 1 momentin mukaan suorittaa rajanylitysaikomuksen perusteella, kuten LRVL:n 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa nykyisin säädetään. Vaikka rajatarkastus selvästi kajoaakin perusoikeuksiin, on kajoaminen painavien yhteiskunnallisten intressien vaatimaa. Perustuslakivaliokunta on hallituksen esityksestä LRVL:ksi antamassaan lausunnossa todennut, että perusoikeussäännökset eivät estä painavien yhteiskunnallisten intressien vaatimaa väistämättä kaiken kattavaa rajatarkastusta.

Rajavartiolain 2 §:n 1 kohdassa määriteltäisiin automaattinen tunnistaminen, jota voisi rajavartiolain 29 §:n mukaan kohdistaa ra-

janylityspaikalla muualle kuin vakituiseen asumiseen käytettyyn tilaan toimivaltaisen viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan haastettavien, kiinniotettavien, pidätettävien, säilöön otettavien, vangittavien tai viranomaisten seurantaan otettavien henkilöiden tunnistamiseksi sekä rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, keskeyttämiseksi ja paljastamiseksi. Automaattista tunnistamista ei kuitenkaan saisi kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan taikka henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavaksi ehdotetun lain 12 §:ssä mainittaisiin rekisteri, johon voitaisiin tallettaa rajavartiolaitain 29 §:ssä säädetyn automaattisen tunnistamisen suorittamiseksi tarpeellisia kuvatietoja henkilöistä, jotka on otettava kiinni vankeudella rangaistavan rikoksen estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi taikka vankeusrangaistuksen täytäntöön panemiseksi. Kuvien joukossa voisi siten olla myös terrorismirikoksista epäiltyjen henkilöiden kuvia. Rekisteriä saisivat käyttää rikostiedustelu-, rikosanalyysija tarkkailutehtäviin määrätyn valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettyjen esitutkintakoulutuksen saaneet rajavartiomiehet. Automaattista tunnistamista voitaisiin käyttää etsittäviä muistuttavien henkilöiden poimimiseen yleisön joukosta erikseen tapahtuvaa henkilöllisyyden selvittämistä varten. Tämä tapahtuu nykyisin silmämääräisesti. Automaattista tunnistamista suoritettaisiin rajanylityspaikoilla ja siitä tulisi ilmoittaa sopivalla merkillä. Yksityisyyden loukkaus ei olisi valvontakamerasta aiheutuvaa suurempi. Se koskisi etsintäkuulutettuja ja heihin sekoitettavissa olevia henkilöitä. Automaattisen tunnistamisen avulla voitaisiin kuitenkin löytää henkilöitä, joiden kiinniottamiseen rajavartiolaitos on velvollinen. Menetelmällä turvattaisiin erityisen painavien perusoikeuksien toteutuminen samalla kun viranomais-toimenpiteiden kohdistuminen tavalliseen yleisöön on pyritty välttämään. Menetelmä on teknisen kehityksen mahdollistama ja ilmeisesti jo voimassa oleva poliisilakimme 29 §:n poliisille mahdollistama.

Henkilön automaattinen tunnistaminen voisi tapahtua rajatarkastuksen yhteydessä myös siten, että rajavartiomies vertaa matkustusasiakirjassa olevaa kuvaa tarkastustapahtuman aikana tarkastettavasta otettavaan ku-

vaan teknisin menetelmin. Tarkastustapahtuman aikana otettavaa kuvaa voitaisiin verrata myös automaattisesti tunnistettavien tietoihin, koska rajanylityspaikalla voitaisiin suorittaa rajavartiolaitain 29 §:ssä mainittua automaattista tunnistamista. Tätäkään järjestelyä ei voitane pitää säätämisyjärjestyksen kannalta ongelmallisena.

Rajavartiolaitoksella olisi henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettavan lain 16 §:n mukaan oikeus ottaa vastaan henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuva sähköinen tunniste henkilön tunnistamista ja asiakirjan aitouden varmistamista varten, ja verrata asiakirjassa olevaa tunnistetta henkilöön. Tunnistetietoja käsiteltäessä tulisi erityisesti huolehtia tietoturvasta. Tämä liittyy vireillä olevaan passilainsäädännön uudistamiseen, johon on antanut aiheutta biometristen tunnisteiden matkustusasiakirjoissa käyttöön ottaminen. Tässä yhteydessä ei säädettäisi oikeutta sähköinen tunnisteeseen tallettamiseen rajavartiolaitoksen tietojärjestelmiin. Sähköistä tunnistetta käytettäisiin ainoastaan rajatarkastuksessa. Uudistuksella kuitenkin varauduttaisiin biometrisen tunnisteiden käyttöönottamiseen rajan ylitystä aikovan henkilöllisyyden selvittämisessä. Kun tunnistetta ei talletettaisi rajavartiolaitoksen rekistereihin, eikä sitä käytettäisi muuhun kuin tarkastuspaikalla henkilön ja asiakirjan vertailuun, ei asiaan ole katsottu liittyvän säätämisyjärjestyksen kannalta ongelmallista yksityisyyden loukkausta.

Rajavartiolaissa varauduttaisiin siihen, että osa sellaisista toimenpiteistä, joita nykyisin suorittavat rajavartiomiehet, suoritettaisiin jatkossa automaattisesti. Tällaisia toimenpiteitä olisivat edellä mainittu automaattinen tunnistaminen ja matkustusasiakirjassa olevan sähköisen tunnisteiden vertaaminen tarkastettavaan henkilöön. Rajatarkastustoimenpideettä koskevat tiedot voitaisiin tallettaa tutkinta- ja virka-apurekisterin rajatarkastustietoihin. Tarkastuksista laadittavat asiakirjat voitaisiin muodostaa näiden tietojen avulla. Tarkastustapahtuman tallettamisesta ilmoitettaisiin. Muun muassa esitutkintaan liittyvä kuulustelu voidaan nykyisin nauhoittaa. Järjestelyyn ei siten sisältyisi säätämisyjärjestyksen kannalta ongelmallista perusoikeuksien rajoittamista.

Rajavartiolaitain 31 §:ssä mainittu rajavaltavontaan liittyvä tekninen valvonta tapahtuisi yhdenmukaisesti poliisin suorittaman teknisen valvonnan kanssa ja aluevalvontalain 30

§:ssä mainittu tekninen valvonta yhdenmukaisesti puolustusvoimien suorittaman teknisen valvonnan kanssa. Rikosten estämiseen, selvittämiseen ja syytteeseen saattamiseen liittyvää tarkkailua koskevat säännökset olisivat niin ikään yhdenmukaiset poliisin noudatettavien säännösten kanssa, mikä ilmenee rikosasioiden käsittelyä koskevasta rajavartiolaitain 6 luvusta.

Rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan nimitettävien osalta säädettäisiin naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämiseksi poikkeus, jonka mukaan Ahvenanmaan kotiseutuoikeyden omaavilta naisilta ei sotilasvirkaan nimitettäessä edellytettäisi aseellisen palvelun tai sitä korvaavan palvelun suorittamista. Rajavartiolaitos huolehtisi sellaisessa virassa tarpeellisesta koulutuksesta. Rajavartiolaitoksen sotilasvirat voitaisiin myös uuden lain mukaan täyttää niitä haettavaksi julistamatta. Menettely on valtion virkamiesasetuksen (971/1994) 7 §:n mukaan mahdollista puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, poliisitoimen ja ulkoasiainhallinnon virkojen osalta. Rajavartiolaitoksen muut kuin sotilasvirat saatettaisiin sen sijaan nykyisestä poiketen julkisen hakumenettelyn piiriin.

Rajavartiolaitoksen virkamiehen siirtovelvollisuus säilytettäisiin LRVL:n 50 §:ään nykyisin säädetyn mukaisena. Tämä olisi yhdenmukaista puolustusvoimista annetun lain 9 a §:n kanssa. Hallituksen esityksestä laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta (HE 240/1998 vp) annetun puolustusvaliokunnan mietinnön (PuVM 4/1998 vp) mukaan tehtävien asianmukainen suorittaminen ei olisi mahdollista puolustusvoimissakaan, jos suoritus viime kädessä riippuisi yksittäisen virkamiehen antamasta suostumuksesta. Sama koskee rajavartiolaitosta. Rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan hakeutuvat ovat tietoisia siirtovelvollisuudesta ja siirrot kohdistuvat yleisen periaatteen mukaan samantasoiseen tai sitä ylempään virkaan. Oikeusturvas- ta huolehdittaisiin siten, että palvelupaikkakunnan muuttuessa siirtopäätökseen olisi muutoksenhakumahdollisuus.

Rajavartiolaitoksessa annettavan opetuksen

ja tutkimustoiminnan yleisistä perusteista säädettäisiin laissa kuten perustuslain 123 §:ssä edellytetään. Sotilaskoulutuksen antaminen mainittaisiin rajavartiolaitain 25 §:ssä Raja- ja merivartiokoulu mainittaisiin hallintoyksikkönä rajavartiolaitaissa Koulutusta ja tutkimustoimintaa koskevat säännökset otettaisiin rajavartiolaitoksen hallintolakiin. Opiskelun raja- ja merivartiokoulussa tapahtuessa virkatyönä ei koulutuksesta perusoikeytena olisi tarpeellista säätää samalla tavoin täsmällisesti kuin esimerkiksi poliisin osalta on asialaita.

Esitetyt asetuksenantovaltuudet on pyritty laatimaan siten, että ne täyttävät täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Niissä on tarkoin rajattu asetuksella säänneltävät asiat, ja valtuuden käyttö on lailla sidottu asiallisiin edellytyksiin tai rajoituksiin. Asetuksen antajalle ei ole esitetty valtuutta siirtää lailla osoitettua asetuksenantovaltaa edelleen. Asetuksenantovaltuutta koskevia säännöksiä on esityksen mukaan siten pidettävä riittävän täsmällisinä. Hallinnon sisäisiä määräyksiä voitaisiin antaa valtioneuvoston tai ministeriön päätöksellä niiden yleistöimivallan nojalla. Tarvittavien säännösten ja määräysten yksityiskohtaisuuden ja osin myös rajavartiolaitoksen taktisten ja teknisten menetelmien sallassapitotarpeen vuoksi kaikkea tarpeellista sääntelyä ei ole mahdollista toteuttaa laki tai asetustasolla. Valtuussäännökset on pyritty laatimaan niin tarkkarajaisiksi ja täsmällisiksi kuin mitä se säänneltävän toiminnan luonne huomioon ottaen on mahdollista.

Esitykseen ei sisälly säännöksiä, jotka edellyttäisivät perustuslain mukaista säätämisyjärjestystä. Lakiehdotukset voitaisiin siten käsitellä tavallisia lakeja koskevassa säätämisyjärjestyksessä. Koska esitys kuitenkin sisältää useita perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellisiä asioita, hallitus pitää tarkoituksenmukaisena, että eduskunta pyytää esityksestä perustuslakivaliokunnan lausunnon.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rajavartiolaitoksen hallinnosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämiseen sekä palvelussuhteeseen rajavartiolaitoksessa, jollei muuta säädetä. Rajavartiolaitoksen õtilaskäskyasioista on voimassa, mitä tässä laissa ja muualla säädetään.

2 §

Rajajoukot

Tässä laissa tarkoitetaan rajajoukoilla niitä rajavartiolaitoksen virkamiehiä ja rajavartiolaitoksessa asevelvollisuuslain (452/1950) nojalla palvelemaan määrättyjä tai vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia henkilöitä, jotka voidaan valtakunnan puolustusta tehostettaessa liittää puolustusvoimiin.

2 luku

Rajavartiolaitoksen hallinto ja henkilöstö sekä sen virkamiestä koskevat erityiset oikeudet ja velvollisuudet

3 §

Rajavartiolaitos, päällikkö ja hallintoyksiköt

Rajavartiolaitos on sisäasiainministeriön alainen valtion keskushallintoon kuuluva viranomainen. Rajavartiolaitosta johtaa rajavartiolaitoksen päällikkö alaisinaan hallintoyksikköinä rajavartiolaitoksen esikunta, rajavartiostot ja merivartiostot, raja- ja merivartiokoulu sekä vartiolentolaivue (*hallintoyksiköt*).

Rajavartiolaitoksen esikuntaa johtaa rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö ja muuta hallintoyksikköä asianomaisen hallintoyksikön päällikkö. Muut hallintoyksiköt ovat rajavartiolaitoksen esikunnan alaisia. Rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö toimii rajavartiolaitoksen päällikön sijaisena tämän ollessa ẽtyneenä.

Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköistä, rajavartiostojen ja merivartiostojen alueellisista rajoista sekä rajavartiolaitoksen päällikön oikeudesta määrätä rajavartiolaitoksen hallintoyksiköiden tarkemmasta kokoonpanosta sekä rajavartiolaitoksen johtosuhteista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

4 §

Rajavartioviranomaiset

Rajavartiolaitoksen päällikkö ja rajavartiolaitoksen esikunta ovat valtakunnallisia rajavartioviranomaisia.

Rajavartiostot ja merivartiostot sekä niiden komentajat ovat alueellisia rajavartioviranomaisia. Raja- ja merivartiokoulu sekä vartiolentolaivue ovat alueelliseen jaotukseen kuulumattomia rajavartioviranomaisia. Muut kuin edellä mainitut rajavartiolaitoksen yksiköt ovat paikallisia rajavartioviranomaisia.

Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus ottaa ratkaistavakseen muun rajavartioviranomaisen ratkaistavaksi säädetty asia.

5 §

Sisäasiainministeriön tehtävät rajavartiolaitoksessa

Rajavartiolaitoksen päällikkö pitää sisäasiainministerin tietoisena rajavartiolaitosta koskevista asioista ja osallistuu rajavartiolaitosta koskevien asioiden käsittelyyn sisäasiainministeriössä.

Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus esittelystä ratkaista rajavartiolaitosta ja sen toimialaa koskevat sisäasiainministeriön päätettäviksi säädettyt muut kuin yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti merkittävät hallintoasiat, jollei toisin säädetä.

Rajavartiolaitoksen esikunta on samalla sisäasiainministeriön rajavartio-osasto. Rajavartiolaitoksen apulaispäällikkö on samalla sisäasiainministeriön rajavartio-osaston osastopäällikkö.

6 §

Rajavartiolaitoksen sisäinen järjestys ja sotilaskäskyasiat

Rajavartiolaitoksen sisäinen järjestys on sotilaallinen. Sotilasvirassa palveleva virkamies esittelee rajavartiolaitoksen päällikön tai muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi

osoitetun sotilaskäskyasian ja varmentaa sotilasesimiehen siitä tekemän päätöksen.

7 §

Tasavallan presidentin päätöksenteko rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa

Tasavallan presidentti päättää rajajoukkojen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista sekä muista rajavartiolaitoksen sotilaallisia maanpuolustustehtäviä koskevista laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista. Presidentti päättää sotilaskäskyasiana myös rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön ylentämisestä upseerin, erikoisupseerin ja opistoupseerin sotilasarvoon. Presidentti voi ottaa päätettäväkseen rajavartiolaitoksen päällikön tai muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian.

Tasavallan presidentti tekee päätökset rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa sisäasiainministerin esittelystä valtioneuvoston ulkopuolella. Päätökset varmentaa sisäasiainministeri. Asiaa esitellessä pääministerillä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä.

Tasavallan presidentti voi omasta aloitteestaan tai sisäasiainministerin esityksestä siirtää sotilaskäskyasian presidentin valtioneuvostossa ratkaistavaksi. Tällöin presidentti päättää asiasta sisäasiainministerin esittelystä ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta.

8 §

Rajavartiolaitoksen päällikön päätöksenteko sotilaskäskyasioissa

Rajavartiolaitoksen päällikkö ratkaisee muut kuin tasavallan presidentin päätettävät sotilaskäskyasiat, jollei niitä säädetä tai määrätä muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi.

Sotilasesimies voi ottaa päätettäväkseen alaisensa ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian. Rajavartiolaitoksen päällikön ja hänen alaistensa sotilasesimiesten välisestä toimivallanjaosta sotilaskäskyasioissa ja sotilaskäskyasioden käsittelyjärjestyksestä rajavartiolaitoksessa säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

Rajavartiolaitoksen päällikön tulee antaa tietoja presidentille ja sisäasiainministerille sotilasesimiesten toimivaltaan kuuluvista merkittävistä sotilaskäskyasioista.

9 §

Rajavartiolaitoksen virat

Rajavartiolaitoksessa on upseerin, erikoisupseerin, opistoupseerin, merivartijan ja rajavartijan sotilasvirkoja. Rajavartiolaitoksessa voi lisäksi olla muita virkoja sekä määräaikaisessa virkasuhteessa tai työsopimussuhteessa olevaa henkilökuntaa.

Rajavartiolaitoksen päällikön oikeudesta perustaa, muuttaa ja lakkauttaa rajavartiolaitoksen virkoja samoin kuin oikeudesta sijoittaa ja siirtää virkoja rajavartiolaitoksessa säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

10 §

Rajavartiolaitoksen virkojen yleiset kelpoisuusvaatimukset

Rajavartiolaitoksen virkaan nimitettävältä vaaditaan, että hän on Suomen kansalainen ja täyttää valtion virkamieslain (750/1994) 6 ja 8 §:ssä säädetty valtion viran yleiset kelpoisuusvaatimukset. Lisäksi hänen tulee olla elämäntavoiltaan nuhteeton ja luotettava.

Rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan nimitettävältä vaaditaan, että hän on suorittanut Suomen puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa joko asevelvollisuuden aseellisessa palveluksessa tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen ja että hän on terveydeltään ja ruumiilliselta kunnoltaan virkaan sopiva.

Mitä 2 momentissa säädetään asevelvollisuuden suorittamisesta, ei koske henkilöä, joka Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 12 §:n 1 momentin nojalla saa asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvelulla vastaavalla tavalla luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Vaatimus naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisesta ei 2 momentissa säädetystä poiketen koske henkilöä, jolla on Ahvenanmaan itsehallintolain 6 §:ssä tarkoitettu kotiseutuoikeus.

11 §

Rajavartiolaitoksen virkojen erityiset kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä rajavartiolaitoksen virkamiesten erityisistä kelpoisuusvaatimuksis-

ta, kuten koulutuksesta sekä esimiestehtävissä edellytettävästä johtamistaidosta ja -kokemuksesta sekä rajavartiolaitoksen sotilasvirassa vaadittavasta palveluskokemuksesta.

12 §

Virkaan nimittäminen

Tasavallan presidentti nimittää virkaan rajavartiolaitoksen päällikön, rajavartiolaitoksen apulaispäällikön sekä kenraalin ja amiraalin. Presidentti tekee päätöksen asiassa valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta. Muut rajavartiolaitoksen upseerit presidentti nimittää virkaan sisäasiainministerin esittelystä 7 §:n 2 momentissa säädettyssä menettelyssä. Muuhun kuin edellä mainittuun rajavartiolaitoksen virkaan nimittämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Rajavartiolaitoksen sotilasvirat voidaan täyttää niitä haettavaksi julistamatta.

13 §

Tehtävään määrääminen

Tasavallan presidentti määrää valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta tehtävään rajavartiolaitoksen päällikön, rajavartiolaitoksen apulaispäällikön sekä kenraalin ja amiraalin.

Rajavartiolaitoksen muun kuin 1 momentissa mainitun virkamiehen tehtävään määräämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

14 §

Virkamiehen siirtäminen toiseen virkaan tai tehtävään

Rajavartiolaitoksen virkamies on velvollinen siirtymään toiseen rajavartiolaitoksen virkaan tai tehtävään, kun se on tarpeen rajavartiolaitoksen yksityiskohtaisen kokoonpanon mukaisen avoimen viran tai tehtävän täyttämistä varten taikka muutoin palveluksen asianmukaista järjestämistä varten.

Jos siirtäminen toiseen virkaan tai tehtävään aiheuttaa virkamiehelle palveluspaikkakunnan muutoksen, asianomaiselle on annettava päätöksestä tieto vähintään kolme kuukautta aikaisemmin.

Toiseen virkaan tai tehtävään siirtämistä koskevaan päätökseen, joka aiheuttaa virka-

miehen palveluspaikkakunnan muuttumisen, saa hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Siirtämistä koskeva päätös tulee kuitenkin noudatettavaksi siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin päättä. Muuhun toiseen virkaan tai tehtävään siirtämistä taikka virkamiehen tehtävään määräämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

15 §

Rajavartiomies

Rajavartiomies on rajavartiolaitoksen virkamies, joka on saanut valtioneuvoston asetuksella säädettyä rajavartiomiehen koulutuksen ja jonka asianomaisen hallintoyksikön päällikkö on määrännyt rajavartiomieheksi.

Rajavartiomiehellä on rajavartiolaitossa (/) ja muussa laissa rajavartiomiehelle säädetty toimivaltuudet.

Raja- ja merivartiokoulun oppilaalla on rajavartiomiehelle kuuluvat valtuudet suorittessaan kouluttajansa johdon ja valvonnan alaisena koulutukseen liittyvää tehtävää.

16 §

Virkamiesten ilmoitus- ja muu toimintavelvollisuus

Rajavartiolaitoksen virkamies on velvollinen ilmoittamaan esimiehelleen tietoonsa tulleesta rajavartiolaitoksen tehtäviä koskevasta tärkeästä asiasta.

Rajavartiomies on tarvittaessa myös vapaa-aikanaan velvollinen ryhtymään välttämättömiin toimenpiteisiin rajavartiolaitoksen tehtävien alaan kuuluvan vakavan rikoksen estämiseksi taikka etsintä- tai avustustehtävän käynnistämiseksi.

17 §

Vaitiolovelvollisuus ja tietojen hyväksikäyttökielto

Rajavartiolaitokseen palvelussuhteessa olevan ja rajavartiolaitoksessa muutoin toimivan samoin kuin rajavartiolaitoksen toimeksiannosta toimivan ja tämän palveluksessa olevan vaitiolovelvollisuudesta sekä siihen liittyvästä tietojen hyväksikäyttökiellosta on voimassa mitä viranomaisten toiminnan jul-

kisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Vaitiolovelvollisuus ja tietojen hyväksikäyttökielto on voimassa myös palvelussuhteen tai tehtävän päätyttyä.

Vaitiolovelvollisuus ei estä asian ilmaisemista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta. Turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivän tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi tietoja voidaan tarpeellisessa laajuudessa luovuttaa myös yksityiselle yhteisölle tai henkilölle. Vaitiolovelvollisuus ei myöskään estä ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaiseminen on yksittäistapauksessa tarpeen hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon välttämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi.

Rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin tallettujen tietojen luovuttamisesta toiselle hallintoyksikölle ja muille viranomaisille teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa ja ulkomaille säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (/).

18 §

Vaitiolo-oikeus

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva ei ole velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteessaan tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyttä eikä salassa pidettäviä teknisiä tai taktisia menetelmiä.

19 §

Sivutoimet

Rajavartiomies ei saa ottaa vastaan eikä pitää valtion virkamieslain 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua sivutointia, ellei asianomainen viranomainen hakemuksesta anna siihen lupaa.

Rajavartiomies ei saa hoitaa tehtävää, johon liittyvät oikeudet tai velvollisuudet saatavat joutua ristiriitaan rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien kanssa.

20 §

Rajavartiomiehen käyttäytymisvelvoite

Rajavartiomiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hän menettele tavalla, joka on omiaan vaarantamaan luottamusta rajavartiolaitokselle kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon.

Rajavartiomiehen käyttäytymisen asianmukaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon hänen asemansa ja tehtävänsä rajavartiolaitoksessa.

21 §

Palvelukseen ilmoittautuminen

Rajavartiolaitoksen virkamiehen tulee rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvan erityistilanteen varalta huolehtia siitä, että hänen ajan tasalla olevat yhteystietonsa ovat asianomaisen hallintoyksikön tiedossa.

Rajavartiomiehen on muulloin kuin vuosilomalla tai virkavapaalla ollessaan viipymättä ilmoittauduttava palvelukseen rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden sitä välttämättä edellyttäessä. Rajavartiolaitoksen virkamies on velvollinen erityisestä määräyksestä saapumaan palvelukseen, tarvittaessa myös vuosilomalla ollessaan, jos se on välttämätöntä rajavartiolai-

toksen toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden johdosta. Rajavartiolaitoksen virkamies on muulloin kuin vuosilomalla ollessaan velvollinen määräyksestä olemaan hälytysvalmiudessa ja saapumaan palvelukseen, jos se rajavartiolaitoksen toimintaan liittyvää erityisestä syystä on tarpeen.

Edellä tarkoitettut määräykset antaa asianomaisen yksikön päällikkö.

22 §

Ammattitaito ja kunto

Rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palvelevan virkamiehen ja rajavartiomiehen tulee ylläpitää työtehtäviensä edellyttämää kuntoa ja ammattitaitoa. Eri työtehtävien edellyttämän kunnan tasosta ja kuntotestien järjestämisestä voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

23 §

Virkapuku

Rajavartiolaitoksen sotilasvirassa oleva on velvollinen palveluksessa käyttämään virkapukuna rajavartiolaitoksen sotilaspukua, jollei virkatehtävän laadun tai muun syyn vuoksi toisin määrätä. Muu kuin rajavartiolaitoksen sotilasvirassa oleva henkilö ei saa käyttää rajavartiolaitoksen sotilaspukua taikka pukuun kuuluvaa asustetta erehdyttävästi muistuttavaa asua tai pukinetta sillä tavoin, että se voi saada aikaan vaikutelman käyttäjän asemasta rajavartiolaitoksen sotilasvirassa olevana virkamiehenä, ellei rajavartiolaitoksen päällikkö anna siihen erityisestä syystä tilapäistä lupaa.

Rajavartiomiehen tehtävään määrättyllä sotilaspuvun käyttöön velvollisella on oltava sotilaspuvussaan rajavartiomiehen asemaa osoittavat sisäasiainministeriön asetuksella tarkemmin säädettävät rajavartiomiehen tunnukset. Muu kuin rajavartiomies ei saa käyttää rajavartiomiehen asemaa osoittavia tunnuksia, ellei rajavartiolaitoksen päällikkö anna lupaa tunnusten käyttöön teatteriesityksissä tai muissa vastaavissa tilaisuuksissa.

Sotilaspukua ja rajavartiomiehen tunnusta voidaan käyttää myös virkatehtävään liittyvän matkan aikana ja edustettaessa rajavartiolaitosta.

Rajavartiolaitoksen päällikkö voi sallia rajavartiolaitoksen sotilaspuvun käyttämisen myös muulle kuin sotilasvirassa palvelevalle

virkamiehelle.

24 §

Virkamerkki

Rajavartiomiehellä on sisäasiainministeriön asetuksella säädettävä virkamerkki.

Velvollisuudesta pitää virkamerkki mukana sekä esittää se pyydettyä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3 luku

Koulutus, opetus ja tutkimus rajavartiolaitoksessa

25 §

Raja- ja merivartiokoulussa annettava koulutus ja opetus

Raja- ja merivartiokoulussa voidaan antaa rajavartiolaitoksen virkaan kelpoisuusvaatimukseksi säädettyä koulutusta sekä täydennys- ja erikoiskoulutusta rajavartiolaitoksen henkilökunnalle ja muille henkilöille. Raja- ja merivartiokoulu vastaa rajavartiolaitoksessa harjoitettavasta tutkimuksesta rajavartiolaitoksen toimialalla.

Raja- ja merivartiokoulussa voidaan järjestää maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa (668/1992) tarkoitettua upseerin koulutusohjelmaan, jatko-opintoihin tai täydennyskoulutukseen kuuluvaa opetusta rajavartiolaitoksen toimialalla sen mukaan kuin maanpuolustuskorkeakoulun kanssa asiasta erikseen sovitaan.

Vartiolentolaivueessa voidaan järjestää rajavartiolaitoksen ilmailussa tarpeellista koulutusta yhteistoiminnassa raja- ja merivartiokoulun sekä muiden oppilaitosten kanssa.

26 §

Rajavartiolaitoksen koulutus- ja tutkimustoiminnan yleisjärjestelyt

Rajavartiolaitoksen päällikkö vahvistaa rajavartiolaitoksen esikunnan esityksestä rajavartiolaitoksen koulutusta ja tutkimustoimintaa koskevat tulostavoitteet ja toimintalinjat sekä raja- ja merivartiokoulun johtosäännön.

27 §

Opiskeluoikeudesta päättäminen ja palvelusitumus

Rajavartiolaitoksen virkamies voidaan määrätä osallistumaan raja- ja merivartiokoulussa järjestettävään opetukseen, jollei muuta säädetä. Rajavartiolaitoksen virkamiehen opiskelu raja- ja merivartiokoulussa toteutetaan virkatehtävänä. Osallistumisoikeudesta päättää raja- ja merivartiokoulu.

Pääsykokeen perusteella valittavaan opiskeluun osallistumisen edellytyksenä on, että oppilas antaa ennen opiskelun alkamista kirjallisen sitoumuksen siitä, että hän palvelee rajavartiolaitoksessa opiskelun päättymispäivästä lukien enintään kahden vuoden vähimmäisajan (*palvelusitumus*). Rajavartiolaitoksen ilma-aluksen lentävään henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä vaadittava palvelusitumus voi olla enintään 14 vuoden pituinen. Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa tarkoitettuun upseerin koulutusohjelmaan liittyvästä palvelusitoumuksesta säädetään puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 10 b §:ssä.

Jos rajavartiolaitoksen virkamies irtisanoutuu palvelussitoumusaikanaan tai hänet irtisanotaan muun syyn kuin sairauden vuoksi,

hänen on korvattava enintään puolet hänen opiskelustaan valtiolle aiheutuneista kustannuksista niin kuin sisäasiainministeriön asetuksella tarkemmin säädetään.

28 §

Asevelvollisuus ja vapaaehtoinen asepalvelus rajavartiolaitoksessa

Asevelvollisia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettuun asepalvelukseen otettuja voidaan määrätä koulutettavaksi rajavartiolaitoksessa. Palveluun rajavartiolaitoksessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä palvelusta puolustusvoimissa säädetään. Asevelvollisia sekä vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettuja naisia voidaan tarvittaessa käyttää rajavartiolaitoksen toiminnan tukena.

4 luku

Erinäiset säännökset

29 §

Sotilasrikossäännösten soveltaminen

Rajavartiolaitoksen sotilasviroissa palvelevat ovat rikoslain (39/1889) 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia. Sotilasvirassa olevan rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään kuitenkin ensisijaisesti rajavartiolain 35 §:ssä.

Sota-aikana ovat rikoslain 45 luvun säännösten alaisia rajavartiolaitoksessa myös mainitun luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuja tehtäviä vastaavissa tehtävissä palvelevat henkilöt. Rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään kuitenkin ensisijaisesti rajavartiolain 35 §:ssä.

Tarkempia säännöksiä menettelystä sotilasrikosten esitutkinnassa sekä sotilaskurinpitolain (331/1983) 12 §:ssä tarkoitetuista rajavartiolaitoksen kurinpitoesimiehistä, 31 §:ssä tarkoitettun lausunnon antamisesta ja 46 §:ssä tarkoitettusta täytäntöönpanosta rajavartiolaitoksessa käsiteltävässä sotilaskurinpitoasiassa annetaan valtioneuvoston asetuksella.

30 §

Sotilasvirassa palvelevan tai sotilasvirkaan pyrkivän potilasasiakirjoihin sisältyvien terveydellisiä rajoituksia koskevien tietojen ilmoittaminen

Jos lääkäri toteaa palveluskelpoisuustarkastuksessa, palvelukseen ottamista koskevassa terveystarkastuksessa tai muussa terveystarkastuksessa, että rajavartiolaitoksen sotilasvirassa palvelevalla tai siihen otettavalla henkilöllä on sellaisia terveydellisiä rajoituksia, jotka vaikuttavat asianomaisen palveluskelpoisuusluokkaan, palvelusturvallisuuteen tai suoriutumiseen virkatehtävissä, lääkärin on, sen estämättä, mitä potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992) ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) säädetään potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapidosta, annettava viivytyksettä lausunto tarkastuksesta tehtävistä johtopäätöksistä sen hallintoyksikön päällikölle, jossa palvelevaa tai jonka palvelukseen otettavaa virkamiestä lausunto koskee. Hallintoyksikön päällikköä koskeva lausunto annetaan rajavartiolaitoksen päällikölle. Rajavartiolaitoksen päällikköä koskeva lausunto annetaan sisäasiainministerille.

Lääkärin on ilmoitettava lausunnon antamisesta sille, jonka terveydentilaa lausunto koskee.

Terveydentilaa koskevien tietojen käsitelyssä, säilyttämisessä ja salassapidossa on muutoin noudatettava mitä yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa (759/2004) säädetään.

31 §

Palvelussuhteen ehdot kansainvälisissä tehtävissä

Rajavalvonta-asiantuntijan tehtävään sekä vastaavaan kansainväliseen asiantuntijatehtävään määrätylle, rajavartiolaitokseen palvelussuhteessa olevalle virkamiehelle paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista taloudellisista etuuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä ulkomaanedustuksen virkamiehille paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista etuuksista annetussa laissa (651/1993) säädetään.

Rajavartiolaitokseen palvelussuhteessa olevan virkamielen rinnastettavuudesta ul-

komaanedustuksen virkamiehiin ja 1 momentissa mainitussa laissa tarkoitetuista korvauksista sekä sotilaseläkkeen määräytymisestä kansainvälisen asiantuntijatehtävän aikana säädetään tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksella.

32 §

Tunnuskuva

Rajavartiolaitoksen tunnusluvasta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

Rajavartiolaitoksen päällikkö antaa luvan tunnusluvun käyttöön. Tunnusluvun käyttö ilman lupaa on kielletty.

33 §

Tarkemmat säännökset

Tasavallan presidentin asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) sotilas- ja palvelusarvoista sekä sotilasarvoon ylentämisen ja palvelusarvon antamisen perusteista;

2) rajavartiolaitoksen ansiorististä ja ansiomitalista.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) tarvittaessa rajavartiolaitoksen tehokkaan toiminnan yksittäistapauksissa edellyttämistä tilapäisistä muutoksista rajavartiolaitoksen sotilaallisiin käskyvaltasuhteisiin;

2) oikeudesta järjestää rajavartiolaitoksen virkamiehille maksutonta sairaanhoitoa;

3) tarvittaessa tarkemmin raja- ja merivartiokoulussa sekä vartiolentolaivueessa annet-tavan koulutuksen ja opetuksen järjestelyistä, valintamenettelystä, oppiaineista, tutkinto-

vaatimuksista ja opintojen keskeyttämisestä sekä arvostelumenettelystä.

Sisäasiainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset rajavartiolaitoksen virkapukuna käytettävän sotilaspuvun ja tarvittaessa muidenkin rajavartiolaitoksen asusteiden kokoonpanosta, kuosista ja väristä sekä niistä asukokonaisuuksista ja asusteista, joiden hankkimisessa noudatetaan valtion virkapukuavustuksista annettuja säännöksiä.

Rajavartiolaitoksen päällikkö voi antaa tässä laissa olevia ja sen nojalla annettuja säännöksiä tarkentavia määräyksiä virkapukuna käytettävän sotilaspuvun ja muun rajavartiolaitoksen asusteen hankintamenettelystä ja käytöstä sekä puvussa ja asusteessa käytettävistä erikoismerkeistä ja -tunnuksista.

5 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

34 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

35 §

Sivutoimia koskeva siirtymäsäännös

Rajavartiomiehen, joka tämän lain voimaan tullessa harjoittaa 19 §:ssä tarkoitettua sivutointa, tulee tehdä tarvittavat ilmoitukset tai hakea tarvittavat luvat taikka hänen tulee b-pettaa tämän lain vastaisesti harjoitettu sivutoimi vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

2.

Rajavartiolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään valtakunnanrajan ylittämistä ja sen valvonnasta sekä, sen lisäksi mitä muualla säädetään, rajavartiolaitselle ja rajavartiomihele kuuluvista tehtävistä ja toimivaltuuksista.

Rajavartiolaitsoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä sekä rajavartiolaitsoksen viroista ja sen virkamiesten erityisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaitsoksen hallinnosta annetussa laissa (/), jäljempänä *rajavartiolaitsoksen hallintolaki*. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitsoksen tehtävissä säädetään tässä laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitsoksessa annetussa laissa (/), meripelastuslaissa (1145/2001) sekä muualla laissa.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *automaattisella tunnistamisella* teknisin menetelmin tapahtuvaa etsittävän henkilön tunnistamista henkilöstä otettua kuvataallennetta viranomaisen käytettävissä olevaan kuvamateriaaliin vertaamalla;

2) *hallintoyksiköllä* rajavartiolaitsoksen hallintolain 3 §:n 1 momentissa säädettyä rajavartiolaitsoksen yksikköä;

3) *rajajoukoilla* rajavartiolaitsoksen hallintolain 2 §:ssä säädettyjä joukkoja;

4) *rajakaistalla* Suomen ja sen naapurivaltioiden välillä tehdyissä valtakunnan alueiden rajoja koskevissa sopimuksissa tarkemmin määrättyjä rajaviivaan ulottuvia alueita taikka rajankäyntipöytäkirjoissa kutakin rajaosuutta varten vahvistettujen raja-aukkojen tai hakkuulinjojen levyisiä rajaviivaan ulottuvia kaistoja;

5) *rajanylityspaikalla* valtioneuvoston asetuksella säädettyä paikkaa, jonka kautta rajanylitys tapahtuu;

6) *rajajärjestyksen ylläpitämisellä* valtakunnanrajaa ja rajanylityspaikkoja koskevien säännösten samoin kuin rajaviranomaisten kansainvälistä yhteistoimintaa koskevien säännösten ja määräysten täytäntöönpanoa ja niiden noudattamisen valvontaa;

7) *rajaturvallisuuden ylläpitämisellä* niitä kotimaassa ja ulkomailla suoritettavia toimenpiteitä, joilla pyritään estämään valtakunnan rajan ja ulkorajan ylittämistä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävistä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhat sekä varmistamaan rajanylityksen turvallisuus;

8) *rajatarkastuksella* rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi suoritettavaa rajanylityksen tai rajanylitysaikomuksen perusteella toteutettavaa henkilön sekä hänen tavaroidensa ja kuluneuvonsa tarkastamista ja henkilöiden kuulemista;

9) *rajavalvonnalla* rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi toteutettavia toimenpiteitä, joilla valvotaan valtakunnan rajoja estäen erityisesti ulkorajan ylittäminen rajanylityspaikkojen välisellä alueella;

10) *rajavartiomiheellä* rajavartiolaitsoksen hallintolaissa tarkemmin määriteltyä rajavartiolaitsoksen virkamiestä, jolla on tässä ja

muualla laissa rajavartiomiehelle säädetyt erityiset toimivaltuudet;

11) *rajavartioviranomaisella* rajavartiolaitoksen hallintolain 4 §:ssä määriteltyä viranomaista;

12) *Schengenin säännöstöllä* Amsterdamin sopimuksella 1 päivänä toukokuuta 1999 osaksi Euroopan unionin säännöstöä otettua kokonaisuutta, joka koostuu vuoden 1985 Schengenin sopimuksesta, vuoden 1990 Schengenin yleissopimuksesta, jäsenvaltioiden liittymissopimuksista sekä Schengenin toimeenpanevan komitean päätöksistä ja julistuksista, sekä tähän säännöstöön perustuvia myöhemmin annettuja säädöksiä;

13) *sisärajalla* Schengenin säännöstössä tarkoitettua sisärajaa;

14) *ulkorajalla* Schengenin säännöstössä tarkoitettua ulkorajaa;

15) *rajavyöhykkeellä* Suomessa ulkorajalle rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi perustettavaa aluetta, jolla henkilön perustuslaissa säädettyjä perusoikeuksia voidaan tässä laissa tarkemmin säädettävällä tavalla rajoittaa.

3 §

Rajavartiolaitoksen tuottamat turvallisuus- ja valvontatoiminnot

Rajavartiolaitoksen toiminnan tavoitteena on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajavartiolaitos toimii rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä sekä toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Rajavartiolaitos suorittaa poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä- ja pelastustehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen tehtävistä meripelastustoimen alalla säädetään meripelastuslaissa.

4 §

Rajavartiolaitoksen toiminnan alueellinen kohdentuminen

Rajavartiolaitos toimii siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rajavartiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävi-

en suorittamiseksi perusteltua, sekä merialueella ja Suomen talousvyöhykkeestä annetussa laissa (1058/2004) tarkoitettua talousvyöhykkeellä. Muualla rajavartiolaitos toimii vain, jos se on tarpeen sen lakisääteisen tehtävän loppuun saattamiseksi tai virka-avun antamiseksi.

2 luku

Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavat yleiset periaatteet

5 §

Tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys

Rajavartiolaitoksen tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoitukseenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

6 §

Vaatus asiallisuudesta, puolueettomuudesta ja sovinnollisuudesta

Tehtävien suorittamisessa on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä tasa-arvoista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen.

7 §

Suhteellisuusvaatimus

Kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa haittaa tai vahinkoa kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamista koskevien toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

8 §

Toimenpiteen perusteen ilmoittaminen

Rajavartiomiehen on ilmoitettava henkilön vapauteen kohdistuvan toimenpiteen peruste toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle tai tämän edustajalle, jollei se ole mahdotonta henkilön tilan taikka olosuhteiden johdosta.

Jollei muualla tässä tai muussa laissa toisin säädetä, myös muun kuin vapauteen kohdistuvan toimenpiteen kohteena olevalla tai tä-

män edustajalla on oikeus saada tieto tämän oikeuksia koskevan toimenpiteen perusteesta niin pian kuin se on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

9 §

Toimenpiteen siirtäminen ja toimenpiteestä luopuminen

Rajavartiomiehellä on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuunsaattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden. Rikosasiassa toimenpiteestä luopumisesta ja toimenpiteen siirtämisestä on lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Rajavartiolaitoksen toimenpidettä pyytäneellä henkilöllä, jonka välitöntä oikeutta asia koskee, on oikeus saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta.

10 §

Tullitehtävässä, poliisitehtävässä ja esitutkintatehtävässä noudatettavat yleiset periaatteet

Poliisitehtävissä noudatetaan poliisilaissa (493/1995) ja muussa poliisin tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Tulli-tehtävissä noudatetaan tullilaissa (1466/1994) ja muussa tullivalvontaa koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Esitutkintatehtävissä noudatetaan esitutkintalaissa (449/1987) ja muussa esitutkintaviranomaisen tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita.

11 §

Rajavartiolaitoksen tehtävissä noudatettavien periaatteiden yhteensovittaminen

Jollei muualla toisin säädetä, tehtävän suorittamiseksi käytettävissä olevista samanarvoisista toimenpiteistä on valittava ensisijaisesti se, joka parhaiten turvaa perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien sekä ihmisoi-
keuksien toteutumisen.

3 luku

Rajan ylittämistä koskevat yleiset säännökset

12 §

Ulkorajan ylittäminen

Ulkoraja ylitetään rajanylityspaikan kautta sen vahvistettuna aukioloaikana.

Rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään valtioneuvoston asetuksella.

13 §

Rajanylityslupa

Rajavartiolaitos antaa henkilölle luvan ulkorajan ylittämiseen muualta kuin rajanylityspaikan kautta ja muulloin kuin rajanylityspaikan vahvistettuna aukioloaikana (*rajanylityslupa*). Rajanylityslupa annetaan, jos siihen on painava syy eikä menettelystä aiheudu vaaraa rajaturvallisuuden ylläpitämiselle. Lupa voidaan sisällyttää rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämättömiä ehtoja.

Rajanylityslupa voidaan peruuttaa tai sen ehtoja muuttaa, jos olosuhteet luvan antamisen jälkeen muuttuvat niin, että menettelystä voi aiheutua vaaraa rajaturvallisuuden ylläpitämiselle.

Päätökseen, jolla rajanylityslupaa koskeva hakemus hylätään tai jolla lupa peruutetaan taikka jolla lupaehtoja muutetaan, ei saa hakea muutosta valittamalla.

14 §

Rajatarkastuksen toimittaminen

Rajatarkastus toimitetaan, kun henkilö aikoo ylittää ulkorajan tai hän on ylittänyt sen ilman rajatarkastusta.

Rajatarkastus toimitetaan rajanylityspaikalla. Rajatarkastus voidaan toimittaa myös julkiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneuvossa ja muussa paikassa, jos liikenteen turvallisuuden turvaaminen tai muu perusteltu syy sitä edellyttää.

15 §

Sisärajatarkastusten palauttaminen

Schengenin säännöstössä tarkoitetusta sisärajalla rajoitetun ajan toteutettavasta kansallisten rajatarkastusten suorittamisesta (*sisärajatarkastusten palauttaminen*) päättää valtioneuvosto. Jos yleiseen järjestykseen, kansalliseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen kohdistuva uhka kuitenkin edellyttää asiassa välittömiä toimia, sisäasiainministeriö päättää tarvittavista toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin sisärajatarkastusten palauttamista koskevan asian käsittelemisestä viipymättä poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen kesken sekä asiaa koskevien ilmoitusten toimittamisesta Euroopan unionin asiainomaisille toimielimille ja muille Schengenin säännöstöä soveltaville valtioille.

16 §

Rajanylityspaikan väliaikainen sulkeminen

Valtioneuvosto voi päättää rajanylityspaikan sulkemisesta määräajaksi tai toistaiseksi, jos sulkeminen on välttämätöntä vakavan yleiselle järjestykselle, kansalliselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle aiheutuvan uhan torjumiseksi. Sisäasiainministeriö päättää tarvittavista välittömistä toimenpiteistä, kunnes valtioneuvosto ratkaisee asian.

Rajanylityspaikan sulkemisella ei saa estää Suomen kansalaista saapumasta maahan eikä loukata vapaata liikkuvuutta koskevan yhteisön lainsäädännön piiriin kuuluvien henkilöiden oikeuksia tai oikeutta kansainvälisen suojelun saamiseen.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin rajanylityspaikan sulkemista koskevan asian käsittelemisestä viipymättä poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen kesken sekä asiaa koskevien ilmoitusten toimit-

tamisesta Euroopan unionin asiainomaisille toimielimille ja muille valtioille.

4 luku

Tehtäviä ja toimenpiteitä koskevat säännökset

17 §

Rajavalvontatehtävä ja rajatarkastustehtävät

Rajavartiolaitos suorittaa rajavalvontaa ja rajatarkastuksia. Se johtaa ja sovittaa yhteen rajatarkastuksia suorittavien viranomaisten toimintaa.

18 §

Rajatarkastusmenettely

Rajatarkastus on toimitettava ilman aiheutonta viivytystä ja aiheuttamatta tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle sekä loukkaamatta luottamuksellisille viesteille säädettyä yksityisyyden suojaa, jollei muuta säädetä.

Tarkastettavan on rajavartiomiehen kehoituksesta oltava tavaroinen ja kulkuneuvoinen hänelle osoitetussa paikassa rajatarkastuksen toimittamista varten.

19 §

Rajatarkastukseen sisältyvät toimenpiteet

Rajatarkastus toimitetaan joko vähimmäistarkastuksena tai, jos rajatarkastusta toimittavan viranomaisen tiedossa olevat seikat taikka vähimmäistarkastuksessa ilmenneet seikat antavat siihen aihetta, perusteellisena tarkastuksena.

Vähimmäistarkastukseen sisältyy:

1) henkilöllisyyden selvittäminen rajan ylittämisoikeuden selvittämiseksi sekä maahantulokiellon, matkustuskiellon, käännyttämispäätöksen tai maasta karkottamispäätöksen noudattamisen valvomiseksi ja etsintäkuulutuksissa pyydettyjen toimenpiteiden suorittamiseksi;

2) matkustusasiakirjan ja muun matkustus-oikeutta osoittavan asiakirjan tarkastaminen rajanylittämisoikeuden selvittämiseksi sekä asiakirjan aitouden varmistamiseksi;

3) tarvittaessa henkilön kuuleminen.

Perusteelliseen tarkastukseen sisältyy vä-

himmäistarkastus. Lisäksi siihen voi sisältyä henkilöntarkastus sekä henkilön matkatavaroita ja kulkuneuvoa koskeva etsintä henkilöllisyyttä osoittavan tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi ja sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan, matkatavaroissaan tai kulkuneuvossaan omaisuutta, joka on hankittu rikoksella tai tullut sellaisen omaisuuden tilalle, taikka muuta omaisuutta, jonka hallussapitoon tai rajan yli kuljettamiseen hänellä ei ole oikeutta.

20 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla

Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Vaarallisten esineiden ja toisen vahingoittamiseen soveltuvien esineiden ja aineiden hallussapitoa sekä päihdyttävien aineiden nauttimista koskevien säännösten noudattamisen valvomisesta säädetään järjestyslaissa (612/2003).

21 §

Kiireelliset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävät

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia poliisilaissa tarkoitettuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvia kiireellisiä poliisin tehtäviä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

Rajavartiolaitos voi suorittaa kiireellisen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvan poliisitehtävän ilman poliisin pyyntöäkin, jos tarve tehtävän suorittamiselle on tullut ilmeiseksi rajavartiolaitoksen oman muun toiminnan yhteydessä, eikä toimenpidettä voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttamatta. Rajavartiolaitoksen on viipymättä ilmoitettava poliisille ryhtymisestään tässä momentissa tarkoitettun tehtävän suorittamiseen. Rajavartiolaitoksen on poliisimiehen pyynnöstä keskeyttävä aloittamansa toimenpiteet.

22 §

Terrorismintorjunta ja muut erityistilanteet

Rajavartiolaitos voi päällystöönsä kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä antaa poliisiin käyttöön kalustoa, henkilöitä ja erityisasiantuntijapalveluja, jos se on erityisen uhan vuoksi välttämätöntä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseksi, vaarallisen henkilön kiinniottamiseksi, kokoontumislleen yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavan tai liikenteelle esteenä olevan väkijoukon hajottamiseksi taikka rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi.

Rajavartiolaitoksen tehtävistä merenkulun turvallisuushkien torjumisessa säädetään eräiden alusten ja niitä palvelevien satamarakenteiden turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004), jäljempänä *merenkulun turvatoimilaki*.

23 §

Turvaamistehtävät

Rajavartiolaitos voi suorittaa valtion lukuun kuljetuksen, joka edellyttää erityisiin suojaamistoimenpiteisiin varautumista kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi.

Rajavartiolaitos voi tarvittaessa asettaa sisäasiainministeriön asetuksella säädettävän erikoiskoulutuksen saaneen rajavartiomiehen (*turvamies*) suojaamaan valtiojohtoa ja valtiovieraiden sekä rajavartiolaitoksen virkamiesten ja sen vieraana tai kuljetettavana olevien, erityistä suojelua tarvitsevien henkilöiden turvallisuutta tai erityisen omaisuuden koskemattomuutta.

24 §

Tullitehtävät

Rajavartiolaitos suorittaa tullilaitoksen ohella tullivalvontaa sekä siihen kuuluvia alustavia tullitoimenpiteitä valtakunnan rajoilla ja niillä rajanylityspaikoilla, joilla tullilaitos ei ole järjestänyt tullivalvontaa.

Rajavartiolaitos voi päällystöön kuuluvan tullimiehen pyynnöstä suorittaa henkilöiden maahantuloon ja maastalähtöön kohdistuvaa tullivalvontaa myös sellaisella rajanylityspaikalla, jossa tullilaitos muutoin huolehtii tullivalvonnasta. Rajavartiomies voi osallistua yksittäisen tullitoimenpiteen suorittamiseen tullimiehen pyynnöstä.

25 §

Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät

Rajavartiolaitos osallistuu valtakunnan puolustamiseen ja antaa tässä tarkoituksessa henkilöstölleen ja rajavartiolaitoksen palvelukseen määrättyille asevelvollisille samoin kuin vapaaehtoisesti asepalvelusta suorittamaan otetuille naisille sotilaskoulutusta sekä ylläpitää ja kehittää puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa puolustusvoimien kanssa.

Puolustusvalmiuden vaatiessa rajajoukot tai niiden osia voidaan tasavallan presidentin asetuksella liittää puolustusvoimiin.

Rajavartiolaitos voi osallistua vapaaehtoisen maanpuolustuksen edistämiseen.

26 §

Pelastustoimintaan ja sairaankuljetuksiin osallistuminen

Sen lisäksi, mitä meripelastuslaissa säädetään, rajavartiolaitos osallistuu muuhun pelastustoimintaan sekä maastoon eksyneiden tai siellä muutoin välittömän avun tarpeessa olevien henkilöiden etsintään asettamalla käytettäväksi kalustoa, henkilöitä ja asiantuntijapalveluja, jos sitä on onnettomuuden taikka hädän laajuus tai erityisluonne huomioon ottaen pidettävä välttämättömänä.

Rajavartiolaitos voi suorittaa kiireellisen sairaankuljetuksen, jos siitä vastaava viranomainen tai sairaankuljetuspalvelun tarjoaja ei voi suorittaa kuljetusta pelastumisen vaarantumatta.

27 §

Rajatapahtumaa sekä maahantulo- ja maastalähtöedellytyksiä koskeva tutkinta

Ulkomaalaisen maahantulon, maassa oleskelun, maasta lähdön ja maasta poistamisen edellytysten sekä kansainvälistä suojelua hakevan henkilön henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämiseksi suoritettavassa rajavartiolaitoksen tutkinnassa noudetaan soveltuvin osin mitä esitutkinnasta säädetään. Sama koskee myös Suomen ja Neuvostoliiton välisellä valtakunnanrajalla noudatettavasta järjestyksestä ja rajatapahtumain selvittämisjärjestyksestä tehdyssä sopimuksessa (SopS 32/1960) tarkoitettua rajatapahtuman tutkimista.

Jos tutkinta koskee jonkun henkilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin kuuluvan seikan selvittämistä, hänen asemaansa sovelletaan esitutkinnan asianosaista koskevia säännöksiä. Asianosaisen sekä tämän laillisen edustajan ja asiamiehen on pysyttävä totuudessa tehdessään selkoa tutkittavasta asiasta ja vastatessaan esitettyihin kysymyksiin, jollei tutkintaa toimiteta sen selvittämiseksi, onko tutkinnan kohteena olevalle henkilölle tuomittava tai määrättävä rangaistukseen verrattava seuraamus. Tutkittava henkilö on velvollinen olemaan tutkinnassa enintään 12 tuntia kerrallaan.

5 luku

Toimivaltuussäännökset

28 §

Rajatarkastusta koskevat toimivaltuudet

Rajavartiomiehellä on rajatarkastuksen toimittamiseksi oikeus:

1) matkustusasiakirjan tilapäiseen haltuun ottamiseen niin kuin siitä erikseen säädetään;

2) henkilöntarkastukseen noudattaen soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 10 § ja 12 §:ssä säädetään;

3) kulkuneuvon kohdistuvaan etsintään noudattaen soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 5 luvun 8 §:ssä säädetään paikantarkastuksesta;

4) rajatarkastuksesta henkilön poistumisen estämiseen noudattaen soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 6 luvun 1 §:ssä säädetään;

5) tarkastettavien tavaroiden ja kulkuneuvon rajatarkastuksen toimittamisen ajaksi tilapäisesti rajavartiolaitoksen haltuun ottamiseen.

Poistumisen estämisestä sekä tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäisestä haltuun ottamisesta

rajatarkastuksen toimittamisen ajaksi päättää rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies. Kiireellisessä tapauksessa poistumisen estää ja haltuunoton suorittaa rajatarkastusta suorittava rajavartiomies, jonka on viivytyksettä saatettava asia rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen ratkaistavaksi

Rajan ylittämisen aikomuksesta luopuminen ei estä rajatarkastuksen toimittamista, jos se on tarpeen henkilöllisyyden selvittämiseksi sekä sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan esineitä tai aineita, joiden hallussa pitämiseen tai rajan yli kuljettamiseen hänellä ei ole oikeutta. Rajatarkastus keskeytetään, jos toimenpiteiden jatkaminen on rajan ylittämiseksi ilmenneen esteen tai muun siihen rinnastettavan syyn vuoksi ilmeisen tarpeetonta.

Rajavartiomiehellä on oikeus ryhtyä tarkastuksen perusteella aiheellisiin rajavartiolaitokselle säädettyihin tehtäviin kuuluvien toimenpiteisiin.

29 §

Rajanylityspaikalla suoritettava automaattinen tunnistaminen

Rajavartiolaitoksella on oikeus automaattiseen tunnistamiseen rajanylityspaikalla muualla kuin vakituiseen asumiseen käytetyssä tilassa toimivaltaisen viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan haastettavien, kiinniotettavien, pidätettävien, säilöön otettavien, vangittavien tai viranomaisten seurantaan otettavien henkilöiden tunnistamiseksi sekä rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, keskeyttämiseksi ja paljastamiseksi. Automaattista tunnistamista ei kuiten-

kaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan taikka henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin.

Automaattisesta tunnistamisesta on ilmoitettava sopivalla merkillä.

30 §

Oikeus valvontatiloihin

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada rajanylityspaikkana olevan liikennepaikan omistajalta tai haltijalta käyttöönsä käyvän hinnan mukaista korvausta vastaan sellaiset valvontatilat, joita rajatarkastusten toteuttaminen edellyttää.

31 §

Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksella on rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan tuntumassa sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä kohdistaa paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy, poliisilaissa tarkoitettua teknistä valvontaa muualle kuin kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen.

Rajanylityspaikalla tapahtuvasta teknisestä valvonnasta on ilmoitettava sopivalla merkillä.

32 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen rajanylityspaikalla

Rajavartiomiehen oikeudesta toimenpiteisiin rajanylityspaikalla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi on voimassa, mitä poliisilain 14 ja 16 §:ssä ja 18 §:n 1 momentissa poliisimiehestä säädetään. Mitä poliisilain 16 §:ssä säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen ja rajanylityspaikan esimiehenä toimivaan rajavartiomieheen.

33 §

Rajavartiomiehen toimivaltuus poliisitehtävissä

Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitetuissa kiireellisissä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävissä sekä 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi sekä merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettussa rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisimiehelle poliisilain 2 luvussa säädetty toimivaltuudet, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

34 §

Rajavartiomiehen toimivaltuus tullitehtävissä

Rajavartiomiehellä on 24 §:ssä tarkoitettussa tullitehtävässä tullilain 14 §:ssä muulle toimivaltaiselle viranomaiselle säädetty toimivalta.

Jos tullitehtävän suorittaminen edellyttää henkilönkatsastuksen tai muuhun kuin henkilön matkatavaroihin tai päällysvaatteisiin kohdistuvan tarkastuksen toteuttamista esitutkintaa suorittamatta, noudatetaan tällaisen toimenpiteen suorittamisessa, mitä tullilain 15 §:ssä säädetään. Toimenpiteestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vähintään majurin arvoinen rajavartiomies.

35 §

Rajavartiomiehen voimakeinot

Rajavartiomiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus, jollei muualla laissa toisin säädetä, vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Rajavartiomiehen voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvoteluun vaikuttavat seikat. Jos voimakeinojen

käyttäminen on välttämätöntä, on niitä käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka, kun laissa säädetyn virkatehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen (*lievimmän keinon periaate*).

Sillä, joka rajavartiomiehen pyynnöstä tai tämän suostumuksella tilapäisesti avustaa rajavartiomiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen voimakeinoapuun erittäin tärkeän ja kiireellisen rajavartiolaitoksen tehtävän suorittamisessa, on oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa sellaisten välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen, joihin rajavartiomies toimivaltansa rajoissa hänet valtuuttaa.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä. Oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävässä säädetään aluevalvontalaissa (755/2000). Siitä, miten rikoslain 45 luvun 26 a §:ssä tarkoitettua sotilaan voimakeinojen käyttöoikeutta sovelletaan rajavartiolaitoksessa, säädetään rajavartiolaitoksen hallintolain 29 §:ssä.

36 §

Henkilöllisyyden selvittäminen

Rajavartiomiehellä on rajavartiolaitokselle säädetyn yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Rajavartiomiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon. Kiinniotettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta.

37 §

Etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Rajavartiomiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on otettava kiinni, pidätettävä tai vangittava taikka otettava säilöön. Kiinni otettu henkilö on viipymättä toimitettava poliisin huostaan, jollei häntä ole päästettävä heti vapaaksi.

38 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen

Rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajatarkastuksen tai rajavaltion suorittamiseksi taikka yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, tai välttämätöntä rajavartiolaitokselle säädetyn muun tehtävän suorittamiseksi.

39 §

Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä

Rajavartiolaitoksen virkamiehellä on oikeus liikkua toisen maa- ja vesialueella jalan, suksilla ja rajavartiolaitoksen käytössä olevalla kulkuneuvolla, jos se on välttämätöntä rajavartiolaitoksen tehtävän suorittamiseksi. Liikkumista pihapiirissä ja siihen rinnastettavalla erityiseen käyttöön varatulla alueella on kuitenkin välttettävä, jos sellaiseen liikkumiseen ei ole rajavartiolaitoksen tehtävästä johtuvaa pakottavaa syytä. Tässä momentissa säädetty liikkumisoikeus ei koske rajavartiolaitoksen järjestämää sotilaallisen maanpuolustuksen harjoitusta, ellei maa- tai vesialueen omistajan kanssa ole toisin sovittu.

Liikkumisesta toisen maa ja vesialueella aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan alueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

40 §

Rajavartiomiehen käskyvalta

Rajavartiomiehellä on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

6 luku

Rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen

41 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiolaitos on esitutkintalaitos tarkoitettu esitutkintaviranomaisena. Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa sen mukaan, kuin tässä luvussa tai muualla säädetään. Sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) tarkoitettua rikosta koskevasta esitutkinnasta ja siinä käytettävistä pakkokeinoista on lisäksi voimassa, mitä sotilaskurinpitolaissa (331/1983) säädetään.

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi on peitetointia, valeostoa, telekuuntelua ja televälvontaa lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi poliisilaissa, esitutkintalaitos ja pakkokeinolaissa tai muualla säädetään. Mitä poliisilain 31 f §:ssä ja pakkokeinolain 5 a luvun 3 a §:ssä säädetään poliisin oikeudesta saada tieto matkaviestimestä, sovelletaan myös rajavartiolaitokseen. Rajavartiomiehellä on muun esitutkintaviranomaisen johdossa tapahtuvaan esitutkintaan osallistessaan oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiolaitoksen käytettävissä.

Mitä poliisipäällystään kuuluvan toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi säädetään, sovelletaan rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen sekä tutkinnanjohtajaan. Määräyksen poliisilain 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuun yli kolme vuorokautta kestäväan tekniseen kuunteluun antaa rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö tai ylitarkastaja.

42 §

Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat

Rajavartiolaitos toimittaa, jollei jäljempänä toisin säädetä, esitutinnan, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että on tehty rikos, joka koskee rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämistä annettujen säännösten tai määräysten rikkomista tai laitoman maahantulon järjestämistä ja näihin tekoihin liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia, rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta, Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista tai rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn muun säännöksen tai määräyksen noudattamatta jättämistä.

Rajavartiolaitos toimittaa esitutinnan myös silloin, kun on syytä epäillä rajavartiolaitosviranomaiseen tai sen ylläpidettäviin rajamerkkeihin tai rajalaitteisiin kohdistuvaa rikosta tai rajavyöhykkeestä annettujen säännösten rikkomista, sekä silloin, kun on syytä epäillä rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syylistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

43 §

Rajavartiolaitoksen suorittama muu esitutkinta

Rajavartiolaitos voi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutinnan muussakin kuin 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa, jos se liittyy rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syytteen kanssa.

44 §

Esitutinnan siirtäminen toiselle esitutkintaviranomaiselle

Rajavartiolaitos siirtää, jollei poliisin ja tullin tehtäväjakoa koskevista säännöksistä, määräyksistä ja yhteistoimintasopimuksista muuta johdu, asianomaisten viranomaisten kanssa tarkemmin sovittavalla tavalla tullaissa tarkoitettun tullirikoksen esitutinnan

tullille ja muun rikoksen esitutinnan poliisille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen esitutkintaviranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa esitutinnan suorittamisen siihen saakka, kunnes esitutinnan siirtäminen on tapahtunut.

Esitutkintaviranomainen, jolle esitutkinta siirretään, varaa rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua esitutkintaan myös siirron jälkeen, jos esitutkinta koskee rajavartiolaitoksen valvottavan rajan ylittämistä annettujen säännösten tai määräysten rikkomista tai laitoman maahantulon järjestämistä ja näihin tekoihin liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia tai rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta taikka Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

45 §

Muun esitutkintaviranomaisen avustaminen

Rajavartiolaitos voi antaa muulle esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä apua rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi.

Rajavartiolaitos voi aloittaa toimenpiteet rikosten ennalta estämisen, selvittämisen ja syytteeseen saattamisen turvaamiseksi asiassa, joka kuuluu muulle esitutkintaviranomaiselle, jos rikos ei ole vähäinen ja toimenpiteiden aloittamista ei voida esitutkinnan onnistumisen vaarantumatta viivyttää. Turvavista toimenpiteistä on ilmoitettava välittömästi sille viranomaiselle, jonka hyväksi toimenpiteet on aloitettu.

Tässä pykälässä tarkoitetuista toimenpiteistä on luovuttava, jos se viranomainen, jonka hyväksi toimenpide suoritetaan, sitä pyytää.

46 §

Tutkinnanjohtaja

Tutkinnanjohtajana rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa on pakkokeinolain 1 luvun 6 §:n 4 kohdassa tarkoitettu rajavartiolaitoksen virkamies tai valtioneuvoston asetuksessa säädetyn koulutuksen saanut ja kokemuksen omaava asianomaisten hallintoyksikön päällikön tutkinnanjohtajaksi määräämä rajavartiomies.

47 §

Rangaistusvaatimuksen antaminen ja rikesak- kon määrääminen

Rajavartiomies antaa rangaistusvaatimuk-
sen siten kuin rangaistumääräysmenettelystä
annetun lain (692/1993) 3-7 §:ssä säädetään.
Rajavartiomies määrää rikesakon siten kuin
rikesakkomenettelystä annetussa laissa
(66/1983), jäljempänä *rikesakkolaki*, sääde-
tään. Raja- tai merivartioalueen päällikön
tehtävistä on voimassa, mitä rikesakolaissa
säädetään poliisipiirin päällikön tehtävistä.

48 §

Rikoksantorjuntatoimenpiteestä ilmoittami- nen

Rajavartiolaitos ilmoittaa tietoonsa tullee-
sta epäilystä rikoksesta ja käynnistämästään
toimenpiteestä rikoksen ennalta estämiseksi,
selvittämiseksi tai syytteen saattamiseksi
muulle esitutkintaviranomaiselle siten kuin
sisäasiainministeriön asetuksella tarkemmin
säädetään.

7 luku

Rajavyöhykettä koskevat säännökset

49 §

Rajavyöhyke

Rajavyöhyke voidaan perustaa ulkorajalle,
jos se on välttämätöntä rajajärjestyksen val-
vomiseksi ja rajaturvallisuuden ylläpitämi-
seksi. Rajavyöhyke voi ulottua maalla enin-
tään kolmen ja merellä enintään neljän kilo-
metrin etäisyydelle Suomea sitovissa kan-
sainvälisissä sopimuksissa tarkoitettusta
Suomen valtakunnanrajasta (*rajaviiva*).

Rajavyöhykkeen perustamisesta, leveydes-
tä ja sijainnista säädetään tarkemmin sisäsi-
ainministeriön asetuksella. Rajavyöhykettä ei
saa määrätä leveämmäksi kuin mitä rajaval-
vonnan suorittaminen välttämättä edellyttää.

50 §

Raja-aita

Maanomistaja tai maa-alueen haltija on ra-
javyöhykkeellä velvollinen sallimaan valtion
kustannuksella aidan rakentamisen Suomea
sitovien kansainvälisten sopimusten nojalla

Suomen rajalle muodostetun raja-aukon reu-
naan (*raja-aita*).

51 §

Rajavyöhykettä koskevat kiellot

Jollei tässä laissa toisin säädetä, raja-
vyöhykkeellä on kiellettyä:

1) rajavartiolaitoksen partio toimintaa ja
muuta rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tar-
peellista toimintaa haittaavien aitojen ja vas-
taavien rakennelmien rakentaminen 50 met-
riä lähemmäksi rajaviivaa;

2) liikkuminen rajakaistalla;

3) liikkuminen auringonlaskun ja -nousun
välisenä aikana niissä osissa jokia sekä la-
peissa järvien salmissa, joita pitkin rajaviiva
kulkee, sekä 100 metriä lähempänä rajaviivaa
kaikilla rajaviivan leikkaamilla joilla samoin
kuin niillä järvillä ja meren lahdilla, joita pit-
kin rajaviiva kulkee (*rajavesi*);

4) porojen ja kotieläinten laiduntaminen
ilman valvontaa siellä, missä niiden pääsyn
rajaviivan yli estävää aitaa ei ole.

52 §

Rajavyöhykelupa

Jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin
säädetä, luvanvaraista rajavyöhykkeellä on:

1) oleskelu;

2) rajavedessä päivällä liikkuminen ja raja-
kaistalla liikkuminen;

3) rakennusten rakentaminen 50 metriä läh-
emmäksi rajaviivaa;

4) ampuma-aseiden, ampumatarvikkeiden,
räjähdysaineiden ja jousitoimisten aseiden
hallussa pitäminen;

5) edellä 4 kohdassa tarkoitettujen esinei-
den ja aineiden käyttäminen;

6) vuoritöiden suorittaminen ja mineraalien
etsiminen 20 metriä lähempänä rajaviivaa.

Lupa (*rajavyöhykelupa*) annetaan, jos sii-
hen on asumisesta, työstä, ammatista, elin-
keinosta, liiketoiminnasta tai harrastuksesta
johtuva tai muutoin hyväksyttävä syy eikä
luvassa annetun oikeuden käyttämisestä il-
meisesti aiheudu vaaraa rajajärjestyksen tai
rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi.

53 §

Rajavyöhykeluvan voimassaoloaika ja lupa- ehdot

Rajavyöhykelupa annetaan:

1) rajavyöhykkeellä asuvalle tai siellä asuinrakennusta taikka kiinteistöä hallitsevalle ja hänen läheiselleen toistaiseksi voimassa olevana;

2) rajavyöhykkeellä työskentelevälle tai siellä ammattia, elinkeinoa taikka liikettä harjoittavalle toistaiseksi voimassa olevana, jollei lupaa erityisestä syystä ole annettava määräajaksi;

3) muulle kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettulle henkilölle määräajaksi.

Rajavyöhykelupaan voidaan sisällyttää rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä ehtoja. Lupa-ehtoja voidaan muuttaa, jos luvan antamisen edellytyksissä tapahtuu olennainen muutos.

54 §

Rajavyöhykeluvan raukeaminen ja peruuttaminen

Rajavyöhykelupa raukeaa, kun luvanhaltija kuolee. Rajavyöhykelupa on peruutettava, jos luvanhaltija sitä pyytää.

Rajavyöhykelupa voidaan peruuttaa, jos:

1) luvanhaltija syyllistyy rikokseen, joka vaarantaa rajajärjestyksiä tai rajaturvallisuuden ylläpitämistä;

2) luvanhaltija rikkoo lupaehtoja tai rajavyöhykettä koskevia säännöksiä muutoin kuin 1 kohdassa mainitulla tavalla;

3) perustetta luvan antamiseen ei enää ole.

Rajavyöhykelupa voidaan peruuttaa määräaikaista esitutkinnan toimittamisen ja mahdollisen oikeudenkäynnin ajaksi, jos luvanhaltijan todennäköisin syin epäillään syyllistyneen 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen tai hän on syyllistynyt 2 kohdassa tarkoitettuun rikkomukseen.

55 §

Varoitus

Luvanhaltijalle voidaan 54 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa antaa luvan peruuttamisen sijasta varoitus, jos peruuttaminen olisi olosuhteisiin nähden kohtuutonta.

56 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Rajavyöhykettä koskevien säännösten nou-

dattamista valvovat rajavartiolaitos, poliisi ja tulli.

Rajavyöhykelupa on pidettävä mukana. Se on vaadittaessa esitettävä rajavartiomiehelle, poliisimiehelle tai tullimiehelle. Jos luvan haltija ei voi esittää todistusta voimassa olevasta luvasta, hänet voidaan velvoittaa esittämään todistus valvontaa suorittavalle viranomaiselle seitsemän päivän kuluessa määräyksen (*näyttömääräys*) antamisesta lukien.

Rajavyöhykelupaa ja varoitusta koskevan asian ratkaisee se alueellinen rajavirtioviranomais, jonka toimialuetta asia koskee.

57 §

Rajavyöhykeilmoitus

Sen lisäksi, mitä luvanvaraisuudesta 52 §:ssä säädetään, rajavirtioviranomaiselle on ennakoita ilmoitettava (*rajavyöhykeilmoitus*):

1) ampuma-aseen, räjähdysaineen tai jousitoimisen aseiden käyttämisestä sekä metsänhakuusta ja metsän raivauksesta 500 metriä lähempänä rajaviivaa;

2) uitosta, kalastamisesta ja vesikulkuneuvon käyttämisestä rajavedessä.

Rajavyöhykeilmoitus tehdään sille alueelliselle tai paikalliselle rajavirtioviranomaiselle, jonka toimialuetta ilmoitus koskee. Rajavirtioviranomais antaa ilmoituksessa tarkoitettua toimintaa koskevia tarkempia määräyksiä, jos se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä.

58 §

Rajavyöhykettä koskevien säännösten soveltamisalan rajoitukset

Liikkuminen rajakaistalla ja rajavedessä on rajavyöhykkeelle säädetystä kielloista poiketen sallittua rajavirtiolaitoksen, poliisin, tul- lin ja puolustusvoimien virkatehtävässä sekä pelastustoiminnassa ja valtakunnan rajan lailisen ylittämisen yhteydessä.

Rajavyöhykelupaa ja rajavyöhykeilmoitusta ei vaadita rajavirtiolaitoksen, poliisin, tul- lin ja puolustusvoimien virkatehtävässä, pelastustoiminnassa eikä valtakunnan rajan lailisen ylittämisen yhteydessä välttämättömään rajavyöhykkeellä oleskeluun, rajavedessä ja raja-aukolla liikkumiseen sekä ampuma- aseiden, ampumatarvikkeiden, räjähdysainei- den ja jousitoimisten aseiden hallussa pitämi- seen ja käyttämiseen.

Rajavyöhykettä koskevien säännösten rikkomisen keskeyttäminen

Rajavartiomiehellä sekä rajavöhykkeellä valvontatehtävissä olevalla poliisimiehellä ja tullimiehellä on oikeus:

1) estää ilman vaadittavaa rajavöhykelupaa tai rajavöhykeilmoitusta suoritettava toiminta;

2) poistaa rajavöhykkeeltä siellä luvattomasti oleskeleva henkilö;

3) ottaa haltuun rajavöhykkeellä luvattomasti hallussa pidetyt tai ennakolta ilmoittamatta käytetyt ampuma-aseet, ampumatarvikkeet, räjähdysaineet ja jousitoimiset aseet.

Alueellinen rajavartiolaitos voi määrätä ilman lupaa tai kiellon vastaisesti rakennetun rakennuksen, aidan ja muun rakennelman purettavaksi tai poistettavaksi ja kieltää rakennuksen käyttämisen sekä asettaa uhkasakon, teettämisuhan tai keskeyttämisuhan siten, kuin uhkasakkolaissa (1113/1990) tarkemmin säädetään.

Tässä pykälässä tarkoitetut päätökset voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Suullisesti annettava päätös

Edellä 52 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitettu lupa voidaan kiireellisissä tapauksissa antaa suullisesti. Päätökseen, jolla hakemus hyväksytään kokonaan, ei ole muutoksenhakuoikeutta. Suullisesti annettu päätös, johon ei ole muutoksenhakuoikeutta, annetaan kirjallisesti ainoastaan erikseen esitetystä pyynnöstä.

8 luku

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu

61 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelussa sovellettavat säännökset.

Vapautensa menettäneen henkilön kohteluun sovelletaan rajavartiolaitoksessa soveltuvin osin, mitä tutkintavankeudesta annetussa laissa (615/1974), säädetään, jollei jäljempänä muuta säädetä.

Säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelussa on noudatettava, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköistä annetussa laissa (116/2002) säädetään, sekä päihtyneiden käsittelyssä, mitä päihtyneiden käsittelystä annetussa laissa (461/1973) säädetään. Sotilaskurinpitoon liittyvästä kiinniottamisesta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään sotilaskurinpitolaisissa.

62 §

Kiinniottetun tai pidätetyn henkilön luovuttaminen

Rajavartiolaitoksen kiinni ottama tai pidätämä henkilö on luovutettava ilman aiheutonta viivytystä poliisille, jollei häntä ole päästettävä heti vapaaksi tai luovutettava muulle esitutkintaviranomaiselle, ulkomaalaisten säilöönottoyksikköön taikka vankeinhoitoviranomaiselle. Luovuttamisen tulee tapahtua 48 tunnin kuluessa kiinniottamisesta.

63 §

Vapautensa menettäneen henkilön kuljettaminen

Rajavartiomiehellä on oikeus suorittaa vapautensa menettäneen henkilön muulle viranomaiselle luovuttamisen edellyttämä kuljetus.

64 §

Vapautensa menettäneen henkilön säilytystilat

Vapautensa menettänyttä saa rajavartiolaitoksessa säilyttää asianmukaisessa rajavartiolaitoksen esikunnan siihen tarkoitukseen hyväksymässä tilassa.

Säilytystilaa hyväksyessä tulee ottaa huomioon vapautensa menettäneelle tutkittavankeudesta annetussa laissa turvatut oikeudet.

Rajavartiolaitoksen säilytystilassa tulee olla ympärivuorokautinen vartiointi.

Vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelusta rajavartiolaitoksen tiloissa voidaan antaa tarkentavia säännöksiä sisäasiainministeriön asetuksella.

9 luku

Rajavartiolaitoksen toimintojen ja kohteiden turvallisuutta koskevat erityiset säännökset

65 §

Turvallisuustarkastus

Rajavartiomiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan virka-aputoimen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Henkilö voidaan samalla tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Vaaralliset esineet ja aineet on tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. Ne on palautettava hänelle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

66 §

Vaarallisten esineiden ja aineiden haltuunotto

Sen lisäksi, mitä tässä tai muussa laissa säädetään, rajavartiomiehellä on lakiin perustuvan tehtävänsä yhteydessä oikeus ottaa tilapäisesti haltuun ampuma-aseet, räjähdysaineet tai muut vaaralliset esineet ja niihin kuuluvat tai liittyvät osat ja muut vaaralliset aineet siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Koko esineen sijasta saadaan ottaa haltuun sellainen esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa, jonka poistamisella vaaran aiheuttaminen voidaan estää.

Haltuun otettu omaisuus on palautettava haltijalle viipymättä ja viimeistään 14 vuorokauden kuluessa. Jollei esinettä tai ainetta voida vaaratta palauttaa haltijalle, se luovutetaan poliisille joko haltijalle palauttamista taikka poliisilain 24 §:ssä tai ampumasee laissa (1/1998) säädettyjä toimenpiteitä varten.

Omaisuu den haltuunotosta on laadittava pöytäkirja tai tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan.

67 §

Rajavartiolaitoksen toimitiloja tai aluetta koskeva turvatarkastus

Rajavartiolaitoksen johtoesikunnissa sekä muissa tärkeissä rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja sen hallitsemilla alueilla voidaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Turvatarkastuksen suorittamisesta päättää toimitilaa tai aluetta hallitsevan rajavartiolaitoksen hallintoyksikön päällikkö. Turvatarkastuksen voi suorittaa rajavartiomies. Turvatarkastuksen voi suorittaa myös poliisin hyväksymä henkilö (*turvatarkastaja*), joka on saanut sisäasiainministeriön asetuksella säädettyä turvatarkastajan koulutuksen.

Turvatarkastus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

68 §

Rajavartiomiehellä tai turvatarkastajalla on oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa rajavartiolaitoksen toimitiloihin tai sen hallitsemalle alueelle saapuva tai siellä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Tarkastettavan henkilön mukana olevat tavarat voidaan tarkastaa myös muulla tavoin.

Jos on perusteltua aihetta epäillä, että tarkastettavalla henkilöllä on mukanaan edellä 1 momentissa tarkoitettu esine tai aine, henkilö voidaan tarkastaa esineen tai aineen löytämiseksi.

69 §

Turvataarkastuksessa tavattujen esineiden haltuunotto

Rajavartiomiehellä ja turvatarkastajalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine, jota tarkoitetaan 68 §:n 1 momentissa tai jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

Pois otetut esineet ja aineet on palautettava tarkastetulle henkilölle hänen poistuessaan rajavartiolaitoksen toimitiloista, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

70 §

Turvataarkastukseen liittyvät voimakeinot

Rajavartiomies tai turvatarkastaja voi poistaa rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta henkilön, joka kieltäytyy turvatarkastuksesta.

Rajavartiomies tai turvatarkastaja voi tarvittaessa käyttää henkilön poistamiseksi rajavartiolaitoksen toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavana.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset

Sisäasiainministeriön asetuksella voidaan säätää rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai kieltö, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen osaa koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai kiellon voi harjoituksen ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

Vastoin kieltoa tai rajoitusta oleskeleva henkilö voidaan poistaa kiellossa tai rajoituksessa tarkoitettua tilasta tai siinä tarkoitettua aluetta. Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä rajoituksen rikkomista voida muutoin estää, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy rajoituksen rikkomiseen, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

10 luku

Rangaistussäännökset

72 §

Rajavyöhykerikkomus

Joka

- 1) rikkoo 51 §:ssä säädettyä kieltoa,
 - 2) rikkoo 52 §:ssä säädettyä luvanvaraisuutta,
 - 3) jättää noudattamatta 53 §:n 2 momentissa tarkoitettua rajavyöhykeluvan ehtoa,
 - 4) jättää noudattamatta 56 §:n 2 momentissa säädetyn velvollisuuden lupatodistuksen mukana pitämiseen tai näyttömääräyksen tai
 - 5) jättää noudattamatta 57 §:ssä säädettyä ilmoitusvelvollisuutta,
- on tuomittava *rajavyöhykerikkomuksesta* sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

73 §

Rajavartiolaitosta koskevan liikkumisrajoituksen rikkominen

Joka tahallaan tai törkeästi huolimatto-

muudesta rikkoo rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskevan liikkumisrajoituksen tai kiellon, on tuomittava *rajavartiolaitosta koskevan liikkumisrajoituksen rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

74 §

Niskoittelu rajavartiomiestä vastaan

Rangaistus niskoittelusta rajavartiomiestä vastaan säädetään rikoslain 16 luvun 4 a §:ssä.

11 luku

Erinäiset säännökset

75 §

Rajavartiolaitoksen ilmailu

Rajavartiolaitos voi tehtäviensä suorittamiseksi harjoittaa sellaista yksinomaan valtion tarkoituksiin tapahtuvaa ilmailua kuin ilmailulain (281/1995) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetaan. Rajavartiolaitoksen ilmailussa noudetaan ilmailulakia, jollei muualla toisin säädetä taikka Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa vastaaviin tarkoituksiin käytettävien valtion ilma-alusten osalta toisin määrätä.

Jos rajavartiolaitoksen lentotehtävän suorittaminen sitä välttämättä edellyttää, saa rajavartiolaitoksen käytössä oleva ilma-alus laskeutua ja nousta ilmaan muualta kuin ilmailulaissa tarkoitettulta lentopaikalta. Ilmailulaissa säädetty vakuuttamisvelvollisuus ei koske rajavartiolaitoksessa valtion tarkoituksiin käytettävää ilma-alusta.

Muualta kuin ilmailulaissa tarkoitettulta lentopaikalta laskeutumisesta ja nousemisesta sekä ilmailulain 4 §:n 3 momentissa säädetystä poikkeavasta menettelystä rajavartiolaitoksen ilmailussa päättää rajavartiolaitoksen päällikkö. Ilmailuviranomaisia on ennen menettelyn toteuttamista ja poikkeuksen tekemistä kuultava, jos poikkeavasta menettelystä voi aiheutua vaaraa lentoturvallisuudelle.

76 §

Rajavartiolaitoksen merenkulku

Rajavartiolaitos voi tehtäviensä suorittami-

seksi harjoittaa valtion tarpeisiin muuta kuin kauppamerenkulkua. Merilain (674/1994) soveltamisesta tällaiseen merenkulkuun säädetään mainitun lain 1 luvun 9 §:ssä.

Rajavartiolaitoksella on suorittamansa pelastustehtävän osalta oikeus luopua merilaisesta säädetystä pelastuspalkkiosta sekä valtion että pelastustyöhön valtion puolesta osallistuneiden rajavartiolaitoksen virkamiesten, asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien henkilöiden osalta. Jos palkkiosta ei luovuta, on sen jakamisesta voimassa, mitä pelastuspalkkion jakamisen perusteista tällaisissa tapauksissa valtioneuvoston asetuksella säädetään.

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi.

Rajavartiolaitos on velvollinen antamaan pelastusviranomaiselle, poliisille, tullilaitokselle ja puolustusvoimille virka-apua, joka edellyttää sellaisen rajavartiolaitokselle kuuluvan kaluston, henkilövoimavarojen tai erityisasiantuntijapalvelujen käyttöä, jota mainituilla viranomaisilla ei sillä hetkellä ole käytettävissään. Virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se voi tapahtua vaarantamatta rajavartiolaitokselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

Virka-avun antamisesta päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikön virka-apuasioissa päivystämään määrätty valmiuspäivystäjä. Esitutkintaa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun antamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies tai muu tutkinnanjohtaja.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen.

Virka-avun pyytämisestä päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikön virka-apuasioissa päivystämään määrätty valmiuspäivystäjä. Esitutkintaa tai pakkokeinoja

koskevan virka-avun pyytämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies tai muu tutkinnanjohtaja.

79 §

Puolustusvoimien virka-apu rajavartiolaitokselle

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada puolustusvoimilta virka-apuna:

1) etsintään käytettävää kalustoa sekä etsintään ja liikenteen ohjaamiseen käytettäviä henkilövoimavaroja, jos se on tarpeen valtakunnan rajan ilmeisesti laittomasti ylittäneen Suomessa olevan henkilön verekseltään löytämiseksi;

2) rajavartiolaitoksen vaarallisen tehtävän turvallisesti suorittamiseksi tarvittavaa suojakalustoa;

3) rajavalvontatehtävän suorittamiseksi tai rajatapahtuman tutkimiseksi tarpeellista erityisasiantuntemusta;

4) merenkulun turvatoimilaissa tarkoitetun merellä olevaan alukseen tai siinä oleviin matkustajiin kohdistuvan turvauhan torjumiseksi tarpeellista kalustoa sekä erityisasiantuntemusta.

Tässä pykälässä tarkoitettuun virka-apuun eivät kuulu ampuma-aseiden käyttäminen tai sotilaalliset voimakeinot. Sivullisen oikeudesta välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen rajavartiomiehen ohjauksessa säädetään tämän lain 35 §:n 2 momentissa ja oikeudesta hätävarjeluun rikoslain 4 luvun 4 §:ssä.

Virka-apua pyytää rajavartiolaitoksen esikunta tai kiireellisessä tapauksessa se hallintoyksikkö, joka virka-apua tarvitsee. Virka-avun antamisesta päättää Pääesikunta tai merivoimien, ilmavoimien taikka maanpuolustusalueen esikunta. Kiireellisessä tapauksessa virka-avun antamisesta voi päättää varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja.

80 §

Henkilö- ja omaisuusvahinko

Rajavartiolaitoksen virkamiehen on viivytyksettä tehtävä esimiehelleen ilmoitus virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä muusta kuin vähäiseksi katsottavasta henkilö- tai omaisuusvahingosta. Vahinkotapahdumasta tulee toimittaa tutkinta, jos vahinkoa kärsinyt tai virkatoimen suorittanut henkilö sitä pyytää tai tutkintaan havaitaan muutoin olevan tarvetta. Tutkinnan suorittaa poliisi, jollei kyseessä ole sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävä vahinkoasia.

Virkatehtävän suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle henkilölle on viivytyksettä hankittava tarpeellista hoitoa. Henkilölle, joka ilmoittaa saaneensa vammoja rajavartiomiehen toimenpiteen johdosta, on annettava tilaisuus päästä lääkärintarkastukseen. Jos lääkärintarkastusta ei voida välittömästi järjestää, on henkilölle annettava tilaisuus päästä muun esteettömän henkilön tarkastettavaksi.

Kustannukset virkatehtävän suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle henkilölle tarpeellisen hoidon hankkimisesta ja tarpeellisista tarkastuksista suoritetaan ennakolta valtion varoista. Valtion varoista suoritettujen kustannukset, joiden korvaamiseen valtio ei ole velvollinen, peritään takaisin, jollei se ole ilmeisen kohtuutonta.

Rajavartiolaitoksen suoritteista perittävät maksut

Rajavartiolaitoksen muulle viranomaiselle antamasta virka-avusta voidaan periä valtion maksuperustelaissa (150/1992) tarkoitettua omakustannushintaa alempi maksu tai jättää maksu kokonaan perimättä, jos virka-apupyynnössä tarkoitettu tehtävä kuuluu rajavartiolaitoksen omiin tehtäviin tai jos virka-apua annetaan rajavartiolaitoksen oman tehtävän suorittamisen yhteydessä taikka jos asiasta muualla niin säädetään.

Rajavartiolaitoksella on valtion maksuperustelain säännösten estämättä oikeus luopua perimästä maksua 26 §:n 2 momentissa tarkoitettu sairaankuljetuksesta, jos maksun periminen yksittäistapauksessa olisi ilmeisen kohtuutonta.

Rajavartiolaitos voi periä palveluksessaan olevalta virkamieheltä käypää alemman vuokran asunnosta, jos siihen on rajavartiolaitoksessa noudatettavasta siirtymisvelvollisuudesta tai rajavartiolaitoksen tehtävien järjestämisestä johtuva erityinen syy.

Vieraan valtion alueelle ulottuvat rikosten torjuntatoimenpiteet

Rajavartiolaitoksella on toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä oikeus rikoksen selvittämiseksi tai rikoksesta epäillyn kiinniottamiseksi jatkaa Suomessa aloitettua henkilön takaa-ajoa, tarkkailua ja teknistä tarkkailua vieraan valtion alueella sen mukaan kuin tällaisen toimenpiteen jatkamisesta vieraan valtion alueella Euroopan unionin lainsäädännössä säädetään tai Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään.

Rajavartiomiehellä on 1 momentissa tarkoitettu tehtävässä tässä laissa tarkoitettut Euroopan unionin lainsäädännön ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten mukaan tarkemmin määräytyvät toimivaltuudet. Rajavartiomiehen virkavelvollisuuksista ja oikeuksista sekä virkamiesasemaan kuuluvista eduista vieraan valtion alueella on voimassa soveltuvin osin samat säännökset ja määräykset kuin Suomessa toteutettavassa virka-tehtävässä.

Sisäasiainministeriö voi rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvissa sellaisissa asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan taikka vaadi eduskunnan suostumusta tai tasavallan presidentin toimenpidettä, tehdä tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia muiden valtioiden rajavartiolaitoksen toimialalla toimivien viranomaisten kanssa.

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) edellä 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilön kiinniottamisesta samoin kuin 28, 59, 66 ja 69 §:ssä tarkoitettu omaisuuden haltuun otamisesta sekä 19 ja 28 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupatai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisesta ja ilmoituksen tekemisestä noudatettavasta menettelystä;

4) poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen tehtävien yhteensovittamisesta sekä näiden viranomaisten keskinäisestä yhteistoiminnasta ja virka-apumenettelystä.

Sisäasiainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) menettelystä haltuun otetun omaisuuden säilyttämisessä;

2) menettelystä kulkuneuvon pysäyttämisessä ja voimakeinojen käyttämisessä;

3) eläimen kiinniottamisesta, säilyttämisestä ja lopettamisesta;

4) tarvittaessa kieltonauhoista ja muista merkeistä, joilla pakkokeinoina mukaan voidaan merkitä rajavartiolaitoksen rikoksen selvittämisen turvaamiseksi sulkema rakennus, huone tai alue;

5) tarvittaessa kieltotauluista ja muista merkeistä, joilla voidaan merkitä rajavartiolaitoksen 71 §:ssä tarkoitettut kohteet ja harjoitukset sekä 7 luvussa tarkoitettu rajavyöhyke;

6) tarvittaessa rajavartiolaitoksen kohteita tai aluetta koskevien turvatarkastustoimenpi-

teiden teknisistä menettelytavoista ja turva-
tarkastuksen käytännön järjestämisestä.

12 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

85 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Tällä lailla kumotaan rajavartiolaitoksesta
12 päivänä maaliskuuta 1999 annettu laki
(320/1999) ja 17 päivänä toukokuuta 1947

annettu rajavöhykelaki (403/1947) niihin
myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan
ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin
toimenpiteisiin.

86 §

Rajavyöhykelupaa koskeva siirtymäsäännös

Tämän lain rajavöhykelupaa koskevia
säännöksiä sovelletaan myös ennen tämän
lain voimaantuloa annettuun rajavöhykelu-
paan.

3.

Laki

henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Henkilötietoja rajavartiolaitoksessa käsiteltäessä on noudatettava, mitä henkilötietolaissa (523/1999) tai muualla laissa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Asevelvollisrekisteristä säädetään asevelvollisuuslaissa (452/1950), meripelastusrekisteristä meripelastuslaissa (1145/2001), ul-

komaalaisrekisteristä ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) ja poliisin tietojärjestelmistä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003), jäljempänä *poliisitoimen henkilötietolaki*. Asiakirjojen julkisuudesta sekä tietojen saantia koskevista rajoituksista ja vaitiolovelvollisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (/), jäljempänä *rajavartiolaitoksen hallintolaki*. Työntekijää koskevien henkilötietojen käsittelystä säädetään yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa (759/2004).

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *Europol-tietojärjestelmällä* poliisitoimen henkilötietolain 30 §:ssä tarkoitettua tietojärjestelmää;

2) *hallintoasiain tietojärjestelmällä* poliisitoimen henkilötietolain 3 §:ssä tarkoitettua hallintoasiain tietojärjestelmää;

3) *hallintoyksiköllä* rajavartiolaitoksen hallintolain 3 §:n 1 momentissa säädettyä rajavartiolaitoksen yksikköä;

4) *kansallisella Schengen-tietojärjestelmällä* poliisitoimen henkilötietolain 31 §:ssä tarkoitettua tietojärjestelmää;

5) *poliisiasiain tietojärjestelmällä* poliisitoimen henkilötietolain 2 §:ssä tarkoitettua poliisiasiain tietojärjestelmää;

6) *poliisin tietojärjestelmällä* poliisitoimen henkilötietolain 2 luvussa tarkoitettua poliisin tietojärjestelmää;

7) *rajaturvallisuuden ylläpitämisellä* niitä kotimaassa ja ulkomailla suoritettavia toimenpiteitä, joilla pyritään estämään valtakunnan rajan ja ulkorajan ylittämisestä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävistä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhat sekä varmistamaan rajanylityksen turvallisuus;

8) *rajatarkastuksella* rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi suoritettavaa rajanylityksen tai rajanylitysaikomuksen perusteella toteutettavaa henkilön sekä hänen tavaroidensa ja kulkuneuvonsa tarkastamista ja henkilöiden kuulemista;

9) *rajavalvonnalla* rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi toteutettavia toimenpiteitä, joilla valvotaan valtakunnan rajoja estäen erityisesti ulkorajan ylittäminen rajanylityspaikkojen välisellä alueella.

3 §

Rajavartiolaitoksen toiminnallinen tietojärjestelmä

Rajavartiolaitoksen toiminnallinen tietojärjestelmä on rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri, jonka valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettuja osarekistereitä ovat:

- 1) tutkinta- ja virka-apurekisteri;
- 2) lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri;

3) rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri;

4) turvallisuustietorekisteri.

Rajavartiolaitoksen esikunnan pitämä henkilörekisteri voidaan toteuttaa rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän teknisenä osana. Rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän osa voidaan toteuttaa poliisin tietojärjestelmän teknisenä osana.

4 §

Rajavartiolaitoksen muu henkilörekisteri

Edellä 3 §:ssä mainitun henkilörekisterin lisäksi voidaan rajavartiolaitoksessa perustaa tarpeellinen henkilörekisteri:

1) rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen käyttöön;

2) hallintoyksikön tai hallintoyksiköiden käyttöön;

3) rajavartiolaitoksessa muodostetun työryhmän käyttöön.

5 §

Henkilörekisterin perustaminen, rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelyn valvonta

Henkilörekisterin perustamisesta päättää rajavartiolaitoksen esikunta, jos rekisteri on tarkoitettu rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen käyttöön tai muuhun kuin rajavartiolaitoksen sisäiseen käyttöön. Muun henkilörekisterin perustamisesta voi päättää hallintoyksikkö, jollei toisin säädetä tai määrätä. Henkilörekisterin perustanut hallintoyksikkö on rekisterinpitäjä.

Henkilörekisterin perustamisesta tehdään kirjallinen päätös, johon sisältyy henkilötietolain 10 §:ssä tarkoitettu rekisteriseloste sekä suunnitelma tietojen arkistoinnista ja hävittämisestä. Henkilörekisterin käytön lopettamisesta tehdään myös kirjallinen päätös, johon sisältyy suunnitelma toimenpiteistä rekisterissä vielä olevien tietojen arkistoinniksi ja hävitettävien tietojen hävittämiseksi.

Rajavartiolaitoksen esikunta sekä rekisterinpitäjänä toimiva hallintoyksikkö valvovat henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten noudattamista rajavartiolaitoksessa sen lisäksi mitä muualla laissa säädetään. Valtakunnallisen henkilörekisterin perustamisesta ja olennaisesta muuttamisesta on ilmoitettava tietosuojavaltuutetulle viimeistään kuukausi ennen perustamista tai muuttamista.

6 §

Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suunnittelussa ja toteuttamisessa tarpeelliset tiedot

Rajavartiolaitoksessa vastaanotetaan ja välitetään ilmoituksia, määräyksiä ja käskyjä ihmisten, omaisuuden ja ympäristön turvaamiseksi ja suojaamiseksi. Sellaisten tehtävien suunnittelemiseksi, suorittamiseksi ja valvomiseksi saadaan rajavartiolaitoksen valtakunnalliseen henkilörekisteriin tallettaa tarpeelliset tiedot:

1) toimintavalmiudessa olevista sekä tehtävän suorittamiseen osallistuvista ja osallistuneista henkilöistä;

2) pelastus-, poliisi-, tulli- sekä sosiaali- ja terveystoimen tehtäviä suorittaviin yksiköihin liittyviä tietoja, kuten valmius, kutsu, johtosuhteet, varustus, tehtäväalue, koko ja koostumus sekä muita vastaavia tietoja;

3) ilmoituksen, käskyn tai määräyksen antamisaika ja -tapa sekä sisältö puhelintunniste- ja osoitetietoineen sekä nauhoite tai vastaava tekninen tallenne;

4) ilmoituksen, käskyn, määräyksen tai tehtävän vastaanottajan ja tallettajan tiedoista nimi ja vastaanottoyksikkö aikoineen;

5) ilmoitukseen, käskyyn, määräykseen, tehtävään tai toimenpiteeseen liittyvän henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettoisuus, kansallisuus, syntymävaltio, kotivaltio, valtiottomuus, kotipaikka, osoite ja puhelinnumero tai muu vastaava tieto, liityntä asiaan sekä kohteen yksilöintitiedot;

6) tehtävää tai toimenpiteitä koskevat tiedot, kuten tapahtuma- ja toimenpideseloste, aika, paikka, tehtävän kiireellisyysluokka ja vaarallisuus sekä muita yksittäiseen tehtävään liittyviä tarpeellisia tietoja;

7) toimenpiteen kohteena tai suorittajana olevan henkilön oman turvallisuuden tai työturvallisuuden kannalta tarpeelliset tiedot, kuten tieto kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta.

7 §

Tutkinta- ja virka-apurekisteri

Tutkinta- ja virka-apurekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain (493/1995) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen

rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Rekisteriin saadaan tallettaa rajavartiolaitoksen tutkittavasta rikoksesta epäillyn tai rajavartiolaitoksen toimesta suoritettavan esitutkinnan, rajavartiolain 27 §:ssä säädetyn muun tutkinnan, muun toimenpiteen taikka pakkokeinon kohteena olevan henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettoisuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, henkilön matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 § 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä tarpeellisia tietoja rikoksella menetetystä tai rajavartiolaitoksen haltuun otetusta taikka kadonneesta tai kadonneella henkilöllä olleesta omaisuudesta omaisuuden löytämiseksi ja omistajalleen tai haltijalleen palauttamiseksi sekä katoamistapauksen selvittämiseksi (*omaisuustiedot*);

2) kirjattujen rikosilmoitusten koottua hakua varten rikoksista epäillyistä henkilöistä rikosilmoituksen numero, rikoksen tekopäivä ja -paikka, rikosnimike, rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika sekä rikoksesta seuranneet rangaistukset ja muut seuraamukset (*rikosilmoitushakemisto- ja seuraamustiedot*);

3) rajavartiolaitoksen yksiköiden tietoon saattamiseksi ja valvonnan suuntaamiseksi rajavartiolaitoksen tallettamia tietoja, joista asian kiireellisyyden, vaaratilanteen, rikosten ennalta estämisen, rajaturvallisuuden ylläpitämisen tai tutkinnallisten syiden vuoksi on tarpeen erityisesti tiedottaa (*sanomanvälitystiedot*);

4) rajatarkastustehtävien suorittamiseksi ja kirjaamiseksi tarpeellisia tietoja rajatarkastusten suorittamisesta (*rajatarkastustiedot*);

5) tutkinta- ja virka-aputehtävien suorittamiseksi ja kirjaamiseksi esitutkintalaissa (449/1987) tarkoitettussa esitutkinnassa, rajavartiolain 27 §:ssä säädettyssä muussa tutkin-

nassa, rajavartiolaitoksen toimenpiteiden yhteydessä tai virka-aputehtävässä taikka pakkokeinolain (450/1987) soveltamisen yhteydessä saatuja tietoja (*tutinnan ja virka-avun tiedot*) seuraavasti:

a) rikoksesta epäillyistä henkilöistä sekä ilmoittajina, todistajina ja asianomistajina esiintyvistä tai muutoin ilmoitukseen liittyvistä henkilöistä;

b) rikosilmoitusten ja muiden ilmoitusten nimikkeistä, pakkokeinoista, rajavartiolaitoksen toimenpiteistä sekä esitutinnan ja muun tutinnan vaiheista;

c) muista rajavartiolaitoksen tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvauksista, olosuhteista ja yksilöinneistä;

6) asiakirjan päätearkistosta hakua varten tutinnan ja virka-avun tiedoista ilmoituksen ja tapauksen tunnistetiedot sekä selostusosan tiivistelmän (*tutinnan ja virka-avun arkistotiedot*).

8 §

Poliisiasiain tietojärjestelmän käyttäminen rajavartiolaitoksen tehtävissä

Sen lisäksi, mitä poliisitoimen henkilötietolaissa säädetään, poliisiasiain tietojärjestelmä voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Tietojärjestelmään saadaan tallettaa rajavartiolaitoksen tutkittavasta rikoksesta epäillyn tai rajavartiolaitoksen toimesta suoritettavan esitutinnan, rajavartiolaitain 27 §:ssä säädetyn muun tutinnan, muun toimenpiteen taikka pakkokeinon kohteena olevan henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, henkilön matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Tietojärjestelmään saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitaissa tai muualla laissa rajavutio-

laitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) henkilöiden tavoittamiseksi, valvomiseksi, tarkkailemiseksi ja suojaamiseksi etsintäkuulutetuista, liiketoiminta-, lähestymistai matkustuskieltoon määrätystä, ehdonalaissa vapaudessa olevista, lähestymiskiellolla suojattavista taikka tarkkailtavista henkilöistä toimenpiteen syy, pyydyt toimenpiteet, kuuluttava viranomainen, kuulutuksen vanhentuminen ja muut kuulutusten valvonnassa tarvittavat tiedot (*etsintäkuulutustiedot*);

2) anastetuista tai muusta syystä etsittävistä ajoneuvoista ja rekisterikilvistä yksilöintitietoja omaisuuden löytämiseksi ja omistajalleen tai haltijalleen palauttamiseksi tarpeellisia tietoja sekä moottoriajoneuvoilla liikkuvista etsittävistä tai tarkkailtavista henkilöistä henkilöiden tavoittamiseksi tarpeellisia tietoja (*etsittävien moottoriajoneuvojen tiedot*);

3) vapaudenmenetysaikojen seuraamiseksi ja valvomiseksi sekä säilytysturvallisuuden varmistamiseksi esitutkintalain, pakkokeinolain, poliisilain taikka muun säädöksen perusteella kiinniotetuista, pidätetyistä tai vangituista henkilöistä esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen (575/1988) 22 §:ssä tarkoitetut pidättämistä koskevat tiedot, rikosilmoituksiin ja kiinniottoon liittyviä tietoja sekä yksittäistapauksissa vapautensa menettäneen säilytysturvallisuuteen vaikuttavia tietoja (*pidätettyjen tiedot*);

4) rikosten tekotapojen luokitteluun ja analysoimiseksi epäilyn kohteena olevista rikoksista rikosilmoituksiin ja tutkintapöytäkirjoihin perustuvia ilmoitustietoja, asianomistajatietoja, rikoksesta epäiltyä koskevia tietoja, rikoksen yksilöintiin ja tapahtumakuvaukseen liittyviä tietoja, rikoksella saatua omaisuutta koskevia tietoja, tekijän, tapauksen tai teon luokittelua kuvaavia tietoja sekä rikosten sarjoittamiseen ja tekniseen tutkintaan tarvittavia tietoja (*tekotapatiedot*);

5) kadonneiksi ilmoitettujen henkilöiden löytämiseksi tarpeellisia tietoja kadonneista henkilöistä ja tunnistamattomina löytyneiden vainajien tunnistamiseksi tarpeellisia tietoja tunnistamattomista vainajista (*tunnistettavien tiedot*);

6) rikoksesta epäiltyjen henkilöiden tunnistamiseksi, rikoksen selvittämiseksi ja rikosentekijöiden rekisteröimiseksi rikoksesta epäillyistä tai tuomituista henkilöistä pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n 1 ja 4 momentissa säädetty henkilötuntemerkit ja mainitun lu-

vun 5 §:ssä säädetty DNA-tunnisteet, henkilön videokuvat ja jalkineenjäljet, epäilyn kohteena olevaan rikokseen liittyviä tietoja sekä rekisteröintiä ja henkilön luokitusta koskevia tietoja (*tuntomerkkitiedot*).

9 §

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Tietojärjestelmään saadaan tallettaa henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, henkilön matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja rajavartiolaissa tarkoitettua rajavyyhykelupaa, rajanylityslupaa ja muuta rajavartiolaitoksen annettavaa lupaa koskevasta hakemuksesta, luvasta, lausunnosta, ilmoituksesta ja päätöksestä (*rajavartiolaitoksen lupatiedot*);

2) rajavartiolaitoksen suoritettavaksi säädettyssä tehtävässä tarpeellisia tietoja rajavartiolaitokselle tehtävistä rajavartiolaissa tarkoitettuja rajavyyhykeilmoituksista ja muista ilmoituksista (*rajavartiolaitoksen ilmoitustiedot*);

3) rajavartiolaitoksen merellä suoritettavaksi säädettyä valvontatehtävää varten tarpeelliset tiedot meriliikenteestä ja vesikulkuneuvojen sijainnista sekä Suomen talousvyöhykkeestä annetussa laissa (1058/2004) rajavartiolaitokselle säädettyjen valvontatehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja mainitussa laissa tarkoitetuista päätöksistä, ilmoi-

tuksista ja määräyksistä (*meriliikenteen ja talousvyöhykkeen valvontatiedot*);

4) rajavartiolaitoksen rajoilla suoritettavaksi säädettyä valvontatehtävää varten tarpeelliset tiedot henkilöiden ja kulkuneuvojen liikkeistä ja sijainnista rajan läheisyydessä (*maa- ja merirajan valvontatiedot*);

5) maahantulon ja maastalähdön valvomiseksi sekä seuraamusmaksun määrittämiseksi tarpeelliset tiedot matkustajista ja miehistöstä rajat ylittävässä henkilöliikenteessä sekä tietojen antamatta jättämisestä ja seuraamusmaksun määrittämisestä (*rajaliikenteen henkilötiedot*);

6) vapaudenmenetysaikojen seuraamiseksi ja valvomiseksi sekä säilytysturvallisuuden varmistamiseksi ja ulkomaalaisen säilöön ottamista koskevien säännösten noudattamisen valvomiseksi tarpeelliset tiedot ulkomaalaislain (301/2004) nojalla ulkomaalaisen säilöön ottamisesta (*säilöön otettujen ulkomaalaisten tiedot*).

10 §

Poliisin hallintoasiain tietojärjestelmän käyttäminen rajavartiolaitoksen tehtävissä

Hallintoasiain tietojärjestelmä voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Tietojärjestelmään saadaan tallettaa henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, henkilön matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rajavartiolaitos saa tallettaa tietojärjestelmään lisäksi poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) ampuma-aselaissa (1/1998) säädettyjen rajavartiomiehen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot mainitussa laissa tarkoitettua hakemuksesta, luvasta, toimenpiteestä,

päätöksestä, esteestä, huomautuksesta, ilmoituksesta ja tarkastuksesta (*aselupatiedot*);

2) passilaissa (642/1986) rajatarkastusviranomaiselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot passihakemuksesta ja päätöksestä passiasiassa, tiedot passista tai muusta Suomen viranomaisen antamasta matkustusasiakirjasta, tiedot passin katoamisesta, anastamisesta tai haltuun ottamisesta sekä tiedot passin antamisen esteistä ja passiasiaan liittyvästä huomautuksesta (*passitiedot*);

3) henkilön tunnistamiseksi ja rajavyyhytelupatodistuksen valmistamiseksi henkilön valokuvan ja nimikirjoitusnäytteen, jotka henkilö on luovuttanut rajavartiolaitokselle, poliisille tai ulkoasiainhallinnon viranomaiselle hakiessaan sellaista lupaa tai päätöstä, jonka valmistamiseen henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte on tarpeen; kuvatietoihin talletettua henkilön valokuvaa ja nimikirjoitusnäytettä saadaan asianomaisen henkilön suostumuksella käyttää muunkin hänen hakemansa hallintoluvan tai päätöksen valmistamiseen kuin sen asiakirjan valmistamiseen, johon henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte on luovutettu (*kuvatiedot*);

4) ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi mainitussa pykälässä tarkoitettua ulkomaalaisesta pykälässä tarkoitettua henkilötuntemerkkiä sekä matkustusasiakirjan tiedot (*ulkomaalaisten tunnistamistiedot*).

11 §

Rikoksista epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri

Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteri voi sisältää poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle, rajavartiolaissa tai muualla laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi hankittuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja henkilöistä, joiden on syytä epäillä syyllistyvän tai syyllistyneen rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen, josta saattaa seurata vankeutta, taikka myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikokseen.

Rekisteriin saadaan tallettaa henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli,

äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettoisuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, henkilön matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä henkilöä koskevat, hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriä saavat käyttää vain rikostiedustelu-, rikosanalyysi- ja tarkkailutehtäviin määrätty valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetty esitutkintakoulutuksen saaneet rajavartiomiehet. Rajavartiolaitoksen esikunta voi antaa käyttöoikeuden rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin myös poliisin, tullin tai puolustusvoimien palveluksessa oleville rikostiedustelu- ja tarkkailutehtäviin tai rikostietojen analyysitehtäviin määrätty virkamiehille.

12 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle rajavartiolaissa tai eräiden alusten ja niitä palvelevien satamarakenteiden turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004), jäljempänä *merenkulun turvatoimilaki*, säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Rekisteriin saadaan tallettaa henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettoisuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, henkilön matkustusasiakirjan tiedot, kuva sekä henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa rajavartiolaitokselle säädettyjen 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita kuin 2 momentissa mainittuja tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) merenkulun turvatoimilaissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja mainitun lain 5 §:ssä tarkoitetuista alusten ja satamarakenteiden turvauhkaa koskevista ilmoituksista, turvahälytyksistä, turvavälikohtauksista, valvontatoimenpiteistä ja pakkotoimista, 17 §:ssä säädetystä teknisestä valvonnasta sekä 5 §:ssä säädetyn yhteyspisteen toiminnan järjestämiseksi tarpeellisia muita tietoja (*merenkulun turvatoimitiedot*);

2) rajavartiolain 21 §:ssä rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja terrorismintorjuntaa ja erityistilanteita koskevista toimenpiteistä ja niihin varautumisesta (*terrorismin torjuntatiedot*);

3) rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia tietoja rajavartiolaitoksen toimialalla toimivien Itämeren rantavaltioiden viranomaisten rajavartiolaitokselle lähettämistä sanomista (*Itämeren alueen rajavalvontatiedot*);

4) rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi ja kansainvälistä yhteistoimintaa varten tarpeellisia tietoja rajavartiolaitoksen toimialalla toimivien viranomaisten toiminnasta ja kokoonpanosta muissa maissa sekä yhteystietoja (*rajaviranomaisten yhteystiedot*);

5) rajavartiolain 29 §:ssä säädetyn tunnistamisen suorittamiseksi tarpeellisia kuvattuja henkilöistä, jotka on otettava kiinni vankeudella rangaistavan rikoksen estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi taikka vankeusrangaistuksen täytäntöön panemiseksi (*automaattisesti tunnistettavien tiedot*);

6) tietoja rajatilanteesta Suomessa ja Euroopan unionissa (*rajatilannetiedot*).

13 §

Turvallisuustietorekisterin käyttöoikeus

Turvallisuustietorekisteriä saavat käyttää rikostiedustelu-, rikosanalyysi- ja tarkkailutehtäviin määränyt valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettyjen esitutkintakoulutuksen saaneet rajavartiomiehet. Lisäksi turvallisuustietorekisteriä saavat käyttää muut rikostiedustelu-, rikosanalyysi- ja tarkkailutehtäviin määränyt rajavartiolaitoksen virkamiehet.

Rajavartiolaitoksen esikunta voi antaa käyttöoikeuden turvallisuustietorekisteriin myös poliisin, tullin tai puolustusvoimien palveluksessa oleville rikostiedustelu- ja tarkkailutehtäviin tai rikostietojen analyysitehtäviin määrätyille virkamiehille sekä merenkulun turvatoimilain mukaisiin tehtäviin määrätyille merenkulkulaitoksen virkamiehille siinä laajuudessa, kuin näillä viranomaisilla on oikeus tietojen saamiseen rajavartiolaitokselta.

2 luku

Henkilötietojen käsittelyn erityissäännöksiä ja oikeus tietojen saamiseen

14 §

Arkaluonteisten tietojen käsittely

Henkilötietolain 11 §:n 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja rikollisesta teosta tai rangaistuksesta taikka tietoja muusta rikoksen seuraamuksesta saa kerätä ja tallettaa rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin silloin, kun tietojen käsittely on rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellista.

Henkilötietolain 11 §:n 1 ja 2 sekä 4-6 kohdassa mainittuja tietoja rodusta tai etnisestä alkuperästä, henkilön yhteiskunnallisesta, poliittisesta tai uskonnollisesta vakaumuksesta taikka ammattiliittoon kuulumisesta, terveydentilasta, sairaudesta, vammaisuudesta tai hoitotoimenpiteistä, seksuaalisesta käyttäytymisestä tai suuntautumisesta taikka sosiaalihuollon tarpeesta, palveluista, tukitoimista tai muista sosiaalihuollon etuuksista saa kerätä ja tallettaa rajavartiolaitoksen käytettävään henkilörekisteriin ainoastaan silloin, kun tietojen käsittely on rajavartiolaitoksen yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

Henkilötietolain 11 §:n 4 kohdassa tarkoitettuja henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia koskevia tietoja saa lisäksi kerätä ja tallettaa rajavartiolaitoksen henkilörekisteriin silloin, kun tietojen käsittely on rekisteröidyn oman turvallisuuden tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

15 §

Yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittely

Rajavartiolaitoksen yksittäisessä tehtävässä saatuja henkilötietoja, jotka eivät liity kyseiseen tehtävään, mutta ovat tarpeen tulevaisuudessa todennäköisesti syntyvässä muussa tehtävässä, saa rajavartiolaitoksessa kerätä ja tallettaa vain rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sekä hallintoyksikön tai työryhmän käyttöön sellaista tarkoitusta varten perustet-

tuun tilapäiseen henkilörekisteriin.

Tietoja tallettaessa on niihin mahdollisuuksien mukaan liitettävä arvio tietojen antajan luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta.

16 §

Henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuva sähköinen tunniste ja sen tietoturva

Rajavartiolaitoksella on oikeus ottaa vastaan henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuva sähköinen tunniste henkilön tunnistamista ja asiakirjan aitouden varmistamista varten, jollei muuta säädetä.

Rajavartiolaitoksella on oikeus verrata asiakirjassa olevaa tunnistetta henkilöön. Sähköisessä muodossa olevia henkilön fyysisiin ominaisuuksiin perustuvia tunnistetietoja käsiteltäessä tulee erityisesti huolehtia tietoturvasta.

17 §

Tietojen saanti viranomaiselta

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä ja henkilöltä virkatehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista rajavartiolaitokselle tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies.

18 §

Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada pidättämiseen oikeutetun rajavartiomiehen pyynnöstä rajavartiolaitoksen tutkittavan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsuuden estämättä. Rajavartiolaitoksella on sama oikeus saada rajavartiolaitain 27 §:ssä tarkoitettussa tutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta tai Viestintäviraston hyväksymällä teknisellä laitteella yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Rajavartiolaitoksella on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä ja kelinuositetietoja.

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada tietoa lupahallintoa varten yksityiseltä yhteisöltä ja henkilöltä siten kuin 17 §:ssä säädetään.

19 §

Tiedot rajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä. Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käytöyhteyden avulla.

Matkustaja- ja miehistöluettelosta tulee käydä ilmi jokaisen siihen merkityn henkilön suku- ja etunimi, syntymäaika, sukupuoli ja kansalaisuus sekä liikennevälineen kansallisuus- ja rekisteritieto sekä saapumis- ja lähtöpaikka.

20 §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus lentomatkustajia koskevien tietojen antamiseen

Sen lisäksi, mitä 19 §:ssä säädetään, on ammattimaisesti henkilöiden kuljetusta ilmaiteitse harjoittavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön (*lentoliikenteen harjoittaja*) toimitettava rajatarkastusviranomaiselle tämän pyynnöstä tässä pykälässä mainitut tiedot matkustajista, jotka lentoliikenteen harjoittaja kuljettaa viralliselle rajanylityspaikalle, jonka kautta kyseiset henkilöt saapuvat Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueelle tai lähtevät jäsenvaltioiden alueelta (*lentoliikenteen matkustajatiedot*).

Lentoliikenteen matkustajatietoihin on sisällyttävä käytetyn matkustusasiakirjan numero ja tyyppi, kansalaisuus tai kansalaisuudettomuus, koko nimi, syntymäaika, rajanylityspaikka, jonka kautta henkilö saapuu jäsenvaltioiden alueelle tai lähtee jäsenvaltioiden alueelta, kuljetuksen koodi, kuljetuksen lähtö- ja saapumisaika, asianomaisella kuljetuksella kuljetettujen henkilöiden kokonaismäärä, alkuperäinen lähtöpaikka. Tiedot on luovutettava sähköisesti tai, jos se ei ole mahdollista, muulla asianmukaisella tavalla. Rajatarkastusviranomaisella saa käsitellä tässä pykälässä ja 19 §:ssä tarkoitettuja tietoja rajatarkastusten helpottamiseksi ja laittoman maahantulon sekä laittoman maahanmuuton torjumiseksi ja rajatarkastusviranomaiselle säädettyssä muussa tehtävässä.

Tiedot on toimitettava välittömästi lähtöselvityksen päätyttyä. Rajatarkastusviranomaisen on hävitettävä tiedot 24 tunnin kuluessa niiden toimittamisesta matkustajien saavuttua maahan tai lähdettyä maasta, jollei tietoja tarvita rajatarkastusviranomaisen muussa lakisääteisessä tehtävässä. Jollei muuta säädetä, tietojen luovuttajan on hävitettävä hankkimansa ja rajaviranomaisille toimittamansa henkilötiedot 24 tunnin kuluessa kuljetuksessa käytetyn liikennevälineen saapumisesta määränpäähän.

21 §

Liikenteenharjoittajille määrättävät seuraamukset

Edellä 20 §:ssä liikenteenharjoittajalle säädetyn velvollisuuden laiminlyömisestä johdosta seuraamusmaksun määräämisestä säädetään ulkomaalaislain 179 §:ssä.

22 §

Rajavartiolaitoksen oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Rajavartiolaitoksella on sen lisäksi, mitä rajavartiolaitaissa tai muussa laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten tarpeellisia tietoja rekistereistä seuraavasti:

1) ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa (541/2003) tarkoitetusta ajoneuvoliikennerekisteristä rikosta ja siitä seuranneita rangaistuksia ja muita seuraamuksia koskevia tietoja rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa ja muuta tutkintaa, etsintää, pelastustehtävää ja ulkomaalaislaissa tarkoitetun liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten;

2) ajoneuvoliikennerekisteristä pysäköinnin valvomiseksi tarpeellisia tietoja vammaisen pysäköintiluvasta;

3) ajoneuvoliikennerekisteristä henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte henkilön tunnistamista varten;

4) Ahvenanmaan moottoriajoneuvorekisteristä edellä 1 - 3 kohdassa tarkoitetut tiedot mainituissa kohdissa säädettyssä tarkoituksessa;

5) aluevalvontaviranomaisilta merivalvonnan tietojärjestelmistä tarpeellisia tietoja vesikulkuneuvojen sijainnista rajavartiolaitoksen merellä suoritettavaksi säädettyä valvontatehtävää varten;

6) alusrekisterilaissa (512/1993) tarkoitetusta alusrekisteristä, rakenteilla olevien alusten rekisteristä ja historiarekisteristä tarpeellisia tietoja aluksista ja niiden omistajista sekä haltijoista vesiliikenteen valvontaa, rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa, pelastustehtävää merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua tehtävää sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten;

7) Euroopan yhteisön yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta annetussa laissa

(1139/1994) tarkoitetusta kalastusalusrekisteristä ja sen yhteydessä pidettävästä ammattikalastajarekisteristä sekä saalisrekisteristä ja kalakaupparekisteristä tarpeellisia tietoja kalastuksenvalvontaa, vesiliikenteen valvontaa, rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa, pelastustehtävää, merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua tehtävää sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten;

8) henkilöiden tavoittamiseksi tarpeellisia tietoja henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (422/2002) säädettyistä vankeinhoitolaitoksen tietojärjestelmistä sekä rikosseuraamusviraston ja kriminaalihuoltolaitoksen tietojärjestelmistä vapauteen kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai sen suorittaneista henkilöistä;

9) ilmailu-, kalastus-, merenkulku- ja palo- ja pelastustoimen viranomaisilta sekä poliisilta, puolustusvoimilta, tullilaitokselta ja ympäristöviranomaisilta tarpeellisia tietoja kulkuneuvoista, liikenteestä, viranomaisten toimintavalmiudesta ja hälyttämisestä rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa sekä pelastustehtävää ja merellä tai maarajalla rajavartiolaitoksen suoritettavaksi säädettyä valvontatehtävää varten;

10) lääninhallitusten sekä liikenne- ja viestintäministeriön liikennelupatietojärjestelmistä tarpeelliset tiedot liikennevalvontaa, rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten;

11) majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (/) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tarpeellisia matkustajatietoja rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa ja rajavartiolaitokselle laissa säädetyn muun tehtävän suorittamista varten;

12) merenkulkuviranomaisilta tarpeellisia tietoja meriliikenteestä, sen valvonnasta ja vesikulkuneuvojen sijainnista alusten ilmoittautumisjärjestelmästä, laivaliikenteen ohjaus- ja informaatiopalvelun tietojärjestelmästä, alusten ohjaus- ja tukipalvelun tietojärjestelmästä, satamaliikenteen tietojärjestelmästä sekä muista alusliikennepalvelun tietojärjestelmästä rajavartiolaitoksen merellä suoritettavaksi säädettyä valvontatehtävää varten;

13) oikeushallinnon tietojärjestelmistä syyte- ja syytösharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista, syyttäjien päätöksistä, tuomioistuimissa vireillä olevista tai olleista rikosasioista, tuomioistuinten lainvoimaisista ratkaisuista ja oikeushallintoviranomaisten etsintäkuulut-

tamista henkilöistä sekä pakkokeinoista tarpeellisia tietoja rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa, pelastustehtävää, merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua tehtävää sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten;

14) patenti- ja rekisterihallituksen pitämästä kaupparekisteristä tarpeellisia tietoja elinkeinonharjoittajia koskevista ilmoituksista ja tiedonannoista rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa, sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten;

15) poliisin henkilörekistereistä tietoja henkilön sopivuuden rajavartiolaitoksessa palvelemiseen arvioimiseksi sekä rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa ja muuta tutkintaa varten;

16) rikosrekisterilaissa (770/1993) tarkoitetusta rikosrekisteristä tarpeellisia tietoja asiassa, joka koskee pakkokeinoasian käsittelemistä, sekä ulkomaalaislaissa tarkoitettua viisumia, lupaa tai muuta toimenpidettä varten, luotettavuutta edellyttävän luvan tai hyväksymisen sekä erityistä luotettavuutta edellyttävän koulutukseen valinnan tai tehtävään määräämisen päättämistä varten ja turvallisuusvalvontaa varten;

17) sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002) tarkoitetusta sakkorekisteristä tiedoksiannon tai täytäntöönpanotehtävien suorittamista varten tarpeellisia tietoja seuraamuksesta, sen kohteena olevasta henkilöstä, suoritetuista täytäntöönpanotoimista ja täytäntöönpanon esteistä;

18) ulkoasiainministeriön tietojärjestelmistä tarpeellisia tietoja passi-, viisumi- sekä oleskelulupa- ja työlupapäätöksistä rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa sekä rajavartiolaitokselle ulkomaalaislaissa säädetyn tehtävän suorittamista varten;

19) Ulkomaalaisviraston tietojärjestelmistä tarpeellisia tietoja passi-, viisumi-, oleskelulupa- ja työlupahakemuksista sekä niitä koskevista ratkaisuksista ja käännyttämisestä sekä karkottamista koskevista ratkaisuksista rajavallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa sekä rajavartiolaitokselle ulkomaalaislaissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten;

20) veneliikenneasetuksessa (152/1969) tarkoitetusta moottorivenerekisteristä ja Ahvenanmaan huvivenerekisteristä veneitä ja niiden omistajia ja haltijoita koskevia tarpeellisia tietoja vesiliikenteen valvontaa, ra-

jaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa, muuta tutkintaa, pelastustehtävää, merenkulun turvatoimilaissa tarkoitettua tehtävää sekä liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määräämistä varten;

21) virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi;

22) väestötietojärjestelmästä väestötietolain (507/1993) 4 ja 5 §:ssä säädettyistä tiedoista.

Oikeudesta rekisteritietojen saamiseen on lisäksi voimassa, mitä säädetään holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999), kiinteistö-tietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta annetussa laissa (453/2002), konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteristä annetussa laissa (137/2004), liiketoimintakiellosta annetussa laissa (1059/1985), maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999), maistraattien eräistä henkilörekistereistä annetussa laissa (/), pelastuslaissa (468/2003), poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995), tullilaissa (1466/1994), ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa, ulosotto-laissa (37/1895) yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993) ja muualla laissa.

23 §

Rajavartiolaitokselle luovutettavien tietojen suorakäyttöinen tai konekielinen tallettaminen

Rajavartiolaitos voi antaa oikeuden sille luovutettavien tietojen suorakäyttöisesti tai konekielisessä muodossa rajavartiolaitoksen ylläpitämään henkilörekisteriin tallentamiseen:

1) oikeushallinto-, kriminaalihuolto- ja vankeinhoitoviranomaisille sekä oikeusrekisterikeskukselle;

2) poliisi-, tulli- ja sotilasviranomaisille;

3) ulkoasiainhallinnon viranomaisille.

3 luku

Tietojen käyttäminen ja luovuttaminen

24 §

Tietojen käyttäminen tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen

Rajavartiolaitoksen valtakunnallista henkilökisteriä saavat käyttää rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt, jollei muuta säädetä. Rajavartiolaitoksen muuta kuin valtakunnallista henkilökisteriä saavat käyttää vain ne hallintoyksiköt tai työryhmät, joita varten rekisteri on perustettu, jollei muuta säädetä.

Poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamiseksi perustetun tai rajavartiolaitoksen suoraan käytettäväksi osoitetun poliisin henkilökisterin tietoja saadaan käyttää rajavartiolaitoksessa, jos tiedot ovat tarpeen poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamiseksi, ellei muuta säädetä. Poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamiseksi perustetun tai rajavartiolaitoksen suoraan käytettäväksi osoitetun poliisin henkilökisterin tietoja saadaan käyttää rajavartiolaitoksessa, jos tiedot ovat tarpeen sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu, ellei muuta säädetä.

25 §

Tietojen käyttäminen muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen

Rajavartiolaitoksen henkilökisterin tietoja saadaan käyttää muuhun kuin niitä keräämisessä tai talletettaessa olleeseen käyttötarkoitukseen, jos se on tarpeellista:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;
- 3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta;
- 4) henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista rajavartiolaitoksen yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista;
- 5) päätettäessä tai annettaessa lausuntoa luvan antamisesta tai voimassaolosta, jos luvan antamisen tai voimassaolon edellytykseksi on säädetty luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka arvioiminen edellyttää luvanhakijan tai luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön, rikokseen syyllistymiseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja.

Rajavartiolaitoksen henkilökisterin tietoja saa käyttää rajavartiolaitoksen tutkimus- ja suunnittelutoiminnassa sekä rajavartiolaitoksen sisäisessä koulutuksessa, jos se on koulutuksen toteuttamiseksi välttämätöntä.

Edellä 11 §:ssä tarkoitettujen henkilökisterin tietoja ei saa käyttää 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseen.

26 §

Tietojen luovuttaminen rajavartiolaitoksen toiselle hallintoyksikölle tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen

Hallintoyksikkö saa luovuttaa toiselle hallintoyksikölle poliisilain 1 § 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi rajavartiolaitoksen valtakunnallista käyttöä suppeampaan käyttöön perustetun henkilökisterin tietoja, jos ne ovat tarpeen rajavartiolaitokselle kuuluvien kyseisten tehtävien suorittamiseksi.

Edellä 15 §:ssä tarkoitettuja tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun ne ovat tarpeen:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
 - 2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;
 - 3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta;
 - 4) Euroopan poliisiviraston toimivaltaan kuuluvan rikollisuuden ja muun vakavan rikollisuuden estämiseksi ja selvittämiseksi.
- Hallintoyksikkö saa luovuttaa toiselle hallintoyksikölle poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi rajavartiolaitoksen valtakunnallista käyttöä suppeampaan käyttöön perustetun henkilökisterin tietoja, jos ne ovat tarpeen sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu. Tiedot saadaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa.

27 §

Tietojen luovuttaminen toiselle hallintoyksikölle muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen

Hallintoyksikkö saa luovuttaa toiselle hallintoyksikölle valtakunnallista käyttöä suppeampaan käyttöön perustetun rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja muuhun kuin niiden keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen, jos tiedot ovat tarpeen:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;
- 3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta;
- 4) henkilöllisyyden selvittämiseksi suorittaessa sellaista rajavartiolaitoksen yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista;
- 5) päätettäessä tai annettaessa lausuntoa luvan antamisesta tai voimassaolosta, jos luvan antamisen tai voimassaolon edellytykseksi on säädetty luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka arvioiminen edellyttää luvanhakijan tai luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön, rikokseen syyllistymiseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja.

Valtakunnallista suppeampaan käyttöön perustetun tilapäisen henkilörekisterin 15 §:ssä tarkoitettuja tietoja ei kuitenkaan saa luovuttaa 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi.

Rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja saa luovuttaa myös rajavartiolaitoksen tutkimus- ja suunnittelutoiminnassa käytettäväksi. Samoin tietoja saa luovuttaa käytettäväksi rajavartiolaitoksen sisäisessä koulutus-toiminnassa, jos se on koulutuksen toteuttamiseksi välttämätöntä. Tiedot saadaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielissä muodossa.

28 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Rajavartiolaitos saa luovuttaa rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa tietoja, jotka ovat tarpeen:

- 1) Ajoneuvohallintokeskukselle ajoneuvon rekisteröintiä ja rekisteröityä ajoneuvoa koskevien asioiden käsittelyä varten;

- 2) hätäkeskuslaitokselle hätäkeskuslaissa (157/2000) säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja alkutoimenpiteiden tai työturvallisuuden varmistamiseksi taikka asianomaisen yksikön tukemiseksi ottaen lisäksi huomioon, mitä tietojen saamiseen oikeuden rajoittamisesta mainitussa laissa säädetään;

- 3) ilmailuviranomaiselle ilmaliikenteen valvontaa varten;

- 4) Merenkululaitokselle merenkulun turvatoimilaissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten;

- 5) merenkulkuviranomaiselle meriliikenteen valvontaa varten;

- 6) palo- ja pelastustoimen viranomaisille etsintä- ja pelastuspalvelua koskevia toimenpiteitä varten;

- 7) poliisille henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista, ulkomaalaisia koskevien säännösten noudattamisen valvontaa sekä rikosten estämistä, paljastamista ja esitutkintaa varten sekä valtion turvallisuuden suojaamiseksi;

- 8) puolustushallinnon viranomaisille Suomen alueen valvontaa ja sen alueellisen koskemattomuuden turvaamista varten;

- 9) Pääesikunnalle poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitettuja turvallisuus- ja valvontatehtäviä sekä rikostutkintaa varten, turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (177/2002) tarkoitettujen turvallisuusselvitysten tekemistä varten ja kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa (588/2004) tarkoitettujen yhteisöturvallisuusselvitysten tekemistä varten;

- 10) sosiaaliviranomaisille ulkomaalaisen toimeentuloa koskevan asian käsittelyä varten;

- 11) tullilaitokselle ulkomaanliikenteen valvontaa, tullirikosten ennalta estämistä, keskeyttämistä ja selvittämistä sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

- 12) työviranomaisille työntekijän oleskeluluvan tai elinkeinonharjoittajan oleskeluluvan antamista tai työnteon valvontaa koskevan asian käsittelyä varten;

- 13) ulkoasiainhallinnon viranomaiselle passin tai muun matkustusasiakirjan, viisumin sekä työntekijän oleskeluluvan, elinkeinonharjoittajan oleskeluluvan tai muun oleskeluluvan antamista varten;

14) Ulkomaalaisvirastolle ulkomaalaista, ulkomaalaisvalvontaa, kansalaisuutta, kansainvälistä suojelua sekä ulkomaalaista koskevan lupa-asian käsittelyä varten;

15) ulosottomiehelle ulosottolain 3 luvun 67 §:ssä säädettyjä tietoja ulosottoasioiden täytäntöönpanoa ja ulosottoselvityksen laatimista varten;

16) yleisille syyttäjille yleisistä syyttäjistä annetun lain (199/1997) 11 §:ssä säädettyssä laajuudessa;

17) ympäristöviranomaisille aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemistä ja merensuojelun valvontaa koskevia tehtäviä varten.

Rajavartiolaitoksen esikunta voi salassapitosäännösten estämättä antaa rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteristä ja turvallisuustietorekisteristä tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla poliisin, puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen rikostiedustelu-, rikosanalyysi- tai tarkkailutehtäviin määrätyille virkamiehille sekä vankeinhoitolaitoksen rikostiedustelu-, rikosanalyysi- tai tarkkailutehtäviin määrätyille virkamiehille, joilla on poliisilain 8 §:ssä säädetty erityiset poliisivaltuudet.

Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

29 §

Tietojen luovuttamisesta päättäminen

Rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietojen luovuttamisesta päättää rekisterinpitäjä tai rekisterinpitäjän tähän tehtävään määräämä muu hallintoyksikkö. Hallintoyksikön on nimettävä riittävä määrä henkilöitä, jotka päättävät henkilörekisteritietojen luovuttamisesta.

Luovuttamisesta päätettäessä on rekisteröidyn tietosuojan ja tietoturvan varmistamiseksi otettava huomioon luovutettavien tietojen laatu.

4 luku

Tietojen poistaminen ja arkistointi

30 §

Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suunnittelussa ja toteuttamisessa tarpeellisten tietojen poistaminen

Edellä 6 §:ssä tarkoitetut tiedot poistetaan viimeistään kahden vuoden kuluttua tallettamisesta, jollei tieto ole edelleen tarpeellinen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja valvomisessa.

31 §

Tietojen poistaminen tutkinta- ja virka-apurekisteristä sekä poliisiasian tietojärjestelmästä

Tutkinta- ja virka-apurekisterin tiedot sekä rajavartiolaitoksen suoraan käytettävästä poliisiasian tietojärjestelmästä etsintäkuulutustiedot, etsittävien moottoriajoneuvojen tiedot, omaisuustiedot, pidätettyjen tiedot, rikosilmoitushakemisto- ja seuraamustiedot, sanomanvälitystiedot, tekotapatiedot, tunnistettavien tiedot, tuntomerkkitiedot, tutkinnan ja virka-avun tiedot sekä tutkinnan ja virka-avun arkistotiedot poistetaan siten, kuin poliisitoimen henkilötietolain 22 §:ssä säädetään tietojen poistamisesta poliisiasian tietojärjestelmästä.

Rajatarkastustiedot poistetaan tutkinta- ja virka-apurekisteristä kahden vuoden kuluttua tietojen tallettamisesta, jollei tiedon säilyttäminen ole yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi tarpeellista.

32 §

Tietojen poistaminen lupa- ja valvonta-asioiden rekisteristä sekä hallintoasiain tietojärjestelmästä

Lupa- ja valvonta-asiain rekisteristä sekä rajavartiolaitoksen suoraan käytettävästä poliisin hallintoasiain tietojärjestelmästä aselupatiedot, passitiedot, kuvatiedot, sekä ulkomaalaisten tunnistamistiedot poistetaan siten, kuin poliisitoimen henkilötietolain 23 §:ssä säädetään tietojen poistamisesta hallintoasiain tietojärjestelmästä.

Rajavartiolaitoksen lupatiedot poistetaan kymmenen vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä, luvan raukeamisesta, päätöksessä mainitun voimassaoloajan päättymisestä tai tiedon rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen ole yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi tarpeellista. Rajavartio-

laitoksen ilmoitustiedot poistetaan kymmenen vuoden kuluttua ilmoituksen saapumisesta tai tiedon rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen ole yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi tarpeellista.

Meriliikenteen ja talousvyöhykkeen valvontatiedot sekä maa- ja merirajan valvontatiedot poistetaan viiden vuoden kuluttua tietojen rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen ole yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi tarpeellista. Rajaliikenteen henkilötiedoista poistetaan seuraamusmaksun määräämistä koskevat tiedot kymmenen vuoden kuluttua rekisteriin merkitsemisestä. Muilta osin rajaliikenteen henkilötietojen poistamisesta säädetään 20 §:ssä. Säilöön otettujen ulkomaalaisten tiedot poistetaan viiden vuoden kuluttua henkilöä koskevan viimeisen tiedon merkitsemisestä.

33 §

Tietojen poistaminen rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteristä

Rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisteristä henkilöä koskevat tiedot poistetaan kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä, jos syyteoikeus on silloin vanhentunut.

34 §

Tietojen poistaminen turvallisuustietorekisteristä

Turvallisuustietorekisteristä poistetaan henkilöä koskevat tiedot 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

35 §

Tietojen poistaminen rajavartiolaitoksen muista henkilörekistereistä

Poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetuista muista kuin pysyvistä rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä tiedot poistetaan:

1) valtakunnalliseen käyttöön perustetusta henkilörekisteristä vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta;

2) yhden tai useamman hallintoyksikön tai työryhmän käyttöön perustetuista henkilörekistereistä kymmenen vuoden kuluttua rekis-

teröinnin aiheuttaneen teon, toimenpiteen tai tapahtuman merkitsemisestä, jollei tietojen edelleen säilyttäminen ole tutkinnallisen tai valvonnallisen syyn vuoksi tarpeen; tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus tutkitaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta, ja tietojen uudelleen tarkastamisesta tehdään merkintä.

Henkilötietoja ei kuitenkaan poisteta, jos niihin on liitetty henkilöä koskevia hänen omaan turvallisuuteensa tai rajavartiolaitoksen työturvallisuuteen liittyviä tietoja. Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus tutkitaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta, ja tietojen uudelleen tarkastamisesta tehdään merkintä.

Poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetuista muista kuin pysyvistä rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä tiedot poistetaan vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

36 §

Virheelliseksi todettu tieto

Virheelliseksi todettu tieto on merkittävä virheelliseksi. Tiedon saa säilyttää, jos se on tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Tällaista tietoa saa käyttää ainoastaan mainitussa oikeuksien turvaamisen tarkoituksessa.

Virheelliseksi todettu tieto, jota 1 momentin nojalla säilytetään, on poistettava heti kun tiedon säilyttäminen ei oikeuksien turvaamiseksi ole enää tarpeen, viimeistään kuitenkin viiden vuoden kuluttua tiedon poistamiselle säädetyn määräajan päättymisestä.

37 §

Tietojen arkistointi

Poistettavat tiedot arkistoidaan, jollei muuta säädetä tai tilapäisen henkilörekisterin osalta määrätä. Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista on voimassa, mitä arkistolaissa (831/1994) tai sen nojalla säädetään tai määrätään.

38 §

Tietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueelle ja Euroopan talousalueelle

Jollei muuta säädetä tai Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu, rajavartiolaitoksella on oikeus luovuttaa henkilörekistereistään tietoja Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella ja Euroopan talousalueella poliisiviranomaiselle ja muulle viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen, seuraavasti:

1) poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetun rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja saa luovuttaa, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseisten tehtävien suorittamiseksi;

2) poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaissa tai muualla laissa rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi perustetun rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja saa luovuttaa, jos tiedot ovat välttämättömiä sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu Yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja, poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja, jotka eivät liity kyseiseen tai muuhun jo suoritettavana olevaan tehtävään, saa kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun ne ovat välttämättömiä:

1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;

2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;

3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta;

4) Euroopan poliisiviraston toimivaltaan kuuluvan rikollisuuden ja muun vakavan rikollisuuden estämiseksi ja selvittämiseksi.

Rajavartiolaitos saa luovuttaa 1 momentissa mainituille viranomaisille rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja muuhun kuin niiden keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen, jos tiedot ovat välttämättömiä:

1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;

2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;

3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta;

4) henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista rajavartiolaitoksen yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista;

5) päätettäessä tai annettaessa lausuntoa luvun antamisesta tai voimassaolosta, jos luvun antamisen tai voimassaolon edellytykseksi on säädetty luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka arvioiminen edellyttää luvanhakijan tai luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön, rikokseen syyllistymiseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja.

Rajavartiolaitoksen tilapäisen henkilörekisterin 15 §:ssä tarkoitettuja tietoja tai rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterin tietoja ei saa luovuttaa 3 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi.

39 §

Tietojen luovuttaminen Euroopan poliisivirastolle ja muulle ulkomaiselle viranomaiselle

Rajavartiolaitos saa luovuttaa henkilörekisterinsä tietoja:

1) Euroopan unionin jäsenvaltion rajavalvontaa, rajatarkastuksia taikka rajatarkastuksia korvaavia toimenpiteitä suorittaville viranomaisille rajavalvonnan ja rajatarkastusten sekä niitä korvaavien toimenpiteiden suorittamista varten;

2) kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (I.C.P.O. - Interpol) ja viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen, 38 §:n 1-4 momentissa säädetyin edellytyksin;

3) keskusrikospoliisille luovutettavaksi edelleen Euroopan poliisiviraston perustamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 79/1998) mukaisesti Euroopan poliisivirastolle;

4) laittomasti maahan saapuneiden ja maassa oleskelevien henkilöiden takaisinottamisesta tehdyissä sopimuksissa tarkoitetuille ra-

javalvontaa ja rajatarkastuksia suorittaville viranomaisille sopimuksissa tarkoitettuja tehtäviä varten;

5) Suomen ja Neuvostoliiton välisellä valtakunnan rajalla noudatettavasta järjestyksestä ja rajatapahtumain selvittämisjärjestyksestä tehdyssä sopimuksessa (SopS 32/1960) tarkoitetuille viranomaisille sopimuksessa tarkoitettuja tehtäviä varten;

6) yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyssä yleissopimuksessa (SopS 36/1992) määrätyt edellytykset täyttävän Pohjoismaan tai Euroopan unionin jäsenvaltion rajavalvontaa, rajatarkastuksia sekä rajatarkastuksia korvaavia toimenpiteitä suorittaville viranomaisille rajavalvonnan ja rajatarkastusten sekä niitä korvaavien toimenpiteiden suorittamista varten;

7) yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyssä yleissopimuksessa määrätyt edellytykset täyttävän valtion rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittaville viranomaisille rajavalvonnan ja rajatarkastusten suorittamista varten;

Tietoja saadaan luovuttaa muuhun kuin rekistereiden käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön, jos ne ovat välttämättömiä:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) välittömästi henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran tai huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;
- 3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta.

Rajavartiolaitos saa luovuttaa ampumaseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten hankkimista, hallussapitoa, siirtoa, tuontia ja vientiä koskevia rajavartiolaitoksen henkilörekisterin tietoja muun valtion asevalvonnasta vastaavalle viranomaiselle, jos tietojen luovuttaminen on asevalvonnan kannalta välttämätöntä.

40 §

Informointi tietojen käsittelystä

Rajavartiolaitoksen on kerätessään henkilötietoja poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi huolehdittava henkilötietolain 24 §:n 1 momentissa tarkoitettua tiedonantovelvollisuudesta. Tätä velvollisuutta rajavartiolaitoksella ei ole kerätessään,

tallettaessaan ja luovuttaessaan poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajavartiolaitykselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia henkilötietoja.

41 §

Tarkastusoikeuden käyttäminen

Tarkastusoikeuden toteuttamiseen sovelletaan henkilötietolain 26 ja 28 §:ää. Rekisterinpitäjä tai sen määräämä hallintoyksikkö antaa tiedot tarkastamista varten. Rekisterinpitäjän on osoitettava riittävä määrä henkilöitä tarkastusoikeuden toteuttamista ja siihen liittyvää tietojen antamista varten.

42 §

Tarkastusoikeuden rajoittaminen

Rekisteröidyn on tarkastusoikeutta käyttäessään esitettävä tätä tarkoittava pyyntö henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle tai muulle rajavartiolaitoksen puolesta tietojen antamiseen oikeutetulle viranomaiselle ja todistettava henkilöllisyytensä.

Tarkastusoikeutta ei ole lainkaan:

1) rikoksesta epäiltyjen rajavartiolaitoksen rekisterin tietoihin;

2) turvallisuustietorekisterin tietoihin;

3) muihin rajavartiolaitoksen henkilörekistereihin sisältyviin henkilöä tai tekoa koskeviin luokitus-, tarkkailu- tai tekotapatietoihin.

Tietosuoja-valtuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa 2 momentissa tarkoitettujen rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden. Tarkastusoikeuden rajoituksista on lisäksi voimassa, mitä henkilötietolain 27 §:ssä säädetään.

5 luku

Erinäiset säännökset

43 §

Tietojen luovuttaminen rajavartiolaitokselle teknisen käyttöyhteyden avulla

Tässä laissa tarkoitettut tiedot voidaan rajavartiolaitoksen pyynnöstä luovuttaa rajavartiolaitokselle teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa. Ennen tietojen luovuttamista rajavartiolaitoksen on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötieto-

lain 32 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.

44 §

Henkilötietojen käsittelyä koskeva valvontavelvollisuus

Rajavartiolaitoksen esikunta sekä rekisterinpitäjänä toimiva hallintoyksikkö valvovat henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten noudattamista rajavartiolaitoksessa sen lisäksi mitä muualla laissa säädetään.

45 §

Tarkemmat säännökset, määräykset ja ohjeet

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkemmat säännökset rekistereiden tietosisällöstä, menettelytavoista tässä laissa tarkoitetun teknisen käyttöyhteyden antamisessa, tietojen luovuttamisesta päättämisessä ja tarkastusoikeuden käyttämisessä sekä sähköisten asiointipalveluiden järjestämisestä rajavartiolaitoksessa.

Sisäasiainministeriön asetuksella annetaan tarvittaessa tarkemmat säännökset tietojärjestelmän ylläpitämisessä noudatettavasta teknisestä menettelystä, tietojen hakuperusteista ja

muista järjestelmän käyttöä koskevista ehdoista ja valvonnasta.

6 luku

Voimaantulo - ja siirtymäsäännökset

46 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

47 §

Siirtymäsäännös

Rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) henkilörekistereitä koskevat 31 – 42 § jäävät noudatettaviksi soveltuvin osin siihen saakka, kunnes rajavartiolaitoksen henkilörekisterit ja henkilötietojen niistä poistaminen on viipymättä, kuitenkin viimeistään kolmen vuoden kuluttua tämän lain voimaantulosta järjestetty tässä laissa säädettyllä tavalla.

4.

Laki

passilain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 22 päivänä elokuuta 1986 annetun passilain (642/1986) 11 §, sellaisena kuin se on laissa 14/1998, seuraavasti:

11 §

Rajan ylittämistä koskevat säännökset

Rajan ylittämisestä, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin

ja tullen kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään rajavartiolaissa (/) ja sen nojalla annetuissa säännöksissä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20 _____.

5.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 2004 annetun ulkomaalaislain (301/2004) 3 §:n 21 kohta, 4 §:n 3 momentti, 12, 123, 174 ja 179 § sekä 181 §:n 1 momentti ja 185 §:n 2 momentti sekä lisätään 182 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 653/2004, uusi 2 momentti seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

21) *rajatarkastusviranomaisella* rajavartiolaitosta ja muuta viranomaista, jolla on oikeus rajavartiolaissa (/) tarkoitetun rajatarkastuksen tekemiseen.

4 §

Suhde muihin lakeihin

Rajavartiolaitoksen tämän lain nojalla suoritamaan tutkintaan sovelletaan rajavartiolaiton 27 §:ää.

12 §

Rajan ylittämistä koskevat säännökset

Rajan ylittämisestä, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään rajavartiolaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä.

123 §

Säilöön ottamisesta päättäminen ja säilöön otetun sijoittaminen

Säilöön ottamisesta päättää poliisissa kihlakunnan poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai liikkuvan poliisin päällystään kuuluva virkamies ja rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vähintään majurin arvoinen rajavartiolaitoksen sekä raja- tai merivartiola-alueen päällikkö ja rajatarkastusosaston päällikkö. Säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava säilöön ottamisen peruste.

Säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu virkamies voi päättää säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta poikkeuksellisesti poliisin tai enintään 48 tunniksi rajavartiolaitoksen pidätystiloihin, jos:

1) säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä; tai

2) ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöön ottaminen saa poliisin pidätystiloissa kestää enintään neljä vuorokautta.

Alle 18-vuotias voidaan sijoittaa poliisin ja rajavartiolaitoksen pidätystiloihin vain, jos myös hänen huoltajansa tai muu täysikäinen perheenjäsenensä on otettu säilöön poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa säädetään. Pidätystilojen järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämiseksi ulkomaalaiseen voidaan kuitenkin soveltaa tarpeellisin osin, mitä tutkintavankeudesta annetun lain

(615/1974) 5, 6, 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jos mainituissa pykälissä tarkoitettujen toimenpiteiden toteuttamisessa säilöön ottamisen perusteiden kanssa.

174 §

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus

Ajoneuvon kuljettaja, aluksen tai ilma-aluksen päällikkö sekä muussa liikennevälineessä oleva liikenteenharjoittajan edustaja on velvollinen valvomaan, ettei kukaan, jolla ei ole siihen oikeutta, pääse maahan ilman rajatarkastusviranomaisen suostumusta. Aluksen päällikön on annettava rajatarkastusviranomaiselle ennakkoon tieto aluksessa havaitusta salamatkustajasta.

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 19 ja 20 §:ssä.

179 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu

Liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo 173 §:ssä säädetyn tarkastusvelvollisuuden tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuuden, määrätään seuraamusmaksu (*liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu*). Maksun suuruus 173 §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kuljetettua henkilöä kohden. Maksun suuruus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kutakin sellaista matkaa kohden, jolta ei ole ilmoitettu matkustajatietoja tai ne on ilmoitettu puutteellisesti tai virheellisesti.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei määrätä, jos:

1) liikenteenharjoittaja osoittaa noudattaneensa velvollisuuttaan varmistaa, että ulkomaalaisella on kuljetettavaksi otettaessa ollut vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa;

2) vaadittava matkustusasiakirja taikka viisumi tai oleskelulupa on osoittautunut väärennetyksi ja väärennös ei ole ollut selvästi havaittavissa;

3) henkilön kuljettaminen ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa taikka viisumia tai oleskelulupaa taikka virhe lentoliikenteen

matkustajatiedon antamisessa on tapahtunut kaikki olot huomioon ottaen anteeksiannettavasta huomaamattomuudesta;

4) maksun määrääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen muutoin kohtuutonta.

Edellä pykälän 2 momentin 1 kohtaa ei sovelleta määrättäessä maksua henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkomisesta.

181 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrääminen

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää rajatarkastuksen yhteydessä sen rajavartioston tai merivartioston komentaja, apulaiskomentaja taikka raja- tai meritoimiston päällikkö, jonka toimialueella tämän lain 173 §:n tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkominen on havaittu. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut poliisi, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää kihlakunnan poliisilaitoksen päällystään kuuluva virkamies. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut tulliviranomainen, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää tullipiirin päällikkö

tai tullipiirin valvontayksikön päällikkö.

182 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun poistaminen

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske seuraamusmaksua, joka määrätään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkomisesta.

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalaisrikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö 174 tai 175 §:ssä taikka henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 ja 20 §:ssä säädetyn velvollisuutensa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

järjestyslain 4 ja 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä kesäkuuta 2003 annetun järjestyslain (612/2003) 4 ja 21 § seuraavasti:

4 §

Päihdyttävän aineen nauttiminen

Päihdyttävän aineen nauttiminen on kiellettyä yleisellä paikalla taajamassa, rajavartiolaitaissa (/) tarkoitetulla rajanylityspaikalla ja julkisessa liikenteessä olevassa kulkuneuvossa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske erityisen luvan tai ilmoituksen mukaista anniskelualueella taikka yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisätilaa. Se ei liioin koske alkoholijuoman nauttimista puistossa tai muulla siihen verrattavalla yleisellä paikalla siten, että nauttiminen sekä siihen liittyvä oleskelu ja käyttäytyminen ei estä tai kohutuuttomasti vaikeuta muiden oikeutta käyttää paikkaa varsinaiseen tarkoitukseensa.

21 §

Menettämisseuraamus, hävittäminen ja pois ottaminen

Rikoksentekovälineen sekä rikoksella tuotetun, valmistetun tai aikaansaadun taikka rikoksen kohteena olleen esineen tai omaisuuden valtiolle menetetyksi tuomitsemisesta säädetään rikoslain 10 luvussa.

Poliisi sekä rajanylityspaikalla ja sellaisessa yleiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneuvossa, jossa rajatarkastus suoritetaan, myös rajavartiomies voi ottaa pois 9 tai 10 §:ssä tarkoitetun esineen tai aineen siltä, jonka hallussa se on. Poliisi voi lisäksi ottaa pois 13 §:ssä tarkoitetun aineen siltä, jonka hallussa se on. Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on oikeus todistettavasti hävittää 9 tai 10 §:ssä tarkoitettu esine tai aine, joka voidaan takavarikoida, jos se on vähäarvoinen ja jos on ilmeistä, että tuomioistuimien tuomitsi sen valtiolle menetetyksi. Päälystään kuuluvalla poliisimiehellä on oikeus todistettavasti hävittää myös 13 §:ssä tarkoitettu aine astioineen, jos aine astioineen on vähäarvoinen.

Poliisi sekä rajanylityspaikalla ja sellaisessa yleiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneuvossa, jossa rajatarkastus suoritetaan, myös rajavartiomies voi järjestyksen ja turvallisuuden säilymiseksi ottaa pois vastoin 4 §:n säännöksiä päihdyttävää ainetta nauttineelta henkilöltä tällä hallussaan olevan avatusta tai avoimessa astiassa olevan aineen ja todistettavasti hävittää sen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuu-
ta 20 .

Laki

poliisilain 10 a ja 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun poliisilain (493/1995) 10 a ja 21 §, sellaisena
kuin niistä on 10 a § laissa 21/2001, seuraavasti:

10 a §

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Poliisimiehellä on oikeus rajatarkastusteh-
tävässä suorittaa rajavartiolaissa (/) tar-
koitettu rajatarkastus rajanylityspaikalla tai
muussa rajavartiolain 14 §:ssä säädettyssä
paikassa mainitun lain 28 ja 29 §:ssä sääde-
tyin toimivaltuuksin.

Poliisimiehellä on laittomasti valmistetun,
maahantuodun tai hallussa pidetyn esineen
tai aineen takavarikoimiseksi oikeus tullilain
(1466/1994) mukaisiin tullitoimenpiteisiin
mainitun lain 14 §:ssä säädettyin toimival-
tuuksin. Jos tullitoimenpiteen suorittaminen
edellyttää henkilönkatsastuksen tai muun
kuin henkilön matkatavaroihin tai päälly-
s-vaatteisiin kohdistuvan tarkastuksen toteut-
tamista esitutkintaa suorittamatta, tällaisen
toimenpiteen suorittamisessa noudatetaan,
mitä tullilain 15 §:ssä säädetään. Toimenpi-
teestä päättää kuitenkin päällystöön kuuluva
poliisimies.

21 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja siirtäminen

Poliisimiehellä on oikeus määrätä kuku-
neuvo pysäytettäväksi, jos se on tarpeen et-
sintäkuulutetun tai muun kiinniotettavan a-
voittamiseksi, kulkuneuvon käyttöön liitty-
vän valvonnan tai rajatarkastuksen suoritta-
miseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuu-
den ylläpitämiseksi taikka rikoksen estämi-
seksi tai selvittämiseksi.

Poliisimiehellä on oikeus siirtää kulkuneu-
vo tai määrätä se siirrettäväksi, jos se on tar-
peen kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvon-
nan tai rajatarkastuksen suorittamiseksi, yle-
isen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämi-
seksi taikka rikoksen estämiseksi.

Tieliikenteen valvonnasta säädetään tieliik-
kennelaissa (267/1981). Ilma-aluksen mää-
räämisestä laskeutumaan säädetään ilmailu-
laissa (281/1995).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

8.

Laki

tullilain 14 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun tullilain (1466/1994) 14 a §, sellaisena kuin se on laissa 241/2001, seuraavasti:

14 a §

paikassa mainitun lain 28, 29, 36 ja 38 §:ssä
säädettyin toimivaltuuksin.

Tullimiehellä on oikeus rajatarkastustehtävissä suorittaa rajavartiolaissa (/) tarkoitettu rajatarkastus rajanylityspaikalla tai muussa rajavartiolain 14 §:ssä säädettyssä

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

9.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 a luvun 9 §:n 2 momentti ja 24 luvun 3 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 9 §:n 2 momentti laissa 613/2003 ja 24 luvun 3 § laissa 531/2000, sekä
lisätään 16 lukuun uusi 4 a § seuraavasti:

2 a luku

Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta

9 §

Rikesakkorikkomukset

—————
Rikesakko voidaan säätää tieliikennelain (267/1981), ajoneuvolain (1090/2002) tai vesiliikennelain (463/1996) taikka niiden nojalla annettujen sellaisten säännösten tai määräysten vähäisestä rikkomisesta, jotka koskevat

- 1) jalankulkijoita;
- 2) moottorittoman ajoneuvon kuljettajaa;
- 3) moottorikäyttöisen tai hinattavan ajoneuvon rakennetta, varusteita, kuntoa, moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljetettaessa vaadittavia asiakirjoja, moottorikäyttöisen ajoneuvon häiritsevää ja tarpeetonta ajoa, henkilökuljetusta, kuljettajan tai matkustajan henkilökohtaisen suojavälineen käyttöä, muita kuljettajaa koskevia liikennesääntöjä tai liikenteen ohjauslaittein osoitettuja käskyjä, kieltoja tai rajoituksia;
- 4) suurimman sallitun nopeuden ylittämistä moottorikäyttöisellä ajoneuvolla;

5) ajoneuvon katsastusta ja rekisteröitäväksi ilmoittamista; taikka

6) vesillä liikkujaa koskevia yleisiä velvollisuuksia, vesikulkuneuvon rakennetta, varusteita ja kuntoa, vesiliikenteeseen liittyvien asiakirjojen esittämisvelvollisuutta tai vesiliikennettä koskevia alueellisia kieltoja ja rajoituksia.

— — — — —

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

4 a §

Niskoittelu rajavartiomiestä vastaan

Joka

1) jättää noudattamatta rajavartiomiehen tehtävän suorittamiseksi toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon,

2) kieltäytyy antamasta rajavartiomiehelle rajavartiolain (/) 36 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja,

3) jättää noudattamatta rajavartiolain 38 §:ssä tarkoitetun, rajavartiomiehen liikenteen ohjaamiseksi taikka kulkuneuvon pysäyttämiseksi taikka siirtämiseksi antaman selvästi havaittavan merkin tai määräyksen,

4) jättää noudattamatta meripelastusjohtajan meripelastuslain (1145/2001) 11 a §:n nojalla antaman kiellon tai määräyksen tai

5) hälyttää aiheettomasti rajavartiomiehen tai antamalla vääriä tietoja vaikeuttaa rajavartiomiehen toimintaa,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, niskoittelusta rajavartiomiestä vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkamisesta

3 §

Julkisrauhan rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen tai sellaisen rakennuksen aidatulle piha-alueelle taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, taikka

2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan,

on tuomittava *julkisrauhan rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Julkisrauhan rikkomisena ei kuitenkaan pidetä tekoa, josta on aiheutunut ainoastaan vähäinen haitta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20 .

Laki

pakkokeinolain 1 luvun 6 §:n ja 5 a luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 6 §:n 4 kohta ja 5 a luvun 5 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 6 §:n 4 kohta laissa 646/2003 ja 5 a luvun 5 §:n 3 momentti laissa 1300/2003, seuraavasti:

1 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

6 §

Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. *Pidättämiseen oikeutettuja virkemiehiä* ovat:

4) rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö ja ylitarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulaiskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö sekä rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö.

5 a luku

Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu

5 §

Toimenpiteestä päättäminen

Tutkinnanjohtajan esityksestä esitutinnan toimittamisesta vastaavan poliisiyksikön päällikkönä tai apulaispäällikkönä toimiva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä kuuntelusta. Tullilaitoksen toimittamassa esitutkinnassa päätöksen tekee Tullihallituksen valvontaosaston tai valvontaosaston tutkinnasta vastaavan yksikön päällikkö taikka tullipiirin päällikkö sekä rajavartiolaitoksen toimittamassa esitutkinnassa rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö tai ylitarkastaja. Jos tutkinnanjohtajana on virallinen syyttäjä, päätöksen tekee kyseinen syyttäjä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Laki

tieliikennelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/1981) 76 §:ään, sellaisena
kuin se on laissa 1199/2002, uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 76 a ja 96 a § seuraavasti:

76 §

Perusteet väliaikaiseen ajokieltoon määräämiselle

Rajavartiomies voi rajatarkastustehtävän yhteydessä määrätä ajo-oikeuden haltijan väliaikaiseen ajokieltoon ja ottaa ajokortin haltuunsa:

1) jos on todennäköistä syytä epäillä hänen syyllistyneen rikoslain 23 luvun 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:ssä tarkoitettuun rattijuopumusrikokseen;

2) jos on syytä epäillä hänen syyllistyneen rikoslain 23 luvun 3 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rattijuopumusrikokseen.

76 a §

Rajavartiolaitoksen määräämän ajokieltoasian siirtäminen poliisille

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä väliaikai-

sen ajokiellon määräämistä koskeva asia ajokiellon määräämisen jälkeen viipymättä poliisin käsiteltäväksi. Rajavartiomiehen määräämistä väliaikaisesta ajokiellosta on muutoin voimassa, mitä poliisin määräämistä väliaikaisesta ajokiellosta säädetään.

96 a §

Suojakypärän käytön valvonta

Rajavartiomiehellä ja tullimiehellä on liikenteen valvontaan liittyvässä virkatehtävässään sama oikeus kuin poliisilla valvoa suojakypärän käyttämistä koskevien säännösten noudattamista.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20 ____.

Laki

ajoneuvoliikennerekisteristä annetun lain 11 ja 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ajoneuvoliikennerekisteristä 13 päivänä kesäkuuta 2003 annetun lain (541/2003) 11 §:n 1 momentin 8 kohta sekä 17 §:n 2 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto ja momentin 11 kohta sekä
lisätään 11 §:n 1 momenttiin uusi 9 kohta sekä 17 §:n 2 momenttiin uusi 12 kohta seuraavasti:

11 §

Oikeus tietojen saantiin viranomaisilta

Rekisterinpitäjällä on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, oikeus saada tietoja seuraavasti:

8) lääninhallitukselta liikennelupatiedot ja autokoululupatiedot;

9) rajavartiolaitokselta väliaikaista ajokieltoa ja sen perusteita sekä ajokortin haltuunottoa koskevia tietoja.

17 §

Salassa pidettävät tiedot ja niiden luovuttaminen

Rekisteriin talletetun salassa pidettävän

tiedon saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa:

11) Ahvenanmaan maakunnan ja toisen ETA-valtion ajoneuvojen tai ajokorttien rekisteröintitehtäviä hoitavalle tai niihin liittyviä valvontatehtäviä hoitavalle viranomaiselle ajoneuvojen ja ajokorttien rekisteröintitehtävien, valvontatoimien ja luovuttamiseen liittyvien toimenpiteiden suorittamiseksi tarpeelliset tiedot;

12) rajavartiolaitokselle rikosta ja siitä seuranneita rangaistuksia ja muita seuraamuksia koskevia tietoja rajaturvallisuuden ylläpitämistä, esitutkintaa ja muuta tutkintaa, etsintää, pelastustehtävää ja ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitetun liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrittämistä varten sekä henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte henkilön tunnistamista varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki

aluevalvontalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 18 päivänä elokuuta 2000 annetun aluevalvontalain (755/2000) 30 §:n 4 momentti
 sekä
muutetaan 20 §:n 3 momentti, 24 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentti ja 35 §:n 2 momentti
 seuraavasti:

20 §

Lupaviranomainen ja lupahakemus

Asian, joka koskee luvan myöntämistä 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun toimintaan rajavyyhytyksellä tai kyseisen luvan peruuttamista, käsittelee ja ratkaisee kuitenkin rajavartiolaitos.

24 §

Aluevalvontaviranomaisten tehtävät

Rajavartiolaitos huolehtii aluevalvonnasta valtakunnan rajoilla sekä siellä, minne sen toiminta rajavartiolaitain (/) 4 §:n mukaan kohdentuu.

30 §

Tekninen valvonta

Puolustusvoimilla ja rajavartiolaitoksella on hallinnassaan olevalla alueella sekä meren rannikolla ja merellä oikeus suorittaa muuhun kuin vakituksena asuntona olevaan rakennukseen tai muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen kohdistuvaa teknistä valvontaa osana aluevalvontaa sekä 44 §:ssä ja rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, sanotuista rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartioimiseksi.

35 §

Aluerikkomusten ja alueloukkausten tulkinta

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen esitutkinnan toimittaa poliisi taikka rajavartiolaitos siten kuin rajavartiolaitain (/) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
 kuuta 20__.

14.

Laki

kalastuslain 96 ja 101 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 16 päivänä huhtikuuta 1982 annetun kalastuslain (286/1982) 96 §:n 1 momentti ja 101 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 96 §:n 1 momentti laissa 1066/2004 ja 101 §:n 2 momentti laissa 112/1985, seuraavasti:

96 §

Poliisin, kalastusviranomaisen ja rajavartiolaitoksen tulee valvoa, että kalastusta koskevia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan, ja sen mukaan kuin jäljempänä säädetään, ottaa talteen luvottomalla kalastuksella saatu saalis ja luvottomassa kalastuksessa käytetyt välineet samoin kuin tämän lain mukaan luvottomana pidettävä kuljetus- tai kauppatavara.

sissa tulee myös valan tehneen kalastuksenvalvojan, poliisin ja rajavartiomiehen sekä siellä, missä vesialue tai kalastusalue kuuluu valtiolle, poliisin, rajavartiomiehen ja muun viranomaisen, jonka velvollisuutena on sellaisella alueella valvoa kalastuksesta annettujen säännösten ja määräysten noudattamista, ottaa talteen luvottoman kalastuksen harjoittajan pyydykset, saalis ja kulkuväline, josta pyyntiä on harjoitettu.

101 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20__ .

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauk-

15.

Laki

luonnonsuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun luonnonsuojelulakiin (1096/1996) uusi 60 a § seuraavasti:

8 luku	dattamisen valvontaan luonnonsuojelualueilla.
Toimenpidekiellot, pakkokeinot ja rangaistukset	
60 a §	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu- ta 20 .

Rajavartiolaitoksen valvontatehtävät

Rajavartiolaitos osallistuu tämän lain nou-

16.

Laki

muinaismuistolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä kesäkuuta 1963 annetun muinaismuistolain (295/1963) 22 ja 24 § se-
kä
lisätään sen 20 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 941/2002, uusi 5 momentti seuraavasti:

20 § _____ Laivalöytöjen ja niitä koskevien säännösten noudattamisen valvontaa suorittaa muiden tässä laissa säädettyjen viranomaisten lisäksi rajavartiolaitos.	on lähetettävä myös rajavartiolaitoksen asi- anomaiselle hallintoyksikölle.
24 § Ilmoitukset, joista säädetään 13 §:n 1 mo- mentissa, 14 tai 16 §:ssä taikka 20 §:n 3 mo- mentissa, voidaan tehdä sekä 16 §:n 1 mo- mentissa tarkoitettu esine antaa myös poliisille. Laivalöytöä koskevan ilmoituksen voi tehdä ja siihen liittyvän esineen antaa myös rajavartiolaitokselle. Poliisin ja rajavartiolai- toksen on viipymättä toimitettava ilmoitukset ja esineet Museovirastolle.	24 §
22 § Päätöksestä, jota tarkoitetaan 5 §:n 2 mo- mentissa tai 8 §:n 1 momentissa, on viipy- mättä lähetettävä jäljennös Museovirastolle ja asianomaisen kihlakunnan poliisilaitokselle. Laivalöytöä koskevan päätöksen jäljennös	

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuu-
ta 20 .

17.

Laki

valtion virkamieslain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä elokuuta 1994 annetun valtion virkamieslain (750/1994) 4 §, sellaise-
na kuin se on osaksi muutettuna laeissa 1383/1995, 480/1999 ja 108/2000, seuraavasti:

4 §

Virkoja voidaan perustaa palkkauksiin käy-
tettävissä olevien määrärahojen rajoissa.

Säännökset virkojen perustamisesta, lak-
kauttamisesta ja muuttamisesta annetaan val-
tioneuvoston asetuksella. Seuraavia virkoja
ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä
muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talo-
usarviossa eritelty:

1) valtioneuvoston oikeuskanslerin ja apu-
lαιοikeuskanslerin sekä oikeuskanslerinvi-
raston kansliapäällikön virat;

2) ministeriön osastopäällikön ja apulais-
osastopäällikön virat sekä niitä vastaavat ja
ylemmät ministeriön virat;

3) ulkoasiainhallinnon valtiosihteerin ja
alivaltiosihteerin virat sekä ulkoasiainneu-

voksen ja sitä vastaavat kehitysyhteistyöneu-
voksen virat;

4) jäljempänä 12 luvussa tarkoitetut tuoma-
rin virat;

5) välittömästi ministeriön alaisen viraston
päällikön virat lukuun ottamatta asetuksella
säädettyjä virkoja;

6) puolustusvoimain komentajan, pää-
esikunnan päällikön, kenraalin tai amiraalin,
puolustusvoimien pääinsinöörin, puolustus-
voimien ylilääkärin, kenttäpiispan ja asesso-
rin virat;

7) rajavartiolaitoksen päällikön ja apula-
is-päällikön sekä kenraalin tai amiraalin virat;

8) ympäristölupaviraston johtajan ja ympä-
ristöneuvoksen virat.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuu-
ta 20 .

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 22 päivänä elokuuta 2003 annetun lain (761/2003) 14 § ja 19 §:n 1 momentin 3 kohta sekä
lisätään lakiin uusi 47 a § seuraavasti:

14 §

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suorakäyttöisesti tallettamalla tai konekielisessä muodossa tallettamista varten

Poliisin henkilörekistereihin voivat siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan suora-
 käyttöisesti tallettamalla tai konekielisessä
 muodossa tallettamista varten luovuttaa:

1) oikeushallinto-, kriminaalihuolto- ja vankeinhoitoviranomaiset sekä oikeusrekisterikeskus etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja sekä vankeinhoitoviranomaiset henkilötuntemerkkitietoja vapautteen kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä;

2) tullilaitos ja sotilasviranomaiset etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja, ulkomaalaisia koskevia tietoja, henkilöllisyyttä koskevia tietoja ja henkilötuntemerkkitietoja ulkomaalaisista sekä rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen toimivaltaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi tarpeellisia tietoja;

3) ulkoasiainhallintoviranomaiset tietoja passi- ja viisumipäätöksistä sekä oleskelulupa- ja työlupapäätöksistä;

4) rajavartiolaitos 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaissa (/) tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle, sekä 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien

suorittamiseksi, jotka rajavartiolaissa tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle.

19 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Poliisi saa luovuttaa muista poliisin henkilörekistereistä kuin 30 §:ssä tarkoitettusta Europol –tietojärjestelmästä ja 31 §:ssä tarkoitettusta kansallisesta Schengen-tietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa tietoja, jotka ovat tarpeen:

3) rajavartiolaitokselle 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaissa tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle, ja 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaissa tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle, sekä tietoja, jotka ovat tarpeen rajavalvontaa, rajatarkastuksien toteuttamista sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten;

7 luku

Rekisteröidyn oikeudet

47 a §

Rajavartiolaitoksen poliisin tietojärjestelmiin suorakäyttöisesti tallettamien tietojen tarkastaminen, poistaminen ja luovuttaminen

Rajavartiolaitoksen esikunnalle on varattava tilaisuus lausunnon antamiseen ennen ra-

javartiolaitoksen suorakäyttöisesti poliisin tietojärjestelmiin tallettamaan tietoon kohdistuvaa arkistointia, poistamista, luovuttamista, tarkastusoikeuden käyttämisen johdosta selvityksen antamista sekä tietojen käsittelystä informoimista.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20 ____ .

19.

Laki

turvallisuusselvityksistä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuusselvityksistä 8 päivänä maaliskuuta 2002 annetun lain (177/2002) 8 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 8 §:n 1 momentti osaksi laissa 766/2003, seuraavasti:

8 §

Turvallisuusselvityksen tekeminen

Turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältävät:

- 1) henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003) tarkoitettuun poliisiasiaihin tietojärjestelmään, hallintoasiain tietojärjestelmään ja suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään;
- 2) rikosrekisteriin ja liiketoimintakieltorekisteriin;
- 3) oikeushallinnon tietojärjestelmiin syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista taikka tuomiolauselmajärjestelmään;
- 4) pääesikunnan pitämiin rikostietorekisteriin sekä turvallisuustietorekisteriin;
- 5) rajavartiolaitoksen esikunnan pitämään rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän tutkinta- ja virka-apurekisteriin sekä lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriin;
- 6) tullihallituksen pitämään tutkinta- ja virka-apujärjestelmään;

7) väestötietojärjestelmään; sekä

8) ulkomaalaisrekisteriin kuuluviin, ulkoasiainministeriön pitämiin viisumiasioden osarekisteriin ja maahantuloodellytysten osarekisteriin.

Poliisiasiaihin tietojärjestelmään kuuluvaan rikosilmoitushakemistoon sekä rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän tutkinta- ja virka-apurekisteriin kuuluvaan rikosilmoitushakemistoon sisältyvää tietoa saa käyttää vain, jollei rikosilmoitusta ole syytä epäillä perusteettomaksi. Tällaista tietoa käytettäessä on tarkastettava, missä vaiheessa asian käsittely silloin on. Tuomiolauselmajärjestelmään sisältyvää tietoa ei saa käyttää, jos vastaava tieto on sitä koskevan lain säännöksen nojalla poistettu muusta 1 momentissa mainitusta rekisteristä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20 ____ .

Laki

kansalaisuuslain 48 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 16 päivänä toukokuuta 2003 annetun kansalaisuuslain (359/2003) 48 §:n 1 momentti seuraavasti:

48 §

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Ulkomaalaisvirastolla on sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus sen lisäksi, mitä muualla on säädetty, salassapitosäännösten estämättä saada maksutta asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitulla tavalla tietoja, jotka ovat välttämättömiä Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen, menettämisen ja siitä vapautumisen edelly-

tysten selvittämiseksi sekä kansalaisuusaseman määrittämiseksi seuraavasti:

- 1) rajavartiolaitoksen toiminnallisesta tietojärjestelmästä;
- 2) tietoja sakkorekisteristä; ja
- 3) verohallinnon tietojärjestelmistä verovelvollisen tuloja ja varallisuutta koskevia tietoja ja muita verotustietoja.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20__ .

21.

Laki

meripelastuslain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä marraskuuta 2001 annetun meripelastuslain (1145/2001) 14 §:n 3 momentti seuraavasti:

14 §

Oikeus tietojen saamiseen viranomaisilta

tetun rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän tietoja voidaan vaaratilanteessa tarvittaessa käyttää etsintä- ja pelastustoimenpiteiden järjestämiseksi.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 3 §:ssä tarkoi-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

22.

Laki

vesiliikennelain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 20 päivänä kesäkuuta 1996 annetun vesiliikennelain (463/1996) 24 §:ään, sellaisena
kuin se on osin muutettuna lailla 547/1999, uusi 3 momentti seuraavasti:

24 §

Rangaistukset

—————
Rikesakosta seuraamuksena vesillä liikku-
jaa koskevia yleisiä velvollisuuksia, vesikul-
kuneuvon rakennetta, varusteita ja kuntoa,
vesiliikenteeseen liittyvien asiakirjojen esit-

tämisvelvollisuutta sekä vesiliikennettä kos-
kevia alueellisia kieltoja ja rajoituksia koske-
vien säännösten noudattamatta jättämisestä
säädetään rikoslain 2 a luvun 9 §:n 2 momen-
tin 6 kohdassa ja 5 momentin nojalla annetul-
la valtioneuvoston asetuksella.

—————
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuutta 20 .

Helsingissä 11 päivänä helmikuuta 2005

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sisäasiainministeri *Kari Rajamäki*

4.

Laki

passilain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 22 päivänä elokuuta 1986 annetun passilain (642/1986) 11 §, sellaisena kuin se on
osin muutettuna lailla 14/1998, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Maastalähtö ja maahantulo

Rajan ylittämistä koskevat säännökset

Suomen kansalaisen maastalähdön ja maahantulon on tapahduttava rajanylityspaikan kautta, jollei Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Passintarkastusviranomainen ja passintarkastaja voi, siten kuin asianomainen ministeriö tarkemmin määrää, antaa luvan maastalähtöön ja maahantuloon muustakin tarkoituksen-mukaisesta paikasta.

Rajan ylittämisestä, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään rajavartiolaissa (/) ja sen nojalla annetuissa säännöksissä.

Rajanylityspaikoista, passintarkastusviranomaisista, passintarkastajista sekä passintarkastustehtävistä säädetään asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan _____
20 ____ päivänä _____
kuuta _____

5.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 2004 annetun ulkomaalaislain (301/2004) 3 §:n 21 kohta,
4 §:n 3 momentti, 12, 123, 174 ja 179 § sekä 181 §:n 1 momentti ja 185 §:n 2 momentti sekä
lisätään 182 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 653/2004, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

21) *rajatarkastusviranomaisella* rajavartiolaitosta ja muuta viranomaista, jolla on oikeus rajavartiolaitoksesta annetussa laissa (320/1999) tarkoitetun rajatarkastuksen tekemiseen.

21) rajavarkastusviranomaisella rajavartiolaitosta ja muuta viranomaista, jolla on oikeus *rajavartiolaissa* (/) tarkoitetun rajatarkastuksen tekemiseen.

4 §

4 §

Suhde muihin lakeihin

Suhde muihin lakeihin

Rajavartiolaitoksen tämän lain nojalla suorittamaan tutkintaan sovelletaan rajavartiolaitoksesta annetun lain 47 §:ää.

Rajavartiolaitoksen tämän lain nojalla suorittamaan tutkintaan sovelletaan *rajavartiola*in 27 §:ää.

12 §

12 §

Rajanylityspaikat

Rajan ylittämistä koskevat säännökset

Ulkomaalaisen maahantulo ja maastalähtö on sallittu vain rajanylityspaikkojen kautta, jollei Euroopan yhteisön lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

Rajan ylittämisestä, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista sekä rajatarkastustehävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään rajavartiolaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä.

Rajatarkastusviranomainen voi antaa luvan maahantuloon ja maastalähtöön muualtakin kuin rajanylityspaikan kautta (rajanylityslupa).

123 §

123 §

Säilöön ottamisesta päättäminen ja säilöön otetun sijoittaminen

Säilöön ottamisesta päättäminen ja säilöön otetun sijoittaminen

Säilöön ottamisesta päättää kihlakunnan poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai liikkuvan poliisin päällystöön kuuluva virkamies. *Lyhytaikaisesta, korkeintaan 48 tuntia kestävästä säilöön otta-*

Säilöön ottamisesta päättää poliisissa kihlakunnan poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai liikkuvan poliisin päällystöön kuuluva virkamies *ja rajavartiola*itoksessa pidättämiseen oikeutettu vir-

misesta voi päättää myös rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, vähintään majurin arvoinen rajavartiomies, raja- tai merivartioston aluepäällikkö taikka rajatarkastusosaston päällikkö. Säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava säilöön ottamisen peruste.

Säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu virkamies voi päättää säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta poikkeuksellisesti poliisin pidätystiloihin, jos:

1) säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä; tai

2) ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöön ottaminen saa kestää enintään neljä vuorokautta.

Alle 18-vuotias voidaan sijoittaa poliisin pidätystiloihin vain, jos myös hänen huoltajansa tai muu täysi-ikäinen perheenjäsenensä on otettu säilöön poliisin pidätystiloihin.

Poliisin pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa säädetään. Pidätystilojen järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämiseksi ulkomaalaiseen voidaan kuitenkin soveltaa tarpeellisin osin, mitä tutkintavankeudesta annetun lain (615/1974) 5, 6, 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jos mainituissa pykälissä tarkoitetut toimenpiteet ovat sopusoinnussa säilöön ottamisen perusteen kanssa.

174 §

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista lii-

mies tai vähintään majurin arvoinen rajavartiomies sekä raja- tai merivarti alueen päällikkö ja rajatarkastusosaston päällikkö. Säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava säilöön ottamisen peruste.

Säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu virkamies voi päättää säilöön otetun ulkomaalaisen sijoittamisesta poikkeuksellisesti poliisin tai enintään 48 tunniksi rajavartiolaitoksen pidätystiloihin, jos:

1) säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä; tai

2) ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöön ottaminen saa poliisin pidätystiloissa kestää enintään neljä vuorokautta.

Alle 18-vuotias voidaan sijoittaa poliisin ja rajavartiolaitoksen pidätystiloihin vain, jos myös hänen huoltajansa tai muu täysi-ikäinen perheenjäsenensä on otettu säilöön poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin.

Poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa säädetään. Pidätystilojen järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämiseksi ulkomaalaiseen voidaan kuitenkin soveltaa tarpeellisin osin, mitä tutkintavankeudesta annetun lain (615/1974) 5, 6, 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jos mainituissa pykälissä tarkoitetut toimenpiteet ovat sopusoinnussa säilöön ottamisen perusteen kanssa.

174 §

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitus- ja valvontavelvollisuus

kennevälineessä olevista henkilöistä. Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

Matkustaja- ja miehistöluettelosta tulee käydä ilmi jokaisen siihen merkityn henkilön suku- ja etunimi, syntymäaika, sukupuoli ja kansalaisuus sekä liikennevälineen kansallisuus- ja rekisteritieto sekä saapumis- ja lähtöpaikka.

Ajoneuvon kuljettaja, aluksen tai ilma-aluksen päällikkö sekä muussa liikennevälineessä oleva liikenteenharjoittajan edustaja on velvollinen valvomaan, ettei kukaan, jolla ei ole siihen oikeutta, pääse maahan ilman rajatarkastusviranomaisen suostumusta. Aluksen päällikön on annettava rajatarkastusviranomaiselle ennakoon tieto aluksessa havaitusta salamatkustajasta.

Ajoneuvon kuljettaja, aluksen tai ilma-aluksen päällikkö sekä muussa liikennevälineessä oleva liikenteenharjoittajan edustaja on velvollinen valvomaan, ettei kukaan, jolla ei ole siihen oikeutta, pääse maahan ilman rajatarkastusviranomaisen suostumusta. Aluksen päällikön on annettava rajatarkastusviranomaiselle ennakoon tieto aluksessa havaitusta salamatkustajasta.

Ajoneuvon kuljettajan ja liikenteenharjoittajan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 19 ja 20 §:ssä.

179 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu

Liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo 173 §:ää, määrätään seuraamusmaksu (liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu). Maksun suuruus on 3 000 euroa kuljetettua henkilöä kohden.

Maksua ei määrätä, jos:

1) liikenteenharjoittaja osoittaa noudatta-neensa velvollisuuttaan varmistaa, että ulkomaalaisella on kuljetettavaksi otettaessa ollut vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa;

2) vaadittava matkustusasiakirja taikka viisumi tai oleskelulupa on osoittautunut väärennetyksi ja väärennös ei ole ollut selvästi havaittavissa;

3) henkilön kuljettaminen ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa taikka viisumia tai oleskelulupaa on tapahtunut kaikki olot huomioon ottaen anteeksiannettavasta huomaamattomuudesta, *taikka*

4) maksun määrääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen muutoin kohtuutonta.

179 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu

Liikenteenharjoittajalle, joka rikkoo 173 §:ssä säädetyn tarkastusvelvollisuuden tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuuden, määrätään seuraamusmaksu (liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu). Maksun suuruus 173 §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kuljetettua henkilöä kohden. Maksun suuruus henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkomisesta on 3 000 euroa kutakin sellaista matkaa kohden, jolta ei ole ilmoitettu matkustajatietoja tai ne on ilmoitettu puutteellisesti tai virheellisesti.

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksua ei määrätä, jos:

1) liikenteenharjoittaja osoittaa noudatta-neensa velvollisuuttaan varmistaa, että ulkomaalaisella on kuljetettavaksi otettaessa ollut vaadittava matkustusasiakirja sekä vaadittava viisumi tai oleskelulupa;

2) vaadittava matkustusasiakirja taikka viisumi tai oleskelulupa on osoittautunut väärennetyksi ja väärennös ei ole ollut selvästi havaittavissa;

3) henkilön kuljettaminen ilman vaadittavaa matkustusasiakirjaa taikka viisumia tai oleskelulupaa *taikka virhe lentoliikenteen matkustajatiedon antamisessa* on tapahtunut kaikki olot huomioon ottaen anteeksiannettavasta huomaamattomuudesta;

4) maksun määrääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen muutoin kohtuutonta.

181 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrääminen

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää rajatarkastuksen yhteydessä sen rajavartioston tai merivartioston komentaja, apulaiskomentaja taikka raja- tai meritoimiston päällikkö, jonka toimialueella 173 §:n rikkominen on havaittu. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut poliisi, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää kihlakunnan poliisilaitoksen päällystään kuuluva virkamies. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut tulliviranomainen, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää tullipiirin päällikkö tai tullipiirin valvontayksikön päällikkö.

182 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun poistaminen

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määränneen viranomaisen on poistettava maksu, jos:

- 1) ulkomaalainen saa jäädä maahan sillä perusteella, että hänelle myönnetään oleskelulupa pakolaisuuden, suojelun tarpeen tai tilapäisen suojelun perusteella; taikka
- 2) liikenteenharjoittaja tuomitaan rangaistukseen rikoslain 17 luvun 8 §:n nojalla laittoman maahantulon järjestämisestä tai 17 luvun 8 a §:n nojalla törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä.

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalaisrikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö 174 tai 175 §:ssä säädetyn velvollisuutensa.

181 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrääminen

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää rajatarkastuksen yhteydessä sen rajavartioston tai merivartioston komentaja, apulaiskomentaja taikka raja- tai meritoimiston päällikkö, jonka toimialueella tämän lain 173 §:n tai henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkominen on havaittu. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut poliisi, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää kihlakunnan poliisilaitoksen päällystään kuuluva virkamies. Jos rajatarkastusviranomaisena on toiminut tulliviranomainen, liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrää tullipiirin päällikkö tai tullipiirin valvontayksikön päällikkö.

182 §

Liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun poistaminen

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske seuraamusmaksua, joka määrätään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n rikkomisesta.

185 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalaisrikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö 174 tai 175 §:ssä taikka henkilötietojen käsittelystä rajav-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*tiolaitoksessa annetun lain 19 ja 20 §:ssä
säädetyn velvollisuutensa.*

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

6.

Laki

järjestyslain 4 ja 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä kesäkuuta 2003 annetun järjestyslain (612/2003) 4 ja 21 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Päihdyttävän aineen nauttiminen

Päihdyttävän aineen nauttiminen

Päihdyttävän aineen nauttiminen on kielletty yleisellä paikalla taajamassa ja julkisessa liikenteessä olevassa kulkuneuvossa.

Päihdyttävän aineen nauttiminen on kiellettyä yleisellä paikalla taajamassa, *rajavartiolaissa* (/) *tarkoitettulla rajanylityspaikalla* ja julkisessa liikenteessä olevassa kulkuneuvossa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske erityisen luvan tai ilmoituksen mukaista aniskelualueita taikka yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisätilaa. Se ei liioin koske alkoholijuoman nauttimista puistossa tai muulla siihen verrattavalla yleisellä paikalla siten, että nauttiminen sekä siihen liittyvä oleskelu ja käyttäytyminen ei estä tai kohtuuttomasti vaikeuta muiden oikeutta käyttää paikkaa varsinaiseen tarkoitukseensa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske erityisen luvan tai ilmoituksen mukaista aniskelualueita taikka yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisätilaa. Se ei liioin koske alkoholijuoman nauttimista puistossa tai muulla siihen verrattavalla yleisellä paikalla siten, että nauttiminen sekä siihen liittyvä oleskelu ja käyttäytyminen ei estä tai kohtuuttomasti vaikeuta muiden oikeutta käyttää paikkaa varsinaiseen tarkoitukseensa.

21 §

21 §

Menettämisseuraamus, hävittäminen ja pois ottaminen

Menettämisseuraamus, hävittäminen ja pois ottaminen

Rikoksentekevälineen sekä rikoksella tuotetun, valmistetun tai aikaansaadun taikka rikoksen kohteena olleen esineen tai omaisuuden valtiolle menetetyksi tuomitsemisesta säädetään rikoslain 10 luvussa.

Rikoksentekevälineen sekä rikoksella tuotetun, valmistetun tai aikaansaadun taikka rikoksen kohteena olleen esineen tai omaisuuden valtiolle menetetyksi tuomitsemisesta säädetään rikoslain 10 luvussa.

Poliisi voi ottaa pois 9 tai 10 §:ssä tarkoitettua esineen tai aineen tai 13 §:ssä tarkoitettua aineen siltä, jonka hallussa se on. Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on oikeus todistettavasti hävittää 9 tai 10 §:ssä tarkoitettu esine tai aine, joka voidaan takavarikoida, jos se on vähäarvoinen ja jos on ilmeistä, että tuomioistuimien tuomitsisi sen valtiolle menetetyksi. Päälystykseen kuuluvalla poliisimiehellä on oikeus todistettavasti hävittää myös 13 §:ssä tarkoitettu aine astioineen, jos aine astioineen on vähäarvoinen.

Poliisi *sekä rajanylityspaikalla ja sellaisessa yleiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneuvossa, jossa rajatarkastus suoritetaan, myös rajavartiomies* voi ottaa pois 9 tai 10 §:ssä tarkoitettua esineen tai aineen siltä, jonka hallussa se on. *Poliisi voi lisäksi ottaa pois 13 §:ssä tarkoitettua aineen siltä, jonka hallussa se on.* Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on oikeus todistettavasti hävittää 9 tai 10 §:ssä tarkoitettu esine tai aine, joka voidaan takavarikoida, jos se on vähäarvoinen ja jos on ilmeistä, että tuomioistuimien tuomitsisi sen valtiolle menetetyksi. Päälystykseen kuuluvalla poliisimiehellä on oikeus todistettavasti hävittää myös 13 §:ssä tarkoitettu aine astioineen, jos aine astioineen on vähäarvoinen.

Voimassa oleva laki

Poliisi voi järjestyksen ja turvallisuuden säilymiseksi ottaa pois vastoin 4 §:n säännöksiä päihdyttävää ainetta nauttineelta henkilöltä tällä hallussaan olevan avatussa tai avoimessa astiassa olevan aineen ja todistettavasti hävittää sen.

Ehdotus

neen on vähäarvoinen.

Poliisi sekä rajanylityspaikalla ja sellaisessa yleiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneuvossa, jossa rajatarkastus suoritetaan, myös rajavartiomies voi järjestyksen ja turvallisuuden säilymiseksi ottaa pois vastoin 4 §:n säännöksiä päihdyttävää ainetta nauttineelta henkilöltä tällä hallussaan olevan avatussa tai avoimessa astiassa olevan aineen ja todistettavasti hävittää sen.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .*

Laki

poliisilain 10 a ja 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun poliisilain (493/1995) 10 a ja 21 §, sellaisena
kuin niistä on 10 a § laissa 21/2001, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 a §

10 a §

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Poliisimiehellä on laittomasti valmistetun, maahantuodun tai hallussapidetyn esineen tai aineen takavarikoimiseksi taikka laittoman maahantulon estämiseksi oikeus rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) mukaiseen rajatarkastukseen sekä tullilain (1466/1994) mukaisiin tullitoimenpiteisiin.

Poliisimiehellä on oikeus rajatarkastustehtävässä suorittaa rajavartiolaissa (/) tarkoitettu rajatarkastus rajanylityspaikalla tai muussa rajavartiolain 14 §:ssä säädettyssä paikassa mainitun lain 28 ja 29 §:ssä säädetyin toimivaltuuksin.

Poliisimiehellä on rajatarkastukseen kuuluvan toimenpiteen suorittamiseksi rajavartiolaitoksesta annetun lain 3 luvun 15 §:n 1 ja 2 momentissa, 16, 17 ja 21 §:ssä säädetyt toimivaltuudet sekä tullitoimenpiteen suorittamiseen sellainen toimivaltuus kuin tullilain 14 §:ssä tarkoitetulle muulle toimivaltaiselle viranomaiselle säädetään. Poliisimiehellä on sama oikeus rajatarkastukseen ja siihen kuuluvan toimenpiteen suorittamiseen myös niillä rajanylityspaikoilla, joilla poliisi tai tulliviranomainen hoitaa passintarkastuksen.

Poliisimiehellä on laittomasti valmistetun, maahantuodun tai hallussa pidetyn esineen tai aineen takavarikoimiseksi oikeus tullilain (1466/1994) mukaisiin tullitoimenpiteisiin mainitun lain 14 §:ssä säädetyin toimivaltuuksin. Jos tullitoimenpiteen suorittaminen edellyttää henkilönkatsastuksen tai muun kuin henkilön matkatavaroihin tai päällysvaatteisiin kohdistuvan tarkastuksen toteuttamista esitutkintaa suorittamatta, tällaisen toimenpiteen suorittamisessa noudatetaan, mitä tullilain 15 §:ssä säädetään. Toimenpiteestä päättää kuitenkin päällystöön kuuluva poliisimies.

Jos tullitoimenpiteen suorittaminen edellyttää henkilönkatsastuksen tai muun kuin henkilön matkatavaroihin tai päällysvaatteisiin kohdistuvan tarkastuksen toteuttamista esitutkintaa suorittamatta, tällaisen toimenpiteen suorittamisessa noudatetaan, mitä tullilain 15 §:ssä säädetään. Toimenpiteestä päättää kuitenkin päällystöön kuuluva poliisimies.

21 §

21 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja siirtäminen

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja siirtäminen

Poliisimiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi, jos se on tarpeen esintäkuulutetun tai muun kiinniotettavan tavoittamiseksi, kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Poliisimiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi, jos se on tarpeen esintäkuulutetun tai muun kiinniotettavan tavoittamiseksi, kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai rajatarkastuksen suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Ehdotus

Poliisimiehellä on oikeus siirtää kulkuneuvo tai määrätä se siirrettäväksi, jos se on tarpeen kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan *tai rajatarkastuksen suorittamiseksi*, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rikoksen estämiseksi.

Tieliikenteen valvonnasta säädetään tieliikennelaissa (267/1981). Ilma-aluksen määräämisestä laskeutumaan säädetään ilmailulaissa (281/1995).

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .

8.

Laki

tullilain 14 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun tullilain (1466/1994) 14 a §, sellaisena kuin se on laissa 241/2001, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 a §

Tullimiehellä on oikeus suorittaa rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettuun rajatarkastukseen kuuluvat toimenpiteet mainitun lain 15 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 16, 17 ja 21 §:ssä säädetyin toimivaltuuksin.

Ehdotus

14 a §

Tullimiehellä on oikeus *rajatarkastustehävässä suorittaa rajavartiolaissa (/) tarkoitettu rajatarkastus rajanylityspaikalla tai muussa rajavartiolain 14 §:ssä säädetysssä paikassa mainitun lain 28, 29, 36 ja 38 §:ssä säädetyin toimivaltuuksin.*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 _____.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 a luvun 9 §:n 2 momentti ja 24 luvun 3 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 9 §:n 2 momentti laissa 613/2003 ja 24 luvun 3 § laissa 531/2000, sekä
lisätään 16 lukuun uusi 4 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 a luku

Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta

9 §

9 §

Rikesakkorikkomukset

Rikesakkorikkomukset

Rikesakko voidaan säätää tieliikennelain (267/1981) *tai* ajoneuvolain (1090/2002) taikka niiden nojalla annettujen sellaisten säännösten tai määräysten vähäisestä rikkomisesta, jotka koskevat

- 1) jalankulkijoita,
- 2) moottorittoman ajoneuvon kuljettajaa,
- 3) moottorikäyttöisen tai hinattavan ajoneuvon rakennetta, varusteita, kuntoa, moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessa vaadittavia asiakirjoja, moottorikäyttöisen ajoneuvon häiritsevää ja tarpeetonta ajoa, henkilökuljetusta, kuljettajan tai matkustajan henkilökohtaisen suojavälineen käyttöä, muita kuljettajaa koskevia liikennesääntöjä tai liikenteen ohjauslaittein osoitettuja kaskyjä, kieltoja tai rajoituksia,
- 4) suurimman sallitun nopeuden ylittämistä moottorikäyttöisellä ajoneuvolla *taikka*
- 5) ajoneuvon katsastusta ja rekisteröitäväksi ilmoittamista.

Rikesakko voidaan säätää tieliikennelain (267/1981), ajoneuvolain (1090/2002) *tai vesiliikennelain (463/1996)* taikka niiden nojalla annettujen sellaisten säännösten tai määräysten vähäisestä rikkomisesta, jotka koskevat

- 1) jalankulkijoita,
- 2) moottorittoman ajoneuvon kuljettajaa,
- 3) moottorikäyttöisen tai hinattavan ajoneuvon rakennetta, varusteita, kuntoa, moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessa vaadittavia asiakirjoja, moottorikäyttöisen ajoneuvon häiritsevää ja tarpeetonta ajoa, henkilökuljetusta, kuljettajan tai matkustajan henkilökohtaisen suojavälineen käyttöä, muita kuljettajaa koskevia liikennesääntöjä tai liikenteen ohjauslaittein osoitettuja kaskyjä, kieltoja tai rajoituksia,
- 4) suurimman sallitun nopeuden ylittämistä moottorikäyttöisellä ajoneuvolla,
- 5) ajoneuvon katsastusta ja rekisteröitäväksi ilmoittamista *taikka*

6) *vesillä liikkujaa* koskevia yleisiä velvollisuuksia, vesikulkuneuvon rakennetta, varusteita ja kuntoa, vesiliikenteeseen liittyvien asiakirjojen esittämisvelvollisuutta *tai*

16 luku

Rikoksista viranomaisia vastaan

4 a §

Niskoittelu rajavartiomiestä vastaan

Joka

1) jättää noudattamatta rajavartiomiehen tehtävän suorittamiseksi toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon,

2) kieltäytyy antamasta rajavartiomiehelle rajavartiolain (/) 36 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja,

3) jättää noudattamatta rajavartiolain 38 §:ssä tarkoitetun, rajavartiomiehen liikenteen ohjaamiseksi taikka kulkuneuvon pysäyttämiseksi taikka siirtämiseksi antaman selvästi havaittavan merkin tai määräyksen,

4) jättää noudattamatta meripelastusjohtajan meripelastuslain (1145/2001) 11 a §:n nojalla antaman kiellon tai määräyksen tai

5) hälyttää aiheettomasti rajavartiomiehen tai antamalla vääriä tietoja vaikeuttaa rajavartiomiehen toimintaa,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, niskoittelusta rajavartiomiestä vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

3 §

Julkisrauhan rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen tai sellaisen rakennuksen aidatulle piha-alueelle taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoimien käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, taikka

2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan

on tuomittava julkisrauhan rikkomisesta

3 §

Julkisrauhan rikkominen

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen virastoon, liikehuoneistoon, toimistoon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen tai sellaisen rakennuksen aidatulle piha-alueelle taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoimien tai *rajavartiolaitoksen* käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty, taikka

2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan

on tuomittava julkisrauhan rikkomisesta

Voimassa oleva laki

sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Julkisrauhan rikkomisena ei kuitenkaan pidetä tekoa, josta on aiheutunut ainoastaan vähäinen haitta.

Ehdotus

sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Julkisrauhan rikkomisena ei kuitenkaan pidetä tekoa, josta on aiheutunut ainoastaan vähäinen haitta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 ____.

Laki

pakkokeinolain 1 luvun 6 §:n ja 5 a luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 6 §:n 4 kohta ja 5 a luvun 5 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 6 §:n 4 kohta laissa 646/2003 ja 5 a luvun 5 §:n 3 momentti laissa 1300/2003, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

6 §

6 §

Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat:

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat:

4) rajavartiolaitoksen päällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö ja hallinnollisen toimiston toimistopäällikkö sekä rajavartioston ja merivartioston komentaja.

4) rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö ja ylitarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulaiskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö sekä rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö.

5 a luku

Telekuuntelu, televälvonta ja tekninen tarkkailu

5 §

5 §

Toimenpiteestä päättäminen

Toimenpiteestä päättäminen

Tutkinnanjohtajan esityksestä esitutkinnan toimittamisesta vastaavan poliisiyksikön päällikkönä tai apulaispäällikkönä toimiva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä kuuntelusta. Tullilaitoksen toimittamassa esitutkinnassa päätöksen tekee Tullihallituksen valvontaosaston tai valvontaosaston tutkinnasta vastaavan yksikön päällikkö taikka tullipiirin

Tutkinnanjohtajan esityksestä esitutkinnan toimittamisesta vastaavan poliisiyksikön päällikkönä tai apulaispäällikkönä toimiva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä kuuntelusta. Tullilaitoksen toimittamassa esitutkinnassa päätöksen tekee Tullihallituksen valvontaosaston tai valvontaosaston tutkinnasta vastaavan yksikön päällikkö taikka tullipiirin

päällik-
Voimassa oleva laki

kö. Jos tutkinnanjohtajana on virallinen
syyttäjä, päätöksen tekee kyseinen syyttäjä.

Ehdotus

päällikkö sekä rajavartiolaitoksen toimitta-
massa esitutkinnassa rajavartiolaitoksen oi-
keudellisen osaston osastopäällikkö, toimis-
topäällikkö tai ylitarkastaja. Jos tutkinnan-
johtajana on virallinen syyttäjä, päätöksen
tekee kyseinen syyttäjä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 ____.

11.

Laki

tieliikennelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/1981) 76 §:ään, sellaisena
kuin se on laissa 1199/2002, uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 76 a ja 96 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

76 §

Perusteet väliaikaiseen ajokieltoon määräämiselle

Poliisimies voi määrätä ajo-oikeuden haltijan väliaikaiseen ajokieltoon ja ottaa ajokortin haltuunsa:

1) jos on todennäköistä syytä epäillä hänen syyllistyneen rikoslain 23 luvun 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:ssä tarkoitettuun rattijuopumusrikokseen;

2) jos on syytä epäillä hänen syyllistyneen törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen tai rikoslain 23 luvun 3 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rattijuopumusrikokseen;

3) jos on todennäköistä, että edellytykset ajokiellon määräämiselle 75 §:n 2 momentin 3-6 kohdan tai 3 momentin nojalla ovat olemassa; tai

4) jos on ilmeistä, että ajo-oikeuden haltijan ajokyky on sairauden, vian tai muun sellaisen syyn vuoksi siinä määrin heikentynyt, että siitä aiheutuu ajon jatkuessa olennaista vaaraa muulle liikenteelle eikä terveydentilan selvittämistä 73 §:n 2 momentin mukaisesti voida tästä syystä pitää yksinään riittävänä.

Ehdotus

76 §

Perusteet väliaikaiseen ajokieltoon määräämiselle

Rajavartiomies voi rajatarkastustehtävän yhteydessä määrätä ajo-oikeuden haltijan väliaikaiseen ajokieltoon ja ottaa ajokortin haltuunsa:

1) jos on todennäköistä syytä epäillä hänen syyllistyneen rikoslain 23 luvun 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:ssä tarkoitettuun rattijuopumusrikokseen;

2) jos on syytä epäillä hänen syyllistyneen rikoslain 23 luvun 3 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rattijuopumusrikokseen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

76 a §

*Rajavartiolaitoksen määräämän ajokielto-
asian siirtäminen poliisille*

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä väliaikaisen ajokiellon määräämistä koskeva asia ajokiellon määräämisen jälkeen viipymättä poliisin käsiteltäväksi. Rajavartiomiehen määräämästä väliaikaisesta ajokiellosta on muutoin voimassa, mitä poliisin määräämästä väliaikaisesta ajokiellosta säädetään.

96 a §

Suojakypärän käytön valvonta

Rajavartiomiehellä ja tullimiehellä on liikenteen valvontaan liittyvässä virkatehtävässään sama oikeus kuin poliisilla valvoa suojakypärän käyttämistä koskevien säännösten noudattamista.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 ____.

Laki

ajoneuvoliikennerekisteristä annetun lain 11 ja 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ajoneuvoliikennerekisteristä 13 päivänä kesäkuuta 2003 annetun lain (541/2003) 11 §:n 1 momentin 8 kohta sekä 17 §:n 2 momentin johdantokappaleen ruotsinkielinen sanamuoto ja momentin 11 kohta sekä

lisätään 11 §:n 1 momenttiin uusi 9 kohta sekä 17 §:n 2 momenttiin uusi 12 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Oikeus tietojen saantiin viranomaisilta

Oikeus tietojen saantiin viranomaisilta

Rekisterinpitäjällä on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, oikeus saada tietoja seuraavasti:

Rekisterinpitäjällä on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, oikeus saada tietoja seuraavasti:

8) lääninhallitukselta liikennelupatiedot ja autokoululupatiedot.

8) lääninhallitukselta liikennelupatiedot ja autokoululupatiedot;

9) rajavartiolaitokselta väliaikaista ajo-kieltoa ja sen perusteita sekä ajokortin haltuunottoa koskevia tietoja.

17 §

17 §

Salassa pidettävät tiedot ja niiden luovuttaminen

Salassa pidettävät tiedot ja niiden luovuttaminen

Rekisteriin talletetun salassa pidettävän tiedon saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa:

Rekisteriin talletetun salassa pidettävän tiedon saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa:

11) Ahvenanmaan maakunnan ja toisen ETA-valtion ajoneuvojen tai ajokorttien rekisteröintitehtäviä hoitavalle tai niihin liittyviä valvontatehtäviä hoitavalle viranomaiselle ajoneuvojen ja ajokorttien rekisteröintitehtävien, valvontatoimien ja luovuttamiseen liittyvien toimenpiteiden suorittamiseksi tarpeelliset tiedot.

11) Ahvenanmaan maakunnan ja toisen ETA-valtion ajoneuvojen tai ajokorttien rekisteröintitehtäviä hoitavalle tai niihin liittyviä valvontatehtäviä hoitavalle viranomaiselle ajoneuvojen ja ajokorttien rekisteröintitehtävien, valvontatoimien ja luovuttamiseen liittyvien toimenpiteiden suorittamiseksi tarpeelliset tiedot;

12) rajavartiolaitokselle rikosta ja siitä seuranneita rangaistuksia ja muita seuraamuksia koskevia tietoja rajaturvallisuuden

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ylläpitämistä, esitutkintaa ja muuta tutkintaa, etsintää, pelastustehtävää ja ulkomalaislaissa (301/2004) tarkoitetun liikenteenharjoittajan seuraamusmaksun määrittämistä varten sekä henkilön valokuva ja nimikirjoitusnäyte henkilön tunnistamista varten.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 ____.

13.

Laki

aluevalvontalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 18 päivänä elokuuta 2000 annetun aluevalvontalain (755/2000) 30 §:n 4 momentti sekä
muutetaan 20 §:n 3 momentti, 24 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentti ja 35 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

20 §

Lupaviranomainen ja lupahakemus

Lupaviranomainen ja lupahakemus

Asian, joka koskee luvan myöntämistä 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun toimintaan rajavyyhykkeellä tai kyseisen luvan peruuttamista, käsittelee ja ratkaisee kuitenkin rajavartiolaitoksen esikunta.

Asian, joka koskee luvan myöntämistä 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun toimintaan rajavyyhykkeellä tai kyseisen luvan peruuttamista, käsittelee ja ratkaisee kuitenkin *rajavartiolaitos*.

24 §

24 §

Aluevalvontaviranomaisten tehtävät

Aluevalvontaviranomaisten tehtävät

Rajavartioviranomaiset huolehtivat aluevalvonnasta *rajavalvontaan ja rajatarkastuksiin liittyvien tehtäviensä yhteydessä* valvonta-alueellaan.

Rajavartiolaitos huolehtii aluevalvonnasta *valtakunnan rajoilla sekä siellä, minne sen toiminta rajavartiolain (/) 4 §:n mukaan kohdentuu*.

30 §

30 §

Tekninen valvonta

Tekninen valvonta

Puolustusvoimilla on puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella sekä meren rannikolla ja merellä oikeus suorittaa muuhun kuin vakituisena asuntona olevaan rakennukseen tai muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen kohdistuvaa teknistä valvontaa osana aluevalvontaa sekä 44 §:ssä ja rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, sanotuista rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi sekä erityisten

Puolustusvoimilla ja *rajavartiolaitoksella on hallinnassaan* olevalla alueella sekä meren rannikolla ja merellä oikeus suorittaa muuhun kuin vakituisena asuntona olevaan rakennukseen tai muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen kohdistuvaa teknistä valvontaa osana aluevalvontaa sekä 44 §:ssä ja rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, sanotuista rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi sekä erityisten

Voimassa oleva laki

valvontakohteiden vartioimiseksi.

Rajavartiolaitoksen toimeenpanemasta teknisestä valvonnasta säädetään rajavartiolaitoksesta annetussa laissa (320/1999).

35 §

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen tutkimus

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen esitutkinnan toimittaa poliisi taikka rajavartiolaitos siten kuin rajavartiolaitoksesta annetussa laissa säädetään.

Ehdotus

valvontakohteiden vartioimiseksi.

(4 mom. kumotaan)

35 §

Aluerikkomusten ja alueloukkausten tutkimus

Aluerikkomuksen ja alueloukkauksen esitutkinnan toimittaa poliisi taikka rajavartiolaitos siten kuin *rajavartiolaissa* (/) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan *päivänä*
kuuta 20 .

Laki

kalastuslain 96 ja 101 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 16 päivänä huhtikuuta 1982 annetun kalastuslain (286/1982) 96 §:n 1 momentti ja 101 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 96 §:n 1 momentti laissa 1066/2004 ja 101 §:n 2 momentti laissa 112/1985, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

96 §

96 §

Poliisin ja kalastusviranomaisen *sekä valtakunnan rajalla olevissa vesissä, Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä* rajavartiolaitoksen tulee valvoa, että kalastusta koskevia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan, ja sen mukaan kuin jäljempänä säädetään, ottaa talteen luvattomalla kalastuksella saatu saalis ja luvattomassa kalastuksessa käytetyt välineet samoin kuin tämän lain mukaan luvattomana pidettävä kuljetus- tai kauppatavara. *Tässä momentissa tarkoitettu valvonta ei saa haitata rajavartiolaitoksen varsinaista virkatoimintaa.*

Poliisin, kalastusviranomaisen ja *rajavartiolaitoksen* tulee valvoa, että kalastusta koskevia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan, ja sen mukaan kuin jäljempänä säädetään, ottaa talteen luvattomalla kalastuksella saatu saalis ja luvattomassa kalastuksessa käytetyt välineet samoin kuin tämän lain mukaan luvattomana pidettävä kuljetus- tai kauppatavara.

101 §

101 §

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tulee myös valan tehneen kalastusvalvojan ja poliisin sekä siellä, missä vesialue tai kalastusoikeus kuuluu valtiolle, poliisin ja muun viranomaisen, jonka velvollisuutena on sellaisella alueella valvoa kalastuksesta annettujen säännösten ja määräysten noudattamista, ottaa talteen luvattoman kalastuksen harjoittajan pyydykset, saalis ja kulkuväline, josta pyyntiä on harjoitettu.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tulee myös valan tehneen kalastusvalvojan, poliisin *ja rajavartiomiehen* sekä siellä, missä vesialue tai kalastusalue kuuluu valtiolle, poliisin, *rajavartiomiehen* ja muun viranomaisen, jonka velvollisuutena on sellaisella alueella valvoa kalastuksesta annettujen säännösten ja määräysten noudattamista, ottaa talteen luvattoman kalastuksen harjoittajan pyydykset, saalis ja kulkuväline, josta pyyntiä on harjoitettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .

Laki

muinaismuistolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä kesäkuuta 1963 annetun muinaismuistolain (295/1963) 22 ja 24 § se-
kä

lisätään sen 20 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 941/2002, uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

20 §

*Laivalöytöjen ja niitä koskevien säännös-
ten noudattamisen valvontaa suorittaa mui-
den tässä laissa säädettyjen viranomaisten
lisäksi rajavartiolaitos.*

22 §

22 §

Päätöksestä, jota tarkoitetaan 5 §:n 2 mo-
mentissa tai 8 §:n 1 momentissa, on viipy-
mättä lähetettävä jäljennös [muinaistieteelli-
selle toimikunnalle] ja paikkakunnan poliis-
siviranomaiselle.

Päätöksestä, jota tarkoitetaan 5 §:n 2 mo-
mentissa tai 8 §:n 1 momentissa, on viipy-
mättä lähetettävä jäljennös *Museovirastolle
ja asianomaisen kihlakunnan poliisilaitok-
selle. Laivalöytöä koskevan päätöksen jäl-
jennös on lähetettävä myös rajavartiolaitok-
sen asianomaiselle hallintoyksikölle.*

24 §

24 §

Ilmoitukset, joista säädetty 13 §:n 1
momentissa, 14 tai 16 §:ssä tahi 20 §:n 3
momentissa, voidaan tehdä sekä 16 §:n 1
momentissa tarkoitettu esine antaa myös po-
liisiviranomaiselle, jonka viipymättä on
toimitettava ne [muinaistieteelliselle toimi-
kunnalle].

Ilmoitukset, joista *säädetään* 13 §:n 1
momentissa, 14 tai 16 §:ssä taikka 20 §:n 3
momentissa voidaan tehdä sekä 16 §:n 1
momentissa tarkoitettu esine antaa myös po-
liisille. *Laivalöytöä koskevan ilmoituksen
voi tehdä ja siihen liittyvän esineen antaa
myös rajavartiolaitokselle. Poliisin ja raja-
vartiolaitoksen on viipymättä toimitettava
ilmoitukset ja esineet Museovirastolle.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .*

Laki

valtion virkamieslain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä elokuuta 1994 annetun valtion virkamieslain (750/1994) 4 §, sellaisena kuin se on osaksi muutettuna laeissa 1383/1995, 480/1999 ja 108/2000, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Virkoja voidaan perustaa palkkauksiin käytettävissä olevien määrärahojen rajoissa.

Säännökset virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta annetaan asetuksella. Seuraavia virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:

2) valtioneuvoston oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin sekä oikeuskanslerinviraston kansliapäällikön virat;

3) ministeriön osastopäällikön ja apulaisosastopäällikön virat sekä niitä vastaavat ja ylemmät ministeriön virat;

4) ulkoasiainhallinnon valtiosihteerin ja alivaltiosihteerin virat sekä ulkoasiainneuvoksen ja sitä vastaavat kehitysyhteistyöneuvoksen virat;

5) jäljempänä 12 luvussa tarkoitetut tuomarin virat;

6) välittömästi ministeriön alaisen viraston päällikön virat lukuun ottamatta asetuksella säädettäviä virkoja;

7) puolustusvoimain komentajan, pääesikunnan päällikön, kenraalin tai amiraalin, puolustusvoimien pääinsinöörin, puolustusvoimien ylilääkärin, kenttäpiispan ja asessorin virat;

8) rajavartiolaitoksen päällikön ja apulaispäällikön sekä *rajavartiolaitoksen* kenraalimajurin ja kontra-amiraalin virat;

9) ympäristölupaviraston johtajan ja ympäristöneuvoksen virat.

4 §

Virkoja voidaan perustaa palkkauksiin käytettävissä olevien määrärahojen rajoissa.

Säännökset virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella. Seuraavia virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:

1) valtioneuvoston oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin sekä oikeuskanslerinviraston kansliapäällikön virat;

2) ministeriön osastopäällikön ja apulaisosastopäällikön virat sekä niitä vastaavat ja ylemmät ministeriön virat;

3) ulkoasiainhallinnon valtiosihteerin ja alivaltiosihteerin virat sekä ulkoasiainneuvoksen ja sitä vastaavat kehitysyhteistyöneuvoksen virat;

4) jäljempänä 12 luvussa tarkoitetut tuomarin virat;

5) välittömästi ministeriön alaisen viraston päällikön virat lukuun ottamatta asetuksella säädettäviä virkoja;

6) puolustusvoimain komentajan, pääesikunnan päällikön, kenraalin tai amiraalin, puolustusvoimien pääinsinöörin, puolustusvoimien ylilääkärin, kenttäpiispan ja asessorin virat;

7) rajavartiolaitoksen päällikön ja apulaispäällikön sekä *kenraalin tai amiraalin virat*;

8) ympäristölupaviraston johtajan ja ympäristöneuvoksen virat.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 ____.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 22 päivänä elokuuta 2003 annetun lain (761/2003) 14 § ja 19 §:n 1 momentin 3 kohta sekä
lisätään lakiin uusi 47 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 §

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suorakäyttöisesti tallettamalla tai konekielisessä muodossa tallettamista varten

Poliisin henkilörekistereihin voivat siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan suorakäyttöisesti tallettamalla tai konekielisessä muodossa tallettamista varten luovuttaa:

1) oikeushallinto-, kriminaalihuolto- ja vankeinhoitoviranomaiset sekä oikeusrekisterikeskus etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja sekä vankeinhoitoviranomaiset henkilötuntemerkkietietoja vapautteen kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä;

2) *rajavartiolaitos*, tullilaitos ja sotilasviranomaiset etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja, ulkomaalaisia koskevia tietoja, henkilöllisyyttä koskevia tietoja ja henkilötuntemerkkietietoja ulkomaalaisista sekä rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen toimivaltaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi tarpeellisia tietoja;

3) ulkoasiainhallintoviranomaiset tietoja passi- ja viisumipäätöksistä sekä oleskelulupa- ja työlupapäätöksistä.

Ehdotus

14 §

Muiden viranomaisten tietojen luovuttaminen poliisille suorakäyttöisesti tallettamalla tai konekielisessä muodossa tallettamista varten

Poliisin henkilörekistereihin voivat siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan suorakäyttöisesti tallettamalla tai konekielisessä muodossa tallettamista varten luovuttaa:

1) oikeushallinto-, kriminaalihuolto- ja vankeinhoitoviranomaiset sekä oikeusrekisterikeskus etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja sekä vankeinhoitoviranomaiset henkilötuntemerkkietietoja vapautteen kohdistuvaa rangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä;

2) tullilaitos ja sotilasviranomaiset etsintäkuuluttamiaan henkilöitä koskevia tietoja, ulkomaalaisia koskevia tietoja, henkilöllisyyttä koskevia tietoja ja henkilötuntemerkkietietoja ulkomaalaisista sekä rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen toimivaltaan kuuluvien rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi tarpeellisia tietoja;

3) ulkoasiainhallintoviranomaiset tietoja passi- ja viisumipäätöksistä sekä oleskelulupa- ja työlupapäätöksistä;

4) *rajavartiolaitos* 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 § 1 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaissa (/) tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle, sekä 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 § 3 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaissa tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle.

19 §

19 §

*Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille**Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille*

Poliisi saa luovuttaa muista poliisin henkilörekistereistä kuin 30 §:ssä tarkoitettusta Europol-tietojärjestelmästä ja 31 §:ssä tarkoitettusta kansallisesta Schengen-tietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa tietoja, jotka ovat tarpeen:

Poliisi saa luovuttaa muista poliisin henkilörekistereistä kuin 30 §:ssä tarkoitettusta Europol-tietojärjestelmästä ja 31 §:ssä tarkoitettusta kansallisesta Schengen-tietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa tietoja, jotka ovat tarpeen:

3) rajavartiolaitokselle rajavalvontaa, rajatarkastuksien toteuttamista sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten;

3) rajavartiolaitokselle 2 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 § 1 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaitaissa tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle, ja 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita on tarpeen käsitellä poliisilain 1 § 3 momentissa tarkoitettujen sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka rajavartiolaitaissa tai muualla laissa säädetään rajavartiolaitokselle, sekä tietoja, jotka ovat tarpeen rajavalvontaa, rajatarkastuksien toteuttamista sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten;

7 luku

Rekisteröidyn oikeudet

47 a §

Rajavartiolaitoksen poliisin tietojärjestelmiin suoraikäyttöisesti tallettamien tietojen tarkastaminen, poistaminen ja luovuttaminen

Rajavartiolaitoksen esikunnalle on varattava tilaisuus lausunnon antamiseen ennen rajavartiolaitoksen suoraikäyttöisesti poliisin tietojärjestelmiin tallettamaan tietoon kohdistuvaa arkistointia, poistamista, luovuttamista, tarkastusoikeuden käyttämisen johdosta selvityksen antamista sekä tietojen käsittelystä informoimista.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 ____.

Laki

turvallisuusselvityksistä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuusselvityksistä 8 päivänä maaliskuuta 2002 annetun lain (177/2002) 8 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 8 §:n 1 momentti osaksi laissa 766/2003, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

8 §

Turvallisuusselvityksen tekeminen

Turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

- 1) henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003) tarkoitettuun poliisiasiain tietojärjestelmään, hallintoasiain tietojärjestelmään ja suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään;
- 2) rikosrekisteriin ja liiketoimintakieltorekisteriin;
- 3) oikeushallinnon tietojärjestelmiin syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista taikka tuomiolauselmajärjestelmään;
- 4) pääesikunnan pitämiin rikostietorekisteriin sekä turvallisuustietorekisteriin;
- 5) rajavartiolaitoksen esikunnan pitämään rajavaltuutustietorekisteriin;

6) tullihallituksen pitämään tutkinta- ja virka-apujärjestelmään;

7) väestötietojärjestelmään; sekä

8) ulkomaalaisrekisteriin kuuluvien, ulkoasiainministeriön pitämiin viisumiasioiden osarekisteriin ja maahantuloedellytysten osarekisteriin.

Poliisiasiain tietojärjestelmään kuuluvaan rikosilmoitushakemistoon sisältyvää tietoa saa käyttää vain, jollei rikosilmoitusta ole syytä epäillä perusteettomaksi. Tällaista tie-

Ehdotus

8 §

Turvallisuusselvityksen tekeminen

Turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

- 1) henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003) tarkoitettuun poliisiasiain tietojärjestelmään, hallintoasiain tietojärjestelmään ja suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään;
- 2) rikosrekisteriin ja liiketoimintakieltorekisteriin;

3) oikeushallinnon tietojärjestelmiin syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista taikka tuomiolauselmajärjestelmään;

4) pääesikunnan pitämiin rikostietorekisteriin sekä turvallisuustietorekisteriin;

5) rajavartiolaitoksen esikunnan pitämään *rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän tutkinta- ja virka-apurekisteriin sekä lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriin;*

6) tullihallituksen pitämään tutkinta- ja virka-apujärjestelmään;

7) väestötietojärjestelmään; sekä

8) ulkomaalaisrekisteriin kuuluvien, ulkoasiainministeriön pitämiin viisumiasioiden osarekisteriin ja maahantuloedellytysten osarekisteriin.

Poliisiasiain tietojärjestelmään kuuluvaan rikosilmoitushakemistoon *sekä rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän tutkinta- ja virka-apurekisteriin* kuuluvaan

Voimassa oleva laki

toa käytettäessä on tarkastettava, missä vaiheessa asian käsittely silloin on. Tuomiolauselmajärjestelmään sisältyvää tietoa ei saa käyttää, jos vastaava tieto on sitä koskevan lain säännöksen nojalla poistettu muusta 1 momentissa mainitusta rekisteristä.

Ehdotus

rikosilmoitushakemistoon sisältyvää tietoa saa käyttää vain, jollei rikosilmoitusta ole syytä epäillä perusteettomaksi. Tällaista tietoa käytettäessä on tarkastettava, missä vaiheessa asian käsittely silloin on. Tuomiolauselmajärjestelmään sisältyvää tietoa ei saa käyttää, jos vastaava tieto on sitä koskevan lain säännöksen nojalla poistettu muusta 1 momentissa mainitusta rekisteristä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 ____.

Laki

kansalaisuuslain 48 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 16 päivänä toukokuuta 2003 annetun kansalaisuuslain (359/2003) 48 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

48 §

48 §

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Ulkomaalaisvirastolla on sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus sen lisäksi, mitä muualla on säädetty, salassapitosäännösten estämättä saada maksutta asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitulla tavalla tietoja, jotka ovat välttämättömiä Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen, menettämisen ja siitä vapautumisen edellytysten selvittämiseksi sekä kansalaisuusaseman määrittämiseksi seuraavasti:

1) tietoja rajavartiolaitoksen *rajavalvontarekisteristä ja rikostietorekisteristä*;

2) tietoja sakkorekisteristä; ja

3) verohallinnon tietojärjestelmistä verovelvollisen tuloja ja varallisuutta koskevia tietoja sekä muita verotustietoja.

Ulkomaalaisvirastolla on sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus sen lisäksi, mitä muualla on säädetty, salassapitosäännösten estämättä saada maksutta asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitulla tavalla tietoja, jotka ovat välttämättömiä Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen, menettämisen ja siitä vapautumisen edellytysten selvittämiseksi sekä kansalaisuusaseman määrittämiseksi seuraavasti:

1) tietoja rajavartiolaitoksen *toiminnallisesta tietojärjestelmästä*;

2) tietoja sakkorekisteristä; ja

3) verohallinnon tietojärjestelmistä verovelvollisen tuloja ja varallisuutta koskevia tietoja ja muita verotustietoja.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 .

21.

Laki

meripelastuslain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä marraskuuta 2001 annetun meripelastuslain (1145/2001) 14 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Lakiehdotus

14 §

14 §

Oikeus tietojen saamiseen viranomaisilta

Oikeus tietojen saamiseen viranomaisilta

Rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) 32 §:ssä tarkoitetun rajavartiolaitoksen tietojen saamiseen voidaan vaaratilanteessa tarvittaessa käyttää etsintä- ja pelastustoimenpiteiden järjestämiseksi.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (/) 3 §:ssä tarkoitetun rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän tietojen saamiseen voidaan vaaratilanteessa tarvittaessa käyttää etsintä- ja pelastustoimenpiteiden järjestämiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

22.

Laki

vesiliikennelain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 20 päivänä kesäkuuta 1996 annetun vesiliikennelain (463/1996) 24 §:ään, sellaisena kuin se on osin muutettuna lailla 547/1999, uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Rangaistukset

Rangaistukset

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, vesiliikenneriikkomuksesta sakkoon.

Rangaistus liikenneturvallisuuden vaarantamisesta, törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta, vesiliikennejuopumuksesta, kulkuneuvon luovuttamisesta juopuneelle ja kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta säädetään rikoslain 23 luvun 1, 2, 5, 8 ja 10

Voimassa oleva laki

§:ssä. Rangaistus sellaisesta tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta tehdystä tämän lain 5 §:n rikkomisesta taikka 15 tai 16 §:n nojalla annettujen kieltojen tai rajoitusten rikkomisesta, joka on omiaan aiheuttamaan vaaraa ympäristölle, säädetään rikoslain 48 luvun 3 §:n 4 momentissa.

Ehdotus

— — — — —
Rikesakosta seuraamuksena vesillä liikku-
jaa koskevia yleisiä velvollisuuksia, vesi-
kulkuneuvon rakennetta, varusteita ja kun-
toa, vesiliikenteeseen liittyvien asiakirjojen
esittämisvelvollisuutta sekä vesiliikennettä
koskevia alueellisia kieltoja ja rajoituksia
koskevien säännösten noudattamatta jättä-
misestä säädetään rikoslain 2 a luvun 9 §:n 2
momentin 6 kohdassa ja 5 momentin nojalla
annetulla valtioneuvoston asetuksella.

—
Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .
—